श्री जंबुस्वामिनो रास.

મહાન્ પંડિત.

શ્રીમત્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય કૃત.

ધર્માભિલાષી જૈનબંધુઓને માટે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક શાખા સભા

મુંબઈ બંદર.

मुंबइ

ગુજરાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. કાળીદાસ સાંકળચંદે છાપ્યો.

સંવત ૧૯૪૪ સને ૧૮૮૮.

કિંમત સાત આના.

ચતુર્દશ પુર્વના સારભુત શ્રી નવકાર મહામંત્રનું સ્મ રણ કરીને, જૈન શાસ્ત્રોક્ત સુદેવ, સુગુરૂ અને સુધર્મ એ ત્રણ તત્વને નમસ્કાર કરીને, આ અત્યુત્તમ અને સરસ કરીને પરિપુર્ણ શ્રી જંબુસ્વામીના રાસને પ્રસિદ્ધ કરવા નો ઉત્તમ હેતુ દર્શાવી, તે રાસમાં વર્ણન કરેલ વૃતાંતોનું સંક્ષિપ્ત વિવેચન સુજ્ઞ વાંચક ગણની સમક્ષ પ્રકટિત કર વા આકાંક્ષા છે.

હાલમાં છપાઈને પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથો સસ્તી કિંમતે મળી શકવાના હેતુથી સર્વે જૈન બંધુઓ તેનો લાભ સા ધારણ રીતે એક સરખો લઈ શકે છે, આ એક જૈનોદયનું પ્રથમ ચિન્હ છે. છપાઈને બહાર પડતા ગ્રંથોમાં પણ શ્રી સમરાદિત્ય કેવળીનો રાસ, શ્રી જયાનંદ કેવળીનો રાસ અને શ્રી શ્રીચંદ કેવળીના રાસ વિગેરે ઉત્તમ ઉત્તમ ક થાનુયોગ ગ્રંથો બહાર પડે છે તે વાંચક સમુહને વિશેષ લાભકારક થઈ પડે છે. પ્રમાણમાં ઉપર જણાવેલા રાસો કરતાં ન્યુન હોવા છતાં પણ રચનામાં તે રાસો કરતાં ઉચ્ચ સ્થાનકે મુકવા યોગ્ય અને જેના કર્તા જૈન વર્ગમાં સંપુર્ણ પ્રકારે પ્રસિદ્ધિ પામેલા, સંવીજ્ઞ પક્ષી, શત (૧૦૦) ગ્રં થના કર્ત્તા, અમોઘ વચનવાળા, જગત પ્રસિદ્ધ, મહાન પં ડિત શ્રીમન્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય છે અને જેમણે સ્વરા ક્તિનો પ્રફુલ્લીત હૃદયથી જેની અંદર સમાવેશ કરેલો છે એવો આ શ્રી જંબુ સ્વામીનો રાસ

ન જણાયાથી તેમજ તેની લખેલી પ્રત કવચિતજ દૃષ્ટિએ પડતી હોવાથી, એ રાસમાં વાપરેલી અદ્‌ભૂત ચમત્કૃતી યુકત કથાઓના સર્વોત્તમ રસનું પાન, સહજ પ્રયાસથી સર્વે જૈની બધુંઓ કરી શકે તેમ કરવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન થવાથી, તેની સાફલ્યતા કરવા સારૂ આ રાસ મુદ્રાંકિત કરાવી જૈન વર્ગની સમક્ષ મુકયો છે.

આ રાસની અંદર વાપરવામાં આવેલી અપ્રતિમ કવિત્વ શકિતનું વર્ણન કરવાને તો અશકયતાજ છે તો પણ તેમાં દર્શાવેલી બાબતોના પ્રથક્ પૃથક્ વિભાગ, માત્ર સંક્ષિપ્ત રીતે જણાવવાની જરૂર જાણી તેમ કર્યું છે.

"પ્રારંભમાંજ શ્રી જંબુસ્વામિના પુર્વભવનું વર્ણન ઘણાજ વિસ્તારથી આપ્યું છે ત્યારપછી જન્મ મહોચ્છવ, સદ્‌ગુરૂ સમાગમ, ધર્મોપદેશ શ્રવણ, ધર્મપ્રાપ્તિ અને માતપિતાના આગ્રહથી સ્વીકારેલ અષ્ટ કન્યા સાથેના પાણીગ્રહણનું બહુજ રમણિક રીતીએ વર્ણન કર્યું છે. પછી આઠ સ્ત્રીયો સાથેના પ્રથમ સમાગમ સમયે બેસુમાર દ્રવ્ય સંચયને શ્રવણ કરીને દ્રવ્ય વાંછાથી આવેલ પ્રભવ નામના ચોરને ઉદ્દેશીને આઠ સ્ત્રીયોને સંભળાવવા નિમિત્તે કહેલી ૧ મધુબિંદુની, ૨ કુબેરદત્તાની તથા ૩ મહેશ્વરદત્તની એ ત્રણ કથાઓ બહુજ અસરકારક કહેલી છે. ત્યારપછી સ્ત્રીયો સાથેના અન્યોઅન્ય સંવાદમાં આઠ સ્ત્રીઓ તથા જંબુસ્વામીએ ઉત્તરોત્તર કહેલી (૧૬) કથાઓ નીચેના અનુક્રમે છે.

આ પ્રમાણે કથાઓ કહેવાઈ રહ્યા પછી પ્રતિબોધ પામેલી આઠે સ્ત્રીઓએ અપુર્વ યુક્તિની સંકળનાએ જંબુસ્વામીની વિનંતી કરી જે ઢાળને અર્થ પણ પુરેલો ત્યારપછી શિઘ્રમેવ દિક્ષા લેવાની અગત્યતાને સૂચવનારી જંબુસ્વામીએ પ્રભવકુમાર પ્રત્યે કહેલી અનુપમ ઢાળ છે. ત્યારબાદ સ્ત્રીઓ, સ્વશુરપક્ષ, તથા માતાપિતા સંયુક્ત દિક્ષા લેવા નીકળેલા શ્રી જંબુસ્વામીના દીક્ષા મહોત્સવનું વર્ણન ખરેખર અનુપમેયજ છે. કોઈ પણ રાસમાં આવું

દીક્ષામહોત્સવનું વર્ણન દૃષ્ટિગત થતું નથી. પ્રાંતે શ્રી સુધર્મ ગણધર સમીપે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને નિર્વાણ પદ પ્રાપ્તિ પર્યંત અધિકાર છે અને છેવટે કર્ત્તાએ પોતાની પટાવળી પ્રદર્શિત કરી છે. ”

જો કે બીજા કવિનો કરેલો જંબુસ્વામીનોજ રાસ કદી કોઈના વાંચવા તથા સાંભળવામાં આવ્યો હશે તેમજ ઉપર જણાવેલી કથાઓમાંની કથાઓ પણ કદાપિ શ્રવણગત થઈ હશે પરંતુ આ રાસમાં તો તે કથાઓ, તેમજ જંબુસ્વામીનો જન્મ વૃતાંત, તેમના પુર્વભવનું વર્ણન તેમજ વિવાહમહોત્સવ અને દીક્ષામહોત્સવનું વર્ણન જે અદ્ભૂત અલંકારોએ અલંકૃત અને નવરસે કરીને પ્રપુષ્પિત દર્શાવેલ છે તે ખરેખર અનુપમેયજ છે. જેનો તાદ્રશ ચિતાર આદ્યંત વાંચવાથીજ જણાય તેમ છે. અમે આ ટુંકી પ્રસ્તાવનામાં તે બતાવી આપવાને અશક્ત છેએ.

આ રાસને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં અમારી મુખ્ય (ભાવનગર) જૈનધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી જે સર્વ પ્રકારનો આશ્રય આપવામાં આવેલો છે તેને માટે તેમનો સંપૂર્ણ પ્રકારે આભાર માનીએ છીએ તેમજ અમારો વિચાર પ્રથમ શ્રીનયવિમળજીકૃત રાસ છપાવવાનો હતો અને તેને માટેજ હેંડબીલો પણ બહાર પાડવામાં આવ્યાં હતાં પરંતુ પાછળથી શ્રી સકુવાનિવાસી શ્રાવક નેમચંદ મુળચંદે મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્યશો વિજયજીકૃત રાસના (આ) પ્રત મોકલાવી અને તેથીજ અપૂર્વ રાસ છપાવવાને અમારાથી બની શક્યું માટે તેમનો પણ આભાર માનીએ છીએ.

બીજી પ્રત મળી ન શકવાથી તેમજ રાસની લખાયેલી

ભાષા જરા વિચારવા જેવી હોવાથી તેને યથાર્થ કરીને છ
પાવતાં મતિદોષથી તેમજ દૃષ્ટિદોષથી અને છેવટે પ્રુફ તપા
સવામાં અસગવડતાના કારણથી જે કાંઇ ભૂલ ચુક દૃષ્ટિએ
પડે તે સજ્જનોએ સુધારી લેવી અને તેને માટે ક્ષમા કરવી.

આ પ્રયત્ન અમારી સભાનો પ્રથમજ છે તેથી તેને જૈ
નવર્ગ તરફથી જો સંપૂર્ણ પ્રકારે આશ્રય મળશે તો અમે
દિવસાનુદિવસ ઉત્તમ ગ્રંથનો શોધ કરી છપાવીને બાહાર
પાડી જૈનવર્ગની શેવા યથાશક્તિ બજાવશું. તથાસ્તુ

પ્રથમ ચૈત્ર શુકલ ૧૫ સંવત ૧૯૪૪ } શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક શાખા સભા મુંબાઈ.

શ્રી

જંબુસ્વામીનો રાસ.

॥ શ્રી પંચપરમેષ્ટીભ્યોનમઃ ॥

દુહા.

સારદ સાર દયા કરો, આપો વચન સુરંગ;
તું તૂઠી મુઝ ઊપરે, જાપ કરત ઊપગંગ ॥ ૧ ॥
તર્ક કાવ્યનો તેં તદા, દીધો વર અભિરામ;
ભાષા પણ કરી કલ્પતરૂ, શાખા સમ પરિણામ ॥૨॥
હે માત ! નચાવે કુકવી તુજ, ઉદર ભરણને કાજ;
હું તો સદગુણ પદે ઠવી, પૂજું છું મત લાજ ॥ ૩ ॥
[1]તંબૂ ધર્મ સુસાથનો, કંબૂ દક્ષિણાવર્ત્ત;
અંબૂ ભવદવ ઉપસમે, જંબૂ ચરિત્ર પવિત્ર ॥ ૪ ॥
પવિત્ર કરે જે સાંભળ્યું, ત્રિભુવન જંબૂ ચરીત્ર;
આબિલ પણ મુજ વાણિ તે, કરસ્યે રસ પવિત્ર ॥૫॥

---

૧ ધરમરૂપી ઉત્તમ સારથવાહના તંબુ સમાન, મનવાંછિતને પૂરનાર દક્ષિણાવરત્ત શંખ સમાન અને ભવરૂપી દાવાનળને ઉપસ આવવાને સમુદ્ર સમાન આ શ્રી જંબુસ્વામીનું પવિત્ર એવુ ચરિત્ર છે.

[1]અમૃત પારણું કાનનું, ભવિજનને હિત હેત;
કરતાં મુજ મંગળ હુઓ, એ [2] ભારતિ સંકેત ॥ ૬ ॥
શ્રીનય વિજય [3]વિબુધ તણું, નામ પરમ છે મંત;
તેહની પણ સાનિધ લહી, કીજે એહ વૃતાંત ॥ ૭ ॥

ઢાળ.

(સીમંધર જિન ત્રિભુવન ભાણ) એ દેશી

સમવસરણનો હુઓ રે મંડાણ, માણિક હેમ રજત સુપ્રમાણ; સિંહાસન બેઠા જિન વીર, દીએ દેશના અર્થ ગંભીર ॥ ૧ ॥ વિદ્યુન્માળી સુર તીહાં આવે, જિનવંદી આનંદ બહુ પાવે; [4] ચરમ કેવળી કુણ પ્રભુ થાશે, શ્રેણિક પૂછે મન ઉલ્લાસે ॥ ૨ ॥ પ્રભુ કહે સુણ શ્રેણિક નૃપચંદ, [5]બ્રહ્મલોક સામાનિક ઇંદ; ચઉદેવી યુત વિદ્યુન્માળી, સાતમે દિને એ ચવી શુભ શાળી ॥ ૩ ॥ ઋષભદત્ત સુત તુઝ પુર ઠામે ચરમ કેવળી જંબૂ નામે; હોસ્યે તે સુણી દેવ અનાઢી, [6] હરખે પરખી નિજ કુળ [7]આઢી ॥ ૪ ॥ [8]નૃપ

---

૧ જે સાંભળતાં કાનને અમૃત રસનું પારણું થાય છે તેવું.
૨ સરસ્વતિ. ૩ ઉપાધ્યાય. ૪ છેલ્લા કેવળજ્ઞાની.
૫ પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રની સમાન રૂદ્ધિવાળો દેવતા.
૬ જંબુદ્વિપના અધિષ્ઠાયક દેવતા અનાઢી નામે.
૭ વૃદ્ધિ. ૮ રાજા શ્રેણિક.

પુછે એ કીમ મદભારી, સ્વામી કહે એ પુરી વ્યવહારી; હુઓ ગુપ્તમતિ સુત દોય તાસ, ઋષભદત્ત એક એક જિનદાસ ॥ ૫ ॥ [1]ન્યાય અન્યાય ચરિત્રે તેહ, પ્રથમ ચરમ યુગ્માનું સદેહ; એક જનિતને અંતર તેનું, અમૃત હળાહળ તે હોય જેનું ॥ ૬ ॥ ઋષભદત્તે અન્યાયી જાણી, કાઢયો [2]અનૂજ તે બાહિર તાણી; [3]દ્યુતે હાર્યો આયુધે માંચ્યો, ધર્મ સુણાવી [4]ભાઇએ તાર્યો ॥ ૭ ॥ અંતે જપી નવકાર ઉદાર, જંબુદ્વીપ અધિપ હુઓ સાર; નિજકુળે સુણી ઉત્તમ અવતાર, તે હરખ પામ્યો [5]અધિકાર ॥ ૮ ॥ ફરી પુછે નૃપ વિદ્યુન્માળી, સુર હુઓ શ્યું દેઇ શ્યું પાળી; જેણે તેજે દસ દિસિ અંજુઆળી, જે આગે ઝાંખે [6]દ્યુતિ માળી ॥ ૯ ॥ એહને બીજે કોઇ ન દીઠો, જેમ જોઇએ તેમ લાગે મીઠો; સુજસ વિલાસ મહોદય પાયા, શ્યે પુણ્યે તે કહે જિનરાયા ॥ ૧૦ ॥

---

૧ એક માતપિતાના પુત્ર છતાં અમૃત અને હળાહળ ઝેર જેટલુ બનેમાં અંતર છે, રૂપભદત્ત મહા ન્યાયી છે અને જિનદાસ અન્યાયી છે.

૨ નાનો ભાઈ (જિનદાસ.) ૩ જુગટામાં હાર્યો.

૪ રૂષભદત્તે ધરમ સંભળાવી તારયો. ૫ અધિક.

૬ સુર્ય પણ જેની પાસે ઝાંખો થાય એવું તેજ છે.

દોહા.

અમૃત મધુર વાણિ વદે, તવ જળધર ગંભીર
વીર ભવિક હિત કારણે, સમરથ સાહસ ધિર ॥ ૧ ॥
સાંભળજો શ્રોતા સવે, કહેશું સરસ તે વાત; સાંભળતાં
મત ઉંઘજો, મત કરજો વ્યાઘાત ॥ ૨ ॥ [1]ઉંઘે તે
સુંઘે મહી, ચુસે નહીં રસ ઘુંટ; સાકર દ્રાક્ષને પરિ
હરે, કંટક રાતો ઉંટ ॥ ૩ ॥ નિદ્રા (૫) વિકથા (૪)
મદ (૮) પરિહરી, ગુરૂ મુખ સાહમું જોઇ; સુણીજે
હિયડે ઊલ્લસે, શ્રોતા સાચો સોઇ ॥ ૪ ॥

ઢાળ

(ભોળીડા રે હંસા રે વિષય ન રાચીએ) એ દેશી.

મગધ દેશમાંહી ગ્રામસુગ્રામ છે, ક્ષેત્ર ભરત સુ
નિવેશ; [2]રાષ્ટ્રકુટ ધનપતિ તસ [3]ગેહિની, રેવતી
અદ્ભુત વેશ ॥ પુણ્ય પ્રમાણેરે સવિ સુખ પામીએ રે ॥ ૧ ॥ પુત્ર હુઆ દોય તસ કુખે ભલા, ભવદત્ત
ને ભવદેવ; દીક્ષા લેઇરે ભવ[illegible] શ્રુત ભણ્યો, વિચ

૧ શ્રવણ કરતાં ઊંઘનાર માણસ જમીન સુંઘે છે. રસના ઘુંટડા ચુસી શકતો નથી. જેમ કાંટા ખાવાને ઇચ્છનાર ઊંટ સાકર અને દ્રાક્ષને તજી દે છે.

૨ રાષ્ટ્ર૦ દેશનો કુટ૦ દેશાઇ અથવા પટેલ. ૩ સ્ત્રી.

રે કરત ગુરૂ શેવ ॥ પુ૦ ॥ ૨ ॥ તે ગચ્છમાંથીરે મુનિ એક અનુજને, દીક્ષા દેવાને કાજ; અનુમતિ માગેરે ગુરૂની તેણે દીઓ, શ્રુતધર સાધુ સમાજ ॥ પુ૦ ॥ ૩ ॥ ગીતારથનો એક વિહાર છે, બીજો મિશ્રિત તેણ; ત્રીજો વિહાર જિને નવી ઉપદિસ્યો, એ ક્રમ તજીએરે કેણ ॥ પુ૦ ॥ ૪ ॥ ધામ પિતાનેરે જઇ તેણે દેખીયો, માંડીઓ અનુજ વિવાહ; વિવાહ ગહિલેરે [1]અગ્રજ નવિ નમ્યો, દુરે વ્રતનો ઉચ્છાહ ॥ પુ૦ ॥ ૫ ॥ તીહાંથી આવ્યોરે મુનિ વિલખો થઇ, જીમ મશરોલથી મેહ; આલોઇ કહે સવી ગુરૂને કથા, ભવદત્ત કહે સસનેહ ॥ પુ૦ ॥ ૬ ॥ વિવાહ કૌતુક નિજ ગુરૂ ભકિતનો, ન લહે સોમોરે ભાગ; અગ્રજ મુનિનેરે 'અનુજ' ન આદરે, તો તે કઠીન અભાગ્ય ॥ પુ૦ ॥ ૭ ॥ તવ કોઇ બોલેરે તુમે નિજ અનુજને, વ્રત દેશો તો પ્રમાણ; આરા કેડેરે વારો આવશે, જોઇ બોલે તે [2]જાણ ॥ પુ૦ ॥ ૮ ॥ એણે વયણેરે ભવદત્ત વેધીયો, કહે જો મગધ વિહાર, ગુરૂનો હોશેરે તો અમે પુરશું, કૌતુક એહ ઉદાર ॥ પુ૦ ॥ ૯ ॥ મગધે વિચ

---

૧. મોટા ભાઇને, વિવાહમાં ઘેલા થયેલાએ નમસ્કાર પણ કરયો નહી ૨ જાણ = સમજુ.

યો રે ગુરૂ અનુમતિ તદા, માગે મુનિ ભવદત્ત; [1]એક જ મેલોરે જ શ્રુતધરવશી, સ્વજન પ્રબોધ નિમિત્ત ॥ પુ૦ ॥ ૧૦ ॥ ભવદત્ત પહોતો રે સંસારિક ઘરે, અનુજને દીક્ષાને હેત; તે [2]નવ પરણ્યો રે નાગદત્ત વાસુકી, પુત્રી પુણ્ય સમેત ॥ પુ૦ ॥ ૧૧ ॥ વિવાહ ઉત્સવ કરી તસ આવીઆ, મુનિની સાહમારે [3]બંધુ; ઉત્સવ ઉપર ઉત્સવ આવીયો, માને આનંદ સિંધુ. ॥ પુ૦ ॥ ૧૨ ॥ [4]પ્રાસુક ઊદકે રે મુનિપદ ધોઇને, વંદે ચરણનું નીર; મુનિપદે લાગેરે આગે ઓળગે, માને લહ્યો ભવતીર ॥ પુ૦ ॥ ૧૩ ॥ વિવાહ વ્યાકુળ તુમે છો અમે જશું, ધર્મલાભ મુનિ દેઇ; મુનિ પડિલાભે રે તવ તે સૂઝતાં, [5]ભક્તાદિક કર લેઇ ॥ પુ૦ ॥ ૧૪ ॥ તવ [6]મંડેછેરે કુળ આચારથી, [7]નવોઢા ભવદેવ; કીયો ચંદ્રિકારે સમચંદન રસે, અંગ રાગ તતખેવ ॥ પુ૦ ॥ ૧૫ ॥ કેશપાસ કુસુમ પૂરિત

---

૧ જે શ્રુતના ધરનાર અને ઇંદ્રીના વશ કરનાર હોય એવા એક મૂનિને સાથે મોકલો. ૨ નાગીલા. નવી પરણ્યો છે. નાગદત્ત પિતા અને વાસુકી માતાની પુત્રી ૩ કુટુંબીઓ. ૪ ઉનું પાણી. ૫ ભાત પાણી વિગેરે. ૬ શણગારે છે. ૭ નવ પરણિત.

બાંધીએ, [1]ચોરિત ધન યુત જોર, [2]નાઠો દેખીરે ઊગ્યો મુખ શશિ, અંધકાર માનુ ચોર ॥ પુ૦ ॥ ૧૬॥ તિલક બનાવ્યુંરે કેશરનું ભલું, સોહે [3]લીલ વિશાળ; અંકુર ઉગ્યોરે માનુ મદનતણો, જેહ દગ્ધ હર ભાળ ॥ પુ૦ ॥ ૧૭ ॥ [4]અમળ કપોળે રે પત્રલતા કરી, કસ્તુરીની વિચિત્ર; માનુ એહ પ્રશસ્તિ મદન તણી, જગ જયકારી ચરિત્ર ॥ પુ૦ ॥ ૧૮ ॥ [5]કુચમંડન જબ કરે તે કામનું, ઋષભકૂટ જયનામ; તબ મુનિ ભ્રાતારે આવ્યા સાંભળ્યા, હુઓ વંદન પરિણામ ॥ પુ૦ ૧૯॥ [6]અર્ધ મંડિતારે મુકી નાગિલા, વહેલો આવુંરે વંદી; ઇમ વિનિવારીરે સખિ તસ વારતી, વંદે ભ્રાત આનંદ ॥ પુ૦ ૨૦ ॥ મુનિ

૧ ચોરેલા દ્રવ્યસહીત. ૨ તે સ્ત્રીના મુખરૂપ ચંદ્રનો ઊદય થવાથી માનુ અંધકાર રૂપ ચોર નાશી ગયો. ૩ તેના કપાળમાં કેસરનું તીલક કર્યું તે ઘણું રક્ત હોવાથી એવું શોભે છે કે માનુ શિવે બાળે કામદેવનો અંકુર ઉગ્યો હોયની! ૪ નિર્મળ ગાલની ઉપર કસ્તુરીની વિચિત્ર પત્રલતા કાઢી. ૫ ચક્રવર્તિ જેમ છ ખંડ જીત્યાની નિશાની માટે રૂષભકુટ પર્વતે નામ લખે છે તેમ કામદેવની જીતની નિશાની માટે હવે તે ભવદેવ સ્તનને ચીતરે છે. ૬ અરધી શણગારેલી.

ઘૃત[1] ભાજન અનુજ કરે દીએ, વ્રત[2] દેવા સંવકાર; ભવદત્ત તીહાંથીરે ભલી પેરે[3] પાંગર્યા, આવ્યા બહુ નરનાર ॥ પુ૦ ૨૧ ॥ સાધુ વિસર્જેરે નવી તે દાઇને, એ મુનિનો રે આચાર; દૂર જઇને રે નરનારિ [4]ક્રમે, વળીયા આપ વિચાર ॥ પુણ્ય. ॥ ૨૨ ॥ ભદ્ર આત્મારે ચિંતે ભવદેવ તે, ચતુર વિચિંતેરે એમ; જન [5]અવિ સર્જ્યારે ફરીયા તે સુખે, ફીરો હું ભાઇ ફીરૂં કેમ ॥ પુ૦ ॥ ૨૩ ॥ ભાર ભણી ઘૃત ભાજન મુજ દીયું, ભાઇએ કર્યો એ [6]પ્રસાદ; ઠામ ન મૂકું રે અણ લીધું વળી, સગપણનો રએ સ્વાદ ॥ પુ૦ ॥ ૨૪ ॥ એ મત વળીયોરે એમ મને ચિંતવી, મન આખે પેરે તાસ; [7]ગૃહિ પણ વાર્ત્તારે કાઢીરે મૂળગી, ભવદત્ત સુજસ વિલાસ ॥ પુ૦ ॥ ૨૫ ॥

દુહા.

ગામ સીમ એ રૂખડાં, મોહનગારા હુંત; વાનર પેરે ચઢતાં જીહાં; આપણ બેહુ રમંત ॥ ૧ ॥ તેહ સરોવર તેહ જળ, તેહજ તીર મનોહાર; કહે આ

૧ ઘીનું પાત્ર. ૨ વ્રત દેવા માટે સાથે લઇ જવાના વિચારથી. ૩ ચાલ્યા. ૪ અનુક્રમે. ૫ વગર રજા આપ્યે. ૬ કૃપા–મેહેરબાની. ૭ ગ્રહસ્થીપણાની.

રોપ્યા જીહાં, [1]તાલ નલિનના હાર ॥ ૨ ॥ સોહે એહજ વાલુકા, ઊજવળ જીસી કપૂર; બાળ લીલા એ આપણે, કર્યાં જીહાં ઘર ભૂરિ ॥ ૩ ॥ વાતે લગાવી એમ અનુજ, ભવદત્ત ભેટે [2]ગામ; જે આચારજ પંદ કમળ, પવિત્ર કીયું અભિરામ ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(અહો મતવાલે સાજના) એ દેશી.

અનુજ સહીત હવે આવીઆ, ભવદત્ત [3]વસતિને દ્વારેરે; પુણ્ય ધર્મ બેહુ એકઠા, માનુ પુષ્ટિ શુદ્ધિ અધિકારેરે ॥ ૧ ॥ પુણ્ય કરો ભવી પ્રાણીયા, પુણ્યે સવી સુખ હોયરે; પુણ્ય વિહુણા માનવી, તેનું નામ ન જાણે કોયરે ॥ પુણ્ય. ૨ ॥ વાંકી કોટી કરી જુએ, તીહાં ભોજન વેળાએ ચેલારે; એ આવે ભવદત્તજી, બીહું મીલીય ગયા થાકેલારે ॥ પુણ્ય. ૩ ॥ મુનિને મળીએ મુનિ હુવે, સન્યાસીને સન્યાસીરે; હાથ આવ્યો કિમ છુટશે, માંહો માંહે કરે હાંસીરે ॥ પુણ્ય. ૪ ॥ કવણ તરૂણ છે એ આણીઓ, એમ ગુરૂજીએ જવ બોલાવ્યોરે; ભવદત્ત કહે હું માહરો, ભાઇ દીક્ષા દેવા લાવ્યોરે ॥ પુણ્ય. ૫ ॥ ગુરૂ

---

૧ તાલવૃક્ષના તથા કમલિનિના હાર. ૨ નજીકના જે ગામમાં આચાર્ય હતા તે ગામ. ૩ ઉપાશ્રય.

તેહને પુછે તમો, મત અર્થી છો વડભાગીરે; ભ્રાતા
જુઠો મત હોયો, કહે સાચું છું વૈરાગીરે ॥ પુણ્ય.
૬ ॥ તત્ક્ષણ [1]દીખી મોકલ્યો, મુનિસાથે તે [2]પરઠા-
ણેરે; [3]બંધવે આવી પુછીયું, ભવદત્ત કહે કુણ જા-
ણેરે ॥ પુણ્ય. ૭ ॥ ધર્મ તણે અરથે કહે, જુઠી પણ
મુનિવર વાણિરે; સ્વજન તે સવી પાછા વળ્યા,
મુનિની કાંઇ શંકા ન આણીરે ॥ પુણ્ય. ૮ ॥ મત
પાળે ભવદેવ તે, કેવળ ભાઇની ભગતેરે; ચિત્તથી ન
તજે નાગિલા, તે તો જુડે ન જોડ્યો જુગતેરે ॥ પુણ્ય.
૯ ॥ મુનિ ભવદત્ત તપતપી, આયુ પાળી અણસણ
કીધુંરે; સૌધર્મે સુર તે થયા, આત્માનું કારજ સિ
દ્યુંરે ॥ પુણ્ય. ૧૦ ॥ હવે ભવદેવ તે ચિંતવે, ના-
ગિલા છે માહરે પ્યારીરે; હું છું તેહને વલ્લહો, એ
તો રંગ બન્યો છે કરારીરે ॥ પુણ્ય. ૧૧ ॥ મત પા-
ળ્યું દિન એટલા, મેં કેવળ ભાઇની લાજેરે; તે તો
સ્વર્ગે ગયા હવે, મત આવે મુઝ શ્યે કાજેરે ॥ પુણ્ય.
૧૨ ॥ તરૂણી વિરહ ચિત્ત દાધીયું, મત ગુણ નવી
આવ્યા લેખેરે; [4]અગની બળે જસ કોટરે, નવપલ્લવ તે

---

૧ દીક્ષા દઇને. ૨ બીજે સ્થાનકે. ૩ સ્વજનવર્ગે. ૪ જે વૃક્ષના અંતરમાં અગ્નિ બળતો હોય તે વૃક્ષ નવ પલ્લવ કેમ દેખાય.

કુણ દેખેરે ॥ પુણ્ય. ૧૩ ॥ બહુવિધ બાહ્ય ક્રિયા કરી. મન શુન્યે તે જાય ફોકેરે; આખિ વિના કેમ આપીએ, માગ્યું નાણું રોકારોકેરે ॥ પુણ્ય. ૧૪ ॥ જન જાણે કાંઇ દુબળા, પણ વિરહની પીડ ન જાણેરે; ખાધું પીધું નવી ગમે, નિદ્રા પણ નાવે ટાણેરે ॥ પુણ્ય. ૧૫ ॥ સોહ્યલી સહેવી અગ્નિની, પણ દોહ્યલી વિરહ ની ઝાળારે; તે ઓલાયે નીરથી, આતો નયણ જળે અસરાળારે ॥ પુણ્ય. ૧૬ ॥ [૧]અંકન છે એ ચંદ્રને, કોઇ વિરહે હૃદય છે દાધ્યુંરે; વિરહ લિખિત ભાળે જવળે, [૨]હર તેને વિલોચન બાંધ્યુંરે; પુણ્ય. ૧૭ ॥ અધર [૩]સુધા મુખ ચંદ્રમા, વાણિ સાકર [૪]બાહ્ય મૃણાલીરે; તે પેઠી મુજ ચિત્તમાં, [૫]તેણીએ કાયા કહો કેમ બાળીરે ॥ પુણ્ય. ૧૮ ॥ વ્રતકષ્ટે હું નવી તથા, જેમ વિરહે છું અતી પીડયોરે; ફાટત હૃદય પ્રિયાતણું, કુચ બંધન હોત જો[૬]તીડયોરે ॥ પુણ્ય. ૧૯ ॥ શું જાણું શું તે થઈ, આય [૭]ચુથ ભ્રષ્ટ જેમ હરણીરે;

૧ નિશાની. ૨ શંકર. ૩ અમૃત. ૪ હાથ કમલિનિ જેવાછે.

૫ હોઠ અમૃત સમાન, મુખ ચંદ્ર સમાન, વાણી સાકર સમાન અને હાથ કમલિનિ જેવા જેના છે એવી સ્ત્રી મારા ચિત્તમાં પેઠીછે તો તેના સરવે આંગોપાંગ શિતળ છતાં મારી કાયાને કેમ બાળેછે.

૬ અંગો અગ મળ્યો હોત તો. ૭ ટોળાથી વછુટી પડેલી.

હિમ હાથી જેમ પેઢયણી, મુગ્ધા મેં મેલ્હી પરણીરે ॥ પુણ્ય. ૨૦ ॥ હજીય ન કાંઇ મુઝ ગયું, હું જઇ માંહું ઘરવાસરે; સા મુઝ હો પ્રાણેશ્વરી, હું થઇ રહું તેહનો દાસરે ॥ પુણ્ય. ૨૧ ॥ પાંખ હોયે તો ઊડી મળું, હવે ક્ષણ એક મેં ન ખમાયરે, [1]પંચ બાણીયો પીયો, ઊજાણો કેડે ધાયરે ॥ પુણ્ય. ૨૨ ॥ ઇમ ચિંતીરે તે ચાલીઓ, કાંઇ [2]સ્થવીરને નવીય જણાવ્યું રે; બાહિર [3]આયતને રહ્યો, જબ [4]ગ્રામ સુગ્રામ તે આવ્યું રે ॥ પુણ્ય. ૨૩ ॥ ફુલ માલ્યધર કામની, એક બ્રાહ્મણી યુત તીહાં વંદેરે; ભવદેવે પુછીયું ઈહાં, [5]આર્યવાન રેવતી નંદેરે ॥પુણ્ય.૨૪॥ શા કહે પરલોકે ગયા, તે સમય થયો બહુ પુછેરે; મુનિ ભવદેવે જે તજી, નાગિલા નવપરણી કીમ છે રે ॥ પુ૦ ૨૫ ॥ સા જાણે ભવદેવ એ, કહે આવ્યાનો શો ટાણોરે; મુનિ કહે મિળવા નાગિલા, સા કહે તેહજ હું જાણોરે ॥ પુ૦ ૨૬ ॥ કાળે મુજ યોવન જતે ગયું, લાવણ્ય હૃદય વિચારેરે; મુઝ કોડીને કારણે, રૂડાં ત્રણ્ય રત્ન મત હારેરે ॥ પુ૦ ૨૭ ॥ ભાઇએ તુજને હિત કર્યું, કપટે પણ ચારિત્ર આપીરે;

---

૧ કામદેવ. ૨ ધરમમાં સ્થિર કરનાર મુખ્ય મુનિ. ૩ કોઇ મકાનમાં. ૪ પોતાનું સાંસારિક ગામ. ૫ ભવદેવનાં માત પિતા.

ધત્તૂરાની વાડ તું, મ કરે સુરતરૂ કાપીરે ॥ પુ૦ ૨૮॥ [1]બ્રાહ્મણી સુતે આવી કહ્યું, ધરી ભાજન પાયસ વમીયુંરે; દક્ષિણા લઇ બીજા તણી, તેમાં શી લાજ વ્મ્યું નિજ જમીયેરે ॥ પુ૦ ૨૯॥ મા કહે નિંદિત [2]મત કરે, ભવદેવ કહે "વંતા શીરે; પુરૂષ" [3]શુનકથી પણ બુરો, નાગિલા કહે જાણ વિમાસીરે. ॥ પુ૦ ૩૦ ॥ માંસ મુત્ર રૂધિરે ભરી, હું વમનથકી પણ ભુંડીરે; તે હ નિંદિત શ્યું રાચતા, શું ચાહે છે નર્કની કુંડીરે ॥ પુ૦ ૩૧॥ પરશિખવવા પરવડા, તેતો પુરૂપમાંહે ન વી ગણીએરે; જે નિજ જીવને શિખવે, તે પુરૂપ ધુરંધર ગણીએરે; ॥ પુ૦ ૩૨ ॥ કહે ભવદેવ ભલોપરે, હું પંથે આણ્યો સુશિયાળેરે; "[4]ઉત્પથ જાતો વારીયો તુઝ હો જે સુજસ લીલારે ॥ પુ૦ ૩૩ ॥

દૂહા.

આજ સજન દેખી કરી, જાઊં ગુરૂની પાસ; અતિચાર આળોઇને તપ તપું હ્રદય ઉલ્લાસ ॥ ૧ ॥ કહે નાગિલા તુમ કિશ્યો, 'બાંધ વશ્યું' પ્રતિબંધ; વર હિત

---

૧ નાગિલા સાથે જે બ્રાહ્મણી હતી તેના પુત્રે વમેલી ક્ષીરનું ભાજન પોતાની માતા પાસે ધરીને કહ્યું કે આ બીજાનું વમેલું છે તે દક્ષિણા લઇને જમીયે તો શું લજ્યા છે? ૨ નિષિદ્ધ છે. ૩ કુતરો. ૪ ઊન્મારગ-ચરિત્રથી વિરૂદ્ધ સંસાર મારગ તે.

જાણે જેહને, તે બંધવ તુઝબંધ ॥ ૨ ॥ જાઓ ગુરૂ ચરણે ચિત્ત વની, પાળો શુદ્ધ આચાર; હું પણ ગુરૂ ણીની કન્હે, વ્રત લેઇશ નિરધાર ॥ ૩ ॥ હવે જીન બિંબ નમી ગયો, ગુરૂ પાસે ભવદેવ; પાળે નિરતિ ચાર વ્રત, કરી આલોયણ શેવ ॥ ૪ ॥ પાળી સંયમ સુર થયો, શક્ર સામાનિક તેહ; સૌધર્મે અંજુઆળતો, દશ દિશિ અનોપમ દેહ ॥ ૫ ॥

ઢાળ.

જીરેજીની દેશી.

જીરે મહારે હવે ભવદત્તનો જીવ, સ્વર્ગથી ચવીઓ સુર થયો જીરેજી; જીરે માહરે મહાવિદેહ મોઝાર, વિ જય પુખ્ખળાવઇ ભલો જીરેજી ॥ ૧ ॥ જીરે નચરી પુંડરગીણી સાર, ચક્રી વજ્રદત્ત ગુણ ભર્યો જીરેજી; જીરે રાણી યશોદા નામ, તેહની કુખે અવતર્યો જીરે જી ॥ ૨ ॥ જીરે તેણે[1] અવતરીએ કુક્ષ, દોહદ ધરે ય શોધરાજી૦ ॥ જીરે ક્રીડું સમુદ્ર મોઝાર, તો મનોરથ પુગે ખરાજી૦ ॥ ૩ ॥ જીરે[2] સીતા સમુદ્રમાં રાય, ક્રી ડાવી તે[3] પુરવયેજી૦ ॥ જીરે દીપે સા બહુ તેજ, પુ ર્ણ બિંબ શશી પેરે હવે જી૦ ॥ ૪ ॥ જીરે સમયે પ્રસ

---

૧ ગરભપણે આવ્યે છતે. ૨ સીતા નદીને મળે છે ૮ માં ૩ પુરપતી-રાજાએ.

વીઓ પુત્ર, સાગરદત્ત[1] અભિધા કરીજી૦ ॥ જીરે બા
ળ લીલા બહુ ભાત, ખેલાવ્યો નવ નવ ચરી
જી૦ ॥ ૫ ॥ જીરે સમયે મેલ્હે રાય, ગુરૂ પાસે ભણ
વા કળા જી૦ ॥ જીરે ગુણધારી સવી લેય, તેહ કુપ
જળ નિર્મળા જી૦ ॥ ૬ ॥ જીરે સ્વયંવર આવી અને
ક, પરણે કન્યા યૌવને જી૦ ॥ જીરે તેહ સ્યું વિલ
સે ભોગ, [2]કરિણીસ્યું જીમ કરી વને જી૦ ॥ ૭ ॥
જીરે દેખે તે એકદા [3]અભ્ર, નારિસ્યું ઘર ખેલતો
જી૦ ॥ જીરે માનુ મેરૂ આકાશ, ભુમિરા મેરૂને ઠેલતો
જી૦ ૮ ॥ જીરે મેઘ મેરૂ સમ દેખી, ન વળે તસ[4] દગ
ભરી સુધાજી ॥ જીરે સુંદર વસ્તુ ન દીઠ, નયન જ
ન્મ તેહેનો વૃથા જી૦ ॥ ૯ ॥ જીરે દેખત અંત તતખે
વ, પવને સર્વ પરો કર્યો જી૦ ॥ જીરે [5]પિષુનતે પવ
ન પઇઠ્ઠ, મિત્ર મેઘ ન રહે ધર્યો જી૦ ॥ ૧૦ ॥ જીરે
કુમર ચિંતે ચિત્ત, ક્ષણિક એહ જિમ તિમ સવે જી૦ ॥
જીરે સંપદ આપદ અંત, જન્મ મરણ અંત લેખવે
જી૦ ॥ ૧૧ ॥ જીરે નિત્ય સ્થિર એક ધર્મ, વ્રત લે
ઇને પાળીએ જી૦ ॥ જીરે શાસ્વત સુખ હોય જેણ,
આત્મશક્તિ અજુઆળીએ જી૦ ॥ ૧૨ ॥ જીરે સા

૧ નામ. ૨ હાથીણી. ૩ વાદળાં. ૪ દ્રષ્ટિ-નજર.
૫ ચાડીયા રૂપી પવન પેસવાથી મિત્રતારૂપી મેઘ ન રહયો.

અરદત્ત કુમાર, આપે હુઓ વૈરાગીયો જી૦ ॥ જીરે અનુમતિ માગે માત, તાત તણી ચિત્ત જાગીયો જી૦ ॥ ૧૩ ॥ જીરે સ્નેહ તંતુ તસ છેદ, [1]અનુમતિ લેઇ વ્રત આદરે જી૦ ॥ જીરે અમૃતસાગર ગુરૂ શિષ્ય, અવધિજ્ઞાન શ્રુતધર ધરે જી૦ ॥ ૧૪ ॥ જીરે હવે ભવદેવ નો જીવ, કાળે સ્વર્ગ થકી ચવી જી૦ ॥ જીરે તીહાં પૂરિ 'વિત શોક,' રાય પદ્મરથ મહોચ્છવી જી૦ ॥૧૫॥ જીરે દેવી તસ વનમાળ, [2]શિવ કુમાર તેણે સુત જણ્યો જી૦ ॥ જીરે લાળ્યો પાળ્યો તેહ, ગુરૂ સાખે વિદ્યા ભણ્યો જી૦ ॥ ૧૬ ॥ જીરે યોવનવય નૃપવેશ, કન્યા પરણ્યો સોહામણી જી૦ ॥ જીરે તેહ શ્યું વિલસે ભોગ, તારા શ્યું જેમ[3] નિશિ મણિ જી૦ ॥ ૧૭ ॥ જીરે કેળ કરે [4]સકળત્ર, આસાદે તવ ગુણ ભર્યા જી૦ ॥ જીરે સાગર ઋષિ પુરબાહ્ય, [illegible]વન માંહે સમોસર્યા જી૦ ॥ ૧૮ ॥ જીરે કામસમૃદ્ધ સાર્થવાહ, માસખમણુને પારણે જી૦ ॥ જીરે પડિલાભે વસુધાર, વૃષ્ટિ હુઇ તસ બારણે જી૦ ॥ ૧૯ ॥ જીરે શિવ કુમાર તે દેખી, વિસ્મિતવદે મુનિની પ્રતે જી૦ ॥ જીરે બેસે તસપદ પાસ, રાજ હંસ સુવિગતે જી૦ ॥ ૨૦ ॥ જીરે ચૌદ પુ

૧ આજ્ઞા. ૨ ભવદેવનો જીવ. ૩ ચંદ્ર. ૪ સ્ત્રી સહીત.

ધી તે ધર્મ; સપરિવાર શિવને કહે જી ૦॥ જીરે વદે સંસાર અસાર, સ્ફટિક ચિત્તે તે સવી ગ્રહે જી૦॥૨૧॥ જીરે શિવ પુછે તેણીવાર, તુઝ જોતાં ચિત્ત ઊલ્લસે જી૦ ॥ જીરે વયણ સુજસ સસનેહ; પુરવભવ કહો કિમ હુસ્યે જી૦ ॥ ૨૨ ॥

દુહા.

અવધિજ્ઞાને મુનિ કહે, અનુજ હતો તું મુજ; વાહલો પૂરવ ભવ દીયો, વ્રત કપટે મેં તુજ ॥ ૧ ॥ સૌધર્મસુર દોઇ થયા, પ્રીતિવંત વડભાગ; ઇહભવ[1] નિર્મમ હું થયો, તુંતો હજી સરાગ ॥ ૨ ॥ સાશ્રવ ઇતર અભ્યાસની, ઇહાં પરણિતિ છે મુળ; શિવ કુમર વિનવે તદા, કરી હૃદય અનુકુળ ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(સુંદર! બાહુ જિનેશ્વર વિનવું) એ દેશી.

સુંદર ઇહભવ પૂરવ ભવ પરે; વ્રત દેઇને તાર હો ॥ સું૦ ॥ માતપિતા પુછી આવું હું,[2] તા રહેવું નિરધાર હો ॥ સુંદર પુણ્યે શુભ સગતિ મીલે ॥૧॥ સું૦ શિવ જઇ માતપિતા તણી; માગે અનુમતિ સાર હો ॥ સું૦ ॥ તે કહે ભક્ત જો અમતણો, તો માને વ્ર

---

૧ સાધુ. ૨ ત્યા સુધી.

તનો નકાર હો ॥ પુ૦ ॥ ૨ ॥ સું૦ ॥ વ્રત લેવા અ સમર્થ તે, માતપિતા વિણ આણ હો ॥ સું૦ ॥ ભાવ યતિ હુઓ નિશ્ચયિ, સાગર ગુરૂ સુપ્રમાણ હો ॥પુ૦॥ ॥ ૩ ॥ સું૦ ॥ ભોજન વેળાએ નવી જમે, ન રૂચે ઉ ત્તર દેય હો ॥ સું૦ ॥ રાજા ઇમ ઊદ્વેગીયો, [1]દઢધર્મા ને કહેય હો ॥ પુ૦ ॥ ૪ ॥ સું૦ ॥ જીમ તીમ શિવ ને વશ કરો, ભુંજાવો ઇભ્ય પુત્ર હો ॥ સું૦॥ [2]તનુ પંજરથી નીકળે, જીવ પંખી દીયો યંત્ર હો ॥ પુ૦ ॥ ॥ ૫ ॥ સું૦ ॥ દઢધર્મા હવે આવીયો શિવ, પાસે અભ્રંત હો ॥ સું૦ ॥ નિસિહી કહી ઘરમાં જઇ, ઇ- રિયાવહિ પડિક્કંત હો ॥ પુ૦ ॥ ૬ ॥ સું૦ ॥ દ્વા શાવર્ત્ત વંદન દેઇ, પુંજી ભૂમિ બઇઠ્ઠ હો ॥ સું૦ ॥ [3]અણુજાણહ મુઝ એમ કહી, શિવ મન [4]ચિત્ર પઇઠ્ઠ હો ॥ પુ૦ ॥ ૭ ॥ સું૦ ॥ સાગર પાસે મુનિ તણો, એહવો વિનય મેં દીઠ્ઠ હો ॥ સું૦ ॥ ઇમ કહે શિવ તું માહરો, વિનય તે કિમ કરે [5]સિદ્ધ હો ॥ પુ૦ ॥ ॥ ૮ ॥ સું૦ ॥ ઇભ્ય કહે શુભ ભાવ તે, નિશ્ચય વંદન

૧ શિવકુમારનો મિત્ર શ્રેષ્ઠિપુત્ર. ૨ ભોજન કર્યા વિના શરિર રૂપી પીંજરથી જીવરૂપ પક્ષી ઊડી જાય માટે તેને તાળું ઘો. અર્થાત ભોજન કરાવો. ૩ આજ્ઞા આપો. ૪ આશ્ચર્ય. ૫ પ્ર સિદ્ધપણે.

હેતુ હો ॥ સું૦ ॥ ભાવ યતિ તું માહરો, તેણે વંદન સંકેત હો ॥ પુ૦ ॥ ૯ ॥ સું૦ ॥ પણ એક તુમને પુછું, ભોજન ન કરો કેમ હો ॥ સું૦ ॥ [6]નિરવદ્ય તેહ દીહાં મળે, દ્રવ્ય કહે આણું એહ હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૦ ॥ સું૦ ॥ તું ગુરૂ સુઝનો શિષ્ય હું; એ નિશ્ચય સુપ્રમાણ હો ॥ સું૦ ॥ [7]વય પર્યાયને શ્રુત કહ્યા, તે વ્યવહારના ઠાણ હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૧ ॥ સું૦ ॥ તીહાં દિન પક્ષ ન માસડા, સંવત્સર ન ગણાય હો ॥ સું૦ ॥ મૂળ ઊત્તર ગુણ નવી, તે તો [8]સમય ભણાય હો ॥ ॥ પુ૦ ॥ ૧૨ ॥ સું૦ ॥ નવી મુંડયે મુંડિતપણું, શિરમુંડન ન એકાંત હો ॥ સું૦ ॥ વ્યવહારે હોયે તિસ્યા, નિશ્ચય નિજ વિશ્રાંત હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૩ ॥ ॥ સું૦ ॥ ઘરે રહે તો પણ યતિ, જ્ઞાન યોગ્ય વ્યવહાર હો ॥ સું૦ ॥ તેણે બે નય પ્રમાણિયા, સાચો એ સુત્ર વિચાર હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૪ ॥ વરયકે—યદુક્તં—અ।

नवय द्व्यं पमाण णय परिआउं विणिच्छियणएणं । ववहार ओओकिरइ उभय णय मय पुण प्रमाणं ॥

---

૬ પાપ રહિત, સુઝનો આહાર. ૭ વયસ્થવિર તે ૬૦ વરસની ઊમરના, પર્યાયસ્થવિર તે બાર માસના દિક્ષીત અને શ્રુતસ્થવિર તે સુગડાંગ સુત્રના અર્થને જાણનાર. ૮ સિદ્ધાંત.

વશ્યકે ॥ સુ૦ ॥ શિવ કહે આંબિલ અંતરે, તો છુ છઠ્ઠ કરીશ હો ॥ સુ૦ ॥ સામાચારી પટ્ટ કરે, દ્રઢધ્ય તે તસ ઉપદેશ હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૫ ॥ સુ૦ ॥ તપ કર તાં ઇમ તેહને, વરસ વીતીતાં બાર હો ॥ સુ૦ ॥ માતપિતા અનુમતિ ન દીયે, લેવા સંજમ ભાર હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૬ ॥ સુ૦ ॥ આયુ પૂરી શિવ ઉપનો, બ્ર હ્મલોકે એહ દેવ હો ॥ સુ૦ ॥ હમણાં એહની છબી ધશી; પહિલા ઇંદ્ર સ્વયમેવ હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૭ ॥ સુ૦ ॥ સાતમે દિન સુર એ ચવી, હોશે જંબુ નામ હો ॥ ॥ સુ૦ ॥ છેલો ઋષભસુત કેવળી, સુગુણ સુજસ અ ભિરામ હો ॥ પુ૦ ॥ ૧૮ ॥

દુહા.

તવવિદ્યુન્માળી નમન, પ્રસન્નચંદ્ર ઋષિરંગ; પ્રિયા ચાર પુછે ફરી, કીહાં હોશે પ્રિય સંગ ॥ ૧ ॥ ઋષિ કહે ઇહ પુરે સમુદ્ર વળી, પ્રીય સમુદ્રને કુબેર; સાગર ચ્યાર એ ઇભ્ય તસ, પુત્રી હુશ્યે સમેર ॥ ૨ ॥ તી હા નરવર તુમ્હ એહશું, હોશ્યે સંગમ રંગ; મંગળ માળા તે લહે, જસ મન ધર્મે ચંગ ॥ ૩ ॥

ઇતિ શ્રી જંબુસ્વામી પ્રાકૃત પ્રબંધે મહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજય ગણી વિરચિતે પૂર્વભવ વર્ણનો નામ પ્રથમાધિકાર;

ઢાળ.

(રૂપભનો વંશ રયણાયર) એ દેશી.

હવે રે રાજગૃહ નગર છે, સકળ નગર શિણગારરે; ઉજ્વળ જિનગૃહ મંડળી, જીહાં હિમગિરિ અનુકારરે. ॥ ૧ ॥ ચરિત્ર સુણો ગુણવંતનું, પવિત્ર હોયે જિમ કાનરે; ચિત્ત ચમકે આવે ચાતુરી, વાધે મતિ વળી વાનરે. ॥ ચ૦॥ ૨ ॥ જીહાં જિન ચૈત્યમાં ધૂપનો, દેખી ધુમ આગીશેરે; મર્દલ ગર્જિત ઘન ભ્રમે, શિખિ નિત્ય નૃત્ય ઉલ્લાસેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૩ ॥ જેહમાં સોધે [1]ફટિક [2]ઘૃતિં, છબી મરકતની અલાધીરે; માનુ ગંગા એ આવી ઝીલવા, યમુના રવિ અંક દાધીરે. ॥ ચ૦ ॥૪॥ જેણે હરવી માનુ જળનિધિ, દુઃખભર લંકા કંપાવીરે; સુખ નવી દાખે અમરાવતી, અલકા નામેજ ચાવીરે. ॥ ચ૦ ॥ ૫ ॥ રાજ્ય કરે તોહાં નરપતિ, શ્રેણિક જસ ગુણ શ્રેણીરે; જિનભુવન માંહે વિસ્તરી, પાવન જેહવી ત્રિવેણીરે, ॥ ચ૦ ॥ ૬ ॥ જેહને તેજે પરાભવ્યો, ભાનુ ભમે માનું ગગનેરે; ઉષ્ન હુઆ તસ કિરણ તે, તાસ અમર્ષને અગ્નિરે. ॥ ચ૦ ॥ ૭ ॥ તાસ સભા માંહે શોભતો, રૂપભદત્ત હુઓ શેઠરે; ધનદત્તે

૧ સ્ફટિક. ૨ કાંતિ.

તેહુજ ધનપતિ, બીજો કુબેર તે હેઠરે. ॥ ચ૦ ॥ ૮ ॥ [1]પંથ તરૂ ફળ જળસર પરે, તસ ધન સવી હિત આ વેરે; જેહસ્યું સુરતરૂ તોળીઓ, ઊંચો ગયો લઘુ ભા વેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૯ ॥ ઇંદ્ર તે જેહને નિત્ય રહે, કર અગ્રે શત કોટિરે; ચંદ્ર તે સકળ કળા વચ્ચો, પદવી તસ સવી મોટીરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૦ ॥ ધારિણી સદ્ધર્મ ચારિણી, ચિત્ત તારણી હુઇ તાસરે; કારણી સુખ દુઃખ વારિણી, મનોહારિણી સુવિલાસરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૧ ॥ રૂપે તે રંભા હરાવતી, ભાવતી ચિત જિન વ ચણારે; સુલલિત શિલ સોહામણી, સહજ સલુણડાં નયણાંરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૨ ॥ મિલિત રહે નખ માંસજ્યું, તે દંપતિ સસનેહોરે; નવ નવ રંગભરે રસે, એકજ જીવ હોય દેહોરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૩ ॥ એક દિન ધારિ ણી ચિંતવે, સુત વિણ રચો જસવારોરે; સીંચે હૃદય જસ સુત અમાં, તેહનો ધન્ય અવતારોરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૪ ॥ ચિંતાએ તેણે હુઇ દુબળી, [2]નિર્બંધે પ્રિય પુ છીરે; તેહ ચિંતા પ્રિય મન ઠવે, પણ નવી હોય તે ઓછીરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૫ ॥ એહ ચિત્ત દુઃખને વિસારવા,

---

૧ માર્ગમાં રહેલા ફળના વૃક્ષ અને સરોવરનાં જળની પરે તે રૂપસદત્તનું દ્રવ્ય સૌના હિતમાં વપરાયછે. ૨ આગ્રહે.

શેઠ [1]વૈભારે તે પહુતારે; વાયુ આરોહી ગગને ચઢયા, રથ ઘોપે મૃગ બીહતારે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૬ ॥ ગિરિ પ્રિય હસ્ત આલંબને, ધારણિ ચઢીઅ લોભારે; અંગુળીએ કરી દાખવે, પ્રિય ઉપવન તણી શોભારે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૭ ॥ એહ બીજોરડી ફળ નમી, દાડિમ રાતે ફુલેરે; મદ નવો શિખે હૃદયે ગડે, જગત્રને માનું અમુલેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૧૮ ॥ એ સહકારની મંજરી, કોકિલ કલરવ ગુરૂણિરે; વિકસિત એહ કુસુમલતા, માનુ હસિત તરૂ પરણીરે. ॥ ચ૦ ॥૧૯ ॥ જંબુ કદંબ પ્રિયાળએ, તાલ તમાલ વિશાળરે; જાઇ જૂઇ મચકૂંદ એ, કંદ એ હર્ષના શાળારે. ॥ ચ૦॥ ૨૦ ॥ મોટા એ દ્રાક્ષના માંડવા, સુઅડલા રૂઅડલા આવેરે; મધુર એ [3]મધુકર રણઝણે, સ્વાગત માનું જણાવેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૧ ॥ [4]શ્રાદ્ધ યશોમિત્ર દેખીયો, રૂપભે તીહાં સિદ્ધ પુત્રોરે; જશો કીહાં પુછ્યું તવ કહે, ઇહાં [5]સોહમ છે પવિત્રોરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૨ ॥ આવો તો થાઓ અગ્રેશરી, વંદનનો ધરો ભાવોરે; દંપતિ તેહ સાથે ચલ્યા, દીઠા મુનિ સુભાવોરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૪ ॥ ક્રોધ જળન સમ જળધર, માન મહાતરૂ હસ્તિરે; દંભ ઉરગ વિષ જાંગુલી, લોભ

૧ વૈભાર પર્વતે. ૨ ભ્રમર. ૩ ૪

સમુદ્ર અગસ્તીરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૪ ॥ ઇંદ્રિય સકળ તે વશ કર્યા, વશ કર્યો મનનો સંચારોરે; આતમ ધ્યાન માં ઝીલતા, પામ્યા ભવ તણો પારોરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૫ ॥ તેહની દેશના સાંભળી, [1]સિદ્ધ જંબુ [2]રૂપ પુછેરે; ધારણિ પણ અવસર લહી, કહે મુઝ સુત હે કે નવી છેરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૬ ॥ સાવદ્ય મુનિને નવી પુછીયે, સિદ્ધ કહે જંબુ નામરે; એ અવસર પુછીયે સુત હોશે, સિંહ સ્વપ્ન સુર ધામિરે. ॥ ચ૦ ॥ ૨૭ ॥ ધારણી કહે જંબુ દેવતા, ઉદ્દેશે તો હું કરશું રે; આંબિલ ઠ ગસો અઠોત્તરા, ઇમ મન વંછિત વરશું રે, ॥ચ૦॥૨૮॥ હવે મુનિ વંદી તે દંપતિ, આવ્યાં નિજ ઘર બારેરે; સિંહ સ્વપ્ન દેખે અન્યદા, ધારણી ચિત્ત ઉદારે રે ॥ ચ૦ ॥ ૨૯ ॥ કુક્ષે વિદ્યુન્માળી અવતર્યો, દોહદ હુઆ શુભ પૂર્યારે; સમગ્ર પૂગ્યે સુત જનમીયા, સુ જસ વિલાસ પડૂરારે ॥ ચ૦ ॥ ૩૦ ॥

દુહા.

સ્વર્ણપાત્ર અક્ષત ભર્યા, મંદિર ઋષભ પઇઠ્ઠ; નાદ પૂર હુઓ તૂરનો, નાચે બાળા ઇઠ ॥ ૧ ॥ કુળવ ધુ કર દૂર્વાંકુરે, હરિત હુઆ પદ ઠાણ; ધવળ મંગળ

૧ શેઠની સાથે છે તે યશોમિત્ર. ૨ સ્વરૂપ.

ઉત્સવ કરે, મોટા હુઆ મંડાણ ॥ ૨ ॥ કરે દેવગુરૂ પૂજના, ઋષભદત્ત સવિશેષ; યાચક દાન દીયે ઘણા, માને સ્વજન અશેષ ॥ ૩ ॥ જંબુતરૂ નામે દીએ, જંબુસુત ઇતિ નામ; વાધ સાથે મનોરથે, હુઓ મધ્યમ યુવધામ ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(ચંદન બારણે રે લાલ) એ દેશી.

તેહજ પૂરિ વ્યવહારીઓરે લાલ, સમુદ્રદત્ત હુઓ ચંગ, ગુણ ધારીરે; પદ્માવતિ તેહની પ્રિયારે લાલ, લાવણ્ય શોભિત અંગ, સુખકારીરે; પુણ્યે સુખ જસ પામીએ હો લાલ ॥ ૧ ॥ બીજો પ્રિય સમુદ્ર શોભતોરે લાલ, સંપદાએ તે સમુદ્ર ॥ ગુ૦ ॥ કનકમાળા તેહની પ્રિયારે લાલ, કમળા રૂપ સમુદ્ર. ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૨ ॥ ત્રીજો સાગરદત્ત તસ પ્રિયારે લાલ, વિનયશ્રી અભિરામ ॥ ગુ૦ ॥ ચોથો કુબેરદત્ત ભામનો હો લાલ, તાસ ધનશ્રી નામ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૩ ॥ એ દંપતિની સુતા હુઇ રે લાલ, વિદ્યુન્માળી નારિ ॥ ગુ૦ ॥ ચ્યારે રૂપે સોહામણી રે લાલ, પૂરવભવ અનુસારિ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૪ ॥ સમુદ્રશ્રી પહેલી જાણીએરે લાલ,

બીજી પદ્મશ્રી ઉદાર ॥ ગુ૦ ॥ પદ્મસેના ત્રીજી ભલી
રે લાલ, ચોથી કનકસેના નાર ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૫ ॥
પુણ્ય કનકસેન તસ પ્રિયા રે લાલ, કનકવતી અભિ
રામ ॥ ગુ૦ ॥ શ્રમણદત્ત ઘરણિ તો હુઈ રે લાલ,
શ્રીષેણા રતિ ધામ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૬ ॥ વીરમતિ
વસુષેણને રે લાલ, વસુપાલિત જયસેન ॥ ગુ૦ ॥
ચ્યાર સુતા એ ચ્યારને રે લાલ, હુઈ વિશુદ્ધ વિન
ચેન ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૭ ॥ નભસેના બહુ ગુણ ભરી
રે લાલ, કનકશ્રી પુણ્યવંત ॥ ગુ૦ ॥ કનકવતી જય
શ્રી ભલી રે લાલ, નામ ધામ ઉલ્લસંત ॥ સુ૦ ॥
પુ૦ ॥ ૮ ॥ માનુ મન્મથ જયધ્વજા રે લાલ, આવે
દિસતી એહ ॥ ગુ૦ ॥ રણકતી અણિઆલુ કિંકણી રે
લાલ, સુંદર તનુ સસનેહ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૯ ॥
તે આઠ કન્યાના પિતા રે લાલ, ઋષભને કહે કરજોડી
॥ ગુ૦ ॥ માગું છું એક તુમ્હ પ્રત્યે રે લાલ, પૂરો મ
નના કોડ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૦ ॥ તુમ્હ સુત એક
કન્યા તણો રે લાલ, [1]દક્ષજાનો જિમ ચંદ ॥ ગુ૦ ॥
[2]મહાનદીનો જિમ સાગરૂ રે લાલ, ભર્તા થાઓ અ
મંદ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૧ ॥ ઋષભે વચન તે માની

---

૧ રોહિણી. ૨ ગંગાનદી.

સુ રે લાલ, એતો ક્ષિરખાંડનો યોગ ॥ ગુ૦ ॥ સરખાં સરખી જોડલી રે લાલ, સહુ પ્રશંસે લોગ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૨ ॥ જંબુને દીધી અમ્હો રે લાલ, ભલુ રે કીધું કિરતાર ॥ ગુ૦ ॥ કન્યા હર્ષ ધરે ઘણો રે લાલ, પામ્યો ભલો ભર્ત્તાર ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૩ ॥ ઇણિ અવસર તીહાં આવીયા રે લાલ, શ્રી સોહમ ગણધાર ॥ ગુ૦ જંબૂકુમાર ગયા વાંદવા રે લાલ, સાંભળી દેશના સાર ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૪ ॥ જંબૂ સુનત તેહ દેશના રે લાલ, ચંદ્ર ઊદયથી તુંગ ॥ ગુ૦ ॥ સાયર સમ વધતા હુઆ રે લાલ, ભાવ વૈરાગ્ય તરંગ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૫ ॥ પ્રણમી સોહમને કહે રે લાલ, ઇહાં રહેજો તુમ્હે તામ ॥ ગુ૦ ॥ પુછી આવું માતતાતને રે લાલ, વ્રત લીઊં આતમરામ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૬ ॥ [1]ગણધરવર તેહ [2]પડિવજે રે લાલ, જંબુ આવે નગર દુવાર ॥ ગુ૦ ॥ હયગય રથ સંકુળ તીહાં રે લાલ, ન લહે માર્ગ લગાર ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૭ ॥ ચિંતે ઇહાં જે [3]પડખીએ રે લાલ, તો અતિ વેળા થાય ॥ ગુ૦ ॥ બીજે દ્વારે આવીઓ રે લાલ, તીહાં [4]વપ્રે યંત્ર રાજાય ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૮ ॥

---

૧ ગણધરમાં શ્રેષ્ઠ સુધર્માસ્વામિ. ૨ અંગીકાર કરે. ૩ ફેરી ચડીએ. ૪ ગઢમાં યંત્ર ગોઠવ્યા છે.

યંત્રે આલંબી મહાશિલારે લાલ, પડતાં વજ્ર સમાન ॥ ગુ૦ ॥ ચિંતે પરચક્ર ભય થકી રે લાલ, ન ચળ્યા એ દુર્ધ્યાન ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૧૯ ॥ ઉપર જો એ શિલા પડે રે લાલ, જાતાં [1]ઇણે મગ્ગ ॥ ગુ૦ ॥ તો દુમરણ હોય જીવને રે લા લ, તે [2]સદ્‌ગતિ તરૂ અગ્નિ ॥સુ૦॥ પુ૦ ॥ ૨૦ ॥ સ્વારથ ભ્રષ્ટ [3]નાહું કિમે રે લાલ; ફરી જાઉં સોહમ પાસ ॥ ગુ૦ ॥ [4]યાવજ્જીવ બ્રહ્મવ્રત લીયો રે લાલ, તીહાં જઇ મન ઉલ્લાસ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ॥ ૨૧ ॥ ઘર જઇ માત પિતા પ્રતે રે લાલ, કહે મુજ અનુમતિ દીઓ ॥ ગુ૦ ॥ એ સંસાર અસાર છે રે લાલ, દુઃખરૂપી [5]દુઃખહેઉ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૨૨ ॥ રોતાં માત પિતા કહે રે લાલ, અમ્હ [6]આશા તરૂવાય ॥ ગુ૦ ॥ ઇણે અવસર વચ્છ કયાં થયા રે લાલ, તુઝ વિરહો ન ખમાય ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૨૩ ॥ યૌવન વય માંહે ભોગવો રે લાલ, ભામની કેરા ભોગ ॥ ગુ૦ ॥ વય વીત્યે સાથે અમ્હો રે લાલ, આદરશું વ્રત યોગ ॥ સુ૦ ॥ પુ૦ ॥ ૨૪ ॥ પુરૂપ કઠિન સવિ સાંસહે રે

---

૧ આ માર્ગે, ૨ સદગતિરૂપી વૃક્ષને અગ્નિ સમાન.
૩ ન થાઉં, ૪ જીવીત પર્યંત. ૫ દુઃખનું હેતુ.
૬ આશારૂપી વૃક્ષનો પાત-પડી જવું.

લાલ, તો એ આઠ કન્યા તુઝ હેત ॥ ગુ૦ ॥ આપી તે પરણી કરી રે લાલ, પૂરો સુજસ સંકેત ॥ સુ૦ ॥ ॥ પુ૦ ॥ ૨૫ ॥

દુહા

કુમર કહે બુદ્ધિવંત તવ, કરૂં હું તુમ આદેશ; વ્રત લેતાં મત વારજો, પછી તમે લવલેશ ॥ ૧ ॥ સ્વામી ગુરૂ માતાપિતા, ત્રણ્યે હું પ્રતીકાર; તેણે પ્રહ્મ અનુમતી માગીએ, એહ ઊચિત વ્યવહાર ॥ ॥ ૨ ॥ ભુખ્યાને ભોજન થકી, જિમ વારવું ન હોય; વ્રત અર્થીને વ્રત થકી, તિમ વારવું ન જોય ॥ ૩ ॥ માતપિતા ઈમ [1]પડિવજી, કન્યા તાતને વાત; કહે તુરત પરણ્યા પછી, વ્રત લેશે [2]અમ્હ જાત ॥ ૪ ॥ વિવાહ અણવિવાહનો, પુર્વપક્ષ કરી દુર, જે સિદ્ધાંત હોય તે કહો, કરી ચિંતના [3]ભૂરિ ॥ ૫ ॥ આઠ ઇભ્ય મુંઝી રહ્યા, શ્યો કરવો આળોચ; તે સાંભળી કન્યા કહે એ ન ઘટે સકોચ ॥ ૬ ॥ એક વાર બોલે નરપતિ, ન ફરે તિમ મુનિ જાણ; એકવાર કન્યા દીયે, પિતાએ નિતિ પ્રમાણ ॥ ૭ ॥ જંબુને દીધી અમો, તેહ જગતિ

૧ અંગીકાર કરીને, ૨ અમ્હારો પુત્ર

તે વાણ; કાયાને છાયા પરે, એકજ રિતિ પ્રમાણ ॥ ૮ ॥ કહે વાત સવી ઋષભને, તે કન્યાના તાત; થાએ સજ્જ વિવાહને, માની પહેલી વાત ॥ ૯ ॥

ઢાળ

(ત્રીગડે પ્રભુ સોહેરે) એ દેશી.

॥ પૂછયા જોશી ઋષભે રે, હવે ધનવતી વૃષભે રે; દિન સાતમે વિવાહ લગન પ્રમાણિયો રે ॥ ૧ ॥ એક ચિત્ત જીમ ભાઇ રે, કરે સબળ સજાઇ રે; વિવાહ વડાઇ સુચિ મંડપ રચે રે ॥ ૨ ॥ ચંદુઆ તિહ રાજે રે, પંચવર્ણ દિવાજે રે; સંધ્યા અભ્ર સમાજે માનુ મંડી મહી રે ॥ ૩ ॥ તિહાં મોતી માળા રે, સોહે ઝાક ઝમાળા રે; માનું ન્યાસ વિશાળા ચંદ્રાતપ તણા રે ॥૪॥ ચળ પલ્લવ પવનેરે, સોહે તોરણ ભુવને રે; માનુ મંડપ તેડે વરને ઉતાવળોરે ॥૫॥ સાવિયડે ધરીયાં રે, તિહાં મોતી વિસ્તરીયા રે; માનુ બીજ એ ભરીયાં મંગળ તરૂ તણારે ॥ ૬ ॥ વિચે મણિ -છવિ રાતી રે, આવી લક્ષ્મિ ઊજાતી રે; પદ યાચક થાતી તે વની રે ॥ ૭ ॥ જંબૂ ધાલ્યો વાને રે, [1]પટ કુસુભ વિધાને રે; નવ આતપ માને રવિ જિમ સોહીયો રે

---

૧ પીઠી ચોળવાદિક કરીને.

॥ ૮ ॥ તે કુમરને કુમરી રે, જાણે અમર ને અમરી રે; વર મંગળ સ્નાન કરાવ્યા શુભ લક્ષણે રે ॥ ૯ ॥ નિચોઇનું પાણી રે, ન્હાયા જંબૂ શિર જાણી રે; [1]લોચ ઢુકડો માનુ એ કેશ આંસુ ઝરે રે ॥ ૧૦ ॥ ગંધકારી અધિવાસે રે, જંબુકેશ ઊલ્લાસે રે; ધરે ધુમ કપુર અગરનો ઉત્તંસતા રે ॥ ૧૧ ॥ [2]ધમ્મિલ્લ તે બાંધ્યો રે, [3]સુમ દામે પ્રસાધ્યો રે; શૃંગાર આરાધ્યો માનું [4]દોય રૂપથી રે ॥ ૧૨ ॥ મુખકમળને [5]પાસેરે, હંસ યુગળ દોઇ વિલાસે રે; સોહે કુંડળ મોતીના જંબુ પહેરીયાં રે ॥ ૧૩ ॥ પહેર્યો હાર મોતીનો રે, સોહે જંબૂ નગીનો રે; [6]લાવણ્ય નદીનો ફેન છટયો બન્યો રે ॥ ૧૪ ॥ ચંદન શુચિ અંગો રે, મૌક્તિક સર્વાંગો રે; જાણ્યો તારાશ્યું રંગે ચંગે શશિ બન્યો રે ॥ ૧૫ ॥ દોય વસ્ત્ર તે પહેરે રે, વિવાહ મંગળ ગહરે રે; દસિ આવડ પડવડ અંગજ ઋષભનો રે ॥ ૧૬ ॥ જાત્ય અશ્વ આરોહે રે, છત્ર

૧ દિક્ષા સમય નજીક હોવાથી કેશનો લોચ તરતજ થશે એમ જાણીને માનું કેશમાંથી પાણી ઝરે છે તે તેઓ રૂદનજ કરતા હોયની ! ૨ કેશ સમુહ. ૩ સુમ કેં૦ કુસુમની દામ કેં૦ માળા. ૪ કેશ શ્યામ અને પુષ્પમાળા શ્વેત એ બે રૂપે કરીને માનુ કામ દેવને આરાધ્યો હોયની ! ૫ બને પડખે. ૬ લાવણ્યરૂપી નદીના ફીણ સરીખા ઉજ્વળ.

મયુર સોહે રે; જન મોહે જગ [1]કોઇ બીજો તસ સમો રે ॥ ૧૭ ॥ ગાઇજે મંગળ રે, વાજે ભેરી ભુંગળ રે; શરણાઇ તે સરલી સયળે ચહચહી રે ॥ ૧૮ ॥ ઝાલરિ ઝંકારે રે, માદળ દોંકારે રે; વર તુરિય પ્રકારે ગગનરવ પૂરિયો રે ॥ ૧૯ ॥ લુણ ઊતારે પાસે રે, દોય વધૂય ઉલ્લાસે રે; બંદિ બિરૂદ ભણંતે મંડપ આવીયા રે ॥ ૨૦ ॥ સુવાસણિ દીએ [2]અર્ઘા રે, દધિ આદિ [3]મહર્ઘ્યો રે; તીહાં જંબૂકુમાર [4]કુમાર સમાનને રે ॥૨૧॥ મન શુભ સંદર્ભિત રે, પગ અગ્નિ ગર્ભિત રે, [5]ભાંજી સરાવસંપુટ તે માનુ ગૃહિ ગયો રે ॥ ૨૨ ॥ તે કુમરી સાથે રે, તીહાં બેસી હાથે રે; જંબૂ કૌતુક વિવાહ મંગળ અનુગ્રહે રે ॥ ૨૩ ॥ હુઇ લગનની વેળા રે, થયા [6]ચઊરી ભેળા રે; જંબૂ પરણ્યા તે કુમરી [7]પિતૃ ઉપરોધથી રે ॥ ૨૪ ॥ [8]તારા મેળે હરખી રે, કૌતુક સુખ વરષી રે; શુચિ મંગળા વર્ત્તે મધુપર્કે હસી રે ॥ ૨૫ ॥ અવહિત યુત દાને રે, [9]અંચળ મોક્ષ વિધાને રે; [10]અંશુ આલિનતી [11]મુ

---

૧ અર્ઘ. ૨. બહુમૂલાં. ૩ કાર્ત્તિક સ્વામીની જેવા. ૪ સંપુટ, ચાંપીને. ૫ ચોરી. ૬ માતપિતાના આગ્રહથી. ૭ નેત્ર સામસામા મેળવીને. ૮ છેડો ઝલાવીને મુકાવવાની રીતીએ. ૯ વસ્ત્ર આ આપીને. ૧૦ હર્ષિત. ૧૧ ખોળામાં બેસાડીને. ૧૪ સ્ત્રીઓ.

દિતતે[1] અંકા રોપણેરે. ॥ ૨૬ ॥ ઇમ સુતને વિવાહે રે, ધારણી ઉત્સાહેરે; સુખ પામી સુત પરણ્યે રમણી જસ વરેરે. ॥ ૨૭ ॥

દુહા.

દાન વધુ વરને તીહાં, કનક તણો હુઓ ઢેર[2]; જે દેખી પ્રભુ પદ ફરસ, ચરિજ અનુભવે મેર. ॥૧॥ મંગળ દીપક કર્યા હુઆ, ધવળ મંગળ વર ગીત; જંબૂ પરણી સ્ત્રી સહીત, પહુના સ્વઘર વિનિત. ॥ ૨ ॥ નમે પ્રથમ કુળ દેવતા, જિનવર શિવતરૂ મૂળ; તવ કંકણ [3]મોક્ષણ હુઆ, વધુ વરનું અનુકુળ. ॥ ૩ ॥ રિષભદત્ત ધારણી પછી, પૂજે જંબૂપતિ[4] સાર; જંબૂ અલંકૃત સ્ત્રિ સહીત, આવ્યા વાસાગાર. ॥ ૪ ॥ અહો! રહત જંબુ તીહાં, નિર્વિકાર બીયા પાસ; ગોરો કોરો કુણ રહે, મશિઓરો કરી વાસ. ॥ ૫ ॥

ઢાળ.

(શંખ સાંકન વજીરર સ્વામી.) એ દેશી)

હવે છે એક જયપુર ક્રંગ[5], વિંધ્યાચળ પાસે ઉ

---

૧ પૈંખામાં બેસાડીને. ૨ ઢગલો. ૩ કંકણદોરા છોડ્યા. ૪ જંબુદ્વિપના પતિ જે અધિષ્ઠાયક અણાઢી દેવતા તેની પૂજા કરી. ૫ નગર.

ત્તંગરે; જંબૂ જયકારી ॥ તીહાં વંઘ્ય નામે છે રાય, સુત પ્રભવને પ્રભુ દોય ભાયરે. ॥ જં૦ ॥૧॥ વડો પ્રભવ છત્તે પણ પ્રાજ્ય, લઘુને તેણે દીધું રાજ્યરે; ॥ જં૦ ॥ નીકળ્યો પ્રભવ અભિમાની, વંઘ્ય વિષમે કરી રાજ્યધાનીરે. ॥ જં૦ ॥ ૨ ॥ તે ખાત્ર ખણે બંદી ઝાલે, પંથ પાડે રહે ઉભે ભાલેરે; ॥ જં૦ ॥ તેહના ચર[1] દસ દિશિ હેરે, એક દિન તે આવી પ્રેમેરે ॥ જં૦ ॥ ૩ ॥ જંબૂની રીદ્ધિ છે મોટી, તે આગે ધ નંદની છોટીરે; ॥ જં૦ ॥ વિવાહ મંગળે વ્યવહારી, મિળીયા છે બહુ ધનધારીરે, ॥ જં૦ ૪ ॥ તીહાં જ ઇએ આપણે સ્વામી, તે સંપદા જાણે પાગીરે; ॥ જં૦ ॥ એમ સુણી પ્રભવો તિહાં આવે, દોય વિદ્યા મન માંહે ભાવેરે. ॥ જં૦ ॥ ૫ ॥ વિદ્યા અવસ્વાપિનિ[2] એક, તાળોદ્ધાટણી[3] બીજી વિવેકરે; ॥ જં૦॥ તેહ બળ ગર્જિત અસરાળે, જિમ મૃગપતિ દાઢને ઝાળેરે. ॥ જં૦ ॥ ૬ ॥ ફરી અવસ્વાપિનિએ પ્રયોગ, ઉંઘાવે સઘળા લોકરે; ॥ જં૦ ॥ જંબૂ પ્રતે જોર ન ચાલે, ઘન પવને ગિરિ કેમ હાલેરે. ॥ જં૦ ॥૭ ॥ દેખી

---

૧ સેવક. ૨ નિંદ્રા લાવનારી વિદ્યા. ૩ તાળુ ઉઘાડી નાખનારી વિદ્યા.

ભુષણ મણી ભલા વાગા, સુતાંના લેવા લાગ્યારે ॥ જં૦ ॥ ચોર ઉપરે તે નવી કોપે, નવી મનમાં ક્ષોભ આરોપેરે. ॥ જં૦ ॥ ૮ ॥ લીલાયત કુમાર ન બોલે, વિશ્વાસી એબ કિમ ખોલેરે; ॥ જં૦ ॥ હું જાણુ છું પાપ હરીઓ, મન ફરસ્યો એહને અરિઓરે. ॥જં૦. ॥ ૯ ॥ મહા પુણ્ય કુમારનો સોર, સુણી થંભ્યા સઘ. ળા ચોરરે; ॥ જં૦ ॥ પલીયુત પ્રભવો દેખે, જંબૂ ક રિ કરિણી લેખેરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૦ ॥ હું વિંધ્યરાય સુત પ્રભવો, નામે આપ જણાવે વીભોરે; ॥ જં૦ ॥ મુઝ શ્યું મિત્રાઇ કીજે, અણમિલતે ન મિળીએ બીજેરે. ॥ જં૦ ૧૧ ॥ થંભણી મોક્ષણી દોય વિદ્યા, મુઝને દ્યો મિત્ર અનિંધારે; ॥ જં૦ ॥ તુમ્હે લ્યો અવસ્વાપિનિ વિજ્જા, વળી તાળ ઉદ્ઘાડણ શજ્જારે. ॥ જં૦ ॥૧૨॥ જંબૂ કહે લચ્છી છંડી, મેં વ્રત લેવા રઢ મંડીરે; ॥ જં૦ ॥ એ વિદ્યાનું શું માહરે કામ, આવ્યું છે મના ઠામરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૩ ॥ સંહરી અવસ્વાપિનિ તામ, પ્રભવો પ્રણમે ગુણ ધામરે; ॥ જં૦ ॥ કૃત અંજળી જંબૂની આગે, હવે બોલે બહુળે રાગેરે. ॥ જં૦ ॥૧૪ ॥ વર મિત્ર તરૂણ વય માણો, એ વયમાં ભોગ પ્રમાણો

રે; ॥ જં૦ ॥ અનુકંપો[1] આઠ નવોઢા[2], તુમ્હે નિપુણ કહાવોછો પોઢારે[3]. ॥ જં૦ ॥ ૧૫ ॥ પછી ભુક્ત ભોગ ફળ દિક્ષા, લેજ્યો માનેચો મુઝ શિક્ષારે; ॥ જં૦ ॥ કુણે ન કહીયું એમ મત કહેશો, એમ સુખ જસ લીલા લહશ્યોરે. ॥ જં૦ ॥ ૧૬ ॥

દુહા

જંબૂ કહે સુખ વિષયનું, અલ્પ અપાય[4] અનંત; સ્યું તેણે શમ સુખ[5] ભલું, આતમ રામરમંત; ॥ ૧ ॥ સર્વ વિષય કષાય જનિત, જે સુખ લહે સરાગ; તેહથી કોટિ અનંત ગુણ, સુખ લહે ગત રાગ ॥ ૨ ॥ સરસવથી પણ વિષય સુખ, અતી થોડું દુઃખ કોડ; ઇહાં મધુબિંદુ રસકથા, સાંભળ આળસ છોડ ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(જીહો રાયનો દેશ રળીઆમણો) એ દેશી.

જીહો એક પુરૂષ દેશાંતરે લાલા, ભમે તીહાં સાથ લુંટાય; જીહો પેઠો અટવી એ સાથ તે લાલા, ચોર

---

૧ દયા કરો. ૨ નવી પરણેલી. ૩ પ્રૌઢ, મોટા. ૪ કષ્ટ. ૫ સમતાનું સુખ.

તીહાં ધાઇ જાય ॥ ચતુરનર ॥ વિષમ વિષય રસ લેય ॥ એ આંકણી ॥ ૧॥ જીહો ચોર તે વાઘ સમા સવે લાલા, લુંટવા ધાયા રે સાથ; જીહો મૃગપરે ના ઠા સાથના લાલા, બહુળા લોક અનાથ ॥ ચ૦ ॥ ૨ ॥ જીહો સાથ હીન તે મહાટવી લાલા, પેઠો કંઠ ગતમાણ; જીહો ધાયો તે પ્રતિ હાથિયો લાલા, સાથી યો માનું યમરાણ ॥ ચ૦ ॥ ૩ ॥ જીહો મદ ઝરતો આણુમાઇતો[1] લાલા, માનુ નિજ તનુ બળ રસપૂર; જીહો ઉંચી સુંઢ કરે ઘણું લાલા, પાડશે અભ્ર સસુ ર[2] ॥ ચ૦ ॥ ૪ ॥ જીહો ચાંપતો ભુંઇ ચરણે કહે લાલા, માનું કયાં તું ધરે દિશી નાગ;[3] જીહો સજળ જળદ પરે ગાજતો[4] લાલા, ત્રેવડે હરિ ગજ છાગ ॥ ચ૦ ॥ ૫ ॥ જીહો હુંકારે તે જળકણે લાલા, પુંઠે હ ણ્યો ગજે તેહ; જીહો લડથડતો કંડુક[5] પરે લાલા, પ ડોતો કૂપ અછેહ[6] ॥ ચ૦ ॥ ૬ ॥ જીહો ગજ અવ શ્ય જીવિત હરે લાલા, કૂપે જીવું કેમેક; જીહો ઇમ

---

૧ મદે કરીને પોતાના શરીરમાં સમાતો નથી. ૨ સૂંઢે સહિત આકાશને પાડી દેશે કે શું? ૩ જમિનને કહે છે કે તું દિશિરૂપી હાથિઓને શા માટે ધરી રહી છું? ૪ જળ સહિત વાદળની પેઠે ગાજતો. ૫ દડાની પેઠે. ૬ ઉંડા કુવે.

ચિંતી ઝંપા દીયે લાલા, આશા ન ટળે છેક ॥ ચ૦ ॥ ૭ ॥ જીહો અવટ તટે[7] વટ[8] એક છે લાલા, લાં બો કૂપે તસ પાદ;[9] તે આલંબી તે કરે લાલા, રજ્જુ બદ્ધ ઘટવાદ[10] ॥ ચ૦ ॥ ૮ ॥ જીહો કરિ કૂપે શુંઢ ફેરી લાલા, મસ્તક ફરસે તાસ; જીહો પણ તે લેઇ ન વી શકે લાલા, જીમ નિધિ અપુણ્ય પ્રકાશ ॥ ચ૦ ॥ ૯ ॥ જીહો કુવા માંહે બીજે કુવો લાલા, વદન વિકાશી રહંત; જીહો તે દેખે અજગર તીહાં લાલા, જોતાં હેઠ મહંત ॥ ચ૦ ॥ ૧૦ ॥ જીહો ચિહું પાસે દેખે અહિ લાલા, સહિ યમ મહિપતિ મિત્ર; જીહો રોષે ધમણ પરે ધમધમે લાલા, માંડે ફણગણ છત્ર ॥ ચ૦ ॥ ૧૧ ॥ જીહો શામ શ્વેત મુષક બીહુ[11] લાલા, છેદતા તે વટપાદ; જીહાં દંત કૂકચ ગોચર કરે લાલા, ચટચટ ઉપજે નાદ ॥ ચ૦ ॥ ૧૨ ॥ જીહો વનગજ તે અણ પહુંચતો લાલા, હલ્લોલે વટ શાખ; જીહો ઊડી મધપુડા થ કી લાલા, કરડે તે માખી લાખ ॥ ચ૦ ॥ ૧૩ ॥ જી હો લક્ષ મક્ષિકા રૂદ્ધતે લાલા, સર્વાંગે કૃત પક્ષ; જીહો

---

૭ કુવાના કાંઠા ઉપર. ૮ વડનું વૃક્ષ. ૯ વડની વડવાઇઓ. ૧૦ દોરડે બાંધેલા ઘડાની જેમ. ૧૧ બે ઉંદર.

નીકળવા તે કૂપથી લાલા, માનુ સજ્જ હુઓ પર તક્ષ ॥ ચ૦ ॥ ૧૪ ॥ જીહો વટલંબિત મધુકેશથી લાલા, વદને પડયો મધુ બિંદુઃ જીહો લાગો લલાટે લુંટી[2] કરી લાલા, ગળણીએ જેમ જળ બિંદુ; ॥ચ૦ ॥ ૧૫ ॥ જીહો તે આસ્વાદતે સુખ ગણે લાલા, ઉપ નય ઇહાં સુણો સાર; પુરૂપ તે સંસારી કહ્યો લાલા, અટવી તે સંસાર ॥ચ૦॥ ૧૬ ॥ જીહો મરણ તે વન વારણ[3] ગણો લાલાં,મનુજ જન્મ તેરે કૂપ;જીહો નરગ તે અજગર જાણીએ લાલા, ક્રોધાદિક અહિ રૂપ ॥ચ૦ ॥૧૭॥ જીહો વડવાઇ તે આઊખું લાલા, મુપક તે દો ઇ પક્ષ; જીહો કાળોને ધોળો મળી લાલા, વડવાઇ ક્ષય દક્ષ ॥ ચ૦ ॥ ૧૮ ॥ જીહો વ્યાધિ તે જાણો મક્ષિકા લાલા, વિપયનુ સુખ મધુ બિંદુ; જીહો તીહાં કુણ રાગ ધરે કૃતી[4] લાલા, સુકૃત કુમુદ વન ઇંદુ ॥ ચ૦ ॥ ૧૯ ॥ જીહો દેવ વિદ્યાધર કોઇ વડો લાલા, કુપ થી ઊદ્ધરેરે તેહ; જીહો કહો તે તસ ઇચ્છે નવા લા લા, પ્રભવ કહે સસનેહ ॥ ચ૦ ॥ ૨૦ ॥ જીહો ઊપ ગાર ઇચ્છે નહીં લાલા, કુણ આપદ જળ નાવ; જં

---

૧ વડની ઊપર રહેલા મધપુડામાંથી. ૨ કપાળ ઊપર થઇને. ૩ વનહાથી. ૪ પંડિત પુરૂષ.

બૂ કહે કીમ હું તજું આશા, તો ગુરૂ સુજશ પ્રભા ॥ ચ૦ ॥ ૨૧ ॥

દુહા

દુઃખ ઘણા ભવ કૂપમાં, સુખ મધુ બિંદુ સમાન; ઉદ્ધરશે આવી મળ્યો, સદગુરૂ ધરી વિમાન ॥ ૧ ॥ કૂપ થકી નવી નીકળે, ગુરૂ ધરે જ્ઞાન વિમાન; તે અભાગ્ય શેખર તણું, જાણો શુક ગુમાન ॥ ૨ ॥ પ્રભવ કહે માતા પિતા, સ્નેહલ તુજ છે ચિત્ત; રાગિણિ એ ગૃહિણી તજશ, કેમ તું નિઠુર ચિત્ત ॥ ૩ ॥ જંબૂ કહે શો બંધુનો, સંસારે પ્રતિબંધ; કુબેરદત્ત કથા સુણો, તેહથી છે બહુ બંધ ॥ ૪ ॥

ઢાળ

દેશી-ઝાંઝરીયાની

મથુરા નગરીમાં હુઈજી, ગણિકા એક ઉદ્દામ; સેના મન્મથ રાય[1]નીજી, કુબેરસેના તસ નામ ॥ સુવિવેક વિચારો રચો બંધુ પ્રતિબંધ ॥ મોહે મુંઝયા નવી લહેજી, તવ ફીરે જીમ અંધ ॥ સુ૦ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ પામી પહેલાં ગર્ભથીજી, ખેદ તણું તેહ પુર; માત દિખાવે વૈદ્યનેજી, નાડિ જુએ તે અ

૧ કામ દેવ રાજાની સેના જેવી.

દુર ॥ સુ૦ ॥ ૨ ॥ નાડિ જ્ઞાને તેહને જી, વૈદ્ય કહે એ અરોગ; દુઃખ કારણ કયોશનું જી, ઊદર યુગળ નો છે યોગ[1] ॥ સુ૦ ॥ ૩ ॥ પ્રસવ અવધિએ વ્યાધિ છે જી, મા કહે ગર્ભને પાડ; વેશ્યા કહે કેમ પાડીએ જી, ગર્ભ જે લખ્યો નિલાડ ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ ગર્ભ કલેશ સહી અતી ઘણો જી, દારક દારિકા[2] દોય; તે પ્રસવી માતા ભણે જી. નાખો એ વયરી જોય ॥સુ૦॥ ॥ ૫ ॥ ઉદર થકે જેણે દુઃખ દીયો.જી, ઉદરથી પડી ઓરે તેહ; યુગળ બાહિર નાખીએ જી, મળપરેમ ધરે બેહ ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ વેશ્યા કહે દશ દિન રહોજી, પોષું સ્તનને રે એહ; જિમતિમ માને અગ્યારમોજી, દિનમે આવ્યો ક્ષય મેહ ॥ સુ૦ ॥ ૭ ॥ કુબેરદત્ત કુબેરદત્તાજી, નામ મુદ્રા કરે દીધ; પેટી રત્ન ભરી તીહાંજી, બાળક થાપણ કીધ ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥ પેટી યમુનામાં ધરીજી, તરતી ગઇ જીમ હંસ; નયનાંજળી જળ તાતનેજી, દેતી ફરી વેશ વતંસ ॥ સુ૦ ॥ ૯ ॥ સોરીપુર બારે ગઇ જી, પેટી પ્રભાતે ઉદાર; ઇભ્ય સુતે દેખી ગ્રહી જી, તે નિજ ભાગ્ય શંભાર ॥ સુ૦ ॥ ૧૦॥

---

૧ ગર્ભમાં બે જીવ ઉત્પન્ન થયેલા છે તેથી. ૨ પુત્ર અને પુત્રી.

એક બાળક એક બાળિકાજી, તે દેખી તે લેત; માતૃ ભાં ડ તે ઓળખેજી, નામ મુદ્રાક્ષર તંત ॥ સુ૦ ॥ ૧૧ ॥ ઇભ્ય ઘરે દોઇ વધેજી, લાળ્યાં પાળ્યાંરે યત્ન; કળા જાણ અનુક્રમે હુઆજી, પામ્યા યૌવન રત્ન. ॥ સુ૦ ॥ ૧૨ ॥ જાણી સરખી જોડલીજી, પરણાવ્યા માંહો માંહી; ચતુરાઇ ગુરૂ યૌવનેજી, સ્મર ધર્યો અંગે ઉત્સાહ. ॥ સુ૦ ॥ ૧૩ ॥ દ્યુત રમે તે અન્યદાજી, વધુ વર પ્રેમ તરંગ; કુબેરદત્તની મુદ્રીકાજી, આવી વધૂ સખી ઉત્સંગ. ॥ સુ૦ ॥ ૧૪ ॥ કુબેરદત્તા તે જુએજી, નાણાં પરે પરખંત; દોઇ મુદ્રા પરે અટકળેજી, ભાઇ બેહેન અમે તંત. ॥ સુ૦ ॥ ૧૫ ॥ ભ્રાતૃભાંડ અમે તે ભણીજી, નાવે દંપતિ બુદ્ધિ; દોય કુબેર કરે દીયેજી, મુદ્રા ઇમ કરી શુદ્ધ. ॥ સ૦ ॥ ૧૬ ॥ કુબેરદત્ત પણ તે દોય મુદ્રા, દેખી પામ્યોરે ખેદ; કુબેરદત્તાને મુદ્રા આપી, માને પુછે ભેદ. ॥ સુ૦ ॥ ૧૭ ॥ ઓાયરસ સુત અપવિદ્ધ તથા હું, દત્તુમ કૃત્રિમ તુઝ; બીજો સુત હતો કેહેવો માતા, સુતનું છે બહુ ગુઝ. ॥ સુ૦ ॥ ૧૮ ॥ આગ્રહ ગહેલે તેણે એમ પુછયે, શા કહે મુળ વૃતાંત; કહે કુબેરનું શું એમ કીધું, સા કહે સરખા અત્યંત. ॥ સુ૦॥ ૧૯ ॥ જુગતી જોડી અવર નથી તેણે, અમે

રચ્યો એહ વિવાહ; હજીય સંબંધ થયો નહીં, બીજો કરો તુમે ઉચિત ઉચ્છાહ. ॥ સુ૦॥ ૨૦ ॥ કુબેરદત્તાને એ સર્વ જણાવી, તુમ્હે કરી આવો વ્યાપાર; એમે કુશળે તમે ઘર આવ્યે, બીજો કરશું વિચાર. ॥ સુ૦॥ ૨૧ ॥ કુબેરદત્તાને તેણે કહ્યુ, માત પિતા ઘર જાઓ; ડાહ્યાછો તમે ડાહ્યું કરજો, કરમના કઠિન ઉપાય ॥સુ૦ ૨૨ ॥ કુબેરદત્ત ઇમ તેહને શિખવી, મથુરા નગરીએ જાય; વ્યાપારે ધન અરજી ઇચ્છાએ વિલસે, કુબેરસે ના કરી નાર. ॥ સુ૦ ॥૨૩॥ કુબેરદત્તા માતાને પુછી, તીમ જાણી વ્રત લેઇ; મુદ્રા ગુપ્ત ઠવી તપ તપતાં, અ વધિજ્ઞાન લહેઇ. ॥ સુ૦ ॥ ૨૪ ॥ કુબેરદત્તા ભાઇશા દેખે, સબળ અકજ્જ કરંત; પુત્ર હુઓ તસ કુબેરસે ના નિજ, નારીશ્યું રંગ રમત. ॥ સુ૦ ॥ ૨૫ ॥ તે પ્ર તિબોધવા મથુરા નગરીએ, આવી સાધ્વી સમેત; કુ બેરસેનાને ધર્મલાભ દેઇ, માગે વસતિ સંકેત. ॥ સુ૦ ॥ ૨૬ ॥ કુબેરસેના હું પણ નારિ, પણ હવડાં કાંઇક ભજ્જ; કુળ વહુ સરખો ઉચિતારે, ભલોરે પ્રસાદ કી ચો આજ. ॥ સુ૦ ॥ ૨૭ ॥ નિજ ઘર પાસે વસતિ વ ર દેઇ, કુબેરસેના કરે સેવ; અજ્જાહુ ચરણ કમળને

આગે, બાળક કહે નિજ હેવ. ॥ સુ૦ ॥ ૨૮ ॥ બોધ[1] લહે જે જેહ પ્રકારે, તે પ્રતિબોધ્યો તેમ; કણ દમને[2] દષ્ટાંતે અજ્જા, કુલટાયે સુત એમ ॥ સુ૦ ૨૯॥ ભાઈ તું બેટો તું માઉલો, દેવર સુત તું ભત્રીજ; પીતરી ઓ[3] પોત્રો[4] ઇમ તુજશું, ષટ સંબંધના બીજ. ॥ સુ૦ ॥ ૩૦ ॥ ભાઈ પિતા પિતામહ ભર્તા, બેટો સસુરો તેહ; ષટ સંબંધ થયા છે તુજશું, જાણજો તું કુશલનેહ ॥ સુ૦ ॥ ૩૧ ॥ માતા પિતામહી, ભોજાઈ વહુ, સાસુ વળી શોક; ષટ સંબંધ થયે છે તુજશું, માતા તુજ અવલોક. ॥ સુ૦ ॥૩૨॥ કુબેરદત્તા કહે તે નિસુણી, તું બોલો છો વિરુદ્ધ; ભાંજે ભ્રમ આંજે કણ જ્ઞાને[5], તુમ્હે છો સુજસ વિશુદ્ધ. ॥ સુ૦ ॥ ૩૩ ॥

દુહા.

અટપટ વયણે ઓહવે, ખટપટ થઈ કુબેર; આજ્જા ખટપટ ભાંજશે, લટપટ ન રહે બેર ॥ ૧ ॥ [6] ગુણ બાંધ્યો ઘટ જેમ લહે, કૂપ થકી વર નીર; તિમ વયણે લાગ્યો લહે, તીમ સત્ય અર્થ ગંભીર ॥ ૨ ॥

૧ પ્રતિબોધ અથવા સમકિત, ૨ બે અક્ષર કોઈ એમ અનિયમિત રીતે ૩ કાકી. ૪ શોકના કોઈ દીકરીને દિકરો (પોત્રો) ૫ જ્ઞાનરૂપ અંજને આંજે. ૬ દોરડી.

ઢાળ.

(જિનવર પુજો રે ભાવશ્યુ) એ દેશી

સાધવી ભાખે સોહામણું, સાંભળો એહનો વિ
ચાર કે; માતા એકજ અહ્મતણી, તેણે ભાઇ ૧ નિર
ધાર કે ॥ સા૦ ॥ ૧ ॥ બેટો મુજ પતિનો જણ્યો ૨,
પતિ લઘુ ભાઇ તે થાય કે, દેવર ૩ ભ્રાતાનો બેટડો,
તેણે ભત્રીજ ૪ કહાય કે ॥ સા૦ ॥ ૨ ॥ ભાઈ મા
તાના પતિ તણો, પિતરીઓ ૫ તેણે હોય કે;
બેટો એ માહરી શોક જણ્યો, શું જુઠું કહીએ જોય
કે ॥ સા૦ ॥ ૩ ॥ ભાઇ એ બાળકનો પીતા, મુજ
તસ જનની છે એક ૧ કે; મુઝ માતાપતિ તેભણી, બા
પ ૨ કહીજે તે છેક કે ॥ સા૦ ॥ ૪ ॥ પીતરીયાનો
જે છે પિતા, કહું ય પિતામહ ૩ એહ તો; હું પણ પરણી
તેણે પતિ ૪ હુઓ, શોક જણ્યો સુત ૫ દેહતો ॥સા૦॥
સસરો દેવરનો પિતા ૬, માતા એકની મુજ માત ૧ તો;
એક કુક્ષિથી દોય ઉપન્યા, ખોટી નહીં એક વાત તો
॥ સા૦ ॥ ૬ ॥ પીતરીયાની માતા ભણી, માહરે પિ
તામહી ૨ એક કે; ભાઇની ભગની ભોજાઇ ૩ તે, શો
ક સુતની વહુ ૪ જોય કે ॥ સા૦ ॥ ૭ ॥ સાસુ ૫
પતિ જનની ભણી, શોક ૬ બીજી પતિ નાર કે; પ્રગટ

અઢારે એ નાતરાં, ત્રીકું પાસે નિરધાર કે ॥ સા૦॥ ઇમ કહી આપે કુબેરને, કરી મુદ્રા રાખી હતી ગુઢ કે; જાણી બિગાડ તે સંબંધનો, લીએ દિક્ષા તે અ મૂઢ કે ॥ સા૦ ॥ ૯ ॥ તપ તપી છેહડે રે તે વરે, સુ રવહુની વરમાળ કે; કુબેરસેના હુઇ શ્રાવીકા, પાળે શિયળ રસાળ કે ॥ સા૦ ॥ ૧૦ ॥ ઇમ જે કર્મે બં ધાઇએ, તાહાં શી બંધુની બુદ્ધિ કે; જગ ઉપકારિ ણી જે મીળી, ગુરૂણી તો હુઈ શુદ્ધ કે ॥ સા૦ ॥ ૧૧ ॥ અંતર બંધુને જે મીળ્યો, કુણ તેહને પર બંધુ કે; કુવારે જુદા કહો કીહાં રહે, ઉમગ્યો આનંદ સિં ધુ કે ॥ સા૦ ॥ ૧૨ ॥ બંધ છોડાવે જે બંધુ તે,[1] ગણ ત્રયોદરનું એ રૂપ કે; બંધુ સુજસ ગુરૂ તે ભ લો, બીજા બંધ સ્વરૂપ કે ॥ સા૦ ॥ ૧૩ ॥

દુહા

પ્રભવ કહે વળી પીતરીને, પડતા રાખે પુત્ર;
તે ઉપજાવો ઘર વશી, પછી વ્રત લેજો મિત્ર. ॥૧॥
અવગતિયા થાએ નરક, જાયે પિતર અપુત્ર; પીતરત
ણું રણ છોડવા, રાખો ઘરનું સુત્ર ॥ ૨ ॥

---

૧ बंधनात् त्रोटयतीति बंधु—મધ્યમપદલોપી સમાસ.

ઢાળ

(શ્રેણિક રયવાડી ચડયો) એ દેશી.

જંબૂ કહે શ્યો પિતરને, તારે પુત્ર તે તુજ મો હ; સંબંધ મહેશર દત્તનો, ઇહાં સાંભળી રે ટાળો અં દોહ ॥ પ્રભવરાય ॥ બુઝો વિષમ સંસાર ॥ મત મું ઓ રે કરી ભૂંડ વિચાર ॥ પ્ર૦ ॥ ૧ ॥ તાત્ર લિપ્તિ નગરિ હુઓ, સાર્થપ મહેશરદત્ત; હુઓ સમુદ્ર નામે તસ પિતા, તેતો લોભનો રે સાંચો સમુદ્ર અદત્ત ॥ પ્ર૦ ॥ ૨ ॥ બહુળા કપટ બહુલો ભાઇ, તસ માત પાપની માત; લોભાવકર ભેંસો હુઓ, મરી તેહના સંચય પરભાવ ॥ પ્ર૦ ॥ ૩ ॥ ભર્ત્તા મરણ દુઃખે ક રી, હુઇ કુતરી તસ માત; થઈ મહેશર નારી હવે, એ કાકિની વ્યભિચારે વિખ્યાત ॥ પ્ર૦ ॥ ૪ ॥ પતિ વ ચી[1] પરપુરૂષે રમે, ગાંગિલા તે સ્વચ્છંદ; અસતિ કહે નવિ તરૂણને, કાંઇ વરસે રે જળધર જળ બિંદ ॥ પ્ર૦ ॥ ૫ ॥ એકદા તે પરપુરૂષશું, રમતી મહેશ રદત્ત; દેખે સદન[2] નિજ આવીયો, કોઈ કારણે રે મ ન્મથ ઉન્મત્ત ॥ પ્ર૦ ॥ ૬ ॥ શ્લેથ કે સુરત શ્રમ[3] કું પવિણુ, ઉકૂણે ચળ દૃગભાર;[4] પહેરણે પલટે નગ્નસમ,

૧ ઠગીને. ૨ ઘર. ૩ વિલાસના શ્રમથી કંપતા. ૪ ઉઠતી વ ખત ચપળ દ્રષ્ટિ થઇ ગઇ છે જોવા.

॥ ૭ ॥ કેશે તે
ડગમગ રે હુઆ અસતિ જાર ॥ પ્ર૦ ॥ ૫ માંત્રિકે
ઝાલ્યો જાર તેણે, જેમ ભુજંગ કે ભદ્દક; ॥ પ્ર૦ ॥
જેમ ભુતાર્ત્તને, અડબોથે માર્યો નિઃશુક ॥ પ્ર૦ ॥
૮ ॥ મરત્યા તે પગરખું બહુ પરે, જેમ કુલાલે[૬] મૃત
પિંડ;[૭] જેમ ઘરે પેઠો કૂતરો, તીમ માર્યો રે લેઇ સબ
ળો દંડ ॥ પ્ર૦ ॥ ૯ ॥ અધમુઓ તેહ નાઠો ડીમક,
પડ્યો થોડે જઇને જાર; અનુચિત કર્યું તેહવું હવું,
કંઠાગત રે પ્રાણ કરે વિચાર ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૦ ॥ શુભચિ
ત પુણ્યોદય હશે, નિજ બીજ ઉપન્યો તેહ; ગાંગિલા
કુક્ષે જ વર્યો, ગતિકર્મની રે છે અકળ અછેહ ॥ પ્ર૦
॥ ૧૧ ॥ સમયે તે પ્રસવે ગાંગિલા, હરખે તે
મનમાંહે શોક; મતિમૂઢ કૂકતે નવી ગણે, ભત્રે પાળે
રે ઘરે નિજ સુત દેહ ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૨ ॥ પુત્રને પ્રેમે ના
રીનો, વિસર્યો અસતિ દોષ; ભુજ્યા તજ્યા અવગુ
ણ કુણ ગણે, જીહાં થાયે રે ફળ ધાન્યનો પોષ ॥ પ્ર૦ ॥
॥ ૧૩ ॥ જાર જીવ સુતને[૪] આતી ઘણું, લાલે અંકે ધ
ગદત્ત; વધતો તે જાણે કુર્મ કચ, ઘરે હૃદયે રે ધન
જેમ અદત્ત ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૪ ॥ પિતૃ મરણ વાસર[૫] અ

---

૧ શિયાળ. ૨ કુંભાર ૩ માટીના પિંડ. ૪ પોતાની સ્ત્રીના જારનો જીવ, પુત્ર થયો છે તેને. ૫ પોતાના પિતાના મરણને દિવસે. ૩ કુતરી.

ન્યહાં, આણે મહિષ પિતૃ જીવ; મારી ખાંચે તસ માં સને, વળી સુતને રે દીયે મુદિત અતીવ ॥ પ્ર૦ ॥ ॥ ૫ ॥ દીયે હાડ તેહના માંસ યુત, જનની શુની તે ખાય; નચવે તે ઊંચું પુચ્છને, મન માંહે રે તસ હરખ ન માય ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૬ ॥ મુની માસખમણીઆ ચીઆ, તીહાં તામ ભિક્ષા હેત; જ્ઞાનાતિશયે સવી જાણતા, શિર ધુણે રે નિર્વેદ સંકેત ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૭ ॥ નીકળ્યા તેહના ઘર થકી, દ્રોડીને વાંદે શેઠ; ભિક્ષા અલીધે જાતકા કહે, આવે રે ઇમ ગ્રહીજન હેઠ ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૮ ॥ અગ્રહીયે જ્યાંથી નિકળે, તે શ્યા ગૃહસ્થના ગેહ; લીયે એક આપે કોડિગુણું, તે મુનિના રે ઉપકારી દેહ ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૯ ॥ મુનિ કહે માંસ ભક્ષી તણે, કુળે અમ્હે ન લેઊં અન્ન; સંવેગકારણ એક થયું, વળી તેહમાં રે ખુલ્યું મુજ મન્ન ॥ પ્ર૦ ॥ ૨૦ ॥ પુછયે કહી સઘળી કથા, દાખે શુની[1] તે નીશાન; વિશ્વાસભર વ્રત આદરે, વ્રત પાળી રે પામે શેઠ વિમાન ॥ પ્ર૦ ॥ ૨૧ ॥ તારે કુગતિથી પિતરને, સુત ભસવ કુણ કહે જાણ; દુર્ગતિ નિવારક સુજસ હિત, જાણો તારક હો એક ધર્મ પ્રમાણ ॥ પ્ર૦ ॥ ૨૨ ॥

---

૧ કુતરી.

દુહા

કહે અપુત્રને ગતિ નહીં, વળી કહે બ્રહ્મચારિ;
બ્રાહ્મણ સુત સિધા ઘણા, એ વિરૂદ્ધ મન ધારિ ॥૧॥
મદ્ય માંસ મૈથુન થકી, જે નિવૃત્તિ તે ધર્મ; જ્યાં પ્રવૃ
ત્તિ તીહા અધર્મ, કીમ જાણો એ મર્મ ॥ ૨ ॥

ઇતિ શ્રી જંબૂ પ્રાકૃત પ્રબંધે જંબૂ ઉત્પત્યાદિ પ્રભવ પ્રબોધ પર્યંત વર્ણનો નામ દ્વિતિયાધિકાર ॥૨॥

દુહા

આગે હવે કથા કહું, સુણો સુજન ચિતલાય;
નવનવ રસ સુરધેનુ એ, કુણને નાવે દાય ॥ ૧ ॥ પૂ
ર્ણ ભાવ હોય કવી કથા, સહૃદય જાણણ યોગ; મૂર
ખ સુણી શું રીઝશે, શું વાંચશે અયોગ ॥ ૨ ॥ થો
ડાને હિત જો હોયે, શાનકવી કથા પ્રમાણ; અમૃત દેવ
જ શેવશે, કેમ પામશે અજાણ ॥ ૩ ॥ પ્રગટ ન ગુર્જ
રી[1] કુચપરે, છન્ન[2] ન આંધ્ર[3] સંકાશ; સુભગ અર્થ
હોય મરહઠી,[4] કુચપરે છન્ન પ્રકાશ ॥ ૪ ॥ વક્તા

૧ ગોવાળણી. ૨ છાના, ગુપ્ત. ૩ આંધ્રી નામના દેશાની સ્ત્રીયોની જેમ. ૪ મહારાષ્ટ્ર દેશાની સ્ત્રી.

શ્રોતા બેહુ જ્ને, સરિદંય બેસે પાસ; મીઠો લાગે અમી પરે, કવિયણ વયણ વિલાસ ॥ ૫ ॥

ઢાળ

(નામ તુમ્હારૂં સોહામણું) એ દેશી.

જંબુપ્રત્યે હવે વિનવે, સમુદ્રશ્રી મન રંગરે ॥ મોરાવાલ્હાજી ॥ આપ હઠી નવી હોઇજે, કીજે બળ નો ટંગ રે ॥ મો૦ ॥ ૧ ॥ તુઝ વિરહો મુઝ અત હુઓ, વિરહ તે મેં ન ખમાય રે ॥ મો૦ ॥ તુઝવિણ પલક દિવસ સમો, દિવસ સાગર થાય રે ॥ મો૦ ॥ ૨ ॥ છટકી છેહ ન દીજીએ, કીજીએ ચિત વિચાર રે ॥ મો૦ ॥ પછે પડશો પસ્તાવડે, જેમ પડીઓ કરશણકાર રે ॥ મો૦ ॥ ૩ ॥ ગ્રામ સુસીમે હુઓ વડો કર્ષક[1] એક બક નામ રે ॥ મો૦ ॥ વાવે તે કાંગ તે કોદ્રવા, વર્ષા સમય સુઠામ રે ॥ મો૦ ॥ ૪ ॥ ઉદ્ધે ધાન્યે શ્યામળ દળે, શોભે ક્ષેત્રની ભૂમિ રે ॥ મો૦ ॥ દેખી રાજ્ય સુભિક્ષનું, મુદિત મનુ રોમ રોમે રે ॥ મો૦ ॥ ૫ ॥ કોંગુ કોદ્રવ ધાન વાધતું, દેખી તે નિતિ તુષ્ટ રે ॥ મો૦ ॥ જઇને સ્વજન અતિથિ થયો, કોઇ ગ્રામ દવિષ્ટ રે ॥ મો૦ ॥ ૬ ॥ સ્વજને ભોજન તસ દી

---

૧ ખેડુત, ખેતી કરનાર.

યા, ગુડમંડક[1] ને અપૂર્વ રે ॥ મો૦ ॥ અતી હરખ્યો કહે એહ રે, ભોજન અમૃતનો ગર્વ રે ॥ મો૦ ॥ ૭ ॥ નાતિને કહે અમ્હે એહવું, સ્વપ્ને પણ નવી દીઠ રે ॥ ॥ મો૦ ॥ ઉદર ભાર્યું કંગુ કોદ્રવે, ધિગ અમ્હે તું છો ગરિષ્ઠ રે ॥ મો૦ ॥ ૮ ॥ પૂછે કહો કેમ નિપજે, એ આહારની વસ્તુ રે ॥ મો૦ ॥ તે કહે અરહટને જળે, સિંચીએ ક્ષેત્ર સમસ્ત રે ॥ મો૦ ॥ ૯ ॥ વાવીજે તીહાં ગહું ભલા, પાકા લણીએ તેહ રે ॥ મો૦ ॥ પીસી પચી[2] તેહના કર્યાં, માંડા હુએ સસનેહ રે ॥ મો૦ ॥ ૧૦ ॥ શેલડી પણ ઇમ વાવીએ, વાધી પીલીએ યંત્ર રે ॥ મો૦ ॥ તેહના રસનો તે ગુડ હોયે, ગુડમંડક ઇણે યંત્ર રે ॥ મો૦ ॥ ૧૧ ॥ ગુડમંડકની ઉત્પત્તી એ, જાણી બક જાય ગેહ રે ॥ મો૦ ॥ કંગુ કોદ્રવ ક્ષેત્ર ફળી રહ્યું, લુણવા માંડે તેહ રે ॥ મો૦ ॥ ૧૨ ॥ સુત કહે એ તમે કાં લુણો, કુટુંબને જીવન હેત રે ॥ મો૦ ॥ બક કહે ઇક્ષુ ગહું વાવશું, ગુડ મંડકને સંકેત રે ॥ મો૦ ॥ ૧૩ ॥ સુત કહે થાશે થોડે દિને, કણ એ તે લેઇ તાત રે ॥ મો૦ ॥ ગહું ઇ

---

૧ ગોળ અને ઘહુંના લોટના માંડા તે રોટલી. ૨ ગહુંને દળીને અને પછી પચાવીને એટલે પકાવીને.

ક્ષુ પછી વાવજો, નિપનું ગમીએ તે શી વાત રે ॥ મો૦ ॥ ૧૪ ॥ કદિનું છાંડીને પેટનો, કરવો પોઢો આલોચ રે ॥ મો૦ ॥ એમ વાર્યો પણ નવી રહે, કીધો ક્ષેત્રનો લોચ રે ॥ મો૦ ॥ ૧૫ ॥ કુઓ ખણાવે ખાગથી, તોહાં નવી નાકળે નીર રે ॥ મો૦ ॥ દીસે ગહર[1] પાતાળ તે, કચરો પણ નવી નીર રે ॥ મો૦ ॥ ૧૬ ॥ કાંગ ને કોદ્રવા નવી હુવા, નવી હુવા ઇક્ષુ ગોધુમ રે ॥ મો૦॥ નિસાસે પસ્તાવડે, હુઓ એક અગ્નિ સધૂમ[2] રે ॥ મો૦ ॥ ૧૭ ॥ તીમ તુમ્હે સીધન સુખ તજી, શું વંછો પરલોક રે ॥ મો૦ ॥ સુંજસ વિલાસ જો આદરો, તો છાંડો સંશય શોક રે ॥ મો૦ ॥૧૮॥

દુ ।

જંબૂ કહે દંતદ્યુતે, દ્યોતિત દિશા વિભાગ;[3] તુચ્છ ફળે મન નવી ધરૂં, ફળ મોટે મુઝ રાગ ॥ ૧ ॥ વિપયા મિપ લંપટ છકે, તે ન લહે નવ થાગ; જન સમ ગારવ રસિક હુએ, ભવ વિણશ્યો જેમ કાગ॥૨॥

---

૧ ઊંડો ગંભીર. ૨ પશ્ચાતાપરૂપી અગ્નિ શ્વાસ નિશ્વાસ રૂપ ધુમાડા સહીત ઉત્પન્ન થયો. ૩ દાંતની કાંતીએ કરીને દીશાઓને ઉજ્જવળ કરી છે એવા.

ઢાળ.

વિંછીયાની દેશી.

વંધ્યાટવીએ એક ગજ હુઓ, ઘણી યુથનો નર્મદા તીર રે; સ્વચ્છંદ તે યૌવન નિર્ગમી, પાયો આયુનું તીર રે ॥ ૧ ॥ કહે જંબુ વિષય ન રાચીએ, વિષયે રાચે તે ગમાર રે; કિંપાક ફળોપમ તે કહ્યા, નિજ હિત તીહાં નહીંય લગાર રે ॥ ક૦ ॥ ૨ ॥ બૂઢો તે બળહીણો થયો, ન કરી શકે દંત પ્રહાર રે ॥ ગત નિર્ઝર ગ્રિષ્મ ગિરિ યથા, મદ રહીત તદા નિરધાર રે ॥ ક૦ ॥ ૩ ॥ સાસરી તરૂ પ્રમુખના ભંગથી, વિર ચ્યોષો અતિ અલ્પ રે; દંત પાતે ભુખી કુક્ષડી, ધરે ચર્મ કોથળી કલ્પ રે ॥ ક૦ ॥ ૪ ॥ કરી ઊત્તરતાં સુકી નદી, લડથડ પડીઓ તેહ રે; ઉઠી બેસી નવી શકે, યથા પાદપો ગમન મુનિ દેહ[1] રે ॥ ક૦ ॥૫॥ મુઓ તે તસ ખાવા આવીયા, માંસ કૂતર નઉળ શિયાળ રે; કીયો તાસ અપાન[2] તે શ્વાપદે,[3] ગિરિ કંદર[4] સમ વિકરાળ રે ॥ ક૦ ॥ ૬ ॥ સત્રસાળ સમાન અપાનમાં, દ્ધિક[5] દ્ધિજપરે નિકસે જા

---

૧ પાદોગમન અણસણ કરનાર મુનિનું શરિર હાલે ચાલે નહીં તેમ. ૨ ગુદાદ્ધાર. ૩ પશુઓએ. ૪ ગુફા. ૫ કાગડો.

ય રે; તસ ભોજન અર્થી બહુપરે, 'બીહુ' સદૃશ સ્વ ભાવ ગણાય રે ॥ ક૦ ॥ ૭ ॥ પેસે એક વાયસ અતૃપતો, બહુ મધ્ય ન જાણે વિભાગ રે; સંકુચાતે કરી તનુ આતપ,[૭] રહ્યો માંહી કરંડીએ જેમ નાગ રે ॥ ક૦ ॥ ૮ ॥ કરી કાય તે વર્ષાકાળમાં, ભરી નર્મદાએ વહી જાય રે; આવ્યું ભીમ ભયંકર સમુદ્રમાં, જીહાં ગગન ને જળજ દેખાય રે ॥ ક૦ ॥ ૯ ॥ તે હસ્તિ કલેવર ભેદીયું, જળ પૂરે કીધું વાર રે; તેવારે વાયસ નીકળી રહ્યો, ઉપર કરે વિચાર રે ॥ ક૦ ॥ ૧૦ ॥ આગે પાસે ને પાછે જળ ભર્યું, ઊડી જાઊં તો પામું તીર રે; ઊડી ઊડી બેસે કરી ઉપરે, કીહાંએ છેહ ન પામે નીર રે ॥ ક૦ ॥ ૧૧ ॥ કલેવર મીનાદિકે ચાંપીયું, તે બુડચે બુડચો કાગ રે; કામ વંછત મરે અકામ જ, તેહને એ વિષય વિપાક રે ॥ ક૦ ॥ ૧૨ ॥ મૃત ગજ કલેવર સરખી વસ્તું, સંસાર તે સાગર પ્રાય રે ॥ કામીનર વાયસ[૮] સારીખો, એ ઉપનય ઇહાં કહેવાય રે ॥ ક૦ ॥ ॥ ૧૩ ॥ હું કાગપરે નવી બુડશું, સવી છોડશું

૬ કાગડો અને બ્રાહ્મણ એ બને સરખા ભોજનારથી. ૭ તડકાથી હાથીનું શરીર સંકોચાવાથી. ૮ કાગડો.

બંધ ઉપાય રે; તું ભોળી મુઝશું ભોળવે, નર સુજ સ ન ભોળવ્યો જાય રે ॥ કં૦ ॥ ૧૪ ॥

દુહા.

વામા વચણ વિલાસથી, ચુકયા ચતુર અનેક; જસ ચિત્ત આગમ વાસિયો, તેહની ન ટળી ટેક ॥૧॥ મૃગતૃષ્ણા જળ સમવડે, વનિતા વચણ વિલાસ; પહેલાં લાલચ લાર કે, પછે કરે નિરાશ ॥ ૨ ॥ વામા વયણે વેધીયા, વિસારે જ સથ્થ[1]; તે મૃગ પેરે પાશે પડયા, પામે બહુળ અણથ્થ[2] ॥ ૩ ॥ વહે પુરને મા છલી, દીસે તેહ અનેક; સામે પુરે વિષયને, ઉતરે તે સુવિવેક ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(લોહારણ જાયો દીકરો, લોહારીરે) એ દેશી.

પદ્મ શ્રી રાણી વદે, સુણો રાજીયારે, તુમે કહેવાઓ ચતુર સુજાણ, ગુણ રાગીયારે; અમ્હ વયણે પત્તળો નહીં ॥ સુ૦ ॥ કાં થાઓ મગશેળ પાષાણ ॥ ॥ ગુ૦ ॥ ૧ ॥ હિતવંછક હિત વાતડી ॥ સુ૦ ॥ કહેશો વારોવાર કે ગુ૦; એમ કરતાં હઠ તાણશો સુ૦, તો જાણશો તેહ પ્રકાર કે ॥ ગુ૦ ॥ ૨ ॥ અધિકા અ

---

૧ સ્વાર્થ. ૨ અનર્થ)

ધિક્ વાંછશો સુ૦, પામ્યે ન કરશો સંતાપ કે ગુ૦; તે વાનર જીમ પામીઓ સુ૦, તેમ પામશો તુમ્હે દો૫ કે ગુ૦ ॥ ૩ ॥ અટવી એક માંહી રહે સુ૦, વાનર વાનરી દોઇ બહુ ગુણ ગાજીયા રે ગુ૦; સુખ વિલસે એક ચિત્તસ્યું સુ૦, તેહને વિઘન કરે નહીં કોઇ ॥ ગુ૦ ॥ ૪ ॥ સાથે ચઢે તરૂ રૂખડે સુ૦, સાથે ઉતરે નેહ કે બ૦; એક દોરેં જીમ દોરીયા સુ૦, સાથે હોડે સસનેહ કે ॥ બ૦ ॥ ૫ ॥ ગગાતીરે એકદા સુ૦, વાનર એ રમે રંગ કે બ૦; ભુંઇ પડયો કપી દોડતો સુ૦, નર હુઓ તીરથ સંગ કે ॥ બ૦ ॥ ૬ ॥ પછે પડી તે વાનરી સુ૦, વાંછતી નારિ ભાવ કે બ૦; તીર્થ પ્રભાવે નારિ હુઇ સુ૦, વિલસે પુર્વ સ્વભાવ કે ॥ બ૦ ॥ ॥ ૭ ॥ સરખા સરખો જોડલી સુ૦, જો સરજી કરતાર કે બ૦; સરખે રંગે નવી રમે સુ૦, જાવે એળે અવતાર કે ॥ બ૦ ॥ ૮ ॥ વાનર નર કહે નારિને સુઙ, હવે આપણ થાઇએ દેવ કે બ૦; નારિ કહે સર્યું એટલે સુ૦, શી અધિકા લોભની ટેવ કે ॥ બ૦ ॥ ૯ ॥ દેવ થકી પણ અધિક છે સુ૦ ગુણ માનવને સ્વામિ કે બ૦ શર્મ ધર્મ નિર્વિઘ્ન જે સુ૦ લહે રાખી મન ઠામ કે ॥ બ૦ ॥ ૧૦ ॥ વાર્યો તો પણ નારીએ

સુ૦ વાનર ચડવા નીર કે બ૦ જાગા દીયેં પુરવ
[1]પરે સુ૦ પાડ્યો કપિનું શરિર કે ॥ બ૦ ॥ ૧૧ ॥
તાહાં તિર્યંચ મનુજ હુવો સુ૦ દેવ હુવા નર તેહ
કે બ૦; તીર્થે સ્વભાવે મુળગા સુ૦, ફરી પડતા હોય
તેહ કે ॥ બ૦ ॥ ૧૨ ॥ કોકિલ કંઠી શશિ મુખી સુ૦,
કુચકુંભ કેશરી મધ્ય કે બ૦; પીન જઘન કર ચરણ
થી સુ૦, જીને કમળની રિદ્ધિ કે ॥ બ૦ ॥ ૧૩ ॥
ગંગ મૃતિકા તિલકર્યું[2] સુ૦, સોહની સંયત કેશ[3]
કે બ૦; વન કેતક સેહરે[4] કોમળ બની સુ૦,
કુંડળ તાલ નિવેશ[5] ॥ બ૦ ॥ ૧૪ ॥ હરણા
ક્ષિ ચરતી ગણે સુ૦, નલિની નાળનો હાર[6] કે બ૦;
વાનર નારી એકલી સુ૦, દેખે ભમત નૃપ
ચાર[7] ॥ બ૦ ૧૫ ॥ આણી આપે તે રાયને સુ૦, કરે
અંતેઉરી સાર કે બ૦; પાડોસિણિ લક્ષણ તણી સુ૦,
લક્ષિમ હોયે નિરધાર કે ॥ બ૦ ૧૬ ॥ વાનર પણ ઝા
લ્યો નરે સુ૦, નાટય શિખાવ્યું શુદ્ધ કે બ૦ રાજાની
પાસે લેઈ ગયા સુ૦, નટ તે નચવે લુબ્ધ કે ॥ બ૦

---

૧ થવા. ૨ ગંગાની માટીનું તીલક કરયું છે. ૩ બાંધેલા કેશ
થી શોભે છે. ૪ વનના કેતકીનો મુગટ પહેરયો છે.

૫ તાલ વૃક્ષના પત્રના કુંડળ પેહેરયા છે. ૬ કમલિનિની ન
ળનો હાર ગળામાં પેહેરયો છે. ૭ કોઇ રાજાના ભમતા સેવકે
દીઠી. ૮ લોભાયા નરને.

૧૭ ॥ કપિ રોયો દેખી પ્રિયા સુ૦, જીવ અર્ધાસન નિ
વિઠું[1] કે બ૦; રાણી કહે ન સંભારીએ સુ૦, વંજુલ
પતન દીઠ કે ॥ બ૦ ૧૮ ॥ તીમ તુમ્હે પામ્યું સુખ
તજી સુ૦, કપિ પરે પશ્ચાતાપ કે બ૦; ધરશો વરશો
સુજસ તો સુ૦, કરશો જો ચિંતન આપ કે ॥બ૦૧૯॥

દુહા.

જંબુ કહે અનુશય[3] ધરે, આતમજ્ઞાની કેમ; પ
ણથી હું તૃપત છું, ધરી અધ્યાતમ પ્રેમ. ॥ ૧ ॥ આ
તમ રતિ આતમ તૃપત, આતમ ગુણ સંતુષ્ટ; જે હોય
તે સુખીયા સદા, કીશું કરે અરિ દુષ્ટ. ॥ ૨ ॥ મંગળ
કજંગલને લહે, દ્રષ્ટિ અધ્યાત્મવંત; રૂપણિ સુતું કંક
રી. દેખે જડમતિ મંત. ॥૩॥ તનકી જળે મન ન જગે,
વપય તૃષા ન બુઝાય; જ્ઞાન અમૃતરસ સિંચતાં, તૃષા
સકળ મિટી જાય ॥ ૪ ॥ નવરસ ખટરસ તૃપ્તિ જે,
તે ઇભર સાપાય[4]; તૃપ્તિ લહી મેં એકરસ, આવી ક
દીય ન જાય. ॥ ૫ ॥ સેવું તે સઘળું લહું, ઘટ. પ્રકટી

૧ રાજાના અર્ધાસનને ખોટી વાનર રાણીને વાનરે દીઠી. ૨ વૃક્ષથી
પડેઅને માટે બીજી વાર પડવાની વાત સંભાર નહીં. ૩ પશ્ચાતાપ.
૪ નવરસ જે શૃંગારાદિક અને ખટરસ ભોજન તેનાથી ઉત્પન્ન
થી તૃપ્તિ થોડા કાળ રહેનારી અને કષ્ટે કરીને સંયુક્તછે.

સવી ઋદ્ધિ[1]; સાધન બાધન બાધવા, ધરૂ ન અધિકી ગૃદ્ધિ[2] ॥ ૬ ॥

अथ गुणस्थान क्रमारोह ग्रंथे उक्तं.

सहजाता गुणा द्रव्ये, सुवर्णे पीतता यथा;
क्रमभुतास्तु पर्याया, मुद्रा कुंडलतादय ॥ १ ॥
इति अध्यात्मकं ध्यान, ध्यायत योगी समाहित; संप्राप्नोति परां शुद्धि, मुक्ति स्त्री सौख्यव र्णिकां ॥ २ ॥

ભાવાર્થ—દ્રવ્યને વિષે જે સાથે ઉત્પન્ન થયેલ છે તે દ્રવ્ય કહીયે, જેમ સુવર્ણમાં પીતવર્ણ છે તેમ. અને અનુક્રમે દ્રવ્યથી જે ઉત્પન્ન થયેલ છે તે પર્યાય કહીયે, જેમ સુવર્ણથી મુદ્રા (વીંટી) અને કુંડળ વીગેરે બને છે તેમ. અહીંયા ચેતનને વિષે સહભાવી જે જ્ઞાનાદિક છે તે ગુણ જાણવા અને મનુષ્યપણા આદિ જે ક્રમભાવી છે તે પર્યાય જાણવા. ॥ ૧ ॥ આ પ્રકારનું દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયરૂપ ત્રયાત્મક ધ્યાન

---

૧ ઘટ જે આત્મા તેને વિષે સઘળી રૂદ્ધિ પ્રકટ થઈ. ૨ અત્યંત વાંછા.

તે અધ્યાત્મ જ્ઞાન કહીએ. તેને ધ્યાવનારો ધ્યાને કરીને યુક્ત જે યોગી તે ઉત્કૃષ્ટ એવી જે શુદ્ધિ તે પ્રત્યે પામે છે. જે શુદ્ધિ મોક્ષરૂપી લક્ષ્મિના સુખને દેખાડનારી છે. ॥ ૨ ॥

ઢાળ.

બઈઉની દેશી.

આતમ જ્ઞાને જેહનુંરે, ચિત્ત ચોકસ હદરાતઃ તેહને દુઃખ કહ્યું નહીંરે, બીજાના દિન દુઃખી જાતરે. સુણો લ્હાળાકારક[1] વાતરે, તેનો શાસ્ત્રે છે વિખ્યાતરે; તૃષ્ના છે દુઃખની માતરે, તૃષ્નાએ લેહે બહુ પાતરે[2]; બલિહારી મીઠે બોલડે મેરે લાલ ॥ ૧ ॥ લ્હાળા કરવા કોઇ ગયોરે, અટવીએ અંગારકાર[4]; ગ્રીષ્મ ઋતુ બહુ જળ લેઇ, તેતો બહુળા કરે અંગારરે; તાપે લાગી તરશ અપારરે, તનુ સિંચે પીએ બહુ વારરે; નીઠાવે[5] જળ અપારરે, નવી ભાંજે તરશ લગારરે ॥ બ૦ ॥ ૨ ॥ તેસે અગ્નિ ભટકો હુવેરે, તેમ તસ પ્રગટીયો [illegible]; જળ ખુટયે જળ આશ્રયેરે, ચાલ્યો ધરી પાનની[6] ચાહરે; અર્દ્ધ માર્ગ પડે તે અતાહરે, નવી પામ્યો

---

૧ કોયલા કરનાર ૨ પાપ અથવા દુઃખ. ૩ કોયલા કરનાર. ૪ બાળ્યાં. ૫ ખુટાડે. ૬ પીવાની.

તૃષાનો થાહરે; પડ્યો છે તરૂની છાંહરે, હુગ્યો વાયે અગ્ન ત ઉચ્છાહરે. ॥ બ૦ ॥ ૩ ॥ તરૂતળ શિતળ છાંયડારે, નિંદ્રા આવી તાસ; સુખ જળ રંગ તરંગિણી, તીહાં દેખે સ્વપ્ન વિલાસરે, વાવિ કુવા તળાવ પ્રકાશરે; સવી સોષે[1] જળના વાસરે, નવી ટળે તૃષા અભ્યાસરે, આવ્યો જીરણ કૂપની પાસરે ॥ બ૦ ॥ ૪ ॥ ભમતાં કૂપ તે પામીઓરે, લેઇ ન શકે તીર; ચાટે જીભે તૃષિત તે, કિમ પામે સકળ શરિરરે; વેખાસ[2] કરે તે અધિરરે, રાને હું પીઊં રહી તીરરે; માયા છે વડ જંજીરરે[3], રહે બાંધ્યા તણીએ ફકીરરે ॥ બ૦ ॥૫॥ સ્યાબાકારક સરિખારે, સંસારે સવિ જાણ; સુખ સુર[4] અસુર[5] વ્યંતર તણા, નઇ[6] વાવિ કૂપ મન આણરે; તેહથી ન થઇ તરશની હાણિરે, નર ભોગવી તો સીતાણીરે; તેતો છીલ્લર[7] જળને ઠાણેરે, પુરૂ સુખ છે નિરવાણિરે ॥ બ૦ ॥ ૬ ॥ અંતે વિયોગ સંયોગનેરે, ભોગ કુપિત અહિ ભોગ[8]; મરણ જન્મ આગે સહીરે, પરિણામે એ દુઃખ યોગરે; બળે ઇંદ્રિય તાપે લોગરે, સં

---

૧ સોષન કરી જાય, પી જાય. ૨ વીખવાદ. ૩ મોટી બેડી. ૪ વૈમાનિક દેવ. ૫ ભુવનપતિ દેવ. ૬ નદિ. ૭ ખાબોચીઆનું જળ. ૮ કોપાયમાન સર્પ સરખા ભોગ

સ્કારે પણ દુઃખ સોગરે; સ્કંધતર ભાર ઉપભોગરે, પડે આરતે સબળા ફોકરે ॥ બ૦ ૭ ॥ ત્રીહું ભેદે સુખ દુઃખ કરીરે, યોગાચારજ દીઠ; તેહ વ્યાધિ પ્રતિકાર માં, મન રાખે કુણ ગરિઠુરે; વ્યાધિ મૂળ ઉચ્છેદે સિઠુરે, રહે વ્યાધિ જે અવસિઠુરે; તેતો આનંદઘન ઉક્કિઠુરે, અધ્યાતમ સુજસ વિસિઠુરે ॥ બ૦ ॥ ૮ ॥

દુહા.

એહવે જંબુ વચણ મેં, ચિત્ત ચમકે નહીં જાસ; નિયમ નીસંગુ ઢોર તે, કહે વળી કેવળ વાસ ॥ ૧ ॥ જેહનું મન ભેદે નહીં, શુચિ સદગુરૂ વાચ; ગુણ પ્રવેશ તીહાં કિમ હુવે, મોતી નહીં તે કાચ ॥ ૨ ॥ સજ્જન વયણે વેંધીયું, મન હોયે શુદ્ધ રત્ન; ભાંગે તો દોય હનવી મળે, એક મોતી બીજું મન્ન ॥ ૩ ॥

ઢાળ

(શાંતિ સદા દિલમાં વસે) એ દેશી.

સેના મન્મથરાયની,પદ્મસેના કહે બોલ સલુણા; શિશુથી પણ હિત લીજીયે, વાજા એ નિતિનો ઢોલ. સ૦॥૧॥ સ્વામી સુણો મન દૃઢ કરી, શીખ કહું એક સાર ॥ સ૦ ॥ નારિ જાણી ન ઉવેખીએ, નારિ તે ધરશણગા ॥ સ૦ ॥ ૨ ॥ ફેરૂ નેનૂપૂર પંડિતા, ચરિત્ર સૂણી

પ્રભસૂરિ ॥ સ૦ ॥ જે દૃષ્ટાંત પ્રવર્તકા, વર્ણીઅ નિવ
રેક ભૂરિ ॥ સ૦ ॥ ૩ ॥ નગર રાજગૃહમાં હુવા, દેવ
દત્ત સોનાર ॥ સ૦ ॥ દેવદિન્ન તસ સુત ભલો, નારિ
દુર્ગિલાસાર ॥ સ૦ ॥ ૪ ॥ ચતુરાઇની ચાતુરી, સોભા
ગ્યનું સૌભાગ્ય ॥ સ૦ ॥ મોહનગારી મહીપતી, ગોવ
ન સુરતરૂ વાગ ॥ સ૦ ॥ ૫ ॥ વસ્ત્ર આભરણ અલં
કરી, અલંકરે તે નદી તીર ॥ સ૦ ॥ માનુ મુરત જગ
દેવતા,[1] સરસ સુગંધ સમિર ॥ સ૦ ॥ ૬ ॥ ઉરૂ કુચ
કુંભ દેખાવતી, ઉતારે કંચૂક તેહ ॥ સ૦ ॥ ઉત્તરિય
યુત ગુણી કરે, તે દીએ સુંદર દેહ[2] ॥ સ૦ ॥ ૭ ॥ પ
હિરણ અર્થે કુચે કવી*, જળ પેઠી ક્રીડા હેત ॥ સ૦
॥ મન્મથ દર્પ જીવારતી, મધુરાલાપ સંકેત ॥સ૦॥૮
॥ આલિંગે તેહને નદી, વિસ્તારી વરકરવીચી ॥ સ૦
॥ સ્નિગ્ધ સખી પરે હોઇ મીલે, તે હૈડે હૈડું ભીચિ[3]
॥ સ૦ ॥ ૯ ॥ નીરવિહારી કરે તરે, તીહાં જીમ નૌ

---

૧ માનુ જળ દેવીની મૂર્ત્તિ ન હોય તેવી છે. ૨
શરીર વાળીએ ... અને કંચુક સખીના
* પેહેરવાનું ન ઢંકાય તેમ રાખી
નદીએ પોત વસ્તારીને સ્નેહવા
૩ હૈયેહૈયું

દંડ નાત્ર ॥ સ૦ ॥ હંસ ચક્રવાક ઓસરે, માનું ગતિ કૃચ્છ્રકૃચ્છ લઘુ ભાવ ॥ સ૦ ॥ ૧૦ ॥ ન્હાતાં નીર વિખેરતાં, વળી કેળી[1] કરત ચિરકાળ ॥ સ૦ ॥ ચંચળ કર તેહના કરે, વર કમળ નૃત્ય અનૂકાર[2] ॥ સા૦ ॥ ॥ ૧૧ ॥ શ્લથ[3] ઇકવસન[4] શ્રવેપથુ, પરિમોધ અધર ચ્યુત કેશ[5] ॥ સ૦ ॥ જળક્રિડા કરતી તે બને, રતિ ઊથિત સંગત વેશ[6] ॥ સ૦ ॥ દેખે એક તે ક્રીડતી, નદી માંહે દેવી સમ લીન ॥ સ૦ ॥ કામી ફીરતો આવીયો, નાગર જન અતિ દૃશિળ ॥ સ૦ ॥ ૧૩ ॥ ક્ષોભ પામ્યો તે તેહના, દેખતો અંગ પ્રત્યંગ ॥ સ૦ ॥ મદીરાથી દો ઇંદ્રુરખી, મન પેઠી પણિ મદ રંગ ॥ સ૦ ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો તે પુછે તુઝ મતે, એ તટિની તે સુસ્નાત ॥ સ૦ ॥ પુછે એ તરૂવર ફળ નમ્યા, હું પણ કરતો પ્રણિપાત[7] ॥ સ૦ ॥ ૧૫ ॥ સા કહે નદીને સુ

---

૧ ક્રિડા. ૨ તે સ્ત્રિના હાથ પાણીની અંદર કમળની સદૃશ નૃત્ય કરી રહ્યા છે. ૩ અવ્યવસ્થિત. ૪ એક વસ્ત્ર પેહેરેલું છે જેણે એવી. ૫ જેના કેશ જળવડે ઝરી રહ્યા છે. ૬ રતીક્રીડામાંથી ઉઠેલી સ્ત્રીના જેવો વેશ થઇ રહ્યો છે. ૭ કામી પુરૂષ બોલ્યો કે તું સારી રીતે ન્હાઇ? એવું આ નદી. આ ફળે નમેલુ વૃક્ષ અને નમસ્કાર કરનો એવો હું તમને પુછીએ છીએ.

ખ હોજો, તરૂઅર નંદો[1] ત્રીહુંકાળ ॥ સ૦ ॥ પૂછે મુઝ સુસ્નાત જે, હું પૂરીશ તેહની આશ ॥ સ૦ ॥ ॥ ૧૬ ॥ આશાવલ્લી વિપનમાં, જળધાર વચન સુણી તાસ ॥ સ૦ ॥ રૂંધ્યો તિમજ રહયો યુવા,[2] નર નાથ હુકમે જીમ દાસ ॥ સ૦ ॥ ૧૭ ॥ એ કુણ એમ મન ચિંતતો, એક તરૂ હેઠે બહુ બાળ ॥ સ૦ ॥ દેખે ફળને વાંછતા, કરી ઊંચું વદન વિશાળ ॥ સ૦ ॥ ॥ ૧૮ ॥ પાહણે[3] પાડી ઘણા કરે, તેહની તે મનોહારિ ॥ સ૦ ॥ તૃપ્ત કરી ફળે બાળને, કહે જાય છે એ કૂણ નારિ ॥ સ૦ ॥ ૧૯ ॥ તે કહે વહુ દેવદત્તની, એ ઇહાં એહનું છે ગેહ ॥ સ૦ ॥ દુર્ગિલા પણ નિજ ઘર ગઇ, ધરતી તેહશ્યું અતી નેહ ॥ સ૦ ॥ ૨૦ ॥ કુણ ક્ષણ કુણ વેળા ઘડી, કુણ વાસર[4] કુણ નિશિ જામ ॥ સ૦ ॥ સંગમ જીહાં અમને હુશે; ચિંતે તે ભલો કુણ ઠાંમ ॥ સ૦ ॥ ૨૧ ॥ સરખા સાથે વેધીયા, પંચ બાણે[5] તેહ યુવાન ॥ સ૦ ॥ ભાગ અર્ધ સમતી ક્રિયા, સ્મર જાણે તે કવણ નિદાન ॥ સ૦ ॥ ૨૨ ॥ હોય વિયોગે તે દુબળા, માતો થાયે કામ ॥ સ૦ ॥ દુર્જન

---

૧ આનંદમાં રહો. ૨ યુવાન પુરૂષ. ૩ પથ્થર વડે. ૪ દીવસ. ૫ કામદેવે.

મિત્ર[1] જે તેહનાં, એહવાં છે લક્ષણ ઠામ ॥ સ૦ ॥૨૩ ॥ અસતી ને કુળ દેવતા, તાપસિ તે ચુવા હવે એક ॥ સ૦ ॥ આરાધે અશનાદિકે, કામે શિખાવ્યો વિવેક ॥ સ૦ ॥ ૨૪ ॥ આરાધી તેહને કહે, દેવદત્ત વધુનો સંગ ॥ સ૦ ॥ કરિ મુઝને અહ બેહુને, માંહોમાંહી છે રંગ અભંગ ॥ સ૦ ॥ ૨૫ ॥ સ્વયંદુત હુઇ મઇપુરા,[2] અંગીકાર કરાવ્ય એ ભોગ ॥ સ૦ ॥ સુજસ રંગ મંગળ કરૂ, તાહારે છે સુકર[3] એ યોગ ॥ સ૦ ॥૨૬ ॥

દુહા

કરૂં કાર્ય એ તાહારૂં; તાપસિ કહે તત્કાળ; દેવદત્ત મંદિર ગઇ, ભિક્ષા દંભ ઊતાળ ॥ ૧ ॥ દીઠી થાળી માંજતી, દુગ્ગિલ નારિ સોનારિ; કહે ચાહે તુઝ તરૂણ એક, વિલખો મકર વિચારિ ॥ ૨ ॥ રૂપ વેશ વય ચાતુરી, લવણિમ ગુણ શૃંગાર; તુમ્હ બેહુને છે સા

---

૧ તે સ્ત્રી પુરૂષ વિયોગે કરીને દુર્બળ થયા અને તેથી તેના સ્નેહી જે કામદેવ તે માતો થયો. કવી કહે છે કે દુર્જન મિત્રનાં લક્ષણ એવાં હોય છે. ૨ હેમતીએ ભરેલી ! તું પોતેજ દુત તરીકે થા. ૩ સુલભ.

રિખા, મિલન મિલાવો ચાર ॥ ૩ ॥ નઇ ન્હાતી દીઠી તુને, જે દિનથી તેણે મુદ્ધિ; તે દિનથી તેં ચિત્ત હુર્યું, રહી ન કાં તસ શુદ્ધિ ॥ ૪ ॥ દિશિ દિશિ તું તું મંદિરે, આગે પાછે તૂંહિ; બાહિર ભિત્તર તુંહી તું, લય લાગી તસ તુંહિ ॥ ૫ ॥ [1]પ્રાણ કહે તો પ્રણયશો, ભિન્ન ન બૂદ્ધિ અભેદ; ઉભય વિરોધે કિમ કહે, તું હિ તુંહિ તસ વેદ ॥ ૬ ॥ કામ દશા તસ નવ હુઇ, દશમી કરો નિરથ્થ[1]; કહે કોઇ જોરણ યુગતિ, સમરથ છે મનમથ્થ ॥ ૭ ॥

ઢાળ.

(રામપુરા બાજારમાં) એ દેશી

"સા[2] કહે મુંડા સુંડા રશી, ગુંડાઇની એ શી વાત મેરે લાલ; ભુંડાઇ એ અમ્હ કુલે નહીં, ભુંડાઇ મકર કુજાત ॥ મેરે લાલ ॥ ૧ ॥ બલિહારી તસ ગો

---

૧ જો તુઝને પ્રાણ કહીએ તો સ્નેહ કિમ હોશે અને જો સ્નેહ તુંજ કહીએ તો પ્રાણ વીના પ્રગટ સ્નેહ ન થાય અને પ્રાણ ને સ્નેહ જુદા જુદા કહીએ તો પ્રેમનો સ્વાદ કિમ મળે માટે એ બેહુમાં અવીરોધ છે એટલે પ્રાણને પ્રેમ ભેળાજ છે એવો સ્નેહ તારા ઉપર છે. ૨ તાપસીણી કહે છે કે તે પુરૂષને કામની નવ (૯) દશા તો થઇ ચૂકી છે માટે હવે દશમી જે મરણ દશા છે તેનું નિર્થક કર

ડિની, ચતુર ન ચૂકે નિંતિ ॥ મેરે૦ ॥ રસીયા તે ઘ
સીયા જઇ મળે, વસીયા જેહને ચિત્ત ॥ મેરે૦ ॥૨॥
ગાજું છાજું અમ્હે નિજ ગુણે, તાજું સાજું અમ્હ
ચિત્ત ॥ મેરે૦ ॥ સાંભળતાં પણ એહવી કથા, લાજું
કુળશિળ પવીત્ર ॥ મેરે૦ ॥ ૩ ॥ પાપિણિ અમ્હ ન
જરથી જા પરો, ઘર ઘર માગે છે ભિખ ॥ મેરે૦ ॥
પાપી દીઠે પણ પાપ છે, જે એહવી દીએ કુશિખ ॥
મેરે૦ ॥ ૪ ॥ દુર્ગિલા નિજ આશય ગોપવી, તરૂ
તાપસિની પીઠ ॥ મે૦ ॥ જાતાં મસિનો હાથો દીયે, પ
રગટ પંચાંગુળી ધીઠ ॥ મેરે૦ ॥ ૫ ॥ તેહનો મનભા
વ અજાણતી, તાપસિ જઇ કહે દુશિળ ॥ મેરે૦ ॥
શું રાગિણિ તું એહને કહે, બેકાથી એહ સલીલ ॥
મેરે૦ ॥ ૬ ॥ તુઝ સકળ કથન મેં તીહાં કહ્યું, ન સ
હે સા તાહરૂં નામ ॥ મેરે૦ ॥ મારી કાઢી મેલે કરે,
ફિરિ મ કરે એહવું [1]કામ ॥ મેરે૦ ॥ ૭ ॥ ઇમ કહી દે
ખાડે પૃષ્ટ તે, તે જાણે ધુર્ત્ત પ્રધાન ॥ મેરે૦ ॥ સંકેત
કીયો વદિ પંચમી, અહો એ ચતુરાઇ નિધાન ॥ મે
રે૦ ॥ ૮ ॥ પણ ઠામ સંકેતનો નવી કહયો, મોટુ છે
એ અંતરાય ॥ મેરે૦ ॥ ફરી તાપસીને તે [illegible] કહે,

૧ તે [illegible]

રાગિણી મુઝ નિશ્ચય સાચ ॥ મેરે૦ ॥ ૯ ॥ મકરો નિ
ર્વેદ[1] એ કામમાં, હિત વાંછક છો મુઝ માત ॥ મેરે૦
॥ ઉદ્યમ લક્ષ્મિ મૂળ છે, નિર્વેદ તે લક્ષ્મિ પાત ॥ મે
રે૦ ॥ ૧૦ ॥ તુમ્હે માહરે કાજે મત કરો, દુઃખ પામો
તોય વિખાસ ॥ મેરે૦ ॥ પ્રસ્તાવે સહુ જાણજો, જીમ
સો હુઆ તીમ પચાસ ॥ મેરે૦ ॥ ૧૧ ॥ સા કહે તુ
જ કાજ સંદેહ છે, મુઝ તર્જન[2] નહીં સંદેહ ॥ મેરે૦॥
નિર્લજ થઇ જાઇશ તુજવતી. કુળશીળવતી છે તેહ
॥ મેરે૦ ॥ ૧૨ ॥ ઇમ કહી તે ઉતાવળી, ગઇ સ્વર્ણ
કાર વધુ[3] પાસ ॥ મેરે૦ ॥ કહે વલ્લભ તેહશું તુમ્હે
રમો, લ્યો યૌવન સુરતરૂ વાસ[4] ॥ મેરે૦ ॥ ૧૩ ॥
તાપસીને તર્જે દુર્ગિલા, ગલે ઝાલી પાશ્ચિમ બાર ॥
મેરે૦ ॥ કાઢે તે અશોક વનિકા તણે[5], પામે તે લાજ
અપાર ॥ મેરે૦ ॥ ૧૪ ॥ ઢાંકે મુખ આવી તે કહે, તે
નરને સઘળી વાત ॥ મેરે૦ ॥ એ ઠાણે આવે ઇમ ક
હયો, જાણે ધુત્ત વિખ્યાત ॥ મેરે૦ ॥ ૧૫ ॥ સહૃદ
ય[6] તે જાણે વ્યંજના[7], શ્રુત માત્ર[8] ધરે પશુ રૂપ ॥ મે

૧ ખેદ. ૨ તર્જના. (અપમાન) ૩ સોનારણ. ૪ સુગંધ.
૫ અશોક વાડીને પાછલે દ્વારથી કાઢી. ૬ હૃદયનો આશય.
૭ બુદ્ધિમાન. ૮ સાંભળવા માત્રજ.

રે૦ા વક્ત્રી વૈશિધાઇ તીણે લહ્યો, એ ચેષ્ટા વ્યંગ સ્વ
રૂપ⁹ ॥ મેરે૦ ॥ ૧૬ ॥ તે કહે ભગવતી તેણીએ ક
ચૌ, અપરાધ ખમો મુઝ હેત ॥ મેરે૦ ॥ હવે દૂષ્ટનો
મત બોલાવજો, આપણે એટલો સંકેત ॥ મેરે૦ ॥
॥ ૧૭ ॥ હવે કષ્ટ પંચમીએ તીહાં ગયો, રજની મુ
ખ તેહ યુવાન ॥ મેરે૦ ॥ દીઠી તે જોતી વાટડી, હુ
ઓ ભારા પ્રધાન ॥ મેરે૦ ॥ ૧૮ ॥ લોચન પણ બા
હુ પસારતા, સર્વાંગ ધરત રોમાંચ ॥ મેરે૦ ॥ તે બેહુ
રંગે ધાઇ મીલ્યા, મીલીયો સરખો સવી સંચ ॥
મેરે૦ ॥ ૧૯ ॥ તે પહેલાં પણ એક ચિત્ત હતાં, એક
તનું હુઆ તેણીવાર ॥ મેરે૦ ॥ આલિંગન પીડન ભ
ય થકી, સવી નાઠો વિરહ વિકાર ॥ મેરે૦ ॥ ૨૦ ॥
બહુ પ્રેમ સુજસ વાતે કરી, નવ નવ રત વિવિધ વિ
નોદ ॥ મેરે૦ ॥ બે પહોર ગયા તેહને છકયા; અનુભ
વતાં મન્મથ મોદ ॥ મેરે૦ ॥ ૨૧ ॥

દુહા

તુજ ઊસીસે તેહાને, કરતા સુરત પ્રયાસ; નય

---

૯ બોલનાર પ્રવીણ અને સાંભળનાર પણ વિચક્ષણ હોવાથી ચેષ્ટાનું ગુપ્ત સ્વરૂપ પરસ્પર સમજ્યા.

ને નિંદ્રા સંક્રમી, ક્રમણે રજની વિલાસ ॥ ૧ ॥ કાય ચિંતારથ ઉઠીયો, તીહાં આવ્યો દેવદત્ત; બીજું અશો ક વનિકાંતરે, સુતાં દીઠાં મત્ત ॥ ૨ ॥ ચિંતે ધિક પાપિણી વહુ, કરે જે પર ભરતાર; ઘરમાં સુતો દેખી સુત, નિશ્ચય કીયો એ જાર ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(નાભિરાયા કે બાર) એ દેશી

ચિંતે જાણે પુત્ર, અસતિ જીમ ચમકીરી; કાઢુ એહનું મંદ, નૂપુર પાય થકીરી ॥ ૧ ॥ એમ ચિંતી દેવદત્ત, કાઢે ચોર પરેરી; નેઉર પાય થકીજ, પેઠો લેઇ ઘરેરી ॥ ૨ ॥ નેઉર કાઢે તેહ, જાગે સોનાર વહુ રી; સભય સુતાંને ભિત, ન રહે નિંદ બહુરી ॥૩॥ નેઉર કાઢીયું જાણિ, સસરે સા અસતિરી; જારને કહે જા વેગ, અવસરે થા સુમતિરી ॥ ૪ ॥ પહેરણ પ હેરયું આપ, તે ગયો સભય પરોરી; સુતો જઈ પ તિ પાસ, વેગે સા ઇતરીરી ॥ ૫ ॥ અસતિ ચરિત્ર સમુદ્ર, મછલી પતિ જગવેરી; ગાઢ આલિંગન પુર્વ, સા કહે એમ હવેરી ॥ ૬ ॥ આર્ય પુત્ર ઇહાં ધામ, મુઝ મૃદુકાય દહેરી; આવો અશોક વનિકાયે, તનુ દુઃ ખ કોણ સહેરી ॥ ૭ ॥ તીહાં ગયો દેવ દિન્ન, નારિ પ્ર

ધાન ઉઠીરી; કંઠે વિલગી નારી, સુએ સા પતિ એક ઠીરી ॥ ૮ ॥ તોહાં તેહનો ભરતાર, પામે નિંદ ખરીરી; ચિત્ત પ્રસન્ને નિંદ, આવે અતિ સખરી[1]રી ॥ ૯ ॥ નાચિણી ગોપી આકાર, ધૂરત સા વિવદેરી; તુમ્હ કુળ કોણ આચાર; મુઝને એ ન સદેરી ॥ ૧૦ ॥ સુતી તુઝ આલિંગ, કાઢયું નેઊર સસરેરી; ફરસે સુતી પૂજ્ય, કિમ વહુ સુરત ધરે[2]રી ॥ ૧૧ ॥ પતિ કહે દેશું ઉલંભ, માતે પિતાને સહીરી; સાઠી નાઠી બુદ્ધિ, દાખીશ એમ કહીરી ॥ ૧૨ ॥ સા કહે હવણા તાત, તેડી સાચ કરોરી; સુતી કહેશે પ્રાત, લેઇ અવર નરોરી[3] ॥ ૧૩ ॥ તે કહે માનું ન અન્ય, તેં સમ જાણ્યું ખરૂંરી; કીધી સપથ[4]ની કોડ, તાહરી હું ભીર[5] કરૂં રી ॥ ૧૪ ॥ દેવ દિન્ન તે પ્રભાત, તાતને કૂપિત કહે રી; વહુનું નૂપુર કાઢી, શું કુળશીળ દહેરી ॥ ૧૫ ॥ થવીર[6] કહે એ કુશીળ, દીઠી અવરરમીરી; સુત કહે નહુંતો ઓર, તેં નિજ લાજ ગમીરી ॥ ૧૬ ॥ તું તવ દીઠો સુત, ઘરમાં થવીર કહેરી; દુગ્ગિલ કહે કરૂં દ્વિજ, સતિ ન કલંક સહેરી ॥ ૧૭ ॥ કુળવ

---

૧ કામક્રિડાનું ઘર. ૨ ઓળભો, ઠપકો. ૩ બીજો પુરૂષ. ૪ સોગન, સમ. ૫ ભેર, તરફેણ, પક્ષ. ૬ વૃદ્ધ સોનાર.

તિને કલંક, વચનો પણ ન ઘટેરી; જીમ મસી કેરો બિંદુ, ઉજ્વળ ધાત પટે[1] રી ॥ ૧૮ ॥ ઇહાં છે સોભન યક્ષ, જાંઘ માંતિસ નિસરૂ*રી; તીહાં નવી નિસરે કોઇ, જસ નહીં શીળ ખરૂંરી ॥ ૧૯ ॥ નિર્વિકલ્પ[2] સુત તેહ, તાત વિકલ્પ ધરીરી; ધીજ કર્યૂલે તાસ, જે સુર સાખિ[3] ભરીરી ॥ ૨૦ ॥ ન્હાઇ પહેરે પટ ધોત, ધુપશ્યું પુષ્પ કરેરી; ચાલી પૂજવા યક્ષ, બંધુ સહીત સુપરેરી ॥ ૨૧ ॥ યક્ષ પૂજતાં તાસ, જાર સંકેત ગલેરી; વળગ્યો અળગો કીધ, ગહિલો[4] જન સચળેરી ॥ ૨૨ ॥ દુગ્ગિલા વિનયથી યક્ષ, ફરી નાહીને પૂજેરી; મુઝ છે ભરતાર એક, વિકળ મિળે દુજેરી ॥ ૨૩ ॥ પહીલા ગહિલા ટાળી, જો કોઇ કંઠ લગ્યોરી; નીચી રાખતો પાય,[5] નહીંતર રહે અળગોરી ॥ ૨૪ ॥ શિર ચડીયો ઉન્મત્ત, હર પણ નવી વરજ્યોરી;[6] બીજાની કુણ માત્ર, હોય તે જે સરજ્યોરી

---

૧ ધોયેલા વસ્ત્ર ઊપર. * જાંઘમાંથી નીકળ્યું. ૨વિચાર વિનાનો ૩ દેવની સાક્ષી યુક્ત. ૪ ગાંડો, ગૃથીલ. ૫ તારા પગની નીચે. ૬ નીચ ઉન્મત્ત એવો ધંતુરો માથે ચડયો તેને શિવે પછી તજ્યો નહીં તેમ સોનારણ યક્ષને કહેછે કે હું ધતુરા સરખી નીચ કુસતિ છું પણ તં મારી લાજ રાખજે.

॥ ૨૫ ॥ સશ્વર સમો મત હોય, તું છે સુર સખરો
રી; નૃપ પણ ન દીએ દંડ, કહેતાં વચન ખરોરી
॥ ૨૬ ॥ ભાવ ન જાણે ભુંછ,[1] ચતુર વચન તણોરી;
વિબુધ અબુધ પણિ ફેર, શ્રોતા માંહે ઘણોરી ॥ ૨૭ ॥
સાચોને કીજે સાચ, જૂઠાને જૂઠ કરોરી: સુમતિ ના
વાએ પ્રવાહ, સાયર આપ તરોરી ॥ ૨૮ ॥ એમ સુ
ણી યક્ષ વિચાર, કરવા લાગ્યો જીસેરી: જાંઘને અંત
ર તામ, વેગે સા નિકસે[2]રી ॥ ૨૯ ॥ શુદ્ધ સતિ એ
શુદ્ધ, હરખે લોક સ્તવેરી; પુષ્પમાળ ગળે તાસ, નૃપન
ર સુજસ ઠવેરી ॥ ૩૦ ॥

દુહા

સસરાને ઘર સા ગઈ, ગાજત વાજત તૂર; ભ
ર્તારે ભલીપરે આદરી, બંધવ આનંદ પૂર. ॥ ૧ ॥
નૂપુર આકર્ષણ તણું, ઊતાર્યું જે કલંક; તેણે સાનૂપુર
પડિંતા, બોલી રાયને રંક. ॥ ૨ ॥ વહુની બુદ્ધિ પ
રાભવ્યો, અનિંદ[3] હુઓ દેવદત્ત; અંતેઉર રક્ષક કરે,
તેડે નૃપ અપ્રમત્ત. ॥ ૩ ॥

ઢાળ

સતિ સુભદ્રા સાંભરી, એ દેશી.

આગે હવે પીયુ સાંભળો, જે વિતિ બહુવિધવા

૧ મુર્ખ. ૨ નીકળે. ૩ નિદ્રા વિનાનો.

ત; અંતેઉર રક્ષક હુઓ, દેવદત્ત અનિંદ્ર વિખ્યાત।
મારા પિઉજીને જાઊં હું વારણે, પીયુજી છો હિયડાન
હાર કે, જીવન જીવન આધાર, શિખ સાંભળી કરોને
વિચાર ॥ મારા૦ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ રાણી રા
તે એક જુએ, એ સોવે કે નવ સોય; કપટ નિદ્રાએ
તે સુએ, તવ ઊઠી તવ ઉઠી નિંદ્રા નર હોય
॥ મારા૦ ॥ ૨ ॥ ગોખની સન્મુખ સા ગઇ. હેઠે બાં
ધ્યો છે ગજરાય; કૂંતાર[1] તે રચ્યું આશક્ત તે, કાઢી
પાટીયું પાટીયું બાહિર જાય ॥ મારા૦ ॥ ૩ ॥ સુ
લેઇ તે શિખવે, ગજરાજે મુકી ભૂમિં; કૂતાર કહે
ઘે ચડયો, શું આવી શું આવી અસુરી ઘૂમિ
॥ મારા૦ ॥ ૪ ॥ ઇમ કહી હાથી સાંકળે, મારી દાસી
પરે સાય; કહે વાંક નહીં માહરો, રખવાળો નવો ક
ર્યો રાય ॥ મારા૦ ॥ ૫ ॥ આવી નિંદ્રા છીદ્ર તસ
લહી, તબ રમે કૂંતાર નિઃશંક; પચ્છિમ યામે ગજ ચ
ઢી, નિજમંદિર નિજમંદિર જાય સપંક ॥ મારા૦ ॥ ૬ ॥
વિધિ[2] પણ ન લહે સ્ત્રી ચરિત્ત,[3] ચિત્ત ચીંતે તબ સો

૧ આવત. ૨ વિધાતા, બ્રહ્મા ૩ ચરણ ધરત ચિંતા કરત, નિધા કરણ તન સોય; સુવણું કું કુંત ફિરત, કવી વ્યભિચારી નાર. ૪ આકરી નિદ્રામાં સુતો.

; રાજદ્વાર નવી રવી જુએ, તો બીજીય બીજીનો
વણ આધાર ॥ મારા૦ ॥ ૭ ॥ પાણી ભરવા નીક
ળે, વળી બાહિર કાજ અનેક; નગરમાંહે જે સંચરે,
તેહને કિમ રહે કિમ રહે શિલની ટેક ॥ મારા૦ ॥૮॥
રાંક વિસારી વહુ તણો, તે સોવે નિદ્રૂર નિંદ;[૩] પ્રાત
જગાવ્યો જાગે નહીં, કહે ચેટીય[૧] તે નૃપને છિદ્ર[૨]
॥ મારા૦ ૯ ॥ નૃપ કહે કાંઇ કારણ હુશે,મત જગા
વો એહને કોઇ; આપ જાગે તવ આણજ્યો, સાત રાત
સાત રાત તે સુતો સોઇ ॥મારા૦॥૧૦॥ જાગ્યો પછી ગ
યો નૃપ કન્હે, નૃપ પૂછે હુઓ કૂણ હેત; અભય છે તુ
જને સવી કહે, તેણે માંડીને માંડીને કહ્યો તે સંકેત
॥ મારા૦ ॥ ૧૧ ॥ નૃપ સુપ્રસન્ન વિસર્જિયો, તે દુઃખ
સહી ઘરે રહે સોય; ભુખ સહ્યા જેમ ઢોર છે, તેમ
દુઃખ સહ્યા દુઃખ સહ્યા માણસ જોય ॥ મારા૦ ॥૧૨॥
રાણી કુશિખણી પરખવા, નૃપ હાથી કરાવે કલાંચ,[૩]
રાણીને એ આરોહીએ, થઇ નગન થઇ નગન સ્વપ્ન
એ સંચ ॥ મારા૦ ॥ ૧૩ ॥ સરલ રાણી સવી
તીમ કરે, પતિ દેખતસી તસ લાજ; ચક્ર કહે હું એહ
થી, બીહું કમળેય કમળે હણે તે રાજ ॥ મારા૦ ॥

---

૧ દાસી. ૨ છીદ્ર. ૩ કળવાળો હાથી કરાવ્યો.

॥ ૧૪ ॥ લીલા કમળે સાહણી, પડી મુર્છા ખાઇ હેઠ;[1] નૃપ જાણે ડાસે કહી, તે એહજ એહજ દેખી પુંઠ ॥ મારા૦ ॥ ૧૫ ॥ નૃપ હસી કહે બીહે એ હથી, ઇભમતિ ચઢી તીહાં જાય; હરખે સાંકળ પા તથા, મુર્છાયે મુર્છાયે કમળથી કાંય ॥ મારા૦ ॥૧૬॥ કોપ્યો નૃપ કૂંતારને, તેડાવો હસ્તિ સમેત; રાણી બે સારી તીહાં કહે, ગિરિ કૂટથી[2] ગિરિ કુટથી પાડો એ સંકેત ॥ મારા૦ ॥૧૭ ॥ આધોરણ ગિરિ મસ્તકે, ઇભ ધારે ત્રિપદીયે તેહ; લોકો પોકાર કરે ઘણું, નૃપ રત્ન ઇભ રત્ન[3] ન હણીએ એહ ॥ મારા૦ ॥ ૧૮ ॥ જન પોકારે નૃપ ધણે, કહે તુમે જાણો તિમ હોય; મા ગી અભય દોયને, કરી ઊતારે તીહાંથી સોય ॥ મા રા૦ ॥ ૧૯ ॥ રાણી કુંતાર નાશી ગયા, દીવે દેશવટે ઇભ છોડિ; સાંઝે ગામ એક પામીયું, સુએ સુએ દેવ કુળજોડિ ॥ મારા૦ ॥ ૨૦ ॥ અર્દ્ધ રાત્રે એક આ વીઓ, તીહાં ગામથી નાઠો ચોર; બાહિર દેવળ વિં ટીયો, આવ્યો ઉંઘે આવ્યો ઉંઘે માવત તીહાં ઘો ॥ મારા૦ ॥ ૨૧ ॥ તે ફરસ્યો પણ નવી જગ્યો, આ

---

૧ નીલ કમળ રાજાએ રાણીને માર્યું જા બી પડી. ૨ પર્વતના શિખર ઉપર

ી રાણી કરવા લાગી વાત; ભોગવે તો હું ઊગારી યું, કહું ભરતા[1] કહું ભરતા માહરો એ ખ્યાત ॥ મારા૦ ॥ ૨૨ ॥ ચોર જાણે મેં પામીયું, એક સોનું બીજું સુગંધ; કામિની તે નીચ ગામિની, તેણે પડિવજી[2] પડિવજી મનમથ અંધ ॥ મારા૦ ॥ ૨૩ ॥ પેઠા પ્રભાતે ગામના, તીહાં સુભટ ઉઘત તરવાર;[3] ક્રોધે તે પુછે ત્રણ્યમાં, કૂણ ચોર કૂણ ચોર કહે તવ નારિ ॥ મારા૦ ॥ ૨૪ ॥ ભાઇ અમ્હે ગ્રામાંતરે, જાતાં ઇહાં વશીયા સાંઝિ; એ મહારો ભર્તાર છે, ઇમ ચોરને ઇમ ચોરને દાખે પાંઝિ ॥ મારા૦ ॥ ૨૫ ॥ ગામડિયા મન ચિંતવે, જસ લક્ષ્મિ નારિ સુકંઠ; તે તો ચોરી નવી કરે, પરિશેષે પરિશેષે[4] ચોરી કરે મિંઠ[5] ॥ મારા૦ ॥ ૨૬ ॥ શૂળી આરોપ્યો[6] તે જેહને, દેખે તેહને માગે નિર; કોઇ ન પાવે નૃપ ભયે, નિજરક્ષ નિ

---

૧ રાણીએ ચોરને કહ્યું કે જો તું મને ભોગવે તો તને મારે ભર્તાર ઠરાવીને બચાવું અને આ માવત જે ઊંઘી ગયો છે તેને ચોર ઠરાવું. ૨ અંગીકાર કરી. ૩ તરવાર ઊગામી છે જેણે એવા.

૪ બાકી રહેલો, એકલો. ૫ માવત. ૬ માવતને ચોર ઠરાવીને શુળીએ દીધો.

જરક્ષ ધરમ કરે ધીર ॥ મારા૦ ॥ ૨૭ ॥ આવ્યો તે મારગ આવતો, શ્રાવક જિનદાસ તું પાલિ; નમો અરિહંતાણં કહે, પાણી આણું પાણી આણું સહી દુઃખ ઝાલિ ॥ મારા૦ ॥ ૨૮ ॥ રાજ સુભટ અનુમત લેઇ, પાણી આણે ઇમ કહી તેહ; લહી આશા જળ આણતો, દેખી ભણતો તે ભણતો તે મુકે દેહ ॥ મારા૦ ॥ ૨૯ ॥ શીલ રહીત નવકારને, મહિમાએ અમર હુઓ તેહ;જાઇવિ અકાંમહ નિર્જ્જરા, અવ્યક્ત અવ્યક્ત સમાધિ એહ ॥ મારા ॥ ૩૦ ॥ અસતિ ચાલી ચોરશ્યું, નદિ આવા વચમાં એક; ચોર કહે તટ ધરી ફરૂં, તુઝ વસ્ત્ર વસ્ત્રાદિક ભાર અનેક ॥મારા૦॥ ॥ ૩૧ ॥ શરથંભે લીની રહે, સત બીહે આણું છું જઇ; ઇમ કહી સવી લેઇ ગયો, જે નવી હુઈ પતિની તે કેહની થાઇ ॥ મારા૦ ॥ ૩૨ ॥ જાતો દેખી[૪] તે એમ કહે, મુઝને મુકી કયાં જાય; તે કહે નાગી એકલી, તું રાખશી તું રાખશી બીહું મરવાય ॥ મારા૦ ॥ ૩૩ ॥ મિટ્ઠ જીવ હવે દેવતા, દેખી તે વિકુર્વે શિયાળ; માંસ

૪ ચોરને વસ્ત્રાદિક સહીત નદી ઉતરીને જતો રહેતો દેખીને તે બોલી.

પેશી મુખ તે તજે, ખાવા મીનને[1] ખાવા મીનને હુ એ વિશાળ ॥ મારા૦ ॥ ૩૪ ॥ પેઠે મીન નદી જળે સીંચાણો ઙયે તે મંસ; સા[2] કહે ચૂકયો દોઇથી શું જંબુક[3] શું જંબુક જોઇ કુવંશ ॥ મારા૦ ॥૩૫॥ તે[4] કહે પતિ તજી જારને, તું વંછી દોઇથી ચૂક; ના ર્રી જોય શું અરિપરી, હતશિળ હતશિળ મુખે તુઝ થુંક ॥ મારા૦ ॥ ૩૬ ॥ રૂપ દેખાવી તે નિજ કહે, જિ નધર્મે હુ[5] દેવ; પાપિણી પાપ પખાળવા, કર્ય સુજસ કર્ય સુજસ ધર્મની શેવ ॥ મારા૦ ॥ ૩૭ ॥

દુહા.

ઇમ પ્રતિબોધી અમર[6] તે, મેહ્લે સાધવી પાસ; લેઇ દિક્ષા તે કરે, સુખે ધર્મ અભ્યાસ. ॥ ૧ ॥ ઇશ્યા પ્રવૃતિ નિવૃતી કર, છે બહુ વિધ દ્રષ્ટાંત; ભલાં વિષય સુખ ભોગવો, સમઝયું કીજે કંત. ॥ ૨ ॥ અણ પા મ્યાની લાલચે, પામ્યું મુકે જેહ; જંબૂક નૂપુર પંડિ તો, વચન વિપંય હોય તેહ. ॥ ૩ ॥ જંબુ કહે નહી

૧ માછલાનું ભક્ષણ કરવા શિયાળે પ્રથમ મળેળી માંસની પેશી નદીને કીનારે મુકી. ૨ પદભ્રષ્ટ રાણી. ૩ શિયાળ. ૪ તે જં બુક બોલ્યો. ૫ જૈનધર્મના પસાયથી હું દેવતા થયોછું એમ માવતે પતાનું રૂપ પ્રગટ કરીને કહ્યું. ૬ દેવતા.

હું હરચો, રાગ ગહેલો નારિ; વિદ્યુન્માળી જીમ હુ
ઓ, તાસ કથા મન ધારિ. ॥ ૪॥

ઢાળ.

(ઝરેરી સાચો અકબ્બર હીરજીરે) એ દેસી.

મ્હોટો નગ[1] વૈતાઢ્ય છે રે, દોઇ ભરત અરધ
ધરે પાંખરે; નગખગમાં શો આંતરો રે, લિપી ભ્રમ હો
ચે વચનની ધાંખ રે. ॥ ૧ ॥ ચતુર વિચારો ચિત્તમાં
રે, છાંડો વિષયનો રાગરે; જેહને વિષયની વાસના રે,
તેહને મારગનો નહી લાગ રે. ॥ ચ૦ ॥ ૨ ॥ ગગનવ
લ્લભપુર તિલક છે રે, વર ઉત્તર શ્રેણિને ભાળ રે; તરૂ
ણ વિદ્યાધર તીહાં હુઆ રે, દોય મેઘરથ વિદ્યુન્માળી
રે. ॥ ચ૦ ॥ ૩ ॥ ચિંતે જઇએ ભૂચર કન્હે રે, નિજ
વિદ્યા તીહાંજ સધાય રે; નિચ કન્યા પરણી વિધિ રે,
બ્રહ્મવ્રત જો વરસ ધરાય[2] રે. ॥ ચ૦ ॥ ૪ ॥ ગુરૂ અનુ
મતિ માગી કરી રે, આવ્યા તે વસંતપુર દ્રંગ[3] રે;
ચંડાળારાધન કરે રે, કહે કાઢયા આવ્યા ઇહાં રંગ રે
॥ ચ૦ ॥ ૫ ॥ તે કહે ઇહાં તુમે સુખે રહો, અમ્હે ક
ન્યા આપુ દોઇ રે; અમ્હ સરખુ કારજ કરો રે, તુમ્હ

---

૧ પરવત. ૨ મનુષ્ય લોકમાં જઇને નીચ જાતીની કન્યા પ
રણીને એક વરસ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળી વિદ્યા સાધન કરીએ તો માં
તંગી નામની વિદ્યાછે તે સિદ્ધ થાય માટે આપણે જઇએ. ૩ નગર.

ને કાંઇ ન કહેશે કોઇ રે ॥ ચ० ॥ ૬ ॥ સવી કીધું જે ચંડાળે કહ્યું રે, દોય કન્યા તેહણે દીધ રે; કાણ દંતુર વિદ્યા વિધિ રે, વિદ્યુન્માળીને સિદ્ધ[1] રે ॥ ચ० ॥૭॥ તેહ કુરૂપાસ્યું રમે રે, તેણે સાધન કાંઇ ન કીધ રે; ગૃહિણી ગર્ભવંતી હુઇ[2] રે, મેઘરથ વરસે હુઓ સિદ્ધ[3] રે ॥ ચ० ॥૮॥ વિદ્યુન્માળીને તે કહે રે, ઘરે જાઇએ ચંડાળ કુળ છાંડિ રે; પરિહરશું એ માતંગી[4] રે, વિદ્યાધરી શ્યું રતિ મંડિ રે ॥ ચ० ॥ ૯ ॥ લજ્જિત કહે તે પાપીયો રે, મેં ન મૂળિયો વ્રત રૂખ[5] રે; વિદ્યા ફળ કીહાંથી લહુ રે, તું સિદ્ધ છે જા ઘરે સુખ રે ॥ ચ० ॥૧૦ ॥ રાંકીણી ગર્ભવતી ત્યજું રે, કિમ આવું વિદ્યા વિહિન રે; વર્ષાંતે[6] તું આવજે રે, હું સાધીશ વિદ્યા શાલીન[7] રે ॥ ચ० ॥ ૧૧ ॥ મેઘરથ એકાકી ઘરે ગયો રે, મુકી તે ચંડાળીનો સંગ રે; બંધુને પૂછયે સવી કહ્યો રે, તે નાઠ્યો કરી વ્રત ભંગ રે ॥ ચ० ॥ ૧૨ ॥ માતંગી કુરૂપી સુત જણે રે, તે માને વિદ્યા સિદ્ધિ સુ

૧ વિદ્યુન્માળી ને કાણી અને બાંખા દાંતવાળી કુરૂપ ચંડાળણી પરણી છે ૨ વિદ્યુન્માળીની પરણેલી સ્રી ગર્ભવતી થઇ. ૩ મેઘરથે પરણ્યા છતાં એક વરસ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું અને વિદ્યા આરાધી તેથી તે સિદ્ધ થઇ. ૪ ચંડાળણી. ૫ વ્રતરૂપી વૃક્ષ મેં વાવેલ નથી. ૬ વર્ષ પછી. ૭ મનોહર.

ખ રે; ખેચરના સુખ તસ વિસર્યાં રે, જીહાં લાગ્યો તી
હાં લાગ્યો મુર્ખ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૩ ॥ રમતી તે વિદ્યુ-
ન્માળીસ્યું રે, ધરે બીજી વેળા ગર્ભ રે; મેઘરથ વર્ષાંતે
આવીયો રે, તેહને પીડે વિરહ સંદર્ભ રે ॥ ચ૦ ॥૧૪
॥ કહે ભાઇ આવો વૈતાઢયમાં રે, વિલસો ખગ સુખ
વિખ્યાત રે, વિદ્યુન્માળી વિલખો હસી રે, કહે બાળ
વત્સા[2] એ ભ્રાત રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૫ ॥ ફીરી ભારિણી[3]
એ હું કિમ તજું રે, માહરૂં હૃદય ન એહવું કઠોર રે;
તું જા સમયાંતરે આવજે રે, તે ગયો જડસ્યું[4] ફીસ્યું
જોર રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૬ ॥ થયો બીજો સુત ચંડાળને રે,
કુળ સ્વર્ગ અધિક ગણે તેહ રે; સુત સુત્ર તે ગંધોદક
ભણે રે, ચંડાળી સાથે ધર્યો નેહ રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૭ ॥
ફરી આવે મેઘરથ ઇમ કહે રે, તું મલિન કરે કાંઇ વ
શ રે; શી રતી ઇહાં માનસ ઉપનો રે, ખેલે ખાળજળે
નવી હંસ[5] રે ॥ ચ૦ ॥ ૧૮ ॥ ફરી નહી આવું એમ
કહી ગયો રે, મેઘરથ નવી ભ્રાતા બુદ્ધિ રે; રાજ્ય પા
ળે સુજસ વ્રત ઉચ્ચરે રે, સુસ્થિત પાસે તે શુદ્ધિ રે
॥ ચ૦ ॥ ૧૯ ॥

---

૧ વિદ્યાધરના સુખ. ૨ નાના પુત્રવાળી સ્ત્રી. ૩ ગર્ભના ભારવાળી. ૪ મુર્ખની સાથે. ૫ માનસરોવરે ઉત્પન્ન થયેલો હંસ ખળના દુર્ગંધી જળમાં ક્રિડા કરે નહી.

દુહા

સહ્યો મેઘરથ બુદ્ધિ ધન, ઈમ સુખનો સંભાર[1]
વિદ્યુન્માળી ભવ ભમ્યો, મહા મોહ અંધકાર ॥ ૧ ।;
પદ્મસેના તું સાંભળે, હું નહી વિષયમાં લીન; વિદ્યુ
ન્માળી જીમ હુઓ, ભવ સાયર જળ મીન ॥ ૨ ॥ બ
હુ અંતર વિષ વિષયમેં, એક ખાયો દુઃખકાર; એક
ધ્યાયોહી દુઃખ દીએ, પંડિત કરો વિચાર. ॥ ૩ ॥
બહુ અંતર વિષ વિષયમેં, વરણુ અધિક અધિકાત્ત;
એક મરણ દીએ વિષ તે, વિષય મરણ બહુ જાત ॥
૪ ॥ જંબુ ભાવ દુહા સુનત, બુઝા તરશા મીટ જાય;
છોટી તુકમેં અરથ બહુ, લબ્ધિ અક્ષિણ નિપાય ॥ ૫
॥ જાને સો તન્મય હુવે, દુહા અરથ અનુમાન; દુહા
અરથ તન્મય હુઓ, હરિ ગંધર્વ સુજાન ॥ ૬ ॥ છો
ટી તુકમેં અરથ બહુ, દુહા કવિત કો રાય; વિસ્તર
પદ બળી છળનકું, માનુ વામન કાય ॥ ૭ ॥ છોટી તુ
કમેં અરથ બહુ, દુહા કરે કવી રાય; પંચાળીકે ચીર
જ્યું, ભાવ બઢત બઢી જાય. ॥ ૮ ॥

॥ ઇતિશ્રી જંબુરાસે નારીત્રય કથા પ્રત્યુત્તરદાનો
નામ તૃતીયો અધિકાર ॥

---

[1] સમુદ્ર.

દુહા

ઉજમાળ થઈ સાંભળો, શ્રોતા સરસ કહાય; કથા વૃથા તમે મત કરો, યથા તથા મન લાય ॥ ૧ ॥ જડ ઔષધ ગુરૂ કાનનું, કરે વૈદ્ય સુત જોય; અવિચારે તિમ મત સુણો, રીઝ વિચારે હોય ॥ ૨ ॥ સત્કવી અન્ય વચન તણો, જો નવી જાણ્યો ફેર; હંસ કાક સંશય પતીત, પુછી શું હોયં ભેર ॥ ૩ ॥ તેહજ અક્ષર તેહ પદ, કવી રચના કાંઇ અન્ય; દૃગ ત્રીભાગ નાગરિ જુએ, પામરિ લોયણ પુન્ન[1] ॥ ૪ ॥ જિન વાણી કરી ચાતૂરિ, રંજે સહૃદય ચિત્ત; ઇષ્ટ વૈદ્ય ઉપદિષ્ટ[2] તે, કુણ નાદરે પવિત્ત ॥ ૫ ॥

ઢાળ.

(કપુર હોવે અતી ઉજળો રે) એ દેશી.

કનકસેના કહે કામિની રે, માનો વચન મુજ કંત; શંખ ધમક[3] પરે મત હોજયો રે, અતિશાવ કારી[4] અત્યંત રે. પીઉડા રાખો નારિસ્યું રંગ, તેહની વાત સુણી જે ચંગ; મન મેલસ્યું મ કરો ભંગ રે ॥ પીઉ

---

૧ નગરની સ્ત્રી દૃષ્ટીના ત્રીજા ભાગે જુએ છે અને પામર જનોની સ્ત્રીઓ પૂર્ણ નેત્રે જુએ છે પણ નગર સ્ત્રી સદૃશ શોભા પામતી નથી તેમ કવીજન અને અન્યજનના વચન વિષે સમજી લેવું.
૨ ઉપદેશેલું, કહેલું. ૩ શંખ વગાડનાર. ૪ અતી કરનાર.

ડા૦ ॥ ૧ ॥ સાળિગ્રામ એક કર્ષણી[1] રે, હુઓ તે રાખે ક્ષેત્ર; આ પ્રભાત દિન વિગમથી[2] રે, લે સંભાળી સુનેત્ર રે॥ પીઉડા૦ ॥ ૨ ॥ મંચ ચડિયો ધમે શંખને રે, નસવે ભક્ષક જીવ; ચોર ગોધન[3] લેઇ આવીઆ રે, તીહાં સુણે નાદ અતીવ રે ॥ પીઉડા૦ ॥ ૩ ॥ વાહર[4] આવી જાણી તીણે રે, આગેં સુણી શંખ નાદ; નાડા ગૌધન છોડીને રે, દહદિશિ ગયા સવિખાદ રે ॥ પીઉડા૦ ॥ ૪ ॥ ગૌધન ચરતું આવીયું રે, ક્ષેત્ર સમિપ પ્રભાતિ; ગોધન લેઇ દીયે ગ્રામને રે, જાણે થાય મુજ ખ્યાતિ રે ॥ પીઉડા૦ ॥ ૫ ॥ બીહતા મુઝ શંખનાદથી રે, નાશી ગયા સવી ચોર; ગ્રામે પુજ્યો તે નિત્ય કરે રે, શંખનાદ નિશી જોર રે ॥ પીઉડા૦ ॥ ૬ ॥ એક દિન ચોર તે આવીઆ રે, તેહજ ક્ષેત્રની પાસ; ગોધન લેઇ અન્ય ગ્રામથી રે, સુણે શંખ સત્રાસ રે ॥ પી૦ ॥ ૭ ॥ ધૈર્ય ધરી તે ઇમ કહે રે, પ્રથમ સુણ્યો ઇહાં જેહ; શંખનો ધ્વની સુણીએ તીસ્યો રે, તે દરમીંડક તેહ રે ॥ પી૦ ॥ ૮ ॥ જીવ થકી[5] ક્ષેત્ર રાખવા રે, કોઇ વજાવે છે શંખ; ધીગ આપણ વંચીયા[6] પુરા[7] રે,

૧ ખેડુત. ૨ દીવસના અસ્તથી પ્રભાત સુધી. ૩ ગાયોનો સમુહ. ૪ ગાયોનું રક્ષણ કરનારાઓનો સમુહ. ૫ પશુ પક્ષીના ઉપદ્રવથી ૬ ઠગ્યા. ૭ પુર્વે.

વાકુરની જૂઠી ધંખ રે ॥ પી૦ ॥ ૯ ॥ ઘસતા હાથ તે બહુપરે રે, રૂ જીમ વાટિ કરંત; ગોસ્તને જીમ વાછડા રે, પીડતા હોઠ ને દંત રે ॥ પી૦ ॥ ૧૦ ॥ વિકટ તે લકુટ[1] ઉપાડતા રે, ગજ જીમ શુંડાદંડ; ક્ષેત્રમાંહે જીમ વૃષ[2] ગયા રે, પાડતા ધ્યાન પ્રચંડ રે ॥ પી૦ ॥ ૧૧ ॥ શંખ શબ્દ અનુસારથી રે, ચોર જઇ તોડી મંચ; શંખ ધમક પાડી ભુંએજી, કરે તસ વિષમ પ્રપંચ રે ॥ પી૦ ॥ ૧૨ ॥ તાડયો મુઢાપરિ[3] લાકડેજી, અંગુળી દીએ મુખે પંચ; દીઠો તદા તે તેહવો રે, કરતો ભોજન સંચરે ॥ પી૦ ॥ ૧૩ ॥ કર ભીડી બાંધ્યો તડ્યો રે, બદ્ધાંજળી નતિ હેત[4]; ક્ષેત્રપાળ ક્ષેત્રપાળસ્યો રે, મુકયો નાગો કરી એત રે ॥ પી૦ ॥ ૧૪ ॥ ગોપ[5] પ્રભાતે તીહાં મળ્યા રે, પુછે દેખી તેહ હવાલ; શંખ ધમક કહે સાંભળો રે, અતિશય ફળ એ લાલરે ॥ પી૦ ॥ ૧૫ ॥ ધમોરે ધમો નવી અતી ધમો રે, અતી ધમ્યું નાવે કામ; જે અરજ્યું પહેલાં ધમ્યે રે, અતી ધમ્યે ન રહ્યું ઠામ રે ॥ પી૦ ॥ ૧૬ ॥ મધ્ય વૃત્તિ તેણે ચાલીએ રે, કાંઇ ન કીજે અત્યંત; સુજસ વિ

૧ લાકડી. ૨ વૃષભ. બળદ. ૩ મોઢા ઉપર. ૪ નમસ્કારના હેતુથી. ૫ ભરવાડ. ગોવાળીઆ.

સાસ જે અભિલષે રે, માનો વચન ગુણવંત રે ॥ પ્રી૦ ॥ ૧૭ ॥

દુહા.

જંબુ અંબુ શીતળ વચન, વદે ન જૂઠું છાપી; કનકસેના બંધન તણો, ન છું અજાણ કદાપિ ॥ ૧ ॥ બંધ મોક્ષ અતિ નવી લહે, કરે ક્રિયા અજ્ઞાન; શ્રમ કરતો પણ નવી તજે, તેહ પ્રથમ ગુણ ઠાણ ॥ ૨ ॥ બધન જાણ્યા વિણુ ક્રિયા, ઘરમાંહે રજક્ષેપ; જ્ઞાન ક્રિયા સમ પરિણતે, મુગતિ ભાવ નિર્લેપ ॥ ૩ ॥ પ્રકૃતિ દિદૃક્ષા વાસના, અંતરમળ ભવ બીજ; કર્મ અવિદ્યા સકળ એ, બંધન ઉક્તિ ભણીજ ॥૪॥ પરિણામી દ્રવ્ય યોગ્યતા, ચિત્ર બંધન જો સાચ; તો સઘળી ક્રિયા સફળ, નહીં તો મોરનો નાચ ॥ ૫ ॥ જ્ઞાન વિના વ્યવહાર કો, કહા બનાવત નાચ; રતન કહો કોઉ કાચકું, અંત કાચ સો કાચ ॥ ૬ ॥ બંધ મોક્ષ જ્ઞાનેનહે, આઠ ન જાને દોષ; ક્રિયા માની તે કરે, આર્ત્ત ધ્યાન કો પોષ ॥ ૭ ॥ અંતર વાત એ જ્ઞાનની, બિ સુણી સુદ્ધિ; વા ખ પામે ...ુદ્ધિ ॥ ૮

ઢાળ.

(સુણજો શ્રી મંધર સ્વામી) એ દેશી.

ગિરિવંધ્ય હુઓ કપિ એક, બાહુ યુથ ધણી બળ છેક; માનુ વંધ્યાચળનો કુમાર, કરે યુથશ્યું મદન વિહાર ॥ ૧ ॥ વાનરીશ્યું રમે તે એક, ન સહે બીજાની ટેક; ઇમ નવરસ રંગે મૂઢો, વિલસત હુઓ ક્રમે બૂઢો ॥ ૨ ॥ એક દિન એક વાનર આવે, વાનરી રમવા મન ભાવે; ન ગણે તે મન્મથ માતો, બૂઢાને તરૂણ અતિ તાતો ॥ ૩ ॥ કોઇકનું વદન તે ચુંબે, કોઇકસ્યું રતિ રસ ઝુંબે; વિકિરે કેતકી રજકોશ્યું, ગુંજાહાર ધરી કરે હાંસુ ॥ ૪ ॥ નીલ પત્ર છોડી કરી આપે, હીંચોળે કેઈક થાપે; વાનરીશ્યું રમત નિઃશંક, યુથપતિ તીણે ગણીયો રંક ॥ ૫ ॥ ઉંચ શ્રૃંગ થકો તીહા આવે, યુથપતિ તે સાહમો ધાવે; હણે તેહને પાહણને આળે, ક્રોધે નિજ પુંછ વિલોલે ॥ ૬ ॥ કપિ સિંહ તે પાહણે માર્યો, ઘુર ઘુરત ધાયો મદ ધાર્યો; હરિદય પણ સરિદય રીતે[1], દોઇ મળીઆ નટલીયા ભીતે ॥ ૭ ॥ રદ[2] અગ્રે ત્રટત્રટ કરતા, ચટચટ નખ અગ્ર પ્રહરતા; અંગે વહે રૂધિર વિલોલ, પહેર્યા માનુ રાતોચોળ ॥ ૮

---

૧ શત્રુ છે પણ મિત્રની જેમ. ૨ દાંત.

॥ ક્ષણ બંધે ને ક્ષણ મુકતે, ઝુઝયા તે. નવનવ યુકતે; વેગે વેગે ઓસરે વૃદ્ધિ, મંદમંદ ઢુકે નંખ વિદ્ધ ॥ ૯ ॥ યુવકપિ[૧] લેઇ પથ્થર દોડે, કપિ વૃદ્ધનું મુસ્તક ફોડે; ગયો નાશી દેખે એક ઠામે, સિલાજીત તે તરસ્યો ધામે ॥ ૧૦ ॥ જળ બુદ્ધિ તીહાં મુખ થાપ્યું, રહ્યું વળગ્યું જાણે કોરી આપ્યું; સિલાજીતથી મુખ ઉધ્ધરવા, બાહુ ઘાલે તે જડ મરવા ॥ ૧૧ ॥ તે વળગ્યા ઇમ હોય મરણ, તે વાનર પામ્યો મરણ; પદકર અબધ્ધ[૨] શ્રમ કરતો, તો તીહાંથી મુખ ઉદ્ધરતો ॥ ૧૨ ॥ ઈમ રસના રસમાંહી લગત, નારી શૈલેયશ્યું મગત; પાંચે ઇંદ્રીય વિલમે દેહી, તે નવી હુએ ધરમ સ્નેહી ॥ ૧૩ ॥ હું કીમ વિણસું બ્રહ્મચારી, બંધન ગતિ મેં નિરધારી; મેં બ્રહ્મ સુધા છે ચાખી, હું જાણું મુજસ ગુણ રાખી ॥ ૧૪ ॥

દુહા

હવે નિજકર જોડી કહે, નભસેના શુચિ બોલ; રહો પામ્યે સંતોષ કરી, મન ધરી ॥૧
પરભિત શું મત ગ્રહ્યું દી

મ અણપહેર્યેં પહેરણે, સોહે અભિનવ પાઝ ॥ ૨ ॥ ચક્રવર્ત્તિ ભોજન તણી, ઇચ્છા કર્યેં શું હોય; ઘર સંપત્તિ સરખે સુખે, વર્ત્યેં દુઃખી ન હોય ॥ ૩ ॥ જીમ થવિરા[1] અતિ લોભથી, આપહી આપ વિણઠ્ઠ; તીમ અતિ ઇચ્છા મત કરો, સુણો સંબંધ તે ઇઠ્ઠ ॥ ૪ ॥

ઢાળ.

(બેડલે ભાર ઘણો છે રાજ, વાતાં કીમ કરો છો) એ દેશી.

એક ગામે સખી હુઇ થવિરા, બુદ્ધિ સિદ્ધિ હોય નામ; અતિ દુઃખીણી તીહાં બુદ્ધિ આરાધે, યક્ષ તે ભોળક નામે ॥ માનો વચન અમારા રાજ, અધિકો લોભ ન કીજે; અમ્હથી મુક્તિ વધુ શી અધિકી, સિદ્ધ અનંતા રમીજે ॥ માનો૦ ॥ ૨ ॥ ગામ બાહીર છે સાધિષ્ટાયક, નિત્ય દેઉળ તસ પૂજે; પૂજીને નૈવેદ્ય ઢોવે વળી, વિનય વિશેષ પ્રયૂંજે ॥ માનો૦ ॥ ૩ ॥ તૂઠો યક્ષ કહે શું માગે, સા કહે જેમ સુખે જીવું; યક્ષ કહે દિનાર તું પામીશ, પાય તળે મેં છે દેવું ॥ માનો૦ ॥ ૪ ॥ હેમ દિનાર તે દિને દિને લહતી, વધી ઋદ્ધિ ગુણ પોષી; જનપદ લોક[2]સગા સઘળાથી, આપ અધિક હુઇ ડોશી ॥ માનો૦ ॥ ૫ ॥ સુહણે[3] જેણો

૧ ડોશી. ૨ દેશના લોકો. ૩ સ્વપ્નને પણ.

ને નવી આવે, વેશ વિભૂષણ સાર; હુઇ પેહેરતી તે નવનવ વળી, રાણી જેમ ઉદાર ॥ મા૦ ॥ ૬ ॥ પ હીલાં જેહની કહીએ ન પૂગી, આછણ[1]ની પણ આ શા; હુઇ હજાર ધેનુ[2] ઘર તેહને, દેખે લોક તમાસા ॥ મા૦ ॥ ૭ ॥ તૃણ કુટીર[3] જીરણમાં જે રહેતી, જ ન્મથકી પણ દુહલે; તે પહોઢતી હુઇ સુખ સય્યા, સા ત ભૂમિએ પુહળે ॥ મા૦ ॥ ૮ ॥ જે જીવતી હુંતી પર ઘરમાં, છાણ પૂંજે બહુ કરતી; હુઇ શેવતી તેહને દાસી, કર સિત ચામર ધરતી[4] ॥ મા૦ ॥ ૯ ॥ હતી ગ્રાસ ચિંતાએ[5] જે દુઃખિણી, માંડયા શત્રુકાર;[6] તેણી એ પોષ્યા યાચક સઘળા, ખરચી દિનોદ્ધાર ॥ મા૦ ॥ ૧૦ ॥ અશન ઉત્તર[7] જેણીએ નવી પામ્યો, પુંગી ને[8] પણ કટકો; દીસે તસ મુખ મૃગમદ[9] વાસિત. લાલ તંબોળે લટકો ॥ મા૦ ॥ ૧૧ ॥ કાંસાભાજન માં સા જમતી, ભાજન માટી વાળે; શાક પાક રસવ તી હુરસવતી, સા નવ સોવન થાળે ॥ મા૦ ॥ ૧૨ ॥ સિદ્ધિ બુદ્ધિની દેખીને ઋદ્ધિ, ચિત્તે મત્સર ધરતી;

---

૧ પાતળી છાશ. ૨ ગાયો. ૩ ખડની ઝુંપડી. ... ધારણ કરયો છે શ્વેત ચામર ... ી દાસી. ૫ ... તાએ. ૬ દાનશાળા. ૭ ... સોપારી

એ સંપદ કીહાંથી એ પામી, પુણ્ણું ચાહું[1] ઉચ્ચરતી ॥ મા૦ ॥ ૧૩ ॥ ઇમ ચિંતી સા ગઇ બુદ્ધિ પાસે, તેણીએ આદર દીધો; પૂછે ઋદ્ધિ કીહાંથી એ ભગની, મંત્રરાજ કોઇ સિદ્ધ્યો ॥ મા૦ ॥ ૧૪ ॥ રાજ્ય પ્રસાદ[2] કે દેવતા તૂઠી, કાંઈ નિધાન તે લાધ્યું; તુઝ ધનથી માહરા ગયાં દુઃખડાં, મો મનલો સંમાંધ્યું ॥ મા૦ ॥ ૧૫ ॥ તાસ ભાવ અણલહતી ભાખે, બુદ્ધિ મેં યક્ષ આરાધ્યો; ચિંતે સિદ્ધિ ઉપાય એ લાધ્યો, હૃદયે વિશેપે વાધ્યો ॥ મા૦ ॥ ૧૬ ॥ સિદ્ધિ તે બુદ્ધિ દેખાડી રીતે, ભોળક યક્ષ આરાધે; દેઉળના સોપાન[3] તે ધોળી, રચના બહુ વિધ સાધે ॥ મા૦ ॥ ૧૭ ॥ યક્ષ આંગણે સાથીયડા પુરે, ભક્તિ કરે બહુ ભાંતી; પાણી આણી યક્ષ ન્હવરાવે, આળસ ન કરે જાતિ ॥ મા૦ ॥ ૧૮ ॥ બિલ્વપત્ર તુળસી કરવી રે, કુહુડાદિક બહુ ફુલે; પુજે યક્ષ તે ત્રીહું સંધ્યાએ, નિજ આનિન અમુલે ॥ મા૦ ॥ ૧૯ ॥ એક ભક્ત ઉપવાસાદિકપર રહે, નિત્ય સા યક્ષ ઠામે; તુઠયા યક્ષ પ્રત્યે તે માંગે, બિમણું જે બૂદ્ધિ પામે ॥ મા૦ ॥ ૨૦ ॥ ભલું કહીને ભોળક યક્ષ પુંહુતા, સિદ્ધિ બુદ્ધિથી વાધે; બુદ્ધિએ પ

---

૧ મીઠું મીઠું. ૨ રાજાની મેહેરબાની થઇ? ૩ પગથીઆં યક્ષાલયના.

ણુ બમણો આરાધ્યો, સ્પર્દ્ધા ઇમ દઢ બાધે ॥ મા૦ ॥ ૨૧ ॥ સિદ્ધિ ચિંતે જજે હું માંગું, બિમણું બૃદ્ધિ તે માગે; એહને વિરૂઉં[1] હોય તે માગું, યુગ લગે પાંડુ ઠાંગે[2] ॥ મા૦ ॥ ૨૨ ॥ ઇમ ચિંતી યક્ષ પાસે મા ગે, કર તું દ્રગ[3] એક કાણી; તે તીમ થઇ બીમણું બૃદ્ધિ માગે, દ્રગ દોઇ તાસ ગમાણી ॥ મા૦ ॥ ૨૩ ॥ મનુજ ભોગ પામી અતિ ઇચ્છા, ધરશો તો ઇમ થાશે; સંતોષે રહેશો તો સ્વામી, સુજસ ત્રિભળા ગ વાશે ॥ મા૦ ॥ ૨૪ ॥

દુહા

કંબૂ કંઠ જંબુ વદે, એ સવી આલ મ ઝંખ; ભવ સુખથી હું ઉભગો, એક સુગતિની ધંખ ॥ ૧ ॥ મોટા મોટી હુંશ હૂએ, લગે ન અણુ અનુકુળ; અંસ ભિત્તિ ગજ કીમ ધસે, અલ્પ ખંધ તરૂ મુળ ॥ ૨ ॥ હંસ ન ખેલે ખાળ જળે, ગંગા ઝીલણહાર; જેણે ચાખ્યું પિયુપ તે, ઇચ્છે જળ કિમ ક્ષાર ॥ ૩ ॥ પુગે ફળ સહકારની, આંબલીએ કિમ હુંશ; હુંબરે વળી વરકુર[4]ની, ઠાઠું ભરીયું હુંશ[5] ॥ ૪ ॥ કોડીએ કીમ

---

૧ માઠું. ૨ દુઃખને વિષે. ૩ દષ્ટિ. નેત્ર. ૩ શ્રેષ્ટ એવું દુધ સાકરનું ભોજન. ૪ ગ્રંથીને ભરપું છે વાસણ જેનું.

કોડીની, મણીની પહાણે કેમ; ઇચ્છા પુગે ભવ સુખે, શિવની મુઝ નવિ નેમ ॥ ૫ ॥ સોજાનું જીમ જાડપણું, વધ્યનું[1] મંડન જેમ; ભવ ઉન્માદ વિષમ વિષમ, ભાસે મુઝ મન તેમ ॥ ૬ ॥ મીઠું લાગે તેલ તસ, ધૃત[2] નવી દીઠું જેણ; ભવ સુખ તીમ રાચે મ કો, શિવ સુખ સંભરણેણ ॥ ૭ ॥ દુઃખથી વિરચે જન સકળ, સુખથી વિરચે બુદ્ધ; સુખ દુઃખ સરખાં લેખવે, ભવના તે મુનિ શુદ્ધ ॥ ૮ ॥ ઇત સુરપતિ સુરનર મહિત, ઉત તિર્યંચ અજાત[3]; પુણ્ય પાપ ફળ તિહાં નહી, નિશ્ચય ભેદ નિદાન ॥ ૯ ॥ હય જિમ દેવાણુપ્પિયએ, જતિવંત ગુણવાસ; ઉતપથ ગામી તીમ નહુ, સુણુ તસ કથા વિલાસ ॥ ૧૦ ॥

ઢાળ.

(મારી સહી રે સમાણી) એ દેશી.

જીતશત્રુ નામ વસંતપુર રાજા, હુઓ જગે જસ ગુણ તાજા રે ॥ સુણો જનજન વાણી ॥ શેઠ તાસ જિનદાસ સોભાગી, ધર્મે જસ મતી લાગી રે ॥

---

૧ વધ કરવા લઇ જનારનો શણગાર. ૨ ઘી. ૩ એક તરફ સુરનર પૂજીત ઇંદ્ર છે અને બીજી તરફ મૂર્ખ એવા તિર્યંચ છે તે બંને પુણ્ય પાપના ફળ છે પણ નિશ્ચયનયે તેમાં બીલકુલ ભેદ નથી.

સુણો૦॥૧॥ સજ્જન વાણી તે અમીય સમાણી, પી
ઓ ગટગટ ભવી પ્રાણી રે॥સુ૦॥૨॥ એક દિન અશ્વ
પાળ અશ્વ તે લાવે, નૃપને સકળ દિખાવે રે ॥ સુ૦॥
નૃપ કહે એહમાં જે ગુણધારી, તે કહો ચિત્ત વિચારી
રે॥સુ૦॥૩॥ કહે વૃત્તખુર સંધિ સુબદ્ધો, જંઘ સુરંતર
શુદ્ધો રે॥સુ૦॥ જાનુ જંઘ સુખ કૃશ કોટિ ઊંચો, કેશર
લંબ પ્રપંચો રે ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ સ્નિગ્ધ રોમ નિશ્વા
સં સુગંધી, પંચભદ્ર પૃષ્ઠ ખંધી રે ॥ સુ૦ ॥ દશ આ
વર્ત્ત શુભે સોહંતો, લઘુ શ્રુતિ મન મોહંતો રે ॥ સુ૦
॥ ૫ ॥ એહ કિશોર સ્વામિને પોષે, લક્ષ્મિએ રહીત
છે દોષે રે ॥ સુ૦ ॥ ગુણ જાણી નૃપ પણ તે અર્ચે, કે
શર નીરે ચર્ચે રે ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ પુષ્પે વસ્ત્રે તે પૂજાવે,
લવણ ઉતાર કરાવે રે ॥ સુ૦ ॥ અશ્વરત્ન રાખો નૃ
પ જંપે, શેઠ રત્નને સુંપે રે ॥ સુ૦ ॥ ૭ ॥ કર્યો આદે
શ પ્રમાણ તે શેઠે, તે નવી કોઇથી હેઠે રે ॥ સુ૦ ॥
નિજ ઘર આણ્યો ગુણ નીધી વાજી[1], દીધી વસતી
સુખ તાજી રે ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥ કોમળ વેળુ[2] તીહાં પથ
રાવે, આણી હરીયાં યવ સચરાવે રે ॥ સુ૦ ॥ ધરી મુ
ખ રજ્જુ[3] અકંટક દેશે, ખેલાવે સુનિવેશે રે ॥ સુ૦

૧ ઘેડે. ૨ રેતી. ૩ દોરડું.

॥ ૯ ॥ આપ ન્હાય તવ હય ન્હવરાવે, પાણી સુગંધી આણાવે રે ॥ સુ૦ ॥ આપ આરોહીને સરોવર જાવે, પ્રતિ દિન પાણી પીયાવેરે ॥સુ૦॥૧૦॥ સરવ ગૃહ અંતર શિવ મંદિર, એક છે જિનવર મંદિર રે ॥ સુ૦॥ હય આરૂઢજ ત્રણયજ પ્રદક્ષિણ, કરે તીહાં શેઠ વિચક્ષણ રે ॥ સુ૦ ૧૧ ॥ તે હયને તેણીપરે અભ્યાસે, શીખવે શેઠ વિસાસે રે ॥ સુ૦ ॥ વિણ સર ઘર જિન મંદિર છાંયે, જીમ અન્યત્ર ન જાયે રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૨ ॥ જીમ કિશોર[1] વાધે તેમ લચ્છી[2], નૃપ ઘરે વાધે અચ્છી રે ॥ સુ૦ ॥ તાસ પ્રભાવે સઘળા રાણા, રાજા માને તસ આણા રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૩ ॥ શેવા ઉભગા[3] નૃપ તે ચિંતે, અમ્હે જીત્યા હય તંત રે ॥ સુ૦ ॥ હરવો કહે હણવો એ મંત્રી, કહે એક સામંત્રી રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૪ ॥ હું ઉપાય કરૂં શું છે દોહિલો, સામંત કહે જા વહેલો રે ॥ સુ૦ ॥ જિન મુનિ વંદે વસંતપુર આઇ, હુઓ શ્રાવક માયી[4] રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૫ ॥ દેહરાસર જિનદાસનું વંદે, શ્રાવક વંદી આણંદે રે ॥ સુ૦ ॥ સાહમી ભગતે[5] શેઠ તે પુછે, કીહાંથી આવ્યા શું છે રે

---

૧ બાળ અશ્વ. ૨ લક્ષ્મિ. ૩ શેવા કરવાથી ઉપરાંઠા થયેલા. ૪ કપટી. ૫ સ્વધર્મીપણાની ભક્તિથી.

॥ સુ૦ ॥ ૧૬ ॥ તે કહે હું છું ભવ વઇરાગી, ગૃહ સુખ છોડયું ત્યાગી રે ॥ સુ૦ ॥ તીર્થયાત્રા કરી મન ઉલ્લાસે ॥ વ્રત લીઉં સદગુરૂ પાસે રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૭ ॥ કહે જિનદાસ થયું એ વારૂ, સાહમી મળીઆ તારૂ રે ॥ સુ૦ ॥ ધર્મ ગોષ્ટિ[1] સુખ આપણ શહીશું, સરખે શીળે[2] રહીશું રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૮ ॥ વારૂ કહે તેણે ન્હવરાવ્યો, શેઠે બંધુપરે ભાવ્યો રે ॥ સુ૦ ॥ કસ્તુરી પંકે કચ અર્ચે, અંગે ચંદન ચર્ચે રે ॥ સુ૦ ॥ ૧૯ ॥ ધર્મ બુદ્ધે કસ્તુરી વાસે, વસ્ત્ર પહેરાવ્યું પાસે રે ॥ સુ૦ ॥ હંસ રોમાસન તે બેસાવે, રસવતી વિવિધ જમાવે રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૦ ॥ ભોજન કરી તે શ્રાવક દંભી, ધર્મ કથા આરંભી રે॥સુ૦ ॥ મન જિનદાસ તણું રીઝાવે, કપટ પાસ કુણ પાવે રે ॥સુ૦॥૨૧॥ એહવે એક સગો તીહાં આવે, કહે શુભ મહ પ્રસ્તાવે[3] રે ॥સુ૦॥ અહોરાત્ર[4] મુઝ ઘર રહેવું, કાલે ન પાછું કહેવું રે ॥ સુ૦ ॥ ॥ ૨૨ ॥ હા કહી તેણે સ્વજ શ્રાધ્ધ વિસર્જ્યો[5], કપટ શ્રાવક આવર્જ્યો રે ॥ સુ૦ ॥ કાલે તમે હોજો રખ

૧ ધર્મ ચરચાનું સુખ. ૨ સરખે આચારે. ૩ આદારે ત્યાં શુભ કારણ છે તેથી. ૪ દીવસને રાત્ર. ૫ પોતાના સંબંધી શ્રાવકનું આમંત્રણ સ્વીકારીને રજા આપી.

વાળા, નહીં છો અંતર વહાલા રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૩ ॥ તેણે તેમ માન્યે[1] ગયો જિનદાસો, જીહાં થાય છે ઉત્સવ ખાસો રે ॥ સુ૦॥ લેઇ અશ્વ રજનીએ[2] નાઠો, શ્રાવક કપટે કાઠો રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૪ ॥ સરજાઇ ચૈત્ય પ્રદક્ષિણા દેઇ, હય નવી માર ગણેઇ રે ॥ સુ૦ ॥ સરથી ફરતો ચૈત્યે આવે, તીહાંથી ઘરભણી ધાવે રે ॥ સુ૦॥ ॥ ૨૫ ॥ ઇમ કરતાં સવી રાત્રી વિહાણી,[3] નાઠો દુષ્ટ અન્નાણી રે ॥ સુ૦ ॥ પ્રાત[4] આવત જિનદાસ સુણેઇ, હય નિશિ કષ્ટ સહેઇ રે ॥ સુ૦ ॥ ૨૬ ॥ હય દીઠો ને ધર્મે ધરશ્યો, હર્ષ વિષાદે તે ફરશ્યો રે ॥ સુ૦ ॥ આલીંગે હય હિત ઉલ્લેખે, રાખે તવથી[5] વિશેખેરે ॥ સુ૦ ॥ ૨૭ ॥ એવો જે ઉન્માર્ગ ન જાયે, તે અતી વહાલો થાયે રે ॥ સુ૦ ॥ શેવનીક હુઓ શેઠને વાજી, સુજસ સુમાર્ગ સમાજી રે ॥ સુ૦॥૨૮॥

દુહા.

જંબુ કહે તે અશ્વપરે, હું નવી ઊત્પથ ચાર,[6] દીઠો માર્ગ ન છંડશું, જે શિવસુખ દાતાર ॥ ૧ ॥ દીઠાથી નિર્વેદ જે, તેહ અશુભ મતિ દીઠ; યોગ દૃષ્ટિ

૧ કપટી શ્રાવકે ઘરની રક્ષા કરવાનું માન્ય કરવાથી શેઠ ગયા. ૨ રાત્રીએ. ૩ વીતી. ૪ પ્રભાતે. ૫ ત્યારથી. ૬ ઉન્માર્ગે ચાલનાર

જે દેખીએ, તે અનુભવ રસ મિઠ[1] ॥ ૨ ॥ સજ્જન શીખે દીઠ જે, લહી અવંચક યોગ; તેહજ દીઠ પ્રમાણ છે, અવર વિપર્યય ભોગ ॥ ૩ ॥ મેં તો સદગુરૂથી લખ્યું, અંજન આતમ નાણ; દીઠો મારગ કીમ કરૂં, આણદીઠડે પ્રમાણ ॥ ૪ ॥

ઢાળ..

(છોટી છોટી તુતીયા રે લાલા) એ દેશી.

કનક શ્રી વાણી વદેરે લાલા, કાંઇ સયણ નયણ લટકાળા, ભોગી ભમરા, તેરી યુવાની નીકી લાગે; નીકી લાગેરે, કેશરીયા રસ લાગે; રસ જાગે રે મોહનીયા દુખ ભાગે; મન મ ધરો તુમ્હે ઉરશ્યું રે, અમ્હે છું ચરણ અધીન રે ॥ કાં૦ ॥ ૧ ॥ ભોગ લહ્યા ભલા ભોગવો રે લાલા, યોવન લહેરે જાય રે ॥ કાં૦ ॥ ચુકે નર અવંસર બન્યેરે લાલા, કુણને અણખન થાય રે ॥ કાં૦ ॥ ૨ ॥ ઝાલ્યું તે નવી છોડશો રે લાલા, કરશો જાણું આપ રે ॥ કાં૦ ॥ ગ્રામકુટ સુતની પરે રે લાલા, તો પડશો સંતાપ રે ॥ કાં૦ ॥ ૩ ॥ ગ્રામકુટ સુત એક હુઓ રે લાલા, તાત રહીત દુખવંત રે ॥ કાં૦ ॥ રોદસી માતા તસ કહે રે લાલા, તું શું ર

---

૧ મીષ્ટ, મીઠો.

હે નિચિંત રે ॥ કાં૦ ॥ ૪ ॥ વ્યવસાઇ તાહરો પિતા રે લાલા, કરતો ઘરની સાર રે ॥ કાં૦ ॥ મુજ દારિદ્રે ઉદર ભરે રે લાલા, તુઝ તો નહીં વ્યાપાર રે ॥કાં૦ ॥ ૫ ॥ તે કહે અતી ઉધમ કરૂં રે લાલા, તાતપરે હવે માત રે ॥ કાં૦ ॥ શું અસાધ્ય છે પુરૂષને રે લાલા, જે ઉધમ અવદાત રે ॥ કાં૦ ॥ ૬ ॥ ગ્રામ સભા માંહે એકદારે લાલા, બેઠો તે દેખંત રે ॥ કાં૦ ॥ ભામહ ખર નાશી ગયો રે લાલા, ત્રોડી બંધન તં ત રે ॥ કાં૦ ॥ ૭ ॥ ભામહ નવી ઝાલી શકયો રે લાલા, કહે કોઇ આવો લોક રે ॥ કાં૦ ॥ ગ્રામકુટ સુત તીહાં ગયો રે લાલા, જાણ્યું પામશે રોક રે ॥ કાં૦ ॥ ૮ ॥ ફળ જેમ બીંટે ઝાલીયે રે લાલા, તીમ તીણે ઝાલ્યો પુંઝ રે ॥કાં૦॥ જન વારયો પણ નવી રહે રે લાલા, ખર લાતે પડ્યો મુંછ રે ॥ કાં૦ ॥ ૯ ॥ તીમ જો પીછિ હઠ ન તજો રે લાલા, ફળ લહેશો તે રીત રે ॥ કાં૦ ॥ સજન બોલજો માનશો રે લાલા, લહેશો સુજસ પ્રતીત રે ॥ કાં૦ ॥ ૧૦ ॥

દુહા

હસિત પ્રભા ધવળિત દિશા, ભાગ[1] કહે તવ જંબુ; હું નિજ કારજ સજ્જછું, રાખી જાણું અંબૂ[2] ॥ ૧ ॥ ચોદ જાણે તેને ચારનું, કહેવું ભોળી કુણ, જેહને નિજ મન સાખીયો, શા જોવા તસ સુણ[3] ॥ ૨ ॥ હું નિજ કારજ સજ્જછું, વંછુંછુ એક મુખ્ય;[4] સો લોક પરે નિજ કાર્યે જે, ગહિલો પામે દુઃખ ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(સ્વામી શ્રી મંધર વિનતી) એ દેસી.

ભુક્તિપાળ ને બીય એકને, ઘોડી છે પુત્રિકા પ્રાય રે; તે દીએ સોલ્લક પુરૂષને, સાર સંભાળ જિમ થાય રે ॥ સાંભળો વચન જંબૂ કહે ॥ ૧ ॥ મન દહે અશુભ ગતિ કર્મ રે; નર સહે વંચતા સવે, નવી લહે જેહ શ્રુતિ[5] મર્મ રે ॥ સાં૦ ॥ ૨ ॥ મીઠડું મીઠડું ભોજ્ય[6] જે, ઘોડીને થોડું તે દેય રે; આપ સવી ખાય બીજું તેણે કરમ, આભિયોગ અરજેય[7] રે ॥

---

૧ હસવાથી દેખાતી દંતશ્રેણિની પ્રભાએ કરીને ઉજ્વળ કરેલો છે દિશાભાગ જેણે એવા જંબુ સ્વામી. ૨ પાણી, ૩ શુકનાં ૪ મોક્ષ. ૫ સિદ્ધાંતના મરમ. ૬ ભોજન. ૭ સેવકપણાનું કરમ ઉપારજ્યું.

॥ સા૦ ॥ વંચના કર્મથી તે મરી, ઇંદ્રિય તિર્યંચ ગ લિ યંત્ર રે; ક્ષિતિ પ્રતિષ્ટે હુઓ બાંભણો, સોમ શ્રી સોમદત્ત પુત્ર રે ॥ સાં૦ ॥ ૪ ॥ અવિરતીપણે[1] બહુ ભવ ભમી, તેહીજ નગરે હુઈ વેસ્ય[2] રે; પુત્રીકા કામ પતાકા કિકા, દેશની શુભગ નિવેશ રે ॥ સાં૦ ॥ ॥ ૫ ॥ માતપિતાએ બહુ લાલીગો, બટુક[2] હુઓ યૌવનવંત રે; પુત્રીકા પણ તે ગણિકા તણી, યૌવને સુભગ અત્યંત રે ॥ સા૦ ॥ ૬ ॥ યૌવન રૂપનું તે હને, ભુષ્ય ભુષણ[3] ઘણું તુલ્ય રે; સ્મિત સુભગતાએ વિધુ છબો હસી, અનુપમ વદન અમુલ્ય રે ॥ ॥ સા૦ ॥ ૭ ॥ ઉરવસી જાસ રૂપે હસી, મન વસી રતિ તીસી નેવરે; લાછિ પણ લાજતી રડવડી, પડવડી તે વડી દેવરે ॥ સાં૦ ॥ ૮ ॥ મદન ગુણ ઓરડી ગોરડી, ચોરડી તરૂજ મન તેહ રે; કામી પડ બંધન દોરડી, લવણિ માલિંગીત દેહ[4] રે ॥ સાં૦ ॥ ૯ ॥ ગામના તરૂણ જન તેહના, હુઆ તે આશક્ત ધનવંત રે; માલતિ જીમ ભમર નવી તજે, તેહનું પાસ સેવં

---

૧ તે અશ્વ અવિરતીપણે ભવભ્રમણ કરીને વેશ્યાપણે ઉપન્યો. ૨ સોલકનો જીવ. ૩ તેહના રૂપનું ઘણું શોભાવનારૂં એવું ભુષણ યૌવન હતું. ૪ લાવણ્યે કરીને આલિંગીત શરિરવાળી.

ત રે ॥ સાં૦ ॥ ૧૦ ॥ તેહ પણ દ્વિજતનય[1] તેહનું, ન વીતજે રાગ વશ દ્વાર રે; શુનક પરે તે રહે તોહાં સદા, સર્વ હર કામની દ્વાર[2] રે ॥ સા૦ ॥૧૧॥ નૃપ સચિવ ઇભ્ય સુત પ્રમુખશ્યું, ખેલતી નવી ગણે તેહ રેઃ તોહિ પણ તેહ રહે જીવતો, નિરખતો તાસ શ્રુતિ દેહરે ॥ સાં૦ ॥ ૧૨ ॥

તેહ નિર્ધન ભણી નવી દીએ, નિજ રે ગણિકા સુતા સાર રે; તોગ કરે ચાકરી આકરી, ચિત્ત પિંડે સબળ માર[3] રે ॥ સાં૦ ॥ ૧૩ ॥ તાસ જળ ભરણ કણ પપણ, કીધ સારથી કૃપિ કર્મ રે; ભુખ તૃષા શીત આતપ ખમ્યા, તાડના તર્જના મર્મ રે ॥સાં૦॥૧૪॥ તીમ તુમે છો વછરી સ્વરી, કીમ કરી કોઇ ધરો ચિત્ત રે; કર્મ અભિયોગ હું કીમ કરૂં, સુજસ સુખ વંછતો નિત્ય રે ॥ સાં૦ ॥ ૧૫ ॥

દુહા.

કમળાવતી વળતું કહે, સુણ કમળાનન[4] નાહ તું મા સાહસ પંખી પરે, સાહસ મ કરે ઉત્સાહ ॥ ૧ ॥ મોટે સાથે ચાલીએ, દેશાંતર નર એક; એક અટ

૧ બ્રાહ્મણનો પુત્ર બટુક. ૨ સર્વસ્વને હરણ કરવાવાળી વેશ્યાને દ્વારે. ૩ કામદેવ. ૪ કમળ સરખા મુખવાળા.

વી વીચે ઉતર્યો, સાથ આવાસ વિવેક ॥ ૨ ॥ તૃણ કાષ્ઠાદિક આણવા, નર એકલો તે જાય; સુતો દીઠો વાવ તીણે, વન ગહ્વર ગહરાય[1] ॥ ૩ ॥ એક પંખી તસ દંતગત[2], લેઇ મંસના ખંડ; 'મા સાહસ' ઇમ બોલતો, તરૂઅર ચઢે ઉદ્દંડ[3] ॥ ૪ ॥ બોલે 'મા સાહસ' મુખે, ખાય વાય મુખ મંસ; કહેણી કરણી એ કીશી, બોહયો નર અવતંસ ॥ ૫ ॥ તિમ તુમ્હે ભવ સુખ છાંડતાં, ઇચ્છા ધરત અદિઠ; તપ રસીયા તેહવા સહી, સુજસ બોલ સુણો મીઠ ॥ ૬ ॥

ઢાળ.

મોતીડાની દેશી.

જંબુ કહે તુમ્હ વયણે ન મુંઝું, ભાવ શત્રુ સાહમો થઇ ઝુઝું ॥ સાંભળો મોરી મીઠડી વાણી, લાગશે રસ અમીય સમાણી ॥ સાં૦ ॥ ત્રણ મિત્રની જાણો મેં વાત, ન કરૂં કહીંએ સ્વારથ ઘાત ॥ સાં૦ ॥ ૧ ॥ ક્ષિતિ પ્રતિષ્ટ નગરે હુઓ રાય, જિતશત્રુ જગ તસ સુગુણ ગવાય ॥ સાં૦ ॥ તાસ પુરોહિત સવી અધિકારી, સોમદત્ત નામે સુવિચારી ॥ સાં૦ ॥ ૨ ॥ નિત્ય

૧ ગંભીર એવી વનકુંજમાં. ૨ તેના ઘણા દાંતમાં ભરાઇ હેરલા. ૩ ફરીને.

મિત્ર તેહનો હુઓ એક, ખાન પાનાદિક મિલિત વિ
વેક ॥ સાં૦ ॥ પર્વ મિત્ર બીજો તે કહીજે, ઉત્સવ
આવ્યે જે માનીજે ॥ સાં૦ ॥ ૩ ॥ ત્રીજો પ્રણામ મિ
ત્ર હુઓ તાસ, દર્શન આલાપેજ વિશ્વાસ ॥ સાં૦ ॥
એક દિન રૂઠો તેહને ભૂપ, લહી અપરાધ હુઓ યમ
રૂપ ॥ સાં૦ ॥ ૪ ॥ નૃપ આશય જાણી તે જાય, રાતે
નિત્ય મિત્ર ઘરે જાય ॥ સાં૦ ॥ કહે દિન હુએ રાજા રૂ
ઠો, તુઝ ઘરથી કીહાં જાઉં અપુઠો ॥ સાં૦ ॥ ૫ ॥
છાનો મુઝ ઘર રાખ વિચાળે, મિત્ર પરિક્ષા આપત
કાળે ॥ સાં૦ ॥ અવસર પામે જે કામ ન આવે, મિ
ત્રાઇણ કમુલે વિકાવે ॥ સાં૦ ॥ ૬ ॥ નિત્ય મિત્ર કહે
મૈત્રી નાઠી, રાજ ભયે તે ન રહી કાઠી ॥ સાં૦ ॥ એ
ક કાજે કુંટુંબ વિણાસે, બળતી ગાડર ન આણું પાસે
॥ સાં૦ ॥ ૭ ॥ ઇક્ષુ ફળ જીમ વિફળ વખાણો, રાજ
ભયે મૈત્રી તિમ જાણો ॥ સાં૦ ॥ ફળ મૈત્રીનું સ્વાર
થ સિદ્ધયે, ફોક કરે તે કવણ કુબુધે ॥ સાં૦ ॥ ૮ ॥ ઇમ
કહી નિત્ય મિત્ર અપમાન્યો, પર્વ મિત્ર ઘરે ગયો તે
છાનો ॥ સાં૦ ॥ રાજા કોપનો કહ્યો રે ઉદંત[1], જા
ણેવા તસ આશય તંત ॥ સાં૦ ॥ ૯ ॥ પર્વ મિત્ર
નિરૃણિયો[2] થાવા, દાખે શેવા ભાવ તે આવા ॥

[1] વૃત્તાંત. [2] ઋણ રહિત થવા.

॥ સાં૦ ॥ કહે તુમ્હે પર્વ અનેક અછેહે, વેચાતો લી
ધો હું નેહે ॥ સાં૦ ॥ ૧૦ ॥ જો હું તાહરૂં વ્યસન[1]
ન ભાજુ, તો અકુલિનપણે જગ લાજું ॥ સાં૦ ॥
પણ તુઝ કાજે મુઝ દુઃખ સહેતાં, વર કુટુંબ સવી જાયે
વહેતાં ॥ સાં૦ ॥ ૧૧ ॥ પ્યારો તું ને કુટુંબ પણ પ્યા
રૂં, ક્રિશ્ચા ચિત્ત હું કેમ નિવારૂં ॥ સાં૦ ॥ ઇહાં વ્યાઘ્ર
ઇહાં મોટી ખાઇ, સંકટ આવી પડીયો એ ભાઇ
॥ સાં૦ ॥ ૧૨ ॥ હું હું સકીટ પલાશની રીતી, રૂંધ્યો
ઝબાળ કુટુંબની પ્રીતી ॥ સાં૦ ॥ તેહને અનુકંપા પર
ણામે, સ્વતિ હુઓ[2] જાઓ બીજે ઠામે ॥ સાં૦॥૧૩॥
નરાકર્યો એમ તેણે સત્કારે, ચિત્તે સોમદત્ત ચિત્ત મ
ારે ॥ સાં૦ ॥ કર સહસ્ત્ર અવલંબ 'ન' થાવે, રવિને
અસ્ત દશા જબ આવે[3] ॥ સાં૦ ॥ ૧૪ ॥ સંકટ અ
વ્યે રાહુને ગ્રાસે, સકળ કળા વિધુ કેરી[4] નાસે ॥સાં૦॥
વિવાવૃંદ નથી ઉગાર્યો, દુર્દૈવે દશ મસ્તક હાર્યો ॥સાં૦
॥ ૧૫ ॥ જે બીહુને ઉપગાર મેં કીધો, તેહનો તો પ
રિણામ એ સિધ્ધો ॥ સાં૦ ॥ એક પદ એક ન સાથે

---

૧ સંકટ. ૨ બાળક અને કુટુંબની અનુકંપા વડે તારૂં કલ્યા
ણ થાઓ. ૩ રવીની જ્યારે અસ્ત દિશા થાય છે ત્યારે તેના હજાર
ર કર (કીરણો) તેને આધાર આપનાર થતા નથી. ૪ ચંદ્રમાની.

આવ્યો, બીજે સત્વરતાએ બોલાવ્યો ॥ સાં૦ ॥૧૬॥ હવે કહો કુણની પાસે જાશું, અતિથી પ્રણામ મિત્ર ના થાશું ॥ સાં૦ ॥ વચન માત્રના હતારે વિલાસા, તેહની પણ શી સબળી આશા ॥ સાં૦ ॥ ૧૭ ॥ અથવા એ શી મુજને ચિંતા, તે પણ મિત્ર લગારેક હુંતા ॥ સાં૦ ॥ કોઇને કોઇથી હોય ઉપકાર, તેહનો જોકિ કવણ પ્રકાર ॥ સાં૦ ॥ ૧૮ ॥ આવ્યો સોમદત્ત ઇમ ચિંતી, ઘરે પ્રણામ મિત્રને નિભરતિં ॥ સાં૦॥ ઉઠયો કૃત અંજળી તે પુછે, સ્વાગત કહો કારણ મુઝ શું છે ॥ સાં૦ ॥ ૧૯ ॥ કહે પુરોહિત રાજવૃતાંત, છાંડું સીમસારય[1] કરે તંત ॥ સાં૦ ॥ મીઠડા બોલનો હું છું રણીઓ, કરૂં સહાય કહે તે ગુણીઓ ॥ સાં૦ ॥ ૨૦ ॥ સંતને સપ્તપદી[2] હોય મૈત્રી, કરૂં હવે હું તેહ પવીત્રી ॥ સાં૦ ॥ પુંઠરખો હું છું મત બીહે, વિરૂઓ ન થાવા દ્યું કોઇ દીહે ॥ સાં૦ ॥ ૨૧ ॥ પૃષ્ટે બાંધી બાણ ને ભાથો, ચાપ અદ્વિજય કરી ચલ્યો સાથો ॥ સાં૦ ॥ પ્રણામ મિત્ર પુરોહિત કેડે, રહેતો સઘળો

૧ સહાય્ય કરતો આ રાજ્યની સીમ બહાર જતો રહું. ૨ સજ્જનોની મૈત્રી સપ્તપદી એટલે સાત ડગલા સાથે ચાલ્યાજ હોયતો પણ બદલો આપનારી થાય છે.

વિઘ્ન વિહેડે ॥ સાં૦ ॥ ૨૨ ॥ તે સાથે ગયો ઇચ્છિત ઠામે, સોમદત્ત તીહાં બહુ સુખ પામે ॥ સાં૦ ॥ ઇહાં ઉપનય ભાખે ભગવંત, સોમદત્ત તે જીવજ તંત ॥ સાં૦ ॥ ૨૩ ॥ નિત્ય મિત્ર તે દેહ કહાવે, નિત્ય પાળ્યો પણ સાથે નાવે ॥ સાં૦ ॥ પર્વમિત્ર તે બંધવ મિલીઆ, સ્મશાન સત્વર જાઈ પાછા વળીઆ ॥સ૦॥ ॥ ૨૪ ॥ પ્રણામ મિત્ર સરિખો એક ધર્મ, સાથે આવે તે આપે શર્મ ॥ સાં૦ ॥ દાક્ષિણ્યે પણ કીધો તે મીઠો, સુજસ વિલાસ કરંતો દીઠો ॥ સાં૦ ॥ ૨૫ ॥

દુહા

તિણે કારણ પરલોક હિત, ધર્મ ન છંડું જાણ; ન વી મંડું રતિ વિષયથી, ધર્મ તે ત્રિભુવન ત્રાણ[1] ॥૧॥ વિશ્વાધાર વસુંધરા, રહે જેહને આધાર; શેષનાગ મંત્રજ વિણ, ધર્મ તે હિત નિરધાર ॥ ૨ ॥ ત્રીછો અગનિ ન જે બળે, ઉરધ વાય ન વાય; ધાવા પૃથ વી નવિ પતે[2], તે સવિ ધર્મ ઉપાય ॥ ૩ ॥ જળ ધિ મહિ રેલે નહીં, આસાસે જે મેહ; તે પ્રભાવ સ વી ધર્મનો, જાણો અતુલ અછેહ ॥ ૪ ॥ ઉગે સૂરજ

૧ ત્રણ ભુવનને શરણભુત. ૨ આકાશ પૃથવી ઉપર પડી નથી જતું તે.

ચંદ્રમા, કરે વિશ્વ ઉપકાર; ઋતુગતિ જગસ્થિતિ જે ચલે, ધર્મને[1] યોગ તે સાર. ॥ ૫ ॥ પડતો રાખે તાત પરે, અખઇ મિત્ત પરિમગ્ગ;[2] પોખે નિજ મા તા પેરે, ધર્મ તે અચળ અલગ્ગ ॥ ૬ ॥

ઇતિ શ્રી જંબુ પ્રાકૃત પ્રબંધે ચતુર્થાધિકારઃ

દુહા

આગે હવે સુણીએ કથા, પુરણ તે દીએ પ્રેમ; અરધ થાકતો મનદહે, અરધ દગ્ધે નય જેમ ॥ ૧ ॥ મુગ્ધા પ્રૌઢાપરે હોયે, અથવા સવિ સુવિલાસ;[3] -હૃદ ય ગમ પતિ સમ મીલે, જો કવિ ઉચિત અભ્યાસ ॥ ૨ ॥ તર્ક વિષમ પણ કવિ વયણ, સાહિત્યે સુકુમાર; અ રિગજગંજન પણ દયિત, નારી મૃદુ ઉપચાર[4] ॥ ૩ ॥

---

૧ દુહા. ૨-૩-૪-૫ માં ધર્મશબ્દે ધર્માસ્તિકાય અથવા વસ્તુધર્મ (સ્વભાવ) જાણવો. ૨ મીત્રની પરે મારગ કહે. ૩ પ્રથમ મુગ્ધા નો અને પછી પ્રૌઢાનો વિલાસ જેમ વિશેષ આનંદકારક થાય છે તેમ રસે કરીનેવૃદ્ધિ પામતા કવીના વચનો જાણવા.

૪ તર્ક જે ન્યાયશાસ્ત્ર તેને વિષે તો જે કવીના વચનો વિષ મ છે તેમનાજ વચનો સાહિત્ય (રાસાદિ) ને વિષે સુકમાળ હોય છે. જેમ શત્રુના ગજને હણવાની શક્તિવાળા સ્વામીના પોતાની સ્રીને વિષે તો મૃદુ ઉપચારજ હોય છે તેમ.

કરે સુકવિ પદ યોજના, તે વાણી વ્યાપાર; શોભા તેહ ને હાય છે, તે મહોટો આચાર ॥૪॥

ઢાળ.

(ધણરા ઢોલા) એદેશી.

હવે જયશ્રીવાણી વદેરે, સુણ પીઉ સાચા સિદ્ધિ ॥ ગુણરા જ્ઞાતા ॥ નાગશ્રી પરે શું કહે રે, કુટક થા અપ્રસિદ્ધિ ॥ રંગરા રાતા ॥ આવો આવોરે સુગુણ સંગ કીજે, નરભવનો તે લાહો લીજે, પ્રેમ પ્યાલા ગટગટ પીજે, દુઃખદોહગ દુર ગમીજે; યૌવન સમય છે જોર ॥ ગુણ૦ ॥ ૧ ॥ પુર રમણીય તણો ધણીરે, હુઓ કથા પ્રિય[1] ભૂપ ॥ ગુ૦ ॥ વારે વારે તે કથા સુણેરે, નાગર[2] સુખથી અનુપ ॥રં૦॥ ૨ ॥ તે પૂરે એક દરિદ્રી હુઓ રે, કણ આજીવી વીપ્ર ॥ ગુ૦ ॥ તેહ નિરક્ષર મુખ્યનો[3] રે, વારો આવ્યો ક્ષિપ્ર ॥ રં૦ ॥ ૩ ॥ શી તેહને કહેવી કથા રે, જીભ ખળાએ તામ ॥ ગુ૦ ॥ તે ચિંતે મુઝ શું હુશે રે, રખો દીએ કારા[4] ઠામ ॥ રં૦ ॥ ૪ ॥ બેટી પુછે કુંઆરડ રે, દેખી ચિંતા ગ્લાન ॥ ગુ૦ ॥ હેતુ કહો તવ સા ક

---

૧ કથા જેહને વહાલી છે એવો. ૨ નગરના લોકો. ૩ મુર્ખ સિરોમણી. ૪ કારાગૃહ. બંદીખાના. ૫ તારે ઠેકાણે, બદલે.

હે રે, જાઉં હું તુજ કાન[1] ॥ રં૦ ॥ ૫ ॥ ન્હાઇ તે ગઇ નૃપ કન્હે રે, પહેરી ધોળાં ચીર ॥ ગુ૦ ॥ આશિષ દેઇ કહે કથા રે, સુણીએ સાહસ ધીર ॥ રં૦ ॥ ૬ ॥ તેહની તેહવી અક્ષોભતા રે, વિસ્મિત રાજા દેખિ ॥ ગુ૦ ॥ કાન માંડે સુણવા કથા રે, બીજી વાત ઊવેખિ ॥ રં૦ ॥ ૭ ॥ તે માંડે કહેવા કથા રે, એકજ પુરે છે એક ॥ ગુ૦ ॥ નાગશર્મા અગ્નિ હોત્રીયો રે, ધરે કણ ભિક્ષા ટેક ॥ રં૦ ॥ ૮ ॥ સોમશ્રી તેહની પ્રીયા રે, તેહની પુત્રી હું એહ ॥ ગુ૦ ॥ નાગશ્રી નામે ભલી રે, પામી યૌવન સસનેહ ॥ રં૦ ॥ ૯ ॥ હું એક ચટ દ્વિજ પુત્રને રે, દીધી માત પિતાય ॥ ગુ૦ ॥ મુકી ગયા ઘર એકલી રે, પામી પ્રયોજન કાંય ॥ રં૦ ॥ ૧૦ ॥ એહવે તે દ્વિજ સુત આવીયો રે, એ કાકિણી મુજ ગેહ ॥ ગુ૦ ॥ સામગ્રી અણુપહુચતે રે, ત્રાચવતું તે નેહ ॥ રં૦ ॥ ૧૧ ॥ સ્નાન અશન વિધિ સાચવી રે, દીધી વાટ તે એક ॥ ગુ૦ ॥ સર્વ સ્વજન ઘર નહી હતું રે, કીધો ઉચિત વિવેક ॥ રં૦ ॥ ૧૨ ॥ સુખે સુઇ કોમ શકું રે, ફિરે બહુલા જીહાં સાપ ॥ ગુ૦ એક સથારે સુતી ધીરચતા[2] રે, તેહને હુઓ સ્મર

૧ તારે કાકણિ, બાઇ. ૨ વિચાર બુધિ કરીને.

વ્યાપ[1] ॥ રં. ॥ ૧૩ ॥ વિષય વિરોધન લાસથી રે, ક્ષોભથી મુઓ દ્વિજ તેહ ॥ ગુ० ॥ સૂખ રોગ મેં ચિંતવ્યું રે, મુઝ દોષે મુઓ તેહ ॥ રં० ॥ ૧૪ ॥ કહું વાત કુણ આગળે રે, કરશે કવણ ઉપાય ॥ ગુ० ॥ ખંડ કરી ઘાલ્યો ખાડમાં રે, તિમ કર્યું જિમ ન જણાય ॥ રં० ॥ ૧૫ ॥ ધુપ પુષ્પની વાસમાં રે, દીધી સહિ મહકાય ॥ ગુ० ॥ માતપિતા પણ આવીયા રે, સહુને ઠાસ સુહાય ॥ રં० ॥ ૧૬ ॥ રાજા પુછે કુમારિકા રે, કહ્યું તેં જુઠ કે સાચ ॥ ગુ० ॥ સા કહે જિમ સઘળી કથા રે, સાંભળો તિમ એ સાચ ॥ રં० ॥ ૧૭ ॥ ઇમ નૃપને વિસ્મિત કર્યો રે, નાગશ્રીએ કહી વાત ॥ ગુ० ॥ ભોળવો પીઉ તુમે અમ્હ તથા રે, સુજસ કહી અવદાત ॥ રં० ॥ ૧૮ ॥

દુહા

જંબુ કહે સુણો સવી પ્રિયા, ન હું વિષય રસ લીન; જિમ લલિતાંગ કુંઅર હુઓ, ભવ સાયર જળ મીન ॥ ૧ ॥

ઢાળ.

(ચોપાઈ)

નગર વસંતપુર છે અતિ વડું, આખંડલપુ

1 કામ વાધ્યો.

ર[1] હોય તેવડું; આણાએ વજ્રાયુધ[2] જિસ્યો, ભુપ શતાયુધ નય[3] ઉલસ્યો ॥ ૧ ॥ લલિતા દેવી લલિતા કાર, તેહની હુઇ સુંદર શૃંગાર; કામ ધામ લીલા ઉ દ્દામ, સકળ કળા કેરો વિશ્રામ ॥ ૨ ॥ સહસ્ર નેત્ર ત ણું મન હરે, નેત્ર ત્રિભાગ પ્રસાદ જે કરે; કળા ચો સઠ તસ અંગે વસે, ચ્યાર ચંદ[4] શેવે તે મિસ્યે ॥ ૩ ॥ મત્ત બારણે ચઢી અન્યદા, નયન વિનોદ રેવા મુદા; દેખે હેઠ સંચરતા લોક, દીઠો એક જુ ાન અશોક ॥ ૪ ॥ ધમ્મિલે મસ્તક દ્વિક ધાર, મૃગ દ પંકિલ મુંછે ઊદાર; જાણે મદ ઝરતો હાથીઓ, લોએ ધનપતિ સાથીઓ ॥ ૫ ॥ વૃષભ ખંધ ઉર ફટ વિશાળ, ચરણ પાણી પંકજ સુકુમાળ; ગ્રીવા ર ચરણે વિન્યસ્ત, કંચન ભૂષણ અતિહિ પ્રશસ્ત ૬ ॥ નવ કર્પુર સહિત તંબોળ, અરૂણિત મુખ શો ારંગરોળ; ભાળ તિલક માનુ મદન પતાક,[5] અંગ મ છળ લવણિમ ચાક ॥ ૭ ॥ ધુપાયિત અંશુક[6] ામોદ[7], મેંહુર મારગ વિહિત વિનોદ; પ્રથમ અન

---

૧ ઈંદ્રનું નગર, ઈંદ્રપુરી. ૨ ઈંદ્ર. ૩ ન્યાય. ૪ એક ચંદ્રની કળા હોય અને આ સ્ત્રીમાં તો ૬૪ કળા છે તેના માટે ૪ દ્રમા શેવતા હોયની ! ૫ ભાળનાં તીલક ધ્વજા જ છે. ૬ વસ્ત્ર. ૭

ગ અદ્રશ્ય નિરમ્યો, શ્રી સુત માનુ બીજો વિધિ ઘ
ડ્યો ॥ ૮ ॥ શંકર ભાળ હુતાશનિ કાય, સ્મર હોમ
મયિ તેણે એ ભાવ; થાય શી નવી ઊપમા સંભવે,
તે દેખે લલિતા ચિંતવે ॥ ૯ ॥ તવ તેહને સ્મર-શી
ખ્યા પાઠ, સાત્વિક ભાવ પ્રગટ હુવા આઠ; જાણે
દીયું આલિંગન ઘણું, નારિ જન્મ સફળતો ગણું ॥
॥ ૧૦ ॥ સહસ દંસોલા ખેલે દેખ, પ્રેમ સંભાપણ કો
ડિ વિશેષ; નિર્ભર આલિંગન તે અમૂલ, જાણીયે જે
હવું સુરતરૂ ફુલ ॥ ૧૧ ॥ પંખિણી હોત તો ઊડી
મળું, સ્વયં દુતિ હુઈ હેજે હળું; સરજી હોત જો મુ
ગતામાળ, લાગી કંઠ રહત સુકુમાળ ॥ ૧૨ ॥ વેદ જ
ડા વિધિશ્યું પાંતરે, સુભગ કીશ્યું રાખે અંતરે; જો
ડે જોડું જો કિરતાર, વિસારૂં તો નવિ ઉપકાર ॥
॥ ૧૩ ॥ કાયા શુભ છાયા તો રહે, રાગશ્યું જોડે
તો ગહગહે; ચંદ્રા વિણ નિશિ હોય શામળી, નિશિ
વિણ વિધુ તનું રૂચી ઝામળી ॥ ૧૪ ॥ ચતુર ચેટિ
કા જાણે ભાવ, કહે સ્વામિની એ છે ઊચિત બના
વ; એહ તરૂણસ્યું તુઝ ચિત્ત રમે, ચંદ્ર કુમુદિની
પેરે ગમે ॥ ૧૫ ॥ ઘન દેખીને નાચે મોર, વળી આ
નંદે નાચે ચકોર; ચતુર દેખી ચતુરા ઊલ્લસે, નિજ

સ્વભાવ થકી કુણ ખસે ॥ ૧૬ ॥ લલિતા કહે તુઝ છે મન જ્ઞાન, તો જોવું જો એ મળે યુવાન; મન હરી લીધું સૂની કરી, કરને ખબર એહની તું ખરી ॥ ॥ ૧૭ ॥ કુણ એ કુણનો સુત કીહાં રહે, માહરું હૃદય-મદન અતિ દહે; મેળવી એહને તાપ ગમાળ્ય, પહેલા ખબર સકળ જઇ લાવ્ય ॥ ૧૮ ॥ ખબર લેઈ આવી ચેટિકા, વીનવે ધૈર્ય તણી પેટીકા, એહજ નગરનો વાસી તેહ, નામે છે લલિતાંગ સુદેહ ॥૧૯॥ સાર્થવાહ સમુદ્રવિજય નામ, તેહનો સુત ગુણગણ અભિરામ; બહુત્તર કળા ભણ્યો સુલીન, તરૂણ સુઠામે તુઝ મન લીન ॥ ૨૦ ॥ ઇહાં લીનું તુઝ મન સોહીએ, હાર એણિ જિમ તરૂણી હીયે; હેમ મુદ્રિકા રતને જડી, તસ યોગે સોહશે પડવડી ॥ ૨૧ ॥ નારિ માંહે તું ગુણવંત, પુરૂષ સોભાગી તે છે સંત; બીહું સંયોગ કહે તો કરૂં, સા કહે વચન કરો નિજ ખરૂં ॥ ૨૨ ॥ ઇમ કહી રાણી દીએ કર લેખ, પ્રેમ અંકુર અંભોદ વિશેષ; શ્લોક લખ્યો છે તેહમાં એક, જેહથી જાગે મન્મથ ટેક ॥ ૨૩ ॥ દાસી તે દીએ લલિતાંગને, કહે સુખ વાચિક બેસી કન્હે; ચટુ ઉપચારે થયો તે ખુશી, વાંચે લેખ હૃદય ઉલ્લસી ॥ ॥ ૨૪ ॥ યતઃ

यदा दृष्टोसि सुलग, तदाद्यापि वराक्यहं;
पश्यामि त्वन्मयं सर्वं, योगंनानु गृहाणमां १

ઢાળ.

વાંચી શ્લોક તે ચેટી પ્રત્યે કહે, મુઝ મન છે તેહને મતે કહે; પણ કીહાં સા અંતેઉર વાસ, વણિક માત્ર હું કીહાં વડ આશ ॥ ૨૫ ॥ મેરૂ શિખર છે જે સુરલતા, તે કરસે કુણપરે ભુમિતા; ઇમ મેં નૃપ રમણીનો ભોગ, કિમ પામીજે શુભ સંયોગ ॥ ॥ ૨૬ ॥ હુંશ કરે હિયડા તેહવી, જે પરે હોય ધૃતિ રતી નવનવી; જે દૂરલભ જન દૂર અંદેશ, નેહ તેહનો આપ કિલેશ ॥ ૨૭ ॥ ચંદ્ર મંડળે છે સારી સુધા, વસુધાગત વંછે તે મુધા; નરને નવી લાગે પાહુઆ, પણ કીમ જમે ખરગત લાહુઆ ॥ ૨૮ ॥ દાસી કહે જે હોય અસહાય, તેહને દુઃકર વિકટ ઉપાય; ચિંતા તું મત કરજે કદા, હું સહાય છું તાહરે સદા ॥ ૨૯ ॥ તુઝને અંતેઊર આણેશ, કોઇ નહીં જાણે તેમ ઠવેશ; ફુલમાંહે રહ્યા સંચરે, તેડયા આવે ભય મત કરે ॥ ૩૦ ॥ જઇ ચેટીએ તે કહ્યા ઉદ્દંત, રાણી પામી હર્ષ અત્યંત; સાચિતે તસ

સંગમ સદા, કૌમુદી મહોત્સવ આવ્યો અન્યદા ॥ ૩૧ ॥ દુગ્ધ શુદ્ધ સખર નર નીર, ક્ષેત્ર ફળ્યા ને સુરભી સમિર; નગર બાહ્ય ભુમે તે જાય, આખેટક લીલા એ રાય ॥ ૩૨ ॥ નૃપ ઘર દેખી વિજન ઉત્તંગ, દાસી આણે તે લલિતાંગ; નવી યક્ષ પ્રતિમાને મિસે, લલિતા ચિત્ત વિનોદ છે તીસે ॥ ૩૩ ॥ લલિતાને લલિતાંગ તે મળ્યા, મનમાં વંછિત સઘળા ફળ્યા; આલિંગન દીએ માંહોમાંહિ, વલી પ્રક્ષ પરે અધીક ઉચ્છાહિં ॥ ૩૪ ॥ અનુમાનાદિ કળા કોવિદા[1], સો વિંદલ[2] તે જાણે તદા; અંતેઉરે પર પુરૂષ પ્રવેશ, હુઓ છે નહીં શંકા લવલેશ ॥ ૩૫ ॥ લુટાણા આપણ છું એમ, તે ચિંતવતા પૂરણ પ્રેમ; પૂરી આખેટક અભ્યાસ, રાજા આવ્યો લિલવિલાસ ॥ ૩૬ ॥ તેણે ભુમિપતિ વિનવ્યો, અંતેઉરે છે પરનર ઠવ્યો; અંતેઉરે તસ્કર પરે જાય, અણુંહાણે પાયે[3]તવ રાય ૩૭ ॥ દત્તદ્રગ[4] દેખે તવ સાય, દાસી દૂરથી આવત રાય; રાણીને કહે બિહુ મળી હવે, ઉપરથી બાહિર પરઠવે ॥ ૩૮ ॥ ઘર પાછળ તે કૂપે

---

૧ અનુમાનથી જાણે તેવા ડાહ્યા. ૨ વ્યંડળ. પોજા. ૩ ઊઘાડે પગે. ૪ દીધી છે દૃષ્ટિ જેણે એવી.

પડ્યો, ગુફા માંહે કૌશિક[1] જિમ નડ્યો; અશુચિ નરકવાસે દુઃખ સહ્યો, પૂરવ સુખ સંભારત રહ્યો ॥ ૩૯ ॥ ચિંતે જો ઇહાંથી નીકળું, એહવા ભોગમાં તો નવી કળું; દીઠો ભોગનો એહ ઊદર્ક, કરું કુશીલનો નહીં સંપર્ક[2] ॥ ૪૦ ॥ રાણી દાસી કૂપે નિત્ય, નાખે એઠ અનુકંપા નિમિત્ત; શુનક પરે તેણે જીવે તેહ, હા હા કર્મ વિપાક અછેહ ॥ ૪૧ ॥ વર્ષા આવ્યે ખળખળ ખાળ, વર્ષા મંદિરના અતી અસરાળ; કૂપ ભરાણે તે જળે વહ્યો, વપ્રદ્વાર[3] બાહિર જઈ રહ્યો ॥ ॥ ૪૨ ॥ તૂંબી જળ પરે પરિખા નીર[4], નાખ્યો ઉછાળી પરિખા તીર; નીરે પીડ્યો મુર્છા લહે, શબ પરે પડ્યો બહુ દુઃખ સહે ॥ ૪૩ ॥ આવી ધાવ્ય તસ પુણ્યે તીહાં, જાણે કુળદેવી ગહગહ્યાં; દીઠો આણ્યો તેણે ગોપવી, પામી હરખ નિજ મંદિર ઠવી ॥૪૪॥ પાળિતો તેહ કુટુંબે ખરે, સ્નાન અભ્યંગ અશન આચરે; છીન્ન રૂઢ શાખાપરે[5] તેહ, ફરીને નવો હુઓ સુર દેહ ॥ ૪૫ ॥ ઇહાં ઉપનય લલિતાંગ સમાન, ધરે કામભોગે બહુ માન; જીવ તે સર્વ શરીરી ત

---

૧ ઘુવડ. ૨ સંસર્ગ. સમાગમ. ૩ ગઢમાંથી પાણી નીકળવાના ખાળ. ૪ નગર ફરતી ખાઇનું પાણી. ૫ છેદાયેલી વૃક્ષની શાખાની જેમ.

ણો, ભવઅભિનંદી લક્ષણ સુણો ॥ ૪૬ ॥ ક્ષુદ્ર લોભ રત સફળ અધીન, મત્સર ભય યુત શઠ અતિ હીન; નિષ્ફળ આરંભી અજ્ઞાન, ભવઅભિનંદી હોય નિદાન ॥ ૪૭ ॥ કામભોગ સુખ મીઠાં પુરે¹, પરિણામે દારૂણ બહુ પરે; તે તો લલિતા દેવી રૂપ, ગર્ભવાસ જાણો બહુ કૂપ ॥ ૪૮ ॥ અશનાદિક માત્રાએ કરી, ગર્ભ પોષણ વેળા ઉછરી; અશૂચી કૂપથી ખાળે જેહ, યોની ગર્ભ નીકળવું તેહ ॥ ૪૯ ॥ કોટિ બાહિર પરિખા ઉત્સંગ, જેહ પતન તસ જાણે રંગ; નિપ તનય તન સુખતિકા ધરે, ગર્ભવાસથી હોય બહુ પરે ॥ ૫૦॥ પરિખા તીરે મુર્છા કહી, કોશ બાહિર નીકળવે સહી; કર્મ તણી પરિણતી તે ધાવ્ય, પોષ્યો પૂરભવ સરખે ભાવ ॥ ૫૧ ॥ કહો ફરી તે કહીએ લલિતાંગ, કરે દેવી લલિતાનો સંગ; તો જિમ જન્મ વિપાકતા જાણુ, કરૂં વિષય સુખ હું સુપ્રમાણુ ॥ ૫૨ ॥ દેખી વિપાક જે પાળે શિળ, તે સજ્જન આચાર સલીલ; ધરે શિળ જે વચન અસંગ, તેતો યોગ સુજસનો રંગ ॥ ૫૩ ॥

---

૧ પહેલાં.

દુહા

દૃઢ નિશ્ચય જાણી કરી, હવે જંબુની નાર; આ
ઠે કરજોડી વદે, તું તરીઓ અમ્હ તાર ॥ ૧ ॥ છા
યા જિમ કાયા થકી અળગી ક્ષણ નવ હોય; તીમ અ
મ્હે તુઝથી કીમ રહું, અળગા વાલીમ જોય ॥ ૨ ॥
પંચ સાખે પ્રેમે દીઓ, હાથ ઉપરજ હાથ; ભોગે
જો પીઉ ભવિ બન્યો, જોગે[1] હો તુઝ સાથ ॥ ૩ ॥

ઢાળ.

(બીજી વહુઅર વીનવે હો) એ દેશી.

આઠ વહુઅર વીનવે રે, હવે પામી પ્રતિબોધ;
વ્હારાં મ્હાંને લીજીએ રે, થેં છો વડવર જોધ[2] ॥ મ્હાં
કા વાલિંમ છાંડયા કીયું જવાશે. આપણકા કીયું
છોડો હો, અવસારયું રતિ જોડો હો; છાંડયા કીયું
જવાશે ॥ ૧ ॥

અર્થ–તમ્હે સિદ્ધ તો અમ્હે આઠ સિદ્ધિ. તમે હર તો
અમે આઠ સુરતિ.

થેં સિદ્ધ તો મ્હોં સિદ્ધિ છાંસેં, હરતો સુરતિ આઠ;

અર્થ–તમે આકાશ તો અમે આઠ દિસા. તમે ચંદન તો
અમે ચંદનકાષ્ટ.

થેં અંબરમ્હેં દિશિભલીરે, વાસ તો ચંદનકાઠામ્હાંારા

૧ દિક્ષામાં. ૨ શ્રેષ્ઠ એવા મોટા યોદ્ધો.

અર્થ-તમે ચંદ્રમા તો અમે જયોત્સના. તમે કલ્પવૃક્ષ તો અમે કલ્પવેલી.

થે ચાંદા મ્હેં ચાંદણી રે, થે તરૂઅરમે વેલિ;

તે સાથે મુકાઇ જઇએ પણ મુકીયે નહીં. સ્નેહ સહિત વળગી જ રહીએ.

સુકા નેણ મુકાં નહીંરે, લાગી રહું રંગરેલ ॥મ્હાં॥૩॥

તમે નંદનવન સમાન તો અમે કેતકી. તમે દીપક તો અમે જ્યોત.

થે વન તો મ્હે કેતકી રે, થે દિપક મ્હે જયોતિ;

તમે યોગી તો અમે અભુનિ. તમે અધિકારી તો અમે ખડીઓ કલમ.

થે યોગી મેં ભૂતિ છાંરે, અધિકારી તો દોતિ ॥મ્હાં॥૪॥

તમે આંબા તો અમે માંજરી. તમે કમળ તો અમે પરાગ.

થે આંબા મેં માંજરીરે, થે પંકજ મ્હે ભાગ;

તમે સુર્ય તો અમે કમલિની. તમે રસ તો અમે રંગ.

થે સુરજ મેં પદ્મની રે, થે રસતો મ્હે રાગ ॥મ્હાં॥૫॥

તમે પરવત તો અમે પૃથ્વિ. તમે ફળીભુતક્ષેત્ર તો અમે ફરતી વાડ.

થે ધરણીધર મ્હે ધરાંરે, ક્ષેત્ર ફલ્યા તો વાડ;

તમે પુણ્ય તો અમે તેની વાસના. તમે ભાગ્ય તો અમે કપાળની રેખાઓ.

થે પુણ તો મ્હે વાસનારે, ભાગ્યતો રેખા નિલાડ ॥ મ્હાં૦ ॥ ૬ ॥

તમે સ્વયંભુરમણ સમાન તો અમે ગંગા નદી તુલ્ય. તમે વરસાદ તો વીજળી.

થે સાયર મ્હે નદીરે, થે ધન તો મ્હે બીજ;
સેંકડો શાખાએ વિસ્તરીત એવા તમે વડ તો અમે બીજ.
શત શાખાએ વિસ્તર્યોરે, થે વડતો મ્હે બીજા ॥મ્હાં॥૭॥
તમે કંચન સમાન તો અમે તેની કાંતિ. તમે નંગ તો અમે વીંટીઓ.
થે કંચન તો મ્હે વર્ણિકારે, નંગ તો મુદ્રા સાર;
તમે ચંપાનું ફુલ તો અમે તેની પાંખડી. તમે હાર તો અમે તેની મણીઓ.
થે ચંપક મ્હે પાંખડીરે, મણિયાં થેજે હાર ॥મ્હાં॥૮॥
તમે દેરાસર અમે તેની વેદિકાઓ. તમે ઉત્તમ ગૃહતો અમે ઉપર ધ્વજા.
થે પ્રાસાદ તો મ્હે વેદિકારે, સૌધતો ધ્વજ લહકંત;
તમે દ્વિપ થશો તો અમે ફરતી જગતિઓ થશું અને દાંતની જીવ્હાને જેવી અકયતા રાખશું.
દ્વિપ હુતાં જગતિ હુસ્યાં રે, સેળજ્યું રસના દંત ॥ મ્હાં૦ ॥ ૯ ॥
જો તમે સંયમતો અમે ધારણા. જો તમે રૂપવાળા તો,અમે રૂપ.
જો સંયમ તો ધારણારે, જો રૂપીતો રૂપ;
જો તમે સાકાર તો અમે સાકારતા. અનુભવમાં અનુપમ એવી.
સાકારે સાકારતારે, અનુભવમાંહી અનૂપ ॥મ્હાં॥૧૦॥
અંતરંગના રસની ગોષ્ટિને જાણનાર તો એક અંતરયામીજછે.
અંતરયામી જાણશે રે, અંતરંગ રસ ગોઠિ;
અને દ્રષ્ટાંતમાં જે -હુધગત હોય છે તે હોંઠ આવે છે.

દૃષ્ટાંતે જ ભાખત્તુરે, હૈયે તે આવે હોઠ ॥મ્હાં॥ ૧૧॥ સંયમ લેતા સાથ છે રે, પ્રથમ દશાએ સરાગ; ધર્મ સન્યાસિ પ્રકટ હુશે રે, ઇમ તેહનો પણ ત્યાગ; ॥ મ્હા૦ ॥ ૧૨ ॥ કેતા કહીએ બોલડારે, તુમ્હે છો ચતુર સુજાણ; છેહ મ દેજ્યો સાહિબારે, સુજસ વિલાસ પ્રમાણ॥ મ્હા૦ ॥ ૧૩ ॥

દુહા.

માતપિતા સસરા સગા, હવે પામ્યા પ્રતિબોધ; જંબુપ્રતિ કહે તું ભલે, પામ્યો આતમ શોધ ॥ ૧ ॥ અમને પણ દિક્ષા હજો, આદરસ્યું તુમ્હ સાથ; ધિર સખા જો સાથિ હોયે, અરિસ્યું દીજે બાથ ॥ ૨ ॥

ઢાળ.

(ચંદન કાઠેરૂ દળીઓ જાતા વચો) એ દેશી.

સંયમ શીલરા સકટ જોત્રાવજો, પુણ્ય ક્રિયાણા ભરાવજો; વ્યાપારી જન સાથ બોલાવજો, ભવ અટવી વોલાવજોરે ॥ જ્ઞાનીરા સાયબા, તું અમ્હેં આહેરે લારાંહી લેવા ॥ ૧ ॥ સાર્થવાહ તુમે નામ ધરાવજો, ભાવના પેટી ભરાવજો; ભાગો ભાગો લાભ કરાવજો, ચોરીરી ભીતિ વરાવજોરે ॥ જ્ઞા૦ ॥ ૨ ॥ ચારિત્ર ધર્મરા સુભટ રખાવજો, સાથરા જનને શિખાવજો; વિ

ષમ વિષય ફળ ભોગ દીખાવજો, અનુભવ અમૃત ચ ખાવજોરે ॥ જ્ઞા૦ ॥ ૩ ॥ અધ્યાતમરા ડેરા[1] કરાવજો, વયરાગરી વાડ બનાવજો; ધ્યાન ગીતરા ખેલાવજો, રંગમેં રંગ જનાવજોરે ॥ જ્ઞા૦ ॥ ૪ ॥ જંગલમેં પ ણ મંગળ લાવજો, પ્રણિદ્ધિ પ્રવૃત્તિ વિભાવજો; વિઘન જયે સવી નટ્ટ લાવજો, સિદ્ધિ સંપદ પાવજોરે ॥જ્ઞા૦॥ ॥ ૫ ॥ જે[2] જસ ન હોયે તે તસ આપજો, અરથોની આપદા[3] કાપજો; નિજ કીર્ત્તિ નરે ત્રિભુવન વ્યાપજો, અપ્પા[4] ગુણમાંહી થાપજોરે ॥ જ્ઞા૦ ॥ ૬ ॥ અણુત્તર પદ વિનિયોગ સંભારજો, મુગતિ પાટણમાં પધારજો; સાર્થવાહ પદ સુજસ વધારજો, વિનતી એ અવધાર જોરે ॥ જ્ઞા૦ ॥ ૭ ॥

દુહા

સાતપિતા પુછી ત્રતે, તુઝ સહાય પવિત્ર; થાઇ શ હું ઉતાવળો, પ્રભવ કહે સુણુ મિત્ર ॥ ૧ ॥

ઢાળ.

(ચારિત્રનો ખપ કરજો સુસાધુ) એદેશી.

જંબુ ભાખે સુણયો સાચા મિત્ત, ચારિત્ર તે જગ

---

૧ તંબુ. ૨ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર. ૩ સંસારના કષ્ટરૂપ આપ દા. ૪ આત્મા.

તાર છેલો; ધર્મે ઢીલ ન કીજે સાચા મિત્ત, વિલંબતે ન વારૂ છેલો; કીધું તે ગાંઠે બાંધ્યું સાચા મિત્ત, ઉતાવળનો સાંસો છેજો; કાલિતણો દિન ભરવો સાચા મિત્ત, અણદાતાનો ફાંસો છે જો ॥ ૧ ॥ અતીત અનાગત અર્થે સાચા૦ જ્ઞાનીને ન પ્રમાણ છે જો; વર્ત્તમાન યોગે સાચા૦ તેહજ ચિત્તે આણે છે જો; ઋજુસુત્ર નયે ઇણપરે સાચા૦ આતમ ગુણ અંજુઆળે છે જો; અધ્યાતમ જળ ઝીલે સાચા૦ પાતિકડા પખાળે છેજો ॥૨॥ ચઢતે ભાવે આવે સાચા૦ શ્રદ્ધા તે વખાણી છે જો; ધર્મ્યું સો વાયે જાય સાચા૦ ધર્મ શ્રદ્ધા ભાજે છે જો; જાવજીવ તે પાળે સાચા૦ એહવી જીનવાણી છે જો; દડવડી ધર્મે જુડે સાચા૦ જીનશાસન તે રાજે છે જો ॥ ૩॥ બંદિખાને પડિયો સાચા૦ લગન ન જોસ જોવે છે જો; સંધિ જે વેળા પામે સાચા૦ નિસરવું તવ હોવે છે જો; કરવા માંડયું કીધું સાચું સાચા૦ તે એહજ ભાવે લાગે છે જો; ધર્મ વિના કેમ રહીએ સાચા૦ ધર્મ તણી રૂચિ જાગે છે જો ॥ ૪ ॥ સ્વજન કુટુંબમાં જાતાં સાચા૦ ધર્મે ધૈર્ય ધરવું છેજો; તરૂ પંખી મેળો
ચા૦ એહમાં કાંઇ ન
સા અંતે ઝુરી

હી સાચા૦ હોઇએ ભવદુઃખ ઉદ્ધરવું છે જો ॥ ૫ ॥ નેહે તીલ પીલાયે સાચા૦ વેળુ નવી પીલાયે છે જો; સસને દુંદદધી મથીયે સાચા૦ યંત્રે ઇક્ષુ ગળાયે છે જો; નેહ ન કીજે કોઇશ્યું સાચા૦ કીજે તો એક સાહુશ્યું જો; સાયર તરીયે નાવે[1] સાચા૦ કીમ તરીયે નિજ બાહુશ્યું જો ॥ ૬ ॥ વિઘન મ હોજો તુમ્હને સાચા૦ એ આશિષ અમારીછે જો; હિતવંછક દીએ આશિષ તે સાચા૦ સુકૃત નગરની બારી છે જો; ધર્મ ધ્યાનની ધારા સાચા૦ વિઘન જયે નિરધારી છે જો; મૃત્યુ જયને[2] જાપે સાચા૦ તુઝને સિદ્ધિ કરાવી છે જો ॥ ૭ ॥ ત્વરિત[3] સમાગમ કરજો સાચા૦ સહાય કરવા ઇચ્છા છે જો; ધર્મ સગાઇ તે સાચી સાચા૦ બીજી સઘળી મિથ્યા છે જો; મોટે કાજે મોટ સાચા૦ પુંઠે પરાક્રમ પૂરે છે જો; સુજસવિલાસ સુહુથ્થી સાચા૦ તો અરિ સેના ચુરે છે જો ॥ ૮ ॥

દુહા

ઇમ સવિનય પ્રતિબોધ કરી, ધરી વિશુદ્ધ સંકેત; જંબુ વિમળ પ્રભાત હુયે, સજ્જ હુવો દિક્ષા હેત. ॥

---

૧ વહાણે કરીને. ૨ પંચ પરમેષ્ટિ મંત્રના. ૩ ઉતાવળે.

દિક્ષા મહોત્સવ ભક્તીપરે, આપ સંવાહે કુમાર; લે ચ્ચિીં શુધ્ધે તે બંન્યો, અનૂપમ તેજ અંબાર[૪] ॥ ૨ ॥

ઢાળ.

(તુઝ બાવનીની) એ દેશી.

શુભ તીરથ ઉદકે, સ્થાન કરી મનોહાર; અંગ રાગ તે કીધો, બાવના ચંદન સાર; ચિત્તમાંહી અણુ માન્યું, શુકલ ધ્યાનનું નૂર; બાહિર આવી લાગ્યું, ઉજ્વળ માનુ કપુર ॥ ૧ ॥ મણીકંચન ભુષણ સબળ ઝળામળ તેજ, સોહે તનૂ પેરયા, હિયડે હાર સહેજ; સ વંગિ અલંકૃત કલ્પવૃક્ષ પરે છાજે, મનમાં નિરાગી પણ એહ કલ્પ[૫]ન ભાજે ॥ ૨ ॥ વરદેવ અનાદૃત[૬] સાનિધ્ય પુરણ હાર, શણગારે સઘળે પુરણ જંબૂ કુમાર; શિર છત્ર વિરાજે રજનીકર અનુકાર, બીહું પાસે લટકે ચામ્મર ચંચળ સ્સાર ॥ ૩ ॥ બહુ મુલ રતનમય મંગળ રંગ અભંગ, શિબિકા આરોહે જેમ મૃગપતિ ગિરિ શૃંગ; દાન બહુ વિધ દીજે કીજે સબ ળ મંડાણ, પંચ શબ્દા વાજે ગાજે ઢોલ નિશાન ॥ ૪ ॥ ભુંગળ ભેરી નફેરી વાજે વંશતે વીણા, તાલ તવિલ કંસાલને નાદે સુર પણ લીણા; સરલી સરણા

૪ સમુદ્ર. ૫ આચાર. ૬ જંબુ દ્વિપનો અધિષ્ઠાયક દેવ.

વિનાશીક છે. જીવનો મૂળધર્મ અવિનાશી છે. એમ ચિંતવવું તે પેહેલી અનિત્યભાવના.

૨ અશરણ ભાવના—શરણ નહીં તે. સંસારમાં મરણ સમયે જીવને શરણ રાખનાર કોઇ નથી. માત્ર એક સત્ ધર્મનુંજ શરણ સત્ય છે. એમ ચિંતવવું તે બીજી અશરણભાવના.

૩ સંસારભાવના—આ આત્માએ સંસાર સમુદ્રમાં પર્યટન કરતાં કરતાં સર્વ ભવ કીધા છે. એ સંસારી જંજીરથી હું ક્યારે છુટીશ. એ સંસાર મારો નથી. હું મોક્ષમયિ છું. એમ જે ચિંતવવું તે ત્રીજી સંસારભાવના.

૪ એકત્વભાવના—આ મારો આત્મા એકલો છે. તે એકલો આવ્યો છે. એકલો જશે. પોતાનાં કરેલાં કર્મ એકલો ભોગવશે. એમ અંતઃકરણથી ચિંતવવું તે ચોથી એકત્વભાવના.

૫ અન્યત્વભાવના—આ સંસારમાં કોઇ કોઇનું નથી, એમ ચિંતવવું તે પાંચમી અન્યત્વભાવના.

૬ અશુચિભાવના—આ શરીર અપવિત્ર છે. મળમૂત્રની ખાણ છે. રોગ જરાનું નિવાસ ધામ છે. એ શરીરથી હું ન્યારો છું. એમ ચિંતવવું તે છઠ્ઠી અશુચિભાવના.

૭ આશ્રવભાવના—રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ ઇ

ત્યાદિક સર્વ આશ્રવ છે. એમ ચિંતવવું તે સાતમી આશ્રવભાવના.

૮ સંવરભાવના—જ્ઞાન, ધ્યાનમાં પ્રવર્તમાન થઈને જીવ નવાં કર્મ બાંધે નહીં તે આઠમી સંવરભાવના.

૯ નિર્જરાભાવના—જ્ઞાન સહિત ક્રિયા કરવી તે નિર્જરાનું કારણ છે. એમ ચિંતવવું તે નવમી નિર્જરાભાવના.

૧૦ લોકસ્વરૂપભાવના—ચૌદ રાજલોકનું સ્વરૂપ વિચારવું તે દશમી લોકસ્વરૂપભાવના.

૧૧ બોધદુર્લભભાવના—સંસારમાં ભમતા આત્માને સમ્યગ્ જ્ઞાનની પ્રસાદી પ્રાપ્ત થવી દુર્લભ છે, વા સમ્યગ્ જ્ઞાન પામ્યો તો ચારિત્ર; સર્વ વિરતિ પરિણામરૂપ ધર્મ પામવો દુર્લભ છે. એમ ચિંતવવું તે અગિઆરમી બોધદુર્લભભાવના.

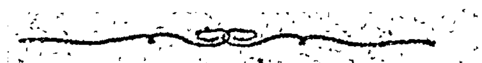
૧૨ ધર્મદુર્લભભાવના—ધર્મના ઉપદેશક તથા શુદ્ધ શાસ્ત્રના બોધક એવા ગુરુ અને એવું શ્રવણ મળવું દુર્લભ છે, એમ ચિંતવવું તે બારમી ધર્મદુર્લભભાવના.

આ પુસ્તક એ વાસ્તવિક રીતે શ્રીમદ્ રાજ્યચંદ્ર પ્રણીત ભાવનાબોધ, શ્રીમદ્ સદા. સુખદાસજીકૃત દ્વાદશાનુપ્રેક્ષા, વગેરે ભાવનાવિવેચક ગ્રંથોનું દોહન છે. તેમજ જૈન સુબોધ કાવ્ય, વૈરાગ્યશતક, તથા જૈનપત્ર

વગેરેપરથી કેટલીક સહાયતા લીધી છે. પુ. ભાઇ મનસુખલાલ રવજીભાઇએ આ પુસ્તક માટે દોહન થતી વખતે કેટલીક ઉપયોગી સલાહ આપી છે, તેથી તેઓનો આભાર માનું છું.

વાંચક ભવ્યજનોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે, અજાણપણાથી તથા દૃષ્ટિદોષથી કોઇ ભૂલ રહેલ હોય તો તે સુધારી વાંચશો, અને જણાવવા કૃપા કરી તસ્દી લેશો. એજ વિનંતિ.

વી. મુ. શ્રુ.

ભાવનાસ્વરૂપ.

૧ અનિત્યભાવના.

ઉપજાતિ.

વિદ્યુત લક્ષ્મી પ્રભુતા પતંગ,
આયુષ્ય તે તો જળનાં તરંગ;
પુરંદરી ચાપ અનંગ રંગ,
શું રાચિયે ત્યાં ક્ષણનો પ્રસંગ.

શ્રીમદ્રાજચંદ્ર.

જ્ઞાની પુરૂષો—લક્ષ્મી વગેરે વૈભવોને વીજળી જેવાં કહે છે. અધિકારને પતંગના રંગ જેવો કહે છે. આયુષ્યને પાણીનાં મોજાં જેવું કહે છે. કામવિકારને ઇંદ્રધનુષ્યના જેવા કહે છે. તેથી તે સઘળાં શાશ્વતાપણે ટકતાં નથી એમ જે કહે છે તે કેવળ સત્ય છે.

અનાદિકાળથી જીવ નિગોદમાં વસે છે, એક નિગોદ શરીરમાં સિદ્ધથી અનંતગુણા જીવ છે, તે બધાની પોતપોતાના કાર્મણ દેહ સંયુક્ત અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલી અવગાહના એક દેહમાં છે. એવી રીતે સૂક્ષ્મબાદર નિગોદ જીવના દેહથી તથા પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ સ્થાવરથી સમસ્ત લોક ઉપર નીચે આંતરરહિત ભરેલ છે. નિગોદ તથા પાંચ સ્થાવરમાંથી ત્રસપણું પામવું દુર્લભ છે. પુણ્યની જોગવાઇ પામે ત્યા

ય ત્યારે ત્રસપણું પામે. તેમાં વિકલત્રય (બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચૌરેંદ્રિયપણા) માંથી પંચેંદ્રિયપણું પામવું મહા મુશ્કેલ છે. કદાપિ પૂર્વકૃત પુણ્યના સંજોગથી પંચેંદ્રિયપણું પ્રાપ્ત થાય, પણ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થવો ચુલગ પાસાદિ દશ દૃષ્ટાંતે અતિ અતિ દુર્લભ છે. મોટા પુણ્યના સંચયથી મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થાય છે. મનુષ્યભવ એ મોક્ષ મેળવવાનું દ્વાર છે. દેવતાઓને પણ પ્રિય છે. કારણ કે તપ, વ્રત, નિયમ, ને સંયમાદિ, મનુષ્યભવમાંજ આચરણ કરી શકાય છે, અને સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાન, દર્શન ને ચારિત્રને આરાધી એથીજ મોક્ષ મેળવી શકાય છે. તેથી સર્વ ભવમાં મનુષ્યનો ભવ શ્રેષ્ટ છે. મનુષ્ય દેહ, યૌવન પરિવાર, લક્ષ્મી આદિ પરિગ્રહ એ સઘળાં અનિત્ય અને ક્ષણભંગુર છે; એટલે ક્ષણમાં નાશ પામી જાય તેવાં છે. સંસારી જીવો એને વિષે પોતાનું હીત જાણી તેમાં લીન થઈ રહે છે. જો તેમને પોતાના ખરા સ્વરૂપનું ભાન થાય તો પરસ્વરૂપને પોતાનું સ્વરૂપ કેમ માને ? બિચારા જીવો મોહનીય ર્મના ઉદયથી સંસારની અનિત્ય વસ્તુમાં મોહ પામી મોહમાં મુંઝાયા પડયાછે. તે પૃથક્ પૃથક્ત્વપણે વિચારીએ.

જે દેહને નિત્ય સ્નાન કરાવો છો, સુગંધી પદાર્થો લગાવો છો, વસ્ત્રાભૂષણથી વિભૂષીત કરો છો, નાના પ્રકારનાં મિષ્ટ ભોજનપાનાદિ કરાવો છો, નાના પ્રકારની શુશ્રૂષા ઉઠાવવામાં કાળ વ્યતીત કરો છો, શય્યા, આ-

પાન, કામભોગ, નિદ્રા, શીત, ઉષ્ણાદિ અનેક પ્રકારે કરી પુષ્ટ કરો છો; વળી તેના પ્રત્યેની રાગ બુદ્ધિથી એવા અંધ બની જાઓ છો કે, ભક્ષ્યાભક્ષ, પેયાપેય, સત્યાસત્ય, ન્યાયાન્ય અને યોગ્યાયોગ્યના વિચારરહિત બની આત્મધર્મ ભૂલી અપયશ પામી કુગતિમાં પડો છો; પણ તેજ શરીર પાણી ભરેલા માટીના કાચા ઘડાની પેઠે જલદીથી ગળી નાશ પામી જાય છે. જેમ સાકર દૂધનું પાન કરાવી સર્પને પુષ્ટ કરવામાં આવે છે; પણ તેજ સર્પ પરિણામે દુ:ખદાયક થાય છે. તેમ ભક્ષ્યાભક્ષથી પુષ્ટ કરેલ શરીર પરિણામે મહા રોગાદિનું કારણ બની નાશ પામી જાય છે.

જ્ઞાનીપુરૂષો જુવાનીને પાણીના રેલા જેવી કહે છે. જેમ નદીમાં પૂર આવે છે, અને થોડીવારમાં પાછું ઉતરી જાય છે તેમ જુવાની જોત જોતામાં ચાલી જાય છે. તે મધ્યાનની છાયાની માફક એકદમ ઢળી જાય છે, કાંઇ સ્થિર રહેતી નથી. સૂર્ય, ચંદ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્રાદિનો અસ્ત-ઉદય થાય છે, હેમંત, વસંતાદિ રૂતુઓ જાય છે આવે છે; પણ જુવાની જે ગઈ તે કદિ પાછી આવતી નથી, ને દેહને જીર્ણ કરતી જરા અવસ્થા આવી પહોંચે છે. તે જરા જુવાનીરૂપ વૃક્ષને બાળનારી દાવાગ્નિ સમાન છે. ભાગ્યરૂપ ફૂલને કરમાવનારી અતિવૃષ્ટિ સમાન છે. સ્ત્રીની પ્રીતિરૂપ હરણીને વાઘ સમાન છે. જ્ઞાનરૂપ નેત્રને ઢાંકી દેનારી

છે. તપરૂપ કમળના વનને હીમ પડ્યા સમાન છે. દીનતા ઉપજાવનારી માતા સમાન છે. શ્વાસ લેવાના જોરને ઘટાડનારી છે. રૂપ ધનને ચોરવાવાળી છે. બળનો નાશ કરવાવાળી છે. આળસને વધારનારી છે, યાદશક્તિને ઘટાડનારી છે, અને મોતની દુતી સમાન છે.

વળી કહ્યું છે કે:—

શાર્દુલવિક્રીડિત છંદ.

ગાત્રં સંકુચિતં ગતિર્વિગલિતા, દન્તાશ્ચ નાશં ગતા,
દૃષ્ટિર્ભ્રશ્યતિ રૂપમેવ હ્રસતે, વક્ત્રં ચ લાલાયતે;
વાક્યં નૈવ કરોતિ બાન્ધવજનઃ, પત્ની ન શુશ્રૂષતે,
ધિક્ કષ્ટં જરયાભિભૂત પુરૂષં, પુત્રોઽપ્યવજ્ઞાયતે.

ભાવાર્થ—વૃદ્ધાવસ્થામાં શરીર સંકોચાઇ જાય છે. એટલે શરીરે કરોચલી વળી જાય છે. ગતિ પણ વિકલ થાય છે. એટલે જ્યાં પગ મૂકવો ધાર્યો હોય, ત્યાં ન મૂકાતાં બીજે ઠેકાણે મૂકાઇ જાય છે. દાંત પડી જાય છે આંખે ઝાંખ આવવાથી બરાબર દેખાતું નથી. રૂપ પણ દિવસે દિવસે ઘટતું જાય છે. મુખમાંથી લાળ ઝરે છે. બાંધવજનો તેમનું કહ્યું કરતા નથી, અને પરણેલી સ્ત્રી પણ સેવા કરતી નથી. માટે જરાથી પરાભવ પામેલા પુરૂષને ધિક્કાર થાઓ!!! કેમકે પુત્રો પણ વૃદ્ધાવસ્થામાં તિરસ્કાર કરે છે. એવી વૃદ્ધાવસ્થા પામ્યા છતાં, હે ભવ્યો! ધર્મકાર્યમાં નહીં જોડાતાં માત્ર પ્રમાદથી બેસી રહેવું એ મોટો અનર્થ છે.

સર્વ ઇંદ્રિય જનિત સુખ–જે દ્રષ્ટિગોચર છે. તે વરસાદના મેઘધનુષ્યની પેઠે વિનાશીક છે; એટલે જેમ મેઘધનુષ્ય થાય છે, ને થોડીવારમાં વિખરાઇ જાય છે, તેમ તે સુખ પણ થોડીવારમાં નાશ પામી જાય છે. પતંગીઆ ચક્ષુ ઇંદ્રિના વિષયથી દીવાની જ્યોતમાં પડી નાશ પામેછે. હરણ કર્ણઇંદ્રિયના વિષયથી મોહ પામી પારાધીથી નાશ પામે છે. હસ્તિ સ્પર્શ ઇંદ્રિયના વિષયથી મોહ પામી સપડાય છે. ભ્રમર કમળના વાસથી મોહિત થઈ કમળમાં સપડાઈ નાશ પામે છે. એમ એકેક ઇંદ્રિયના વિષયથી મોહ પામી પ્રાણીઓ નાશ પામે છે, તો મનુષ્યપ્રાણી જે પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયમાં આશક્ત છે તે નાશ કેમ ન પામે? અવશ્ય નાશ પામે. જેમ, અગ્નિ–ઘી, લાકડાં વગેરે હોમવાથી શાન્ત થતી નથી, પણ ઉલટી વધતી જાય છે, તેમ ઇંદ્રિયો નાનાં પ્રકારના વિષયો સેવવાથી વધારે મદોન્મત્ત થતી જાય છે. તેમના સેવનથી મોટા મોટા ચક્રવૃત્તિઓ પણ ઘોર નરકમાં પડયા છે; તો અન્ય પામર જીવોની શી દશા? માટે ઇંદ્રિયોનાં વિષયસુખને દુઃખદાઇ જાણી તેમને વશ કરો.

વિષય સેવવામાં જે સુખની ઇચ્છા કરો છો તે જીવવાને અર્થે ઝેર પીવા બરોબર છે. શિતળતાને અર્થે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા સમાન છે. મિષ્ટ ભોજનને અર્થે ઝેરનું સીંચન કર્યા સમાન છે. ઝેર પીવાથી જીવી શકાય નહી, પણ મોતજ થાય છે. અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવાથી

શિતળતા થતી નથી, પણ ઉલટી બળતરા વધે છે. તેમ વિષયનું સેવન કરવાથી અનંત સંસાર પરિભ્રમણ વધે છે.

આ શરીર નિરંતર રોગે કરી વ્યાપ્ત છે. જીવિતવ્ય મરણે કરી વ્યાપ્ત છે. ઈંદ્રિય-બળાદિ વિનાશીક છે. સમસ્ત વિષયો આત્માના સ્વરૂપને ભુલાવવાવાળા છે. એમાં રાચવાથી ત્રણે લોકનો નાશ થયો છે, થાય છે, અને થશે. એવી રીતે આ દેહ, અને તેને સબંધે રહેલાં જુવાની રૂપ-બળાદિ, અનિત્ય અને નાશવંત જાણો.

જેવી રીતે એક વહાણમાં ઘણા દેશના અને ઘણી જાતના લોકો બેઠા હોય છે. તે વહાણ જ્યારે કિનારે પહોંચે છે, ત્યારે સૌ કાંઠે ઉતરી પોતપોતાને ઠેકાણે ચાલ્યા જાય છે; તેવી રીતે કુળરૂપી વહાણમાં જુદીજુદી ગતિમાંથી આવી જીવો ઉત્પન્ન થાય છે. પછી આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સૌ પોતપોતાના બાંધેલા કર્મ પ્રમાણે જુદી જુદી ગતિમાં જાય છે.

જે દેહથી પિતા, બાંધવ, પુત્ર, મિત્ર, માતા અને સ્ત્રી આદિનો સંબંધ થાય છે તેથી તેનાપર રાગ કરોછો પણ તેજ પિતાદિ દેહની સ્થિતિ પૂરી થયે તેને બાળી રાખ કરી નાંખે છે; અથવા તો માટીમાં દાટી દેછે; અથવા તો બીજા જીવો તેનો ભક્ષ કરી જાય છે, તેથી વિષ્ટારૂપ થઈ જાય છે, અને એકેક પરમાણુ જમીન આકાશના અનંત વિભાગમાં વિખરાઇ જાય છે. તે પાછા

કોઇ જાણે ક્યારે મળશે? આ રીતે તેમનો સંબંધ ફ-રી પ્રાપ્ત થતો નથી. વળી પિતા, માતા, ભ્રાતા, પુત્ર, સ્વજનો અને સેવકાદિની સાથે રહી સુખેથી જીવો છો તે સઘળો કુટુંબ પરિવાર શરદ ઋતુનાં વાદળાંની માફક વિખરાઇ જનારો છે. તે સંબંધ અવારનવાર દેખાય છે. વળી તેમની સાથે રહેવું તે-જેમ, ગ્રીષ્મઋતુમાં ચાર માર્ગની વચ્ચે આવેલા વૃક્ષની છાયામાં અનેક દેશના પંથીજનો આવી, બેસી, વિશ્રામ લઇ પોતપોતાને ઠેકાણે ચાલ્યા જાય છે; તેમ કુટુંબરૂપ વૃક્ષની છાયામાં આયુષ્યકર્મના ઉદય પ્રમાણે જીવો રોકાઇ પોતાના કર્માનુસારે જુદીજુદી ગતિમાં ચાલ્યા જાય છે. તેમની સાથેની પ્રીતિ પણ સ્વાર્થની છે, તો તે પ્રીતિ પણ નાશ પામી જાય છે. વળી જેમ સાયમ્કાળે સંકેત કર્યા વિના અનેક દિશાએથી પંખીઓ આવી એક ઝાડપર ભેગા થાય છે; અને પાછાં સવાર થતાં સંકેત કર્યા વિના જુદી જુદી દિશાઓમાં ચાલ્યા જાય છે, તેમ જીવો સંકેત કર્યા વિના પોતાના કર્માનુસારે એક કુટુંબમાં આવી ઉત્પન્ન થાય છે, અને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સંકેત કર્યાવિના પાછા જુદી જુદી ગતિમાં ચાલ્યાં જાય છે; કુટુંબી જનોનો આવો અનિત્ય અને અવારનવાર સંબંધ છે. એમ નિશ્ચય જાણો. હે ભવ્યો! તેમાં મોહે કરી રાગ શું કરો છો? સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર અને કુટુંબાદિમાં મમતા ધરી પોતાના આત્મધર્મને ભુલી જવો એ અનર્થકારક છે,

જેઓ પોતાના આત્મસ્વાર્થને ભૂલી જઈ લક્ષ્મીના લોભમાં પડી રાત દિવસ ઘોર આરંભ કર્યા કરે છે; અવસરે ભોજન પણ કરતા નથી; ટાઢ તાપની વેદના સહન કરે છે; તેની પ્રાપ્તિની મહેનતનું પરિણામ રોગાદિ કષ્ટ થશે તે જાણતા નથી ને તેની ચિંતામાં ને ચિંતામાં રહી, રાત્રીએ નિદ્રા પણ લેતા નથી, વળી મરણાદિને નહિ ગણકારતાં સંગ્રામમાં, ઘોરસંકટમાં, સમુદ્રપ્રવાસમાં, અઘોર ભયાનક વનમાં, શરીરાદિ ધર્મ ન સાચવી શકાય તેવા દેશ પ્રદેશમાં મરણની કબુલાતે જાય છે, તેઓ બિચારા સમજતા નથી કે તેનો જે લક્ષ્મીને માટે આવો સતત પ્રયાસ છે, તેજ લક્ષ્મી ક્ષણભંગુર છે.

લક્ષ્મી અનિત્ય અને ક્ષણભંગુર છે. તે કુલીનમાં, ધીરમાં, પંડિતમાં, મૂર્ખમાં, સુરૂપમાં, કુરૂપમાં, પરાક્રમીમાં, કાયરમાં, અધર્મીમાં, ધર્માત્મામાં, કે દાતારમાં ક્યાંય રહેતી નથી. જેણે પુર્વભવમાં પુણ્ય કરેલ હોય છે તેની પાસે રહે છે. જો તે કુપાત્રે દાનાદિમાં કુતપે કરી ઉપજેલા જીવોના ખોટા ભોગમાં, કુમાર્ગમાં કે મદ્યપાનાદિમાં વપરાય તો દુર્ગતિએ પહોંચાડે છે. લક્ષ્મી, બુદ્ધિને બગાડનારી છે. તેના વિજોગથી જગતના જીવો અચેતન જેવા થઇ જાય છે. તે અનેક જીવોને ઠગી નીચ ગતિએ લઈ જાય છે. જો તે દાન ભોગ વિના તજવી પડે છે, તો આર્ત્તધ્યાન થાય છે. તેથી તિર્યંચગતિ ઉપજે છે.

વળી જે લક્ષ્મીદ્વારાએ રાજ્ય, ગામ, ગિરાસ, જમી-

ન, હાટ, હવેલી અને મકાન અર્થે અસત્ય, કુડકપટ, છળપ્રપંચ કરવામાં આવે છે, ભોળા લોકોને ઠગવામાં આવે છે, જોરાવર બની નિર્બળને મારવામાં આવે છે, તે લક્ષ્મી, અને તેથી ઉત્પન્ન થતાં પરિગ્રહના સઘળા સંબંધો જલદીથી નાશ પામવા યોગ્ય છે. પરિગ્રહના સ્વામીપણાનું અભિમાન કરતાં કરતાં અનેક જીવો ચાલ્યા ગયા, અનેક ચાલ્યા જતા પ્રત્યક્ષ દેખીએ છીએ, અને અનેક ચાલ્યાજતાં જોશુ; એવું વિચારી તેની મમતા તજી દે ભવ્યો!! તમારાં આત્માનું કલ્યાણ કરો! કલ્યાણ કરો!! કદાપિ તમારી પાસે પૂર્વે ચરેલા કર્મના ઉદયથી લક્ષ્મી હોય તો તેને વિષે આ રીતે ક્ષણભંગુરતા અનુભવી, તેને અસ્થિર જાણી દુઃખી જીવોના ઉપકારમાં, ધર્મ વધારનાર વિદ્યાનાં કૉલેજનમાં, ધર્મસ્થાનમાં, વિતરાગ સિદ્ધાંતના પ્રચારમાં વાપરી સફળ કરો. તમારા આત્માને ઉંચો લાવવાનું એ એક મુખ્ય સાધન છે. જ્ઞાનીઓનો આ અનુભવ લક્ષમાં લઈ લક્ષ્મીને વિષે અનિત્યતા અનુભવશો તો અનંત કાળ સુધીનું અનંત દુઃખ ટળશે.

આ સંસારમાં પટેલાઈ, શેઠાઈ, અમીરાત, દીવાનગીરી, રાજાધિરાજ, બળદેવ, વાસુદેવ, અને ચક્રવર્ત્તીપણું એમ અનેક પ્રકારની ઐશ્વર્યતા રહેલી છે. તે ઐશ્વર્યતા પામીને અજ્ઞાની જીવો, બિચારા પામર પ્રાણીઓને અનેક જાતનાં દુઃખ દે છે. અમલરૂપી કેફથી અંધ બની

આશાતૃષ્ણાનો વિનાશ કર્યા વિના, અનેક પ્રકારનાં ગુણ-ને ભૂલાવે છે. જીવ ને અભિમાનરૂપ પર્વતના શૃંગ ઉપર બેઠો છે. પર્વતના શૃંગ ઉપર ચાર કષાયોની ચટકી છે તેમ આપ-ઘાત ખાવે ધાટો નાખી રહ્યો જન્મમરણના ચક્રો ફરે છે. ભાગ તે દૂર થઈ જાય છે. ભાવી ને અજ્ઞાની કેમ આ સ્થો થઈ જાય છે. જેમ ઝેર ખૂણાની આદિથી ફેલાય છે, તે પણ ઘણું લાભ આપે છે. અભિમાન કેમથી જાણ્યો રહેતો નથી. પૂર્વના કર્મ-ઉદય પ્રમાણે આવે જાય છે. જે અભિમાનનો આધાર અસ્થિર સ્વભાવ છે, તેમાં શું સમજી આત્મા મૂઢો અહંબુદ્ધીને લુબ્ધ બનેલા છો?

આ સાંસારિક ધન, સંપદા, આજ્ઞા, ઐશ્વર્ય, સ્વજન અને બંધુઓના વિષયોની સામગ્રી અવશ્ય વિયોગને પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યાં સંપદા છે ત્યાં વિપદા છે. જ્યાં સંયોગ છે ત્યાં વિયોગ છે.

મોત કંઈ અગાઉથી ચેતવણી આપીને આવતું નથી. એતો અચાનક આવીને ઉભું રહે છે. મનુષ્ય જન્મ જે ગયો તે પાછો મળવો મહા દુર્લભ છે. જેમ નદીઓમાં પાણીનાં મોજાં ચાલ્યાં જાય છે, પણ તે ગયેલાં મોજાં પાછાં આવતાં નથી તેમ રૂપ, બળ, લાવણ્યતા, ઇંદ્રિયશક્તિ અને આયુષ્ય જે ગયાં તે પાછાં આવતાં નથી. સ્ત્રી પુત્રાદિનો સંયોગ સ્વપ્નાની માફક છે. તેને અર્થે અનીતિ આદિ પાપકર્મ કરવાં તજી સંયમ, નિયમાદિ ધારણ કરો. આ જગત્ ઇંદ્રજાળની પેઠે ક્ષણિ-

ને ભ્રમ ઉપજાવનારૂં છે. અજ્ઞાની જીવ, ધન, જોબન, જીવિત, ઐશ્વર્ય, સ્વજન, પરજનાદિના મેળાપમાં આંધળો બની રહ્યો છે. પણ તે સર્વ ધન સંપદાદિનો મેળાપ અસ્થિર અને અનિત્ય છે. કારણ કે ચક્રવૃત્તિનો પણ ધન, સંપદાદિનો મેળાપ કાયમ રહ્યો નહીં તો આ દુઃષમ કાળના અલ્પપુણીઆ જીવોનો શી રીતે રહે? જુવાની વૃદ્ધાવસ્થાથી ઘેરાએલી છે. જીવિત મરણસહિત છે; સ્વજન પરજન મરણ સન્મુખ છે; લક્ષ્મી અનિત્ય અને ક્ષણભંગુર છે તો પછી કેમાં તમારી બુદ્ધિ કરો છો તેતો કહો??

જગતના સમસ્ત પદાર્થો અનિત્ય, અશાશ્વત અને વિનાશીક છે. આત્મા નિત્ય અને અવિનાશી છે તો આત્મકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાવનારી આ અનિત્યભાવના એક ક્ષણવાર પણ ભૂલી ન જાઓ. ભૂલી ન જાઓ.

માલીનિ છંદ.

ધણ કણ તનું જીવી, વીજ આકાર જેવી,
સુજન તરૂણ મૈત્રી, સ્વપ્ન જેવી ગણેવી;
અહં મમ મમતાએ, મૂઢતા કાંઇ માચે,
અથિર અરથ જાણી, એણસું કોણ રાચે. ૧
ધરણી તરૂ ગિરીંદા, દેખીએ ભાવ જેઇ,
સુર મનુષ્ય પરે તે, ભંગુરા ભાવ તેઇ;
ઇમ હૃદય વિમાસી, કારમી દેહ છાયા,
તજીય ભરત રાયા, ચિત્ત યોગે લગાયા. ૨
શ્રરવિમળ.)

૨ અશરણભાવના.

ઉપજાતિ.

સર્વજ્ઞનો ધર્મ સુશર્ણ જાણી,
આરાધ્ય આરાધ્ય પ્રભાવ આણી;
અનાથ એકાંત સનાથ થાશે,
એના વિના કોઇ ન બાંહ્ય સ્હાશે.

શ્રીમદ્રાજચંદ્ર.

સર્વજ્ઞજીનેશ્વર દેવે નિસ્પૃહતાથી બોધેલો ધર્મ ઉત્તમ શરણરૂપ જાણીને મન, વચન અને કાયાના પ્રભાવવડે હે ચેતન! તેને તું આરાધ્ય, આરાધ્ય. તું કેવળ અનાથરૂપ છે તે સનાથ થઇશ. એના વિના ભવાટવી ભ્રમણમાં તારી બાંહ્ય કોઇ સાહનાર નથી. જે આત્માઓ સંસારનાં માયિકસુખને કે અવદર્શનને શરણરૂપ માને છે, તે અધોગતિ પામે છે. તેમજ સદૈવ અનાથ રહે છે.

ત્રણ લોકમાં દેવ, દાનવ, ઇંદ્ર કે મનુષ્યો પૈકી કોઇ એવું નથી કે જેનાપર કાળની ફાંસી નથી પડી. આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સૌ કાળને આધીન છે. અનેક પ્રકારની રિદ્ધિ સિદ્ધિનો ધણી—અસંખ્યાતકાળ દેવલોકમાં વસનારો, ક્ષુધા તૃષાદિ ઉપદ્રવરહિત શરીરવાળો, અસંખ્યાત બળ પરાક્રમનો ધણી, જેની સેવામાં અસંખ્યાત દેવતા

ઓ હાજર હોય છે, તેના દેવેંદ્રનું આયુષ્ય પૂરૂં થયે દેવલોકથી એક પળમાં પડવું થાય છે, તો અન્ય પામર જીવોનું શું કહીએ? આયુષ્ય પુરૂં થયા પછી એક ક્ષણવારમાં પણ કોઇ રાખવાને સમર્થ નથી. જેમકે—

जहेहसीहोवमियंगहाय, मच्चूनरंणेइहुअंतकाले ।
नतस्समायाव्रपियावभाया, कालंमितंमिऽसहराभवंति ॥

(વૈરાગ્યશતક.)

ભાવાર્થ—જેવી રીતે નિર્જન વનમાં મૃગનાં બચ્ચાંને જ્યારે સિંહ પકડી જાય છે, ત્યારે તેને રાખવાને કોઇ સમર્થ થતું નથી; તેવી રીતે મોત આવીને જ્યારે માણસને લઈ જાય છે, ત્યારે પાસે બેઠેલા માતા, પિતા, ભાઇ, પુત્ર, સ્ત્રી, મિત્રાદિમાંથી કોઇપણ તેને રાખવાને સમર્થ થતું નથી. ઉક્ત દેવેંદ્રના અસંખ્યાત બળ પરાક્રમના ધણી અંગરક્ષક દેવતાઓ દેવેંદ્રને રાખવાને સમર્થ નથી થતા તો મનુષ્યલોકમાં કોણ સમર્થ થાય? કોઈ કોઇને રાખવાને સમર્થ નથી.

અહો! એવું કોઇ ઔષધ, મંત્ર, તંત્ર કે ક્રિયા નથી કે જે ક્ષણવાર પણ મોતથી બચાવી શકે. જો કોઇ દેવ, દેવી કે મંત્ર તંત્રાદિ એક મનુષ્યને મરણથી બચાવી શકે તો માણસ અક્ષય બની જાય. પણ કોટી ઉપાય કર્યે તેમ થતું નથી, એ સિદ્ધાંતિક છે.

ઉક્ત સિદ્ધાંતને સમજ્યા વિના ભોળા લોકો એવો

વિચાર કરે છે કે "મારા હેતુનો ઇલાજ ન મળ્યો, ઔષધ ન મળ્યું, વખતસર સારવાર કરી ન શકયો, દેવ દેવીની માનતા ન કરી તેથી તે બિચારો મરી ગયો." પણ એમ વિચાર નથી કરતા કે જગત્ સર્વત્ર અનાથ અને અશરણ છે. નકામો શોક કરવાથી શું થાય? એમ કરવાથી ઉલટું આર્તધ્યાન થાય છે. જે અધોગતિનું કારણ છે. એવી રીતે પોતાના સ્વજનાદિનો શોક કરે છે, પણ પોતાના આત્માનો શોચ કરતા નથી કે "હું પણ મોતની દાઢમાં દબાયેલો છું. જેમ ઘંટીના ગાળામાં પડેલા દાણા એક પછી એક કચરાય છે; તેમ સર્વ સંસારી જીવો મોતને આધીન છે. વળી જેમ અન્યજીવને સ્ત્રી પુત્રાદિનો વિયોગ છે, તેમ મારે પણ છે. આ મારો આત્મા અનંતકાળ થયાં જન્મ મરણનાં દુઃખ ભોગવે છે, ગર્ભમાં અચેતન જેવો થઇ પડી રહે છે, એ બિચારો ઉક્ત દુઃખોથી મુક્ત થઇ અવ્યાબાધ અક્ષય સુખનો ભોક્તા કયારે થાય?" એમ વિચારતા નથી કરતા, એ કેવી મૂર્ખાઇ છે!!

જીવને જયારે અશુભ કર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે બુદ્ધિ વિપરીત થઈ જાય છે. તૃણ તે શસ્ત્રરૂપે પરિણમે છે. અમૃત તે વિષરૂપે પરિણમે છે. મિત્ર તે શત્રુ થઈ જાય છે. હાથમાં આવેલું ધન અને અનેક રિદ્ધિસિદ્ધિઓ નાશ પામી જાય છે. પવિત્ર આચરણ પાળનારને દોષરૂપ કલંક લાગે છે. અપવાદ–અપયશ બોલાય છે.

સતી પીલાય છે. પોતે પોતાનો ઘાત કરે છે. તેમાં કાંઇ પણ ઉપાય ચાલતો નથી. વળી અશુભ કર્મનો ઉદય ઘરમાં, વનમાં, સમુદ્રમાં, પર્વતની ગુફામાં, કિલ્લામાં કે આકાશ પાતાળમાં ક્યાંય મૂકતો નથી. જેમ લોકમારતો નદીનો પ્રવાહ, કોઇથી અટકાવી શકાતો નથી, વગડામાં લાગેલો દાવાગ્નિ કોઇથી બુઝાવી શકાતો નથી, તથા સૂર્યનો ઉદય કોઇથી રોકી શકાતો નથી; તેમ અશુભકર્મનો ઉદય, કોઇથી રોકી શકાતો નથી. પૃથ્વીનો સંહાર કરનાર, સમુદ્રને તરી જનાર, અને અનેક સુભટોને જીતનાર ઘણા પુરૂષો છે, પણ અસુભ કર્મના ઉદયરૂપ સુભટને જીતવાને કોઇપણ સમર્થ નથી. પૂર્વે જેવો બંધ બાંધ્યો હોય છે તેવો ઉદયમાં આવે છે તે પોતાનો કર્યો કદીપણ દૂર થતો નથી. ઉદય આવ્યા પછી કાંઇ પણ ઉપાય ચાલતો નથી. જેમકે--

जीवो वाहि विलुत्तो, सफरो स्व निज्जले तरूफ्फर्ई;
सयलो विजणो पिछ्छ, को सक्को वेअणा विगमे ॥

(વૈરાગ્યશતક.)

ભાવાર્થ—આ જીવ અનેક પ્રકારના વ્યાધિથી ઘેરાઇ જ્યારે જળ વિનાના માછલાની પેઠે તડફડે છે, અને ઓ મા! ઓ બાપ! ઇત્યાદિ દીનવચનોનો પોકાર કરી લોકોને અતિશય કરૂણા ઉપજાવે છે, ત્યારે તેની વેદનાને લેશમાત્ર ઓછી કરવાને કોઇ પણ સમર્થ

નથી. ઉલટી તેના મનને બીજી વેદના ઉત્પન્ન થાય એ-વા સ્વાર્થના શબ્દો બોલી આંખમાં આંસુ લાવી રૂદન કરી તેને વધારે ગભરામણમાં નાંખે છે. એમ કરતાં છે-વટે જ્યારે નિરાશ થાય છે, ત્યારે નિશ્વાસા મૂકી તેને ધર્મનું શરણ બતાવે છે. પણ પાસે બેઠેલામાંથી કોઇથી કાંઈ પણ દુઃખ લઇ શકાતું નથી. માટે હે જીવ! અંતે ધર્મનું શરણ તો કરવુંજ પડે છે, તો પ્રથમથીજ તેનું શરણ કર. શરણ કર. એમ કરવાથી ફરી એવું દુઃખ ભોગવવું નહીં પડે.

વળી જ્યારે શુભકર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે મૂર્ખ-ને પ્રબળ (મોટી) બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે. વિષ તે અમૃ-તરૂપે પરિણમે છે. શત્રુ તે મિત્ર થઇ જાય છે, ઘણે દૂર પડેલી વસ્તુઓ, જમીનને વિષે દાટેલાં અનેક નિધાનો, તથા અનેક રિદ્ધિ સિદ્ધિઓ વિના પ્રયાસે પ્રાપ્ત થાય છે. અનેક ઉપદ્રવકારક વસ્તુઓ નાના પ્રકારનાં સુખને આપનારી થાય છે. એમ અનેક ઉપાયો પોતાની મેળેજ સુખકારક નીવડે છે. વળી યશનામકર્મના ઉદયથી દોષ તે ગુણરૂપે પરિણમે છે. બધા અપવાદો દૂર થઇ સર્વત્ર યશ પથરાય છે. જ્યાં જાય ત્યાં અનેક પ્રકારનાં માન પામી પૂજાય છે.

સંસાર પુન્ય પાપના ઉદયરૂપ છે ઉક્ત શુભાશુભ કર્મ-ઉદય પોતાનો કરેલો બંધરૂપ જાણો. તેને બીજાનું કરેલું નહીં માની હર્ષ-વિખવાદ નહીં કરતાં શાન્ત થા

ઓ. પૂર્વે જેવો બંધ બાંધ્યો હોય છે, તેવો ઉદયમાં આવે છે. તેમાં કોઈનો પણ દોષ નથી. તેને સમપરિણામે શાન્તિથી વેદો, તેથી પૂર્વ કર્મની નિર્જરા થશે; અને નવીન બંધ થતો અટકશે.

આ જીવનો ઉત્તમ ક્ષમાદિ દશ યતિધર્મ પોતાનું શરણરૂપ છે. કષાયની મંદતા દુર્ગતિથી મૂકાવનારી છે. સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન, સમ્યક્ચારિત્ર, સમ્યક્ત્વ, તથા સંયમરૂપ ધર્મ એજ શરણરૂપ છે. વ્યવહારમાં ચાર શરણ છે. ૧ અર્હંતનું શરણ, ૨ સિદ્ધનું શરણ, ૩ વીતરાગ સાધુનું શરણ, ૪ સર્વજ્ઞ વીતરાગભાષીત ધર્મનું શરણ. એના શરણ વિના આત્મા ઉજ્વલપણાને પામે નહીં, પણ નિશ્ચયથી પોતાને પોતાના આત્માનું શરણ છે, એમ નિઃસંદેહ જાણો.

માલીનિ છંદ.

પરમ પુરૂષ જેવા, સંહર્યા જે કૃતાંતે;
અવર શરણ કેનું, લીજિયે તેહ અંતે;
પ્રિય સુહૃદ કુટુંબી, પાસ બેઠા જે કોઈ,
મરણ સમય રાખે, જીવને તે ન કોઈ. ૧
સુરગણ નર કોડી, જે કરે જાસ સેવા,
મરણ ભય ન છૂટયા, તે સુરેંદ્રાદિ દેવા;
જગત જન હરંતો, એમ જાણી અનાથી,
ક્ષત અહિય વિછૂટયો, જેહ સંસારમાંથી. ૨

(શ્રી કેશરવિમળ.)

૩ સંસારભાવના.

નિવૃત્તિ બોધ.

અનંત સૌખ્ય નામ દુ:ખ ત્યાં રહી ન મિત્રતા!
અનંત દુ:ખ નામ સૌખ્ય પ્રેમ ત્યાં વિચિત્રતા!
ઉઘાડ ન્યાય નેત્રને નિહાળરે! નિહાળ તું;
નિવૃત્તિ શીઘ્રમેવ ધારિ તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

વિશેષાર્થ—જેમાં એકાંત અને અનન્ત સુખના ત રંગ ઉછળે છે તેવાં શીલ-જ્ઞાનને માત્ર નામનાં દુ:ખથી કંટાળી જઇને, મિત્રરૂપે ન માનતાં, તેમાં અભાવ કરે છે; અને કેવળ અનન્ત દુ:ખમય એવાં જે સંસારનાં નામમાત્ર સુખ, તેમાં તારો પરિપૂર્ણ પ્રેમ છે એ કેવી વિચિત્રતા છે! અહો ચેતન! હવે તું તારા ન્યાયરૂપી નેત્રને ઉઘાડીને નિહાળ. રે! નિહાળ!!! નિહાળીને શીઘ્રમેવ નિવૃત્તિ એટલે મહા વૈરાગ્યને ધારણ કર; અને મિથ્યા કામભોગની પ્રવૃત્તિને બાળી દે!

આ સંસારમાં અનાદિ કાળથી મિથ્યાત્વના ઉદયથી અચેતન જેવો થયેલો જીવ, સર્વજ્ઞ, વિતરાગ-જીનેંદ્રના પ્રરૂપણ કરેલા સત્યાર્થધર્મને પામ્યો નહીં, તેથી ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કરે છે. કર્મરૂપ દ્રઢબંધને કરી પરાધીન થયેલા ત્રસ સ્થાવરપણામાં નિરંતર ઘોર દુ:ખ ભોગવતાં વારંવાર જન્મ મરણ કરે છે. જે જે કર્મનો

ઉદય આવી શાતા અશાતારૂપ રસ દે છે, તેમાં અજ્ઞાની જીવ પોતાપણું માની; નવીન કર્મનો બંધ કરે છે; જે બંધનથી સમસ્ત દુઃખને અનંતવાર ભોગવતાં ભોગવતાં અનંતકાળ વ્યતીત થયો; એમ આ સંસારમાં આ જીવે અનંત પરાવર્તન કરેલાં છે.

न सा जाइ न सा जोणी,
न तं ठाणं न तं कुलं;
न जाया न मुआ जथ,
सव्वे जीवा अणंतसो. १

तं किंपि नत्थि ठाणं,
लोए वालग्ग कोडि मित्तंपि;
जथ न जीवा बहुसो,
सुह दुख परंपरं पत्ता. २

ભાવાર્થ—આ જગત્‌માં એવી કોઇ જાતિ નથી, એવી કોઇ યોનિ નથી, એવું કોઇ ઠેકાણું નથી, એવું કોઇ કુળ નથી, કે તે જાતિમાં, તે યોનિમાં, તે ઠેકાણામાં અને તે કુળમાં સંસારીજીવો અનંતવાર જન્મ મરણ નથી પામ્યા; મતલબ કે–આ જીવ સર્વ જાતિમાં, સર્વ યોનિમાં, સર્વ ઠેકાણે અને સર્વ કુળમાં અનંતવાર ઉત્પન્ન થયો છે. અને મરણ પામ્યો છે. કાંઇ બાકી રાખ્યું નથી. વળી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળના સર્વ-

સમયમાં આ જીવે જન્મ મરણ કરેલાં છે, કોઇ પણ સ-
મય બાકી રાખ્યો નથી તેમજ દેવ, નરક, તિર્યંચ, અ-
ને મનુષ્ય એ ચારે પર્યાયના જઘન્યથી માંડી ઉત્કૃષ્ટ આ-
યુષ્ય સુધી સર્વ આયુષ્ય ધારણ કરેલ છે, અને અનંત
દુઃખ સુખ પામ્યો છે. દેવપર્યાયમાં માત્ર અનુત્તર વિ-
માનમાં ઉત્પન્ન નથી થયો.

આ જીવે સર્વ પુદ્ગળોને પાનરૂપે, આહારરૂપે ને
શરીરરૂપે અનંતવાર ગ્રહણ કરી વમન કરેલા છે. તો
તેના તેજ પુદ્ગળોના ભોગની ઇચ્છા રાખીને, વમન ક-
રેલાને ખાનારો કેમ થાય છે? વળી એ પુદ્ગળિક સુ-
ખો ભોગવીને કાંઇ તૃપ્ત થવાતું નથી; પણ ઉલટી તેની
તૃષ્ણા, જેમ બળતા અગ્નિમાં ઘી હોમાય ને જવાળા
વૃદ્ધિ પામે, તેમ પુદ્ગળિક સુખ પણ વૃદ્ધિ પામશે.
માટે હે જીવ! તું સર્વ પુદ્ગળો ત્રણ જગતની એંઠ સ-
માન છે, એમ વિચારી વિષયભોગથી વિરામ પામ.
વિરામ પામ.!!!

ચતુર્ગતિનું કિંચિત્ સ્વરૂપ પરમાત્માને અનુસારે
વિચારીએ છીએ.

૧ નરક—નરકની સાત પૃથ્વી છે. તેમાં ૪૯ પાથ-
રા છે. તે પાથરામાં બધાં થઇને ૮૪ લાખ બીલ છે.
તેની ભૂમી વજ્રમય છે. કોઇ બીલ સંખ્યાત જોજન,
કોઇ અસંખ્યાત જોજન લાંબાં પહોળાં છે. તે દરેક
બીલની છાતી વિષે નારક જીવોની ઉત્પત્તિનું સ્થાન છે.

તે નાના-મોટા મોઢાનાં આકારનાં, પણ ઉંધે માથે (મુખે) છે. તેમાં નારક જીવો ઉંધે માથે ઉપજી જેમ દડો ઉછાળીએ, તે જમીનપર જોરથી ટપો ખાઇ પાછા પડે છે, તેમ કુંભીમાંથી કુદી વજ્ર અગ્નિમય પૃથ્વીપર ટપો ખાઇ પડે છે.

નારકના શરીરમાં રૂધિર, માંસ, હાડ, ચામાદિ સાત ધાતુ માંહેલી કોઇ પણ ધાતુ નથી. પરંતુ ઉંટ, શ્વાન, બિલાડાદિના સડેલા કલેવરથી અસંખ્યાતગણી દુર્ગંધવાળું વૈક્રિય શરીર છે. તેના દેહની એક કટકી મનુષ્યલોકમાં આવે તો તેની દુર્ગંધથી હજારો માણસો મરણ પામે. એકેક પાથરાની માટીની દુર્ગંધ અડધો અડધો કોસ વધતી જાય છે, એટલે ઓગણપચાસમા પાથરાની દુર્ગંધ સાડીચોવીસ કોસ સુધી પહોંચે છે. વળી તેઓ નાગા, શ્યામ, રક્તપીતવાળા, વાંકાં નેત્રે કરી ક્રૂર દેખાવના, ફાટેલ મોઢામાં લહલહાટ કરતી જીભવાળા, કરવતસમાન તીક્ષ્ણ વાંકા દાંતવાળા, ઉંચા રાતા પીળા કેશવાળા, તીક્ષ્ણ નખવાળા, તથા હુંડક સંસ્થાનના ધારક અતિ ભયાનક હોય છે. તે સ્વરૂપ દેખી, સાંભળી કે કહી શકાય નહીં તેવું છે.

હે ભવ્યો! ત્યાંની ભૂમી અસંખ્યાત વીંછીના ડંખથી અસંખ્યાતગણી વેદના ઉપજાવનારી છે. મનુષ્યલોકમાં જે અગ્નિ અતિશય ઉષ્ણ મનાયો છે, તે અગ્નિથી અનંતગણી ઉષ્ણ તાપ-વેદના નરકને વિષે છે. મનુ-

બ્યલોકમાં જે ટાઢ અતિ શીતળ મનાઈ છે તે, ટાઢથી અનંતગણી ટાઢ છે. મહા દવના અગ્નિ જેવા મરૂદેશમાં જેવી વેળુ છે, તે વેળુ જેવી વજ્રમયવેળુ કદંબ નામે નદીની વેળુ છે. વળી ત્યાં વૈતરણી નદી છે, તેનું પાણી છરપલાની ધાર જેવું શરીરને ફાડી નાંખે તેવું છે. તથા ફાટેલા ભાગ ઉપર જેમ ક્ષાર, અગ્નિ કે ઉનું તેલ સીંચવાથી જેવું દુઃખ થાય, તેવું દુઃખ તે જળથી થાય છે. ત્યાંનો પવન એવો વજ્ર અગ્નિમય છે કે જેના સ્પર્શથી પર્વતાદિ ભસ્મીભૂત થઇ જાય છે. સારાંશ કે ત્યાંનાં તાપ, ટાઢ, પવન અને અગ્નિ આદિને ધારણ કરવાને અહીં પૃથ્વી, પર્વત કે સમુદ્ર કોઇ સમર્થ નથી. તેનાં રસ સામગ્રી એવી કડવી છે કે, અહીં હલાહલ ઝેરમાં પણ તેવી કડવાશ નથી. તેમના શબ્દો એવા ભયંકર છે કે તે અહીં શ્રવણ થવાથી સિંહાદિ જનાવરોનું હૃદય પણ ફાટી જાય તો માણસનું શું ગજું ? વળી તેમને ભૂખ, તરસ એવી લાગે છે કે, આ જગત્‌ના સમસ્ત ધાન્ય, પથ્થર, માટી આદિ પુદ્ગળોનો ભક્ષ કરે તોપણ ક્ષુધા વેદના તથા સમસ્ત સાગરોનાં પાણી પીએ તોપણ તૃષાવેદના શાન્ત થાય નહીં. ત્યાંનાં અસિપત્રવન મહા તાપથી તપેલ છે, તેમનાં વૃક્ષનાં પાંદડાં તીવ્ર ખડ્ગની ધાર જેવાં છે.

પરમાધામીઓની વેદના—અમુક નરક સુધી.

અતિ રૌદ્ર પરિણામના ધણી પરમાધામીઓ, અતિ

કડવાવિપાકને માટે, આ જીવને અનેકવાર અતિ તીક્ષ્ણ કંટકવાળા શાલ્મલિ વૃક્ષની શાખાએ બાંધે છે તથા પાસવડે બાંધી આઘા પાછા ખેંચે છે. અતિ અસહ્ય કોલ્હાને વિષે ઘાલી નિર્દયતાથી શેલડીની પેઠે પીલે છે. શામતામા પરમાધામી, નારકને શ્વાન રૂપે બનાવે છે તથા શબલનામા પરમાધામી શ્વાનરૂપે તેને લોચપાર પાડે છે. વિકરાળ દાંતથી જીર્ણ વસ્ત્રની પેઠે ચીરે છે. વૃક્ષની પેઠે છેદે છે, તથા અનેક પ્રકારની કદર્થના કરે છે. રોઝની પેઠે બળતા રથમાં જોડે છે, મહિષની પેઠે વૈક્રિય કરેલા અગ્નિમાં બાળે છે, મગર મચ્છરૂપે જાળ નાંખી પકડે છે, સિંચાણા રૂપે પંખીની પેઠે જાળમાં બાંધી હણે છે, મુદ્દગરાદિના પ્રહારથી લોહકાર જેમ લોહને ટીપે તેમ ટીપે છે. કુરસીથી કાપી સૂક્ષ્મ કટકા કરે છે. તાંબુ, લોઢું અને સીસું અગ્નિથી ગાળી તેનો ઉકળતો રસ અનંતવાર પાય છે. વળી અતિ રૌદ્રતાથી તે પરમાધામીઓ આ જીવને એમ કહે છે કે—" તને પૂર્વ ભવમાં માંસ બહુ પ્રિય હતું, તો, લે, આ માંસ ! એમ કહી તેનાજ શરીરના કટકા કરી તેને અનંતવાર ખવરાવે છે. મદ્યની વલ્લભતા માટે પણ અનેક દુઃખ દેછે. પરસ્ત્રીલંપટપણાને માટે લોઢાની પુતળી કરી લાલચોળ તપાવી આલિંગન કરાવે છે. વળી ખડ્ગથી, ત્રિશૂળથી, મુશળથી, તીવ્રશસ્ત્રથી તથા ગદાથી તેનાં ગાત્ર ભાગે છે. વસ્ત્રની પેઠે છરપલાની તીક્ષ્ણ ધારથી, પાળીથી

તથા કાતરથી તેને કાપે છે. ત્રિચ્છો છેદે છે. અરરર ક-
રતી ચામડી ઉતારે છે. એમ અનંત દુઃખ આપે છે.
પરવશતાથી મૃગની પેઠે પાશમાં સપડાયેલો અશરણ
રૂપ નારક જીવ ક્યાં જાય? ત્યાં કોઇ શરણરૂપ નથી,
કોઇ રક્ષક નથી, કોઇને દયા નથી, કેવળ નિર્દય પરિ-
ણામના ધણી પરમાધામીઓ છે.

જેવી રીતે અહિં અતિ દુષ્ટ શ્વાનાદિ તિર્યંચને દે-
ખતાં સ્વાભાવિક પરસ્પર વેર ઉત્પન્ન થાય છે, તેવી
રીતે નરકમાં જ્યારે નવા નારકો ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે
પ્રથમના હજારો નારક મહા ભયંકરરૂપ ધારણ કરી
અનેક હથિયારો સહિત મારમાર કરતાં ચોતરફથી આ-
વી તરવારથી તેના કટકા કરે છે, કરવતથી ચીરે છે, કું-
હાડેથી ફાડે છે, વાંસલેથી છોલે છે, ભાલેથી વીંધે છે,
શૂળીમાં પરોવે છે, ઉદારિક મર્મસ્થાનને છેદે છે, તોડે છે,
આંખને ઉપાડે છે, ભાઠામાં ભારે છે, કડાઇમાં નાંખી
રાંધે છે, ઘાણીમાં ઘાલી પીલે છે, અને મુદ્દગરે કરી ચૂ-
રો કરી ખંડખંડ કરી નાંખે છે. તથાપિ તે ખંડખંડ
થયેલો દેહ—જેમ, ઝરાના પાણીમાં ઘા કરવાથી ઉછ-
ળેલું પાણી પાછું ઝરાના પાણીમાંજ પડે છે, તેમ ખંડ
ખંડ થયેલો દેહ નારકના શરીરમાં મળી જાય છે. આ-
યુષ્ય પૂર્ણ થયા વિના મરણ થતું નથી. નરકમાં જો કે
તિર્યંચ નથી તોપણ, નારક, વૈક્રિયલબ્ધીએ કરી, તિર્યં-
ચ રૂપ ધારણ કરે છે. પૃથક્ પૃથક્ શરીર ધારણ કર-

વાની શક્તિ નથી, પણ એક શરીરે અનેક રૂપ ધારણ કરી અનેક પ્રકારની વેદના ઉપજાવે છે. નારક શુભ કરવા ધારે પરંતુ શુભ થઈ શકતુ નથી. પોતાને તથા પારકાને દુઃખદાઇ વિક્રિયા કરી શકાય.

નરકમાં મારવાને તરવાર, શૂળી, ભાલા, ખડ્ગ, કે મુશળાદિ આયુદ્ધ નથી. તથા રાંધવાનાં, તળવાનાં, પીલવાનાં, ચીરવાનાં સાધનો નથી, પણ તેના પ્રકારનો દુઃખદાઇ ક્ષેત્રસ્વભાવ છે. ત્યાં સુખદાઈ સામગ્રી સ્વપ્નમાં પણ નથી. નરકની દુઃખદાઈ સામગ્રીનો અનુભવ કરાવવાને સમસ્ત લોકમાં કોઈ પણ વસ્તુ દેખાતી નથી, તથાપિ એનું નામ માત્ર વર્ણન કર્યું છે. નરકના દુઃખને તો સાક્ષાત્ ભગવાન જાણે છે, તથા નારક હોય તે ભોગવતો જીવ જાણે છે.

વળી નરકમાં અંબાઅંબરીપાદિક અસુરકુમારો ત્રીજી નરક સુધી જઈ લડાવે છે. કોઇ દેવ, પૂર્વના સંબંધે ત્રીજી નરકસુધી જઈ ધર્મનો બોધ કરે છે, તેથી નારક જીવ પોતે પશ્ચાતાપ કરે છે કે, "અહો ચેતન ! હું જ્યા- "રે મનુષ્યપણામાં આપસ્વાધીન હતો ત્યારે મેં આત્મ- "સાધન કર્યું નહીં. હવે પુરૂષબળરહિત પરાધીનપ- "ણામાં શું કરૂં ? પૂર્વે મેં જે જે નિંદ્ય કર્મો કર્યાં છે તે "તે યાદ આવતાં મારૂં હૃદય ફાટી જાય છે. જે દુઃખ "એક નિમેષમાત્ર પણ ખમી શકાતું નથી, તો સા- "ગરોપમપર્યંત કેમ ખમી શકાશે? જેને અર્થે મેં પા-

"પકર્મ કીધાં, તે સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર અને સેવકાદિને કયાં
"દેખું? આ દુઃખોથી રક્ષા કરવાવાળો એક દયાધર્મજ
"છે. મેં પાપીએ પ્રથમથી તે દયાધર્મ સેવ્યો નહીં.
"પરિગ્રહરૂપ મહા પિશાચથી અચેતન થઈ, એવું ન
"જાણ્યું જે નરકમાં ઉપજવું પડશે. પૂર્વ જન્મમાં મેં
"જે જે પ્રાણીઓનાં માંસ કાપી કાપીને ખાધાં હતાં,
"તેઓ મારૂં માંસ કાપી મને ખવરાવે છે. મેં પૂર્વે
"મદ્યપાન કર્યું, અભક્ષ ખાધું, તેથી અનેક નારક મને
"તાંબા લોહાસય ઉનાઉના રસ કરી સાણસીથી મારા
"મોઢામાં રેડે છે. હું પરસ્ત્રીલંપટ હતો, તો લોહમય
"પૂતળી તપાવી મને આલિંગન કરાવે છે. એમ અનેક
"દુઃખો મારાં પૂર્વ કર્મને લીધે મારે ભોગવવાં પડે છે
"એમાં કોઇનો કાંઈ પણ દોષ નથી. તારાં કરેલાં દુઃખ
"તુંજ ભોગવ." એમ અવધિજ્ઞાનથી જાણી અતિ
અતિ પશ્ચાતાપ કરતાં સમ્યગ્ દર્શન ઉત્પન્ન થાય છે.
પરંતુ નરક પર્યાય સંબંધી કષાય દુઃખ પોતાની મેળેજ
ઉપજે છે. પોતે કોઇને મારવાને ઇચ્છે નહિ, તોપણ હા-
થઆદિ શસ્ત્રરૂપે પરિણમે છે. નારકને ક્ષણમાત્ર વિશ્રામ
નથી, નિદ્રા નથી, ભૂમી સ્પર્શનું દુઃખ કેવળીગમ્ય છે.

નારકમાં અતિ આરંભ કરવાવાળા, અતિ પરિગ્ર-
હમાં આસક્ત, ઘોર હીંસક પરિણામી, વિશ્વાસઘાતી,
ધર્મદ્રોહી, ગુરૂદ્રોહી, કૃતઘ્ની, પરધન ને પરસ્ત્રીના લોલ-
પી, અન્યાયમાર્ગી, ધર્માત્મા કે ત્યાગીને કલંક દેવાવા-

ળા અથવા યતિના ઘાતક, દાવાગ્નિ સળગાવવાવાળા, દેવદ્રવ્ય ચોરી ખાનારા, તીવ્ર કપાયી, કુગુલેપાના ઘાતક, રસના ઇંદ્રિયના લાલચુ, માંસ ભક્ષક, મદ્યપાની, વેશ્યાનુરાગી, પરવિઘ્ન સંતોષી, લંપટી, દુરાચારી, મિથ્યાત્વ, અન્યાય, અભક્ષની પ્રસંસા કરવાવાળા, વિષયાદિક મેળવવા – ઉપજાવવાવાળા, વન કપાવવા—સળગાવવા, જીવના વાડા બાંધી સળગાવવા-શિકાર કરવો, હિંસાના તીવ્ર કર્મની પરિપાટી ચલાવવાવાળાઓનું નરક ગમન હોય છે.

તિર્યંચગતિ-પાંચ સ્થાવર, વિકલત્રય, અને તિર્યંચ પંચેંદ્રિય એ તિર્યંચ કહેવાય છે. પાંચસ્થાવરમાં પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, અને વનસ્પતિકાય આવે છે.

બેઇંદ્રિય, તેરેંદ્રિય અને ચોરેંદ્રિય એ વિકલત્રય કહેવાય છે.

પાંચ સ્થાવર.—માટીખાણુ આદિ ખાણો ખોદવી, ખેતરો ખેડવાં, જમીન સળગાવવી, કૂટવી, ચીરવી, ગાશે કરવો. ઇત્યાદિ કાર્યોમાં પૃથ્વીકાયીક જીવોની કોણ રક્ષા કરે છે ? જળનું પર્વતની ટોચેથી પડવું, ઠરી જવું, બળી જવું, ડોળાઇ જવું, પીવાઇ જવું, નહાવા ધોવામાં વપરાવું, છિદ્રમાં પેસી જવું, કડવાશાદિમાં બીજાની સાથે મળી જવું. ઇત્યાદિ અનેક કાર્યોમાં અપકાયીક જીવોની કોણ રક્ષા કરે છે ? વળી જ્યારે ધગ-

ધગતી ચૂનાની ભઠ્ઠીમાં, તપેલ ધાતુ-ચાપણાદિને બુઝ-વવામાં, ઉનાળામાં ગરમ થયેલ જમીન અને ધૂળપર તથા ધગધગતા અંગારા લાકડા કે લોઢાપર પાણી છાં-ટવામાં આવે છે, ત્યારે ઘોર શબ્દે ચીસ પાડી લોપાઈ જાય છે, તે વખતે અપકાયીક જીવોની કોણ દયા કરેછે? ધગધગતા અંગારાઓનું કચરાવું, કુટાવું, બુઝાવું, છેદાવું. ઇત્યાદિકાર્યોમાં અગ્નિકાયીક જીવોની કોણ રક્ષા કરે છે? વળી વાયુકાયમાં પર્વતોની સાથે અફળાવું, ચામડાની ધમણથી અગ્નિમાં ધમાવું. વીંજણા, પંખા કે વસ્ત્રથી ભટકાવું, વૃક્ષના ઝપાટાથી અથડાવું ઇત્યાદિ કાર્યોમાં ઘોર દુઃખ ભોગવે છે, ત્યારે વાયુકાયીક જીવોની કોણ રક્ષા કરે છે? વનસ્પતિકાયની અંદર સાધારણપણામાં (અનંતકાયમાં) અનંત દુઃખો છે તેતો પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીજ જાણે છે; પરંતુ પ્રત્યેક વનસ્પતિનાં દુઃખ તો જુઓ. વનસ્પતિને કાપે છે, છેદે છે, છોલે છે, સમારે છે, છૂંદે છે, કૂટે છે, પાંદડાં આદિ અંગોપાંગ તોડે છે, ચપ્પુથી ચીરે છે, રાંધે છે, બાફે છે, તેલ-ઘીમાં તળે છે, છમકાવે છે, પથ્થરપર વાટે છે, ખરલમાં ઘસે છે, ઘૂંટે છે, તથા રગડે છે, ઘાણીમાં ઘાલી પીલે છે, આખીને આખી છાલ ઉતારે છે, ચીરી મીઠું મરચું ભરે છે, તળે છે, તડકે સૂકવે છે, કાચરી (સૂકવણી) કરે છે, ઇત્યાદિ કા-ર્યોમાં વનસ્પતિકાયીક જીવો ઘોર દુઃખ ભોગવે છે; કારણકે એકેંદ્રિયપર્યાયમાં બોલવાને મોઢું (વાચા), જોવાને

આંખ, સાંભળવાને કાન, આદિ ઇંદ્રિયો નથી. (અવ્યક્ત) માત્ર એક સ્પર્શઇંદ્રિય હોય છે. ત્યાં કોઇ રક્ષક નથી, તે બિચારાઓની કોને દયા આવે છે? વળી અનંતકાળ સુધી ઘોર દુઃખમય એકેંદ્રિયપણામાંથી નીકળવાપણું નથી. મિથ્યાત્વ, અન્યાય અને અભક્ષાદિ પાપકર્મોના પ્રભાવથી તે જીવોના બધા જ્ઞાનાદિગુણ નાશ થયેલ હોય છે. જરામાત્ર પર્યાયજ્ઞાન હોય છે. કારણ કે આત્માની જો બધી પ્રભાવશક્તિનું મુખ નાશ પામી જાય તો જીવ જડ, અચેતન જેવો થઇ જાય; તેથી જરામાત્ર જ્ઞાનની સત્તા એક સ્પર્શેંદ્રિયના દ્વારથી જ્ઞાનીઓને જણવામાં આવે છે. હે ભવ્યો! જ્ઞાનીઓનો એજ સનાતન બોધ છે કે "રસના ઇંદ્રિયના સ્તોક (થોડા) રસની ખાતર અનંતજીવની હિંસા ન કરો. ન કરો.

ત્રસકાય—જે જીવો છાંયેથી તડકે અને તડકેથી છાંયે જાય છે, અગર ત્રાસ (ભય) પામે છે, તે ત્રસકાયીક જીવો છે. તેમાં બેઇંદ્રિય, તેરેંદ્રિય, ચોરેંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય ગણાય છે. વિકલત્રય જીવોને જીવ્હા, નાસીકા અને ચક્ષુ ઇંદ્રિયની પ્રાપ્તિ થાય છે. જીવ્હા ઇંદ્રિયથી, તીવ્રક્ષુધા તૃષામય વેદનાને લીધે, લટ, કીડા, કીડી, માંખી, મકોડા, આદિ જીવો પોતાનાં મોટાં ત્રાટી આહાર શોધવા, રસમાં, અગ્નિમાં કે જળમાં પડે છે; તેથી તથા પવન, વરસાદ અને વસ્ત્રના ઝપટાથી મરણ પામે છે. ચકલી, કાગડાદિ પક્ષીઓ ચાંચથી તેમને વીણી

ખાય છે. સર્પાદિ તેમને વારંવાર મારે છે. મનુષ્યોના હાથ પગાદિથી દબાઇ, કચરાઇ, અંગોપાંગનો ઘાત થવાથી તરફડીઆં મારી મરણ પામે છે. વળી તેમના મળમુત્ર, કફાદિમાં ઉપજે છે. ત્યાં તે બિચારાં ઘોરનર્કનાં જેવાં અસહ્ય દુઃખ ભોગવે છે. કોઠી, કોઠારાદિ, ધાન્યની ભરેલી વખારમાં, ચેળ, ભુંડ, ધનેરડા આદિ જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી ધાન્ય સળે છે. તે સળેલાં ધાન્યને તડકે સૂકવે છે, ઘંટીમાં ઘાલી ભરડે છે, દળે છે, ખાંડણીઆમાં ઘાલી ખાંડે છે, રાંધે છે, વળી વર્ષારૂતુમાં પાંદડાં, ફૂલ, ફળ બાજરીઆં, શીંગ, સાંઠા, નાનાં નાનાં કુંપળો, વાસીભોજન, કાળ ઉપરાંત રાખેલ દૂધ, દહીંમાં તદ્રવર્ણા કુંથુઆદિ ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ થાય છે. જે જીવો આપણી નરી ચક્ષુએ દેખવામાં આવતાં નથી, પણ તે બિચારાં આપણી બેદરકારી, અજ્ઞાનતા શુન્યે ઉપયોગ અને નિર્દયપણાને લીધે ચીરાય છે, મોળાય છે, છોલાય છે, છુંદાય છે, ચવાય છે, અને અગ્નિમાં બળી ભડથાં થાય છે. રસના ઇંદ્રિયના સ્વાદથી તેમની કોને દયા આવે છે? અને કોના અંતઃકરણમાં અરેકારો આવે છે? વળી અતિ વરસાદથી બધી જમીન જ્યારે ઢંકાઈ જાય છે, ત્યારે મનુષ્યોના પગથી ઘોડા, બળદ આદિની ખરીથી, રથાદિના ચાલવાથી, હળની કોશથી, વિકલત્રય જીવો ચીરાય છે, કપાય છે, પગ, માથાં, અને ઉદર આદિ અવયવો ક્યાંય તૂટી પડે છે. તથા પથરા, ઠીકરા, મા-

ટી, મળમુત્ર, એઠવાડ, ઉના ધગધગતા પાણી અને અંગારા આદિના ફેંકવાથી બળી મરણ પામે છે. અરેરે!! એ બિચારાની કોણ દયા કરે? હે દેવાણુપ્રિયો! દરેક કામ જતના અને તીવ્ર ઉપયોગથી કરો.

પંચેંદ્રિય તિર્યંચપણામાં જળચર જીવોની અંદર મોટાં માછલાં નાનાંને ગળી જાય છે, મછીમારની જાળના કાંટાથી રસનાઇંદ્રિયને લીધે ફાંસીની પેઠે ફસાઇને મરણ પામે છે. માછલાં ઘણાં સુવાળાં પ્રાણી છે. તેઓ જળ વિના રહી શકતાં નથી. નદી તળાવ કે ખાબોચિઆનાં પાણી ઉનાળાનાં સખત તાપથી જ્યારે સુકાઇ જાય છે, ત્યારે તે બિચારાં જીવો તરફડીઆં મારી મરણ પામે છે. તેવી વેળાએ તે જળચર જીવોની કોને દયા આવે? વળી જ્યારે સસલાં, હરણ, વાંદરાં, વાઘ, વરૂ, સિંહ આદિ પશુપણું પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે શનમાં, ભૂખ, તરસ, તાપ, ટાઢ, પવન અને વરસાદનાં દુઃખો ભોગવે છે. ખાવા પીવાનો નિયમ નહીં. કોઇવાર સવારે મળે, ને સાંજે ન મળે. વખતે એક બે કે ત્રણ દિવસ સુધી ખાવા પીવાનું નથી મળતું. સવારમાં ભૂખ લાગે તો ખાવા કોણ આપે? કદાપિ સસલાં હરણાદિપશુઓ શોધવા નીકળે તો સિંહ, વાઘાદિ બળવાનં પશુઓ, અગર શિકારી પારાધી તેને પકડી મારી નાંખે છે. કદાપિ ઝાડ, ગુફા અને ખાડામાં સંતાઇ જાય છે તો કપટથી પકડી મારી નાંખે છે. વાંદરાં, સિંહ, વા-

આદિ પશુઓ પણ હમેશાં ભયભીત રહે છે. તેમને પણ મનુષ્યો યુક્તિથી પકડી પાંજરામાં ઘાલી ભૂખ તરસથી પીડી નિર્બળ બનાવી અનેક પ્રકારની રમતો શીખવી ખેલો કરાવી પોતાની આજીવિકા ચલાવે છે. તે બિચારાં વનચર જીવો પાંજરાદિ બંધનનાં ઘોર દુઃખ ભોગવે છે. કેટલાક શોખની ખાતર તેમનો શિકાર કરી તેનાં મર્મસ્થાનને છેદે છે, કાપે છે, તેમનાં પૂછડાં, શીંગ, નખ, ચામડાં આદિ અંગોપાંગ કાપી વેચે છે. તિર્યંચપણામાં માતા અતિ ક્ષુધાતુર થઇ પુત્રનું ભક્ષણ કરે છે. ત્યાં રક્ષણ કરવાવાળું બીજું કોણ હોય? વળી આકાશમાં ઉડતાં પક્ષીઓને પણ નિરંતર દુઃખો ભોગવવાં પડે છે. તેમાં સબળ નિર્બળને મારે છે. બાજ, શકરાદિ પક્ષીઓ આકાશમાં ઉડતાં બીજાં પક્ષીઓને પકડે છે. ઘુવડાદિ રાતે ઉડનારાં પક્ષીઓ બીજાં પ્રાણીઓને પકડે છે, બિલાડાદિ જનાવરો ચકલા, કબૂતર, કૂકડા, પોપટ આદિ પક્ષીઓને ગળેથી પકડી ડોકું મરડી મારી નાંખે છે; તેથી તે બિચારાંઓ ઝાડની ટોચે જઇ બેસે છે. જ્યાં સૂવા ઉંઘવાનું તે બિચારાને મળતું નથી. વળી પવન, વરસાદની ગર્જનાથી ઘોર દુઃખ ભોગવી મરણ પામે છે. દુષ્ટ મનુષ્યો તેમનાં ઇંડાં ફોડી નાંખે છે, તથા તેમને પકડી તેમની જીભ, પાંખ આદિ ખેંચી કાઢે છે, ચીરે છે અને ધગધગતા તેલમાં તળે છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં તિર્યંચને ઘોર દુઃખ છે. જે દુઃખ તે પૂર્વે કરેલી હિંસાનું ફળ છે.

હાથી, ઉંટ, ઘોડા, ગધેડાં, ઘેટાં, બકરાં, ગાય, ભેંસ અને બળદ. આદિ જનાવરોની પરાધીનતાના દુઃખનું વર્ણન કોણ કરી શકે? ચંડાળ, ચમાર તથા કસાઇને ત્યાં બંધાવું પડે છે, ત્યાં પૂરું ખાવાનું પણ મળતું નથી. કોઈ પુન્યવાન ગૃહસ્થને ઘેર આગ્ય તિર્યંચ, નિર્ધનીને ખાંસા દેખી તેઅને માનસિક દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે. કદાપિ બીજાના ખોરાકમાં મોઢું ઘાલવા જાય છે તો પરોણાના પ્રહાર ખમવા પડે છે. એમ અતિશય ક્ષુધા, તૃષાનું દુઃખ ભોગવે છે. વર્ષાઋતુમાં ઘાસ, ચારો પુષ્કળ થયો હોય. પણ ચરવા જાય ત્યાં ડાંસ મચ્છરાદિ પાપના ઉદયથી તીક્ષ્ણ ડંખથી ચટકા ભરે છે, તેથી ઘાસમાં મોઢું ઘાલી શકાતું નથી. વળી આંખમાં, કાનમાં, અને ઉપસ્થ ઈંદ્રિયમાં દુઃખ દેવાવાળી મોટી બગાઓની ઉત્પત્તિ થવાથી તેઓ મર્મસ્થાનમાંથી બધું લોહી ચૂસી લે છે. જમીન ઉપર સૂવા જાય ત્યાં પણ જુઓ આદિ જંતુઓ પીડા આપે છે. નિર્દય રબારી, ભરવાડ વગેરે લોકો તરતના જન્મેલા બકરાને નિસ્વાર્થ જાણી વગડામાં, થોરની વાડમાં કે ખાડમાં ફેંકી ચાલતા થાય છે. નિર્જનવનમાં તે બિચારા બરાડા પાડી ભૂખ્યા તરસ્યા મરણ પામે છે; અગર બીજા શિકારી જનાવરો આવી તેમને મારી ખાય છે. તે બિચારાઓને એક યોનીમાંથી નીકળી બીજી યોનીમાં ઉપજવું પડે છે. તેમજ ઘેટાઓને પણ પૈસાની લાલચે કસાઇને ત્યાં પાળી પોષી

સોટા કરી વેચે છે, ત્યાં તે બિચારા અવાચક જીવો બેં બેં કરી બરાડા પાડી પોતાના કોમળ ગળા ઉપર છરાના કારી ઘા સહન કરે છે. વળી બળદ આદિ જનાવરોનાં નાક વીંધી, ફોડી, સાંકળની નાથ ઘાલે છે; તેથી પરાધીનપણે બંધાઈ રહેવું પડે છે. તેમને તેમની ઇચ્છાનુસાર હરવા ફરવા કે ચરવાનું મળતું નથી. તાપમાં, ટાઢમાં તથા વરસાદમાં તેમને ઉઘાડા બાંધે છે, તે વખતે તે બિચારા પરાધીન જીવો કયાં જાય? કોની આગળ જઈ પોકાર કરે? વળી ઉંટ, ઘોડા, ગધેડા અને બળદાદિ જનાવરોને ગજા ઉપરાંત ભાર ભરી અધરાત વીત્યા પછી પાછલી રાતના જોડે છે, લાકડી, સોટી, અને ચામડાના ચાબખાથી રસ્તામાં માર મારે છે. બપોર નમ્યા પછી ત્રીજે પહોરે લાકડાં, લોઢું, માટી, પથરા આદિ જે ભાર ભર્યાં હોય છે તે ઉતારે છે. લુસ, સુસ, કણરહિત નિરસ આહાર નાંખે છે, તે પણ પેટપૂરણ નહીં. વળી કેટલાક નિર્દયો લાકડાની પરોણીમાં લોઢાની આર ઘાલી બળદના બરડામાં કે મર્મસ્થાનમાં ઘોંચે છે. નિરંતર ભાર વહનના દુ:ખથી લોહી માંસ ઓછું થઈ પીઠ ગળી જાય છે. કાંધ, નાક વગેરેને સડી જઈ તેમાં કીડા પડે છે; તોપણ તેનો નિર્દય ધણી લાકડાં, લોઢા અને પહાણા આદિનો સખત ભાર તણાવે છે. તે તાણતાં હાડકાં તૂટી ચૂરો થઈ જાય છે; પગ તૂટી જાય છે, તેથી પડી જવાય છે. વળી વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે શરીર જી-

ણું થઇ જવાથી ઉઠી શકાતું નથી; તોપણ પરોણા આ દિનો માર મારે છે. છેવટે. અતિ ભારના થાકથી વૃદ્ધાવસ્થાથી. પગ, હાડકાં, તૂટી જવાથી, અને અતિ માર માર્યા છતાં ઉઠતાં નથી, ત્યારે તેનો ધણી કાયર થઇ નિ:સ્વાર્થ જાણી, તેને વનમાં, પાણીમાં, પર્વતમાં કે જંગલમાં જ્યાં પડયાં હોય ત્યાં પડતાં મૂકી ચાલ્યો જાય છે. એવી રીતે નિર્જન સ્થાનમાં તે બિચારા એકલા પડેલા દુ:ખી જીવોનું કોઈ શરણ નથી. ત્યાં તેમને કોણ શાતા અશાતા પૂછે? ઘાસ કોણ નાંખે? પાણી કોણ પાય? એ બિચારા ટાઢમાં, તાપમાં કે વરસાદમાં પડ્યા પડ્યા અતિશય ઘોર વેદના ભોગવે છે. વળી તેવી વખતે તેમને અશક્ત જાણી દુષ્ટ પક્ષીઓ પોતાની વજ્રમય ચાંચથી તેની આંખો ફોલી ખાય છે. મર્મસ્થાનનું માંસ અનેક જીવો ભેગા થઇ તોડી લે છે. તેથી તે બાપડા જીવો, નરક સમાન ઘોર દુ:ખ ભોગવી તરફડીઆં મારી બાકીનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી મરણને શરણ થાય છે.

અન્યાયથી ધન મેળવનારા, છળ કપટથી દાન લેનારાં, વિશ્વાસઘાતી, અભક્ષ ભક્ષણ કરનારા, રાત્રીભોજન કરનારા, દેવદ્રવ્ય ચોરી ખાનારા, પરની નિંદા ને પોતાની પ્રસંસા કરનારા, ખોટા કલંક ચડાવનારા, પારકા મર્મ ઉઘાડા કરનારા તથા અતિ માયાકપટ સેવનારા ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યાં તેઓ અસંખ્યાત કાળમાં

અસંખ્યાત ભવ ધારણ કરે છે. વળી તીવ્ર માયા કપટના પરિણામથી નસાં તિર્યંચ ભવમાં કોઇ કોઇવાર એવાં કર્મ બાંધે છે કે જે નરકગમનનું કારણ થાય છે. એ બધું મિથ્યા શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન અને આચરણનું ફળ છે.

૩ મનુષ્યગતિમાં—કેટલાંક માણસો પશુ સમાન જ્ઞાનરહિત હોય છે. કેટલાંકને માતાપિતાનો જન્મતાંજ વિયોગ થાય છે. તેથી ભૂખ, તરસની પીડા ભોગવી, બીજાનું એઠું ખાઇ, તિરસ્કાર સહન કરી દાસપણું કરે છે. વળી કેટલાક પેટ ભરવાના એક શેર અનાજ માટે માથાપર, પીઠપર કે ખાંધે અનાજ, ઘી, તેલ, ગોળ, ખાંડ, મીઠું આદિ વસ્તુઓનો બોજો કેટલાક ગાઉસુધી ઉપાડે છે. કોઇ તો પગપાળા ચાલી અન્યદેશમાં નિરંતર ગમન કરે છે. કોઇ ખેપ (કાસદું) કરે છે. નિરંતર પગપાળા ચાલવા સમાન કોઇ બીજું દુઃખ નથી. કેટલાંક હમેશાં પાણી, માટી, પથરા, કાંકરી કે ગારો વહ્યાં કરે છે. કોઇ પહાણા ઘડે છે. કોઇ માટી ખોદે છે. કોઇ ભઠ્ઠીઓ સળગાવે છે. કોઇ ચણે છે. કોઇ ચૂનો હલાવે છે. કોઇ લોઢું ઓગાળી ઢાળ પાડે છે. કોઇ લોઢાનાં ઘાટ ઘડે છે. કોઇ લાકડાં વહેરે છે, ફાડે છે, તથા ઘડે છે. કોઈ માટીનાં, ધાતુનાં વાસણો બનાવે છે, કોઇ કલઇનું કામ કરે છે. કોઇ સોના, રૂપાનાં ઘરેણાં ઘડે છે. કોઇ ખેતી કરે છે. કોઇ વાવે છે, લણે છે. કોઇ ચરખા ફેરવે છે. કોઇ સુતર કાંતે છે. કોઇ લૂગડાં વણે છે. કોઇ શીવે

છે, કોઇ ધૂએ છે, કોઇ રંગે છે, કોઇ છાપે છે, કોઈ અનાજ ઝાડકે છે, કોઈ દળણાંજ દળે છે, કોઇ ખાંડે છે, કોઇ રાંધે છે, કોઇ પાણી ભરે છે, કોઇ વાસણો માંજે છે, કોઇ તિર્યંચની સેવા કરે છે. કોઈ ધાણી, ચણા શેકે છે, કોઇ ઘાણી ફેરવે છે, કોઇ ખડ, લાકડાં, છાણાં કે સાંઠીઓના ભારા નિરંતર ઉપાડી લાવી વેચે છે. કોઇ મુએલાં જનાવરનાં ચામડાં ઉતરડે છે, કોઇ ચામડાં રંગે છે, કોઈ જોડા શીવે છે, કોઇ વિષ્ટાના ટોપલા ઉપાડી નિરંતર મળમુત્ર સાફ કરી આજીવિકા ચલાવી મનુષ્ય જન્મ પૂરો કરે છે. વળી કોઇ દીનપણાથી ઘેર ઘેર ભીખ માગે છે, તોપણ ખાવાનું પૂરૂં મળતું નથી. ત્યારે રૂદન કરે છે. કોઈ સુખે ભોજન કરે છે, કોઇ પુજ્ય ગુરૂ બની ખાય છે, કોઈ રંકદીન થઇ ખાય છે, કોઈ નાના પ્રકારની રસવતી આરોગે છે, કોઇને નિરસ ભોજન પણ મળતું નથી, કોઇને ભાતભાતનું પેટ ભરી અનેકવાર જમવાનું મળે છે, કોઇ અર્ધા ભૂખ્યા રહે છે, કોઇને એક દિવસને આંતરે, કોઇને બે દિવસને આંતરે, કોઇને ત્રણ દિવસને આંતરે કઠિનતાથી ભોજન મળે છે, કોઇને મળતું પણ નથી તેથી ક્ષુધા તૃષાની વેદનાથી મરણ પામે છે. કોઇ ચોરી કરે છે, કોઇ કુડકપટ કરી ભોળા લોકોને છેતરે છે, કોઇ વાટ પાડે છે, કોઇ ખાતર પાડે છે, કોઇ બીજાની ચુગલી ચાડી ખાય છે, કોઇ વ્યભિચાર કરે છે. કોઈ લડાઇમાં જાય છે, કોઇ સમુદ્રના ઉ...

પાણીમાં ઉતરે છે, કોઇ ખાણ ખોદે છે, કોઇ કોશ જોડે છે, કોઇ વહાણ હંકારે છે, કોઇ ગાડાં હાંકે છે, કોઇ ચિત્ર પાડે છે, કોઇ જુગારાદિ દુર્વ્યસન સેવે છે, કોઇ ઘી, તેલ, ગોળ, મદ્ય, માંસ, દૂધ, દહીં, ક્ષાર, અફીણ, ઉન, સીઠાઇ, માલપુઆ આદિ હિંસારંભી વસ્તુઓનો વેપાર લોભને વશ થઇ કરે છે, કોઇ હીરા, માણેક, મોતી તથા સુવર્ણાદિનો વેપાર કરે છે, કોઇ કાપડ વેચે છે, કોઇ ઔષધ વેચે છે. વળી કોઇ સેવક છે, કોઇ સ્વામી છે, કોઇ દલાલ છે, કોઇ રાજા છે, કોઇ રંક છે, કોઇ ઉદ્યમી છે, કોઇ નિરૂદ્યમી છે, કોઇ ગાયન કરે છે, કોઇ નાચ કરે છે, કોઇ વાજીંત્ર વગાડે છે, કોઇ નાનાપ્રકારના ભાંડભવાઇના વેષ પહેરી આજીવિકા ચલાવે છે. એમ મનુષ્યો આ સંસારરૂપી રંગભૂમી ઉપર પુન્ય પાપના ઉદયથી અનેક પ્રકારના વેષ લેઇને નાટક કરે છે.

કોઇ બંદીગ્રહમાં (કેદખાનામાં) પડી પરાધીનતાથી ઘોર વેદના સહે છે, કોઇ પોતાના પતિના વિયોગથી અગ્નિમાં બળી મરે છે, કોઇ રોગ જિનિત જ્વર (તાવ), ખાંસી, શ્વાસ, અતિસાર, મરડો, અનેક પ્રકારના વાતપીત કફ, જળોદર, કઠોદર, દંતશૂળ, નેત્રશૂળ, કર્ણશૂળ, મસ્તકશૂળ, ઉદરશૂળ આદિની ઘોર વેદના સમસ્ત પર્યાયથી ભોગવી મરણ પામે છે. કોઇ જન્મથી આંધા, બહેરા, મુંગા ને બોબડા હોય છે. કોઇ હસ્તપાદાદિ અંગથી રહિતપણે જન્મ પૂરણ કરે છે. કોઇ કે-

રસીક છંદગી વ્યતિત કર્યા પછી કર્મોદયથી આંધળા, બહેરા, લુલા કે અપંગ થઇ પરાધીનપણે માનસિક અને શારીરિક દુઃખ ભોગવે છે. કોઇને લોહીવિકારથી કોડ, ખરજ, વિસ્ફોટક કે ચાંદી થાય છે. તેથી હાથ, પગ, આંગળાં, નાકાદિ ગળી જાય છે. ગૃહસ્થો! કર્મના ઉદયની ગહન ગતિ છે.

કોઇ અંતરાયકર્મના ઉદયથી નિર્ધન થઇ નાના પ્રકારનાં દુઃખ ભોગવે છે. કોઇને રહેવાને ઘર પણ મળતું નથી, તેથી રસ્તામાં જ્યાં ત્યાં પડ્યાં રહે છે. કોઇને અતિ જુનાં, માથે છાજ વિનાનાં સાંકડાં, સાપ, ઘો, વીંછી આદિ પ્રાણીઓનાં દરવાળાં ઘર હોય છે, તથા પાસે ચંડાળાદિ કુકર્મીઓનો વાસ હોય છે. વળી કોઇને દુષ્ટ વ્યસની, દુરાચારી મહાપાપી અને નીચ કૃત્યના કરનારા ભાઇઓનો સંયોગ થાય છે. કોઇને એક કરતાં વધારે સ્ત્રીઓ હોવાથી આખો દહાડો ઘરમાં કંકાસ ને કજીઆ થાય છે. કોઇને સ્ત્રી હોતી નથી, તેથી તેના વિના જીવવું વૃથા માની, તેની તૃષ્ણાથી દુઃખી થાય છે. કોઇને અતિદુષ્ટ, વ્યભિચારીણી, કંકાસણી, મર્મ ઉઘાડાં કરવાવાળી, તથા મહારોગે કરી ઘેરાએલી સ્ત્રી હોય છે. વળી કોઇ પોતાની આજ્ઞાકારી તથા સુશીલ સ્ત્રીના વિયોગથી અતિ દુઃખી થાય છે. કોઇને સ્ત્રી ઘડપણમાં કે નિર્ધનપણામાં નાનાં નાનાં બાળકો મૂકી મરી જાય છે, તેથી પોતે તથા બાળકો દુઃખી થાય છે. વળી કેટ-

લોક પુરૂષો પરણીને તરત મરી જાય છે, તેથી સ્ત્રીને અતિ દુઃખ ભોગવવું પડે છે. કોઇ સ્ત્રીને વૃદ્ધ અને નિ-રાધાર મૂકી મરી જાય છે. કોઇ પુરૂષ વૃદ્ધાવસ્થામાં નિ-વાહની ઇચ્છા કરે છે. કોઇને પુત્ર હોતો નથી, કોઇનો પુત્ર પરણીને તરત વિધવા મૂકી મરી જાય છે, તેથી તે-નાં માબાપને જીવે ત્યાંસુધીનું દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી કોઇને વિનયી, સુશીલ અને યશવાન પુત્ર હોય છે તે વૃદ્ધાવસ્થામાં પોતાનાં માબાપને રખડતાં મૂકી મરી જાય છે. કોઇને ચોર, જુગારી અને કજીયાખોર પુત્રો હોય છે. કોઇને ઘણી પુત્રીઓ હોય છે, તેથી તેના વિવાહાદિ કાર્યની નિર્ધનપણાને લીધે નિરંતર ચિંતા રહે છે. કો-ઇની પુત્રીને પતિ મળતો નથી, કોઇની પુત્રીનો પતિ મૂર્ખ, રંડીબાજ અને ઉડાઉ હોય છે. કોઇની પુત્રીનો પતિ બાળપણમાં ગુજરી જાય છે, તેથી પુત્રી વ્યભિ-ચારીણી થાય છે, તો મરણ કરતાં પણ મોટું દુઃખ થાય છે. કોઇની પુત્રી આંધળી, લુલી કે મુંગી હોય છે. તેથી તેને પતિ મળતો નથી, તેનું મોટું દુઃખ થાય છે. કો-ઇને માતા પિતાના વિયોગનું દુઃખ હોય છે. કોઇ-ની માતા, સ્ત્રી, પુત્રી કે બેન વ્યભિચારીણી થાય છે તેનું મોટું દુઃખ હોય છે, અને વખતે તેથી જીવ પણ ખોવો પડે છે, કે કારાગ્રહમાં પડવું પડે છે, એમ કુ-ટુંબી જનોનાં અનેક દુઃખો અનેક જીવોને હોય છે. વ-ળી કોઇને લોભી, અવગુણગ્રાહી, અન્યાયી, ક્રોધી, નીચ

અને મૂર્ખ સ્વામીની સેવા પ્રાપ્ત થાય છે. કોઇને કૃતઘ્ની, છિદ્ર ઉઘાડાં કરવાવાળો, અપ્રમાણિક સેવકનું મળવું થાય છે. અધર્મી, સ્વાર્થી અને બેવચની રાજાની નોકરી તથા તેના રાજ્યમાં રહેવું; દુષ્ટ અને અતિ નીચ કૃત્ય કરનાર મંત્રી, અને કોટવાળનો સમાગમ થવો, કુડાં કલંકનું લાગવું, અપયશ થવો, ઇત્યાદિ અનેક દુઃખો આ દુઃસમકાળના મનુષ્યોને બહુ પ્રકારે પ્રાપ્ત થાય છે.

जन्म दुखं, जरा दुख, रोगाय मरणाणिय;
अहो दुखा हु संसारो, जथ कीसंति जंतुणो.

(વૈરાગ્યશતક.)

ભાવાર્થ—હે આત્મન્! તું વિચાર કર કે, આ જીવ જ્યારથી જન્મે છે, ત્યારથી તે મરણપર્યંત કેવળ દુઃખમાંજ વર્ત્તે છે. કેમકે જન્મતી વખતે જેમ, જતરડામાંથી સોની સોના રૂપાના તારને ખેંચી કાઢે છે તેમ, માતાના યોનીદ્વારમાંથી નીકળતાં અતોલ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી મરણનું દુઃખ પણ અતિ અતિ છે. હવે જન્મ મરણનાં દુઃખોની વચ્ચેનાં દુઃખો અનેક પ્રકારનાં છે. જેમકે, બાળપણમાં બાળકને બોલતાં નહી આવડવાથી તેને કાંઇ દુઃખ થાય છે ત્યારે તે રૂએ છે, તેથી તેનાં માબાપ કાંઇને બદલે કાંઇ ઉપચાર કરે છે; પણ તે તેને સુખને બદલે દુઃખરૂપ થાય છે. વળી જુવાનીમાં માની લીધેલા સંસારના સમસ્ત સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી. જેમ કે, કોઇ માણસે કોઇ વસ્તુનો સરો કરવા માટે કાંઇ

પણ ચીજ ન જડવાથી ચોમાસામાં ઉત્પન્ન થયેલાં દશ વીશ દેડકાં લઇને નાંખ્યાં, પણ ઘડો ઓછો થવાથી એક બીજું દેડકું લેવા ગયો, તેવામાં તેમાંથી એક કૂદી ગયું, તેને લેવા જતાં બીજાં બે જતાં રહ્યાં, તેને લેવા જતાં બીજાં ચાર કૂદી ગયાં, તેમ સ્ત્રી, પુત્ર, ધન અને નિરોગીપણું પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા કરતાં અચાનક સ્ત્રી ગુજરી જાય છે. સ્ત્રીની પ્રાપ્તિ કરવા જતાં ધન નાશ પામી જાય છે. ધન સંપાદન કરતાં શરીરે માંદો થાય છે.

અહો ભવ્યો! મનુષ્યપર્યાયમાં એવાં એવાં અનેક પ્રકારનાં ઘોર દુઃખો છે. મિથ્યાત્વ, કુતપ, કુદાન, અને મંદકષાયના પ્રભાવથી રાજ્ય, ઐશ્વર્ય, દાન, ભોગ, સંપદા અને અલ્પાયુષ્ય પામી, અન્યાય, અધર્મ અને મિથ્યામાર્ગમાં વ્રત સંયમરહિતપણે પ્રવર્તન કરનાર, બી-જાને કરાવનારા તથા અનુમોદનારા જીવોનું આ ભર-ક્ષેત્રને વિષે મનુષ્ય પર્યાયમાં ઉપજવું થાય છે.

૪ દેવગતિ—કદાપિ દેવ પર્યાય પામે તો ત્યાં નિર્ધનતા, જરાવસ્થા, રોગ, ક્ષુધા, તૃષા, મારન, તાડન, આદિ દુઃખો નથી; પણ માનસિક દુઃખો હોય છે. એટલે મોટા રિદ્ધિવંત દેવતાને દેખી પોતાનું લઘુપણું જાણી દુઃખ પામે છે. કોઇ દેવ, પોતાની દેવાંગનાનું આયુષ્ય પુરૂં થવાથી મરણ પામે છે, તેને બદલે તેવા સ્વરૂપવાળી બીજી દેવાંગના ઉત્પન્ન થાય છે; તો પણ તેને, તેના જીવના વિયોગનું દુઃખ થાય છે. વળી દેવો પોતાની

દેવાંગનાને માટે પરસ્પર લડે છે. હલકા દેવોથી ઇંદ્રાદિ મહર્દ્ધિક દેવતાની સભામાં પ્રવેશ કરી શકાતું નથી, તેથી મોટું માનસિક દુઃખ થાય છે. તથા આયુષ્ય પૂર્ણ થવાથી દેવલોકમાંથી પોતાનું પડવું જાણી જે દુઃખ અને વિલાપ થાય છે તે તો કેવળી ભગવાનજ જાણે છે; અગર દેવપર્યાય ભોગવતો જીવ જાણે છે.

धी धी धी संसारं, देवो मरिउण जं तिरी होई;
मरिउण रायराया, परिपच्चइ निरय जालाए.

(વૈરાગ્ય શતક.)

ભાવાર્થ—કોઇને એકવાર ધિક્કાર, કોઇને બે વા ધિક્કાર અને આ સંસારને તો ત્રણવાર ધિક્કાર કહો. તેનું કારણ એ છે જે, દેવતા સરખા મહા રિદ્ધિવંત પણ મરીને તિર્યંચગતિને વિષે અથવા પૃથ્વીકાય આદિમ પાષાણપણે ઉત્પન્ન થાય છે. આ શું ઓછું આશ્ચર્ય છે! તથા છ ખંડના ભોક્તા, ચોસઠ હજાર સ્ત્રીઓના પતિ ચોરાસી લાખ હાથી, ચોરાસી લાખ ઘોડા, ચોરાસી લાખ રથ, છન્નુ કરોડ પાયદળ, નવનિધાન, ચૌદ રત્ન, સોળ હજાર જક્ષ, તથા બત્રીશ હજાર મુકુટબંધ રાજા જેની સેવામાં રાત દહાડો હાજર છે, એવા ચક્રવર્ત્તિ રાજા પણ મરીને નરકની જ્વાળામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અહો! હા!! માટે હે દેવાણુપ્રિયો! આ સંસાર એકાંત દુઃખમયજ છે, એમાં લગાર માત્ર પણ જ્ઞાનીઓએ સુખ કહેલ નથી, એમ નિશ્ચયથી જાણો.

संसारंमि असारे, नथि सुहं वाहिवेअणापउरे;
जाणंतो इह जीवो, न कुणइ जिण देसियं धम्मं.

ભાવાર્થ—ઉક્ત પ્રકારના આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી આ સંસાર ભરેલો છે. એટલે આ સંસારમાં કાંઈ પણ સુખ નથી. એવી રીતે જીવ જાણે છે, દેખે છે, અને અનુભવે છે, તો પણ આ મૂઢ જીવ, જિન પરમાત્માના કહેલા ધર્મને અંગીકાર કરતો નથી; એજ આશ્ચર્ય છે!!!

ગૃહસ્થો—છેવટ સાર એ છે કે, જેમ ભારને વાહન કરનારાં માણસો કોઇપણ ઠેકાણે ભારને ઉતારી વિશ્રામ લે છે, પણ દેહના ભારને વહેનારા જીવોને તો ક્યાંય વિશ્રામસ્થાન મળતું નથી. કદાપિ ઔદારિક, વૈક્રિયનો ક્ષણમાત્ર ભાર ઉતરે, તેવામાં આત્મા તેનાથી અનંતગણા તેજસ-કાર્મણ શરીરના ભારને ધારણ કરે છે. તેજસ-કાર્મણથી આત્માની અનંતદર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને વીર્યશક્તિ દબાએલી રહે છે, તેથી કેવળદર્શન, કેવળજ્ઞાન, તથા અવ્યાબાધ અનંતસુખ અભાવતુલ્ય થઇ રહે છે.

કોઇ ગૃહસ્થ પોતાના ઘરને બળતું દેખી જેમ, અમુલ્ય વસ્ત્રાદિને લઈ જઇ જીર્ણ વસ્ત્રાદિને છાંડી દે છે, તેમ હે ભવ્યો! સમસ્ત લોકને બળતો દેખી જીર્ણ વસ્ત્રરૂપ જરા મરણને છાંડીને અમુલ્ય વસ્ત્રરૂપ નિત્ય અને શાશ્વત એવા અમુલ્ય આત્માને તારો. તારો; ઉક્ત સિદ્ધાંત, સંસારથી મુક્ત થવાનો વિતરાગી ઉપદેશ પ્રદર્શિત કરે

છે. આત્મચારિત્ર અવધારણ કરતાં તપ-પરિષહાદિનાં બહિર્દુઃખને દુઃખ માન્યું છે, અને મહા અધોગતિરૂપ અનંત દુઃખને, બહિર્ભાવ મોહિનીથી સુખરૂપ માન્યું છે, એ કેવી ભ્રમ વિચિત્રતા છે. આત્મચારિત્રનું દુઃખ તે દુઃખ નથી પણ, પરમ સુખ છે, અને પરિણામે અનંત સુખની પ્રાપ્તિનું કારણ છે. તેમજ ભોગ વિલાસનું સુખ તે ક્ષણિક અને બહિર્દૃશ્ય સુખ તે કેવળ દુઃખજ છે. અને પરિણામે અનંત દુઃખનું કારણ છે. માટે આત્મ ચારિત્રાદિ શુદ્ધાચરણને ધારણ કરી પરમ સિદ્ધિદાયક સિદ્ધગતિને પામો.

શાર્દૂલવિક્રિત છંદ.

તિર્યંચાદિ નિગોદ નારકિ તણી, જે યોની યોની રહ્યાં;
જીવે દુઃખ અનેક દુર્ગતિ તણાં, કર્મ પ્રભાવે. લહ્યાં.
યા સંયોગ વિયોગ રોગ બહુધા, યાં જન્મ જન્મે દુઃખી;
તે સંસાર અસાર જાણિ ઇહવો, જે એ તજે સો સુખી.

ઇંદ્રવજ્રા છંદ.

જે હીન તે ઉત્તમ જાતિ જાએ,
જે ઉચ્ચ તે મધ્યમ જાતિ થાએ;
જ્યું મોક્ષ મેતાર્ય મુનિંદ્ર જાએ,
ત્યૂં મંગુ સૂરી પુર યક્ષ થાએ.

શ્રી કેશરવિમળ.

---

૪ એકત્વભાવના.

ઉપજાતિ છંદ.

શરીરમાં વ્યાધિ પ્રત્યક્ષ થાય,
તે કોઇ અન્યે લઈ ના શકાય;
એ ભોગવે એક સ્વઆત્મ પોતે,
એકત્વ એથી નય સુજ્ઞ ગોતે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

શરીરમાં પ્રત્યક્ષ દેખાતા રોગાદિક જે ઉપદ્રવ થાય છે, તે, માબાપ, સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રી આદિ કુટુંબીજનો કે સ્નેહીઓ કોઇથી લઇ શકાતા નથી. એ માત્ર એક પોતાનો આત્મા પોતેજ ભોગવે છે. એમાં કોઈપણ ભાગીદાર થતું નથી. તેમજ પુણ્ય, પાપાદિ સઘળા વિપાકો આપણો આત્માજ ભોગવે છે. એ એકલો આવે છે, એકલો જાય છે. એ સિદ્ધાંતને જાણવાવાળા જ્ઞાની પુરૂષો એકત્વને નિરંતર શોધે છે.

एगो बंधइ कम्मं, एगो वह बंधमरण वसणाइं;
विसहइ भवंमि भमडइ, एगुच्चिअ कम्मवेलविउ.

(વૈરાગ્યશતક.)

ભાવાર્થ.—હે જીવ! જે વખત તારો જન્મ થયો તે વખત તેં એકલેજ ગર્ભમાં વસવાનું તથા યોનીમાંથી નીકળવાનું ઘણું કષ્ટ સહન કર્યું; પણ તે વખત તારૂં દુઃખ લેવા કે મટાડવાને માટે તને કોઇએ સહાય

કરી નહીં; અને જે વખત તું મરણ પામીશ તે વખતે તે મરણની વેદના પણ તારે એકલાનેજ સહન કરવી પડશે. વળી તું જ્યારે પાપ કરીને નરકાદિ ભવાન્તરને વિષે જઇશ, ત્યારે ત્યાંની મારન, તાડનાદિ ઘોર વેદના, પણ તારે એકલાનેજ સહન કરવી પડશે; પણ તું જે દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર. અને કુટુંબાદિને અર્થે મહા આરંભ, પરિગ્રહ, અન્યાય અને અભક્ષ્યાદિ કરે છે, તેનું ફળ જે ઘોર દુઃખ તે નરકાદિપર્યાયમાં તું એકલોજ ભોગવીશ. પરંતુ તેમાંનું કોઇ પણ તારી વેદનાનો ભાગ લેવાને આવશે નહીં. એવી રીતે બીજા ભાવોમાં પણ કર્મવડે ઠગાએલો તું એકલોજ કષ્ટ ભોગવીશ. અર્થાત્ તારાં કરેલાં કર્મ તુંજ ભોગવીશ. બીજું કોઇ ભોગવવા આવશે નહીં. દાખલા તરીકે.—

જ્યારે આ જીવને પૂર્વે પોતાનાં કરેલાં અશુભ કર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે તેને રોગાદિ દુઃખો ભોગવતાં તેનાં મિત્ર, કુટુંબાદિ જનો પ્રત્યક્ષ દેખે છે; પણ તેઓ કિંચિત્માત્ર દુઃખ દૂર કરી શકતાં નથી; તો નરકાદિ દુર્ગતિને વિષે કોણ સહાયી થાય? વળી પરલોક ગમન કરતાં આત્માને, સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર, ધન, ધાન્ય, દેહાદિ પરિગ્રહમાંથી કોઇ પણ સહાયી નથી. આ લો[illegible] બંધવ મિત્રાદિ છે તે પરલોક [illegible] મિત્ર [illegible] હોતા, અને જે ધન, ધાન્ય, [illegible] મ[illegible] ભરણ અને શરીરાદિ પરિ[illegible]ાદિ

માંથી કોઇ પણ પરલોકમાં પાછળ જતું નથી. આ દેહના સંબંધીઓ આ દેહનો નાશ થયેથી સંબંધ છોડી દે છે. આયુષ્ય પૂર્ણ થયેથી પોતે એકલોજ મરે છે. તે મરણથી બચાવવાને ધર્મ સિવાય બીજું કોઇ સહાયી નથી. એમ જીવ એકલો જાય છે, એકલો આવે છે, એકલોજ સુખ દુઃખ ભોગવે છે, માટે સંબંધીઓ પ્રત્યે મમત્વ કરી આત્મહીત બગાડવો, તે મહા અનર્થકારક છે.

જેવી રીતે બંદીગ્રહમાં બંધાયલા માણસને બંદીગ્રહમાં રાગ નથી, તેવી રીતે સમ્યગ્જ્ઞાની પુરૂષને દેહરૂપ કેદખાનામાં રાગ નથી; પણ અજ્ઞાની જીવ પોતાનું સત્ય સ્વરૂપ તથા એકાકીપણું તજી પરપુદ્ગળ અને પરિગ્રહાદિને પોતાનું સ્વરૂપ જાણી ભવભ્રમણ કરે છે. એટલે પુન્યપાપાદિ કર્મ ઉંચ–નીચપણું ઉપજાવે છે તથા આયુષ્ય પૂર્ણ થયે સમસ્ત કુટુંબ–ધનાદિ પરિગ્રહ છોડાવી એકાકી પરલોકમાં લઇ જાય છે. કોઇ પાછળ આવતું નથી. જેમકે—

पिय पुत्त मित्त घर घरणि जाय,
इह लोइ अ सव्व नियं सुह सहाय;
नवि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख,
इक्कल्लु सहसि तिरि निरय दुक्ख.

ભાવાર્થ—આ જગતમાં પરલોકને વિષે કોઇ પણ સહાયતા કરવાને અસમર્થ એવાં, માતા પિતાદિ સૌ પો-

તપોતાના સ્વાર્થી છે. એટલે સૌ પોતાના સુખના અર્થી છે. જ્યારે આ જીવ નરક તિર્યંચાદિનાં ઘોર દુઃખો ભોગવે છે ત્યારે કોઈ સહાય કરતું નથી. મતલબ કે કોઈ કોઈનું નથી. કારણ કે ઉક્ત માણસોને એવો નિશ્ચય થાય છે કે-આ પથારીમાં સૂતેલો માણસ હવે કાંઈ જીવશે નહીં, એમ ધારી, તે સૂતેલા માણસને મહાવેદનામાં તરફડીઆં મારતો જોઈ, કહે છે કે " તમે અમને કાંઈ "કહો છો ? એટલે તમે છાની રીતે સંચય કરેલું, કોઈને "ત્યાં મૂકેલું, કોઈને આપેલું કે દાટેલું કાંઈ દ્રવ્ય દેખાડો "છો ? એમ પોતાનો સ્વાર્થ સાધવાની વાતો કરે છે. "વળી તેના મરી ગયા પછી પણ કેવળ પોતાનો સ્વાર્થ "સંભારી સંભારીને રૂએ છે કે-'આટલું કામ અધૂરૂં "મૂકી ગયા. પણ એમ નથી વિચારતા કે-તે બિ- "ચારો જ્યારથી સમજણો થયો ત્યારથી મરણાંત કાળ "સુધી તેણે આપણું વૈતરૂં કર્યું છે. વળી તે બાપડો નર- "કાદિ દુર્ગતિને વિષે એકલો ગયો છે, ત્યાં તેને કેવાં-કેવાં "દુઃખો પડતાં હશે ? વળી તે ઘણું દ્રવ્ય કમાઈને મૂકી "ગયો છે, આપણે તેના બીજા દુઃખમાંતો ભાગ લેવાને "અશક્ત છીએ, પણ તેનાજ મેળવેલા દ્રવ્યમાંથી થોડું "દ્રવ્ય તેની પછવાડે શુભકાર્યમાં વાપરીએ. વળી તેમને "આવો વિચાર પણ નથી થતો કે અરેરે ! તે બિચા- "રાએ રાત દહાડો પોતાના શરીરનું સુખ પણ ન વિ- "ચારતાં કુડકપટ, છળભેદ અને અન્યાયથી તેણે આપણું

"જ ભરણ પોષણ કર્યું છે; પણ પોતાના આત્માનું ગા "ત્રન કરવાનો જરાપણ અવકાશ લીધો નથી. એવી રીતે સંભારીને કોઇપણ રૂદન કરતું નથી." માટે હે ચેતન ! વિચાર કર, વિચાર કર. સૌ સ્વાર્થનું સગું છે. કોઈ કોઈનું નથી. જ્ઞાનીઓ પોકારી પોકારીને કહી ગયા છે કે—"एगोहं, नाथि मे कोइ" એટલે હું એકલો છું મારૂં કોઇ નથી.

જ્યારે આ જીવને શુભ કર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે પોતે ઉત્તમ જાત, કુળ, રૂપ, બળ, વિદ્યા, રાજ્ય, લક્ષ્મી, ઐશ્વર્ય, મંડળેશ્વરપણું. ચક્રવર્તીપણું, દેવપણું, ઇંદ્રપણું તથા જગતપુજ્ય તીર્થંકરપણું સંપાદન કરી એકલોજ નિર્વાણપદને પામે છે.

છેવટે સાર એ છે કે-આ જીવ એકલો આવે છે, એકલો જાય છે, જન્મ, જરા, મરણાદિનાં દુઃખો પણ પોતે એકલોજ સહન કરે છે. એમ સમજી કુટુંબીજનોનો તથા પરિગ્રહનો મમત્વ છોડી દે. અરે ! ઝાઝાં મળવાથી ઝાઝી ઉપાધિ થાય છે. અહો ચેતન ! તું માન કે એકત્વમાંજ તારી સિદ્ધિ છે. આ સંસારમાં અનંત જીવોના સંબંધમાં તારે ઉપાધિ ભોગવવાનું શું અવસ્ય છે ? તેનો ત્યાગ કર, અને એકત્વમાં પ્રવેશ કરી, નમી રાજર્ષિની માફક એકત્વનેજ કલ્યાણકારી જાણી પરમાનન્દ સંપદાને પામ.

ઇંદ્રવજ્રા.

પુણ્યે એકલો જીવ સ્વર્ગે જાગે,
પાપે એકલો જીવ નર્કે જાગે;
એ જીવ જા આવ કરે એકેલો,
એ જાણીને તે મમતા મહેલો.

ઉપજાતિ.

એ એકલો જીવ કુટુંબ યોગે,
સુખી દુઃખી તે તસ વિપ્ર યોગે;
શ્રી હાથ દેખી વલયો એકેલો,
નમી પ્રબોધ્યો તિણથી વહેલો.

શ્રી કેશરવિમળ.

૫ અન્યત્વભાવના.

શાર્દુલવિક્રિડીત છંદ.

ના મારાં તન રૂપ કાંતિ યુવતી, ના પુત્ર કે ભ્રાત ના,
ના મારાં ભૃત સ્નેહિયો સ્વજન કે, ના ગોત્ર કે જ્ઞાત ના;
ના મારાં ધન ધામ યૌવનધરા, એ મોહ અજ્ઞાત્વના,
રે! રે! જીવ વિચાર એમજ સદા, અન્યત્વદા ભાવના.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

આ શરીર તે મારૂં નથી, આ રૂપ તે મારૂં નથી, આ કાંતિ તે મારી નથી, આ સ્ત્રી તે મારી નથી, આ પુત્ર તે મારા નથી, આ ભાઇઓ તે મારા નથી, આ દાસ તે મારા નથી, આ સ્નેહીઓ તે મારાં નથી, આ સંબંધીઓ તે મારાં નથી, આ ગોત્ર તે મારૂં નથી. આ જ્ઞાતિ તે મારી નથી, આ લક્ષ્મી તે મારી નથી. આ મહાલય તે મારાં નથી, આ યૌવન તે મારૂં નથી, અને આ ભૂમી તે મારી નથી. માત્ર એ અજ્ઞાનપણાનો મોહ છે. સિદ્ધગતિને સાધવા માટે હે જીવ! અન્યત્વનો બોધ દેનારી અન્યત્વભાવનાનો વિચાર કર, વિચાર કર.

મિથ્યામમત્વની ભ્રમણા ટળવાં માટે, અને વૈરાગ્યની વૃદ્ધિને માટે પ્રભાવથી મનન કરવાયોગ્ય રાજરાજેશ્વર ભરતનું દૃષ્ટાંત અહીં આગળ ટાંક્યું છે.

ભરતેશ્વર.

ચક્રવૃતિની અનેક પ્રકારની સંપદાથી વિભૂષિત શ્રીમાન્ રાજરાજેશ્વર ભરત પોતાના સુંદર આદર્શ-ભુવનમાં વસ્ત્રાભૂષણથી વિભૂષિત થઇ મનોહર સિંહાસનપર બેઠા હતા, ચારે બાજુનાં દ્વાર ખુલ્લાં હતાં, નાના પ્રકારના ધૂપનો ધુમ્ર સૂક્ષ્મ રીતે પ્રસરી રહ્યો હતો નાનાં પ્રકારનાં સુગંધી પદાર્થો ઘમઘમી રહ્યાં હતાં, નાના પ્રકારનાં સુસ્વરયુક્ત વાજિંત્રો યાંત્રિક કળાવડે સ્વર ખેંચી રહ્યાં હતાં, શીતળ, મંદ અને સુગંધી એમ ત્રિવિધ વાયુની લહરીઓ છૂટતી હતી, આભૂષણાદિક પદાર્થોનું નિરીક્ષણ કરતાં કરતાં એ શ્રીમાન્ રાજરાજેશ્વર ભરત તે ભુવનમાં અપૂર્વતાને પામ્યો તે એવી રીતે કે એના હાથની એક આંગળીમાંથી વીંટી નિકળી પડી. ભરતનું ધ્યાન તે ભણી ખેંચાયું અને આંગળી કેવળ અડવી જણાઇ. નવ આંગળીઓ વીંટીથી જે મનોહરતા ધરાવતી હતી, તે મનોહરતા વિના આ આંગળીપરથી ભરતેશ્વરને અદ્ભૂત મૂળોત્તર વિચારની પ્રેરણા થઇ. શા કારણથી આ આંગળી આવી લાગવી જોઇએ ? એ વિચાર કરતાં વીંટીનું નીકળી પડવું, એ કારણ એમ તેને સમજાયું. તે વાતને વિશેષ પ્રમાણભૂત કરવા બીજી આંગળીની વીંટી તેણે ખેંચી લીધી. એ બીજી આંગળીમાંથી જેવી વીંટી નિકળી તેવી તે આંગળી પણ અશોભ્ય દેખાઇ. વળી એ વાતને સિદ્ધ કરવાને તેણે ત્રીજી આંગળીમાંથી વીંટી

કાઢી લીધી એટલે તે પણ તેવીજ દેખાવા લાગી. એમ અનુક્રમે દસે આંગળીઓ અડવી કરી મૂકી. અડવી થઇ જવાથી સઘળીનો દેખાવ અશોભ્ય દેખાયો. અશોભ્ય દેખાવાથી રાજરાજેશ્વર અન્યત્વભાવનામાં ગદ્‌ગદિત થઇ એમ બોલ્યા—"અહોહો! કેવી વિચિત્રતા છે" કે ભૂમિમાંથી ઉત્પન્નથયેલી વસ્તુને ટીપીને કુશળતાથી ઘડી મુદ્રિકા બનાવી. એ મુદ્રિકાથી મારી આંગળી સુંદર દેખાઇ, એ આંગળીમાંથી મુદ્રિકા નીકળી પડતાં એથી વિપરીત દેખાવ દીધો, વિપરીત દેખાવથી અશોભ્યતા અને અડવાપણું ખેદરૂપ થયું, અશોભ્ય જણાવાનું કારણ માત્ર વીંટી એજ ઠર્યું કે ! જો વીંટી હોત તો એવી અશોભા હું ન જોત. એ મુદ્રિકાથી મારી આ આંગળી શોભા પામી. એ આંગળીવડે આ હાથ શોભે છે, અને એ હાથવડે આ શરીર શોભા પામે છે. ત્યારે એમાં હું શોભા કોની ગણું ? અતિ વિસ્મયતા ? મારી આ મનાતી મનોહર કાંતિને વિશેષ દીસ કરનાર તે મણિ માણિક્યાદિના અલંકારો, અને રંગ બેરંગી વસ્ત્રો ઠર્યાં. એ કાંતિ, મારી ત્વચાની શોભા ઠરી. એ ત્વચા શરીરની ગુપ્તતા ઢાંકી સુંદરતા દેખાડે છે. અહોહો ! આ મહા વિપરીતતા છે ? જે શરીરને હું મારૂં માનું છું તે શરીર તે માત્ર ત્વચાવડે, તે ત્વચા કાંતિવડે અને તે કાંતિ વસ્ત્રાલંકારવડે શોભે છે. ત્યારે શું મારા શરીરની તો કંઇ શોભા નહીંજ કે ? રૂધિર, માંસ અને

હાડનોજ કેવળ એ માળો કે? અને એ મારો તે હું કેવળ મારોજ માનું છું. કેવી ભૂલ ? કેવી ભ્રમણા ? અને કેવી વિચિત્રતા છે? કેવળ હું પરપુદ્ગળની શોભાથી શોભું છું. કોઇથી રમણિકતા ધરાવતું શરીર તે મારે, મારૂં કેમ માનવું? અને કદાપિ એમ માનીને હું એમાં મમત્વભાવ રાખું તો પણ કેવળ દુઃખમય અને વૃથા છે. આ મારા આત્માનો એ શરીરથી એક કાળે વિયોગ છે! આત્મા જ્યારે બીજા દેહને ધારણ કરવા પરવરશે ત્યારે આ દેહ અહીં રહેવામાં કાંઇ શંકા નથી. એ કાયા મારી ન થઇ અને નહીં થાય, ત્યારે હું એને મારી માનું છું કે માનુ એ કેવળ મૂર્ખતા છે.

જેનો એક કાળે વિયોગ થવાનો છે, અને જે કેવળ અન્યત્વભાવ ધરાવે છે. તેમાં મમત્વપણું શું રાખવું ? એ જ્યારે મારી થતી નથી ત્યારે મારે એનું થવું શું ઉચિત છે? નહીં, નહીં. એ જ્યારે મારી નહીં, ત્યારે હું એનો નહિં. એમ વિચારૂં દૃઢ કરૂં, અને પ્રવર્તન કરૂં; એ વિવેકબુદ્ધિનું તાત્પર્ય છે. આ આખી સૃષ્ટિ અનંત ચીજથી અને અનંત પદાર્થોથી ભરી છે, તે સઘળા પદાર્થ કરતાં જેના જેટલી કોઇ પણ વસ્તુપર મારી પ્રિયતા નથી, તે વસ્તુ તે મારી ન થઇ તો પછી બીજી કઇ વસ્તુ મારી હોય? અહોહો! હું બહુ ભૂલી ગયો. મિથ્યા મોહમાં લથડી પડયો. તે નવયૌવનાઓ, તે કુળદિપક પુત્રો, તે અઢળક લક્ષ્મી અને

તે છ ખંડનું મહાન્ રાજ, એ મારાં નથી. એમાંનું લેશમાત્ર પણ મારૂં નથી. એમાં મારો કિંચિત્ ભાગ નથી. જે કાયાથી હું એ સઘળી વસ્તુઓનો ઉપભોગ લઉં છું, તે ભોગ્ય વસ્તુ જ્યારે મારી ન થઈ, ત્યારે બીજી મારી માની બેઠેલો વસ્તુ, સ્નેહી, કુટુંબી આદિ મારાં શું થનાર હતાં? નહીં. કંઈજ નહીં. એ મમત્વભાવ મારે જોઈતો નથી. એ પુત્ર, એ મિત્ર એ કલત્ર, એ વૈભવ, એ લક્ષ્મીને મારે મારાં માનવાંજ નથી. હું એનો નહીં, ને એ મારાં નહીં. પુણ્યાદિ સાધીને મેં જે જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી, તે તે વસ્તુ મારી ન થઈ એના જેવું સંસારમાં બીજું કયું ખેદમય છે? મારાં ઉગ્રપુણ્યત્વનું પરિણામ આજકે? છેવટે એ સઘળાંનો વિયોગજ કે? પુણ્યત્વનું એ ફળ પામીને એની વૃદ્ધિને માટે મેં જે જે પાપ કર્યાં તે તે મારા આત્માએ ભોગવવાંજ કે? તે પણ એકલાએજ કે? એમાં કોઇ સહીચારી નહીંજ કે? નહીં નહીં. એ અન્યત્વભાવવાળા માટે હું મમત્વ દર્શાવી આત્માનો અનહિતૈષી થઇ એને રૌદ્ર નર્કનો ભોક્તા કરૂં એ જેવું કયું અજ્ઞાન છે? એવી કઈ ભ્રમણા છે! એવો કયો અવિવેક છે?

ત્રેસઠશલાકા પુરૂષમાંનો હું એક ગણાયો, ત્યાં આવાં કૃત્ય ટાળી શકું નહીં. અને પ્રાપ્ત કરેલી પ્રભુતાને ખોઇ બેસું એ કેવળ અયુક્ત છે. એ પુત્રોનો, એ પ્રમદાઓનો, એ રાજ વૈભવનોઅને એ વાહનાદિ

સુખનો મારે કશો અનુરાગ નથી. મમત્વ નથી. વૈરાગ્યનું રાજ રાજેશ્વર ભરતના અંતઃકરણમાં આવું ચિત્ર પડયું કે તિમિરપટ ટળી ગયું, શુકલધ્યાન પ્રાપ્ત થયું અશેષકર્મ બળીને, ભસ્મીભૂત થયાં !!! મહા દિવ્ય અને સહસ્ત્ર કિરણથી પણ અનુપમ કાંતિમાન કૈવલ્યજ્ઞાન પ્રગટ થયું. તેજ વેળા એણે પંચમુષ્ટિ કેશ લોચન કર્યું. શાસનદેવીએ એને સંતસાજ આપ્યો, અને તે મહા વિરાગી, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, થઇ ચતુર્ગતિ, ચોવીશ દંડક, તેમજ આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી વિરક્ત થયો. ચપળ સંસારનાં સઘળાં સુખ વિલાસથી એણે નિવૃત્તિ કરી. રાગ દ્વેષ ગયો, અને તે નિરંતર સ્તવનાયોગ્ય પરમાત્મા થયો.

ખરેખર ભરતનું મનન કરવાયોગ્ય ચરિત્ર સંસારની શોકાર્તતા અને ઔદાસિન્યતાનો પુરેપુરો ભાવ ઉપદેશ, અને પ્રમાણદર્શિત કરે છે. કહો ! એને ત્યાં કંઇ ખામી હતી ? નહોતી એને ત્યાં નવયૌવન સ્ત્રીઓની ખામી, કે નહોતી રાજરિદ્ધિની ખામી. નહોતી વિજયસિદ્ધિની ખામી કે નહોતી નવનિધિની ખામી, નહોતી પુત્ર સમુદાયની ખામી, કે નહોતી કુટુંબ પરિવારની ખામી, નહોતી રૂપકાંતિની ખામી કે નહોતી યશકીર્તિની ખામી. એને કોઇ પણ પ્રકારની ખામી નહોતી. એવી રીતે છ ખંડનો પ્રભુ દેવના દેવ જેવો, અઢળક સામ્રાજ્ય લક્ષ્મીનો ભોક્તા, મહાયુનો ધણી, અ-

નેક રત્નની યુક્તતા ધરાવનાર, રાજરાજેશ્વર ભરત આ-દર્શભુવનને વિષે અન્યત્વભાવના ઉપજવાથી શુદ્ધ વિ-તરાગી થયા. ભરતેશ્વરે વિવેકથી અન્યત્વના સ્વરૂપને જોયું, જાણ્યું, અને સર્પ-કંચુકવત્ સંસાર પરિત્યાગ કરી તેનું મિથ્યા મમત્વ સિદ્ધ કરી આપ્યું. મહા વૈ-રાગ્યની અચળતા, નિર્મમત્વતા, અને આત્મશક્તિનું પ્રફુલ્લિત થવું આ મહા યોગીશ્વરના ચરિત્રમાં કહ્યું છે.

એક પિતાના સો પુત્રમાં નવાણું, આગળ આત્મ-સિદ્ધિને સાધતા હતા, સોમા આ ભરતેશ્વરે સિદ્ધિ સાધી. પિતાએ પણ એજ સિદ્ધિ સાધી. ભરતેશ્વરી રાજ્યાસનપર બિરાજનારાઓમાંથી આઠપાટ સુધી એજ આદર્શા-ભુવ-નમાં તેજ સિદ્ધિને પામ્યા કહેવાય છે. એ સકળ સિદ્ધિ-સાધકમંડળ, અન્યત્વનેજ સિદ્ધ કરી એકત્વમાં પ્રવેશ કરાવે છે. અભિવંદન હો તે પરમાત્માઓને !

ઉક્તચરિત્રો એવો બોધ આપે છે કે આ સંસાર-માં દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, સંપદા અને ભોગાદિનો તને જે જે સંબંધ થયો છે, તે બધાં તારા રૂપથી અન્ય છે એટલે ભિન્ન છે. જુદાં છે, તેમાં તને કોની દિલગીરીનો વિચાર થયાં કરે છે? તે સર્વનો સંબંધ તેં અનંતીવાર જોડયો છે, અને છોડયો છે. જેનો સંયોગ છે તેનો વિ-યોગ છે. કારણકે વૈરાગ્યશતકમાં કહ્યું છે કે—

अन्नए कुंडा अनय, गेहिणी परि अणोऽवि अन्नय;
भूग नलिअम अहुदं, पलिलं हवइ उनंतेण.

ભાવાર્થ—હે આત્મન્! તું આ સંસારરૂપ ચક્ડોળ ઉપર ચડીને એમ વિચાર કરે છે કે આ મારૂં સઘળું કુટુંબ મારા ભેગું સદાકાળ એક સ્થિતિમાં રહે, અને આ સર્વ કુટુંબનો મારે કોઇ દિવસ વિયોગ પડે નહીં એવા ઉપાયમાં તું રાત્રી દિવસ મંડેલો છે. પરંતુ એમ વિચાર નથી કરતો કે જે વસ્તુ કેવળ અન્યત્વ અને અસ્થિર સ્વભાવ ધરાવે છે, તે કરોડો ઉપાયે કરી સ્થિર થવાની નથી. કારણકે જે સર્વ કુટુંબી માણસો છે, તે સર્વનાં કર્મ જુદાં જુદાં છે. પરંતુ એકરૂપે નથી. તેથી સ્ત્રી પુત્ર અને પુત્રીઓ આદિ પરિવાર પોતપોતાના કર્માનુસારે નાના પ્રકારની ગતિઓમાંથી જેવી રીતે આવ્યાં હતાં તેવી રીતે પાછાં ચાલ્યાં જાય છે. તે કેવી રીતે ચાલ્યાં જાય છે? ઉત્તર—જેમ કોઇ ભૂત-દેવતાને બળી બાકળા ફેંકે છે, તે બળી બાકળા પરાધીનપણે જુદી જુદી જગાએ જઈ પડે છે; તેમ આ બિચારા સ્ત્રી, પુત્રાદિ કુટુંબીજનો કર્માધીનપણાથી અનેક પ્રકારની ગતિઓમાં જઇ પડે છે. એમ વિચારી તેવા ખોટા મમત્વને છોડી દઇને તેમના સંયોગ વિયોગમાં રાગ-દ્વેષ ન કરતાં તારા આત્માની ચિંતા કર. મનુષ્ય ભવનો જે જે સમય જાય છે, તેમાં જો તું તારૂં પોતાનું હીત નહીં કરીશ, પાપથી વિમુખ નહીં થઇશ. તથા કુગતિનું કારણ જે રાગ, દ્વેષ, કામ, ક્રોધ અને લોભાદિ કષાયથી તારા આત્માને નહી મૂકાવીશ, તો

નરક તિર્યંચગતિમાં પરાધીન થયા પછી શું કરી શકીશ? જે સ્ત્રી, પુત્ર, સેવકાદિને પોતાનાં માને છે તે મિથ્યા મોહનો મહિમા છે. આનું નામજ મિથ્યાત્વ છે. એ સમસ્ત સંબંધ કર્મજનિત અને અલ્પકાળનો છે. પોતાના સ્વરૂપની ભૂલ થવાથી તે સર્વને પોતાના માની લીધેલ છે, પણ સર્વ સંસારી જીવોની પ્રકૃતિ જુદી જુદી છે. પ્રકૃતિ મળ્યા વિના પ્રીતિ કેમ થાય? જો કોઇથી પોતાના વિષય-કષાયરૂપ પ્રયોજન પારપડતાં હોય તો તેની સાથે પ્રીતિ કરે છે, પણ વિના પ્રયોજને પ્રીતિ થતી નથી. જેવી રીતે કે-વેળુના કણમાં જળાદિ ચીકણાશ મળવાથી તેનો લાડવો બંધાય છે. તેવી રીતે સર્વ કુટુંબીજનો વિષય-કષાયરૂપ ચીકણાશથી સંબંધ ધરાવે છે. પણ જળ સૂકાઇ જવાથી કણીઆ જુદા જુદા પડી જાય છે તેમ વિષય-કષાયરૂપ મતલબ પાર ન પડવાથી પ્રીતિ છોડી દે છે. માટે હે આત્મન્! બધું જગત વેલુના કણની માફક કોઈ કોઈનું સંબંધી નથી. સંસારી જીવોને જે પોતાના વિષય-કષાય પુષ્ટ કરે તેજ મિત્ર છે, અને તેમાં જે અટકાવ કરે તેજ વેરી છે. જગતનો એવો સ્વભાવ જાણી અન્યમાં (પરમાં) જે રાગ, દ્વેષ છે તેનો ત્યાગ કર, ત્યાગ કર.

આત્મા સ્વભાવથી (મૂળથી) શરીરાદિથી વિલક્ષણ-ચેતનામય છે. દેહ-પુદ્દગળ વિનાશક અચેતન,-જડ છે. કારણ કે તે અનેક પુદ્દગળ પરમાણુઓના સમુહથી બ-

નેલ છે, પણ તે તમામ પરમાણુ જુદા જુદા વિખરાઇ જશે. અને આત્મા, ચૈતન્ય, સ્વભાવ, અખંડ અવિનાશી રહેશે, તેથી સકળ સંબંધમાં અન્યપણાનો દૃઢ નિર્ણય કરો. આત્માનો સ્વભાવ દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ અને નોકર્મથી અન્યછે. એમ જાણી અન્યત્વને સિદ્ધ કરી એકત્વને ભાવો.

ઇંદ્રવજ્રા

જો આપણો દેહજ એ ન હોઇ,
તો અન્યકો આપણ મિત્ર કોઇ;
જે સર્વ તે અન્ય ઇંહાં ભણી જે,
કે હો તિહાં હર્ષ વિષાદ કીજે. ૧

ઉપજાતિ.

દેહાદિ જે જીવ થકી અનેરા,
શ્યાં દુઃખ કીજે તસ નાશ કેરાં;
તે જાણીને વાધણીને પ્રબોધી,
શુકોસલે સ્વાંગ ન સાર કીધી. ૨

શ્રી કેશરવિમળ.

૬ અશુચિભાવના.

કાયા મહા એ અશુચિતાઇ,
જિહાં નવ દ્વાર વહે સદાઇ;
કસ્તૂરિ કર્પૂર સુદ્રવ્ય સોઇ,
તે કાય સંયોગ મલીન હોઇ. ૧
અશુચિ દેહી નર નારિ કેરી,
મ રાચજે એ મળમુત્ર શેરી;
એ કારમી દેહ અસાર દેખી,
ચતુર્થ ચક્રિય પણ તે ઉવેખી. ૨

શ્રી કેશરવિમળ.

ભાવાર્થ—હે! ચેતન! આ કાયા મહા મહા અશુચિમય છે, જેના નવ દ્વારમાં હમેશાં અશુચિ વહ્યાં કરે છે; વળી જેના સંયોગથી કસ્તુરી કર્પૂરાદિ સુગંધી મલીન થઈ જાય છે. સ્ત્રી પુરૂષોનાં શરીર એ મળમુત્રની શેરી છે. એમાં શું રંજન થવા જેવું છે? આ કારમી એટલે ક્ષણમાં વિણસી જાય એવી અસાર કાયા દેખીને ચોથા સનત્કુમાર ચક્રવર્તિએ તેનું મિથ્યામાન તજી દીધું: એ ભગવાન્ સનત્કુમારનું ચરિત્ર અશુચિભાવનાનો ઉત્તમ બોધ આપે છે.

સનતકુમાર.

ચક્રવર્તીની અનેક પ્રકારની સંપદાથી સંયુક્ત શ્રીમાન રાજરાજેશ્વર સનત્કુમાર નામે ચોથા ચક્રવર્તી

હતો, તેનાં વર્ણ અને રૂપ અનુપમ હતાં. એક વેળા સૌધર્મ સભામાં તેના રૂપનાં વખાણ થયાં. કોઇ બે દેવોને તે વાત રૂચી નહીં, તેથી ખાતરી કરવા વિપ્રરૂપે અંતઃપુરમાં ગયા. તે વેળા તેનો દેહ ખેળભર્યો હતો, તેને અંગે મર્દનાદિ પદાર્થોનું વિલેપન થતું હતું, એક નાનું પોતીયું પહેર્યું હતું, એવી રીતે તે સ્નાન મંજન કરાવવા બેઠો હતો. વિપ્રરૂપે આવેલા દેવતા તેનું મનોહર મુખ, કંચનવર્ણી કાયા, અને ચંદ્ર જેવી કાંતિ જોઇને બહુ આનંદ પામ્યા. જરા માથું ધુણાવ્યું, એટલે ચક્રવર્તીએ પૂછ્યું. તમે માથું કેમ ધુણાવ્યું ? દેવોએ કહ્યું.-હે નરેંદ્ર! અને તમારૂં રૂપ નીરીક્ષણ કરવા બહુ અભિલાષી હતા. સ્થળે સ્થળે તમારાં વર્ણ, રૂપની સ્તુતિ સાંભળી હતી. આજે તે વાત અમને પ્રમાણભૂત થઇ, તેથી અમે આનંદ પામ્યા. માથું ધુણાવ્યું તેનું કારણ એ છે કે "જેવું લોકોમાં બોલાય છે તેવું જ તમારૂં રૂપ છે." એથી વિશેષ છે, પણ ઓછું નથી. સનત્કુમાર પોતાના સ્વરૂપ વર્ણની સ્તુતિથી પ્રભુત્વ લાવી બોલ્યો. તમે આ વેળા મારૂં રૂપ જોયું તે ભલે. પરંતુ હું જ્યારે રાજસભામાં વસ્ત્રાલંકાર ધારણ કરી સિંહાસનપર બેસું છું ત્યારે મારૂં રૂપ અને મારો વર્ણ જોવાયોગ્ય છે. અત્યારે તો હું ખેળ ભરી કાયાએ બેઠો છું. જો તે વેળા તમે મારાં વર્ણરૂપ જુઓ તો અદ્ભૂત ચમત્કાર પામો, અને ચકિત થઇ જાઓ. તે સાંભળી દેવોએ ક-

છું. ત્યારે પછી અમે રાજસભામાં આવીશું. એમ કહીને ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. સનતકુમારે સ્નાન મંજન કરાવ્યા પછી ઉત્તમ અને અમુલ્ય વસ્ત્રાલંકારો ધારણ કર્યા. અનેક ઉપચારથી જેમ પોતાની કાયા વિશેષ આશ્ચર્યતા ઉપજાવે તેમ કરીને રાજસભામાં આવીને સિંહાસનપર બેઠો. આજુ બાજુ સમર્થ મંત્રીઓ, સુભટો, પંડિતો અને સભાસદો પોતપોતાને યોગ્ય આસને બેસી ગયા છે. રાજરાજેશ્વર છત્ર, ચામરથી ને ખમાખમાથી વિશેષ શોભી રહ્યો છે. તે વેળા પેલા બે દેવતાઓ પાછા વિપ્રરૂપે આવ્યા. અદ્‌ભૂતરૂપ-વર્ણથી આનંદ પામવાને બદલે જાણે ખેદ પામ્યા હોય એવા રૂપમાં તેઓએ માથું ધુણાવ્યું. તેથી ચક્રવર્તીએ પૂછ્યું.-અહો! બ્રાહ્મણો! ગઈ વેળા કરતાં આ વેળા તમે જુદા રૂપમાં માથું ધુણાવ્યું એનું શું કારણ છે? તે મને કહો. અવધિજ્ઞાના નુસારે વિપ્રે કહ્યું. "હે મહારાજ તે રૂપમાં અને આ રૂપમાં ભૂમી આકાશનો ફેર પડી ગયો છે." ચક્રવર્તીએ તે સ્પષ્ટ સમજાવવા કહ્યું. બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે.-"મહારાજાધિરાજ! પ્રથમ તમારી કોમળ કાયા અમૃતતુલ્ય હતી, આ વેળાએ ઝેરરૂપ છે, તેથી જ્યારે અમૃતતુલ્ય અંગ હતું ત્યારે આનંદ પામ્યા હતા. આ વેળાએ ઝેરતુલ્ય છે ત્યારે ખેદ પામ્યા છીએ. અમે જે કહ્યું તેની સિદ્ધતા કરવી હોય તો તમે હમણાં તાંબુલ થુંકો, તેપર જે મક્ષિકા બેસશે તે તત્કાળ પરધામ પામશે. સનતકુમારે પરીક્ષા

કરી તે સત્ય ઠરી. પૂર્વકર્મના પાપનો જે ભાગ તેમાં આ કાયાના મદ સંબંધીનો મેળાપ થવાથી એ ચક્રવર્તીની કાયા ઝેરમય થઇ ગઇ. વિનાશીક અને અશુચિમય કાયાનો આવો પ્રપંચ જોઇને તેના અંતઃકરણમાં વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. કેવળ આ સંસાર તજવા યોગ્ય છે. સ્ત્રી, પુત્ર અને મિત્રાદિના શરીરમાં પણ આવીને આવીજ અશુચિ રહી છે. એ સઘળું મોહ માન કરવા યોગ્ય નથી. એમ બોલીને તે છ ખંડની પ્રભુતા ત્યાગ કરીને ચાલી નીકળ્યો. સાધુરૂપે જ્યારે વિચરતો હતો ત્યારે તેને મહા રોગ ઉત્પન્ન થયો. તેના સત્યત્વની પરીક્ષા લેવાને કોઇ દેવ ત્યાં વૈદ્યરૂપે આવ્યો, અને સાધુને કહ્યું કે હું બહુ કુશળ રાજવૈદ્ય છું, તમારી કાયા રોગનો ભોગ થયેલ છે, જો ઇચ્છા હોય તો તત્કાળ મટાડી આપું. સાધુ બોલ્યા. હે વૈદ્ય! કર્મરૂપ જે મહા મદોન્મત્ત રોગ છે તે રોગ ટાળવાની તમારી જો સમર્થતા હોય તો ભલે મારો આ રોગ ટાળો. એ સમર્થતા ન હોય તો એ રોગ ભલે રહ્યો. દેવતાએ કહ્યું. એ રોગ ટાળવાની સમર્થતા હું ધરાવતો નથી. પછી સાધુએ પોતાની લબ્ધિના પરિપૂર્ણ પ્રબળવડે થુંકવાળી આંગળી કરી તે રોગને ખરડી કે તત્કાળ તે રોગ વિનાશ પામ્યો, અને કાયા પાછી હતી તેવી બની ગઇ. તે વેળા દેવે પોતાનું સ્વરૂપ પ્રકાશ્યું. ધન્યવાદ આપી, વંદન કરી સ્વસ્થાનકે ગયો.

ઉક્ત ચરિત્ર ઉપરથી એવો બોધ મળે છે કે હે

આત્મન્! તું આ અશુચિમય કાયાનો વિચાર કરીશ તો તને જણાશે કે આ દેહ માતાની યોનીરૂપ દુર્ગંધમય સ્થાનમાં પીતાના વીર્ય અને માતાના મલીન રૂધીરનો મેળાપ થવાથી ઉત્પન્ન થયેલ છે, અને ત્રણ જગત્‌ના એંઠરૂપ પુદ્‌ગળ પરમાણુના પોષણથી વૃદ્ધિ પામેલ છે, અને ગર્ભને વિષે મહા મલીન દુર્ગંધમય રૂધીર માંસના ભરેલા જરાયુપડલમાં નવ માસ રહેલ છે; તથા અતિ દુર્ગંધ સહન કરી પ્રસવનું ભયંકર સંકષ્ટ સહન કરેલ છે. વળી જેમ મળથી બનેલો અને મળથી ભરેલો ચારે બાજુએ છિદ્રવાળો ઘડો હોય, તેમાંથી જે મળ નીકળ્યાં કરે. તેને પાણી આદિ અનેક ઉપચારોથી ધોઇએ તોપણ તે કેવી રીતે સાફ થાય? તેમ આ દેહ હાડ, માંસ, રૂધીર, ત્વચા, નસો, મેદ અને મજ્જા એમ સાત ધાતુથી બનેલ છે. વળી મળ મુત્રરૂપ દુર્ગંધમય વસ્તુથી તથા લટ, કીડા આદિ જંતુથી ભરેલા ચામડાના કોથળારૂપ છે. જેનાં મોટાં નવ દ્વારમાંથી તથા સાડાત્રણ કરોડ રોમમાંથી નિરંતર મળમુત્રાદિ દુર્ગંધવાળા પદાર્થો વહ્યાં કરે છે. તેને નદી, કુવા, સમુદ્ર તથા તીર્થાદિના જળોથી તથા બીજા અનેક સુગંધવાળા પદાર્થોથી ધોઇએ તોપણ તે કેવી રીતે પવિત્ર થાય? કસ્તુરી, કર્પૂર, ચંદન, પુષ્પ, અને તે સઘળાં તીર્થાદિનાં જળો આ દેહના સંયોગથી ઉલટાં અપવિત્ર થાય છે. તો આ અપવિત્ર દેહ કેવી રીતે પવિત્ર થાય? આ જ-

ગતમાં જે જે અપવિત્ર વસ્તુઓ છે, તે લોહી, માંસ, મળ, મુત્ર, વીર્ય, લાળ તથા કાન, નાક અને આંખ આદિના મેલના સ્પર્શથી થયેલ છે. ત્રસપ્રાણીના દેહના સંબંધવિના કોઇ અપવિત્ર વસ્તુ આ જગતમાં નથી. આ દેહને પવિત્ર કરવાને ત્રણલોકમાં કોઇપણ પદાર્થ સમર્થ નથી. તેવા શરીરને વિષે હે જીવ! તું કર્મના વશથી બંધાએલ છે, તેમાં મારાપણું માની લઇને એટલે આ શરીર તે હું છું એમ ધારીને તેના ઉપર મમત્વભાવ રાખીને શું કરવા મિથ્યા હેરાન થાય છે.

પવિત્રતાના બે પ્રકાર છે. ૧ લૌકિક. ૨ લોકોત્તર. લૌકિક પવિત્રતા આઠ પ્રકારે છે. કોઈની શુચિ અમુક કાળ ગયા પછી, કોઇની અગ્નિથી, કોઇની ધુપથી, કોઈની રાખથી, કોઇની માટીથી, કોઇની જળથી, કોઈની છાણથી અને કોઇની દર્ભથી પવિત્રતા થાય છે. એમ જગતમાં આ દેહની પવિત્ર જળથી મનાએલી છે. પણ રક્તપીત જેવા, સદૈવ લોહી પરૂથી ગદગદતા, મહારોગની ઉત્પત્તિવાળા, પળમાં વિણસી જવાનો જેનો સ્વભાવ છે એવા દેહની પવિત્રતા માનવી એ મિથ્યા દર્શન છે. મળમુત્ર, નર્ક, હાડ, માંસ, પરૂ અને શ્લેષ્મથી જેનું બંધારણ રચ્યું છે. ત્વચાથી માત્ર જેની મનોહરતા છે, તે કાયાનો મોહ ખરે વિભ્રમજ છે. સનતકુમાર જેવા અતિ પુન્યના ધણીએ જેનું લેશમાત્ર માન કર્યું તેપણ જેથી સંખાયું નહીં તો તે કાયામાં હે! પા-

મર માણા તું શું મોહ કરે છે. એ કિંચિત્ સ્તુતિપાત્ર નથી. આમ છતાં પણ આગળ આ મનુષ્યદેહને બીજા બધા દેહ કરતાં સર્વોત્તમ કહેવો પડશે. એનાથી સિદ્ધ ગતિની પ્રાપ્તિ છે. તે વાતની સિદ્ધતાને માટે અહીં નામ વ્યાખ્યાન આપ્યું છે.

આત્માના શુભ કર્મના જ્યારે ઉદય થાય છે, ત્યારેજ તે મનુષ્યદેહ પામે છે. મનુષ્ય એટલે બે હાથ, બે પગ, બે આંખ, બે કાન, એક મુખ અને એક નાકવાળા દેહનો ધણી એમ નથી, પણ એનો મર્મ જુદો છે. જો એમ માનવામાં અવિવેક કરીએ તો પછી વાનરને મનુષ્ય ગણવામાં દોષ શો? એ બિચારાંએ તો એક પૂછડું પણ વધારે પ્રાપ્ત કર્યું છે, પણ એમ નહીં. મનુષ્યપણાનો મર્મ આમ છે. વિવેકબુદ્ધિ જેના મનમાં ઉદય પામી છે, તેજ મનુષ્ય. બાકી બધા એ સિવાયના દ્વિપાદરૂપે પશુજ છે. પંડિત પુરૂષો નિરંતર એ માનવપણાનો આમજ મર્મ પ્રકાશે છે, વિવેકબુદ્ધિના ઉદયથી મુક્તિના રાજમાર્ગમાં પ્રવેશ કરાય છે, અને એ માર્ગમાં પ્રવેશ એ માનવદેહની ઉત્તમતા છે. તોપણ તે દેહ કેવળ અશુચિમયજ છે. એના સ્વભાવમાં અન્યત્વ નથી એમ નિરંતર સ્મૃતિમાં રાખવું ઉચિત છે.

આ દેહની લોકોત્તર પવિત્રતા એ છે કે કર્મમળને ધોઇ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિર થવું, એ પવિત્રતાનું કારણ રત્નત્રયીભાવ છે. રત્નત્રયીના ધારક, પરમ

સામ્યભાવવાળા દશ યતિધર્મ સંયુક્ત મુસાફ્રી છે. જેના સમાગમથી અમૂર્તિક આત્માના સ્વભાવને મલીન કરનારા મિથ્યાત્વ, વિષય, કષાય, રાગદ્વેષ આદિનો ક્ષય થઇ શુદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે આત્માને અનાદિકાળથી રાગાદિ કર્મમળ વળગેલા છે તે દૂર કરવા દેહ ઉપરનો રાગ તજી અશુચિભાવના ભાવો.

ગીતિવૃત્ત.

ખાણ મુત્રને મળની, રોગ જરાનું નિવાસનું ધામ;
કાયા એવી ગણિને, માન ત્યજીને કર સાર્થક આમ.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

---

૭ આશ્રવભાવના.

માલિની વૃત.

ઇહ અવિરતિ મિથ્યા યોગ પાપાદિ સાધે,
ઇણ ઉણ ભવ જીવો આશ્રવે કર્મ બાંધે;
કરમ જનક જે તે આશ્રવા જે ન રૂંધે,
સમર સમય આત્મા સંવરી સો પ્રબુદ્ધે.

ભાવાર્થ—કર્મ આવવાનું કારણ આશ્રવ છે. જેમ સમુદ્રની વચ્ચે છિદ્રાળું વહાણ હોય, તેમાં પાણી ભરાઈ જાય, ઘરનું બારણું ખુલ્લું હોય તેમાં કૂતરું પેસી જાય, અથવા ચીકણા વસ્ત્રપર રજ ચોંટી જાય, તેમ

બાર અવ્રત, સોળ કષાય, નવ નોકષાય, પંચ પ્રકારનાં મિથ્યાત્વ, અને મન, વચન, કાયાના પંદર યોગ મળીને ૫૭ આશ્રવદ્વાર એટલે પાપને પ્રવેશ કરવાનાં ગડનાળાં અથવા પ્રનાલ છે.

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને પરિગ્રહ-નો ત્યાગ એ પાંચ પ્રકારનાં મહાવ્રત છે; એટલે એ પાંચ પ્રકારના પાપનો સર્વથા ત્યાગ. એ પાંચ મહાવ્રતો સંયમધારી મુનિરાજને હોય છે. એ પાંચ મહાવ્રતો દેશે ઉણાં હોય તો તેને અણુવ્રતો કહે છે; એટલે એ પાંચ પ્રકારના પાપનો એક દેશે ત્યાગ. તે પાંચ અણુવ્રતો વ્રતધારી શ્રાવકને હોય છે. કારણ કે ત્રસ જીવની મન, વચન અને કાયાથી હિંસા કરવી નહીં, કરાવવી નહીં, અને કરનારને સારૂં કરી માનવું નહીં, એવો નિયમ હોય છે. પણ સ્થાવરની વિરાધના પ્રયોજનના વશથી કરવી પડે છે, તેથી ગૃહસ્થને એક દેશથી હિંસાનો ત્યાગ હોય છે. બાકીના ચાર ગુણવ્રત અને ત્રણ શિક્ષાવ્રત મળી બાર વ્રત છે. તે બારવ્રત ધારણ નહીં કરવાથી પાપનો આશ્રવ થાય છે.

ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાય છે. તે દરેકની અનંતાનુબંધી, અપ્રત્યાખ્યાની, પ્રત્યાખ્યાની અને સંજ્વલન એમ ચાર ચોકડી મળી સોળ કષાય છે. સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ અને હાસ્યાદિ મળી નવ નોકષાય છે.

પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ છે.

મન, વચન અને કાયાના મળી પંદર યોગ છે.

મન, વચન, કાયાના શુભાશુભ પરિણામથી શુભાશુભ કર્મનો આશ્રવ થાય છે. પરિગ્રહની અભિલાષા, ઇંદ્રિયનાં વિષયની લોલુપતા, પારકું ધન હરી લેવાની ઇચ્છા, અન્યાયમાં પ્રવર્તન, અભક્ષનું ભક્ષણ, સાત વ્યસનનું સેવવું, પારકું બુરૂં કરવાની વ્રતિ રાખવી, એવી એવી મનની પ્રવૃત્તિ થવાથી પાપનો આશ્રવ થાય છે. વળી પોતાની પ્રસંસા અને પરની નિંદા, હિંસારંભ કરવાવાળા, વિષયાનુરાગ વધારવાવાળા, કષાયરૂપ અગ્નિને સળગાવવાવાળા, ધર્મ વિરૂદ્ધ મિથ્યાત્વ સ્વરૂપને પુષ્ટ કરવાવાળા વચનોથી પાપનો આશ્રવ થાય છે. યત્ના વિના કરૂણારહિત સ્વછંદતાથી દેહનું પ્રવર્તાવવું, મહાઆરંભની પ્રવૃત્તિ અને દેહની સારવારમાં રહેવું ઇત્યાદિ કાયયોગથી પાપનો આશ્રવ થાય છે; પણ એથી ઉલટી રીતે એટલે પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયમાં સંતોષ થવો. એટલે વિષયથી વિરક્ત થવું. પરોપકાર કરવાની ઇચ્છા, દુઃખી પ્રત્યે દયાની લાગણી, તત્વનું ચિંતવન સર્વ જીવ પ્રત્યે મિત્રભાવ, પંચપરમેષ્ટીમાં ભક્તિ, ધર્માત્મા પ્રત્યે અનુરાગ, તપ, વ્રત, શિયલ અને સંયમની ઇચ્છા એવી એવી મનની પ્રવૃત્તિ થવાથી પુન્યનો આશ્રવ થાય છે. સત્ય, હિત, મિષ્ટ તથા પરમાણમને અનુકુળ વચનો, સિદ્ધાંતની વાંચના, પુચ્છના, પરાવર્તના,

તથા અનુપ્રેક્ષા કરવાથી પુન્યનો આશ્રવ થાય છે. જિનેશ્વરની સેવા, ધર્માત્મા પુરૂષની વૈયાવચ્ચ, જતનાથી જીવની દયા, ઇત્યાદિ કાયયોગથી પુન્યનો આશ્રવ થાયછે. એમ મન, વચન અને કાયાની શુભાશુભ પ્રવૃત્તિને તીવ્રમંદ કષાયના યોગથી નાના પ્રકારના કર્મનો તીવ્રમંદ બંધ થાય છે. તેના ઉપર મુક્તામુક્તાવળીમાં કહ્યું છે કે—

જે કુંડરિકે વ્રત છાંડિ દીધું,
ભાઇતણું તે વળિ રાજ્ય લીધું;
તે દુઃખ પામે નરકે ઘણેરા,
તે હેતુ એ આશ્રવ દોષ કેરા.

વિશેષાર્થઃ—દૃષ્ટાંતરૂપે.

મહાવિદેહક્ષેત્રમાં વિશાળ પુંડરિગિણી નગરીના રાજ્યસિંહાસનપર પુંડરિક અને કુંડરિક નામે બે ભાઇ હતા. એક વેળા મહા તત્વજ્ઞાની મુનિમહારાજ વિહાર કરતા ત્યાં સમોસર્યા. મુનિના વૈરાગ્ય વચનામૃતથી કુંડરિક દિક્ષાનુરક્ત થયો, અને ઘેર આવ્યા પછી પુંડરિકને રાજ્ય સોંપી ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. સરસ નિરસ આહાર કરતાં થોડા કાળમાં તે મહારોગથી પીડાયો, તેથી ચારિત્ર પરિણામે ભંગ થયો. પુંડરિગિણી નગરીની અશોકવાડીમાં આવીને તેણે ઓઘો મુહપત્તિ વૃક્ષે વળગાડી મૂક્યાં. પછી નિરંતર તે ચિંતવન કરવા લાગ્યો કે પુંડરિક મને રાજ્ય આપશે કે નહીં આપે. વનપાળે કુંડરિકને ઓળખ્યો, તેથી તેણે જઇને પુંડરિકને સર્વ હકી

કત જણાવી કે, આકુળ વ્યાકુળ થતો તમારો ભાઇ અ-શોકબાગમાં રહ્યો છે. પુંડરિકે આવી કુંડરિકનાં મનો-ભાવ જોયાં, તેને ચારિત્રથી ડોળાયમાન થતો જોઇ કેટ-લોક ઉપદેશ આપી સમજાવ્યો, પણ તેનું મન સ્થિર થયું નહીં; તેથી તેને ઘેર તેડી લાવી રાજ્ય સોંપી દી-ધું. પણ કુંડરિકની આજ્ઞાને સામંત કે મંત્રી કોઇ માન વા લાગ્યા નહીં. ઉલટા તેને ધિક્કારતા હતા. કુંડરિકે ઘેર આવ્યા પછી ક્ષુધાતુરની પેઠે અતિ આહાર કર્યો, તેથી રાતે તેને બહુ પીડા થઇ તે વમન થયું, પણ અ-ભાવથી કોઇ પાસે આવ્યું નહીં, તેથી તેને પ્રચંડ ક્રોધ વ્યાપ્યો. તેણે નિશ્ચય કર્યો કે આ દરદથી જો મને શાં-તિ થાય તો પછી પ્રભાતે એ સઘળાને હું જોઇ લઇશ. એવા મહાદુર્ધ્યાનથી મરીને સાતમી નરકે તેત્રીસ સા-ગરોપમને આયુષ્યે અનંત દુઃખમાં જઇને ઉપજ્યો.

હે જીવ! ઉક્ત દૃષ્ટાંત ઉપરથી સાર એ છે જે—રાજ્ય, લક્ષ્મી, કંચન, કામિની આદિ સચેત અચેત દ્રવ્ય, પરિગ્રહ તથા કષાયાદિ ભાવ પરિગ્રહ આશ્રવનું મૂળ છે. માટે તેનો ત્યાગ કરવો. જ્યારે તે બંનેનો સ-ર્વથા મન, વચન અને કાયથી ત્યાગ થશે ત્યારેજ આ-ત્માના અવિનાશી સુખની પ્રાપ્તિ થશે. માટે હે ભવ્યો! પાપ આવવાનાં પાંચ આશ્રવદ્વાર બંધ કરો.

૮ સંવરભાવના.

ઇંદ્રવજા.

જે સર્વથા આશ્રવને નિરોધે,
તે સંવરી સંવરભાવ સાધે;
તે ભાવ વંદો ગુરૂ વજસ્વામી,
જેને ત્રિયા કંચન કોડી વામી.

શ્રી કેશરવિમળ.

આશ્રવથી ઉલટો શબ્દ સંવર છે.

આશ્રવનો નિરોધ કરવાથી સંવર થાય છે. એટલે પાપને આવવાનાં ગડનાળાં સમાન જે ૫૭ આશ્રવદ્વાર તેને સર્વથા રોકવાં એટલે નવાં આવતાં કર્મના સમૂહને અટકાવવાં તે સંવર.

જેમ આશ્રવ ભાવનામાં કહેવામાં આવ્યું કે સમુદ્રમાં રહેલી નાવને છિદ્ર હોય તો પાણી અંદર ભરાઇ બુડી જાય, પણ તેને બંધ કરી દીધું હોય તો પાણી આવતું નથી, અને તે નાવ પણ બુડતી નથી. તેમ પાપ આવવાનાં પ્રનાળને રોકવાથી નવાં કર્મ આવતાં બંધ થાય છે.

સમ્યગ્ દર્શનથી મિથ્યાત્વ આશ્રવ બંધ થાય છે. પાંચ ઇંદ્રિયો તથા છઠ્ઠું મન એને રોકવાથી ઇંદ્રિયો તથા મનદ્વારે આશ્રવ થતો બંધ થાય છે.

છકાય જીવની ઘાત કરવાવાળા આરંભના ત્યાગથી

તથા દ્વાદશ અવિરતિરૂપ કર્મ આવવાનાં દ્વાર રોકવાથી સંવર થાય છે.

સોળ કષાય, નવ નોકષાયને જીતી દશ લક્ષણયુક્ત યતિ ધર્મને ધારણ કરવાથી સંવર થાય છે. મન, વચન, કાયાના યોગથી કર્મનું આવવું થાય છે, પણ તેને ધ્યાન, સ્વાધ્યાય અને તપાદિવડે રોકવાથી સંવર થાય છે. વળી પાંચ સુમતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ પાળવાથી, દશ પ્રકારે યતિધર્મ ધારણ કરવાથી, બાર ભાવના ભાવવાથી, સતર પ્રકારે સંયમ પાળવાથી, બાવીશ પરિસહ સહન કરવાથી, નવાં કર્મ આવતાં બંધ થાય છે. એટલે સંવર થાય છે. પાંચ પ્રકારના પ્રમાદને તજી યત્નાથી વર્તવું તે સુમતિ છે. જેમાં અહિંસા એટલે દયા મુખ્ય છે. મન, વચન, કાયાના યોગને રોકવું તે ગુપ્તિ છે. સ્વતત્વ એટલે આત્મતત્વનું ચિંતવન કરવું તે ભાવના છે. પૂર્વ કર્મના ઉદયથી ક્ષુધા, તૃષાદિ પરિસહને કાયરતા રહિત સમભાવથી સહેવાં તે પરિસહનો જય છે. રાગાદિ દોષ રહિત પોતાના આત્મસ્વભાવમાં પ્રવૃત્તિ કરવી તે ચારિત્ર છે. એવી રીતે જે વિષયકષાયથી વિમુખ થઇ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી પ્રવર્તે છે. તેને સુમતિ ગુપ્તિ આદિ ઉપર જણાવેલ ધર્મોવડે નવીન કર્મનો આશ્રવ નહીં થતાં સંવર થાય છે. તેના ઉપર દ્રષ્ટાંત.

આશ્રવભાવનામાં કુંડરિક અને પુંડરિક જે બે ભાઇઓનું ચરિત્ર લખ્યું હતું, તેમાં કુંડરિકે પ્રથમ ચારિત્ર ધાર્-

ણ કર્યું હતું, પણ પાછળથી તેનું રાન ડોળાયમાન થવાથી ચારિત્ર તજી રાજ્ય લીધું તેથી મરી સાતમી નરકે ગયો, પણ તેના ભાઈ પુંડરિકે કુંડરિકને રાજ્ય આપી. તેના ચારિત્રનાં ઉપગરણ ઉઘો, મુખપટી આદિ લઇ નિશ્ચય કર્યો કે કોઈ મહર્ષિ ગુરૂકને જઇ મારે દિક્ષા અંગીકાર કરવી. ત્યારપછી અશનપાનાદિ કરવું. આવો અભિગ્રહ ધારી ઘેરથી અણવાણે પગે ચાલી નીકળ્યો. રસ્તે ચાલતાં પગમાં કાંટા વાગ્યા તેથી લોહીની ધારાઓ ચાલી, તોપણ ઉત્તમ ધ્યાને સમતાભાવે રહ્યો. એથી એ મહાનુભાવ પુંડરિક કાળ કરીને સમર્થ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને તેત્રીશ સાગરોપમને આયુષ્યે દેવરૂપે ઉપન્યો. અહો ! ભવ્યો !! આશ્રવથી કુંડરિકની શી દુર્દશા ! અને સંવરથી પુંડરિકની શી શુભદશા !!

કેવળ કંચનકામિનીના દ્રવ્યભાવ પરિત્યાગી વજ્રસ્વામીએ સ્ત્રીને આશ્રવનું દ્વાર જાણી તેનો સતકાર નહીં કરતાં સંવરભાવમાં રહ્યા. તે ઉપર વજ્રસ્વામીનું દૃષ્ટાંત.

શ્રી વજ્રસ્વામી કેવળ કંચન કામિનીના દ્રવ્યભાવ પરિત્યાગી હતા. એક ધનાવા નામે શ્રીમંતની રૂકિમણી નામની મનોહારિણી પુત્રી વજ્રસ્વામીના ઉત્તમ ઉપદેશને શ્રવણ કરી મોહિત થઇ. ઘેર આવી માતપિતાને કહ્યું કે જો હું આ દેહે પતિ કરૂં તો માત્ર વજ્રસ્વામીનેજ કરૂં. અન્યની સાથે પરણવાની મારે પ્રતિજ્ઞા છે. રૂકિમણીને તેનાં માતપિતાએ ઘણું એ કહ્યું. ઘેલી !

વિચારતો ખરી કે મુનિરાજ તે વળી પરણશે? એણે તો આશ્રવદ્વારની સત્ય પ્રતિજ્ઞા ગ્રહણ કરી છે; તો પણ રૂક્મિણીએ કહ્યું ન માન્યું. નિરૂપાયે ધનાવા શેઠે કેટલુંક દ્રવ્ય અને પોતાની સરૂપવાન પુત્રી રૂક્મિણીને સાથે લીધી, અને જ્યાં વજ્રસ્વામી બિરાજતા હતા ત્યાં આવીને કહ્યું કે, આ મારી સુકોમળ અને અતિ સરૂપવાન પુત્રી રૂક્મિણીની સાથે પાણીગ્રહણ કરી આ લક્ષ્મી છે તેનો તમે યથારૂચિ ઉપભોગ કરો, અને વૈભવવિલાસમાં વાપરો. એમ કહીને તે પોતાને ઘેર ગયો. યૌવનાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલી અને રૂપના અંબારરૂપ રૂક્મિણીએ વજ્રસ્વામીને અનેક પ્રકારે ભોગ સંબંધી આમંત્રણ કર્યું, ભોગનાં સુખ અને પ્રકાર વર્ણવી બતાવ્યાં, મનમોહક હાવભાવ તથા અનેક પ્રકારનાં ચળાવવાના અનેક ઉપાયો કર્યા; પરંતુ તે કેવળ વૃથા ગયાં. મહા સુંદરી રૂક્મિણી પોતાના મોહકટાક્ષમાં નિષ્ફળ થઇ. ઉગ્રચરિત્ર વિજયમાન વજ્રસ્વામી મેરૂની પેઠે અચળ અને અડોલ રહ્યા. રૂક્મિણીનાં મન,વચન અને કાયાના સર્વ ઉપદેશ અને હાવભાવથી તે લેશમાત્ર પીગળ્યા નહીં. આવી અતિ વિશાલ અને અડગ દૃઢતાથી રૂક્મિણી બોધ પામી, અને નિશ્ચય કર્યો કે, આ સમર્થ જીતેંદ્રિય મહાત્મા કોઇ કાળે પોતાના ચારિત્રથી ચળિત થનાર નથી. લોહ પથ્થર પીગળાવવા સુલ્લભ છે, પણ આ મહા પવિત્ર સાધુ વજ્રસ્વામીને પિગળાવવા સંભ-

ધીની આશા નિરર્થક છતાં અધોગતિનાં કારણરૂપ છે. એમ સુવિચારી તે રૂક્મિણીએ પિતાએ આપેલી લક્ષ્મીને શુભક્ષેત્રે વાવરીને ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. મન, વચન અને કાયાને અનેક પ્રકારે દમન કરી આત્માર્થ સાધ્યો.

હે ! આત્મન્! તત્વજ્ઞાનીઓ એને સંવરભાવના કહે-છે, માટે તું પણ આશ્રવનો ત્યાગ કરી સંવરભાવના ભાવ. કે જેથી નવાં કર્મ આવતાં બંધ થાય.

દોહા.

શુભ માનસ માનસ કરી, ધ્યાન અમૃત રસરેલી;
નવદળ શ્રી નવકાર પય, કરી કમળા સમકેલી. ૧
પાતક પંક પખાળીને, કરી સંવરની પાળ;
પરમ હંસ પદવી ભજો, છોડી સકળ જંજાળ. ૨

---

૯ નિર્જરાભાવના.

માલિનીવૃત.

દ્રુય દશ તપ ભેદે, કર્મ એ નિર્જરાએ;
ઉત્પત્તિ થિતિ નાસે, લોક ભાવો ભરાએ.
દુરલભ જગ બોધી, દુર્લભા ધર્મ બુદ્ધિ;
ભવહરણ વિભાવો, ભાવના એહ શુદ્ધિ;

ઉપજાતિવૃત.

એ નિર્જરા કામ સકામ તેહી,

અકામ જે તે મરૂદેવી જેહી;
તે જ્ઞાનથી કર્મ નિર્જરીજે,
દૃઢપ્રહારી પરિતો તરી જે.

શ્રી કેશરવિમળ.

વિશેષાર્થ—સંસાર હેતુભૂત કર્મસંતતિનો ક્ષય કરવો તે નિર્જરા. બાર પ્રકારના તપવડે કરી કર્મઓઘને બાળીને ભસ્મીભૂત કરવાં તેનું નામ નિર્જરાભાવના કહેવાય છે.

તપના બાર પ્રકાર છે. ૬ છ બાહ્ય અને ૬ છ અભ્યંતર તપ છે. અનશન, ઉણોદરી, વ્રતિસંક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, અને સંલીનતા. એ છ બાહ્યતપ છે. પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, શાસ્ત્રપઠન (સ્વાધ્યાય) ધ્યાન, અને કાયોત્સર્ગ. એ છ અભ્યંતર તપ છે.

૧ અનશન—તેના બે પ્રકાર છે. ૧ થોડા કાળ સુધીનું. ૨ યાવત્ જીવિત સુધીનું.

થોડા કાળ સુધીનું અણસણ તેના ઘણા ભેદ છે. નોકારશી, પોરસી, એકાસણું, આંબેલ, ઉપવાસ, અને એક ઉપવાસથી માંડી છમાસી તપ સુધી વિવિધ પ્રકારના ભેદ છે; તેથી ઇંદ્રિયો મદોન્મત્ત (બળવાન) થતી નથી. નિંદ્રા ઓછી થાય છે. નિંદ્રા ઓછી થવાથી જ્ઞાન, ધ્યાન અને સ્વાધ્યાય સુખેથી કરી શકાય છે, માટે છતી શક્તિ નહીં ગોપવતાં યથાશક્તિ એકાસણું, ઉપવાસાદિ તપ કરવો. બીજું યાવત્ જીવિત સુધીનું અણસણ. તેના બે પ્રકાર છે. ૧ પાદોપગમન. ૨ ભાત પચ્ચખ્ખાણ.

૨ ઉણોદરી—એનો અર્થ એવો થાય છે કે, પેટ ભરી ઠાંસી ઠાંસીને ખાવું નહીં, પણ બે ચાર કવલ (કોળીઆ) ઉણા રહેવું. પુરૂષને ૩૨ કવલનો અને સ્ત્રીને ૨૮ કવલનો આહાર કહેવાય છે; તેમાંથી એકાદ બે કોળીઆ ઉણા રહેવું તે દ્રવ્ય ઉણોદરી. અને ક્રોધ, માન, માયા, લોભાદિ અલ્પ કરવા તે ભાવઉણોદરી કહેવાય છે.

૩ વૃતિસંક્ષેપ—પોતાના મનની વૃતિને સંક્ષેપવી એટલે ટુંકી કરવી. વૃતિઓ અટકાવી શાંતિ પાડવી. સાધુને ગોચરીના અભિગ્રહરૂપ વૃતિસંક્ષેપ જાણવો. તેના ચાર ભેદ છે. ૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી. દ્રવ્યથી નિર્લેપ વસ્તુ લેવા આદિનો અભિગ્રહ. ક્ષેત્રથી અમુક મહોલા યા શેરીમાંથી આહાર મળે તો લેવો, એવો અભિગ્રહ કરવો તે. કાળથી-અમુક કાળે ગોચરીએ જવું તે ભાવથી—રૂદન કરતો, ગાયન કરતો, પુરૂષ યા સ્ત્રી આહાર આપે તો લેવો. એવા એવા અનેક તરેહના અભિગ્રહ કરવા તે જેમ મહાવીર સ્વામીએ તથા ઢંઢણ રૂષિએ અભિગ્રહ કર્યા હતા. શ્રાવક આશ્રયી વૃતિસંક્ષેપ ચૌદ પ્રકારનો છે. જેને ચૌદ નિયમ ધારવા એમ કહે છે. તે ચૌદ નિયમની ગાથા:-

" સચિત દવ્વ વિગય, તંબોલ વથ્થ કુસુમેસુ;
" વાણ સયણ વિલેપન, બંભ દિશી નાણ ભતેસુ."

૪ રસત્યાગ—વિકાર ઉત્પન્ન કરનારા ષટ્રસાદિ ભોજનનો પરિત્યાગ કરવો, એટલે વિગયનો ત્યાગ કરવો.

૫ કાયક્લેશ અનેક પ્રકારે છે.

વીરાસન, ઉત્કટીઆસન, પદ્માસન આદિ અનેક આસનો છે. શરીરની સુશ્રુષારહિત લોચાદિકષ્ટ સહન કરવું તે કાયક્લેશ કહેવાય છે.

૬ પ્રતિસંલીનતા—તેના ચાર ભેદ છે. ઇંદ્રિયો, કષાય અને યોગને સંકોચી કાચબાની માફક ગુપ્ત ઇંદ્રિયને ગોપવી રહેવું અથવા એકાંત વસ્તીએ રહેવું.

જે કષ્ટને મિથ્યાત્વીઓ પણ તપ માને છે, જેને લોકો પણ દેખી શકે છે, જેથી કષ્ટ ઘણું અને લાભ અલ્પ થાય છે, તથા બાહ્ય શરીરને તપાવે છે, તેથી એ ૬ છ પ્રકાર નો બાહ્યતપ છે.

અભ્યંતરતપ--૧ પ્રાયશ્ચિતતપ એટલે કીધેલા અપરાધની (પાપની) શુદ્ધિ કરવા કપટરહિતપણે લાગેલા દોષને ગુરૂ આગળ પ્રકાશ કરી, ગુરૂમુખે પ્રાયશ્ચિત લેવું. તેના દશ ભેદ છે.

૨ વિનય--જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રાદિનો વિનય કરવો તે. તેના સાત ભેદ છે. વિનય એ ધર્મનું મૂળ છે. જો વિનય ન હોય તો ધર્મજ નથી. જેમ કે " मूलं नास्ति कुतः शाखा."

૩ વૈયાવચ્ચ—આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિર, તપસ્વી, ગ્લાનિ, નવીન શિષ્ય, કુળ, ગચ્છ, સંઘ અને સાધર્મિક (સ્વધર્મી) એ પ્રકારે દશની અશન, પાન, વસ્ત્ર, પાત્ર તથા ઔષધ પ્રમુખે કરી વૈયાવચ્ચ કરવી.

૪ સ્વાધ્યાય—વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્ત્તના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા એ પાંચ પ્રકારે જાણવો.

૫ ધ્યાન—તેના ૪ ચાર ભેદ છે. આર્ત્ત, રૌદ્ર, ધર્મ અને શુકલધ્યાન.

આર્ત્તધ્યાન ચાર પ્રકારે છે. ૧ ઇષ્ટનો વિયોગ એટલે પોતાનાં વહાલાં સ્ત્રી પુત્ર મિત્રાદિનો વિયોગ થાય, તથા શાતાવેદનીયનો ઉદય હોય તે મટીને અશાતાનો ઉદય થાય. એટલે શાતાવેદનીયનો વિયોગ થવાથી ચિંતા, શોક, અને વિલાપાદિ કરવા તે ઇષ્ટવિયોગ આર્ત્તધ્યાન.

૨ અનિષ્ટ સંયોગ—પોતાને નહીંગમતાં એવાં સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રી, બંધુ આદિનો મેળાપ થવાથી, તથા રોગાદિ ઉત્પન્ન થવાથી એમનો વિયોગ ચિંતવવો તે અનિષ્ટ સંયોગ આર્ત્તધ્યાન.

૩ રોગચિંતા આર્ત્તધ્યાન.—શરીરને વિષે કોઇ રોગની ઉત્પત્તિ થવાથી તેની ચિંતા કરવી તે. રોગચિંતા આર્ત્તધ્યાન.

૪ અગ્રશોચ આર્ત્તધ્યાન.—આવતા કાળની જે શોચના કરવી તે. જેમકે અમુક વખતે આ કામ કરીશ; તથા દાન, શીયળ, તપાદિના ફળની ઇચ્છા કરવી. અથવા આ ભવમાં આવાં તપાદિનાં કામ કર્યાં છે, તેથી આવતા ભવને વિષે અમુક વસ્તુની પ્રાપ્તિ થજો. એમ જે નિયાણું કરવું તે ચોથો અગ્રશોચાર્ત્તધ્યાન.

આર્ત્તધ્યાનનાં ચાર લક્ષણ છે. ૧ મોટા સ્વરે રૂદન કરવું. ૨ દીનપણું કરવું. ૩ આંખમાંથી આંસુ પાડવાં. ૪ કિલષ્ટભાવણ વારંવાર કરવું.

૨ રૌદ્રધ્યાન—તેના ચાર પ્રકાર છે.

૧ હિંસાનુબંધી. ૨ મૃષાનુબંધી ૩ સ્તેયાનુબંધી. ૪ સંરક્ષણાનુબંધી.

૧ હિંસાનુબંધી—એટલે દ્વેષે કરી પ્રાણીઓને મારવાની કુંઅથવા વધ બંધનાદિ કરવાની જે ચિંતવના કરવી તે.

૨ મૃષાનુબંધી-પારકી ચાડી ખાવી, અસત્ય વચન બોલવાં, તથા કોઇને ઠગવાના અધ્યવસાય કરવા.

૩ સ્તેયાનુબંધી-ક્રોધ તથા લોભાદિને વશ થઇ બીજાનું દ્રવ્ય હરણ કરવાની જે ચિંતવના કરવી તે.

૪ સંરક્ષણાનુબંધી-વિષય કષાયના સાધનભૂત જે ધનાદિ તેના રક્ષણને અર્થે સર્વ સંબંધીઓનું માઠું ચિંતવવું તે. જેમકે, જો આ સર્વ જીવતા હશે તો મારૂં ધન લઇ લેશે, માટે જો તેઓ મરી જાય તો સારૂં.

તેનાં ચાર લક્ષણ છે. ક્રૂરતા, કઠોરતા, ઠગવાપણું, અને નિર્દયપણું. જેમકે કાળીઆ કસાઇની માફક મરણાંત સુધી પણ હિંસાદિમાં પ્રવૃત્તિ હોય.

૩ ધર્મધ્યાન—તેના ચાર પ્રકાર છે.

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તથા વૈરાગ્યભાવનાએ કરી વીતરાગના વચન ઉપર જે સદહણા એટલે શ્રદ્ધાન રા-

ખવું તે. પહેલું આજ્ઞાવિચય ધર્મધ્યાન.

રાગ, દ્વેષ, વિષય કષાયાદિ જે આશ્રવ છે, તે આ લોકને વિષે અપાયભૂત એટલે અનર્થરૂપ છે. એવી રીતે ચિંતવના કરવી તે. બીજું અપાયવિચય ધર્મધ્યાન.

સુખ, દુઃખ, હર્ષ, શોક, સંયોગ, વિયોગાદિનો વિપાક પ્રાપ્ત થવાથી તેના વિષે હર્ષ શોક નહીં કરતાં તેને માત્ર પૂર્વકૃત કર્મનું ફળ જાણવું તે ત્રીજું વિપાક-વિચય ધર્મધ્યાન.

જીનેશ્વર ભગવાને કહેલા ષટદ્રવ્યના લક્ષણ તથા સંસ્થાનાદિની જે ચિંતવના કરવી તે. ચોથું સંસ્થાન વિચય ધર્મધ્યાન. તેનાં ૪ ચાર લક્ષણ છે. ૧ આજ્ઞા રૂચિ. ૨ નિસર્ગરૂચિ. ૩ સુત્રરૂચિ. ૪ અવગાઢરૂચિ.

૪ શુકલધ્યાનના ચાર ભેદ છે. પૃથકત્વ વિતર્ક સ-પ્રવિચાર. ૨ એકત્વ પૃથકત્વ અપ્રવિચાર. ૩ સૂક્ષ્મક્રિયા અનિવૃત્તિ. ૪ વ્યુછિન્નક્રિયા અપ્રતિપાતિ. તેનાં ચારલક્ષણ છે. ૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા, ૩ સરળતા, ૪ માર્દવતા.

જેમ ફળનો પાક બે પ્રકારે છે. ૧ સ્વાભાવિક ૨ પ્ર-યોગથી. તેમ કર્મ પણ બે પ્રકારે નાશ પામે છે. ૧ સકા-મનિર્જરા અને ૨ અકામનિર્જરા. અમારાં પૂર્વ કર્મ ક્ષય થાઓ. આવા આશયથી સમકેતી જીવોને તપસ્યાદિ કરતાં જે નિર્જરા થાય છે તે. સકામનિર્જરા છે અને એકેંદ્રિયાદિ જીવોને તાપ, ટાઢ, વરસાદ, છેદનભેદનાદિ દહન કરતાં જે નિર્જરા થાય છે, તે અકામનિર્જરા

છે. જેમ મરૂદેવી માતાનો જીવ અકામ નિર્જરાથી એકેંદ્રિયમાંથી આવી મરૂદેવી માતાપણે ઉત્પન્ન થયો હતો.

સકામનિર્જરાપર એક વિપ્રપુત્રનું દ્રષ્ટાંત.

કોઇ બ્રાહ્મણે પોતાના પુત્રને સાત વ્યસનનો સેવનારો જાણીને પોતાને ઘેરથી કાઢી મૂક્યો. તે ઘેરથી નીકળી જંગલમાં જઇ કોઇ લૂંટારાની ટોળીમાં ભળ્યો. તે ટોળીના ઉપરીએ તેને પોતાના કામમાં હુશિયાર અને પરાક્રમી જાણી પુત્ર કરીને સ્થાપ્યો. એ વિપ્રપુત્ર દુષ્ટ દમન કરવામાં દ્રઢપ્રહારી જણાયો. તે ઉપરથી એનું ઉપનામ દ્રઢપ્રહારી કરીને સ્થાપ્યું. તે દ્રઢપ્રહારી તસ્કરમાં અગ્રેસર થયો. નગર, ગામ વગેરે ભાંગવામાં બળવત્તર છાતીવાળો ઠર્યો. તેણે ઘણાં પ્રાણીઓના પ્રાણ લીધા. એક વેળા પોતાના સંગતિ સમુદાયને લઇને તેણે એક મોટું નગર લૂંટ્યું. દ્રઢપ્રહારી એક વિપ્રને ઘેર બેઠો હતો, તે દહાડે તે વિપ્રને ત્યાં ઘણા પ્રેમભાવથી ક્ષીર ભોજન કર્યું હતું. તે ક્ષીર ભોજનનાં ભાજનને તે વિપ્રનાં મનોધિ બાળકડાં ખાવાની લાલચે વિંટાઇ વળ્યાં હતાં. દ્રઢપ્રહારી તે ભાજનને અડકવા મંડયો, એટલે બ્રાહ્મણીએ કહ્યું કે "અરે મુરખના સરદાર! અભડાવ કાં? અમારે પછી કામ નહીં આવે. એટલું પણ તું સમજતો નથી. દ્રઢ પ્રહારીને આ વચનથી મહાક્રોધ વ્યાપ્યો અને તેણે તે દીન સ્રીને કાળધર્મે પમાડી. નહાતો નહાતો તેનો પતિ તેની સાહાયતાએ ધાયો, તેને પણ તેણે મારી નાંખ્યો. એટલામાં ઘરમાંથી એક

ગાય દોડતી આવી, અને તેણે શીંગડે કરી દ્રઢપ્રહારીને મારવા માંડયો, તે મહાદુષ્ટે તરવારના ઝાટકાથી તેને પણ મારી નાંખી. એ ગાય ગર્ભવતી હતી તેથી તેના પેટમાંથી એક વાછરડું નીકળી પડયું, તેને તરફડતું દેખી દ્રઢપ્રહારીના મનમાં બહુ બહુ પશ્ચાત્તાપ થયો. તે પોતાના અંતઃકરણમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે મને ધિક્કાર છે. કે મેં મહા અઘોર હિંસાઓ કરી! મારો એ મહાપાપથી કયારે છૂટકો થશે? ખરે! આત્મસાર્થક સાધવામાંજ શ્રેય છે!! એવી ઉત્તમ ભાવનાએ તેણે સ્વહસ્તે પંચમુષ્ટી કેશલુંચન કર્યું. તેજ નગરની ઉગમણી ભાગોળે આવી ઉગ્રકાયોત્સર્ગે રહ્યો. આખા નગરજનોને પૂર્વે એનાથી સંતાપ થયો હતો, તેથી લોકોએ તેને બહુ બહુ પ્રકારે સંતાપવા માંડયો. જતા આવતા લોકોએ ધુળનાં ઢેફાં, પથ્થર, ઇંટાળા અને લાકડી તરવારાદિની મુઠોથી માર મારીને અતિ સંતાપ્યો. ત્યાં આગળ લોકસમુદાયે દોઢ માસ સુધી તેને પરાભવ કર્યો; પછી થાકી તેને મૂકી દીધો એટલે દ્રઢપ્રહારી ત્યાંથી કાયોત્સર્ગ પાળી આથમણી ભાગોળે જઇ એવાજ ઉગ્રકાયોત્સર્ગથી અડગ રહ્યો. તે દિશાના લોકોએ પણ તેવીજ રીતે ધૂળનાં ઢેફાં અને પથ્થરાદિથી મારી મારીને એમજ પરાભવ્યો. દોઢમાસ થયા પછી તેને છંછેડવા મૂકી દીધા એટલે દ્રઢ પ્રહારી કાયોત્સર્ગ પાળી ત્યાંથી ઉત્તરાદિ ભાગોળે જઇ તેવાજ ઉગ્ર કાયોત્સર્ગે રહ્યો. તે દિશાના લો-

કોએ પણ અતિ ઘણો પરાભવ કર્યો. પછી દ્રઢ મહિને ઘાકી મૂકી દીધાથી તે ચોથી દરવાજાદિ ભાગોળે દ્રઢ માસ સુધી કાયોત્સર્ગે રહ્યા. ત્યાં અનેક પ્રકારના પરિસહને સહન કરીને તે ક્ષમાધર રહ્યા. છઠ્ઠે માસે અનેક કર્મ સમુદાયને બાળી વિશોધી વિશોધીને તે કર્મરહિત થયા. સર્વ પ્રકારના મમત્વનો તેણે ત્યાગ કર્યો. અનોપમ દીવ્ય કેવલજ્ઞાન પામીને તે મુક્તિના અનંતસુખને પામ્યા.

ગૃહસ્થો! ઉક્ત દ્રષ્ટાંતથી આપ સર્વની ખાતરી થઇ હશે કે "અન્ય દર્શનમાં પણ સ્રીહત્યા, બ્રહ્મહત્યા, ગૌહત્યા અને બાળહત્યા એ ચાર હત્યાઓનું મોટું પાપ કહેલું છે તેવી ચાર મોટી અને બીજી અનેક જીવોની હત્યા કરનારા દ્રઢપ્રહારીએ જે નગરના લોકોને દુઃખ દીધું હતું તેજ નગરનાં લોકોનાં વચનોનો, અને તાડના, તર્જનાદિ મારનો પ્રહાર અતિ ઘણી શમતાથી સહન કરી સકામનિર્જરાથી અનંતભવનાં તથા આ ભવમાં કરેલાં અનેક પ્રકારનાં પાપોને પશ્ચાત્તાપાદિ અભ્યંતરતપે કરી બાળી ભસ્મીભૂત કરી કેવલજ્ઞાન પામી મુક્તિના ભાજન થયા. તેમજ સુકોશળ, ગજસુકુમાર, અને મેતારજમુનિ આદિ અનેક મુનિવરો શમતાભાવથી ભાવના ભાવતાં કેવલજ્ઞાન પામી મુક્તિ પામ્યા છે. એવી આ નિર્જરાભાવના ભાવો.

દોહા.

દ્રઢપ્રહારી દ્રઢધ્યાન ધરી, સુકુનિમિ ગજસુકુમાર;

મેતારજ મદન બ્રમો, સુકોશલ સુકુમાળ. ૧
એમ અનેક મુનિવર તર્યા, ઉપશમ સંવરભાવ;
કઠિણ કર્મ સવિનિર્જર્યાં, તેણુ નિર્જર પ્રસ્તાવ. ૨

૧૦ લોકસ્વરૂપભાવના.

માલિનીવૃત્ત.

જિમ પુરૂષ વિલોચે, મ્હૂ અધોલોક તેવે,
તિરિય પણ વિરાજે, થાળશો વૃત્ત જેવો;
ઉરધ મુરજ જેવો, લોકનાળે પ્રકાશો,
તિમજ ભુવનભાનૂ, કેવળી જ્ઞાન ભાવો.

શ્રી કેશરવિમળ.

વિશેષાર્થ—જેમ પુરૂષ કેડ ઉપર બે હાથ દઈ પગ પહોળા કરી ઉભો રહે, તેમ લોકનાળ કિંવા લોકસ્વરૂપ જાણવું. એટલે તેની કેડથી નીચેના ભાગમાં અધોલોક, મધ્યમાં ત્રિચ્છાલોક, અને ઉપરના ભાગમાં ઉર્ધ્વલોક છે. તેનો આકાર એવો છે, કે અધોલોક ઉંધા વાળેલા માલ્હળ સરખો છે, મધ્યભાગ એટલે ત્રિચ્છાલોક થાળ અથવા ઝાલરને આકારે છે, અને ઉર્ધ્વલોક મૃદંગ સરખો છે.

જે દેખીએ છીએ તે લોકસ્વરૂપ છે, અને તેની બહાર અનંત આકાશ છે, તેને અલોક કહે છે. લોકમાં

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, અને જીવાદિ પદ્દ્રવ્યો સર્વત્ર વ્યાપી રહેલ છે. અલોકમાં તે પદાર્થો નથી. માત્ર અંધકારના પરમાણુઓ છે. તે કેવળજ્ઞાનીઓ જાણી શકે છે.

સમસ્ત લોક ઘનોદધિ, ઘનવા અને તનવાએ કરી વીંટાએલ છે. તે ઉત્તર દક્ષિણ ચૌદરજ્જુ ઉંચો છે, અધોલોક નીચેથી સાત રજ્જુથી અનુક્રમે ઘટતા ઘટતા મધ્યમાં એક રજ્જુ પોળોળો છે. એટલે સૌથી નીચે સાતમી પૃથ્વી સાત રજ્જુ પોહોળી; છઠ્ઠી ૭ રજ્જુ પહોળી; એમ ઘટતાં ઘટતાં ત્રિચ્છાલોક એક રજ્જુ પહોળો છે. ત્યાંથી વળી ઉપર ચડતાં ક્રમે ક્રમે અકેક રજ્જુ વધતાં વધતાં સાડાત્રણ રજ્જુ ઉંચા ગયા પછી બ્રહ્મસ્વર્ગની અંતમાં પાંચ રજ્જુ પહોળો છે. ત્યાર પછી ઘટતાં ઘટતાં લોકની અંતમાં એક રજ્જુ પહોળો છે. એવી રીતે પૂર્વ પશ્ચિમ લંબાઈ પહોળાઇ છે. સમસ્ત લોકાકાશ ૩૪૩ ઘન રજ્જુ પ્રમાણ છે. એ લોકની મધ્યમાં એક રજ્જુ લાંબી, પહોળી અને ચૌદ રજ્જુ ઉંચી ત્રસનાલી છે. તેમાં ત્રસજીવો છે. ત્રસનાલીની બહાર ઉપપાદ, મારણાંતિક, અને કેવળી સમુદ્ઘાત વિના ત્રસ જીવોનું ગમન હોતું નથી. સ્થાવર જીવો સમસ્ત લોકમાં છે.

અધોલોક, ત્રિચ્છાલોક અને ઉર્ધ્વલોક એવા લોકના ત્રણ પ્રકાર છે. અધોલોક ૭ રજ્જુ અને ઉર્ધ્વલોક ૭ રજ્જુ છે. ત્રિચ્છાલોક અધોલોકની અંદર એટલે મથાળે

છે. તેમજ મુક્તિસ્થાન અથવા સિદ્ધશિલા તે પણ ઉર્ધ્વ લોકની અંદર એટલે અંતમાં છે. અધોલોકમાં ૭ નારકી, ભુવનપતિ, વ્યંતર અને વાણુવ્યંતરાદિ દેવો છે. તિર્છાલોકમાં, કર્મભૂમી, અકર્મભૂમી, અંતરદ્વીપ, પર્વતો, નદીઓ, દ્રહો, અને સમુદ્રાદિ છે. તથા સૂર્ય, ચંદ્ર ગ્રહ, નક્ષત્રાદિના અસંખ્યાત વિમાનો છે. જંબુદ્વીપ, ધાતકીખંડ અને પુષ્કરાર્દ્ધ દ્વીપ એ પ્રમાણે અઢીદ્વીપમાં મનુષ્યો છે. ઉર્ધ્વલોકમાં બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તરવિમાન, તથા સિદ્ધશિલા છે.

જેવી રીતે તલમાં તેલ રહેલ છે, તેવી રીતે લોકમાં સર્વત્ર ધર્મ, અધર્મ દ્રવ્યો અસંખ્યાત પ્રદેશમાં વ્યાપી રહેલ છે, તે અસંખ્યાત પ્રદેશી લોકાકાશમાં અનંતાનંત જીવદ્રવ્ય છે. જીવરાશીથી અનંતગુણા પુદ્દગળ દ્રવ્યો છે. વળી લોકના અસંખ્યાત પ્રદેશમાં કાળ દ્રવ્યના અણુ જુદા જુદા સ્વરૂપે કરી રહેલ છે. એવી રીતે છએ દ્રવ્યથી લોકાકાશ ભરેલ છે. તેમાં જીવ મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાનના વશથી પરદ્રવ્યને પોતાનું સ્વરૂપ માની અનંતકાળથી ભ્રમણ કરી રહેલ છે.

વૈરાગ્યશતકમાં કહ્યું છે કે—

तंकिंपि नथि ठाणं, लोए वालग्ग कोडिमित्तंपि;
जथ्थन जीवा बहुसो, सुह दुख्ख परंपरंपत्तो.

ભાવાર્થ—હે આત્મન્! તું વિચાર કર કે આ ચૌદ રાજલોકમાં વાળના અગ્રભાગ જેટલું એવું કોઈપણ

સ્થળ નથી કે જ્યાં આ જીવ સૂક્ષ્મ બાદર સ્થાવરપણે તથા ત્રસપણે જન્મ મરણ નથી કરી આવ્યો. મતલબકે સર્વ પ્રદેશે એની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને વિનાશ થયેલ છે. એવું વિચારી, વિષયસુખથી વિરામ પામી તું તારા આત્મસ્વરૂપના અવિનાશી સુખમાં મગ્ન થા.

૧૧ બોધિદુર્લભભાવના.

અનાદિ કાળથી જીવ નિગોદમાં વસે છે. એક નિગોદ શરીરમાં સિદ્ધથી અનંત ગુણા જીવ છે. તે બધાની પોત પોતાના કાર્મણ દેહ સંયુક્ત અવગાહના એક દેહમાં છે. એવી રીતે સૂક્ષ્મ બાદર નિગોદ જીવના દેહથી તથા પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ સ્થાવરથી લોક ઉપર નીચે બધી તરફ આંતરારહિત ભરેલ છે. જેવી રીતે વેળુના મહાસાગરમાં હીરાની કણી પામવી મહા દુર્લભ છે. તેવી રીતે પાંચ સ્થાવરમાંથી ત્રસપણું પામવું મહા દુર્લભ છે. કદાચિત્ ત્રસપણાને પામે છે તો વિકલત્રયમાંથી (બેઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય અને ચોરેંદ્રિયપણામાંથી) પંચેંદ્રિયપણું પામવું મહા દુર્લભ છે. કદાપિ પંચેંદ્રિયપણું પામી પશુ, સિંહ, વાઘ, સર્પાદિ પર્યાયમાં જઇ ઉપજે તો પંચેંદ્રિયપણું પામ્યો તે ન પામ્યા બરોબર થયું. વળી જેમ ચૌટામાં રત્નનો રાશી પાંમવો મહા દુર્લભ છે તેમ ચુલગ પાસાદિ દશ દ્રષ્ટાંતની પેઠે મનુષ્યભવ પામવો મહા દુર્લભ છે.

પૂર્વભવમાં પુણ્યનો ઘણો સંચય પ્રાપ્ત કર્યો હોય છે ત્યારે મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થાય છે કદાપિ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થયો, પણ આર્યદેશમાં જન્મ પામવો મહા દુર્લભ છે. જો અતિ શુભકરણીનો સંબંધ હોય તોજ આર્યદેશમાં જન્મ પામે. ભરતક્ષેત્રના બત્રીસહજાર દેશમાં સાડીપચવીશ આર્યદેશ છે, અને બીજા સર્વ અનાર્ય દેશ છે.

આર્યદેશ કોને કહેવો ? જયાં શુદ્ધદેવ, શુદ્ધગુરૂ, અને શ્રી વીતરાગનો પ્રરૂપેલો ધર્મ તેના પ્રવર્ત્તક જે સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, અને સ્થવિર એ સાત હોય તે આર્યદેશ કહેવાય. પૂર્વભવમાં કરેલાં ધર્મ કર્તવ્યના યોગથી આર્યદેશમાં જન્મ થાય; પણ ઉત્તમકુળ જાતિ પામવાં મહા દુર્લભ છે. કદાપિ પૂર્વ જન્મના પુણ્યોદયથી પૂર્વોક્ત ઉત્તમ કુળ પામ્યો, તો પણ તેમાં રૂપ આરોગ્ય એટલે રોગરહિતપણું અને આયુષ્ય એટલાં વાનાંનો સંપૂર્ણ યોગ પામવો તે ખરેખરો દુર્લભ છે. આજના કાળમાં ઉત્તમકુળ પામીને, પણ ઘણા પ્રાણી રોગિષ્ટ, વળી ઘણા પ્રાણી રૂપરહિત તથા ઘણા પ્રાણી હીનાયુ એટલે અલ્પાયુષ્યવાળા દેખાય છે. તેમનાથી ધર્મનાં કાર્ય થઇ શકતાં નથી. તો તે જીવ ઉત્તમકુળ પામ્યો તોપણ શું થયું ? કાંઈજ નહીં. એ પૂર્વોક્ત મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, ઉત્તમકુળ, રૂપવંતપણું, રોગરહિતપણું અને સંપૂર્ણ આયુષ્ય એ સર્વ વાનાં પામે, પણ સદ્ગુરૂનો સંયોગ પામવો મહા દુર્લભ છે.

એટલે જે પંચમીગતિના સાધક પોતે સંસારના પાશથી મૂકાણા અને બીજાને મૂકાવવા સમર્થ એવા કેવળ આત્મજ્ઞાની મુનિ મળવા અતિ અતિ દુર્લભ છે. મુનિ ત્રણ પ્રકારના છે. એક પથ્થરસમાન, બીજા કાષ્ટસમાન, ત્રીજા પિંપળાનાં પાનસમાન અથવા કાગળસમાન. તેમાં પથ્થરસમાન ગુરૂ હોય તે પોતે બુડે ને આશ્રય લેનારને પણ બુડાડે. કાષ્ટસમાન હોય તે પોતે તરે ને બીજાને તારે. વહાણની પેઠે. પિંપળાનાં પાન અથવા કાગળ સમાન હોય તે પોતે તરે પણ આશ્રય લેનારને બુડાડે; માટે બીજા પ્રકારના કાષ્ટસમાન એવા ઉત્તમ સદ્‌ગુરૂ, અકિંચની, નિર્લોભી, દયાવાન, શાંત, ક્ષમાવંત, સત્ય, વૈરાગ્યવાન, બાહ્ય તથા અભ્યંતર પરિગ્રહના દ્રવ્યથી અને ભાવથી ત્યાગી અને વિતરાગદશાને ભજનારા સુગુરૂ મળવા મહા મુશ્કેલ છે. કદાપિ મોટા પુણ્યના સંયોગથી તેવા સદ્‌ગુરૂ મળે. પણ આળસ, મોહ, અવિનય, મોટાઇ, અભિમાન, ક્રોધ, પ્રમાદ, કૃપણ, ભય, શોક, અજ્ઞાન, વિકથા, કૌતુક, અને વિષયાદિ તેર કાઠીયા નડે. તેથી તેમના દર્શનનો કે તેમની દેશનારૂપી અમૃતવાણી સાંભળવાનો જોગ મળવો મહા દુલ્લભ છે. કદાપિ પૂર્વકૃત પુણ્યોદયે તેર કાઠીયાનો અંતરાય નિવારી ગુરૂ દર્શન પામીને દેશના સાંભળે, પણ તેમનાં હીતકારક વચન હૃદયમાં ધારે નહીં; કેમકે પૂર્વે કુગુરૂની સંગતિ કરી છે. તેણે પોતાનાં મિથ્યા ઉપદેશવચન તેને દૃઢ-

પણે રૂચાવ્યાં છે. તો તે કદાગ્રહપણે અસ્થિમજ્જામય કરી રાખ્યાં છે. એટલે હાડ માંસની પેઠે સર્વત્ર વ્યાપી રહેલાં છે. એવો ખોટો ધર્મ દેખાડીને વળી એવું કહ્યું છે કે "હું કહુંછું એથી ઉપરાંત બીજો કોઇ ધર્મનો સાર છેજ નહીં. તે માટે રખેને તું એ ધર્મથી ચલાયમાન થઇ જા! તુજને બીજો કોઇ પાખંડી મળશે, તે પોતાનો ધર્મોપદેશ કરશે, તેને તું સત્ય જાણીશ નહીં." એમ વારંવાર વચનયુક્તિએ તેને કુગુરૂએ પ્રથમ સમજાવેલ છે, અને તે મુગ્ધ જીવે પણ તેવું વચન પોતાના મનમાં તેમજ નિર્ધાર કરી રાખ્યું છે. તેને સદ્ગુરૂ મળ્યા, તેણે સંસાર તરવારૂપ ધર્મ કહ્યો, પરંતુ પૂર્વે કુધર્મ અંગીકાર કરેલો છે, તેને યોગે તે ખરા ધર્મને આદરી શકતો નથી. ઉલટો તે મૂર્ખનો ગુરૂ ઉપર અમિત્રતા એટલે શત્રુપણાનો ખોટો ભાવ થાય. એવા પ્રાણી જે હોય, તે ધર્મ પામી શકે નહીં. તેના ઉપર એક દૃષ્ટાંત.

કોઇએક ગુરૂ ચેલો ભમતાં ભમતાં એક મોટાં નગરમાં આવ્યા. ગુરૂ નગર બહાર બેઠા, અને ચેલાને નગરમાં ભિક્ષા લેવા મોકલ્યો. તે ચેલો કોઇ શાહુકારની હવેલીમાં ગયો, ત્યાં સર્વના હાથમાં સોનાનાં કડાં પહેરેલાં દીઠાં. તેથી તેને પણ કડાં પહેરવાની હોંસ થઇ. પછી ભિક્ષા લઇ ગુરૂ પાસે આવ્યો. ગુરૂ સાથે આહાર પાણી લીધા પછી ગુરૂને કહેવા લાગ્યો કે "તમે મને સોનાનાં કડાં પહેરાવો." તો હું તમારી સેવા કરૂં. તેને

ગુરૂએ કહ્યું કે બેટા, "યોગમાર્ગમાં એટલે યોગ સાધનાર સાધુ એક દમડી પણ પાસે રાખે નહીં તો સોનાનાં કડાં કેવી રીતે પહેરે?" તો તારે મારે નહીં બને. એમ કહી યોગી ચેલાને ત્યાંજ મૂકી ચાલતો થયો. પાછળથી ચેલાએ ભિક્ષા માગી અતિ કષ્ટ સહન કરી પૈસા એકઠા કરી સોનાનાં કડાં પહેરવાનો નિશ્ચય કર્યો. નિત્ય પ્રભાતમાં વહેલો ઉઠી ગામમાં જઇ આટો, કણ આદિ માગી વેચી વેચીને પૈસા એકઠા કર્યા. એમ કરતાં ત્રણ ચાર વર્ષમાં ચારસેં પાંચસેં રૂપિઆ એકઠા થયા. તે નગરમાં એક સોની રહે છે. તેની સાથે મિત્રાચારી કરી, એક બીજા ઘણા સ્નેહે મળે તથા વાતચીત કરે. પણ સોની કપટી છે, તેની જોગીને ખબર નથી. એક દિવસે જોગીએ સોનીને કહ્યું કે "હે મેરા મિત્ર! મૈને ચારસેં પાંચસેં રૂપિયા એકીઠે કિયે હૈ. ઉસકા અચ્છા સુના લેકે મેરેકો કડાં બના દે" એવું સાંભળી સોનીએ કહ્યું કે "તું મારો મિત્ર છે; અને મારી આબરૂ ગામમાં સારી નથી, તેથી ગામના સોની, સરાફ અને નાણાવટી સર્વે મારી સાથે ઈર્ષા રાખે છે, માટે તું બીજા કોઇ સોની પાસે ઘડાવી લે." એ સર્વ સોનીના બોલ જોગીએ સત્ય માન્યા અને ફરી સોનીને કહ્યું કે "તું મેરા મિત્ર હૈ, તો તેરેકું છોડકે દુસરેકી પાસ મેં નહિ બનવાઉંગા." તોપણ સોનીએ વિશ્વાસ બેસાડવા સારૂ એક બે વાર નાકારો કર્યો. પરંતુ જોગીએ પરાણે કડાં ઘડવા સોંપ્યાં.

સોનીએ પણ ખરા સોનાનાં કડાં ઘડી તૈયાર કરી જોગીને આપ્યાં ને કહ્યું કે "મારૂં નામ લઈશ નહીં, અને આખા ગામમાં દેખાડી આવ, કે આ મારી ચીઠી પ્રમાણે કિંમત થાય છે કે નહીં. જો ચીઠી પ્રમાણે કિંમત થાય તો મને સાચો માનજે." જોગીએ પણ નાણાવટી, સરાફ અને સોની આદિ ઘણાને દેખાડી કિંમત કરાવી તો બરાબર સોનીએ કરી આપેલી ચીઠી પ્રમાણે કિંમત થઇ. તેથી જોગીને સોની ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ આવ્યો. તેવારે કડાં પાછાં લઇ આવીને સોનીને ઓપવા સારૂ આપ્યાં. સોનીએ કહ્યું કે "પ્રભાતના લઈ જજો." પછી સોનીએ તે કડાં જેવાંજ બીજાં પીતળનાં કડાં ઘડી તોલમાં સરખાં કરીને તેની ઉપર રંગ ચડાવી ઓપી પ્રભાતે જોગીના હાથમાં આપ્યાં. અને કહ્યું કે "વળી પણ હું એક પારખું દેખાડું, જે આ કડાં છે તે ગઇ કાલે જયાં જયાં દેખાડયાં હતાં, ત્યાંજ મારૂં નામ લઇને દેખાડજે. તો તે બધા પીતળનાં કહેશે." કારણકે એ સર્વ મારા દ્વેષી છે. ચેલાએ પણ તેમજ કર્યું અને ફરી બધાને તે સોનીનું નામ લઈ કડાં દેખાડયાં. તેવારે સર્વે કહેવા લાગ્યા કે "આ પીતળનાં છે." એને જોગીએ કહ્યું કે, "તુમ સબલોક યહ સોની કે દુશ્મન હો." કલતો તુમ સચ્ચે કહતેથે.તેવારે તે પરીક્ષકોએ કહ્યું કે, "કાલનાં કડાં બીજાં હતાં, અને આ વળી બીજાં છે." માટે તું ઠગાય છે. તોપણ સો-

ગીએ તેમની વાત સર્વથા નહીંજ માની. એ દ્રષ્ટાંતે વ્યુદ્ગ્રાહિક ચિત્તવાળો પણ સર્વથા સદ્ગુરૂનું વચન ને જ માને.

કદાપિ ધારો કે પૂર્વકૃત પુણ્યોદયે કરી સદ્ગુરૂનાં વચન માને, પણ તત્વની બુદ્ધિ આવવી ઘણી દોહલી છે. કારણ કે શૃંગારાદિ રસ જેમાં પ્રાધાન્ય છે એવી કથા આદિ રસે કરી સંયુક્ત જે ગ્રંથ તેના રસે કરી તે શ્રોતા ધર્મ સાંભળે, તેથી સાંભળતો થકો પણ આત્મગુણને ખોઇ નાંખે; માટે તત્વની બુદ્ધિ ધારવી. કદાપિ પૂર્વકૃત શુભકર્મના ઉદયથી દેશના સાંભળીને ધર્મનું તત્વ ધાર્યું, પણ હે સજ્જનો ! તે શ્રોતાને તત્વની વાત ઉપર શ્રદ્ધા (સદ્દહણા) આવવી ઘણીજ દોહેલી છે. શા માટે જે કોઇ શ્રોતા તો પોતાના મનથી ઉત્પન્ન થઇ જે કલ્પનાજાળ તેથી પોતાની મતિ આગળ કરે. એટલે કહે કે "ગુરૂ ભલે આમ કહે છે, પણ વાત તો મેં ધારી છે તે પ્રમાણેજ હશે." તથા કેટલાએક શ્રોતા તો ડામાડોલ થઇ પ્રમાદ મગ્ન થકા ફર્યા કરે એટલે પ્રથમ જેની પાસે જે ધર્મ સાંભળ્યો હોય તે ભલો હશે કે આ કહે છે તે ભલો હશે એમ ચિંતવતા ફરે. પણ સદ્દહણા રાખ્યા વિના સર્વ છાર ઉપર લીંપણા સમાન છે. માટે તત્વની શ્રદ્ધા વિના તત્વ કેમ પામીએ? આ શુભ છે, તે આદરવા યોગ્ય છે. આ અશુભ છે તે ત્યાગવા યોગ્ય છે. એવી વાતો તો જેવારે સદ્ગુરૂ આદિના મુખથી

સાંભળીને ધારે ત્યારે તે તત્વ પામે, પરંતુ કહો કે પોતાના વિચારથી તત્વ તે કેમ પામીએ? જે આળસુ થઇ ઘરમાં બેસી રહે, સદ્‌ગુરૂની પાસે ધર્મ સાંભળવા ન જાય, તે તત્વ કેમ પામે? તત્વ તો જે આળસ ત્યાગીને ચિત્તમાં ધર્મ સાંભળવાની રૂચિ વધારીને ગુરૂમુખે જિનોક્તવચન સાંભળે, અને જે જે શંકા ઉપજે તે પૂછી સંદેહ ટાળી દૃઢતા કરે તે તત્વ પામે. પણ આળસુ ગુરૂ શિષ્યની તથા બઠર છાત્રની પેઠે આળસ કરે તથા આપ મતિએ વિચાર કરે તો તે ગુરૂ શિષ્ય તથા બઠર છાત્ર જેમ મરણ પામ્યા તેમ આળસુ તથા મતિ કલ્પનાએ ચાલનારા જીવો નરક નિગોદનાં દુઃખ પામે.

ઉક્ત દૃષ્ટાંતથી એ બોધ મળે છે કે મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, ઉત્તમકુળ, સદ્‌ગુરૂનો સમાગમ, સતશાસ્ત્રનું શ્રવણાદિ સર્વ સામગ્રી પામીએ, પણ સમ્યગ્‌દર્શન પામવું મહા મુશ્કેલ છે. કદાપિ સમ્યગ્‌ દર્શન હોય, તો સમ્યક્ ચારિત્ર પામવું (સમભાવે વર્તવું) મહા દુર્લભ છે. કદાપિ સમ્યક્ ચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય, પણ તે આયુષ્ય પર્યંત નિરવાહ કરી સમાધિ મરણપર્યંત નિભાવવું મહા દુર્લભ છે. એવી રીતે સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયને પામી જે જીવ તીવ્ર કષાયાદિના ઉદયથી જેમ સમુદ્રમાં ચિંતામણીરત્ન પડી જાય, તે પાછું પામવું મહા દુર્લભ છે, તેમ જે રત્નત્રયને ગુમાવી દે તે તેને પાછું પામવું મહા દુર્લભ છે. રત્નત્રયનું

પામવું મનુષ્ય ગતિમાંજ છે. કારણકે મનુષ્યગતિમાંજ તપ, વ્રત, નિયમ અને સંયમાદિ ગ્રહણ કરી નિર્વાણ-પણું પામી શકાય છે. એવી રીતે અતિ અતિ દુર્લભ મનુષ્યજન્મ પામીને જે જીવ વિષય કષાયને સેવે છે, તે જીવ દીવ્યરત્નને ભસ્મને અર્થે અગ્નિમાં બાળી દે છે.

दंसण भठ्ठो भठ्ठो, दंसण भठ्ठस नत्थि निवाणं;
सिझंति चरण रहिया, दंसण रहिय्या न सिज्झंति.

ભાવાર્થ—જે પુરૂષ સમકિતથી ભ્રષ્ઠ થયો, તેજ ભ્રષ્ઠ કહેવાય છે. કારણકે સમકિતથી ભ્રષ્ઠ થયેલાને મોક્ષ પ્રાપ્ત થતું નથી. કદાપિ દ્રવ્ય ચારિત્રથી રહિત એવા પુરૂષો મોક્ષ પામે છે, પરંતુ શમકિતરહિત પુરૂષો મોક્ષ પામી શકતા નથી. માટે હે ભવ્યો! દુર્લભ એવા સ-મ્યક્ત્વદર્શનની ઉપાસના કરો! ઉપાસના કરો!!

---

૧૨ ધર્મદુર્લભભાવના.

આ સંસારમાં ધર્મને જાણવાની સામગ્રી પામવી અતિ દુર્લભ છે. તેમાં વળી ધર્મનું શ્રવણ કરવું મહા દુર્લભ છે. ધર્માત્માની સંગતિ મહા દુર્લભ છે. કોઇ વિરલા પુરૂષને મોહની મંદતા ને કર્મની ઉપશમતાથી ધર્મમાં શ્રદ્ધા હોય છે. જેવી રીતે આ જીવ વિષય, કષાય, સ્ત્રી, પુત્ર, ધનાદિમાં પ્રીતિ કરે છે, તેવી રીતે ધર્મમાં

પ્રીતિ કરે તો સંસારના દુઃખનો અભાવ (નાશ) થાય.

જે સંસારી જીવ પોતાના સુખને નિરંતર વાંછે છે, પણ સુખનું કારણ જે ધર્મ તેનો આદર કરતો નથી, તો તે કેવી રીતે સુખ પામશે? જેમ બીજ વિના ધાન્યની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે હોય? આ સંસારમાં તિર્થંકરપણું, ઈંદ્રપણું, ચક્રવર્તિપણું તથા બળભદ્રાદિ ઉત્તમપણું પામવું તે સમસ્ત ધર્મના પ્રભાવથીજ થાય છે. વળી ઉત્તમ જાત, કુળ, રૂપ, બળ, ઐશ્વર્ય, સંપદા, સૌભાગ્યાદિ પામવા તે પણ ધર્મનાજ પ્રભાવથી છે. ધર્મથી જય થાય છે, ધર્મથી રાજ્ય મેળવાય છે, ધર્મ સંસારરૂપ અટવીનો માર્ગ બતાવનાર છે. પિતાની માફક રક્ષણ કરે છે, માતાની માફક પોષણ કરે છે, મિત્રની માફક પ્રીતિ કરે છે, તથા બંધુની માફક સ્નેહ રાખે છે.

જેમ સૂર્ય વિના દિવસ, ચંદ્ર વિના રાત્રિ, જીવ વિના શરીર, દીવા વિના ઘર, વિદ્યા વિના મનુષ્ય, ચક્ષુ વિના મોઢું, છાયા વિના વૃક્ષ, દયા વિના ધર્મ ને પ્રાણી વિના જગત્ શોભતાં નથી; તેમ ધર્મ વિના જીવ શોભતો નથી. વળી સુગંધ વિના ફૂલ, આચાર વગરની કુલીનતા, વિદ્યા વિના તપસ્વીપણું, નાયક વિના સૈન્ય, દાન વિના ધન, સ્ત્રી વગર ઘર ને પ્રતિમા વિના પ્રસાદ જેમ શોભતાં નથી તેમ માણસ ધર્મ વિના શોભતો નથી.

ધર્મ રોગીને વૈદ્ય સમાન, નિર્ધનને ધન સમાન, અનાથનો નાથ, ગુણરહિતને ગુણના સમુદ્ર સમાન છે.

કેવળજ્ઞાને કરી જેણે સર્વ જગતના ભાવ જાણ્યા દેખ્યા છે એવા અરિહંત તેજ ધર્મ સ્વરૂપ યથાર્થપણે પ્રકાશ કરે છે. વિતરાગો સર્વત્ર નિરાગી હોવાથી અસત્ય બોલતા નથી, માટે તેમનો ધર્મ સત્ય છે.

વૈરાગ્યશતકમાં કહ્યું છે કે,—

जइ न हो पुण जिणधम्मो, तुम पमायायरो सुहेसीय;
इसहं च नरय दुखं, कहहोहिसितं न याणामो. १

ભાવાર્થ—શ્રી આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં કહ્યું છે કે, હે જીવ! તું આળસથી સાધુ પાસે જઇને ધર્મ સાંભળી શકતો નથી. તથા મોહથકી ઘરની જંજાળને વિષે મૂઢ થઇને રહ્યો છે. અર્થાત્ સાધુ પાસે જઇ નિત્ય શું સાંભળવું છે? ઘણીવાર સાંભળેલું છે. એમ ધારીને ધર્મ સાંભળવાની અવજ્ઞા કરે છે. વળી જાત્યાદિના અભિમાનથી, ક્રોધથી, પ્રમાદથી, મદ્યાદિ કુવ્યસન સેવવાથી કૃપણપણાથી, ભયથી, અજ્ઞાનથી, કુતુહળથી ઈત્યાદિ અનેક કારણોથી પ્રાપ્ત થયેલું મનુષ્યપણું એળે ગુમાવે છે. પણ ભવસમુદ્રને તારનાર ને સકળ સુખને આપનાર એવા જિનધર્મને કરતો નથી, ઉલટી સાંસારિક સુખની વાંચ્છા કરે છે. પણ હે જીવ! તું સામાન્ય દુઃખ સહન કરી શકતો નથી, તો નર્કનાં દુઃસહ દુઃખ તારાથી કેમ સહન થશે? ને પરલોકમાં તારી શી ગતિ થશે?

जइ चिंतामणिरयणं, सुलहं न हु होइ तुज विहवाणं;

सुण विहवयज्जियाणं, जियाण तह धम्मरयणांपि.

ભાવાર્થ - તુચ્છ વૈભવવાળા જીવોને એટલે પશુપાળ જેવા સ્વલ્પ પુણ્યવાળા પ્રાણીઓને જેમ ચિંતામણી રત્ન સુખે પામવા યોગ્ય ન હોય; અર્થાત્ પુણ્યહીન જીવો જેમ ચિંતામણીરત્ન પામી શકે નહીં, તેમ સમ્યક્ત્વાદિ ગુણરૂપ વૈભવરહિત એવા પ્રાણીઓ શુદ્ધ ધર્મરૂપ રત્ન પામી શકે નહીં.

धिद्धीताणनराणं, विन्नाणे तह गुणेसु कुसलत्तं;
सुहसच्चधम्मरयणे, सुपरिरकं जे न जाणांति.

ભાવાર્થ—જગત્‌ને વિષે જે પુરૂષનું શીલ્પચાતુર્ય, કળાકૌશલ્ય, ઔદાર્ય તથા શૌર્યાદિકને વિષે કુશળપણું ઘણું જ વખણાય છે, એટલે રત્નાદિની પરીક્ષા કરવામાં ઘણા ડાહ્યા કહેવાય છે, તે પુરૂષો સુખકારી અને સત્ય એવા ધર્મરૂપ રત્નની પરીક્ષા જો ન કરી શક્યા તો તેમના સઘળા ડહાપણને અતિશે ધિક્કાર થાઓ! ધિક્કાર થાઓ!! ધિક્કાર થાઓ!!! તે સંબંધી શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે—બોતેર કળામાં કુશળ એવા પંડિતપુરૂષો હોય તેમણે જો સર્વ કળામાં શ્રેષ્ઠ એવા ધર્મની જે કળા તે નથી જાણી તો તે નિશ્ચય અપંડિતજ જાણવા. માટે સર્વ પરીક્ષા કરાતાં ધર્મરૂપ રત્નની પરીક્ષા કરવી તેજ શ્રેષ્ઠ પરીક્ષા છે.

जिणधम्मोऽयं जीवाणं, अपुव्वो कप्पपायवो

सग्गा पवग्ग सुखाणं, फलाणं दायगो इमो.

ભાવાર્થ—આ જિનધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ અપૂર્વ છે. કારણકે પ્રસિદ્ધ કલ્પવૃક્ષ તો ફક્ત આ લોકને વિષે રહેલા પુદ્‌ગલીક સુખનેજ આપનાર છે. પરંતુ આ ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ તો સ્વર્ગ તથા મોક્ષફળને આપનાર છે. માટે અપૂર્વ કલ્પવૃક્ષ કહ્યો છે. એવું જાણીને તેનોજ આશ્રય કરવો.

धम्मो बंधु सुमित्तोय, धम्मोय परमोगुरु;
मुक्ख मग्ग पयट्टाणं, धम्मो परम संदणो.

ભાવાર્થ—જેમ આપદ્દકાળને વિષે ભાઈ સહાયતા કરે છે, તેમ સંસારરૂપ આપદ્દકાળમાં આ જિનધર્મ સહાય કરે છે; માટે તે ભાઈ સમાન છે. તથા સારો મિત્ર જેમ હીતકારી અર્થને મેળવી આપી સુખ કરે છે, તેમ આ ધર્મરૂપ મિત્ર પણ મનોવાંછિત સુખ મેળવી આપી સુખી કરે છે; તેથી તે સુમિત્ર સમાન છે. વળી જેમ ગુરૂ અસત્ માર્ગથી પાછા વાળે છે, તેમ આ જિનધર્મ પણ નરક તિર્યંચાદિ દુર્ગતિમાં જતા જીવને પાછો વાળે છે. માટે તે ઉત્કૃષ્ટ ગુરૂસમાન છે. તથા જેમ રથે કરી માર્ગમાં સુખે જવાય છે, તેમ ધર્મરૂપ રથથી મોક્ષમાર્ગમાં પણ સુખે જઈ શકાય છે; માટે ધર્મ તે પરમ રથ સમાન છે. એવું જાણીને પરમ કલ્યાણકારી એવા જિનધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરો ! ઉદ્યમ કરો !!

બીજી ચાર ભાવના.

આ બાર ભાવના ઉપરાંત ધર્મધ્યાનની બીજી
ચાર ભાવનાઓ છે. એટલે ષોડશ (સોળ) ભાવનાઓ
પણ ગણાય છે. તે ચાર ભાવનાઓનાં નામ.

૧ પ્રમોદભાવના, ૨ મૈત્રીભાવના, ૩ કારૂણ્ય ભા-
વના, ૪ માધ્યસ્થભાવના.

૧ પ્રમોદભાવના—પ્રમોદ એટલે આનંદ.
કોઈ પણ મનુષ્યને આપણા કરતાં લક્ષ્મીમાં, ગુણમાં,
બુદ્ધિમાં, વિદ્યામાં, કળામાં અને જ્ઞાનમાં વધારે નીપુણ
દેખીને આપણે આપણા મનમાં પ્રમોદ લાવવો; પણ
તેની અદેખાઈ કરવી નહીં. કેટલાક શ્રીમંતની અદે-
ખાઈ કરે છે, અને કોઈ પ્રકારે તેની શ્રીમંતાઈ નાશ
પામે તેવા ઉપાયો યોજે છે. કેટલાક વેપારીઓ બીજા
વેપારીની અદેખાઈ કરે છે; અને ગ્રાહકને કહે છે કે તે-
ના માલ જુનો, સડેલો તથા નકલી છે. વળી એવું
આપે છે. એમ અસત્ય ભાષણ કરી ગ્રાહકનો તેના પ્ર-
ત્યે કોઈપણ પ્રકારે અભાવ કરાવે છે. કેટલાક દરબારી
નોકરો એક બીજાની અતિશય અદેખાઈ કરે છે, તે એ-
ટલે સુધી કે તે બિચારાને તે રાજ્યમાંથી પોતાની નો-
કરી છોડી બીજે જવું પડે છે. આવી રીતે અદેખાઈ
કરવી એ નીચ અને હલકા માણસનું લક્ષણ છે. તેમ
નહીં કરતાં તેઓએ જે પદ પ્રાપ્ત કર્યું હોય, તે પદ

પ્રાપ્ત કરવાની ઉગ્ર અભિલાષા રાખી, તેમને પગલે પગલે અનુસરવું એજ કલ્યાણકારી છે. પણ તેઓ પ્રત્યે કાંઇ દ્વેષ કે ઇર્ષા કરવાથી તે પદ પમાતું નથી. પણ ઉલટું આપણું મન બળ્યાં કરે છે; તેથી જીવ કર્મમલથી મલીન થઇ નવાં કર્મ બાંધે છે. માટે સુજ્ઞ પુરૂષોએ અન્ય પુરૂષોની ચઢતી, ઉત્તમ વર્તન, વિશેષજ્ઞાન, અને લક્ષ્મી આદિ જોઇ આનંદ પામવો, અને તેના ગુણાનુરાગી થવું. આથી આપણામાં ઉચ્ચવૃત્તિઓ ઉત્પન્ન થશે, અને આપણે તે પદ પામવાને શક્તિમાન થઇશું.

૨ **મૈત્રીભાવના**–સર્વ જીવને મિત્ર સમાન જાણવા, એટલે સર્વની સાથે મિત્રતાનો ભાવ ચિંતવવો. સર્વનું હીત થાય તેમ કરવું, પણ કોઇનું બુરૂં કરવું નહીં. કેટલાંક મનુષ્યો પોતાનાં અલ્પ હીતની ખાતર બીજાને ભારે નુકશાન કરે છે, પણ તેમ કરતાં પોતાને આગળ કેવાં પરિણામ ભોગવવાં પડશે, તેનો જરા પણ વિચાર કરતાં નથી. માટે જેમ બને તેમ સ્વાર્થનો ત્યાગ કરી ખરી મૈત્રી થાય તેને વાસ્તે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

મિત્રના સુખે સુખી, અને મિત્રના દુઃખે દુઃખી. આવી ભાવના હૃદયમાં રાખવાથી સર્વ જીવ પ્રત્યે સમભાવ ઉત્પન્ન થશે. વંદિતાસુત્રમાં કહેલું છે કે.—
"मित्ति मे सव्व भूएसु, वेरं मझं न केणइ" ભાવાર્થ–મારે સર્વ પ્રાણી સાથે મિત્રાઇ છે, કોઇ જોડે વેર નથી.

આ વાક્ય આપણે નિત્ય પઠન પાઠન કરીએ છીએ, પણ તેનો તત્વાર્થ લક્ષમાં રાખતા નથી. કોઇએ જાણે અજાણે આપણને કાંઈપણ નુકસાન અથવા અપમાનાદિ કર્યું હોય, તો આપણે તેને માફી નહીં આપતાં આપણા પગ પહોંચે ત્યાંસુધી એનું ભવિષ્ય બગાડવાને પ્રયત્ન કરીએ છીએ. એજ આપણું પોપટીયું જ્ઞાન છે, એમ બતાવી આપે છે પણ આપણને તે ગાથાનું યથાર્થજ્ઞાન થયું નથી, એમ આપણે જાણતા નથી. માટે તેનું યથાર્થ રહસ્ય સમજી જેમ બને તેમ સર્વ જીવ પ્રત્યે વેરભાવ ઓછો રાખવો, અને મૈત્રીભાવના અંતઃકરણમાં વધે તેમ વર્તવું.

૩. કારૂણ્યભાવના—કરૂણા એટલે દયા. આપણાથી જ્ઞાનમાં, બુદ્ધિમાં, વિદ્યાકળામાં, સદ્‌ગુણોમાં અને શક્તિમાં જે ઉતરતા હોય તેમની નિંદા કરવી નહીં. પણ તેમના અજ્ઞાનને લીધે તેઓ શુદ્ધ માર્ગે ચાલી શકતા નથી. આવો વિચાર કરી તેમના પ્રત્યે દયાની લાગણીથી જોવું.

મનુષ્યમાત્ર ભૂલને પાત્ર છે. કોઇમાં થોડો દોષ હોય, કોઇમાં વિશેષ હોય, પણ જ્યાંસુધી તેમને નિરાવરણજ્ઞાન (કેવલ્યજ્ઞાન) પ્રાપ્ત થયું નથી ત્યાંસુધી તેમનામાં દોષ હો હોયજ. એમ વિચારી બીજાના દોષ જોઇ તેમના તરફ દયાની લાગણી બતાવી બને તેટ-

લા પ્રયાસે સત્યજ્ઞાન આપી તેમને પોતાના દોષનો ત્યાગ કરતાં શીખવવું જોઇએ; પણ તેમની નિંદા કરવી નહીં. કારણકે નિંદા કરવાથી તેઓને તથા આપણને કાંઇપણ લાભ થતો નથી, પણ તેઓ ઉલટા આપણા તરફ વિરૂદ્ધ દ્રષ્ટીએ જોશે; અને આપણા કહેવા ઉપર ધ્યાન આપશે નહીં. પણ જો ખરી દયાની લાગણીથી તેમના હીતને અર્થે પ્રેમભાવથી આપણે તેને સત્યજ્ઞાન આપીશું, તો તેઓ તે પ્રમાણે ખુશીથી ચાલશે.

વળી કારૂણ્યભાવના જે મનુષ્યના મનમાં નિરંતર વાસ કરી રહેલી છે, તેનું હૃદય બીજાનું અજ્ઞાન અને દુઃખ દેખી દયાથી પીગળશે; એટલુંજ નહીં, પણ તે અજ્ઞાન તથા દુઃખ ઓછું કરવાને બનશે તેટલો પ્રયાસ કરશે. આપણી શક્તિ ન હોય તો, આપણે તેનું દુઃખ કદાપિ ઓછું કરી શકીએ નહીં, પણ મધુર અને શાંતવચનથી દિલાસો આપી બને તેટલું દૂર કરવાના કર્તવ્યથી ચૂકવું નહીં. મનુષ્ય તરફ દયા બતાવવી એટલુંજ નહીં; પણ અનાથ નિરપરાધી અને ગરીબ મુંગાં પ્રાણીપ્રત્યે પણ દયાની લાગણી રાખવી.

દયા એ જૈનધર્મનો મુખ્ય સિદ્ધાંત છે. તે વિષે ઉત્તરાધ્યયનમાં અમૂલ્ય ઉપદેશ આપેલો છે. જો મનુષ્યજાત તે પ્રમાણે વર્તે તો જગત્ ખરેખર સ્વર્ગતુલ્ય થઇ શકે છે. વળી તે મહાન્ ભગવંતે જણાવ્યું છે કે, "મને કોઇ લાક, ઠોંપી; ધનુષ્યથી, મુઠીથી, માટીનાં ઢેફાંથી, અથવા ઠીકરાં-

થી મારે, ઈજા કરે, અથવા પ્રાણરહિત કરે, તો જેમ મ ને દુઃખ થાય છે, તેમ સર્વ જીવતા પ્રાણી પ્રત્યે નિર્દય રીતે વર્તવામાં આવે તો તેમને પણ દુઃખ થાય છે."

આ કારણથી ભુત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય એ ત્રણે કાળમાં આપ્ત પુરૂષોનો એજ બોધ છે કે, કોઇ પણ જીવતા પ્રાણીને દુઃખ દેવું નહિ; કોઇનો વધ કરવો નહિ; તેમના પ્રત્યે ક્રુરતા વાપરવી નહિ; ને તેઓનો ખોટો ઉપયોગ કરવો નહિ. સર્વ પદાર્થના રહસ્યને જાણનાર સર્વજ્ઞ પુરૂષોએ એવો શાશ્વત અને સનાતન સત્ય ધર્મ બતાવ્યો છે કે-"હલકા પ્રાણીવર્ગમાં મનુષ્ય જેટલી બુદ્ધિ ખીલેલી નથી; તોપણ સુખ અને દુઃખની લાગણી મનુષ્યના જેટલીજ છે." માટે કારૂણ્યભાવનાને હૃદયમાં રાખી સર્વત્ર સર્વ પ્રાણી તરફ દયાની લાગણીથી વર્તવું.

૪ માધ્યસ્થભાવના—એને ઉપેક્ષા પણ કહે છે. ઉપેક્ષા કરવી એટલે એનાં કર્મ એ જાણે, અથવા આંખ આડા કાન કરવા, એમ જે કહેવામાં આવે છે, તે કહેવત ઉપેક્ષાને લાગુ પડે છે.

જે મનુષ્યો આપણાથી જુદા મતના હોય, જુદી રીતે વર્તતા હોય, તેમના તરફ માધ્યસ્થભાવના રાખવી; અર્થાત્ તેમના પ્રત્યે રાગ અથવા દ્વેષ વરવો નહિ. જેવું આપણને આપણા ધર્મ પ્રત્યે માન છે એવું બીજાને પણ હોયજ. બીજાના ધર્મની કે તે ધર્મના અનુયાયીઓની નિંદા કરવી નહિ, પણ સહનશીલતા રાખવી.

સહનશીલતા એ ઉત્તમ ગુણ છે પણ તે ગુણ ધર્માંધપણાને લીધે ઘણાજ થોડા લોકોના જોવામાં આવે છે. જમાનો હમેશાં વધારે વિચારવંત થતો જાય છે. માટે માણસો પોત પોતાની બુદ્ધિદ્વારા વિવિધ પ્રકારના વિચાર કરી શકે છે. હાલના સમયમાં હજારમાંથી એવો એક પણ નહિ મળી શકે કે, જેના દરેકે દરેક વિચાર અક્ષરસ: બીજાઓની સાથે મળતા આવે, તો સર્વ બાબતના વિચારની ઐક્યતા માલુમ પડવી, એ તો મહા મુશ્કેલ છે.

આ ઉપરથી જણાય છે કે, આપણાથી જુદા વિચારના મનુષ્યો પ્રત્યે દ્વેષ અને ધિક્કારની નજરથી જોવું એ ખરેખર અયોગ્ય ગણાય. માટે વિરૂદ્ધ વિચારવાળા મનુષ્યો તરફ મધ્યસ્થદૃષ્ટી અને સહનશીલતાથી જોવું તે ઉત્તમ પુરૂષનું કર્તવ્ય છે. જે મનુષ્યો ઉક્ત ભાવનાઓ હૃદયમાં રાખી વર્તશે, તેઓ સર્વ જગતને આપ સમાન ગણી શાંતિ અને સંપનો ફેલાવો કરશે. વળી સર્વ ભણી સમાનભાવથી જોશે, તેથી ઉપાધિરહિત અને અવ્યાબાધ મોક્ષસુખને પામશે.

અધ્યાત્મભાવના.

અહો પ્રભુ! એવી દશા અહોનિશ ક્યારે જાગૃત થશે? કે તારા ગુણનો અસ્ખલીત પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય? તારા પ્રત્યે અત્યંત ભક્તિ પેદા થાય? કે જેના પસાયથી આ દુનિયા ઉપરનો રાગ ઓછો થાય, તારાં વચનો ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા ક્યારે થશે? કે તારી આજ્ઞા હું ફુલની માળાની પેઠે મસ્તકપર ધરૂં. તારી કરૂણા, તારી ક્ષમા, તારી શાંતિ, તારૂં જ્ઞાન, તારૂં ધ્યાન, તારૂં યથાર્થ વાદીપણું, તારી અપૂર્વ પરોપકાર બુદ્ધિ, અને તારી અત્યંત સહનશીળતા જોઇ મારા રોમરાયમાં તું ક્યારે વસીશ? પર પુદ્ગળપર ઉદાસીનવૃત્તિ ક્યારે ઉત્પન્ન થશે? કે જેથી હું મારા સ્વરૂપમાંજ રહું.

હું, તું, તે, ભુલી જઈ; હું, તે, તું અને તુ, તે, હું. આવી અખંડ ઐક્યતા ક્યારે ઉત્પન્ન થશે? અને તેના અપૂર્વ સુખનો અનુભવ ક્યારે પ્રાપ્ત થશે? તારી ક્ષમા જોઇ તારા જેવી ક્ષમા કરવા હું ક્યારે ભાગ્યશાળી થઇશ? તારી દયા જોઇ મારામાં એવી દયાના અંકુરો ક્યારે પ્રગટ થશે? તારી પરોપકાર બુદ્ધિ જોઇ આ સેવકના (મારા) હૃદયમાં સર્વ જીવને સારી નરસી કરવાની ઇચ્છા ક્યારે જાગૃત થશે?

તુંજ ધ્યેય, તુંજ સેવ્ય, તુંજ આરાધ્ય, તુંજ પુજ્ય, તુંજ દેવ, તુંજ ગુરૂ, તુંજ ધર્મ, તુંજ તરણતારણ,

તુજ પિતા, તુંજ માતા, તુંજ બંધુ, તુંજ કુટુંબ, તુંજ જ્ઞાતિ, તુંજ વિશ્વ, તુંજ સૃષ્ટિ અને તુજ મારૂં સર્વસ્વ એમ ક્યારે થશે? તું અને હુંના ભેદ તૂટી અભેદ ચિંતવન ક્યારે થશે? તુંહિ, તુંહિ, તુંહિ, અને તુંજ એમ અખંડ ચિંતવન રોગેરોમ ક્યારે આવિર્ભાવ પામશે? ત્વમેવાહં, ત્વમેવાહં, ત્વમેવાહં, આવી અભેદતા પ્રાપ્ત કરવા હું ક્યારે ભાગ્યશાળી થઇશ? તારા વિના આ દુનિયા ઝેરરૂપ, પત્થરરૂપ, દુઃખરૂપ, બંધનરૂપ, કારાગૃહરૂપ, તથા ત્યાગવાયોગ્ય જાણી તેના ઉપર વિતરાગીપણું તથા ઉદાસીનપણું ક્યારે થશે? તારામાંજ અખંડ પ્રેમ, તારામાંજ અખંડ ભક્તિ, તારામાંજ અખંડ પુત્રબુદ્ધિ, તારામાંજ પિતાબુદ્ધિ, તારામાંજ વિશ્વબુદ્ધિ ક્યારે થશે? તારા વિના અન્ય સ્થળ અસાર અને વૈરાગ્યમય ક્યારે લાગશે? તારી પેઠે સર્વ જીવપર મિત્રતા, તારી પેઠે દુઃખીયાપર દ્રવ્યથી અને ભાવથી દયા, તારી પેઠે પ્રમોદતા, તારી પેઠે મધ્યસ્થતા, તારી પેઠે નિઃસ્વાર્થબુદ્ધિ, તારી પેઠે પરોપકાર બુદ્ધિ, તારી પેઠે અત્યંત કરૂણા અને તારી પેઠે અત્યંત વિતરાગીપણું મારા હૃદયમાં ક્યારે જાગૃત થશે?

ધનની, સ્ત્રીની, યશની અને વિષયસુખની ઇચ્છા ક્યારે નિવર્ત્ત થશે? એક તારા વિનાજ આ બધાં સુખ ઝેર જેવાં ક્યારે લાગશે? પરની નિંદાનો અને પરના ગુણ ઢાંકી દોષ પ્રગટ કરવાનો ત્યાગ કરવા હું ક્યારે

ભાગ્યશાળી થઇશ? તથા પોતાની ભૂલ તરફ દૃષ્ટિ કરવાં ક્યારે શીખીશ? હું સર્વ કરતાં અધિક અધમાધમ છું એવો નિશ્ચય ક્યારે થશે અને ક્યારે અહંભાવથી રહિત થઇશ?

આત્મા છે, આત્મા નિત્ય છે, આત્મા પોતાના કર્મનો કર્તા છે, આત્મા પોતાના કર્મનો ભોક્તા છે, આત્માનો મોક્ષ છે, અને મોક્ષનો ઉપાય છે. આ છ મહા વાક્યો મારા હૃદયમાં નિરંતર ક્યારે જાગૃત થશે? અને હું તે પ્રમાણે વર્તી સર્વ જીવોને ક્યારે વર્તાવીશ?

મારૂં સ્વરૂપ અહિંસામય છે, મારૂં સ્વરૂપ સત્યતામય છે, મારૂં સ્વરૂપ પ્રમાણિકતામય છે, મારૂં સ્વરૂપ બ્રહ્મચર્યમય છે, અને મારૂં સ્વરૂપ પરિગ્રહ રહિત છે. એમ ચિંતવી સ્વસ્વરૂપમય ક્યારે થઈશ? હિંસા ન કરવી એ મારી ફરજ છે, સત્ય બોલવું એ મારી ફરજ છે, બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરવું એ મારી ફરજ છે, અને પરિગ્રહ રહિત થવું એજ મારી ફરજ છે; એજ મારો સ્વભાવ છે, એથી વિપરીત ચાલવું એ મારો વિભાવ છે એમ મને ક્યારે જણાશે? આશ્રવ એજ સંસાર છે, આશ્રવ એજ બંધન છે, આશ્રવ એજ દુઃખ છે, અને આશ્રવ એજ ત્યાગવા યોગ્ય છે. એવી ખબર ક્યારે પડશે? અને સંવર એજ સુખ છે એમ ક્યારે જાણવામાં આવશે?

હું મારા સ્વરૂપમાં છું કે નહિ? સદ્‌ઉપયોગમાં

છું કે નહિ? ધર્મધ્યાનમાં છું કે નહિ? સ્વભાવમાં છું કે નહિ? એમ ક્યારે અનુભવ થશે? મારામાં વિતરાગતા, માર્દવતા અને કરૂણા છે કે નહિ એમ ક્ષણે ક્ષણે જોવા હું ક્યારે ભાગ્યશાળી થઇશ?

આત્મા એજ દેવ, આત્મા એજ ગુરૂ, આત્મા એજ ધર્મ, આત્મા એજ સુખ, આત્મા એજ મોક્ષ, આત્મા એજ અખંડ આનંદ, અને આત્મા એજ પરમાત્મા છે. એમ યથાર્થ ક્યારે જાણવામાં આવશે?

સંતનું શરણ; સંતની સેવા; સંતની મન, વચન, કાયાથી ભક્તિ; સંતપર પ્રીતિ; સંતપર શ્રદ્ધા; સંતપર ગુરૂબુદ્ધિ, અને અહોનિશ સંતના સંગનીજ ઇચ્છા ક્યારે જાગૃત થશે? સદ્ગુરૂ એજ તરણ તારણ; સદ્ગુરૂ એજ દેવ; સદ્ગુરૂ એજ સુખનું સાધન; સદ્ગુરૂ એજ મોક્ષ માર્ગના દાતા; સદ્ગુરૂ એજ પરમમિત્ર; સદ્ગુરૂ એજ પરમગુરૂ; અને સદ્ગુરૂ એજ પ્રત્યક્ષ અરિહંત સમાન છે. એમ ક્યારે જાણવામાં આવશે?

મારા પોતાના દોષ જોવાની, અને અન્યના ગુણ ગ્રહણ કરવાની બુદ્ધિ ક્યારે ઉત્પન્ન થશે? મારા આત્મદ્રવ્યની અને પરમાત્માના આત્મદ્રવ્યની ઐક્યતા, જીનપદ અને નિજ પદની ઐક્યતા, અને પરમાત્માના ગુણ જોઇ મારામાં તે ગુણોની ઉત્પત્તિ ક્યારે થશે? સર્વ જીવ સરખા છે, સર્વ જીવ નિશ્ચયથી સ્વભાવે શુદ્ધ જ્ઞાન સ્વરૂપ, શુદ્ધ દર્શન સ્વરૂપ, શુદ્ધ ચારિત્ર સ્વરૂપ, અનંત

ઉપયોગમય, અને અનંત શક્તિવંત છે પણ કર્મરૂપ શત્રુના સંગથી મલિન દેખાય છે, એમ જાણી કર્મનો નાશ, કર્મનો ત્યાગ, ને કર્મ ઉપર અભાવ એમ ક્યારે ઉત્પન્ન થશે? ને સર્વ જીવ ઉપર સમભાવ ક્યારે આવશે?

હે પ્રભુ! આ ભાવનાઓ, આ મનોરથો ને આ વિચારો ક્યારે પૂર્ણ થશે, ને મનુષ્યભવનું સાર્થકપણું ક્યારે થશે? નવતત્વમાંથી બે જાણી, ચાર છાંડી, અને ત્રણને ગૃહણ કરવા ક્યારે યત્ન કરીશ? હું હમણાં સંવરમાં છું કે આશ્રવમાં છું? હું હમણાં નિર્જરા કરૂં છું કે નહિ? હું હમણાં આશ્રવનો ત્યાગ કરૂં છે કે નહિ? હું હમણાં અનિત્ય અશરણાદિ ભાવનાનું ચિંતવન કરૂં છું કે નહિ? એમ વારંવાર મને ક્યારે ભાન થશે? હું કોણ છું? હું ક્યાંથી થયો? મારૂં સત્યસ્વરૂપ શું છે? હું ક્યાંથી આવ્યો ને ક્યાં જઈશ? મારૂં શું થશે? આ શરીર શું છે? આ દુનિયા શું છે? આ કુટુંબ કોણ છે? ને મારો આ સર્વ સાથે સંબંધ કેમ થયો? એ સંબંધ સત્ય છે કે અસત્ય? એ ત્યજું કે રાખું? આવા વિચારો વિવેકપૂર્વક અને શાંત ભાવે ક્યારે કરી આધ્યાત્મીક જ્ઞાનના તાત્વીક સિદ્ધાંતનો અનુભવ ક્યારે કરીશ? ને કર્મનો સત્વર નાશ ક્યારે કરીશ?

હે ભગવાન! હું નવ તત્વ ભણ્યો પણ નવતત્વમય ન થયો; ક્ષેત્રસમાસ ભણ્યો પણ અંતરશત્રુનો સમાસ કરતાં ન શીખ્યો. ચોવીશદંડક વાંચ્યા, વિચા-

યાં અને અવલોકયા પણ અંદરના દંડ મેં ન તજ્યા; જીવના પાંચસેં ત્રેસઠ ભેદ વાંચ્યા. વિચાર્યા પણ અભેદ મય ન થયો; કર્મગ્રંથ વાંચ્યા, પણ કર્મની પ્રકૃતિનો અહોનીશ વિચાર કરી પોતાનામાંથી તે પ્રકૃતિઓનો ત્યાગ કરવા સમર્થ ન થયો. ઘણાં સિદ્ધાંતો અને શાસ્ત્રો વાંચ્યાં પણ તે બધાં ભારરૂપ થયાં. સત્સંગ કર્યો પણ સત્યજ્ઞાન ન થયું. સદ્‌ગુરૂ મળ્યા પણ સ્વચ્છંદે ચાલી કદાગ્રહ ન તજ્યો. હે સર્વજ્ઞ! આપનાં ચરિત્ર વાંચ્યાં, સાંભળ્યાં પણ તે વાંચન—શ્રવણ માત્ર થયું; કારણ કે "ભણ્યો પણ ગણ્યો નહિ" તેની માફક "જાણ્યું પણ આદર્યું નહિ" તેથી શું થયું?

સર્વજ્ઞ હિંસા કરે નહિ, તો હું સર્વજ્ઞનો ઉપાસક થઈ કેમ કરૂં? સર્વજ્ઞ અસત્ય બોલે નહિ, તો હું કેમ અસત્ય બોલું? સર્વજ્ઞ અદત્ત લે નહિ તો હું સર્વજ્ઞનો પુત્ર થઇ અદત્ત કેમ લઉં? સર્વજ્ઞ બ્રહ્મચર્યનો ભંગ કરે નહિ તો હું કેમ કરૂં? સર્વજ્ઞ દ્રવ્યથી ને ભાવથી પરિગ્રહ રહિત હતા તો હું પરિગ્રહ કેમ રાખું? સર્વજ્ઞ ક્રોધાદિ કષાય કરે નહિ, તો હું કેમ કરૂં? સર્વજ્ઞ અઢાર પાપસ્થાનક સેવે નહિ તો હું તેમનો પુત્ર થઇ તેમના શત્રુરૂપ એવા અઢાર પાપસ્થાનકની સેવા કેમ કરૂં? અહાહા!! કેટલી બધી મારી ભૂલ છે? કે મારા પિતાના શત્રુઓને હું માન આપું છું,-સંગ કરૂં છું, પણ હવે તેમ નહિ કરતાં મારે તેમનો ત્યાગ કરવો જોઇએ.

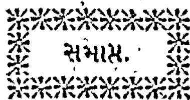
હે પ્રભુ! તું કમળ હું ભમર. તું ચંદ્ર હું ચકોર. તું સૂર્ય હું સૂર્યવિકાશી કમળ. તું સેવ્ય હું સેવક. તું ધ્યેય હું ધ્યાતા. તું પિતા હું પુત્ર. તું ગુરૂ હું શિષ્ય. તું દેવ હું ઉપાસક. એવી તારી અનન્ય ભક્તિ ક્યારે પ્રાપ્ત થશે? હે પરમાત્મા! આ સંસારમાં તારા વિના મારૂં કોઇ સગું નથી; તારા વિના અન્ય કોઇ મિત્ર નથી; તારા વિના અન્ય કોઇ રક્ષક નથી; તારા વિના અન્ય કોઇ સત્યમાર્ગદર્શક નથી; માટે હું તારૂંજ શરણ ગ્રહણ કરીશ; ને હું તારીજ સેવા કરીશ.

હે પ્રભુ! તારાં વચનો સત્ય છે, પ્રિય છે, ને હિતકર છે. વળી તે મને પ્રમાણભૂત છે. હું તેને ક્યારે ગ્રહણ કરીશ? આ કેમ આમ નથી કરતો? એવો વિચાર મને આવશે ત્યારે હું વિચારીશ કે એ કર્માધીન છે. આ કેમ નથી ભણતો? આ કેમ આવાં કામ કરે છે? એવા વિચાર આવશે ત્યારે હું તે કર્માધીન છે એમ વિચારી તેની ઉપેક્ષા કરીશ; પણ નિંદા નહિ કરૂં. હું બહારનો ઢોંગ ધારણ કરી દાંભીકપણું ધરીશ નહિ. હું શુદ્ધ ભક્ત થઇશ, પણ ખોટો ઠગ થઇશ નહિ. હું શુદ્ધ કર્મ કરીશ, પણ બહારની દેખાદેખીથી સમજ્યા વિના માત્ર નામનાની ખાતર ને ગાડરીઆ પ્રવાહની માફક ધર્મકરણીને મલિન કરીશ નહિ. હે પ્રભુ! તારા આશ્રમને કલંક લ[illegible] નહિ. તારી વાણીને નિંદાવીક નહિ. તારી [illegible] ઉલ્લંઘન કરીશ નહિ, તારી

સેવાનો અનાદર કરીશ નહિ, ને અશુદ્ધ પ્રરૂપક બનીને નર્કનો રસ્તો લઈશ નહિ. સ્યાદ્વાદના રહસ્યનું સ્વરૂપ જાણવાને પ્રયત્ન કરીશ. તારી આશાતના તજવાને બનતાં લગી ખપ કરીશ. ગચ્છ, પંથ, મત, કે વાડા આદિનો કદાગ્રહ મૂકી શુદ્ધ ધર્મ જાણવા ખપ કરીશ.

શુષ્ક જ્ઞાન, શુષ્ક વૈરાગ્ય, શુષ્ક ક્રિયા, અને શુષ્ક ભક્તિ ધારણ કરીશ નહિ; પણ સમ્યગ્ જ્ઞાન સહિત ક્રિયા, ભક્તિ અને વૈરાગ્યને ધારણ કરીશ. અધિકારી પરત્વે ક્રિયા કરીશ; અધિકારી જોઈ વર્તીશ, અને અધિકારી થવા પ્રયત્ન કરીશ.

હે પરમાત્મા! મનુષ્યભવની દુર્લભતા મને જણાઇ છે, તેની અમૂલ્યતા મને સમજાઇ છે, માટે હું તેને વૃથા ગુમાવીશ નહિ. વૃથા નિંદા, વિકથાદિ કરવામાં વખત ગાળીશ નહિ. આળસ પ્રમાદનો ત્યાગ કરી આત્મજ્ઞાન મેળવીશ. તારી આજ્ઞા મસ્તકે ચડાવી શુદ્ધ સ્વરૂપનો વિચાર કરીશ. અન્ય દેવ, અન્ય ગુરૂ, અન્ય ધર્મના દોષ જોઈ તેની ઉપેક્ષા કરીશ. તમારા માર્ગનો અનુભવ મેળવી અન્યને આપનો માર્ગ પમાડીશ. છેવટે સર્વ જીવ સુખી થાઓ એવી અહોનિશ ઇચ્છા રાખીશ.

૧ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈનશાળા
ધાંટીલા.
૧ લો. મેરાજ જેતશી
૧ લો. મંગળજી જેતશી
૧ લો. મનજી અમીચંદ
૧ લો. દેવજી ગોવીંદજી
૧ લો. ઝવેર પાંચા
વેણાસર.
૧ ત્રવાડીયા ગફલ કુંવરજી
૧ લો. પોપટ નાનજી
ખાખરેચી.
૧ વોરા હરજીવન ચત્રભુજ
૧ વોરા મગનલાલ પાનાચંદ
૧ સંઘવી લાડકચંદ ચત્રભૂજ
આધોઇ.
૧ શા. ફુલચંદ હીરાચંદ મેતા
૧ શા. ચાંપશી જેચંદ.
૧ શા. જટાશંકર ફુલચંદ
૧ શા. વીકમચંદ પાનાચંદ
૧ મેતા ડાહ્યા જેસંગ.
૧ મેતા પ્રાણજીવન ટોકરશી.
૧ કોઠારી સોમચંદ સાંકળચંદ.
૧ ખંડોર ખીમજી નરસંગ.
૧ કુબડીયા. લક્ષ્મીચંદ અભેચંદ.
૧ ચરલા લધા કુંભા.
માળીયા (મોરબીતાબે)
૫ શ્રી જૈનશાળા.
૪ મેતા જાદવજી ધનજી.

૩ શેઠ પ્રાણજીવન ડાહ્યા
૧ મેતા મલુકચંદ હેમચંદ
વાટાવદર.
૧ શા. દલીચંદ કરમચંદ.
૧ શા. રાજપાળ પરસોતમ નાદ
૧ દોશી પ્રેમચંદ વીઠલ.
૧ શેઠ પાનાચંદ પ્રેમચંદ.
૧ ગાંધી ભગવાનજી સુંદરજી
૧ સંઘવી પ્રેમચંદ જેઠા.
૧ સંઘવી પોપટ ટોકરશી.
૧ મેતા ચાંપશી કાનજી
ટીકર (રણનું)
૧ મેતા રામજી હંસરાજ
૧ મેતા લાડકચંદ મોતીચંદ.
૧ મેતા વખતચંદ મોતીચંદ
૧ શા. કેમચંદ મૂળચંદ.
૧ વોરા પ્રાણજીવન ડાહ્યા. કીડી.
૧ વોરા લાડકચંદ હીરાચંદ ”
૧ મેતા મહાદેવ હરખજી. ધનાળા.
વગડવાવ.
૧ શા. લાલચંદ અમરચંદ.
હળવદ.
૧ વકીલ લવજી પુંજાભાઇ
૧ મેતા છગન મહાદેવ.
૧ મેતા વખતચંદ માણેકચંદ
૧ મેતા લવજી પાનાચંદ.
૧ મેતા છોટાલાલ.
૧ મેતા જુઠા નારણજી.

૧ શા. જસરાજ હરીભાઇ

સરા.

૧ શા. પાનાચંદ જેઠાભાઇ
૧ ગાંધી વીરચંદ અમરશી.
૧ શા. વીઠલ મગન.
૧ શા. પોપટ કમળશી.

વાંકાનેર.

૧ વકીલ ધનજી ગુલાબચંદ
૧ વકીલ અમરચંદ ચત્રભૂજ

જામનગર.

૧૦ શ્રી હરજી જૈનશાળા. હા. પારેખ કચરા મૂળજી.

વઢવાણ.

૧ શા. નારણજી અમરશી.
૫ પુ. શ્રી. વણારશી તળશીભાઇ તથા ગુલાબચંદ નારણજી.
૨ રા. વલભદાસ નેણુશી.

લીંબડી.

૫ રા. છગનલાલ બેચર કોઠારી.
૨ શા. પ્રેમચંદ પુરસોતમ.
૨ શા. ગીરધરલાલ મનસુખ.
૧ શા. પોપટલાલ ગુલાબચંદ
૧ દોસી. કેશવલાલ લાલચંદ.
૧ શા. મોહનલાલ રાઘવજી.
૧ શા. મોતી નાનજી.

ધંધુકા.

૨ ભાવસાર ચતુર મોતી.
૧ ... [illegible]

૧ વોરા પરશોતમ ડુંગરશી.

ભાવનગર.

૧૦ વોરા અમરચંદ જસરાજભાઇ
૪ વકીલ હરજીવન પરસોતમ.

લખતર.

૨ રા. રા. નેણશી કલ્યાણજી.

વીરમગામ.

૧ પુ. શ્રી. છગનલાલ નાનજી.

ગોધાવી.

૧૨ પુ. શ્રી પોચાભાઇ પીતાંબર

સાણંદ.

૧ શેઠ ઉજમશી મૂળચંદ
૧ ગાંધી ઉકાભાઇ પીતાંબર
૧ શા. સુખલાલ જેમલ
૧ મેતા ગોવીંદજી ઉમેદભાઇ
૧ શા. ત્રીભોવન મલુકચંદ
૧ મેતા દેવકરણ અદેકરણ
૧ ગાંધી હીરાચંદ જસરાજ
૧ ગાંધી ચુનીલાલ જસરાજ
૧ રા. રાયચંદ રવચંદ
૧ શા. ખોદા. જીવણ

ભરૂચ.

૪ પુ. શ્રી સુખલાલ છગનલાલ

મુંબાઇ

૪ પુ. શ્રી દામજીભાઇ કેશવજી
૧ શા. અમૃતલાલ ત્રીભોવન
૫ શ્રી ખંભાત સુબોધ પુસ્તકાલય

અદરખા.

૧ શા. ભીખાભાઇ ધરમચંદ
૧ શા. ડુંગરભાઇ છગનલાલ

પાલણપુર.

૧ પરી. મોહકમચંદ લવજી
૧ પરી. પ્રેમચંદ કેવળ
૧ શેઠ રીખવચંદ સાંકળચંદ
૧ શા. ગુલાબચંદ છગન
૧ શા ન્યાલચંદ પાનાચંદ
૧ મેતા મૂળચંદ જોઇતા
૧ શા. ઞુમચંદ તળશી
૧ પરી. ખુશાલ સુરચંદ
૧ ભણસારી રાયચંદ બેચર
૧ ભણસારી બાદરમલ પૃથ્વીચંદ
૧ પરી. પુરષોતમ રવચંદ
૧ દે. છોટલાલ ગોદડ
૧ બક્ષી ચુનીલાલ તલકચંદ
૧ શા. મનસુખલાલ ન્યાલચંદ
૧ પરી. પ્રેમચંદ વર્ધમાન.
૧ વકીલ હાથીભાઇ માણેકચંદ
૧ દલાલ હાલા જેઠા.
૧ શા. હાથી રતનચંદ.
૧ શા. ફોજરાજ ત્રીભોવન.
૧ ગાંધી વાડીલાલ અમૂલખ.

ચુડા (જેતપર તાબે)

૧ શા. રૂપચંદ ભાણજી.
૧ શા. દેવચંદ રાયચંદ.
૧ શા. દેવજી ભીમજી
૧ શા. રાયચંદ કેશવજી.
૧ શા. શામજી રાયચંદ.
૧ શા. કાળા કરશન. બરવાળા.
૧ મેતા બેચર કરસન. ”
૧ મેતા ઝવેરચંદ ગોપાળજી.”
૧ મેતા મૂળચંદ કરસનજી. ”
૧ મેતા બોડીદાસ જાદવજી. તોરી

વેરાવળ.

૨૬ વોરા કુંવરજી ગોકળજી. જૈન શાળા માસ્તર મારફત.
૫ જૈન જ્ઞાનવર્ધકશાળા. હા. શા. ગોવીંદજી ખુશાલ.
૫ પન્યાસજી શુભવિજયજી.
૨ શા. હીરાચંદ વીરચંદ.
૨ શા. મૂળચંદ છગન.
૨ શા હંસરાજ હીરાચંદ.
૧ શેઠ દેવકરણ કલ્યાણજી
૧ શા. માણેકચંદ ખીમચંદ.
૧ શા. દુર્લભચંદ ફુલચંદ
૧ શા. વીરજી વસનજી
૧ શા. રતનજી તલકચંદ.
૧ શા. વીરપાળ મોરારજી
૧ શા. લક્ષ્મીચંદ હીરાચંદ
૧ શેઠ સુંદરજી લાધા.
૧ શા. મૂળચંદ ખુશાલ.
૧ શા. કાળીદાસ નેણશી.

જયપુર.

૨ નામદાર ગુલાબચંદ ઢઢ્ઢા. એમ. એ

કરસનપરા.
૨ સંઘવી જેરાજ પ્રેમચંદ.
૧ સંઘવી હરચંદ હાકેમચંદ.
૧ શેઠ કચરા પ્રેમચંદ.
૨ શેઠ માધવજી રાજપાળ.
૨ શા. સુંદર સાંકળચંદ
૧ શા. હરખચંદ રવચંદ. માંડળ.
૧ શા. લલુ ચતુર. શિહોર.
૧ શ્રી પાળીયાદ જૈનશાળા. હા. કોઠારી જેઠા નાનજી

મુંદ્રા.
૨ મોતીચંદ હરખા.
૨ પારેખ ખીમજી કેશવજી
૧ દોશી વલજી માણેકચંદ.

લાકડીયા.
૧ વોરા તેજશી સાંકળચંદ.
૧ કુ. વાધજી જાદવજી.
૧ મા. મૂળચંદ ધનજી
૧ શા. કરમણ પાલણ.
૧ શા. ગાંગજી માલા.
૧ મેતા જીવરાજ ગલાલચંદ.
૧ મેતા હરખચંદ પાનાચંદ
૧ કો. લખમણ પુંજા
૧ કુ. ભાઇચંદ ભોજરાજ
૧ મા. કપુરચંદ હીરાચંદ.
૧ મા. જસરાજ કરસુર.
૧ મા. વેણીદાસ જેઠાભ.
૧ કુ. મેરાજ મુળજી.
૧ કુ. મોતીચંદ મુળજી.
૧ કુ. હીરાચંદ મેરાજ.
૧ સોમચંદ ભગવાનજી
૧ ખડીર કરમચંદ ધારસી.
૧ સંઘવી કેશવજી દેવચંદ.
૧ કુ. ચાંપશી દેવચંદ
૧ પુંજ છત્રરાજ લીલાધર.

માંગરોળ.
૧ રા. રા. પુરૂષોતમ લલુ.

લાખાપાદર
૨ રા. ઓધવજી અવચળ.
૧ રા. ઉજમશી ડુંગરશી.
૧ રા. માણેકચંદ આલાભાઇ
૨ સં. ભીમજી માવજી
૧ રા. ઉતમચંદ રૂપશી
૧ શેઠ જગજીવન આલા.
૧ દોશી નથુ કરસન.

સરધાર.
૧૦ શેઠ મૂળચંદ કરસનજી સરાફ.

ધરમપુર.
૨ રા. રા. રણછોડદાસ ધારશીભાઇ

વવાણીઆ.
૨ દેશાઇ. રાયચંદ મનજીભાઇ.

શુદ્ધિપત્ર.

પાનું.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૯	૯ મી	પતગ	પતંગ
૯	૧૮ મી	આંનરારહિત	આંતરારહિત
૧૦	૧૭ મી	મોહનીય ર્મ	મોહનીયકર્મ
૧૧	૪ થી	ન્યાયાન્ય	ન્યાયાન્યાય
૧૧	૧૪ મી	જાતજોતામાં	જોતજોતામાં
૧૨	૨૦ મી	કેમરે	કેમકે
૧૭	૧૦ મી	ચરેલા	કરેલા
૧૭	૧૭ મી	વિતતરાગ	વિતરાગ
૧૮	૪ થી	ળ	કાળ
૧૯	૨ જી	અર્શ્વર્ય	ઐશ્વર્ય
૧૯	૧૫ મી	તનું	તનુ
૨૧	૪ થી	ક્ષણવારમાં	ક્ષણવારે
૨૧	૧૭ મી	આપધ	ઔષધ
૨૭	૬ ઠી	નમાજોણી	નસાજોણી
૩૧	૨૧ મી	ખંઠગથી	ખડ્ગથી
૩૬	૧૦ મી	કાર્યેમાં	કાર્યોમાં
૩૬	૧૬ મી	અગોપાંગ	અંગોપાંગ
૩૯	૧૪ મી	શનમાં	શાનમાં
૪૧	૧૭ મી	નિસ્વાથ	નિઃસ્વાર્થ

૪૬	૫ મી	હિંસાંરંભી	હિંસારંભી
૪૬	૧૭ મી	જિનિત	જનિત
૪૯	૮ મી	ડુખ	ડુખં
૪૯	૯ મી	ડુખા	ડુખો
૫૨	૮ મી	વાહન	વહન
૬૩	૧ લી	મારો	માળો
૬૩	૧૨ મી	ખાલી જગ્યા છે ત્યાં	નિશ્ચય
૬૫	૮ મી	વિરાગી	વિતરાગી
૬૭	૨૨ મી	દ્વૈષ	દ્વેષ
૭૨	૧-૮ મી	વર્ણ	વર્ણ
૭૫	૧૫ મી	પવિત્ર	પવિત્રતા
૭૬	૫ મી	નામ	નામમાત્ર
૭૬	૧૩ મી	આદ	આમ
૮૪	૧૪ મી	કચન	કંચન
૮૬	૭ મી	કમ	કર્મ
૮૮	૮ મી	શાંતિ	શાંત
૮૯	૧૮ મી	મૂળા	મૂળો
૯૦	૧૨ મી	ઊપન્ન	ઉત્પન્ન
૯૪	૩ જી	ગભવતી	ગર્ભવંતી
૯૪	૧૧ મી	ઉગ્રાયોત્સર્ગ	ઉગ્રકાયોત્સર્ગ
૯૭	૬ ઠી	ન્રિચેથી	નિચેથી
૯૭	૭ મી	પાળોળો	પાહોળો

૧૧૦	૨૭ મી	કરાતાં	કરતાં
૧૧૭	૨ જી	લોકોના	લોકોમાં
૧૧૮	૧૨ મી	ઘુ	ઘું
૧૧૮	૧૮ મી	સારીનરસી	શાસનરસી
૧૨૨	૧૦ મી	આંશ્રવને	આશ્રવનો

प्रस्तावना.

ज्ञाननीवृद्धि ज्ञानीओपर आधार राखे छे अने ज्ञानीओनीवृद्धि ज्ञान उपर आधार राखे छे.

सर्वे जैनधर्माचार्य, उपाध्याय, साधु अने समस्त श्रावक श्राविका मळी चतुर्विध संघ एओने अनुक्रमे यथायोग्य रीते अति नम्रतापूर्वक निनंति करवामां आवे छेके मे मारी अल्पमति छतां आ पुस्तकनो आरंभ कर्यो छे. ते आप सर्व जिनधर्म स्तंभना अनुग्रहथी संपूर्ण थाय तो हुं कृत्य कृत्य थाउं मारी कांइ एवी बुद्धि नथी के हुं स्वतंत्र पूर्वाचार्य रचित ग्रंथोनुं यथार्थ शोधन करी शकुं तोपण स्वमति अनुसार जेटलुं वन्युं तेटलुं लक्ष राखीनें शुद्धतानो उद्यो कर्यो छे. तेम छतां केटलाएक दृष्टि दोष तथा जिनआज्ञा विरुद्ध कंइपण लखांण होय, तेने माटे हुं आत्मानी साखे मिच्छामि दुक्कडं दउंछुं. अने जे कंइ भूल जोवामां आवे ते सुधारीने वांचवा भलामण छे तथा ते भूल मने बतावबामां आवशे तो हुं द्वितिपावृत्तिमां सुधारी लइश. सुज्ञेषु किं बहुना.

अनुक्रमणिका.

मंगळाचरण.

आदौ नेमिजिनंस्तौमि, संभवं सुविधि तथा ॥ धर्मनाथं
देवं, शांति शांति करं सदा ॥ १ ॥ अनंतं सुव्रतं भक्त्या,
नाथं जिनोत्तमं ॥ अजितं जीतकं दर्प्पं, चंद्र चंद्र समप्र-
॥ २ ॥ आदिनाथं तथा देवं, सुपार्श्वं विमलं जिनं ॥ म-
नाथं गुणोपेतं, धनुषां पंच विंशति ॥ ३ ॥ अरनाथं मा-
ीरं, सुमतिंच जगद्गुरु ॥ श्रीपद्मप्रभ नामानं, वासूपूज्यं
नितं ॥ ४ ॥ शीतलं शीतलं लोके, श्रेयांसश्रेयः सदा ॥
नाथंच वामेयं, श्री अभिनंदनं विभू ॥ ५ ॥ जिनानां ना
भेर्बद्धाः पंचषष्टि सुप्तुद्भवः॥ यंत्रोयं राज्य ते यत्र, तत्रशौ
ं निरंतर ॥६॥ यस्मिन् गृहे महा भक्त्या, यंत्रोयं पूजते बुधै
त प्रेत पीशाचादि, भयं तत्र न विद्यते ॥ ७ ॥ सकल गुण
धानं यंत्र मेन विशुद्धं ॥ हृदय कमल कोशे धिमतां धेयरूपं
तिलोक गुरोः श्री सूरीराज्यस्य शिष्यो, वदंति सुख नि-
मोक्ष लक्ष्मी नीवायं ॥ ८ ॥ इति ॥

ॐनमः पार्श्वप्रभु पंकजे, वीश्व चींतामणी रत्नरे ॥ ह्रीं-
द्र पद्मावती, वैरुटा करे मुज जत्नरे ॥ ॐ ॥ १ ॥ अब

मोय सांती माहापुष्टी दे, ध्रती कीर्ति कांती वीध्यायनी ॥ ॐ
ह्रीं अक्षर शब्दथी, सर्वे याधी व्याधी वीनाशने ॐ ॥ २ ॥
जे अजीता वीजीया तथा, अपर वीजयान वीता देवी रे ॥
दश दीसा पाळग्रह अक्षजी, वीद्यादेवी परसन होय सेवी रे
ॐ ॥ ३ ॥ ॥ ॐ असीयाउसाय नमो नमो, तुही त्रीलोकनो
नाथरे ॥ चोसठ इंद्र टोळे मळी, सेवीये प्रभुने जोडी हाथ रे
॥ ॐ ॥ ४ ॥ ॐह्रीं अर्हं प्रभु पासजी, मूळना मंत्रनु बीज
रे ॥ जापथी दुरीत दुरे रहे, आय मळे सवी चीजरे ॥ ॐ ॥
॥ ५ ॥ गोडीप्रभु पार्श्व चींतामणी, थंभणो अहीं छतो
देवरे ॥ जग वल्लव जगत्र मांही जागता, अंतरीक एवंती करु
सेवरे ॥ ॐ ॥ ६ ॥ श्री श्री संखेश्वर मंडणो, पार्श्वजीन प्र-
णणतः तरू कल्परे ॥ चुरीये दुष्टना व्रातने, पुरीये सुजे सुख
तल्परे ॥ सुजयसोभाग्य सुख कल्परे ॥ ॐ ॥ ७ ॥ इति ॥

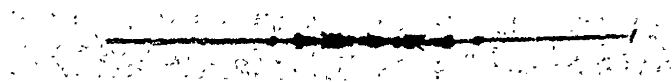
गौतमाष्टक.

श्री इंद्रभूति वसुभूतिपुत्रं, पटत्विभावं गौतमगोत्ररत्नं ॥
स्तुवंति देवासुरमानवेंद्राः, स गौतमो यच्छतु वांछितंमे ॥ १ ॥ श्री
वर्द्धमाना त्रिपदीमवाप्य, मुहूर्त्तमात्रेण कृतानि येन ॥ अंगानि
पूर्वाणि चतुर्दशापि, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ २ ॥

श्री वीरनाथेन पुरा प्रणीतं, मंत्रं महानंद सुखाय यस्य ॥ ध्यायंत्यमी सूरिवराः समग्राः, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ ३ ॥ यस्याभिधानं मुनयोपि सर्व्वे, गृन्हंति भिक्षाभ्रमणस्य काले ॥ मिष्टान्नपानां वरपूर्णकामाः, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ ४ ॥ अष्टापदाद्रौ गगने स्वशक्तया, ययौ जिनानां पदवंदनाय ॥ निशम्य तीर्थ्यातिशयं सुरेभ्यः, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ ५ ॥ त्रिपंचसंख्याशततापसानां, तपःकृशानामपुनर्भवाय ॥ अक्षीणलब्ध्या परमान्तदाता, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ ६ ॥ सदक्षणं भोजन मेव देयं, साधर्मिकं संघसपर्ययेव ॥ कैवल्यवस्त्रं प्रददौ मुनीनां, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ ७ ॥ शिवंगते भर्त्तरि वीरनाथे, युगप्रधानत्वमिहैव मत्वा ॥ पट्टाभिषेको विदधे सुरेंद्रैः, स गौतमो यच्छतु वांछितं मे ॥ ८ ॥ श्री गौतमस्याऽष्टकमादरेण प्रबोधकाले मुनिपुंगवा ये ॥ पठंति ते सूरिपदं च देवा ॥ नदं लभंते नितरां क्रमेण ॥ ९ ॥ इति श्री गौतमस्तवस्पवृतिः समाप्तं ॥ श्री ॥

॥ ॐनमः पार्श्वनाथाय विश्वचिंतामणीयते ॐह्रीं धरणेंद्र वैरोव्या पद्मादेवी युतायते ॥ १ ॥ शांति तुष्टि महापुष्टि धृति

कीर्त्ति विधायिनें ॐह्रीं हुंहुंव्यालवेताल सर्वाधि व्याधिना-
शने ॥ २ ॥ जया जिताख्या विजया ख्या पराजितायान्विते
दिशांपाल ग्रहैर्यक्षै विद्यादेवी भिरन्विते ॥ ३ ॥ ॐ आसि
आ उसायनमः त्रैलोक्यनाथतां चतुष्पष्टि सुरेंद्रास्ते भासंते
छत्रचामरैः ॥ ४ ॥ श्री संखेश्वर मंडनपार्श्व जिनप्रणत कल्प-
तरु कल्पःचूरयविघ्न व्रातंपूरयमे वांछितं नाथ ॥ ५ ॥

॥ ॐ ॥

अथ श्री पाठक देवचंद्रकृत

॥ अध्यात्मगीता प्रारंभ.

राग ॥ ढाल भमरगीतानि ॥

प्रणमिए विश्व हित जैन्य वाणि।
महानंद तरु सिंचवाऽमृत पाणी ॥
महा मोहपुर भेदवा वज्र पाणि ।
गहन भवफंद छेदन कृपाणी ॥ १ ॥

अर्थः—विश्व कहेतां जे जगत् तेने हीत के० कल्याणनी करनारी एहवी जैन्य के० श्रीवीतरागनी वाणी जेते प्रणमी के० नमस्कार करीए छीए, वली जीनवाणी कहेवी छे महा आनंदरूप तरु के० वृक्ष तेहने सिंचवा अमृत रुपीउं पाणीज होइने तेहवीज छे. वली जिनवाणी कहेवी छे मोहोटो एहवो मोहराजा तेनुं पुर के० नगर तेने भेदवा के० भागवाने वज्र सरीखी एहवी. वली ते वाणी केवीछे गहन के० अतिकठण भव जे संसार तेनो फंद के० बंधन तेने छेदवाने कृपाणी के० तरवारनी धारा सरीखी ॥ १ ॥

॥ चाल. ॥

द्रव्य अनंत प्रकाशक भाशक तत्व स्वरुप ।
आतम तत्व विबोधक सोधक सच्चिद्रूप ॥
नय निक्षेप प्रमाणे जाणे वस्तु समस्त ।
त्रिकरण जोगे प्रणमुं जैनागम सुप्रसस्त ॥२॥

अर्थः—वली जिनवाणी केहवी छे घणा एहवा पुद्गलादिक संबंधी जे द्रव्य तेने प्रगटकरी देखाडवावाली एहवी वली तत्व जे आत्मतत्व तेनी प्रकाश करवावाली आत्मतत्व जे आत्मानुं स्वरुप तेने बोध के० समजाववावाली वली चिद्रूप के० चेतनरूप एहवो जे आत्मस्वरुप तेने सोधक के० प्रगट करी देखाडे एहवी, वली जिनवाणी केहवी छे नय के० नैगमादिक सात नय तथा नामादि च्यार निक्षेपा तथा प्रत्यक्ष परोक्ष प्रमाणे करी समस्त वस्तु पदार्थनी जाणपणानी करणहारी छे. अन्यमतिनां शास्त्र छे ते अप्रसस्त छे, अने जिनमतनां आगम छे ते प्रसंसनीय छे एहवो जिनागम तेहनो त्रीकरण योगे करी मनोवाकाय योगे करी प्रणमुं छुं नमस्कार करुंछुं इति भावः ॥ २ ॥

जिणे आतमा शुद्धताये पिछाण्यो ।
तिणे लोक अलोकनो भाव जाण्यो ॥

आत्म रमाणि मुणि जग विदीत ।
उपदिस्युं तिणे अध्यात्म गीता ॥ ३ ॥

अर्थः—हवे सर्व द्रव्यनो ज्ञायक जे जीव द्रव्य सर्वद्रव्य मध्ये प्रधान ते आतमद्रव्यनो लक्षण कहीये माटे प्रथम आत्मद्रव्यना जाणने साधक कहिये ते कहे छे. ते जिणे आतमा के०जे जिव समकित प्रमुखे आत्मा छे ते शुद्धता छे मूल सत्तास्वरुप पिछाण्या के० ओलख्यो तेणे लोक तथा अलोकनो भाव सर्व जाण्यो जे आचारांग सूत्रे कह्युं छे जे एगंजाणइ सवंजाणइ ते मुनी केहवा छे ते आत्म के० आत्म स्वरुपमेंज रमे एहवा मुनि जगत्मांहि प्रसिद्ध छे तेणे अध्यात्म गीतानो उपदेश कर्यो छे पण करता कहे के हुं नथी करतो इतिभाव॥३॥

द्रव्य सर्वना भावनो जाणग पासग एह ।
ज्ञाता कर्त्ता भोक्ता रमता परिणति गेह ॥
ग्राहक रक्षक व्यापक धारक धर्म समूह ।
दान लाभ बळ भोग उपभोगतणो जे व्यूह ॥ ४ ॥

अर्थः—द्रव्य सर्वना के० धर्मास्तिकायादिक षट् द्रव्यना गुणपर्याय तथा उदयिकादिक भावना भिन्न २ करी जाण्याछे तथा दिठा छे एहवो आत्मा छे ज्ञाता के० स्वपरनो स्वरुप

जाणे छे ज्ञाने करिने कर्त्ता के० सुभासुभ विभाव दसानो कर्त्ता नथी अने पोताना ज्ञानादि अनंतगुणरूप लक्ष्मी तेहनो करता छे अने पोताना ज्ञानादी अनंतगुणरूप जे पर्याय तेहना भोक्ता छे रमतापरि के० स्वपरिणतिरूप जे घर तेहने विषे सदाकाल रमे ज्ञाता तथा कर्त्ता तथा भोक्ता तथा रमता इत्यादिक परिणतिनागेह के०घरछे ग्राहक के०ज्ञानादि गुणधर्म समूह तेहने ग्रहे ते भणी ग्राहक ते धर्मनो राखणहार तथा स्वधर्मने विषे व्यापि रह्यो छे स्वपरिणतिने धरे ते धारक एटले ग्राहक रक्षक व्यापक धारक स्वधर्म समूहनो छे एहिज आत्म दान लाभ के०दानादिक पांच लब्धिना समूह प्रगट्या छे दानलब्धि ते दानांतराय कर्मक्षय गये दान पोताना ज्ञानादि अनंत गुणने विषे दीयेछे ते दान लब्धि १ लाभांतरायक्षयगये पोताना स्वरुपनो लाभ थयो ते लाभलब्धि २ भोगांतराय कर्म क्षय थाय त्यारे पोताना ज्ञानादि अनंतगुण भोगवे छे ते भोगलब्धि ३ उपभोगांतरायकर्म क्षय गये पोताना ज्ञानादि अनंतगुणना पर्याय तेहने समये समये उपभोग करे छे ते उपभोगलब्धि ४। वीर्यांतरायकर्म क्षय गये पोताना अनंतज्ञानादिकने विषे अनंतो वीर्य फोरवे छे ते वियांतरायलब्धि ५ तथा जिहां आत्मा ज्ञान दर्शन रुपगुण बेमायिज कहे छे तिहांजो वियादिक

गुण सिद्धमां नथी कहेता अने जिहां अनंतगुणी व्याख्या करे तिहां कहे छे एटले असंख्यात प्रदेशि अरुपी अखंड ज्ञानदर्शन गुण भवि उपयोग लक्षण कर्त्ता भोक्ता सहज परिणामे जीवद्रव्य जांणवो. जीवभाव द्रव्य प्राणे करीने सदाजीवे ते जीव, चेतेजाणे ते माटे चेतन कहिये तथा नवा नवा पर्यायने पमाडे माटे आत्मा कहे छे इत्यादिक अनेक नाम छे. ॥ ४ ॥

संग्रहे एक आया वखाण्यो ।
नैगमे अंशथी जे प्रमाण्यो॥
दुविध व्यवहार नय वस्तु वीहचे।
अशुद्ध वलि शुद्ध भासन प्रपंचे॥५॥

अर्थः—सातनये करी जिवनो स्वरुप ओलखावे छे संग्रह एक आत्मा वखाण्यो संग्रहनयनामतवालो सत्तानो ग्रहण करे छे एटले ए सर्व जीव चेतना समूदाय जोते थके एक सरीखा छे ए संग्रहनयनोमत. नैगमनयनामतवाला एकअंस ग्रहीने सर्व वस्तुनो प्रमाण करे एटले जीवना आठ रुचक प्रदेश कर्म लीपाता नथी सदा उघाडा छे तेणे करी सिद्ध समान व्यवहारनय मते बे प्रकारे अशुद्ध ते संसारी जीव अने ८

रहित सिद्ध एवं बे प्रकारे वहेंचे एक सकळकर्म क्षयकरी लोकाग्रे विराजमान ते सिद्ध, बीजा संसारी तेहना बे भेद एक अयोगी बीजा सयोगी इत्यादिक बे भेद व्यवहार नयना मतवाले ते वस्तुना गुण पर्यायनी प्रवर्त्तिने ग्रहे छे ते प्रवर्त्ति बे प्रकारनी जे द्रव्यना गुणनी शुद्धता जेथी निपजे ते प्रवर्त्ति ते साधन शुद्ध व्यवहार १ अने जे प्रवर्त्ति करतां द्रव्यधर्मना कार्य ते प्रवर्त्तिने अशुद्ध व्यवहार कहिये २ ॥ ५ ॥

अशुद्धपणे पण सय तेसठी भेद प्रमाण।
उदय विभेदे द्रव्यना भेद अनंत कहाण ॥
शुद्धपणे चेतनता प्रगटे जिववि भिन्न ॥
क्षयोपशमिक असंख्य क्षायिक एक अनुन्न ॥ ६॥

अर्थः—अशुद्ध व्यवहार नयने मते जीवना पांचसेत्रेशठ भेदनो प्रमाण जाणवो अशुद्ध उदयीक भावने योगे करी जोतां तो जीवद्रव्यना भेद अनंता कह्या छे अने शुद्ध व्यवहार नयमते जीवनी चेतनता नीपजे अने विभिन्न ते अभेदात्मपणे जाणवी पुद्गळथी जीव जूदो जाणे जेहने घणां क्षयोपसम ते अधिक कहिये जेहने ओछो क्षयोपसम तेहने ओछो कहिये ते चेतना प्रगटी क्षयोपसमभावे अथवा क्षायकभावे प्रगटे क्षयोपशमिक समकितना असंख्याता भेद छे क्षायिकभावनो एक भेद छे बीजो भेद नही ॥ ६ ॥

नामथि जिव चेतन प्रवुद्ध ।
क्षेत्रथी असंख्य देसा विशुद्ध ॥
द्रव्ये स्वगुण पर्याय पिंड ।
नित्य एकत्व सहजे अखंड ॥७॥

अर्थः—नामथी जीवने चेतन कहिये चेतना लक्षणो जीव चेतना ते ज्ञानदर्शन चारित्र तप उपयोग वीर्य लक्षण इत्यादि तथा बीजो अर्थ, नाम निक्षेपे जीव अथवा चेतन अथवा प्रवुद्ध कहिये, ए जीवना त्रण नाम कहीये क्षेत्रथी जीवनो स्वक्षेत्ररुप असंख्य प्रदेशात्मक अने विशुद्ध ते अत्यंत निर्मल छे द्रव्यथी जिव द्रव्य पोताना गुण ज्ञानादि स्वपर्याय तेहनाज पिंड समुदायरुप छे ते द्रव्य कहीये अने नित्य ते सदैव शास्वतो छे केणे करयो नथी अने एकत्व ते निश्चय नयमते जीव सदाकाळ पोताना स्वरुपमां एकत्वपणे छे सहज अखंड ते खंडाय नहि अछेदी अभेदी छे ॥७॥

रुजुसुये विकल्प परिणामे जीव स्वभाव ।
वर्त्तमान परिणितमय व्यक्ते ग्राहक भाव ॥
शब्दनये निज सत्ता जोतो इहतो धर्म्म ।
शुद्ध अरुपि चेतन अणग्रहतो नव कर्म ॥ ८ ॥

अर्थः—रूजु सुत्र नयनेमते जीव वीकल्परूप परिणामोक भाव ग्रहे छे एटले वर्त्तमान समये जीवने जेवो उपयोग होय तेवो प्रगट कहि बोलावे रुजुसूत्र नयमतवाळो यथाकश्चित् श्राध सामायके स्थितोपिमनो भावपदागृहेगततदाकेनापिपृष्टंश्राद्धों कुत्रः गतः एवं पृष्टे सत्यपिऽधुना भणितं ममस्वामी कुत्रापिग तास्ति त्रिष्टसत्यपि एम कह्युं अने शब्द नयमते पोतानि आत्म सत्ताने जोतो ज्ञान दर्शन चारित्रादिक अनंतो धर्म पोतानी आत्मसत्ताने विषे रह्यो छे, तेहने प्रगट करवा इहतो वांछतो थको शुद्ध निर्मल अरुपी पुद्गलादि वीभावदशा रहित चेतना लक्षणो पोताना क्षयोपशमथी स्वगुणने साधकरूपणे प्रवर्त्ततो ते शब्द नयजीव कहीए, इहां जेटली आत्म प्रवर्त्ति नवाकर्मने न ग्रहे अवंधक थाय तेटलो जीवपणो गवेखे एटले अेहवा जीवने समये उपयोग होय ते समये नवा कर्मनो ग्रहण ग्रहवो नकरे ॥ ८ ॥

इणिपरे शुद्ध सिद्धात्म रुपी ।
मुक्त परशक्ति व्यक्त अरुपि ॥
समकिति देशयति सर्वविरति ।
धरे साध्यरूपे सदा तत्व प्रिति ॥ ९ ॥

एणिरिते शुद्ध सिद्धात्मरुपो शुद्ध जे सिद्ध भगवान ते

सरीखो निज आत्मा ध्यावतो आत्माभावे वीचरतो आत्म सरुपीछे ए मुक्त के० परपुद्गलादिक विभावथी मूकाणो छे पर क० उत्कृष्टशक्ति के० आत्म सामर्थता व्यक्त के० प्रगटपणे तेणे अरुपीभावना साधक समकिति देश विरति तथा सर्व विरति ते जीवने साध्यपणे तत्वनी मीत वाल्हासछे एहवा जीवतेहने शब्दनयजीव कहीये पोतानो आत्मतत्व निरावर्ण करवारुप जेवेचोछे तेहने विषेज तेहनीमीतलागे परपरणितने विषे नहि. ॥ ९ ॥

समभिरुढ नये निरावरणि ज्ञानादिक गुण मुख्य।
क्षायिक अनत चतुष्टयि भोगि मुग्ध अलक्ष्य ॥
एवंभूति निरमळ सकळ स्वधर्म्म प्रकास ।
पूरण पर्यायप्रगटे पूरण शक्ति विलास ॥१०॥

अर्थः—समभीरुढनयमते शुक्लध्यान रुप अग्नीयेकरी घाती कर्मने क्षये निरावर्णपणे ज्ञानादि अनंत गुण रुप लक्ष्मी प्रगटे एटले मुख्य लक्ष्मी प्रगटे अने क्षायिकभावे अनंतचतुष्टय प्रगव्या अनंतज्ञान १ अनंत दर्शन २ अनंत चारित्र ३ अनंत विर्य ४ तेहना भोगी तेरमे चौदमे गुणठाणे केवली भगवान जाणवा तेहनो जाणपणो भोला अजांण जीव न जाणे एवं भूतनयमते कर्म मळ रहित निर्मल सकल संपूर्ण पोतानो

ज्ञानादीक स्वधर्म आत्मसत्ताने विषे प्रकाशकरे प्रगटकरेछे ए वं धर्मनो प्रकाश प्रगटयो एटले एक एक प्रदेशे अनंता जे पर्याय ते संपूर्ण प्रगटयाछे सकल गुणना पर्याय पोताने कार्य करवे प्रवर्त्ते छे ते वारे पूर्ण पर्याय प्रगटेछे ते संपूर्ण शक्तिना विलाश भोगववो प्रगटे इत्यर्थ. सादि अनंत भागे करिएवं-भूत नये सिद्धनुं स्वरुप वखाण्युं. ॥ १० ॥

एम नय भंग संगे सनुरो ।
साधना सिद्धता रुप पुरो ॥
साधक भाव त्यां लगि अधूरो ।
साध्य सिद्धे नहि हेतू सूरो ॥११॥

अर्थः–इम नैगमादि सप्तनयनुं रुप भंगने संगेकरी दीपतोछे साधकता जे चोथा गुणठाणाथी मांडि अयोगी लगे चडी सिद्ध भाव करेछे पूरोछे सुद्ध व्यवहार नयनेमते चोथा गुणठाणाथी मांडी यावत् तेरमा गुणठाणा लगे साधक भावछे निश्चय नयमते कार्य सिद्ध निपजे तिवारे जिवने पूरो कहिये ज्यां त्यां साधक भावछे तिहां लगण अधूरो छे साधकभावे शब्द नय समभिरुढ नयमते देशवीरति सर्व वीरतिरुप साधक भावे त्यांलगे जीवने अधुरो कहीये अने जेवारे साध्य जे कार्य सिद्ध नीपन्यो तेवारे पछी हेतुके० का-

रण साधक पणानो प्रवर्त्तन ते सूरो के० बलवंत नही एटले कार्य सिद्धे कारणनो बळ नहि ॥ ११ ॥

काळ अनादि अतित अनंते जे पर रक्त ।
संगांगि परिणामे वर्त्ते मोहा शक्त ॥
पुद्गळ भोगे रिझ्यो धारे पुद्गळ खंध ।
परकर्त्ता परिणामे बांधे कर्मना बंध ॥१२॥

अर्थः—जे वारे एवो आत्मा छे तेवारे संसार किम थाय ते कहे छे जे आत्मा अनादिकाल अतित के०गयो छे अतीतकाळ अनंता पुद्गळ परावर्त्त थया परभाव जे पुद्गळीक सुखने तेहना खंधना गुण वर्णादिक तेहने विषे रक्त के०रागीपणो सेणे थयो ते कहेछे संगागी के० पुद्गले दीधा अंग तेनो जिवे कर्यो संग एटले अंगी के० पुद्गळ जे परभाव तेनो संग मीलवो अने आत्मा तेहने अंगी करी करे तेहनो संग करे एटले तेहना संगने परिणामे करी वर्त्तता मोहमे आसक्त थयो तेवारे जीवने स्यो विगाड थयो ते कहे छे जीव पुद्गळने भोगे रीझ्यो थको पुद्गळना खंधने धरवानी इच्छा उपजे एटले पुद्गळने भोगे रीझ्यो इष्टता पांम्यो थको पुद्गळना खंधने धारे, राखे, पुद्गळनुं ग्रहण करे छे अने परनो करता पोते थाय छे त्यारे कर्मना बंध पोते बांधेछे ॥

अर्थः—एहवी रीते वीर्यादि पांच लब्धि ने विषे जीवनो अवलो उपयोग वर्त्यो त्यारे पोताना स्वभावनुं वीर्यपणुं टल्युं त्यारे जीव परभावनो रंगी थयो तारे ते जीव नव नवा कर्म नी वृद्धि करे कर्मनी वृद्धि करवामांडी जिवारे एहवी जे पर दयादिक करे अनुकंपा करे एहवो जे शुभ विकल्प उपजे शुभ परीणाम तेहथी सुं थाय ते वारे पुन्य कर्म बंधाये तेहथी पण आत्मानो गुण न प्रगटे. ॥ १५ ॥

तेहीज हिंसादीक द्रव्याश्रव करतो चंचळ चीत।
कटुक विपाकि चेतन मेले कर्म्म विचित्त ॥
आतम गुणने हणतो हिंसक भावे थाय।
आतम धर्म्मनो रक्षक भाव अहिंस कहाय १६

अर्थः—ते जीव हिंसादिक द्रव्याश्रव करतो चित्त के० मनथी चंचल परिणामि जीवने एहवो जे हिंसादिकनो विकल्प उठ्योकोयने ठगवानो परिणाम उठ्यो तेथी सुं थाय पापना कडुवा विपाकनो बंध थाय एम कडुआ कर्मनी वीचीत्रता बं- थाय एटले अशुभ परिणामे अशुभ कर्म जीव मेलवे भेगोकरे ए द्रव्य दया द्रव्य हिंसा तेहनो फल देखाडयो छे जे विभाव परिणामे प्रणमीने आत्माना गुणने हणवा ते भाव हिंस्या, आत्म गुण जे हणाय ते भाव हिंसा छे पर जीव हणातां तो

आत्मगुण हणाता नथी ते निश्चयथी हिंसा नथी जो आत्म गुण हणायछे परनी हिंसा थति नथी तोहि पण तेने भाव हिंसक कहीये आत्म हिंसाथी पापबंधतु नथी एटले आत्म धर्मने राखेछे ते भाव अहिंसक के० गुणी तथा ज्ञानादिक गुणने अनुजायी वीर्य उपयोग करता आत्मगुण हणाय नहिं ते भाव अहिंसा कहिये ॥ १६ ॥

आत्म गुण रक्षणा तेह धर्म ।
स्वगुण विद्वंसणा ते अधर्म्म ॥
भाव अध्यात्म अनुगत प्रवृत्ति ।
तेहथी हेय संसार छित्ति ॥१७॥

अर्थः—आत्मगुण के० पोताना आत्माना गुण जे ज्ञानादिक तेहने शुद्ध उपयोगने विषे प्रवर्त्तिने राखवा तेहिज आत्मीक धर्मछे स्वगुण वीध्वंस के० पोतानी आत्माना गुणजे ज्ञानादिक हणाय आवरे अशुद्ध उपयोगे परभाव अनुजाइ प्रवर्त्तता तेहिज अधर्म कहीये हवे अध्यात्मना च्यार प्रकार कहे छे नाम अध्यात्म १ थापना अध्यात्म २ द्रव्य अध्यात्म तेने कहीये जेहथी भाव अध्यात्म उपजे सद्गुरु जे अध्यात्मना जाण तेहनी सेवा भक्ति विनयादिक करीने अध्यात्मना स्वरुपनी गुरुग-

मथी ओलखाण करे अथवा अध्यात्मना शास्त्रनो अभ्यास करे तथा ध्याननुं स्वरुप गुरुगमथी धारीने प्रथम अभ्यास व्यवहारथि करवा मांडे इत्यादीक द्रव्य अध्यात्म ते भाव अध्यात्म प्रगट करवानुं कारण छे ए द्रव्य अध्यात्म जाणवुं २ हवे भाव अध्यात्म कहे छे एहवो आतमा कुण ओलखेछे अध्यात्म ज्ञान थयुं होय ते ओलखे जे भाव अध्यातम ते मोक्षनुं कारण छे भाव अध्यात्म तेहने कहीये ज्ञानादिक शुद्ध उपयोगने अनुजायि सन्मूख प्रवर्त्ति ते भाव अध्यात्म कहिये एहवो आत्मानो गुण थयो तिवारे जीवने स्यो गुण निपजे जे संसार समुद्रनो उछेदन करे एटले संसार घटाडे तेथि थोडा काळमांहे सिद्धिवरे ॥ १७ ॥

एह प्रबोधना कारण तारण सदगुरु संग।
श्रुत उपयोगी चरण नंदि कारि गुरु रंग॥
आतम तत्वालंबि रमता आतम राम।
शुद्ध स्वरुपने भोगे योगे जसु विसराम॥१८॥

अर्थः–एहवुं जे आत्म ज्ञान पूर्वे कह्युं तेहवुं तेहना बोधनां कारण के० संसार समुद्रथी आत्म स्वरुपनो प्रतिबोध देइ ओलखाण करावी ने कोण तारे भला जे सदगुरु तेहनो संग भक्ति करतां बोधबीजजे समकीत भव्य जीवने करावीने

संसार समुद्रथी तारे ते गुरुनो वर्णव करीएछीए गुरु कहेवा होय ते कहीयेछीये भाव श्रुत ज्ञानना उपयोगने विषेसदा रमे छे चरणादी क० चारित्रने विषे रमे छे सदा आनंद पणे वर्त्तेछे एवा गुरु संघाथे रंग करवो ते गुरुनी सेवा करवी जेथी अध्यात्मज्ञान पामीए वली गुरु कहेवाछे जेम आत्मा प्रगट थाय तेहनो उद्यम छे रमणीय तेमां आत्मामां रह्या छे आत्म स्वरुपने अवलंबी रमण करे छे सदा एहवा आत्माराम आत्म स्वरुपने विषे रमे ते आत्माराम कहीये वली गुरु कहेवाछे जेहने शुद्ध स्वरुपना भोगनी इच्छा छे तेहनो भाव योग जे ज्ञान दर्शन चारित्र ए त्रण ३ योग साधे छे जसुके० ए योगने विषे विश्रामपणे वर्त्ते छे एवा गुरु मीले तो अध्यात्म स्वरुप जांणीये ॥१८॥

सद्गुरु योगथी वहुल जिव ।
कोइ वली सहेजथी थइ सजिव ॥
आत्म शक्ति करी गंठी भेदी ।
भेद ज्ञानी थयो आत्म वेदी ॥१९॥

अर्थः—घणा जीव एवा शुद्ध गुरुथी बोध पामे एवी रिते सद्गुरुनी संघ सेवा थकी घणा जीवने समकितनी प्राप्ती होय कोइ वली गुरुनी योगवाइ विना भवस्थिति पाकी हइ

मथी ओलखाण करे अथवा अध्यात्मना शास्त्रनो अभ्यास करे तथा ध्याननुं स्वरुप गुरुगमथी धारीने प्रथम अभ्यास व्यवहारथि करवा मांडे इत्यादीक द्रव्य अध्यात्म ते भाव अध्यात्म प्रगट करवानुं कारण छे ए द्रव्य अध्यात्म जाणवुं २ हवे भाव अध्यात्म कहे छे एहवो आत्मा कुण ओलखेछे अध्यात्म ज्ञान थयुं होय ते ओलखे जे भाव अध्यातम ते मोक्षनुं कारण छे भाव अध्यात्म तेहने कहीये ज्ञानादिक शुद्ध उपयोगने अनुजायि सन्मूख प्रवर्त्ति ते भाव अध्यात्म कहिये एहवो आत्मानो गुण थयो तिवारे जीवने स्यो गुण निपजे जे संसार समुद्रनो उछेदन करे एटले संसार घटाडे तेथि थोडा काळमांहे सिद्धिवरे ॥ १७ ॥

एह प्रबोधना कारण तारण सद्गुरु संग ।
श्रुत उपयोगी चरण नंदि कारि गुरु रंग ॥
आतम तत्वालंबि रमता आतम राम ।
शुद्ध स्वरुपने भोगे योगे जसु विसराम ॥ १८ ॥

अर्थः—एहवुं जे आत्म ज्ञान पूर्वे कह्युं तेहवुं तेहना बोधना कारण के० संसार समुद्रथी आत्म स्वरुपनो प्रतिबोध देइ ओलखाण करावी ने कोण तारे भला जे सद्गुरु तेहनो संग भक्ति करतां बोधबीजजे समकीत भव्य जीवने करावीने

संसार समुद्रथी तारे ते गुरुनो वर्णव करीएछीए गुरु कहेवा होय ते कहीयेछीये भाव श्रुत ज्ञानना उपयोगने विषे सदा रमे छे चरणादी क० चारित्रने विषे रमे छे सदा आनंद पणे वर्त्तेछे एवा गुरु संघाथे रंग करवो ते गुरुनी सेवा करवी जेथी अध्यात्मज्ञान पांमीए वली गुरु कहेवाछे जेम आत्मा प्रगट थाय तेहनो उद्यम छे रमणीय तेमां आत्मामां रह्या छे आत्म स्वरुपने अवलंबी रमण करे छे सदा एहवा आत्मारांम आत्म स्वरुपने विषे रमे ते आत्माराम कहीये वली गुरु कहेवाछे जेहने शुद्ध स्वरुपना भोगनी इच्छा छे तेहनो भाव योग जे ज्ञान दर्शन चारित्र ए त्रण ३ योग साधे छे जसुके० ए योगने विषे विश्रामपणे वर्त्ते छे एवा गुरु मीले तो अध्यात्म स्वरुप जांणीये ॥ १८॥

सद्गुरु योगथी वहुल जिव ।
कोइ वली सहेजथी थइ सजिव ॥
आत्म शक्ति करी गंठी भेदी ।
भेद ज्ञानी थयो आत्म वेदी ॥ १९॥

अर्थः—घणा जीव एवा शुद्ध गुरुथी बोध पामे एवी रिते सद् गुरुनी संघ सेवा थकी घणा जीवने समकितनी प्राप्ती होय कोइ वली गुरुनी योगवाइ विना भवस्थिति पाकी हइ

तो कोइक जीव सहजथी बोध पामे एटले कोइक जीव सह जथी च्यार प्रत्येक बुद्धादिकनी पेरे समकित पामे गुरुना उपदेस वीनाज इत्यर्थः जीव पोताना आत्मानी राग द्वेष परिणाम भावकर्मनी गांठ आत्माने पुद्गलसुं ममत्वताएकिभूत ते गांठ जे अनादिनी छे ते पोतानी शक्तिए करिने भेदे ज्यां ग्रंथी भेद करवो त्यांतो पोतानी आत्मशक्तिए अपूर्व करण क० पहेलाकदि न आव्या एवा परिणाम ते अपूर्व करणरूप पोताना वीर्योल्लासे करिने राग द्वेषनी गांठ भेदे तो समकितनी प्राप्ती पामे गुरुना योग वीनाये तेवारे स्यो गुण निपजे ते कहे छे भेद ज्ञान जे शरीर आत्मानो भेद विवेक भिन्नता वे'चणरूप ज्ञान थयुं शरीर जडने अचेतन छे आत्मा चेतन छे एहवो भावथी न्यारो ओलख्यो ते भेद ज्ञान थयुं, त्यारे आत्मानी रुद्धि हती ते जाणी तेवारे आत्म स्वरुपनो वेदी जाण थयो ॥ १९ ॥

द्रव्य गुण पर्याये अनंतनी थइ परतित ।
जाण्यो आतम कर्त्ता भोक्ता गइ परभित ॥
श्रद्धा योगे उपन्यो भासन सु नये सत्य ।
साध्यालंबी चेतना वलगि आतम तत्व ॥ २० ॥

अर्थः—आत्म स्वरुपने उपयोगे वर्ते तेवारे एक द्रव्यने

विषे अनंतागुण छे ते मध्ये एकेका गुणमे अनंता पर्याय छे जे जीम हता तेम परतित थइ तेवारे स्युं थयुं आत्मा पोताना स्वभावनो कर्त्ता भोक्ता थयो. परभावना कर्त्तादीकनी भूल मटि गइ एटले निर्भय थयो एवी श्रद्धाने योगे प्रतीत प्रगटी त्यारे जाणपणुं पोतानुं छतुं थयुं. जेवारे ओलख्यो एवो तेवारे तेहनुं आलंबन करवा मांडयुं त्यारे साध्य जे स्वभावनुं छे जो तेहनुं आलंबन करवा मांडयुं त्यारे चेतना वलगी आत्मतत्व जे ज्ञानादिकने विषे ॥२०॥

इंद्र चंद्रादि पद रोग जाण्यो ।
शुद्ध निज शुद्धता धन पिछाण्यो ॥
आत्म धन अन्य आपे न चोरे ।
कोण जग दीन वळी कोण जोरे ॥२१॥

अर्थः—एवुं ज्यारे खरुं भासन थयुं त्यारे इंद्रनी पदवी चंद्रनी पदवी चक्रवर्त्तिपणुं वासुदेवपणुं ए उदयिक सिद्धि इंद्रियजनित पुद्गलिक सुख ए सर्व रोग जांण्या शुद्धनीज क० शुद्ध निर्मळ पोताना आत्मानो शुद्धतापणो जे ज्ञानादिक धन जे पोतानी भावऋद्धि हती ते जाणी ओळखी पोताना आत्मानी ऋद्धि जे अरुपी धन ज्ञानादिक भाव लक्ष्मी स्वगुण पर्यायरुप तो स्वाधिन छे कोइथी आपी अपाती न-

थी कोइथी चोरी लेवाती नथी एटले अरुपी वस्तु कोइथी आपी जाय नहि कोइ कोइनी लेवाय नही त्यारे भगवानुं दीनपणुं टळ्युं अने जगतने विषे कोइ एवो दीन नथी जेह ने आपे अने कोइथी आत्मानी रुद्धि लेवाइ नही एवो कोइ जोरावर नथी जे खेंची ले, एवो ओळख्यो तेवारे पोतानी रुद्धिनो भे पण टळीज गयो ॥ २१॥

आतम सर्व समान नीधान महा सुख कंद ।
सिद्धतणा साधर्म्मि सत्ताये गुण वृंद ॥
जेह स्वजाति तेहथी कोण करे वध बंध ।
प्रगट्यो भाव अहिंसक जाणे शुद्ध प्रबंध॥२२॥

अर्थः—आतम क० आत्मा सर्व सरीखा छे कोइनो न्यून्याधिक छे नही निदान क० निश्चे महासुखरुप छे जे सुखनी किहांइ उपमा नथी ते सुख सीद्ध भगवानने प्रगट थयुं छे अने संसारी जीवने ए सुख सत्तामां रह्यु छे बीजी परे अर्थ सर्व जीव सत्ताये एक सरिखा सामान्य पणे जाणवा निश्चय नयने मते सर्व जीव ज्ञानदर्शन चारित्ररुप निद्धाने करी युक्त छे निश्चयथी सर्वे जीव सत्ताए महासुखना कंदमूळ छे सिद्ध क०सिद्धना जीव तथा संसारी जीव सरिखा साधर्मीपणे गणे छे पण सत्ताये बेना गुण बराबर छे तेवारे

पोतानी बराबरीना सकळ जीव थया तथा बिजी रीते नि-
श्चय नयथी सर्व जीवनो धर्म सत्ताये सिद्ध समान एक स-
रीखो छे जेनो सरखो धर्म होय तेने साधर्मी कहिये सर्व
जीव सत्तायें ज्ञानादी गुणना वृंद समूह छें तेवारे सर्व जीव
एक जातिनां थयां कुटुंब थयुं तेवारे तेनी हींस्या किम थाय
तेवारे तेहने दूख किम देवाय तेहनो वध बंध कुण करे एवी
रीते ज्यारे दया प्रणमे तेवारे भाव अहिंसकपणुं प्रगट थाय
तेवारे जीनशाशन शुद्ध जाण्युं तेवारे शुद्ध स्वरुपनो प्रबंध
जांण्यो ते ज्ञाता कहिये ॥ यतः ॥ यथाममप्रीयाप्राणा तथा
तस्यापि देहीनां इतिमत्वान कर्त्तव्यो घोरप्राणी वधो बुधैर२

ज्ञाननी तीक्ष्णता चरण तेह ।
ज्ञान एकत्वता ध्यान गेह ॥
आत्मता दात्मता पूर्ण भावे ।
तदा निर्मला नंद संपूर्ण पावे ॥२३॥

अर्थः—एटले ज्ञान दर्शन चारित्र रुप निश्चे नय ज्ञाननी
तीक्षणता क० एहवुं जें तीक्षणतापणे नीर्मल आत्मा ज्ञाननो
उपयोग तेहिज चारित्र कहिये जे पोताना आत्म स्वरुपना
ज्ञानमें एकत्वपणे टके ते ध्यांन रुपीयुं घर कहीये एहवो जे
आत्मा आत्मानी आत्मताने ज्ञानादिक पूर्ण भावने पामे तदा

कहेता तिवारे नीर्मल आनंद संपूर्ण पामे. ॥ २३ ॥

चेतन अस्ती भावमें जेह न भासे भाव ।
तेहथी भीन्न अरोचक रोचक आत्म स्वभाव ॥
समकित भावे भावे आतम शक्ति अनंत ।
कर्म नासनो चीत न नाणे ते मतिवंत॥१४॥

अर्थः—चेतन क० आत्मानो अस्ती स्वभाव आपणी रुद्धि आपणमें रहिछे स्वभावना लाभ थकि किवारे टले नहि ते अस्ति स्वभाव कहिये निश्चयाथे पोताना आत्म सत्ताने विषे ज्ञानादिक अनंत गुण निर्मल अस्ति स्वभावे रह्या छे तेहनो कोइ काले नास्तिपणो नथी बाकि जे परभाव आत्माथी जे रुद्धि जुदी ते पोतापणे जाणे नाहि तेहथी अलगो रहे तेहनी रुची पण राखे नाहिं अरुचि भावे पुद्गलीक वस्तूने उपाद्धिथी अंत रंग न्यारो प्रवर्त्ते छे त्यारे रुचि किहां छे ते कहेछे रोचक क० पोताना आत्म स्वभावनी रुद्धि ज्ञानादिकनी रुची राखे जे पोतानी सरधा जे प्रगटी छे ते समकित भावे अनंती शक्ति पोतानी जाणी छे तेहनी रुची करे तेहने ध्यावेछे तेना ध्यानमां लयलिन थयो थको प्रवर्त्ते छे कर्मटालवानो विकल्प कांद आवे नही एहवी श्रद्धा प्रगटी छे पोतानुं स्वरुप ओलख्युं छे तेहथी कर्मतो एनी मेले टली जाय

ते कर्म टालवानी बुद्धी राखे नही तेहने मोटी बुद्धिना धणि कहिये कायरपणो न लावे जे माहारा कर्म किवारे टले इम कायर न थाय. ॥ २४ ॥

स्वगुण चिंतन रसे बुद्धि घाले ।
आत्म सत्ता भणि जे निहाळे ॥
शुद्ध स्याद्वाद पद जे संभाळे ।
परघरे तेह मती केम वाले ॥२५॥

अर्थः—तिवारे शुं चींतवे ते कहे छे स्वगुण क० पोताना आत्माने विज्ञानादि अनंता गुण रह्या छे ते गुणानि चींतवणाने रसे करीने युक्त एटले ज्ञानादिकनो आत्मा रसीयो थाय तेहमे बुद्धि घाले क० प्रवर्त्तावे ते वारे शोगुण थाय ते कहे छे ते जीव पोताना आत्मानी सता जे ज्ञानादिक गुण भणि नीहाले देखे एटले आत्म स्वरुपने अंत रंग द्रष्टीये करी जोइ शुद्ध स्याद्वाद क० शुद्ध यथार्थ स्यादवाद पदनो जे रुचीवंत थयो तेहनें संभाले जोइ अंत रंग द्रष्टीये करीने परघेर क० ते परभावमां पोताना आत्मानि चीत्त निमित्त जे बुद्धि तेहमां वाले नहि एटले परपरिणतिमां पेसेनहि ते जीवपोताना स्वभावरुप घरमां बुद्धि प्रवर्त्तावे इति रहस्य. ॥ २५ ॥

पुण्य पाप बे पुद्गुळ दळ भासे परभाव ।
परभावे परसंगत पामे दुष्ट विभाव ॥

ते माटे नीज भोगी योगी सरसु प्रसन्न ।
देव नरक तृण मणि सम भासे जेहने मन॥ १६॥

अर्थः—पुन्य पाप कहेतां जे पुन्य पाप छे ते बे पुद्गल नादलीयां छे पाप छे ते कडवां विपाक छे अने पुन्य छे ते मीठा वीपाक छे ए बे जेने मन सरखा जाण्या छे पुन्य पाप ए बेने मुनीने मन परभाव भाषे छे आत्मीक धर्म नही पुद्गलनां दलियां छे ते माटे परभाव भासे छे वली एहवुं विचारे जे परभाव जे विभावदसा एना संगथि च्यार गतिमां रजलवुं थाय छे तिणे करि पुन्य पाप बेहु दुष्ट वीभावछे आतम धर्म नहि तथा बीजो अर्थ कहे छे सपर भाव रुप विभाव दसाने पर संग तिणे करिने दुष्ट विभाव जे मोहादिक पांमसे आत्म स्वरुप न पांमे तिणे करि संसारमां फरता अनेक प्रकारे कर्म विटंबना रुप दुख विपाक भोगवे पर संग थकि, ते माटे क० ते कारणे नीज भोगी क० पोताना आत्म स्वभावना भोगमां वर्ते छे तेहने योगीस्वर सुमुनीराज कहिए योग जे पोताना आत्म स्वभावना ज्ञान दर्शन चारित्ररुप ए ३ भाव योग तेमांहि जेनु मन सुप्रसन्न क० अकलुषीतचित्ते संकल्प विकल्प हर्ष विषवाद रहित समभावे निर्विकल्पपणे चित प्रसन्नपणे रहे छे तेहने मुनिराज कहिये ते

मुनीराज केवाछे देवताना सुखने विषे तथा नरकना दुखने
वीषे सम भावे छे तृण क० त्रखलू तथा मणि रत्न एबे स-
रिखा जाणेछे ए सर्व पुद्गलीक वीभावीक सुख दुख जांणी
समभावे चीत्त जे मुनी वर्त्ते छे ए सर्व सुभासुभ पुद्गलछे
ते विनासीक भाव छे माहरा गुणनो अंशनथि एहवुं मुनी-
राज जाणे ॥ २६ ॥

तेह समता रसि तत्व साधे ।
निश्चलानंद अनुभव आराधे ॥
तिव्र घनघाति नीज कर्म तोडे ।
संधि पडिलेहिने ते विछोडे ॥२७॥

अर्थः—ते मुनीराज एवी रीते शुद्ध जांणपणे करी स्व-
भावीक समभाव जे अचल समताना रसीया थाये ते पो-
ताना तत्व क० ज्ञानादिक आत्मतत्व साधे क०संपूर्ण भाव
नीपजावे निश्चल जे अचल आनंदने उपार्जे कोइ दिहाडेए
आणंद मिटे नही एहवी जे आनंदमयी अनुभव अमृतरुप
सदाकाळ जे आत्मधर्मनो भोग आस्वादन करे आराधे ते-
वारे आकरा घनघाति कर्म छते आत्मगुणना घा कारी छे
ते आत्म प्रदेशथी जूदा करे कोनीपरे कठीआरानीपरे ते क-
ठीयाराना हाथमां कुहाडो तिखो छे ते लाकडुं सांधु छे तेनी

संधि जाणे छे ते लाकडाने चीरतां वार लागे नही तीम मु-नीराज एवी शुद्ध क्रियारुप जे कुहाडो तेणे जे जाणपणा सहीत क्रिया करे तेणे करी कर्म जूदा थाय ॥ २७॥

सम्यक रत्न त्रयि रस राच्यो चेतन राय।
ज्ञान क्रिया चक्रे चकचूरे सर्व अपाय॥
कारक चक्र स्वभावथी साधे पूरण साध्य।
करता कारण कारज एक थया निराबाध॥२८॥

अर्थः—सम्यक क०सम्यग्ज्ञान १ सम्यकदर्शन २ सम्यक चारित्र३ ए जे त्रण रत्नत्रयी रस राच्या क०सावधाने रोम उपनी चेतन राजानी तेवारे ज्ञा के० स्वपरनुं जाणपणुं ते आत्मीकज्ञान ज्ञानना वे २ भेद बाह्यज्ञान शास्त्र पठनरुप ते द्रव्य ज्ञान १ भावज्ञान आत्मीकज्ञान क्रिया क०क्रिया बे भेदे योग क्रिया सुभासुभ बंधरुप आश्रवरुप, उपयोग क्रिया ते २ स्वरूपने विषे रमणरुप चारीत्र गुणने विषे थीरतापणे ठरणताइ वर्त्ते आत्मविर्य एकत्वपणे परिणमें ते क्रिया मोक्षनी आपनारी एवी ज्ञान क्रियारुप चक्र करी भाव शत्रू कर्मरुपने चकचूर करे सर्व कष्ट टाळे कारक क०एषटकारकरुप चक्रे करी पोताना संपूर्ण कार्य प्रते साधे करे कर्त्ता ते जीव १ कारण ते सम्यक्त्व २ कार्य ते करवो केवळज्ञानरुप ३ आपादान

ते कर्मक्षयरुप४ संप्रदान ते गुण श्रेणी वृद्धिरुप अधिकरण ते आधारभूत केवलज्ञान रुप कार्यमां ए छये समाय इति कर्त्ता १ कर्म्म २ करणं ३ संप्रदानं ४ तथैवच अपादान ५ मधिकरण६ इत्यादिकारकाणि षट कर्त्ता चेतन १ कारण ज्ञानादिगुण२ कार्य केवलज्ञानादि अनेकपदाए छका आत्मस्वभावने अनुयायि थाय तेवारे संपूर्ण सिद्धने साधे निपजावे एवं त्रण्य एकठा थाय त्यारे अबाधा रहितपणे निपजे छे.

स्वगुण आयुध थकि कर्म चुरे ।
असंख्यात गुणी निर्जरा तेह पूरे ॥
टळे आवरणथी गुण विकासे ।
साधना शक्ति तिम तिम प्रकासे॥२९॥

अर्थः—स्वगुण क० पोताना ज्ञानादि गुण ते रुप जे हथीआर हाथमां आव्युं ते हथियारथी कर्म चूरे ते घणि समये २ असंख्यात गुणा कर्मना दळियाने आत्मप्रदेशथी खेरवी नाखे ते वारे शुद्ध उपयोगथी स्वगुणे करी आत्माने पूरे, भाव निर्जराए करीने एवी निर्जरा पुष्ट करे, ते घणी जिम २ असंख्यात गुणा कर्म दळ खेरवे तिम २ आवरणटले तेथी गुण विकसेज प्रगटकरे ते गुण प्रगटे तिम साधननी शक्ति वधती जाय पोतानुं आत्मगुण रुप कार्य साधवुं तेने विषे निश्चलता

रूप परिणामनी शक्ति वीर्य उल्लास वधतो जाय तिम २ प्रकाश वधतो जाय आभ्र रवि बिंबवत् ॥ २९ ॥

प्रगट्या आतम धर्म थया सवि साधन रीत ।
बाधक भाव ग्रहणता भागी जागी नित ॥
उदय उदीरणा ते पण पूरव निर्जरा काज ।
अनभी संधी बधकता नीरस आतम राज॥३०॥

अर्थः—प्रगट्या आतमधर्म क०जेवारे शक्ति जागी तेवारे प्रगट्यो क०अनंत आत्मधर्म प्रगट्यो आत्मधर्म प्रगटे थके पांच शक्ति अनादिकाळनी परअनुयायिपणे जे अवळी प्रणमी हती ते तिहां थकी निवारीने पोताना स्वरूप अनुयायि साधनपणे परिणमावी ते कहे छे आत्मानी कर्तुत्व शक्तिरूप ते अनादिकाळनी परकर्त्तापणे अवळी प्रणमी हती तिहांथकी निवारीने पोताना स्वरूप कर्त्तारूप साधनपणे प्रणमावी १ अने आत्मानी भोक्तित्वरुप ते शक्ति अनादिकाळनी पर पुद्गळादि विभाव दशाना भोगने विषे प्रणमी हती त्यां थकी निवारीने पोताना स्वभाव भोगीपणे प्रणमावी २ अने आत्मानी रक्षकत्वारूप जे शक्ति ते अनादिकाळनी पर पुद्गळादि विभावदशाना रक्षकपणे प्रणमी हती तिहां थकी निवारीने पोताना स्वभाव रक्षकपणे प्रणमावी ३

अने आत्मानी व्यापकत्वारुप जे शक्ति ते अनादिकाळनी पर स्वभावरुप विभावदशाने विषे व्यापि रही हती ते तिहांथी निकळीने पोताना स्वभाव व्यापकपणे प्रणमावी ४ अने आत्मानी ग्राहकत्वारुप जे शक्ति ते अनादीकाळनी परग्राहकपणे परिणमी हती ते तां थकी निवारीने पोताना स्वभाव ग्राहकपणे परिणमावी ५ एवी रीते ए पांच शक्ति अनादिकाळनी पर अनुयायिपणे अवळी प्रणमी हती ते तिहां थकी निवारीने पोताना स्वरुप अनुजाइ रुप साधनपणे प्रणमी त्यारे वाधकभाव क० अनादिकाळनो पर स्वभावरुप विभावदशा जीवने वाधकभावरुप ग्रहणता क० पुद्गलीक विभावमें पेसिने ग्रहण करतो हतो ते हवे विभावना ग्रहणपणामां चेतना पेसती नथी ते विभावनो ग्रहणपणो हतो ते भाग्योपर-परिणती रुप अनीत्य ग्रहण भाव टल्यो जागी क० जाग्रत थयो स्वरुप ग्रहणरुप नित्यतापणो प्रगट्यो जाग्रत थयो उदय क० स्थितिपाके उदय भावने योगे जे कर्म उदये आव्या ते भोगवीने निर्जरा करे अने जीवनी सत्ताये बंधरुप कर्मना पुद्गळ लाग्यां छे ते खेंची उदेरी उदयआणी पूर्व कर्मने भोगवीने निर्जरे एटले उदय उदीरणा पण पूर्व कर्म निर्जराने काजे हेतु छे अनभि संधि क० अणउपयोग वीर्य अनभिसंधि जे अणापयोग वीर्य अनेक कर्मग्रहण करतो

हतो ते निरस क० कर्मना कषायना रसथी आत्मा लूखो थयो अणापयोगे कर्मग्रहण करतो हतो तेथी लूखासपणे अंतरंगथी न्यारो थयो तेवारे आत्मस्वरूपनो रंग ते आत्मा राजा जाणवो ॥ ३० ॥

देशपति जब थयो निति रंगी।
तदा कुण थाय कुनय चाल संगी ॥
यदा आतमा आत्म भाव्य रमाव्यो।
तदा बाधक भाव दूरे गमाव्यो ॥ ३१ ॥

अर्थः—देशपति क० असंख्यात प्रदेश रूप देश तेने विषे ज्ञानादिक अनंत गुण रूप लक्ष्मी रहि छे तेहनो स्वामी जिवारे चेतन राजा थयो तिवारे नित्य क० स्वस्वरूप सास्वतुं तेने विषे रंगाणो एटले स्वस्वभावमां रंग लाग्यो तदा कुके० तिवारे कुणथाए कुनय क० मिथ्यात्व जे माठा नय अनिति मार्गनो चालनारो न थाय तेहनो संग न करे सुनय जे समकितनो मार्ग स्वभाव धर्म तेमां रमण करे एटले जे मार्गे पोते चाले तेहिज उपदेश दे एटले परपरिणतीरूप कुमार्गे न चाले तेवानो संग न करे यदा क० जिवारे पोतानो आत्मा आत्मभाव क० ज्ञानादिक अनंत गुण रूप आत्म भावने विषे रमाडयो रमण कराव्यो तदा क० तिवारे अनादि कालनो बाधक भाव क०

परस्वभाव रुप विभावदशा रुप बाधक भावनो ग्रहण पणो हतो ते दुर गमाव्यो एटले वेगलो कर्यो ॥ ३१ ॥

सहेज क्षमा गुण शक्तिथी छेद्यों क्रोध शुभट्ट ।
मार्द्दव भाव प्रभावथी भेद्यो मान मरट्ट ॥
माया आर्य योगे लोभ ते निस्पृह भाव ।
मोह महा भड ध्वंस ध्वस्यो सर्व विभाव ॥३२॥

अर्थः—सहज क० स्वभाविक क्षमागुण अकृतिम शक्ति क० आत्म वीर्यथि छेदयो क० हण्यो मोह राजा क्रोध शूभटने हण्यो निर्मल कर्यो मार्दवक० मान रहितपणुं सुकुमाल परिणामी ते नर्मासपणुं आत्मधर्मने विषे नमती भावते मार्दव गुण ने प्रभावे करी मांन जे अहंकार शुभटनो मरट जे मोटइ पणुं उन्मूली नांख्युं माया क० कपट तेने आश्रव क० सरल परिणामी द्रव्यभाव वक्रपणा रहित ते आर्यवगुणे करी माया शुभटने हण्यो निस्पृहते निर्लोभीता सर्व द्रव्यनी अभिलाषा रहित एक शुद्धात्मा द्रव्य ग्राही मोक्षाभीलाषी परं नहिछे संसाराभिलाषी एवो निर्लोभ भाव तेणे करी मोहराजानो शुभट हण्यो तेणे जे लोभने हण्यो मोह क० मोहरुप महाशुभट जे सर्व अवगुणने विषे राजा मुख्य तेने ध्वंसे क० हड सेलिनांखी दूर करे सर्व विभाव दसारुप जे परस्वभाव अ-

नादि कालना जिवने शत्रुभुत थइ लाग्या छे ते ध्वंसाणा जे नाश पाम्याज एटले समकित्ते मीथ्यात्वने हण्यो शियलसुभटे कंदर्प्प शुभट हण्यो एम कहे छे. ॥ ३२ ॥

इम स्वभाविक थयो आत्मविर ।
भोगवे आत्म संपदि सुधिर ॥
जेह उदयागता प्रकृति वळगी ।
अव्यापक थको खेरवे तेह अळगी ॥३३॥

अर्थः–इमस्व के० एवी रीते आत्मानो वीर्य पराक्रमे करी सूरवीर थयो अनंत वलनो धणि कर्म शत्रुने जीतीने पर परिणतीथी निवर्त्यो आत्म स्वभावे रमण करीने सुरवीर थयो भोगवे क० आत्मानी संपदा ज्ञानादिक सुधीर क० निर्भयपणे भोगवे जे उदय आवी प्रकृति कर्मनी आत्माने वलगी छे अव्यापक क० निर्लेप न्यारो थको उदय आवी कर्म प्रकृति वलगी छे ते भोगवी खेरवे अलगी करे समभावपणे. ३३

धर्मध्यान इक तानमे ध्यावे अरिहा सिद्ध ।
ते परिणतीथि प्रगटी तात्विक सहिज समृद्ध ॥
स्वस्व रूप एकत्वे तन्मय गुण पर्याय ।
ध्याने ध्याता निर्मोहिने विकल्प जाय ॥३४॥

अर्थः—धर्म ध्यान क० पोतानो आत्मीक धर्म सत्तागत ने विषे अनंतो रह्यो छे ते धर्मने ओलखी प्रसिद्ध करी तेहना ध्याननें विषे प्रवर्त्ते ते धर्म ध्यानना शुद्ध शुकलध्यान रुपा तित परिणामरुप एकत्वपणे अरिहंत सीद्धना गुण ते पोताना आत्मने समतुल्य गणिने ते ध्यावे नीरागतापणुं ओलखीने ध्यावे ते शुद्ध परिणती थकी प्रगटी नीपनी तत्व क० तद्रूपपणे जेवी सत्ताए हती तेवी अकृतिम सहज स्वभावीक समृद्धि क० ज्ञानादि लक्ष्मी प्रगटी ते वारे श्वस्वरुप क० पोताना आत्मीक स्वरुपने विषे एकत्व क० एकत्वपणे तन्मय उपयोगे लयलीन थाय पोताना आत्म गुण अने आत्मपर्यायना ध्यानने विषे तेहवा ध्याननें विषे एकत्वपणे प्रवर्त्ते तेवारे ते जीव निर्मोही मोह रहित थयो ते वारे सर्व विकल्प दुर जाय विकल्प मटे तिवारे शोगुण थाय ते कहेछे ॥ ३४ ॥ आगली गाथामां

यदा निर्विकल्पी थयो शुद्ध ब्रह्म ।
तदा अनुभवे शुद्ध आनंद सर्म ॥
भेद रत्न त्रयी तिक्षणताये ।
अभेद रत्न त्रयीमें समाये ॥३५॥

अर्थः—यदा क० जे वारे संकल्प विकल्प रहित निर्विकल्पी आत्मा थयो ते वारे शुद्ध ब्रह्म क० शुद्ध ज्ञानमयी थयो जीव

एटले पोताना आत्म स्वरुपना शुद्ध ज्ञानमयी थयो तदा क० ते वारे अनुभवे क० भोगवे शुद्ध निर्मल आनंदमयी सुखरूप अप्रयासी पणे भोगवे आत्मीक सुखप्रते भेद रत्नत्रयी क० ज्ञान १ दर्शन २ चारित्र ३ ते भेद पणे ते ज्ञान ज्ञानरुपे जाणे १ दर्शनते दर्शनरुपे जाणे श्रद्धा सदहणा रुप २ चारित्र चारित्र रुपे जाणे तेथी कर्ताए भेद रत्नत्रयी रुप तीक्षणता नीव्रताए करी अभेद रत्न त्रयी क० अन्योन्य सहाय वीना ते अभेद रत्नत्रयी ते सुज्ञाननुं जाणपणुं ज्ञाननुं श्रध्धान ज्ञाननी थीरता रमणता एकता १ दर्शननुं जाणपणुं श्रद्धांन थिरता रमणता एकता चारीत्रनुं जाणपणुं श्रद्धांन थिरता रमता ३ ए त्रणनी एकत्वता ते अभेद रत्नत्रयी कहिये ॥ ३५ ॥

दर्शन ज्ञान चरण गुण समग् एक एकना हेतु ।
स्वस्व हेतु थया समकाळे तेह अभेद भाषेतु ॥
पूर्ण स्वजाति समाधि घन घाति दल छिन्न ।
क्षायिकभावे प्रगटे आतम धर्म विभिन्न ॥ ३६ ॥

अर्थः—दर्शन के० सम्यगदर्शन १ सम्यगज्ञान २ सम्यग चारित्ररुप जे गुण एटले दर्शन छे ते जीवने सामान्य उपयोग गुण १ ज्ञान छे ते जीवनो विशेष उपयोगरूप गुण छे एटले

दर्शन तथा ज्ञान ए बेन्ने विषे थीरतारुप एकाग्रता पणे उ-पयोग वर्त्ते ते चारित्र जाणवा माटे ए त्रण परस्पर एक क० एक एकना हेतु कारण रुप जांणवा स्वस्व के० पोत पोताना एक समये हेतु थया ज्ञान १ दर्शन २ चारित्ररुप रत्नत्रयी ते एकतापणे प्रणमी तेमज स्वक्षेत्र के० आत्मा असंख्याता प्रदे-शरुप क्षेत्रने विषे भेद भाव रहित अभेदपणे प्रणम्या एक रुप थया तेवारे केवो थयो घनघातिया कर्मना समुहनां द-ळीयां आत्मप्रदेशने विषे लाग्यां हतां ते छिन्न के० छेदी नां-ख्यां तेवारे पूर्ण के० संपूर्ण पोतानी जाती जे ज्ञानादि गुणनी समाधि ध्यांन तेणे करी घनघाति कर्म छेद्यां क्षायिकभाव के० क्षायिकभावे प्रगटे थके एटले सत्तागतने विषे अनंतो आत्मीक धर्म शक्तिपणे रह्यो हतो ते व्यक्त के० प्रगटपणे क्षा-यिकभावे प्रगट्यो तेवारे विभिन्न के० अभेद आत्मपणे लो-कालोकना भाव जांण्या भास्कर थका विचरे ॥३६॥

पछे योग रुंधि थयो ते अयोगी ।
भाव सैले सत्ता-अचळ अभंगी ॥
पंच लघु अक्षरे कार्य कारी ।
भवोप ग्रही कर्म संतति विडारी ॥३७॥

अर्थः—तेरमा गुणठाणाने विषे छेले समययोग त्रोक मन

वचन काया ए त्रण योगनी रुधीने सूक्ष्म क्रिया प्रति पाती शुक्ल ध्याननो त्रीजो पाइयो ध्यातो चउदमे गुणस्थानके चढे तिहां प्रथम वादर मनोवाकाय रुधे पछे सूक्ष्मयोग रुंधि अ-योगी थयो भाव क० स्वभावे सैलेसता क० शैलनाइ क० मेरु पर्वतनी परे अकंप अडग अचळ धीरताभावें अ-डंग थयो एवो स्वभाव अचळ थयो पंचलघु क० चउदमे गु-ण स्थानीक जीव अ, इ, उ, ऋ, लृ, ए पांच लघु अक्षर रुप उच्चार करे एटलामां स्वसिध्य कार्य निपजावे भवोप ग्रहीक. भवने आश्रयी जे अघातिकर्म पुद्गळनी श्रेणीअव शेष क० थाकतां रह्यां हता ते विडारी ध्यांनाग्नि शुक्लध्यानंना चोथा पाइयाने ध्याने करी कर्मक्षय करे तेवार पछी ॥ ३७॥

समश्रेणे एक समये पहोता जे लोकांति ।
अफु समाण गति निर्मळ चेतन भाव महांति ॥
चरम त्रिभाग विहीन प्रमाणे जसु अवगाह ।
आत्मभेद अरुप ऽखंडानंदा अबाह ॥३८॥

अर्थः—समश्रेणे करी एक समयने विषे चौद राज लोकने अंते लोकाग्र भागे अजरामर स्थानके जे क्षेत्रे अनंता सीध्ध परमात्मा विराजमान वर्त्ते छे ते सिद्धक्षेत्रे पोहता सिद्धपणे अफुसमण क० आकाशरुप क्षेत्रना प्रदेश प्रथम फरस्या

छे तेहज आकाश प्रदेशनी समश्रेणिइ वर्त्तता सिद्धि पाम्या सीद्धि वर्या कर्मरुप मल थकी रहित निर्मळ थया तेवारे शुद्ध ज्ञानादि आत्म स्वभावे क्षायिक भावे सदाकाळ सास्वता रहे सीध्द क्षेत्रमे चरम क० छेला शरीरनो त्रीजो भाग घटाडीने अवशेषे के०थाकता बे भागना शरीर प्रमाणे आत्म प्रदेशनो घन करी ते प्रमाणे अवगाहना करी सिध्दक्षेत्रने विषे विराजमान आत्मप्रदेश के०आत्मप्रदेश अरुपी छे अखंड आनंदमयी अवाह के०अवाधा के०पीडा रहित स्वक्षेत्रे व्याप्या छे आत्म स्वभावमे रह्या छे ॥३८॥

जिहां एक सिद्धात्म तिहां छे अनंता ।
अवन्ना अगंधा नहि फास मंता ॥
आत्म गुण पूर्णतावंत संता ।
निरावाध अत्यंत सुखा स्वादवंता ॥३९॥

अर्थः—जिहां एक सिध्दात्म के०जिहां एक सीध्द परमातमा छे ते क्षेत्रने विषे अनंता सिध्द भेळा मळीने रह्या छे ते सिध्द केहवा छे अवन्ना के०पांचवर्ण रहित अगंधा के०बे गंध रहित नहि फासनता के०आठ फरसरुप सरीर थकी पण रहित छे वळी सीध्द केहवा छे आत्मगुण के०पोताना आतमाना गुण ज्ञानादि अनंतगुणनी पूर्णता छता भाव

पद कहेवाप्रगट्या छे वळी निराबाध के०सर्व प्रकारे अबाधा पिडा थकी सीध्द रहित छे अत्यंत मूधा स्वादवंत के०च्यार नीकायना देवतानां इंद्रिय जनीत पुद्गलीक जे सुख ते त्रणे काळनो भेळो करी अनंतगुणो वर्ग वर्गित करीये पण सिध्द परमात्मा आत्मिक सुख अनुभवे छे ते सुखने तुल्य एक समय मात्र पण न आवे एहवा स्वभावीक सूखनो आस्वादन करे छे ॥३९॥

कर्त्ता कारण कार्य निज परिणामीक भाव।
ज्ञाता ज्ञायक भोग्य भोग्यता शुध्ध स्वभाव॥
ग्राहक रक्षक व्यापक तन्मयताइ लीन।
पूरण आतमधर्म प्रकास रसे लय लीन॥४०॥

अर्थः—कर्त्ता कहेतां सिद्धनो जीव १ कारण क० पोताना ज्ञानादि अनंत गुण संपूर्ण २ अने कार्यत स्वगुण रमणता रूप सिद्ध स्वभाव ए परिणामीक भावे परिणम्याछे ज्ञाता क० ज्ञानेकरी ज्ञेय पदार्थ जाणे छे भोग जे भोगववा जोग्य शुद्ध स्वभाव स्वज्ञानादि तेहनो भोक्ता छेग्राहक क० परस्वरूप विभाव दशानो अनादिकालनो ग्रहणपणो हतो ते नीवारीने पोताना स्वरूपनो ग्रहणपणो कर्योछे अने स्व स्वरूपथी भीन्न पुद्गलादि वस्तु अनादिकालनी तेहना रक्षक पणानीमती

निवारीने स्व स्वभाव रक्षक पणे परणम्या अने पर परणीतने वीषे अनादिकालनों व्यापकपणो हतो ते मटी नीवारीने स्वभाव व्यापकपणे परिणम्यों तेहने विषे लीन थका वर्त्तेछे तन्मयपणे पूरण क० संपूर्ण आत्म धर्मनो प्रकाश थयो ते रसेकरी लय लीन छे साक्षातकारे मग्नपणे ॥ ४० ॥

द्रव्यथी एक चेतन अलेसी ।
क्षेत्रथी जे असंख्य प्रदेशि ॥
उत्पाद वळि नास ध्रुव काळ धर्म ।
शुध्ध उपयोग गुणभाव शर्म ॥४१॥

अर्थः–द्रव्यथी के० द्रव्यथी ज्ञानादि चेतना रुप गुण सहित छे ते माटे सिद्ध ते द्रव्यथी क० चेतन कहीए अने कृष्णादि षट लेश्या रहित सीद्धछे ते माटे सीद्ध अलेसीछे क्षेत्र थाके सिद्धने स्वक्षेत्ररुप असंख्यात प्रदेशछि उत्पाद क० कालथी सीद्धने जाणवा देखावारुप पर्यायनो समये समये उपजवो थायछे १ जाणवा देखवारुप पूर्व पर्यायनो नास थायछे २ अने सिद्धने ज्ञानादि अनंत गुण प्रगटयोछे ते सदाकाल धृवपणे शाश्वताछे ३ अने सिद्धने ज्ञानादि अनंत गुणरुप धर्मछे धृव पणे प्रगटयो छे तेहने वीपे उत्पाद १ वय २ थइ रह्योछे शुद्ध उपयोग क० भावथकी सीद्धने पोताना

ज्ञानादि अनंत गुणरुप भाव प्रगट्योछे तद्रुपघरने विषे स-
दाकाल शुद्ध उपयोगवंत थका वर्त्तछे भावसुख प्रगट्योछे ४१

सादिअनंत अविनाशि अप्रयाशि परिणाम।
उपादान गुण तेहज कारण कारज घाम॥
शुध्ध निक्षेप चतुष्टय जुत्तो रत्तो पूर्णानंद।
केवळ नाणि जाणे तेहना गुणनो छंद॥४२॥

अर्थः-सादिअनंत के० वळी सिध्द कहेवा छे एक सिध्द आश्री आश्रि ते सादि अनंत स्थिति छे अने अनेक सीध्द आश्री अनादि अनंत स्थिति छे अने जे सिध्दपणो निपन्यो छे तेहनो फरि विनासपणो नथी प्रयास वोना अनंतो आत्मीक सूख अनुभवेछे पोताना परिणामिक भावे वर्त्तं छे अप्रयासी परीणामें रह्या छे, उपादान के० स्वज्ञानादी अनंतगुण कारणरूप प्रग-ट्याछे अने अनेकज्ञेय पदार्थ जाणवा देखवारुप पर्यायनो उत्पाद वय समये समये थइ रह्या छे ते कार्य पोताना आत्म स्वरुपने विषे निवास कर्यो छे एटले ए त्रणे एकतापणे परिणमेछे सुध्दनी के० अने निर्मळ च्यार निक्षेपे करी युक्त छे सीध्द अने सीद्ध एहवो नाम त्रणेकाले एकरुप शास्वतो वर्त्तं छे १ अने थापना सिद्ध ते त्रीभागे शरीर प्रमाणे क्षेत्र अवगाही रह्या छे २ द्र-व्य सिद्ध ते सिद्धनादि गुण रुप छतां पर्याय वस्तुरुप प्रग-

ट्या छे ते द्रव्य सिद्ध ३ सामर्थ पर्याय प्रवर्त्तनारुप अनंतो धर्म प्रगट्यो तेणे करी नव नवा ज्ञेयनी वर्त्तना रुप पर्यायनो उत्पाद वय समये १ अनंतो २ थइ रह्यो छे तेणे सिद्ध अनंतो सूख भोगवे छे ते भाव सीद्ध ४ ए च्यार नीक्षेपे करी सीद्ध सदा रक्त प्रवर्त्ते छे आत्मीक आनंद सुख भोगवे छे केवळनाणि के० एहवो सीद्धनो स्वरुप प्रत्यक्षपणे केवळज्ञानी जाणे देखे अने सीद्ध परमात्माने अनंतगुणना समुह प्रगट्या छे तेहने विषे अनंतो सुख भोगवे छे ते केवळज्ञानी गम्य छे पण छद्‌मस्थ मुनीना जाण्यामां न आवे ॥ ४२ ॥

एहवि शुध्ध सिध्धता करण इह ।
इंद्रिय सुख थकि जे नीरीहा ॥
पुद्गळी भावना जे असंगी ।
ते मुनी शुध्ध परमार्थ रंगी ॥ ४३ ॥

अर्थः—एहवी क० जे पूर्वे वखाणी शुध्द निर्मल सिध्दता क० सिध्द परमात्मानि संपदा छे तेहवी सिद्ध संपदा प्रगट करवानी जे मुनीने इहा क० वांछा छे ते मुनी केहवा छे इंद्रिय क० पांच इंद्रियना त्रेवीस वीषय सुख पुद्‌गलीक तेहनी वांछा रहित वर्त्तेछे वली मुनी केवा छे पुद्‌गलीक० स्व स्वरुपथी भिन्न क० जुदा एहवा शुभाऽसुभ वीभाव दशारुप जे

पुद्गलीकभाव तेहना संगथी रहित न्यारा जे मुनी प्रवर्त्तेछे ते असंगी ते मुनीराज निर्मल बुद्धिना धणी अने जे सध्य एक अने साधन अनेक एवी रीते सत्ता गतनां धर्मने साधे ते मुनी परमार्थ साधवानो रंगी छे ॥ ४३ ॥

स्याद्वाद आतम सत्ता रुची समकित तेह ।
आतम धर्मनो भासन निर्मळ ज्ञानी जेह ॥
आतम रमणी चरणि ध्यानी आतम लीन ।
आतमधर्म रम्यो तेणे भव्य सदा सुख पीन॥४४॥

अर्थः—स्याद्वाद क० नित्य अनित्यादि आठ पक्ष करी अनेकांत नयरुप मार्ग ते स्याद्वादे करी आत्मसत्ता रुचीने ओलखीने प्रकट करवानी रुची प्रवर्त्ति समकित ते मुनी शुद्ध भासनरुप समकित भाव सहित जाणवा आतमधर्म क० आत्मा शुद्ध निश्चय नये करी जोतां तो पोतानी आत्म सत्ताने विषे ज्ञानादि अनंत गुण रुप धर्म रह्यो छे तेहनो भासन परतीत प्रगटी तिवारे निर्मल ज्ञांनी थयो निर्मल जाणपणुं थयुं त्यां आत्म क० तेमुनी सदाकाल स्वआतम स्वरुप रमण करे तेहने शुद्ध चारीत्रनो उपयोग वर्त्यो तिवारे आत्मस्वरुपना ध्याननें लीन पणे प्रवर्त्यो तिवारे निर्मलशुद्ध ध्यानी थयो जाणवो ते मुनी आतमधर्म क० कारणे हे भव्य

जीवो ते आत्मधर्ममे रमो तेणे करी सदाकाल पुष्ट सुख उपजे ॥ ४४ ॥

अहो भव्य तुम्है ओलखो जैन धर्म ।
जिणे पामीयै शुध्ध अध्यात्म मर्म ॥
अल्पकाळे टळे दुष्ट कर्म ।
पामीयै सोय आनंद सर्म ॥ ४५ ॥

अर्थः—अहो भव्य जीवो अहो देवाणु प्रीइ तुंहमे ओलखो जैनधर्म श्री वीतरागे समोसरणने विषे वेसीने भाख्यो निश्चय आत्मीक धर्म ज्ञानादिक शुद्ध उपयोग लक्षणो धर्म ज्ञानादिक शुद्ध उपयोग लक्षणो धर्म अंतरंग सत्ता गते रह्यो छे तेहनी तुमे ओलखाण करो तेहथि सुख थाय जिणे वस्तु स्वभाव ओलख्याथी आत्मा पामे शुद्ध अध्यात्मनो मर्म रहस्य जे आत्म स्वरुप प्रगटे पामे तेहथी जीवने स्युं गुण थाय जेवली थोडा कालमां हे दुष्ट दुःखदाइ ज्ञानावर्णादि आठ कर्मनो नाश थइ आनंद जे पोतानो नीत्यानंद परम सुख तेहनो स्थानक जीहां अनंता सीद्ध वसेछे एवो स्वस्थानरुप घर प्रते पामे ॥ ४५ ॥

नय निक्षेप प्रमाणे जाणे जिवा अजिव ।
स्वपर विवेचण करतां थाये लाभ सदिव ॥

निश्चय ने व्यवहारे विचरे जे मुनिराज ।
भवसागरना तारण निर्भय तेह जिहाज ॥४६॥

अर्थः—नय क० नैगमादि सातनयनामादि च्यार निक्षेपे अने प्रत्यक्ष परोक्ष प्रमाणे करी जीव अजीवादि नवतत्व षट्द्रव्यनो स्वरुप जाणे स्वपर क० स्वजीव चेतनावंत ज्ञानादिक गुण पर जे अजीव पुद्गलवंत सडणपडण विध्वंसण धर्म एवी रीते स्वपरनी वेंचण करतां थकां सदा स्वरुपनो लाभ हुवे निश्चय क० नीश्चय नयते आत्म स्वरुपने विषे द्रष्टी राखो ओळखीने व्यवहार शुद्ध विचरे शुद्ध क्रिया आचरणाइ प्रवर्त्ते जे मुनीराज ते मुनीराज निश्चय नय व्यवहार नयनो उपदेश दे निश्चय धर्म निर्जरा हेतु छे बाह्य व्यवहार धर्म पुन्यबंधनो हेतुछे एहवा उपदेश दइने भव समुद्रथी तारवाने जिहाज समान जाणवा निर्भयपणे भय रहित जिम जिहाज आलंबी समुद्रने तरे तीम आत्म ज्ञानी मुनीराज ते आलंबी भव्य प्रांणी संसारनो पार पामे. ॥ ४६ ॥

वस्तु तत्वे रम्या ते निर्ग्रंथ ।
तत्व अभ्यास तिहां साधु पंथ ॥
तिणे गीतार्थ चरणे रहिजे ।
शुध्ध सिध्धांत रसतो लहिजे ॥४७॥

अर्थः—वस्तु धर्म क० आत्म धर्मने विषे रम्याते निर्ग्रंथ तत्वक० आत्म तत्वना अभ्यासने विषे सदाकाळ निरंतर पणे जेहनो उपयोग वर्त्ते तिहां साधु पंथने साधुनो मार्ग कहीए मोक्ष मार्गनो साधनारो ते साधु कहीए द्रव्य चारित्र ते हिंस्यादीक पांच आश्रवनो त्याग पांच महाव्रति चरण सित्तरि करण सित्तरि पाळे बेतालीस दोप रहित आहार ले सर्व सिद्धांत भणे वांचे संभळावे एवाय पण आत्म स्वरुप द्रव्य ओळख्यो नथी शुद्ध उपयोगे न वर्त्तते द्रव्य चारित्रिया कहिए १ भाव चारित्र ते आत्म स्वरुपमां एकत्व थावुं ते आत्म स्वरुपनी थिरता आत्मस्वरुपनुं रमण आत्म स्वरुप नीश्चलता आत्म स्वरुप भोगी परभाव अभोगी ते भाव चारित्र २ तेणे गीतार्थ क० आत्म स्वरुपना जाण एवा गीतार्थ मुनीना चरण कमळ सेवीए मोक्षा भीलाषी मुनीने सेव्याथी स्युं नीपजे शुद्ध क० शुद्ध निर्मळ यथार्थ निश्शंदेह पणे सिद्धांत जे आगम संबंधी या जिन वांणीना ज्ञानरस मते चाखी जे गुरु कृपा थकि तथा आगमनो रहस्य ते स्याने कहीए यतः आत्माराम अनुभव भजो तजो परतणिमाया एह छे सार जिनवचननुं वलि एह शिवछाया १ श्री परमात्माए त्रिगडे बेसी एहवी परुपणा करि अहो भव्य जीवो आत्माने आराम क० रमावे एवो अनुभव भजो सेवो एटले आत्मानो अनुभव करजो पर

क० पुद्गळ पर भावनो त्याग करवो एह जिन वचननुं सार छे वळी शीव तरुनी छाया छे संसारतापनी टाळण हारि इत्यर्थ ॥ ४७ ॥

श्रुत अभ्यासी चोमासि वासी लिंवडी ठाम ।
शासन रागी सोभागी श्रावकनां बहु धाम ॥
खरतर गछ पाठक श्री दीपचंद्र सुपसाय ।
देवचंद्र निज हरखे गायो आतम राय ॥४८॥

अर्थः–सिद्धांत शास्त्रना अभ्यासी लिंवडी गांमने विषे चोमासुं रहिने ए ग्रंथ रच्यो जैन्य शासनना रागी सौभाग्यवंत श्रावकनां घणां घर छे खरतरगछने विषे दिपचंद्र नामा उपाध्यायजीने प्रशादे देवचंद्र नामा उपाध्याये पोताने हर्षे करी आतम राजाने गायो आत्म स्वरुप यथार्थ वरणवायो ॥ ४८ ॥

आत्म गुण रमण करवा अभ्यासे ।
शुध्ध सत्ता रसिने उलासे ॥
देवचंद्रे रची अध्यात्म गीता ।
आत्म रमणि मुणि सुप्रतीता ॥४९॥

अर्थः–भव्य जीवने आत्मगुण रमण करवा अभ्यासे

ज्ञानादि गुणवडे रमण करवा स्वरुप जाणवा अभ्यासने अर्थे शुद्ध आत्म सत्ता ज्ञानादि चेतननी तेहना रसिया जे अर्थिने उल्लास करवाने अर्थे देवचंद्र उपाध्याय अध्यात्मगीता रची पोताना आत्म रमण करवाने अर्थे अने अध्यात्म ज्ञानवंत मुनीने प्रतीत कारी छे ए ग्रंथ रचना किधी स्वपरने अर्थे ॥ ४९ ॥ इति पाठक देवचंद्रकृत अध्यात्मगीता ॥ संपूर्णम् ॥ शुभं भवतुं ॥ इति श्री अध्यात्मगीता देवचंद्रकृत

॥ संपूर्णम् शुभं भवतु ॥

॥ अथ अध्यात्म गीता लिख्यते ॥ दूहा ॥ इष्ट देव प्रणमी करी, आतमद्रव्य अववोध ॥ अनंत चतुष्टयरुपमइ, गुणपर्जवनो थोव ॥१॥ द्रव्य असंख्य प्रदेश हें, प्रदेश प्रतें गुण अनंत ॥ ज्ञान दरसन सूख वीर्जगुण, गुणपर्जव अनंत ॥ २ ॥ दोय नय वेवहारिया,: कहूंनीश्चें एक व्यवहार ॥ अभेद रुप नीश्चें कह्यो, भेद रुप व्यवहार ॥ ३ ॥ जोग प्रदिप थकि कहूं, चेतन तणो विचार ॥ अभेद रुप विचारतां, कथनी जोगवेवहार ॥ ४ ॥ ॥ चोपाइ ॥ जीहां लगें जंतुतुजनावे रोग, जीहां लगेंजरा तणो न संजोग ॥ जिहां लगें तुज खूटें न आय, तावत् करतुं धर्म उपाय ॥ १ ॥ धरम मारग विचार जे कह्यो, ते भाग्यममांहेंथिलह्यो ॥ भागलकेसूं धर्म विचार, ते सांभलजो श्रोता सार ॥ २ ॥ हूंकीहांतुं जाईस कीहां, आव्यो इवमां किहांथी इहां ॥ ए वातपण केंसू सत्य, सांभल-

जो तमे शुधकमत ॥ ३ ॥ मारो वंधव हुं कुण तणो, एहवी वात आतम प्रतें नणो ॥ ए संदेह टालीसूं जेह, सांनलजो वली चित्ते तेह ॥ ४ ॥ तिर्थ नावानें इम करे, क्लेसतणा कारणनवीह रे ॥ धर्म तीर्थ सरीरमां रह्यो सर्वतीर्थथी अधिकोकह्यो ॥ ५ ॥ तीर्थ २ सोधतो तुं फिरें, ढतुं तीर्थ रुदयें नवी घरें ॥ ए तीर्थ देखाडसूं जेह, ते पण आगल नणसूं तेह ॥ ६ ॥ आतमपरमातम सूख एक, ज्ञांनधांनमां लहीएछेक ॥ तेहसरुप केसूं मन लाय, सांनलजो मन एकेगाय ॥ ७ ॥

॥ ढाल ॥ दूहा ॥ धर्म धर्म करतो फरें, नलहे धर्मनो मर्म ॥ धर्म कारण प्रांणी हणे, दूष्ट करे ए कर्म ॥ १ ॥ कर्म करे मन हरखसूं, हरखधरे वलीजेह ॥ कुगुरु कुदेव प्रसंगथी, मीथ्यातसंगथी एह ॥ २ ॥ मीथ्यातमारेंसदा, नवनमावेंतेह ॥ मिथ्यात तणी जे संगति, मूढपड्यावलीजेह ॥ ३ ॥

ते माटे तमे धारजो, धर्म तणी जे वात ॥ धर्म
ध्याने जे ध्याइया, ते जगमां विख्यात ॥ ४ ॥
॥ ढाल ॥ समकीत सुधुरे तेहनुं जाणीये ॥ ए
देशी ॥ धर्म विना जीव चौगतिमां फिरे, मरें
अनंतीरेवार ॥ जन्म जरा वलि दिनपणुं, तीहां
नही डुखनोपार ॥१॥ धर्म विना०॥ आंकणी ॥
नर नवपांम्योरे कोइकजोगथी, नीचकुलेंगयो
जेट ॥ धर्मविजोगेरे जगमां रडवडयो, महाडुख
धरें तेह ॥ २ ॥ धर्म० ॥ काल अनंतरे मनुषगर-
न धरयो, गरन गल्यो वरी तेह ॥ माततणो धात
तीहां कीधो वली, धर्म विजोगेंरेंएह ॥३॥धर्म०॥
नव नव नमतां रे, कालगयो घणो कोइक जोग
संजोग ॥ अनारज खेत्रे रें ते जइऊपनो, तिहां
नही धर्म संजोग ॥ ४ ॥ धर्म० ॥ मरण करी
जीवतिहांथी ऊपनो, नीचकुलें लह्यो तेह ॥ तीहां
सांमग्रीरे धर्मनी दोहली नीष्फल जनमज जेह

॥ ५ ॥ ध० ॥ एम ज्रमतारे कोइ प्रणामथी, श्रा
वक कुल मनोहार ॥ आयूविना जीव तीहांथी
मरण करी, जूवो २ कर्म वीचार ॥ ६ ॥ ध० ॥
कर्मतणी गत कोइ न लेखवें, एसविधर्मविजो-
ग ॥ धर्मविजोगेंरे बहू जीव रडवडे, दूखें करी
ज्रोगवें रोग ॥ ७ ॥ ध० ॥ कोइक कारणें ज्रमतो
प्राणीउ, नरज्रवगतिमां रे आय थोडे यायूर नर
ज्रव पांमियो ॥ योवनवयमां रे जाय ॥ ८ ॥ ध० ॥
पूत्र मरण दूख होय अती घणुं, मात पिता दूख
होय ॥ पूत्र मरण दूख लेवा को नही, अथिर-
संसार तुं जोय ॥ ए ॥ धर्म० ॥ सगां सहोदर
नात जात वली, धाई आवे सहु कोय ॥ मरण
करे जीवतांथी एकलो, सरणनकोइ न होय ॥
॥ १० ॥ ध० ॥ पापकरंतां रे त जोवेनही, ज्रय
नही एक लगार ॥ डुःख ज्रोगवतां रे एकलोजी-
वजे, राखन कोउनहार ॥ ११ ॥ ध० ॥ मूरख

प्रांणी रे जे समज्या नही, हास्था नर नव तेह फरी नरनवडुकरळे तेहने ॥ धर्म विना जीवजेह ॥ १२ ॥ ध० ॥ धर्म पाखे जीवनुं सरण नही; कर तुं धर्म उपाय ॥ धर्म करंता रे धर्मञावी मळे, धर्मे सुखीयोज थाय ॥ १३ ॥ ध० ॥ एम नमतां रे कोइ प्रणामथी आव्यो आरज खेत्र, उतम कुल पाम्यां ते तीहां वलि ॥ मलोउगुरु हीत हेत ॥ १४ ॥ ध० ॥ एम करंतारे धर्मरुचि थइ, गुरु उपदेश मन लाय ॥ गुरुकहे चेतन शिक्षामांनीये, करतुं धर्म उपाय ॥१५॥ ध०॥ गुरु मुख देशना सांनळी अति नली चेतन चितही वीचार जरा व्यापे जप तप नही नीपजे रोग तनु न लगार ॥ १६ ॥ ध० ॥ गुरुउपदेसथी रंग लाग्यो सदा प्रभु दरसन मन लाय, सुद्ध परणांमे रे जीव दया करी ॥ अनुकंपाचितठाय ॥ १७ ॥ ध० तप जप करतां रे कर्म खपावतां. जोवनवय

मां रे जेह रोग नही तनु पीडावरजतां, जाग्यो धर्म सनेह ॥ १८ ॥ ध० ॥ धरमकरंतां रे प-रभवजीवने चीत भटकयो मन मांह, कीहांथि आव्यारे केणें कारणे वली, हवे हुं जाइस कीहां १ए ॥ ध० ॥ कर अंजली करी गुरुने विनवे, ज्ञांनी गुरु कहे वात ॥ भवोभव भमतां रे सगपण तें कस्यां, ते अधिकार विख्यात ॥ २० ॥ ध० एह अधिकार हवे केंसु इहां, मत भटको मन मांह ॥ सांभलतां वली मन थीर राखजो कर्म तणी गत एह ॥ २१ ॥ धर्म० ॥

॥ ढाल ॥ डुहा ॥ चेतन कर्म उपाधणी, भवो भव भमतां जेह ॥ नरग नीगोदें ते भम्या, कहे सूहवमां तेह ॥१॥ मूल स्थानकनी गोदोउ, ताहरुं घर बे तेह ॥ कर्म संजोगे रडवड्यो, नरग गती वली जेह ॥२॥ हिंसारंभ करे घणो, नीरदे राखे मन्न ॥ रुद्र प्रणामे जे मरे, दूर गति भदे

तस मंद ॥३॥ अज्ञाने करी जे करे, नीष्फल होवे तेह ॥ जांणपणा विणुं जे क्रिया, नीगोद लहे वली एह ॥४॥ ढाल ॥ सूणो वीनती मोरी ॥ ए देशी ॥ जांणपणूं जगमांहि दोहिलुं, ज्ञान विना न जणाय रे ॥ सूणो चेतनराया ॥ आंकणी ॥ ज्ञान पदारथ मोटो कहीये ॥ तेथी जोग्यता लहीये रे, सुणो चेतनराया ॥१॥ अज्ञाने करी जीव फरीयो, नारकी मांहे रडवडीयो रे ॥सूण॥ नरभव पांमी सूकीत नवी कीधूं, तेथी नीच पद लीधुं रे ॥२॥सूण॥ नारकीमां बहु काल अनंते, कोइ सूभ परिणामे भमंत रे ॥सूण॥ गति तिर्यंच योनी हूं आयो, रूषभरुप धरि आयो रे ॥३॥ ॥सूण॥ परवस पडीयो महादूखे भरीयो, भूख प्यास बहु नडीया रे ॥सूण॥ भार भरी मुने आगल करीयो, भाड मार वस पडीयो रे ॥४॥सूण॥ बंधन बांधि खूटे जइ राख्यो, असन पांन नवी

नाख्यो रे ॥सूण॥ डंस मसा चटका बहु सेहेतां, दुख सह्यां तडफडतां रे ॥ ५ ॥ सूण॥ पाप छेदे नीगोदथी चवीयो, त्रीजंचमां अवतरीयो रे॥सुण त्रीजंच जोनी हुं दुख पाम्यो, फरी फरी पाछो आयो रे ॥ ६ ॥सुण॥ एम अनेक भव में कीधा, त्रीजंच योनीमां लीधा रे ॥सूण॥ एम करंतां कोइक जोगे, गुरु तणें उपयोगे रे ॥७॥सूण॥ म रण करी नरभव हुं पायो, एम भमतां आयो रे ॥सुण॥ नरभव पायो सुगुरुपे आयो, जांण पणा ने धायो रे ॥ ८ ॥सूण॥ गुरु उपदेश सुणी हुं जा ग्यो, धर्म रंग ते लाग्यो रे ॥ सूण ॥ जाणपणुं किधुं में साचुं, छांडण वस्तु न राचुं रे ॥९॥सूण आदर सुद्ध वस्तु जे सार, जेहथी लही भवपार रे ॥सूण॥ जिन वचन सुद्ध जे सार, प्रवचन जे अधिकार रे ॥१०॥सूण॥ नरग थकी आयो हुं भ मतां, नरभव लह्यो समरंतां रे ॥सूण॥ दान सी

ल तप भाव जे जणीया, ज्ञानी योग्य आदरीया रे ॥११॥सू०॥ हवे हुं जइस सुजगति गमे, ल ही धर्म अजिरामे रे ॥सू०॥ एम जमतां कोइक जवमां, ज्ञान ध्यान रहे मनमां रे ॥ १२ ॥सू०॥ ज्ञान प्रजावे जाणपणुं होवे, ज्ञानी सीव सुख जोवे रे ॥सू०॥ ते माटे गुरु ज्ञानी कहीया, धर्म मारग नीरवहीया रे ॥१३॥ सू०॥ नरजव पामी सुक्रीत वहु कीजे, लघु काल जव बीजे रे ॥सू० मूढपणे जे काल गमावे, नरग तीरजंच डुख पा वे रे ॥ १४ ॥ सू० ॥ ते माटे जवीज्ञान आराधो, ज्ञान थकि सुख साधो रे ॥सू०॥ जेहथी जांणप णुं जे लहीये कृत्य अकृत्य ग्रहीये रे ॥१५॥सू०॥ ज्ञान सहित जे क्रिया मोटि, ज्ञान रहित क्रीया खोटिरे ॥सू०॥ ज्ञान पदारथ जगमां सार, ज्ञान ते सकल आधाररे ॥१६॥सू०॥ ज्ञान गमां . . . [illegible] ी डुख सहतां रे ।

गति भ्रमतां हुं इहां आयो, ज्ञान विना हुं भमा
यो रे ॥१७॥सूण॥ मानव जन्म हुं डुरलभ पायो
सुगुरु समीपे आयो रे ॥ सूण॥ सुगुरु प्रसादे हुं
इहां आयो, धर्म काजे उमायो रे ॥१८॥सूण॥
इणीपेरे कर्म वसे जे भमीयो, ज्ञानहीन रडवडी
योरे ॥सूण॥ सगपण कीधां संसार मोझार, ते
केसुं नीरधार रे ॥१९॥सूण॥

॥डुहा॥ जनम मरण करतां थकां, सगपण
कस्यां संसार ॥ सगपण तणे संयोगथी, पडीउ
मोह मोझार ॥१॥ मोहतणे संयोगथी, सगपण
कीधा अनंत ॥ चोरासी लक्षमां भम्यो, तोय न
आयो अंत ॥२॥ एहवी लक हवे सांभलो, थरहर
कंपे काय ॥ छेदन भेदन में सह्यां ते किहां कह्या
न जाय ॥३॥ सगा सहोदर सवि मल्यां, की
हां कीहांथी आय ॥ हुं केहनो कुण माहरो, खी
णमां विछोहज थाय ॥४॥ ढाल॥ नारायणानी

ए देशी ॥ सगपण कीधां में अति घणां रे, तेवी
तक सुणो देव रे ॥ जिनंदराय ॥ तुझ आंणा वि
णुं हुं भम्यो रे, कीधी नहि तुझ सेवरे, आतमरा
य ॥१॥ सगपण॥ आंकणी॥ दया धर्म जांण्या
विणुं रे, दरशन देव विजोगरे ॥ जिनंदराय ॥पाप
कर्म उदये थकी रे, कीधा संसार संजोग रे ॥
जिण॥२॥स०॥ सातलाख प्रथवी भम्यो रे, जो
नी जनम धरि अनेकरे॥ जिण॥ जनम मरण
कीधा घणा रे, वीवीध प्रकारे अविवेक रे ॥जि०
॥३॥सण॥ अपकाय वली गती हरी रे, सातलाख
माहाराजरे ॥जिण॥ तीहां डुख भोगवे एकलो रे
कोई न करे मोरी साजरे ॥जि०॥४॥स०॥ तेउ
कायमां हुं गयो रे घग २ ते परिणाम रे ॥जि०॥
सातलाख जोनी जण्यो रे, कीधां अशुभ परि
णामरे ॥जि०॥५॥स०॥ वायुकाय थई रडवड्यो
रे, सातलाख वली जेहरे ॥जि०॥ चलणा स्व

नावें वहु कस्यारे, थावर हणीया तेहरे ॥ जि०
॥६॥स०॥ वनस्पति प्रतेकमां रे, दशलाख जोनी
रहे वासरे ॥ जि०॥ काळ अनंतो तीहां रह्यो रे
थावरपणे रह्यो तासरे ॥ जि०॥७॥स०॥ साधार
ण वनस्पति रे, चउदलाख वळी तेह रे ॥ जि०॥
भमीउ जोनी ते सही रे, काल अनंतो जेहरे ॥
जि०॥८॥स०॥ एकेंद्री थइ हूं भम्यो रे, केणे न
लीधी संभालरे ॥जि०॥ कोइक परिणाम थकी
रे, बेरंद्री थयो हालरे॥ जि०॥ ए॥ स०॥ बे लाख
जोनी रडवडयो रे, रुंड मुंड धरी देहरे ॥ जि०॥
सहजें मरण करे घणारे, तीहां नही जीवीत त
हरे ॥जि०॥१०॥स०॥ इम अनेकभव तिहां करी
रे, त्रेरंद्री थयो जोग्यरे ॥ जि०॥ बे लाख जोनी
भव कीधारे, सगपणनी सीज्यागरे ॥जि०॥११॥
स०॥ भमतां जीव संसारमां रे, बे लाख जोनि
नीहालरे ॥ जि०॥ चौरेंद्री पाम्यो सही रे, महा

कष्टे ते वालरे ॥ जि० ॥ १२ ॥ स० ॥ नारकीमांथी भोगवी रे, डखनो नही पाररे ॥ जि० ॥ च्यारला ख जोनी जम्यो रे, मरण कीधा वारो वार रे ॥ जि० ॥ १३ ॥ स० ॥ असूर देवनी कायमां रे, कील विषियो थयो देवरे ॥ जि० ॥ चार लाख जोनी भनुभवी रे, कर्म तणी ए टेवरे ॥ जि० ॥ १४ ॥ स० त्रीजंच पंचेंडी थयो रे, रम्मवडीयो रण मांहे रे ॥ जि० ॥ जोनी चार लाख ते सही रे, सुख न पा म्यों क्यांहे रे ॥ जिण ॥ १५ ॥ स० ॥ महाकष्ट करी पामीयो रे, पंचभूत्त थयो देहरे ॥ जिण ॥ लगपण कीधां नीत नवां रे, चनदलाख जोनी तेह रे ॥ जि० ॥ १६ ॥ स० ॥ सर्व संसारमें अनुभव्या रे, जीव तुं तेह संभाररे ॥ जि० ॥ ते सवि तें पण भो गव्यां रे, हृदयथी तेहउताररे ॥ जिण ॥ १७ ॥ स० ॥ सर्व जोनी जइ उपनो रे, मात पीता अधिकार रे ॥ जिण ॥ जोनी जात सवि अनुभवी रे, कीधा

षटरस आहाररे ॥जि०॥१८॥स०॥ सर्व संजोग ते भोगव्या रे, भोगव्या रोगने सोगरे ॥ जि०॥ सुख दुख काल तें भोगव्या रे, न लह्यो धर्मनो जोगरे ॥जि०॥१९॥स०॥ अढार नातरां ते कस्यां रे, पेहेरा सवि सणगाररे ॥ जि०॥ नर्क अन्न क ते अनुभव्यां रे, लीधा असूचि आहाररे ॥ जि०॥२०॥स० तीन वेदतें अनुभव्यां रे, अनुभव्या सर्व पाखंडरे ॥ जि०॥ रझवड्यो जीव मोथ्यात मां रे, पाड्या पसूगल फंदरे ॥जि०॥२१॥स०कुगुरु तणी सुणी देशनारे, दरशन किधां कुदेवरे ॥जि० धर्म विना जीव जग भम्यो रे, जाणी नही प्रभू सेवरे॥जि०॥२२॥स०चोराशी लक्ष जोनी रह्यो रे, सगपण कीधां महाराजरे ॥ जि० ॥ इम अनंता भव में कस्या रे, तें जाणे जिनराजरे ॥ जि० ॥ ॥२३॥स०सगपण एक भव तणुं रे, ते कुलमां वि ख्यातरे ॥जि०॥ भवो भव सगपण बहु कस्यां रे,

ते सगपणनी सी वातरे॥जि०॥२४॥स० जीवदया विणुं ते जम्यो रे, नवी पूज्या प्रज्जु पायरे ॥जि० दान दीधां विणुं जीवडारे, हाथ घसंता जायरे ॥जि०॥२५॥स० मूरख प्राणी ते सही रे, तीर्थ ना वाजायरे ॥जि०॥ गंगा माता करी ते पडेरे, जलटो दोषे जरायरे ॥जि०॥२६॥स० तुं तीरथ जाणें न हीरे, कुगुरु तणें प्रसंगरे॥जि०॥अंतर जाव जाणें नही रे, बाह्य तीरथ जणें गंगरे॥जि०॥२७॥स० अंतरजाव कहेस्युं हवे रे. तीरथनी जे वातरे ॥ जि०॥ जाव तीरथ जोता थका रे, धर्म रुचि वि ख्यातरे ॥ जि०॥२८॥स०॥

॥ ज्हा ॥ कुगुरु कुदेव कुसंगथी, जवोजव ज्ञ मीधा जेह ॥ मीथ्यात तणां जे तीर्थ ठे, पाप तणां घर एह ॥ १ ॥ देव देवी आराधतां, तीरथ करतां एह ॥ होम वीधांन करे घणां, पाप वधा रण तेह ॥२॥ जीव हंस्या तीहां बहु करे, चाहे

सुख अनंत ॥ जगन करावे जे वली, ते सवि न
रग पर्हंत ॥३॥ जे तीरथ हंस्या घणी, उत्तम ते
न करंत ॥ जाणपणा विणु जे करे, नवोनव म
रण करंत ॥४॥ एम संसार वधारणा, पाप तीर
थ करे जेह ॥ आत्म तीरथ जाण्या विणुं, कर्म
खपे नही तेह ॥ ५ ॥ सुध देवगुरु धर्म जे, धारे
चित्तमोझार ॥ ते संसारमां नवि ज्ञमे, पामे ज
वनो पार ॥ ६ ॥ ढाल ॥ चंडायणानी ए देशी ॥
चेतन सांजलो तीर्थ विचार, आत्मकु कहे चेतना
सार ॥ बाह्य तीर्थ वहीरातम होवे, ब्रह्मरुप क
वहु नही जोवे ॥१॥ चे०॥ बाह्य द्रव्य तीर्थ जे क
ह्या, तेह तीर्थ सविये लेगया ॥ मात पीतादिक
जगनी जाई, ते तुं जाणे आप सखाइ ॥२॥चे०
पुत्र पुत्रादिक स्त्रीया सार, तन धन जोबन लहि
अपार ॥ सोबिनमे जाय नीरधार, बाह्य तीर्थ
एहवो अधिकार ॥ ३ ॥ चे०॥ नात जात समंधी

कोइ, जिहां लगे पुन्य सखाइ होई ॥ तिहां लगे जीजी करे सहु कोई, पुन्य विना सखाइ नहोई ॥४॥ चे०॥ मंदिर मोटा मेहेल मालीया, चित्राम ण स्युं गोख जालियां ॥ राज रीधी स्युं छत्र ढा लियां, शिरपर काल भमे आहेडियां ॥५॥ चे०॥ मणी मांणक कंचनमी कोडि, हेम हीरा रत्न बहु जोडि ॥ कोइ नकरे तस रीध्नी होडी, सोहीग ए सवरीध्धि छोडी ॥६॥ चेत०॥ इंद इंद्रादिक म हासुर दानव, राय रांणा वलिया वली मानव॥ ए सवि आयु वले वंधाणव, धर्म तीर्थ वीना दु रगति जाणव ॥७॥ चेत०॥ एम अनेक परद्रव्य जे कहीया, द्रव्य कारण ए जीव हणैया ॥ तेम मीथ्यादिक तीर्थ जे कहीया, घर आरंभ तेसा तिर्थ लहीया ॥८॥ चेत०॥ जीहां आरंभ ते तीर्थ नांही, षट दरशन प्रभु योइ बताइ ॥ हिंसा करे जे तीर्थ ठरावे, हिंस्यारंभी ते दुरगति जावे

॥९॥ चे०॥ दया धर्म जीहां तीर्थ कहीये, ते ती
र्थ करे पावन थईये ॥ जीव दया जिहां धर्म वि
चार, ए तीर्थ साचुं अधिकार ॥ १० ॥ चे० ॥ अं
तर आतम सूक्ष्म दृष्टी जोय, आतम परमातम
सम होय ॥ आतम तीर्थ शरीरमां रह्यो, सर्व ती
र्थथी ते अधिको कह्यो ॥ ११ ॥ चे०॥ निज आतम
प्रते देखे तेह, परमात्मने ध्यावे एह ॥ जाण्यो
नही जेणे नीज आतमा, तेणे गंगादिक तीर्थ
गम्या ॥ १२ ॥ चे० ॥ आतम सम उपरांत न
तीर्थ, जल नाहे हंस्या बहु कीध ॥ आत्मज्ञाने
पवित्र जे कहे, पाप मेल छंडी गह गहे ॥ १३ ॥
चे०॥ आत्मज्ञान उत्क्रीष्टो धर्म, सर्व धर्ममां एहज
मर्म ॥ विद्यामां जेम ज्ञान प्रधान, जेथी पामे
अमृत पान ॥ १४ ॥ चे०॥ दुकर तप तपे जे नरा,
व्रत दुकर पाले आकरा ॥ आत्मज्ञान विणुं मो
क्ष नजाय, जोगीश्वर पण रहे नीज ठाय॥१५॥

चे०॥ समस्त रुधी तणो ए नावित, सर्व वरण ए वर्ण रहित ॥ एहवो आतमा जाएयो न जेह, मनुष्य जन्म हार्यो वली तेह ॥१६॥ चे०॥ ध्यावे एम नीज ए आतमा, आतम सोही परमातमा ॥ जे ध्यावे परमातम रुप, तेह नीरंजन सकल सरुप ॥१७॥ चे०॥ बाह्य दृष्टि निश्चे करी जोय; अंतरदृष्टि उघाडीने जोय ॥ जे जोगीश्वर सीवपद रुढ, मुगति हेत जगदीश्वर गुढ ॥१८॥ चे०॥ ध्यावो परमातम वली लेस, उपजे गुण सूज सेजे विशेष ॥ त्रीन् त्रीन् पणे स्वामी सात, ध्यावो नीरंजन तुम एकांत ॥१९॥ चे०॥ सूर असूर चक्राधिस जेह, तेने तुं पूजे नीवड सनेह ॥ दोष अढार रहित गुण धाम, तेह देवने करुं प्रणाम ॥२०॥ चे०॥ पून्य पाप वरजीत वली जेह, संसार वेली वेदन तेह ॥ सरूप एह कह्यो नवि जाय, प्रगट ज्ञान दरशन केवाय ॥२१

॥ चेतण॥ अनंतज्ञान कहीये ते नित्य, नीरमल स्फटिक जेसो एकीत ॥ देवाधी देव जेसो आतमा, स्वपर प्रकाश करे आतमा ॥ २२॥ चेतण॥ सकल कर्म उपाधि रहीत, सकलज्ञान घनुवेंद नीत ॥ उत्कृष्टो आतम ए नूप, परब्रह्मने छे ज्योती स्वरुप ॥२३॥ चेतण॥ तामसरा जस स्वास्तिक गुणा, गंध सरसनी टालीमणा ॥ अछेद प्रमाणुं हीरे अनेद, लेप रहीत प्रभु नही तस खेद ॥२४॥ चेतण॥ ढाल पांचमी ॥

॥ अथ ॥ दुहाः ॥ ज्ञानादिक गुणसहित छे, रूपादिक ते रहित ॥ सांत दांत ते जाणीये, समुद्तारण नीत ॥१॥ अज्ञानी ओलखे नही, ज्ञानी पावे पार ॥ जेमकांतादिक ज्ञानमे, वीप्रादिव्य विचार ॥ २॥ जे तीर्थेहींस्या घणी, चित न धरज्यो कोय ॥ ज्ञान थकी विचारीने, तीरथ फळ तव होइ ॥ ३॥ एह स्वरूपज्ञांनी कह्युं,

नीश्चे नें व्यवहार ॥ परमातमने ध्यावतां, लहे परमातम सार ॥४॥ ज्ञानी ज्ञान विचारतां, सीद्ध स्वरूपकुं धाय ॥ सिद्ध रूप जोवे सदा, सीद्धमे सीद्ध समाय ॥ ५ ॥ सीद्ध स्वरूप अरूप छे, ज्ञानी जाणे एह ॥ कांइक रुप विचारतां ज्ञानथकी गुण गेह ॥६॥ देव निरंजन जे कह्या, दोष अढार रहित ॥ ते प्रभुने चित धारवा, करस्युं ते परतीत ॥७॥ ॥ ढाल ॥ सिद्ध चक्र पद वंदो ॥ ऐ देशी॥ परमदेव परमातम सोहि, परम पुरुष परधांन ॥ जीन् जीन् परेसरुप वीचारो, ज्ञानध्यान समानेरे स्वामी सकल सरुप ए कहीइ, ए आंकणी १ द्रव्य एक पर्याय अनंता, ज्ञानस्तुल लघु कर्म मोक्षपद चढ्यो ते स्वामी, तेह पुरूष सुधमर्मेरे स्वामी ॥२॥ अक० ॥ चतुरमुख हुवोवलीब्रह्मा, पीलेवसे कृश्न कहीए, तपेकरी महादेव जे हुवो ॥ देव निरंजन लहियेरे स्वामी ॥ ३ ॥ अ० ॥ जैन

देव कहे जैन लोक, बुधदेव माने बोध॥नयायक मानेंकुलदेवी॥ परमातम भेद प्रलुधेरे स्वामी॥४॥ ॥अ० ॥ नीरमलरत्नस्फटीक बंवाकारए, रहीतनुं उपाधी न तेह, दरसन छोदीसेठे जे थया ॥ स्वपरजाये ग्रहो जेहरे स्वामी ॥ ५ ॥ अ० ॥ एम अनेक रुप जलधर मांहे, प्रथवी जोग रस फरसे, तेम षट दरसन तणे संजोगे ॥ एक अनेक रुपधरसेरें स्वामी ॥ ६ ॥ अ० ॥ पदारथ भेदे खट दरसन हुवा, कथन मात्र कहे जुवो, एक कायवीषें इंडीपांचछे ॥ [illegible] कर्मे ए हुआरे स्वामी ॥७॥ अ० विज्ञान ममता रहीत गुण सांत, जांणें स्वयेंप्रभु ज्ञानें ॥ आतम जगवान कहीए जाणवा योग्यने मानेरे स्वामी ॥८॥ अ० ॥ नरध आकासरूप जगनाथ, चलण क्रिया गुण सहीत ॥ संसार नयथी अलगा जेछे, समस्त तेजमां सहीतरे स्वामी ॥ ए ॥ अ० केवल ज्ञाने

दीये जेजेसो, पूरं दरसन सोहे ॥ केवल ध्याने जाणवा योग, परमातम सवि मोहेरे स्वामी ॥ ॥१०॥ अ० ॥ जेणे अनंत गुणभरीयोजे जीवः, अनंत सुखनुं ठाम ॥ आतम परमात्तम सम जाणे, तेह गुण तुं धामरे स्वामी ॥ ११ ॥ अ० अंतर आतमा सम्यग् दृष्टी ज्ञान स्वरुपने आराधे जोडे पोतानो आत्मा जेहथी, परमातमने साधेरे स्वामी ॥ १२ ॥ अ० दोय आत्माएके भूते, सुद्ध ध्याने करी जोड़ ॥ परमातम भावे नीज जोतां, ए परमातम होइरे स्वामी ॥१३॥ अ० ॥ आतम सोइ परमातम कहीए, परमातम सोइ सिद्ध ॥ वीचकी दुविधाताकि मीटगइ, प्रगट भइ नीज रीद्धरे स्वामी ॥ १४ ॥ अ० ॥ मोटुं पामे ते भली पेरें राज, केवल ज्ञान प्रकाश ॥ आतम परमातम नीज पाम्यो, सुधपरम पदखासरे स्वामी ॥ १५ ॥ अ० ॥ माहरुं पद नीरंजन कहीये

सीळ सज्ञाइ ठेक, एहवुं ध्यान ध्याये जे नीश्चे ॥ अक्षय थानक विवेकरे स्वामी ॥ १६ ॥ अ० ॥ आतम परमातम ज ध्याया, अलख सरुपजे कहीये ॥ अव्यै अवीनासी आणंदी, वीहीन मूरती ते लहीयेरे स्वामी ॥ १७ ॥ अ० ॥ ते हजू धर्म तणुं मूल कहीए, तेहज तप वीज्ञान ॥ तेहज पद उपर आरोपण, एहजे ध्यान प्रमाणरे स्वामी ॥ १८ ॥ अ० ॥ पर पुदगल छांडीजे आतम परमातम गुण खांण, जोगीस्वर नित तेने ध्यावें, करे कर्म तणी हाणरे स्वामी ॥ १९ ॥ अ० ॥ त्रकुटी उपरें थापे मन जेह, तीहां थापे आतम जेह, उत्कृष्ट उतकृष्टि क्रीया जे ॥ ते लहे सीध सनेहरे स्वामी ॥ २० ॥ अ० ॥ पुरव पछिम मोक्ष मारग नही, उत्तर दक्षण तेह ॥ उँ मणि मोक्ष मारग जे लहिये, गट अंतर रह्यो तेहरे स्वामी ॥ २१ ॥ अ० ॥ संसार त्यागी जेह आराधे, आ-

नंद रस लहेतेह ॥ सहजें साश्वतां सुख लहे जे मोक्षपंथ लहे जेहरे स्वामी ॥ २२ ॥ अ० ॥ सरीर रहित होवे तेह आतमा, श्वासो श्वासमां करतो ॥ गमना गमन निवारे ते वली, जनम मरणने हणतोरे स्वामी ॥२३॥अ०॥ स्थानक नही कोइआधार, सर्वे वस्तु उदेकार॥जूंनूं थानक मोक्ष जे कहीये, जोगीस्वर चित धाररे स्वामी ॥२४ ॥ अ० ॥ जीहां होय वायु तणो विणास, वली जीहां चीत थीर होवे ॥ विवुध स्थानक स्वभाव जे प्रगटे, जन्म जरा नवी जोयरे स्वामी ॥२५॥ अ० ॥ चित्त वेपार थकी जे अलगा ॥ सदाज्योग्य अभ्यासे, प्रगट भाव पाम्यो निज जोवें ॥ एह पद लहुं खासरे स्वामी ॥ २६ ॥ अ० ॥ पंचेंद्री विषय निवारी, हृदयथी वीषय टाली ॥ जेवारें जुंनमणी भाव आव्यो, कर्म रोग तिहां वालेरे स्वामी ॥ २७॥ अ० ॥ ध्याताध्येय होवे ते ध्या-

ने, ध्यात्तायोग वली एक ॥ ते समरसनो न्नाव वि-
चारो, एम गया सीद्ध अनेकरे स्वामी॥ २७॥म०॥
॥ ढाल ६ ठी ॥

॥ दुहा ॥ सीद्ध सरुप अनुप वे, केणें लख्यो
न जाय ॥ सूत्रध्यानें जे ध्याइया, तास सरुप
लखाय ॥१॥ सीद्ध स्वरुपी जे हुवा कथन न क-
रें वली तेह, निज स्वरुप आपे लह्यो ठर न जा-
णे एह॥ २॥पायाज्ञनहींहुं पाइया, मुखसें कहु न
कहेत ॥ ताली लागे ध्यानकी, सो कबु लखलेत
॥ ३ ॥ ध्यान बात परमांण है आगममें लखी
सोय ॥ आगमके अनुसार हें, गुरु कहे वली तो-
य ॥४॥ तव शीख सुणी गुरु प्रतें कहे, कृपा
करो गुरु राय ॥ ध्यान सरुप मुज वालहो, ध्या-
ता ध्येयज थाय ॥५॥ मन वचन काया एकें करी,
सुणज्यो चित लगाय ॥ बाहेरचीत मोलावता,
कारज सिद्ध न थाय: ॥ ६ ॥

॥ ढाल ॥ चंद्र जैसा जिन राजियो मन मो-
हनसेरे ॥ ए देसी ॥ सुध बचन सदगुरु कहे
सूणो सीख सोभागी, ध्यान सरुप विचार ॥सू-
णोसीख सोभागी, मनथिर एकाग्रहेकरी सूणो
सीख सोभागी सांभलो एह विस्तार ॥ सू० ॥
॥१॥ मुगो मुरख रजनी समे ॥सू०॥ सेन करी
वली तेह ॥सू०॥ सुपन लाध्युं वली तेहनें॥सू०॥
चिंते चित्तमां जेह ॥२॥सू०॥ सुपनतणो भाव ते
लह्यो ॥सू०॥ मुंगे कहु न केवाय ॥सू०॥ तेम सु-
न ध्यानें जें चढया ॥सू०॥ ध्यान स्वरुप न ल-
खाय ॥३॥सू०॥ जोगी पदारथ ते लहे ॥सू०॥
ते आनंद रस माहे ॥सू०॥ परब्रह्म वीघे ते करें॥
॥सू०॥ जोगी स्वरुपतिहां पाहें ॥४॥सू०॥ परब्र-
ह्म पामें सही. परम ध्यान धरे जेह ॥सू०॥ डा-
भी जमणी नासाथी ॥सू०॥ वायुरुधण करेतेह॥
॥५॥ सू० ॥ संकल्प विकल्प छंडीनें ॥सू०॥ आ-

तमथिर करे तेह ॥सू०॥ परब्रह्म तेह जांणसें ॥ सीद्ध स्वरूपवली जेह ॥ ६ ॥ सू० घत वावरे घरे घरे ॥सू०॥ न लहे घीत सवाद ॥सू०॥ तेम ध्याने ध्याये बहु जणा ॥सू०॥ सीद्ध स्वरूप अगाद ॥सू०॥७॥ चित्तनेंविषे चिंतनही ॥सु०॥ उँनम-मणो आवे तेयांण॥सु०॥वरण रहित वस्तुजेलखे ॥सु०॥ ते विरलाकोइजांण ॥ ८ ॥सू०॥ उद्यम करतां जोमले ॥स०॥ ध्यान तणो अभ्यास॥सु. पावडीए चडतां थकां ॥सू०॥ ते चडे आवास॥ ॥ए सू०॥ मुंगे सुपनु दीठुं खरुं ॥सु०॥ मुखथी कहुं न जाय ॥सु०॥ तेम ध्याने ध्यातां जे थयुं ॥सु०॥ जोगी मुखे न कहाय ॥सू०॥१०॥ अक-ल स्वरूपने ध्याननुं ॥सु०॥ चरण रहित वली तेह॥सु०॥तासपटंतरको नही ॥सु०॥ वस्तु नथी वली जेह ॥११॥सू०॥ मन थीर करी ध्यान धरे ॥सु०॥ पंचेंद्री वश थाय ॥सु०॥ आलजंजाल-

ने परिहरे ॥सु०॥ तो लये कोइं लगाइं ॥सु०१२॥ राग द्वेष दुरे करी ॥ सु० ॥ ध्यान धीरज जव होइ ॥ सु० ॥ ध्याने आतमा थिर होये ॥सु० ॥ मन चपलता खोइ ॥सु०॥१३॥ धनुर्धर कोइ द्र-ढ होवें ॥ सू० ॥ वेजु वींधे तेह ॥ सु०॥ तेम ए काग्रहे ध्यानथी ॥सु०॥ विचीत्र काम साधे जेह ॥सु०॥१४॥ राधावेद ज साधे वे ॥ सु० ॥ मन स्थिर ध्याने जेह ॥ सु० ॥ निचि नजर चकुहणो ॥सु०॥ ध्यान धारणा तेह ॥सु०॥ मनवस जे-णे नवि कर्युं ॥सु०॥ ते सफल कदीये न होये ॥ ॥सु०॥ शुन्य मने क्रिया करे ॥सु०॥ शुन्य मने क्री या खोये ॥सु०॥१६॥ तेह थकी पामे नही॥सु०॥ ध्यानतणो लवलेश ॥सू०॥ पवित्रपणुं तेने नही ॥सू०॥ धरे अनंता वेश ॥सू०॥१७ ॥ जनमलगे व्रत पालसे ॥ सू० ॥ ते सफल कदीये नहोय ॥ ॥सू०॥सांतरस फरस्यो नही, ध्यान निष्फल तस

जोयें ॥सू०॥ सांत रसफरस्यो नही ॥सू०॥ कर्म क्षये नवि होयें ॥ सू० ॥ सर्व आरंभ गंज्या विना ॥सु०॥ उपसम नहि तस कोय ॥सू० १९॥ सांत रस सुक्षी करी ॥सु०॥ मुढ न लहे उपयो-ग ॥सु०॥ जोगजोगपोकारतो ॥सु०॥ जोग तणो विजोग ॥सू०॥ २० ॥ धर्म मारग छे जुजुवा ॥ ॥सु०॥ छ दरसन थयां जेह ॥सू०॥ समता रस-मां सहु भले ॥सु०॥ नदी समुद्रमां तेह ॥ सु० ॥ ॥२१॥ गाय वरण रंग जुजुवा ॥सु०॥ धवल दु-ध केवाय ॥सु०॥ खट दरसन रंग जुजुवा ॥सु०॥ समता मांहे समाय ॥सु०॥२२॥ अतीत अना-गत वर्त्तमान ॥ सु० ॥ सुध मारग छे एह ॥सु०॥ जीव दया समता सही ॥सु०॥ धर्मनुं मुलछे तेह ॥सु०॥२३॥ गइवस्तु, सोचे नही ॥सु०॥ आवेह रख न होय ॥ सु० ॥ शत्रु मीत्र ते सम गणे ॥सु०॥ पंडित कहीये सोय ॥सु०॥ २४ ॥ कुगुरु

कुदेव कुसंगथी ॥सु०॥ नटक्या बहु नर जेह ॥ ॥सु०॥ रात्री अंधारी नवी लहे ॥सु०॥ छती वस्तु पम्ही तेह ॥सु०॥२५॥ तेम न देखे परमातमा ॥सु०॥ शुन्य पणुं धरे चीत्त ॥सु०॥ दुष्ट दोष परसंगथी ॥सु०॥ एह अनादिनी रीत ॥सु०॥ ॥२६॥ वायु रहित दीवो स्थिर रहे ॥ सु० ॥ वायु प्रसंगे जाय ॥सु०॥ तेम चीत्त डोले ध्यानमां ॥सु०॥ परम ब्रह्म नही पाये ॥सु०॥ परब्रह्म ध्यावा नणी ॥सु॥ सीष्य चढ्यो सुन्न ध्यान ॥सु०॥ गुरु आज्ञाये परवर्यो ॥ सु० ॥ गुरुउपदेश प्रमाण ॥ सु० ॥ ॥ २७ ॥ ढाल सातमी ॥

॥ दुहा: ॥ गुरु कहे चेतन सांनलो, जो साधो सुन्नध्यांन ॥ कीटक न्नमरी जेम होय, आतम ध्यांन प्रमाण ॥ १ ॥ चीत चटकावे ध्यांनथी, सात्विक राजस जेह ॥ तामस विवेके दुरकरी क्रोध छेदन वली तेह ॥२॥ ढाल: ॥ राग आशा

त्तरीनी देशी: ॥ गुरु मुखथी सांभलीए साचुं, करे क्रीया गुणवंतरे ॥ गुरु आज्ञाये परवस्यो ए, करे क्रीया महामंतरे ॥१॥ गुरु मुखथी सांभली ए साचु ॥ ए आंकणी ॥ सात्वीक सर्व गुणनो आधार, सत्व धर्मधुर एहरे ॥ संसार नासनो सत्व करे जे, सत्व सर्ग दें तेहरे ॥२॥ गु०॥ आलंबन आकार रहीत जे ॥ आनंद तणुं भलुं धाम रे भला पुरुष जे ध्यानें ध्याइया, सत्वधर्मस्युं काम रे ॥३॥ गु०॥ जेम अग्नि तणे संजोगे, काष्ट तणी ढग बाले रे ॥ कर्मरूप घणां तेम बाले, थोडे ध्यान करी जाले रे ॥४॥ गुण॥ मेघ तणा आडंबर होवे, वायु उतारेते तेम रे ॥ तेम शुभ ध्यान तणें संजोगे, जोगी धरे ध्यांन मन्न मांहरे ॥ ५॥ गुण॥ लागें नही जेम कमल समीपे, जेम जल तेह सभावे रे ॥ तेम सुभध्यांने रमे जे जोगी, सूक्ष्मध्यांन लय जावे रे ॥६॥ गुण॥ स्फाटि-

क रत्न जे सोहे नीरमल, जेम रज ढांकीत जेहरे ॥ नवी लेपाय लेप करमथी, सून ध्यांनें वली तेहरे ॥७॥गुण॥ शुकलध्यांन जोगें करीनें, ब्रह्म ज्ञान ब्रह्ममांहे रे ॥ नामी रह्यो जेम जोगी ग्रहे, तेम सखा स्वरुप फल तांहरे ॥८॥गुण॥ मुगती रमणीसुं आणंद लहे जे, ते नय ध्यांनथी जोइरे ॥ रूपातीत आकार रहीत जे, ध्याये ध्यान वली सोयरे ॥ ए॥ गु० ॥ ध्यान कल्पवृक्ष सम कह्यो, ज्ञान फुले करी फलीयो रे॥जेह मोक्षरुप फले फलसे ते, धरे ध्यांन पंडित तेहरे ॥ १०॥गु० ॥ सुक्लध्यांन थयो नीज चित्तमां, तेम ब्रह्मरुप अ नुपरे॥ वलतो ज्ञान फुले करी फलसे, मोक्ष स्व रुप नरपुंसरे ॥११॥ गुण॥ एहज नवन वीपे क ल्प थापो, आवरण सघलां निवारी रे॥ सुक्लध्यां न थकी आत्म प्रकाशे, मुगतिपद दातार रे ॥ १२॥गुण॥ दरशन ज्ञान चारीत्र गुण जाणे; रत्न

त्रय गुण स्वाणोरे ॥ जोग मुगतिपद प्राप्ति का ले, वेद हे श्री जीनञ्जाण रे ॥ १३ ॥ गुण॥ नयमे ठेयो संसाररुप जे, जोग मुगतिने जोडे रे ॥ मन वचन काय एकत्र करीने, अशुभ कर्म तीहां त्रोडे रे ॥ १४ ॥ गुण॥ संजमनेम आसन प्राणादीक धारे धारणा ध्यांनरे ॥ अहिंसादिक पंच संजम सार, नेम तणा कहुं पंच नामेरे ॥ १५ ॥ गु० ॥ सौचपणे मन नीरमल कीजे, तप साधे बार भेदे रे ॥ सर्व वस्तुपर संतोष करे जे, सज्झाय करे मन उमेदे रे ॥ १६ ॥ गुण॥ देव तणुं संभारे ध्यान जे, नेम पंचम न आंणरे ॥ आसन पदमासन करी साधे, सासरुंधन करी जांणरे ॥ १७ ॥ गुण॥ प्रतिहारे इंद्री पंच रुंधे, समाधी अध्यातम साधे रे ॥ स्थीरपणुं वहु हेते आदरे, धारणा ध्यानसुं वासे रे ॥ १८ ॥ गु० ॥ मणी अगनी तारा सुरवृंद, प्रथवी उद्योत करंतरे ॥ सहज सभावथी लय

उपजावे, घट उद्योत धरंतरे ॥१९॥ गु० ॥ परमा नंद स्थानक सुख होवे, अनुभव लय लगावे रे ॥ नाक थकी रहे अंतर ध्याये, घट नीज आतम पावे रे ॥२०॥ गु० ॥ तेल धारानि परे अविछिन्न ज ॥ घंटा नादनी पेरे रे, ॐकार नाद तणी पेरेइं जाणे, जोगीस्वर अभीन्नरे ॥२१॥ गु०॥ घंटा नाद छेडे जेम होवे, समतो।२।होइ मीठो रे ॥ अनाह दे नाद होय तेमघटमां, उपसांत करी दीठोरे।२२। गु० ॥ वाजेतें अविक्रतरुपजे, स्वप्रांणीना चित्त सांहेरे ॥ ते नाद अनाहद कारण, वीक्रीत पणें उजेंताहेरे ॥२३॥ गु० स्वसरीरमां वायुपणें ना- द, नासिका मूल रह्यो लागीरे॥ प्रतक्ष स्वजीवप णे ते देखे; कार्य सकल सूज जागीरे ॥२४॥गु०॥ अक्षर धूनी रहीत वीकल्प उपजे, तरंग रहीत समता संगे रे, चीत्र पाम्यो स्वभावें समाधिमां॥ ते होयें चीत्रसूंरंगेरे; ॥ २५ ॥गु० ॥ जावत इंद्री

कषाय वद होवे, तावत एह सुख मानेरे आ-
वत अनादृह सूख नही लेखे ॥ तावत
एह सुख जाने रे ॥ २६ ॥ गु० ॥ जन्म
लगें जे उपार्जित कर्म. ते अनाहद नाद
जायरे ॥ जेम अंधारुं मीटे सूर्य उदय,
तेम घट उद्योत थाय रे ॥२७॥गुण॥ स्थूल सूक्ष्म
आकार सहीत जे, सुक्तध्याने एम प्रकाशेरे ॥
परहीत सम्यरूपणे कहो, नीराकर ते भासेरे।
॥२८॥गुण॥ नीराकार वली ध्यान वीसेषे रुपा-
तीत उजल वसेरे, स्थूल सूक्ष्मने भेदें जाय जो-
य जे ॥ तेतो बहु प्रकारे देखेरे ॥ २९ ॥ गु० ॥
शरीरादिक आलंबन गांकि, ब्रह्मद्वार विषे आ
वेरे ॥ करजो तेम सूक्ष्म ध्यानेजे, नीराकर स्युं
ध्यावेरे॥३०॥गुण॥ ध्याये अनाहद सूध स्वरूपनें,
द्वाद सांत नीराकार छे रे ॥ आत्मा मनो वचन
काया जोगे, थोभें तेणे ही गम रे ॥३१॥गुण॥

॥ डुहा ॥ बाह्य अभ्यंतर जोगथी, छंडे प्रकारें दोय ब्रह्मद्वारे नीराकार छे, परमातम वहे सोय ॥१॥ ॥ ढाल ॥ राग धन्याश्री ॥ गुरु वारे गुण तमतणा ॥ ए देशी ॥ ध्यानसरुप जेम आवियें, परमातम लहेसोय चेतन॥ परममाहारस पाइये ॥ जो समता चित होय चेतन ।१। ध्यान० ॥ ए आंकणी एक आंगुल व्रतकारणें, आकासछे नीर लेप चेतन॥ तीहांथी परम योगीस्वरा, करे कार्यनी खेपचेतन २ ध्या० नेत्रमंडलतणे विषे ॥ आत्म रह्यो नीरधार चेतन, तेह थकी ऊर्द्धगांमीजें, ते आतमनीराकारचेतन ॥३॥ ध्या० ॥ अलक्ष नीरबंध जे, परमातम गुण जेह चेतन ॥ द्वादश शांत सदा धानी। सदा आनंदनुं घर चेतन ॥४॥ ध्या० रुंध्यो जोगी कषायथी, इंद्री चपल दमी तेह चेतन परणती छंडि करी ॥ करतो सूद्ध सनेह चेतन ॥ ५ ॥ ध्या० ॥ सांत रस चित थिर करी

सत्व अवलंबो जेह चेतन, पोते द्रढ चीत तीहां करी ॥ ध्यान उद्यम धरी तेह चेतन ॥६॥ ध्यां० छदि संसारनो पास जे ॥ अंतरंग बल कीध चेतन, सीद्ध स्वरूप लेवा प्रतें ॥ जोत सुजोतमें लीध चेतन ॥७॥ ध्या० ॥ ब्रह्मज्ञानसुं लय करी, उपजशे केवल नांण चेतन ॥ मुगती पदारथ पांमसें, अष्ट कर्म क्षय जांण चेतन ॥८॥ ध्या० ॥ एणी परें जोग मारग रहे, अष्टांग ध्यानें जोय चेतन ॥ अतिसय सर्व ते मन आंणो, ध्यानें मंगलीक होय चेतन ॥९॥ ध्यां० सर्व संकल्प विकल्प तजी, एकांते द्रढ चीत चेतन ॥ नथी कांइ बीजुं भावना, अध्यातमछे चीत चेतन ॥१०॥ ध्या० ॥ अनादि सत्ता चेतन तणी, कर्म संगती तणी जोय चेतन ॥ अंत सत्ता भव जीवने, संसार विछेद न होय चेतन ॥११॥ ध्या०॥ दोय भेदें सत्ता कहुं, नीश्चे एक व्यवहार चेतन ॥

अनागत होय नीश्चे, सत्ता कर्मदल थनार, चेतन ॥१२॥ ध्या० ॥ कर्मदल मेल्या पछी विवहार सत्ता थइ जाण चेतन, सुधनये वेवहारतां॥ जेणे महोय नीरवाण चेतन ॥१३॥ ॥ध्या०॥ १३॥ को केने आधीन नही, जे जेम ग्रहे परथाय चेतन ॥ एणे न्नावे वर्ते सदा मुगति रमणी कहेवाय चेतन ॥ १४ ॥ एम अध्यात्म रमण करे, परमातमने ध्याय चेतन ॥ विनय विवेक वीचारीने, जोतसुं जोत मीलाय चेतन ॥ १५ ॥

॥ इति श्री अध्यातम गीता संपूर्णम् । गाथा संख्या ॥२४२॥ श्लोक ॥ ३३० ॥ श्रीरस्तुश्री ॥

॥ डुहाः ॥ स्वस्ति श्री मंदिर परम, धर्म ध्यांन सुखठांम॥ स्यादवाद परिणांमधरि, प्रणमुं चेतन राम १ महावीर जिनवर नमी, न्नद्रबाहु सूरिस॥ वंदि श्री जिन चंद्रगणी, श्री क्षेमेंद्र मुनीस २ सदगुरु सासन देवी नमी, वृहत्कल्प अनुसार॥

शुद्ध भावना साधुनी, भावीस पंच प्रकार २ ६-
ष्ठीयोग कषायने,जीपे मुनिनिःस्संग ॥इणजीतेंकु
ध्यानजय, जायें चित्त तरंग ४ प्रथम भावना श्रु-
त तणी, बीजी तपतीय सत्व॥ तुरीय एकता भा-
वना, पंचम भावसुतत्व ५ शुतभावन मन थिर
करे, टाले भवनो खेद॥ तप भावनका यादमे, दमें
वेद उमेद ६ सत्व भाव निर्भय दसा, निज
लघूताइक भाव॥ तत्व भावना आत्मगुण, सि-
द्ध साधना दाव ७

॥ ढाल ॥ लोक स्वरूप विचारो आतम हित
तणी ॥ ए देशी ॥ श्रुत अभ्यास करो मुनिवर
सदारे अतिचार सहु टाल, हिन अधिक अक्षर
मत उचरोरे शब्द अरथ संभाल ॥ १ ॥ श्रु० ॥
सूक्ष्म अर्थ अगोचर दृष्टिथी रे, रुपिरुप विहिन,
जेह अतीत अनागत वर्त्तनारे जाणेग्यानी लीन
॥ २ ॥श्रु.॥नित्य अनित्य एक अनेकतारे, सद स-

दन्नाव सरुप, छए न्नाव एक द्रव्य परिणम्यारे, ए क समयमे अनुप ॥३॥श्रुण॥ उत्सर्ग अपवाद पदें करीरे जाणे सहु श्रुत चाल, वचन विरोध नि-वारे युक्ति रे, थापे दूखणटाल ॥४॥श्रु०॥ ऽव्या र्थिक पर्यायार्थिक धरे रें, नयगम न्नंग अनेक॥ न-य सामान्य विशेष ते ग्रहेरें लोकों लोक विवेक ॥५॥ नंदी सूत्र न्नपगारी कह्योरे, वली अशृंचाठा मी ऽव्य श्रुतनें वांद्यो गणधरे रे, न्नगवई अंगें-नाम ॥६॥ सु०॥ श्रुत अन्न्यासें जिनपद पामी येरे, छठे अंगे साखि श्रुतनाणी केवल नाणि समो रे, पन्निवणे जे न्नाख ॥७॥सुण॥ श्रुत धारी आराधक सर्व तेरे, जाणे अर्थ स्वन्नाव, निज आतम परमा तम समग्रेहरें, ध्यावें ते नयदाव ॥८॥ श्रु०॥ संयम दर्शन ते ज्ञाने वधेरे, ध्यान सिवसाधंत, न्नव स्व-रूप चउगतिनो लखे रे, तेणे संसार तजंत ।श्रु०। इंद्रिय सुख चंचल जाणी तजे रे, नव १ अरपत

रंग, जिम २ पामे तिम २ ऊलसे रे, वसे न चित्त अनंग ॥ १०॥शु० ॥ काल असंख्याताना जव लखेरे, उपदेसक पण तेह, परजव साथी आलंब-न खरो रे, चरण विना शिव गेह ॥ ११ ॥शु० ॥ पंचम काले शुत बल पण घट्यो रे, तो पण ए आधार, देवचंद जिनमतिनो तत्व ए रे श्रुतस्यु धरज्यो प्यार ॥ १२ ॥ शु० ॥ ढाल १ ली ॥

॥ ढाल ॥ २ अनुमति दीधीमाये रोवंती ॥ ए देशी ॥ रयणावली कनकावली, मुत्तावली गुण रयण, वज्ज मध्यनें जव मध्य ए, तप करीने हो जीपोरी पुन्नयण १ जवियण तप गुण आदरो रे, तप तेजेरे छीजे सर्व कर्म, विषय विकार सहु टले, मन गंजेरे जंजेजव जर्म ॥२॥ ज० ॥ जोगे जय इंद्रिय जयत्तदा तप कर्म संडण सार, उवह णे योग उद्दा करी, शिव साधेरे सुधाअणगार॥३ ॥ज०॥ जिम २ प्रतिज्ञा दृढ थको, वैरागीयोत

राय, तिम श अशुन्न दलठीजेए रवि तेजेरे जि-
म शित विलाय ॥ ४ ॥ न्न० ॥ जे न्निकु पडिमा
आदरे, भासण खकंप सुधीर, अति लीन समता
नावमें तृणनी परें हो जाणंत शरीर ॥ ५॥ न्न०॥
जिण साधु तप तरवारथी, सूडयो मोहगयंद
तिण साधुनो हुं दासछुं, नित वंडरे तस पाय अ-
रविंद ॥६॥ न्न० ॥ आयारसुगडांग अंगमें, तिम
कह्यो न्नगवइ अंग, उत्तराझयण गुण तीसमें त-
रसंगें हो सहु कर्मनो न्नंग ॥७॥न्न०॥ ते डविध
डुकर तप तपे, न्नवपास आस विरक्त धन साधु
मुनि ढंढण समा, रूपीखंधक होती सग कुरुदत्त
॥८॥न्न०॥ निज आतम कंचण न्नणी तप अग
नि करि सीधंत नवनवि लब्धि वलेंठतें उपसर्ग
होते संत महंत ॥९॥न्न०॥ धन तेह जे धन गृह
तजी, तन नेहनो करीठेह, निस्संग वनवासें वसे,
तप धारी होते अन्निग्रह गेह ॥१०॥न्न० धन तेह

गछ गुफा तजी, जिन कल्प नाव अफंद, परिहार विसुद्धी तप तपे ते वंदे हो देवचंद मुनिंद॥११॥ण॥

॥ ढाल बीजी ॥

॥ढाल॥२॥ हवे राणि पदमावती ॥ एदेशी ॥

रे जीव साहस आदरो, मतिथायो दीन, सुखदु-ख संपद आपदा, पूर्व कर्म अधिन ॥१॥रे०॥ क्रोधादिक वसिरण समे, सह्या दुख अनेक, तेजो समतामां सहे तो खरो विवेक ॥२॥रे०॥ सर्व अनित्य असासतो, जे दिसे एह ॥ धन तने सयण सगा सहु, तिणस्यूं स्यो नेह ॥३॥रे०॥ जिम बालक वलु तणा, घर करीय रमंत ॥ तेहठतें अथवा ढहे, निज २ गृहजंत ॥४॥रे०॥ पंथी जेम सराहमें, नदी नावनी रीति॥ तिम ए परियणतो मिल्यो, तिणथी सीप्रीत ॥५॥रे॥ ज्यां स्वारथत्यां ए सहु सगा विण स्वारथ दूर॥ पर काजे पापे नते तेकिम रे बेसू ॥६॥रे०॥ तजि बाहिर मे-

लावमो, मिलियो वहु वार, जेपूरव मिलियो नही तिणस्यु घरि प्यार ॥७॥रे०॥ चक्रीहरी बल प्रतिहरी, तसविभव अमांन ॥ ते पण काले संहस्या, तुऊधनस्यें ज्ञान ॥ ८ ॥ रे० ॥ हाहा हुंतो तुफिरे, परियणनी चिंत, नरक पड्या कहेताहरी कुण करस्ये चिंत ॥९॥रे०॥ रोगादिक डुख ऊपने, मन अरति म धेव पूरव नीज कृत कर्मनो, ए अनुभव हेव ॥१०॥रे०॥ एह शरीर अशासतो, खिणमें बिजंत ॥ प्रीत किसी ते ऊपरे जे स्वारथवंत ॥११॥रे०॥ जां लगे तुऊ इण देहथी, बे पूरव संग तां लगे कोटि ऊपायथी, नवी थाय नंग॥१२रे०॥ आगली पाछली चिहुदिने, जे विणसी जाय॥ रोगादिकथी नवी रहे, कीध कोटी ऊपाय॥१३रे०॥ अंते पण एने तज्यां, थाये शिव सुख ॥ तेजोछूटे आपथी, तो तुज स्यो डःख ॥१४॥रे०॥ ए तन विणसे, ताहरे नविकोइहांणि जो ज्ञानादिक गुण

तणो तुऊ आवे ऊाण ॥१५॥ रे०॥ तुं अजरा-
मर आतमा अविचल गुण राण, क्षण भंगुर ज
ड देहथी तुऊ कीहां पिछाण ॥१६॥रे०॥ छेदन
भेदन ताडना, वध बंधन दाह, पुजलने पुजल करे,
तु अमर अगाह ॥१७॥रे०॥ पूर्व कर्म उदेसही,
जे वेदना थाय ॥ ध्यावे आतम तिणसमें ते ध्यां-
नी राय ॥१८॥रे०॥ ज्ञान ध्याननी वातमी, क-
रणी आसांन, अंत समे आपद पड्यां, विरला करे
ध्यान ॥१९॥ रे०॥ आरति करी ऊख जोगवे, प-
रवशजेम कीर तो तुऊ जाण पणा तणो, गुण
केवोधीर ॥२०॥रे॥० शुद्ध निरंजन निर्मलो, निज
आतम भाव ॥ ते विणस्ये कहे ऊख किस्यो, जे
मिलियो आव ॥२१॥रे०॥ देहगेह भाडा तणो, ए
आपणो नहि, तुऊ गृह आतम ज्ञान ए तिण
मांहे समाय ॥२२॥रे०॥ मेतारजसुकोसलो व-
ली गज सुकमाल सनतकुमार चक्रीपरें, तन मम-

ताटाल ॥२३॥रे०॥ कष्ट पड्यां समतारमें, निज आतम ध्याय देवचंद तिण मुनि तणा, नितवंछ पाय ॥ २४ ॥ रे० ॥ ढाल ३ जी ॥

॥ ढाल ॥४॥ प्राणि धरी संवेग विचार ॥ ए देशी ज्ञान ध्यान चारित्रनी रे जो दृढ करवाचाह तो एकाकि विहरतारे, जिन कल्पादिक साधरे ।१। प्राणी एकल भावन भाव ॥ शिव मारग साधन दावरे प्राणी एक० साधु भणी गृह वासनी रे, ुटी ममता तेह ॥ तो पिण गछ वासीपणो रे, गुण गुरु परछे नेह रे ॥ २॥प्रा० ॥ वन मृगनी पर तेहथी रे, छोडी सकल प्रति बंध॥ तु एकाकि अनादिनेरे, किणथी तुझ प्रतिबंध रे ॥३॥प्राण॥ शत्रु मित्रता सर्वथी रे, पामी वार अनंत॥ कोण सयण दुसमन कीस्यो रे, काले सहुनो अंतरे॥४॥ बांधे कर्म एकलो रे, भोगवे पिण ए एक॥किंणउपर किण वातनीरे, राग द्वेषनी टेकरे ॥५॥प्रां०॥

जो निज एक पणुं ग्रहेरे, गोडी सकलप्रभाव॥ गु
ज्ञातर्थ ज्ञानादिस्यूंरे, एक स्वरुपे भावेरे ॥६॥प्रा०॥
आयो पिण तु एकलो रे, जाइस पिण तुएक॥ तो
ए सर्व कुटुंबथी रे, प्रीति किसी अविवेकरे ॥७॥
॥प्रां०॥ वनमांहे गज सिंहादीथी रे, विहरतानट
ले जेह॥ जिण आसण रवि आथमे रे, तिण आ-
सण निसि वेह रे ॥८॥प्रा०॥ तप पारण आहार
ग्रहे रे, करमां लेपविहिन॥एक वार पाणी पिवने
रें, वन चारी चित्त अदिन्न रे॥९॥प्रा०॥ ए दोष
सहु पर तणो रे, परसंगे गुण हाण॥पर धन ग्रा-
ही चोरते रे, एक पणे सुख खाण रे ॥१०॥प्रा०
पर संजोगथी बंधछे रे, पर वियोगथी मोक्ष तेणे
तजीपरमेलावडोरे,एकपणेनिजपोखरे।प्रा० ११।
जन मन पाम्यो साधको रे साथ न मरशे कोय
दुख वहेचवां कोनही रे, खिण भंगुर सहु लोयरे
॥१२॥प्रा०॥ परिजन मरतो देखीने रे सोग क-

रे जन मुढ ॥ अवसरवारे आपणो रे, सहु जननी ए रूढ रे॥१३॥प्रा०॥ सुरपति चक्री हरी बली रे, एकला परभव जाय तन धन परिजन सहु मि-ली रे कोइ सखाइ न थाय रे ॥ १४॥प्रा०॥ एक आत्मा माहरो रे नाणदंसण गुणवंत बाह्य जो-ग्य सहु अवरले रे पाम्यो वार अनंत रे ॥ १५ ॥ प्रा० ॥ करकंडु नमीने गाइए रे डम्मुह प्रमुख रूपी राय मृगा पुत्र हरिकेसिनारे वंदु हुं नित पायरे ॥१६॥प्रा०॥ साधु चिलाती सुत भलो रे वली अनाथी तेम इम गुण मुनी अनुमोदतां रे देवचंद सुख खेम रे ॥१७॥प्रा०॥

॥ ढाल ॥५ मी ॥ इणि पेरे चंचल आउखु जीव जागो रे ॥ ए देशी ॥ चेतन ए तन कारि-मो तुम ध्यावो रे शुद्ध निरंजन देव भविक तु-मे ध्यावो रे सुद्ध स्वरूप अनुप ॥भ०॥१ ॥ नर भव श्रावक कुल लह्यो ॥तुण॥ लाधो समकित

सार ॥ज०॥ जिन आगम रूचिसुं सुणो ॥तु०॥ आलस तुमे निवार ॥ज०॥२॥ समयांतर सद्भावनो ॥तु०॥ दरसण जास अनंत ॥ज०॥ आतम नावे थीर सदा ॥तु०॥ अक्षय चरण महंत ॥ ॥ज०॥३॥ तीन लोक त्रिहु लोकना ॥ तु०॥ परिणति तीन प्रकार ॥ज०॥ एक समे जाणे तिणे ॥तु०॥ नाण अनंत अपार ॥ज०॥४॥ सकलदोष हरसासतो ॥तु०॥ वीरज परम अदीन ॥ ज० ॥ सुख मतनुं बंधन विना ॥तु०॥ अवगाहना स्वाधीन ॥ज०॥५॥ पुदगल सकल विवेकथी ॥तु०॥ शुद्ध अमुर्त्तिरूप ॥ज०॥ इंद्री सुख निस्पृह थया ॥ ॥तु०॥ अकषाय अबाह सरूप॥ज०॥६॥ ज्यतणे परिणामथी ॥तु०॥ अगुरु लघुत्व अनित्य ॥ज०॥ सत्य स्वन्नावमइ सदा ॥ तु० ॥ गोडी नाव अ-सत्य ॥ज०॥७॥ निज गुण रमतो राम ए ॥तु॥ सकल अकल गुण खाण ॥ज०॥ परमातम पर

ज्योतिए ॥तु०॥ अलख अलेप वखाण॥न॥ए॥
पंच पूज्यथी पूज्य ए ॥तु०॥सर्व ध्ययथी ध्येय॥
॥न०॥ ध्याता ध्यान रुध्येय ए ॥तु०॥निश्चे एक
अनेय॥न०॥ए॥ अनुनव करतां एहनो॥तु०॥थाय
परम प्रमोद ॥न०॥ एक रूप अन्यासमुं ॥तु०॥
शिव सुखढे तसु गोद ॥न०॥१०॥ बंध अबंध ए
आतमा ॥तु०॥ करता अकरता एह ॥न०॥ एह
नोगता अनोगतां ॥तु०॥ स्याद वाद गुण गेह॥न०
॥११॥ एक अनेक सरूपए॥तु०॥ नित्य अनित्य
अनादि ॥न०॥ सदा सद्नाव परिणम्या ॥तु०॥
मुक्त सकल उन्माद ॥न०॥१२॥ तप जप कि-
रिया खय थकी॥तु०॥ अष्ट करम न विलाय॥न॥
ते सहु आतम ध्यानथी ॥ तु० ॥ क्षीणमे खेरु
थाय ॥न०॥१३॥ सूद्धातम अनुनव विना ॥तु०॥
बंध हेतु शुन चाल ॥न०॥ आतम परणामे र-
म्या ॥तु०॥ एहज आश्रव पाल ॥न०॥१४॥ ई

म जाणि निज आतमा ॥तु०॥ वरजि सकल उ-पाधि ॥न०॥ उपादेह अविलंबने ॥ तु० ॥ परम महोदय साध ॥न०॥ १५ ॥ जरत इलासूत तेत-ली ॥तु०॥ इत्यादिक मुनि वृंद ॥ न० ॥ आतम ध्यानथी ए तर्या ॥ तु० ॥ प्रणमे ते देवचंद ॥ ॥ न० ॥ १६ ॥

॥ ढाल ॥ ६ठी॥ शैलगशेत्रुजे सिद्ध एदेशी।

नावना मुगति निसांणी जांणी, नावो आसक्ति आंणीजी ॥ योग कषाय कपटनी हाणी, थाय नि-र्मल जाणीजी ॥ना०॥१॥ पंच नावनाए मुनीमन न्नणी, संवर खाणी वखाणीजी ॥ वृहत्कल्प सूत्र-नी वांणी, दीठी तेम कहाणीजी ॥ना०॥२॥ क-र्म कतरणी शिव नीसरणी, क्षाण गण अनुस-रणीजी ॥ चेतन राम तणी ए घरणी, नव समु-द्र डुख हरणीजी ॥ना०॥३॥ जयवंता पाठक गु-णधारी, राज सागर सुविचारीजी ॥ निर्मल ज्ञान

धान संजारी, पाठक सदु हितकारीजी ॥जाण॥४॥ राज हंस पाठक सूपसावें, देवचंद गुण गावेजी॥ जविक जीव जे जावना जावे, तेह भमीत सुख पावेजी ॥जाण॥५॥ जेसलमेरी साहसुत्यागी, बर्द्धमान वस्मागीजी॥ पुत्र कलत्र सकल सोजागी, साधु गुणना रागीजी ॥ जाण॥ ६ ॥ तस आग्रह करीने भावे, ढालबंधमें गाइजी ॥ जणस्ये गुणस्ये जे ए गाशे लहस्ये ते सुख साताजी ॥ ॥ भा० ॥ ७ ॥ मन शुद्ध पंचे जावना जावो, पावन जिन गुण गावोजी॥ मन मुनीवर गुणसंग वसावो, सुख संपति गृह थावोजी ॥जाण॥८॥ इति श्री देवचंदजी कृत पंच जावना संपूर्ण ॥

॥ अथ आलोयणछत्रीसी लीख्यते ॥

पाप आलोयहुं आपणां, शुद्ध आतम साखे ॥
आलोयो पाप छुटीये, भगवंत इम भाखे ॥ पा०
१ ॥ सल्ल हैयेथी काढीजे, जिम किधां तेम ॥ छः
ख देखिश नहितर घणां, रुपी लखमणा जेम
॥पा० २॥ वृद्ध गीतारथ गुरु मिले, आतमा शुद्ध
किध ॥ तो आलोयणा लीजिये, नहीतर शुं लीध
॥पा० ३॥ उंछो अधिको देजिके, पारका ले पाप॥
लेनार छुटे नहि, सामो जागे संताप ॥ पा० ४ ॥
कीधां तिम कोइ कहे नहि, जिम लक्ष्मण जूठ ॥
कांटो भाग्यो आंगुली, खोत्रीजे अंगुठ ॥पा० ५॥
गाम्हर प्रवाह तुं मुकजे, दुःषमकाल दूरंत ॥ आ
तम साखे आलोयजे, छेद ग्रंथ कहंत ॥ पा० ६ ॥
करम निकाचित जे कर्यां, तेतो भोगव्यां छुट ॥
शिथलबंध वांध्या जिके, ते आलोयां छूट॥पा० ७॥
पृथवी पाणि आगना, वायु वनस्पति जीव ॥ ते

हनो आरंभ तुं करे, स्वाद लीधो सदीव ॥पा०८॥ अंधो मुगो बोबमो, मृगा पुत्र ज्युं देख ॥ अंगो पांगे तेहने, मारे लोहनी मेख ॥ पा० ए ॥ बोले नहि ते बापमो, पण पीमा होय ॥ तेहवी तीर्थंकर कहे, आचारंगे जोय ॥ पा०१०॥ आडु मूलो आदि देइ, कंदमूल विचीत्र ॥ अनंत जीव सुइ अग्रमें, पन्नवणा सूत्र ॥पा०११॥ जिन्नने स्वाद मा स्या जिके, तेतो मारशे तुझ ॥ नवमांहे नमतां थकां, थाशे जिहां तिहां कुझ ॥पा०१२॥ जीन्ने जुठ बोल्या घणां, दीधां कुडां कलंक ॥ गलजिन्नि थाशे गले, होशे महोडुं त्रिवंक ॥पा०१३॥ परधन चोरी लूटीयां, पाड्यो श्राशको पेट ॥ भुख्ये न मे संसारमां, निरधन थइ नेट ॥पा०१४॥ परस्त्रीने तें नोगवी, तुझ स्वाद तुं लेस ॥ नरके ताति पूतलि, आलिंगण देशे ॥पा०१५॥ परिग्रह मेल्यो अति घणो, इच्छा जेम आकाश ॥ काज सरे नहि

तेहवां, उत्तराध्ययन प्रकाश ॥पा० १६॥ घाणी घं टी उखली, जीव जंतु पीलेश ॥ खमी तुं नहित र नरकमें, घाणि मांहे पिलेश ॥पा० १७॥ ठानां अकारीज करी पछे, गर्ज नांख्या पाड ॥ परमा धामि ते तुने, नित्य नाखशे फाड ॥पा० १८॥गो घानां नाक विंधियां, खांसी कीधा बलद ॥ आरं जी उगाडिया, राति उंचे शब्द ॥पा० १९॥वाळा वाढ्या टांकतां, माकण खाटला कुट ॥ रेच लेइ कृम पाडिया, गलणो ज्यो छुट ॥ पा० २० ॥ राग द्वेष वाम्या नहि, ज्यां जीवो त्यां सीम ॥ अनंतानुबंधी ते थयो, कहे करीश तुं केम ॥ पा० २१॥ तडतडते नांख्या तावडे, सळ्यां धान जूवार॥ तडफडीने जीव ते मूआ, दया नहि ल गार ॥पा० २२॥ अणगल पाणि लुगडां, धोयां न, दिय तलाव ॥ जीव संहार कीधा घणा, सावु प रस प्रजाव ॥पा० २३॥ वैरी विशादइ मारिया, ग

ते फांसी दीध॥ ते तुजने पण मारशे, मुकशे वेर लीध ॥पा० २४॥ कोक अंगिठी ते करी, ता प्यो सघडी कुम्भ ॥ राते दिवो राखियो, पापे ज्ञ ख्यो पिंड ॥पा०२५॥ माथि विछोड्यां वाछडां, नी रि नहि चार ॥ छनाले तरशे मूआं, किवि नहि ज सार ॥पा० २६॥ मा बापने मान्या नहि, सव शु संतोष ॥ धरमनो उपगार नवि धस्यो, उ सिंगल किम होय॥पा० २७॥ आंधो टुंटो पांगु लो, कोडीयो जार बोर॥ मरम फिटि जानि बों लवुं, कह्यां वचन कठोर ॥पा०२८॥ मद्यने मांस भक्षकृ जे, खाधां हुंशे हुश ॥ मिछामिछकड दे इने, पछे लेजे व्रत ॥पा०२९॥ सामायक पोसा किया, लिया साधना वेस ॥ पण संवेग धस्यो न हि, कहि किम तुं करेश ॥पा० ३०॥ सूत्र प्रकर ण समजतां, कह्यां विपरित कोय॥ जण जण म त वे जुजूआ, सुणतां भ्रम होय ॥पा०३१॥ वच

न त्रिके वितरागनां, तेतो सहि साच ॥ नगवति अंगे जोइज्यो, वीरनी ए वाच ॥पा० ३१॥ करमा दान पन्नरे कस्यां, वली पाप अढार ॥ खीण खीण ते सहु खामीज्यो, संन्नारी संन्नार ॥पा०३२॥ इणन्नव परन्नव एहवां, कीधां होये पाप ॥ नाम कहीने खामज्यो, करज्यो पश्चाताप ॥ पा०३४ ॥ खरच कांइ लागशे नही, देहने नही डुख ॥ पण मन वैरागे आणज्यो, सहि पामशो सुख ॥ पा० ३५॥ संवत सोल अठाणुए, अहमदपुर मांहि समयसुंदर कहे में करी, आलोयण छत्रिसि ग्याहि ॥ पा० ३६ ॥ इति श्री आलोयण छत्रिसी संपूर्णः ॥

अभयदेवसूरी कृत.

॥ श्री ॥

॥ आगम अष्टोत्तरी प्रारंभः ॥

भाषारूप सार लखीए छीए.

प्रणम्य श्री महावीरं । स्वस्ति श्री वर दायकं ॥
आगम अष्टोत्तरीकां । पूर्वे बालाव बोधनि ॥१॥

सुविशाल लोयणदलं ।
विशुद्ध दंतं सुकेसरा लीढं ॥
अह रुठ पत्त ठवियं ।
भविय भमरालि सुजिग्धंतं ॥ १ ॥

अर्थः–प्रथम बे गाथाए करी श्री अभयदेवाचार्य शिष्ट जन प्रवृत्ति राखवा मंगलाचरण पूर्वक इष्ट देव श्री वीर प्रत्ये नमस्कार करेछे. श्री वर्द्धमान स्वामिनुं मुख कमळ छे ते मुजने वांछित अर्थ प्रत्ये आपो. ते मुख कमळ केवुं छे तो के सुविशाळ, विस्तिर्ण अने जेम कमळ पांखडीए करी शोभे छे, तेम वीरनुं मुख शोभे छे. वळी केवुं छे तो केः–जेम कमळने कर्णिका शोभे छे. तेम वीरनुं मुख शोभे छे. वळी केवुं छे तो केः–जेम

आर्य सुधर्मा स्वामि शिष्य प्रतिशिष्य रूप एटले शिष्यना शिष्य भाव परंपरा तिर्थ छे ते प्रवर्त्ते छे. ते सर्वे पण ते सुधर्मा स्वामि थकी एटले पंचांगी प्रमाणे शुद्ध समाचारीना प्रवर्तावनाला निष्कपटी, निरहंकारी, मूळ उत्तर गुण खपना करनार ते सर्वे जे हमणां वर्त्ते छे, ते सर्वे सुधर्मा स्वामिना गच्छना जाणवा. एवुं दशाश्रुतस्कंधना आठमा अध्ययनने विषे कह्युं छे ॥ ५ ॥

हवे भाव परंपरानां लक्षण कहेछे.

सुतत्थ करणउ खलु ।
परंपरा ज्ञाव उविआणिज्जा ॥
सिरि जंबूस्वामि सिस्सा ।
आगम गंथाउ गहि पवा ॥ ६ ॥

अर्थः–जंबूस्वामि शिष्य बीजा प्रतिशिष्य, सिद्धांतथी ग्रहण करवा, एटले सूत्र ते जिन गणधर तथा चौदपूर्वधर, दशपूर्वधर प्रत्येकबुध प्रमुख चार बुद्धिवंतोना करेला अर्थ, ते निर्युक्ति भाष्य चूर्णि वृत्ति प्रमुख पूर्वाचार्यनी करेली पंचांगी, ते प्रमाणे शुद्ध सूत्रार्थना कहेवावाळा होय. तथा ते प्रमाणे द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भाव प्रमुख वडे करीने पोते प्रवर्त्ते, अने परने प्रवर्त्तावनावाळा होय, ते महात्मा श्री जंबु

स्वामिना शिष्य प्रतिशिष्य यावत् पांचमा छेडा सुधी भाव तिर्थवंत जाणवा. ॥ ६ ॥
इत्रे जेणे आगमनां बहुमान कर्यां तेणे सर्वनां बहुमान कर्यां एवी आगली साख सहित आगली गाथाए करीने कहेछे

यतः आगमेः—

आगमं आयरंतेण ।
अत्तणोहिअ कंखिणा ॥
तित्थनाहो गुरु धम्मो ।
सव्वे ते बहु मन्निआ ॥ ७ ॥

तेमज शास्त्रमां आगम प्रत्ये कह्युं छे केः—

अर्थः—जे अभिनिवेशक मिथ्यात्व छोडी जिन आगम आचरण आचरे, ते प्राणी सर्व तीर्थंकर पूर्वाचार्य तथा धर्मनो बहुमान करवावाळो जाणवो. अने जे प्राणी सिद्धांतने न माने ने पोत पोताना गच्छ, ममत्व, कदाग्रहना ग्रंथ तथा पोत पोताना गच्छनी परंपरानो बहुमान करी शुद्ध सिद्धांत पंचांगीना वर्त्तवावाळा पुरुषोनुं अपमान करे, ते प्राणि तिर्थंकर तथा गुरु ते पूर्वाचार्य अने धर्मनुं अपमान आशातनानो करवावाळो जाणवो. ते उपर सिद्धांत युक्त दृष्टांत सहित अभयदेवाचार्य हितशिक्षा करेछे ॥ ७ ॥

रन्नो तण घर करणं ।
सचित्त कम्मं च गाम सामिस्स ॥
डुहंपि दंड करणं ।
विवरीय तेण नवणयन ॥ ८ ॥

प्रथम द्रष्टांत विवरीने कहेछेः—

अर्थः—जेम कोइक राजा जात्रा जत्रा जणी उजमाळ थयो ते राजाए आज्ञा करी के अमुक गामने विषे प्रयाणनि वखते पडावनो आवास करावो, तेवारे ते दिशाए दूते जइ सर्वे लोकोने जणाव्युं. तेवारे एक गामने विषे ते गामना अधिपतिए गामना लोकोने कह्युं के मारे पण रहेवाने एक घर जोइए ते करावो, तेवारे गामना लोकोए विचार्युं जे राजा तो एक दहाडो आवी रहीने चाल्यो जशे. ते वास्ते घणुं द्रव्य खरची सुंदर घर करावववानुं शुं काम छे? एक घासनुं झुंपडुं करावी कांटानी वाडनो मोटो वाडो घेरो, त्यां राजा एक दहाडो रही चाल्यो जशे, अने आपणा गामना ठाकोरनुं निरंतर काम पडेछे, ते वास्ते राजी रहे तो सारुं माटे घणुं द्रव्य खरची नाना प्रकारनां चित्रामण सहित बे माळनो आवास मनोहर करावो. तेथी ठाकोर आपणा उपर राजी रहेशे. अने आपणने पीडशे नही. एवुं विचारीने

गामना लोके राजाने वास्ते घासनुं झुंपडुं कराव्युं. अने गामना ठाकोरने अर्थे मनोहर महेल कराव्यो. तेथी ठाकोर पण लोको उपर राजी थयो. एटलामां राजा पण प्रयाण करी ते गाममां आव्यो. राजाए गामना ठाकोरनो मनोहर आवास देखी विचार्युं जे आ गामना लोकोए मारा प्रयाणना पडाव वास्ते मनोहर आवास बनाव्यो छे. एवुं विचारीने आवासमां राजा जवा लाग्यो. तेवारे गामना लोक बोल्या, हे भगवन्! तमारो आ आवास नथी. तेवारे राजाए कह्युं के त्यारे कोनो आवास छे? तेवारे लोको बोल्या. आ तो गामना ठाकोरनो आवास छे ने आपने रहेवानो आवास तो आ घासनो बनाव्यो छे. एवां लोकनां वचन सांभळी पोतानो घासनो आवास देखी क्रोधायमान थइ गामना ठाकोरनुं गाम पडावी लीधुं. ने गामना लोकोनो मोटो दंड कर्यो.

हवे तेनो उपनय कहेछेः—

गामना ठाकोरने ठेकाणे आचार्य, अने राजाने ठेकाणे तिर्थंकर देव, ने नगरना लोकने ठेकाणे साधु प्रमुख. जेम राजानी आज्ञा खंडन करी तो ठाकोर अने गामना लोक दंड पाम्या, तेम तिर्थंकरनी आज्ञा खंडन करेतो आचार्य अने साधु बंने दंड पामे.

हवे जे मुनि नाम धरावी आगमभ्रष्ट विपरीत आचरणाए वि-

चरे ते एक कोडी मात्र मुल न पामे ते कहेछे.

आगम नठो मुणिवर ।
भूमि नठो गयंदवर राया ॥
धण नठो ववहारी ।
न लहंति कवड्डि या मुल्लं ॥ ए ॥

अर्थः—आगमभ्रष्ट साधु, भूमिभ्रष्ट राजा, धनभ्रष्ट व्यवहारियो, ते त्रणे एक कोडी मात्र पण मूल न पामे एटले के जे सिद्धांतना कथन विना तप, कष्ट, क्रिया करे तोपण कंइ फलनी प्राप्ति न थाय. ॥ ९ ॥

हवे द्रव्य परंपरानी ओलखाण कहेछे.

लोयाणं ए ठिई ।
पज्जाय पज्जाय गयाय मज्जाया ॥
दव्व परंपर ठवणा ।
कुल कम्मं नेव मिल्हिस्सं ॥ १० ॥

अर्थः—लोकनी स्थिति कुल परंपरा प्रमुख पामीने मर्यादा ते द्रव्य परंपरा स्थापना कहिये कुल परंपराथी आवेलो नहि छोडीये, ए संसारनो व्यामोह जाणवो. एटले

पोतानी कुलक्रम मर्यादा पाळे पण शुद्ध अशुद्धना वहचण न करे, ते लोकस्थिति द्रव्य परंपरा जाणवी. ॥ १० ॥

हवे जे कुल परंपरानी स्थिति न छोडे ते कहेछे.

मूढाणं ए सठिइ ।
चुक्कंति जिणुत्त वयण मग्गाउ ॥
हारंति बोहिलाभं ।
आयहियं नेव जाणंति ॥ ११ ॥

अर्थः—मूर्खानी ए पूर्वोक्त स्थिति कुल क्रमागत मर्यादा भोक्त वचन मारगथी चुकेछे. एटले जिन केवळोनां वचन मारगथी हारेछे. शुं हारेछे? तो बोध बीज सम्यक्त प्रत्ये ते पुरुष आत्माना हित प्रत्ये नहि जाणे. एटले जे पोते जाणतो थको पण शुद्ध अशुद्ध वहेंचण विना कुल परंपरा पाळे, पण छोडे नहि जेमके लोहवाणियानो पेरे, ते प्राणीने महा मूर्ख जाणवो. तेने बोध बीज पामवुं महा कठण छे. कदापि पाम्यो होय तोपण हारी जाय.

हवे द्रव्य भाव ए बे परंपरा लखावे छे.

दव्व परंपर वंसो ।
संजम चुक्काणं सव्व जीवाणं ॥

भाव परंपर धम्मो ।
जिणंद आणाउ सुपसिद्धो ॥ १२ ॥

अर्थः—द्रव्य परंपरा वंश एटले जे कुळने विषे जन्मे तेने वंश कहीये. ते सप्तदसविध संजमभ्रष्ट सर्व जीवोने छे अने भाव परंपरा धर्म ते जिनेंद्र आज्ञाथी सारी रीते सुप्रसिद्ध छे. अरिहंतनी आज्ञा विना धर्म पण किंचिमत करेछे,

भावार्थः—जेपोतपोतानी कुळक्रम तथा गछ ममत्व कदाग्रहने वशे ते द्रव्य परंपरा वंश कहीए. तेमां वसेला जीवने संसारनो वधारो थाय, पण आत्मसिद्धि न थाय. अने जे वितरागनी आज्ञाए तप, जप, संयम, अनुष्टान, क्रिया समाचारी करवी ते भाव परंपर जाणवी. तेथीज आत्मसिद्धि थाय, पण वितरागनी आज्ञा विना द्रव्य परंपराए तप, जप, संयम, क्रिया सर्व छार उपर लींपण समान नकामुं जाणवुं.॥१२॥

हवे द्रव्य परंपरा द्रष्टांते करी ओळखावे छे.

दव्व परंपर पढो ।
अणेण डुग्गो सिणेह रायेणं ॥
कोसंबीइ मिगासुअ ।
वयण ढलणाइकारविउ ॥ १३ ॥

अर्थः—द्रव्य परंपरा थकी चंद्रप्रद्योतन राजा किल्लानो कोट स्नेहरागे करीने कोसंबी नगरीमें मृगावती राणीए सूत वचन छलणादिके कराव्यो.

भावार्थः—कोसंबी नगरीए मृगावती राणीए सूतवचन छले करी चंद्रप्रद्योतन राजा पासे जे दृढ कोट सज्ज करवा ईंटो मंगावी ते द्रव्य परंपरा जाणवी. ॥ १३ ॥

हवे भाव परंपरानी स्थिति अने द्रव्य परंपरानी उत्पत्ति बतावे छे.

देवड्ढि खमासमणजा ।
परंपरा भाव उवि आणेमि ॥
सिढिलायारे ठविया ।
दव्वेण परंपरा बहुआ ॥ १४ ॥

अर्थः—देवर्द्धिगणी क्षमाश्रमण यावत् भाव थकी परंपरा हुं जाणुंछुं ते पछी वळी शिथिलाचार्ये द्रव्ये करीने स्थापन करी. बहुआ घणा प्रकारना गच्छोना भेदथी—

भावार्थः—सुधर्मास्वामिथी ते देवर्द्धिगणी क्षमाश्रमण सुधी बहुधा भाव परंपरा चाली, ते पछी शिथिलाचार्योना प्रभावथी बहुधा द्रव्य परंपरा थइ. थोडी भाव परंपरा रही. इति भाव ॥ १४ ॥

हवे द्रव्य परंपराने द्रष्टांत सहित असार ओळखावे छे.

वेस करंड तुल्ले हिं ।
सोवाग करंड समाणेहिं ॥
दव्व परंपर गहिआ ।
निय निय गच्छाणु राएणं ॥ १५ ॥

अर्थः—वेश्यानां आभूपण करंड सरीखा अंतरमां असार अने उपरथी देखाता चकचकाट रुप अने चंडाळना कंडिया सरखा अंतर ने बाहेर असार भूत तथाविध तेनी पेरे द्रव्य परंपरा अंगीकृत सार रहित पोत पोताना गच्छानुसार रागे स्नेहे करीने जिन आज्ञा विराधकादि दोप बहुलताथी ते द्रव्य परंपरा अशुद्ध जाणवी. पूर्व द्रष्टांतनी पेरे.

भावार्थः—वेश्यानां जे घरेणां होय ते मांहेथी कांसा, पीतळ, त्रांबानां खोटां होय. पण बाहेरथी सोना रुपा मोती सरीखां महा तेजस्वी होय तेम पासत्था तथा निन्हव बाहेरथी क्रियानो आडंबर करी सारा दिसे, पण अंतरथी गच्छ ममत्वे करी तथा पोतानी ममत्व कळाए करी असार होय अने बीजो द्रष्टांत चंडाळना कंडियानी पेठे अंतर बाहेरथी असार होय. तेम कुलिंगी वेषधारी बाहेरथी क्रिया रहित अंतरथी राग द्वेष वडे करी निज गच्छ ममत्व कदाग्रह स्था-

पन करी मुनिपणुं धरावी जिनाज्ञा विराधे ते बाहेर अंतरथी असार जाणवा. ॥ १५ ॥

हवे जे द्रव्य परंपराए रह्या पासत्था प्रमुख तेओनी करेली आचरणा तथा तेओनो व्यवहार ते भव्य प्राणीने छांडवा योग्य जाणवो ते आगमनी साखे करी कहेछे.

जंजीयम सोहिकरं ।
पासत्थ पमत्त संजयाइएं ॥
वहु एहिवि आयरियं ।
नतेण जीएण ववहारो ॥ १६ ॥

अर्थः—जो जीत अशुद्धकर आतम शुद्धि रहित पासत्थ पार्श्व प्रमत्त संयतादि कोइ घणा जनोए पण आचर्युं तो पण नहि ते जीत व्यवहार कहिये.

भावार्थः—रात्रे दिवा प्रमुख करावना, तथा मोरनां पिंछांनां डंडासण राखवां, सादडियो बिछाववी, सामइया वास्ते ग्राम बाहेर रहेवुं शोभाने वास्ते साबुथी कपडां धोवां, तथा केश नख समारवा, तथा केशर साजीए करीने कपडा रंगवां, तथा अरिहंत विना अन्य देवनी बहु मानता कराववी; निरंतर एक ठेकाणे रहेवुं इत्यादि जे जे घणां अशुद्ध आचरणा आत्माने मलीनताकारक पासत्थादिकोए घणा

जनोए मळीने करी होय तोपण ते अशुद्ध आचरणा सिद्धांत विपरीत जाणवी. संसारनी वृद्धि करावनावाळी जाणवी. पण आगळ जे जीत व्यवहार कह्यो तेज जाणवो. ॥ १६ ॥

हवे भाव परंपरा द्रष्टांत सहित ओळखावे छे.

राय करंडर गिहीवइ ।
करंड तुल्लेहिं जाय सुग्गहिया ॥
भाव परंपर सुद्धा ।
सोहम्मा जवि जिण आणा ॥ १७ ॥

अर्थः-राजाना करंडिया तुल्य ने धनपतिना करंडिया तुल्य भलि प्राप्ति धृतिए अधिष्टान जे साधु ते भाव परंपरा शुद्ध कहीए. ते भाव परंपरा साधु सुधर्मास्वामि थकी अद्यापि सुधी अविच्छिन्न जिन आज्ञा ते भाव परंपरा जाणवी.

भावार्थः-जेवो राजा तथा धनपतिनो आभूषण करंड कह्यो, ते बाहेरथी पण सारो अने अंतरथी पण सारो होय तेम भली संयम प्राप्तिथी जे अधिष्टित साधु बाह्य अभ्यंतरथी जिनाज्ञा सहित सार होय पण स्वच्छंदपणे तथा अभिनिवेशपणे गच्छ ममत्वे करी असार न होय ते सुधर्मास्वामिथी हमणां सुधी भाव परंपरावंत शुद्ध साधु जाणवा. ॥१७॥

हवे जे सुविहित आचरणाए करी तेनां लक्षण कहेछे.

संघयण वुद्धिय बलं ।
तुच्छं नाउंण सुविहिय जणाणं ॥
गीयत्थेहिं चिन्ना ।
तवाइकालेसु आयरणा ॥ १७ ॥

अर्थः—संघयण तुच्छ श्री स्थूलिभद्रनो बंधव श्रियानी पेरे, वुद्धि तुच्छ मातृप साधुनी पेरे, मनोबल तुच्छ नंदीपेण पूर्वाचार्य शिष्यनी पेरे, ए पूर्वोक्त त्रणवानां तुच्छ जाणीने सुसाधुओने हितने अर्थे गीतार्थे तपादि काळने विषे आचरणा आदरी.

भावार्थः-काल, दोप, संवेण वुद्धि, बल, हानी थकी जे दंड आप्यां थकां छ मास चार मासादिक दंड न वनी शके तेथी महा पुरुपोए द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव जोइ छठ अठमादिक तपनी आचरणा करी. जिनआज्ञा पूर्वक पर्युपण प्रतिक्रमणनी पेरे ते सर्वे शुद्ध आचरणा जाणवी. ॥ १८ ॥

हवे सुविहित एक गीतार्थे पण जो आचरणा करी होय तो सुविहितोने आत्म शुध्दि अर्थे करवा योग्य छे. ते सिद्धांत साखे वतावे छे.

॥ यतः ॥

जं जीयं सोहीकरं ।
संविग्ग परायणेण दंतेणं ॥
इक्केणविय आयरियं ।
तेणइ जीएण ववहारो ॥ १९ ॥

अर्थः–कह्युं छे व्यवहार भाष्यमें जो जीत शुद्धिकारक संविग्नरंगमे जितेंद्रिय सुसाधुए एके पण आचरित तेणे जीत व्यवहार प्रवर्त्ते.

भावार्थः–संसारना भीरु परम संवेगवंत गीतार्थ गच्छ समुदायना हित भणी एक गीतार्थे आचरित ते बहु गीतार्थे न निषेधी ते जीत व्यवहार कहीए. ते सुहितने आदरवा जोग्य जाणवी. ॥ १९ ॥

हवे आचरणानां लक्षण कहेछे.

असढेण समाइण्णं ।
जं कथ्थइ केणइ असावज्जं ॥
न निवारियं मणेहिं ।
बहु गुण मणुमेअ आयरियं ॥ २० ॥

अर्थः–अमूढभावे अभिनिवेशपणे करीने समाचिर्ण कर्युं जिहां तिहां पण केणे निर्वद्य न निवार्युं, अन्य गीतार्थे नि-

दोषपणाथी, घणा गुणे आकिर्ण, द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव हानि थकी सुर्लभपणे करीने अंगीकार कर्युं ते आचर्णा जीत कहीये.

भावार्थः-असठगीतार्थे आचरणा करी होय वळी जेहने सिद्धांत खंडे नहि एवी निर्दोष पाप रहित अने बीजे गीतार्थे कोइए खंडी न होय ते शुद्ध आचरणा जाणवी.॥२०॥ हवे बळ बुद्धिनुं जेमां काम न होय वलि सिद्धांतमां जेनो खुलासो होय एवा कर्त्तव्यमां गीतार्थ फेरफेर आचरणा न करे ते बे गाथाए करीने कहेछे.

आवस्सयाइ करणं ।
इच्छामिच्छाइ दस विहायरणं ॥
चिवंदण पडिलेहणं ।
संवच्छर पव्व पव्वतिहि ॥ २१ ॥

अर्थः-आवश्यकादिकनो करवो इच्छा मिच्छादि दसविध समाचारी तथा दसविध यतिधर्म आचरण चैत्यवंदन प्रतिलेखणा. संवच्छर पर्वतिथि. ॥ २१ ॥

उदय तिविहणं ठवणा ।
विणियाइ सुसाहु माएणा दाणं ॥

इत्थवि किं आयरणा ।
बल बुद्धि काविहावेइ ॥ २२ ॥

अर्थः-उदयतिथि नामस्थापना विनयादिक सुसाधु-ओने मान देवो ए कृत्योने विषे सुआचरणा शास्त्र संमत्ति पणाथी. वळ, बुद्धि संघयणादिकनी सुहानी ते सर्वेने माननीय योग्य छे. ॥ २२ ॥

भावार्थः--आवश्यक प्रतिक्रमणादिकनुं करवुं, तथा इच्छा मिच्छादि दसविध समाचारी समाचरवो, वळी दश विध यतिधर्म आचरवो, अने चैत्यवंदन पडिलेहण संवच्छर पर्वतिथि तथा उदयतिथि स्थापना वळो विनयादिकनुं करवुं तथा सुसाधुओने बहु मान देवुं इत्यादि कर्त्तव्योमें आचरणा होय नहि, होय ते सिद्धांत पंचांगीना प्रगट पाठ पणाथो होय. ॥ २१ ॥ २२ ॥

हवे आवश्यकादि क्रिया आज्ञापूर्वक फलदायी होय ते कहेछे.

अणुयोगदार सुत्ते ।
लोगुत्तर वस्सयं जिणवरेहिं ॥
आणाए अणु चिन्नं ।
मुख फलं होइ नव्वाणं ॥ २३ ॥

अर्थः-अनुयोगद्वार सूत्रमां लोकोत्तर आवश्यक जिन वितराग देवे प्ररुप्यो आज्ञा पूर्वक आचर्यो थको मोक्षलाभ भणी होय, भव्य जीवोने.

भावार्थः-लोकोत्तर आवश्यक जेवी रीते अनुयोगद्वार तथा आवश्यकादि सूत्रमां कह्युं छे जिन वितराग देवे, तेवी रीते आज्ञा पूर्वक विधिसहित करेतो फलदायी थाय. ॥२३॥

हवे लोकोत्तर आवश्यकादि भाव परंपरा कहेछे.

आणाए अणु चिन्ना ।
वस्सय कालंमि समण संघेहिं ।
लोउत्तरीआ ठविआ ।
परंपरा वियरागेहिं ॥ २४ ॥

अर्थः—आज्ञा पूर्वकर्मे समण संघे आचरो ते लोकोत्तर स्थापना भाव परंपरा वीतराग देवे कही.

भावार्थः-आज्ञा पूर्वक अनुष्ठान क्रिया साधु साध्वी, श्रावक श्राविका आवश्यकादि कालमें स्थापन करी, ते लोकोत्तर स्थापना भाव परंपरा वितरागे कही. ॥२४ ॥

जंकिंचि अणुठाणं ।
जिणंद आणाए बहु फलं होइ ॥

जह वडतरुव्व वीयं ।

विठारं जहइ वुढ्ढंते ॥ २५ ॥

अर्थः—यत्किंचित् अनुष्टान जिनेंद्र आज्ञा पूर्वक बहु फळदायक होय जेम वडतरुना वीजनी पेरे, विस्तार शाखा प्रतिशाखा बहु फळ पामे वधतो थको.

भावार्थः-जेम एक वडना वीजमें अनंत वडनी सत्ताए शाखा प्रशाखा वृद्धि पामे तेम जिन आज्ञाए थोडुं पण अनुष्टान करेलुं बहु फळदायी थाय. ॥ २५ ॥

हवे आराधक विराधक उपर द्रष्टांत कहेछे.

केण विरंणा रंको ।

रज्ञा वयणेण कारीत धणवं ॥

सो विपलसुत्तिन्नत्तो ।

पहाण पुरिसो कन्नजत्ति ॥ २६ ॥

अर्थः—कोइ एक राजाए रांक द्रव्य भाव थकी दीनने राणीना वचन थकी धनवंत कर्यो ते रांक पण राजाना उक्त वचननो प्रधान पुरुष जाणीने प्रधान पुरुष ते वखते कर्यो.

भावार्थः-कोइक राजाए एक रांकने पोतानी राणीना वचनथी धनवंत कर्यो अने ते रांक पण राजानी अत्यंत

भक्ति करे, तेथी राजाए रांकने पोतानो अत्यंत प्रेमवंत भक्त जाणीने पोतानो प्रधान कर्यो. एतावता जे वचननो आराधक होय तेहने उंचो पदवी मळेज. ॥२६॥

तस्स विसंव्वं जालिय ।
राया साहेइ सव्व देसाय ॥
अंतेउर रंगिल्लो ।
आणा भंगं न याणेइ ॥ २७ ॥

अर्थः—ते प्रधानने सर्व राज्य भाळ भळावीने राजा साधे सर्व देश प्रते ते प्रधान पण अंतेउरमां राणीयो साथे रागी थयो थको रमवा लाग्यो पण मूरख, राजानो आज्ञा भंग प्रते न जाणे.

भावार्थः-राजाए पोतानो जाणी सर्व राज्य भार सोंपी ते रांकप्रधानने राज्यनी अंतेउरनी संभाळ वास्ते राख्यो हतो ते मूरख तेहनेज वगाडतां राजानी आज्ञा खंडन थाय ते नथी जाणतो ॥ २७ ॥

कुशलेण घरं पत्तो ।
राया जाणेइ तस्स चरियाइ ॥
सुविडंबी हण सहसा ।
खंडाखंडि कउ झोग्गं ॥ २८ ॥

अर्थः—कुशळक्षेमे राजा घर पाम्यो, राजाए जाण्यां ते प्रधाननां चरित्र अनेक प्रकारे, विडंबना करीने खंडाखंड कर्यो शिघ्रपणे.

भावार्थः--राजा देश जीती पाछो आव्यो, त्यारे ते रांकप्रधाननां खोटां लक्षण देखी क्रोधायमान थयो, अने तेने अनेकप्रकारनी विटंवना करावी. खंडोखंड करावी मार्यो. ।२८।

हवे द्रष्टांतनो उपनय कहेछे.

राया तह जिण देवो ।
जह दमगो तहय होइ आयरिन ॥
सुद्धंत समं आणा ।
अणंतसोच्छेणं लहइ ॥ २ए ॥

अर्थः—राजा जेम जीनदेव, जेम द्रुमक रांक, तेम होय आचार्य सुधतंसमं सुद्ध अंतेउर समान जिनदेव आज्ञा खंडे ते पुरुष अनंता छेदन भेदन पामे.

भावार्थः--राजा समान जीनदेव, अने रांकने ठाम ते आचार्य, वळी अंतेउर ते जिनआणा, ते जिन आज्ञा विराधक प्राणी अनंता जन्म मरण पामे. ॥ २९ ॥

हवे वळी थोडुं पण जिन आज्ञाए कर्यु अनुष्टान पापनुं नाश करनार थाय ते कहेछे.

थोवंपि अणुठाणं । आण पहाणं करेइ पावनरं ॥
लहुत्त रवि कर पसरो । दहदिशि
तिमिर पणासेइ ॥ ३० ॥

अर्थः—थोडुं पण अनुष्टान आज्ञा प्रधान करेतो पापभर ते पण लघुकर्मी थाय. जेम वहु रवि सूर्यनी किरणो प्रसरते छते दश दिशोना अंधकार प्रत्ये नाश करे.

भावार्थः-थोडुं पण जिनआणा युक्त अनुष्टान पाप समूहनुं नाश करे. ॥ ३० ॥

अरिहं विणा न देवो । जेसिं चित्ते
विणिच्छिउ होइ ॥ तव्वयण करण चरणा ।
सुसाहुणो तेसिं मह गुरुणो ॥ ३१ ॥

हवे आज्ञा आराधवाना उपाय बतावे छे.

अर्थः—अरिहंत विना बीजो कोइ देव नथी जेना चित्तने विषे निश्चे होय ते अरिहंतना वचनने स्थित करण्चरणोद्यमी एवा सुसाधु तेहज गुरु मारे वांदवा योग्य.

भावार्थः-अरिहंत विना बीजा चार नीकायना देव मारे वांदवा योग्य नहि; अने चरणसितरी करणसितरीमें

उद्यमवंत एवा सुसाधु गुरु ते पारे वांदवा योग्य पण कुलिंगी पासत्था जिन आज्ञा विराधक वेषविडंबक ते वांदवा योग्य नहि. ॥ ३१ ॥

हवे त्रीजो तत्त्व ओळखावेछे.

गुरु वएसो धम्मो । विसुध सिद्धंत भासोउ होइ ॥ पवयण त्तहत्ति करणं ।
सम्मत्तंबिंति जग गुरुणो ॥ ३२ ॥

अर्थः-सद्गुरुए उपदेश्यो निर्दोष सिद्धांतभाषीत धर्म होय तथा प्रवचन जिनवचनने तहत् करवुं सम्यक्त्व कह्युं छे जगत गुरु तिर्थंकर देवे.

भावार्थः-शुद्ध पंच महाव्रत धारक पंच इंद्रि विषे जीपक शुद्ध पंचांगी प्रमाणे समाचारी कारक एवा सद्गुरुना मुखनो भाष्यो धर्म तथा प्रवचन सिद्धांतना वचननुं तहत् करवुं अने सुगुरु, सुदेव, सुधर्म ए त्रण तत्त्वनुं ते रीते सद्दहवुं तेने सम्यक्त्व अरिहंत देव कहेछे. ॥ ३२ ॥
हवे जे देवने वांदे, पूजे ते देवनी आणा न माने ते प्राणी ते देवनो विराधक होय ते कहेछे.

जो पूइज्जइ देवो । तव्वयणं जे नरा

विराहंति ॥ हारंति बोहि लाभं ।
कुदिठि राएण अन्नाणी ॥ ३३ ॥

अर्थः—जे जिनदेवने पूजे, तेनुं वचन जे पुरुष विराधे; ते पुरुष बोधबीज सम्यक्त्व प्रते मिथ्यादृष्टी राग थकी अज्ञानी जाणवो.

भावार्थः--जे देवने पूजे, ते देवनी आज्ञा विराधे, ते पुरुष बोधबीज सम्यक्त्व प्रते हारे, अने जे देवने पूजोए ते देवनी आणा मानीए तो सुखदायी थाय. ॥ ३३ ॥

हवे जिन वितरागनां पूजादि कृत्य करेने तेनी आज्ञा न पाळे तेने आटलांवानां निरर्थक जाय ते कहेछे.

पूआ पच्चक्खाणं । पोसह उववास दांण
सीलाइ ॥ सव्वंपि अणुठाणं ।
निरत्थयं कणय कुसुमुव ॥ ३४ ॥

अर्थः—जिनपूजा, महाव्रत, प्रमुख मूळ, उत्तरगुण पच्चख्खाण अथवा पोसह पर्वतिथि अनुष्ठान, उपवास, चौविहार प्रमुख, दान ते मुनिने दान प्रमुख. सोळ ब्रह्मचर्य प्रमुख इत्यादि सर्व पण अनुष्ठान कर्या थका निरर्थक होय धंतुराना फुलनी पेरे.

भावार्थः—धंतुरानुं फूल देखातुं रुडुं पण सुगंध रहित छे. तेथी कोइने भोग उपभोगमें काम आवतुं नथी तेम पूजा, पच्चख्खाण, पोसह, उपवास, दान, सील, सामायिकादिक अनुष्टान देखातां रुडां पण जिनआज्ञा रुप सुगंध विना धंतुराना फूलनी पेरे निरर्थक जाणवां. ॥ ३४ ॥

हवे जेने आज्ञा आराधवा उपर बुद्धि नथी ते मनुष्यने गाय, हरण, वृक्ष, पत्थर, गधेडा, तरणा, अने कूतरा, सरीखा जाणवा ते कहेछे.

जेसिं नआण बुद्धि । विद्या विणाण
चौरीमा सुद्धी ॥ तो गोमिअ रुख पछर ।
खरतिण सुणाइ सारीछं ॥ ३५ ॥

अर्थः—हवे गाय कहेछे।--जे पुरुषने जिनआज्ञा तत्वार्थ विषयिक बुद्धि नथी तेमां श्रुतज्ञान, बहोतेर कळा, चतुराइ, मनशुद्धि ए गुण पण नथी ते पुरुष, गाय, झाड, पत्थर, खर, तृण, श्वान सरीखा जाणवा.

भावार्थः--जे पुरुष अने स्त्री विद्या विज्ञान, अने चतुराइवंत छे पण जिनआज्ञा आराधवानी बुद्धि नथी ते पुरुष अने स्त्रीने गाय, झाड, पत्थर, गधेडा, कुतरा सरीखा जाणवा. ॥ ३५ ॥

हवे एवां पूर्वोक्त कविनां कठिन वचनो सांभळी सर्व पशुओमां गाय मुख्य ते केहेछे.

नस्के सुक्क तणाइं । डद्दं अपेमि अमय सारिछं ॥ बगणाउ नूमि शुद्धि । लिंपण पयणाइ कज्जेसु ॥ ३६ ॥

अर्थः—गाय केहेछेः-भक्षण करुंछुं सूका तरणानुं, दुध आपुंछुं अमृत सरोखुं, अने मारा छाण थकी जमीन शुद्ध थाय, वळी लींपवा पचाववादिक कार्यने विषे आवे.

भावार्थः--हुं सूकां तरणां भक्षण करी अमृत सरखुं दुध आपुंछुं अने मारुं छाण लींपण, पचन, भूमि शुद्धादिक कार्यने विषे आवेछे. तो आज्ञा विराधक पुरुषने पशुओनी उपमा देवी केम घटे ॥ ६६ ॥

वळी गाय कहेछेः—

पासवणं पाव हरं । बालाणं पूढि रोग हरणंच ॥ मइ उज्जाउ दवा पित्तविकाराउ रोयणयं ॥ ३७ ॥

अर्थः—वळी गाय कहेछे. अमारो लघु नित्य, लोकना पाप हरण करे. अने वाळकोना दुष्ट रोग हरण करे, वळी

माराथी उत्पन्न थएलां दहीं, छाश प्रमुख, द्रव्य ते पित्तवि-
कार समावे. अने अन्नादिक पचावे.

भावार्थः—गायनुं मुत्र पाप हरे, एवुं लौकिक शास्त्रमां कहेछे. वळी बाळकोना दुष्ट रोग मटाडे. अने गायना दुध-मांथी उपजेलां दहीं, छाश, छाण प्रमुख द्रव्य पित्तविकार अजीर्णादि रोग मटाडे ने राजादिक वश करे. ॥ ३७ ॥

फरी गाय कहेछे. हे कवि कुशळ! अमारा द्रव्यथी ए-वां कार्य तथा उपकार थायछे ते कहुं ते सांभळ.

आहेडप मुहाइ । लहंतितित्ति मुएवि
मंसाउ ॥ चम्माउ पाय रक्ख ।
जल जायण थाइ जायंति ॥ ३८ ॥

अर्थः—आहेडि प्रमुख म्लेच्छ लोक ते पामे तृप्ति. मारा मुवा पछी पण मारा मांस थकी, वळी चामडा थकी पगनी रक्षा होय, अने वळी मारा चामडाथी जळना भाजनादि चडि मसकादिक थाय.

भावार्थः—गायना मांसथी म्लेछादिकनुं पोषण तथा चामडाथी पगनुं रक्षण, जळभाजन मसकादिक थाय. तथा गो शब्दथी सामान्य पशु पण जाणवा. ॥ ३८ ॥

वळी गाय कहेछे के हे कवि कुशळ! हुं देवताओने प-

ण पूजनिक छुं ते लौकिक शास्त्रमां कहुंछे ते तुं सांभळ.

देवा वसंति पुछे । विप्पाणं नूमि
नाग सुरहिन ॥ नवमिज्जंतो एसीं ।
कइ कुशलो किं न लज्जेसि ॥ ३ए ॥

अर्थः-तत्रीसकोड देवता मारे पुंछडे वसेछे, वळी उठुं बेसुं जउ तिहां ब्राह्मणोने जमीननो नाग शुद्ध थाय. तो हे कवि कुशळ? एवा एवा अमारामां गुण छतां पण आज्ञा रहित पुरुषने मारा तुल्य उपमा देतो शुं नथी लाजतो?

भावार्थः—गायना पुंछमें तेत्रीसक्रोड देवता वसे. विप्रोनां घर शुद्ध थाय. एवा गुण छतां आज्ञा रहित पुरुष निर्गुणीनो जोडे केम थाय. ॥ ३९ ॥

एवां गायनां वचन सांभळयां, त्यारे कवीए आज्ञा रहित पुरुषने मृगनी उपमा दीधी. त्यारे मृग बोल्यो ते कहेछे.

मृग माहः—

जाण मोगीय गुणा । मरणं अप्पेसु
कण रसीआय ॥ अशसिंगीन त्वा दंता ।
नि्रकं पावंति जो ंदा ॥ ४० ॥

अर्थः—मृग कहेछेः-जाणोए छीए. रागना गुण मत्ये

तेथी मरण अंगीकार करीए छीए. कानना रसिकपणाए करीने मृगशिंगडी वजाडता भिक्षा पामेछे, योगिन्द्र.

भावार्थः--मृग रागना जाणपणाना वशथी मरण अंगीकार करेछे. अने तेना शिंगडानी शृंगी वजाडीने योगी भिक्षा ग्रहण करेछे. ॥ ४० ॥

वळी मृग कहेछेः—

मह चम्माउ सिज्जा । पुण पुत्थिय कणय
कुंदणा करणं ॥ मह्नामेण मयंको ।
मियच्छि नयणाण उवमाणं ॥ ४१ ॥

अर्थः—मारा चर्मथी सिज्जा संथारो थाय योगीन्द्रने, वळी पुस्तिका अने कनक यंत्र करवे करीने कुंदन करवाने काम आवेछे, मारे नामे करीने चंद्रमा मृगांक कहेवाय छे वळी मारी आंख्योनी उपमाए स्त्री मृगांक्षी कहेवाय छे.

भावार्थः—मृगनुं चर्म (चामडुं) सज्जादिक अनेक कार्यमां काम आवेछे, अने मृगचिन्ह मृगनयन उपमाए मृगांक अने मृगांक्षी कहेवायछे. ॥ ४१ ॥ वळी मृग कहेछेः--

पढम पहरंमि दक्खिणं । सउणा भणंति
पंडिया विसया ॥ उव भिज्जंतो एसिं ।
कउ कसत्तो किं न वज्जेसि ॥ ४२ ॥

अर्थः—प्रथम प्रहरना जमणा हाथना शकुन मानेछे. पंडित निर्मळ बुद्धिना धणी, प्रथम दिवसना पेहेला पहोरमां जमणा हाथ भणी मृग निकळे तो पंडित रुडा मानेछे इत्यादि मारामां गुण छतां आज्ञा विराधक पुरुषने मारी उपमा देतो हे कवि कुशळ! केम लाजतो नथी ?

भावार्थः—आज्ञा विराधक पुरुषमां मारा जेवा एक पण गुण नथी ते माटे मारी उपमा न घटे. ॥ ४२ ॥

हवे ए पूर्वोक्त मृगना गुण सत्य जाणी कविए आज्ञा विराधक निर्गुणीने वृक्षनी उपमा दीधो तेवारे वृक्ष कहेछेः—

मत्तंड चंड दिघीइ। ताव तावेण
खिन्नखिन्नाणं ॥ फेडे मो पंथ समं ।
पहियाणं पंथ खिन्नाणं ॥ ४३ ॥

अर्थः—वृक्ष कहेछेः—मार्त्तंड सूर्य कठिण किरण तेणे करी ताप संतापे करीने अत्यंत खिन्न जीवोना नाश करुंछुं, रस्ताना श्रम प्रत्ये पंथीओना पंथनो खेद वेगळो करुं.

भावार्थः—सूर्यनो अत्यंत आकरो किरणोए करी अत्यंत खेद पामेला पंथीजननो पंथश्रम वृक्षनी छायाए बेसे थारे वेगळो थाय, ए भाव. ॥ ४३ ॥

वळी वृक्ष कहेछेः—

अप्पे चारु फलाइं । गीहाइं कज्जेसु पोयनावाए ॥ वीणा मुयंग वंसुलि पढह्ह ढुलाइ तोरणया ॥ ४४ ॥

अर्थः-आपुंछुं मनोहर स्वाद फल प्रते घर कार्यने विषे पोत प्रवाहण मोटो तथा लघुनाव वीणा, सारंगी, मृदंग, वांसळी, पडह, वाजित्र विशेष ढोलादिक तोरणादि कार्य.

भावार्थः-वृक्षना स्वादिष्ट फळ, फुल, ते भोग उपभोग कार्यमें अने वृक्षना काष्ट प्रमुख ते घर, हाट, हवेली, महेल, प्रवहण, लघुनाव, वीणा, मृदंग, वांसळी, पडह, ढोल, तोरण इत्यादिक संसारी कार्य वृक्ष वीना न थाय. ॥ ४४ ॥

वळी वृक्ष कहेछेः-हुं मुनि महाराजना कार्यमां पण आवुं छुं ते सांभळोः-

रय हरण हत्थ दंडा । पडि गह माइणि कज्ज साहुणं ॥ झाडो विकप्प रुक्खा । वणस्सइ सव्वाउ झाड नामाउ ॥ ४५ ॥

अर्थः-रजोहरण एटले ओघो, हस्तदंड एटले दांडो पतरां प्रमुख कार्यमें साधुओने आवुंछु वळी वृक्ष पण कल्प वृक्ष नामे वनस्पति सर्वे झाड वृक्ष नामे होय.

भावार्थः-रजोहरण, दांडो, पातरां प्रमुख वृक्षनां अव-यव साधुने अर्थे आवे. तथा कल्पवृक्ष प्रमुख सर्वे वनस्पति वृक्ष नामे ओळखाय छे. ॥ ४५ ॥

वळी वृक्ष कहेछेः--

वत्थासण घुसिण चंदण । चेइ कज्जेसु
रोग हरणेसु ॥ उसहि पमुहाइणं ।
किं बहु वन्नेमि अप्पणया ॥ ४६ ॥

अर्थः—वस्त्र, वेसवानुं आसन, केसर, सुखड, चैत्यादिक कार्यने अर्थे रोगादि हरणना अर्थे औषधि प्रमुख वनस्पति विशेष शुं घणुं वर्णवीए. पोताना आत्माने पोताना मुखे पण घणा उपगारो कार्यने विषे हुं काम आवुंछुं.

भावार्थः-वस्त्र, आसन, केसर, सुखड, चैत्य कार्यमां, वळी रोगादि हरवामां औषधि प्रमुख वनस्पति विशेष इत्यादि घणा कार्य उपकारर्थे वृक्ष काम आवेछे. ते वास्ते हे कवि कुशळ! आज्ञा विराधक पुरुषने मारी उपमा देतां तुं केम लाजतो नथी. ॥ ४६ ॥

एवां वृक्षनां पूर्वोक्त वचन सांभळी आज्ञा विराधक पुरुषने निर्गुणी पत्थरनी उपमा दीधी, तेवारे पत्थर कहेछे.

मत्तो जिणहर पडिमा । घर हट्ट विमाण

घास डुग्गाइ ॥ पारस पथ्थर पासा ।
लोहो विय कंचणो होइ ॥ ४७ ॥

अर्थः—मारा थकी जीनवर देरासर, वळीजिनपडिमा, वळी घर, हाट, विक्रीय करवानो देवादि विमान सामान्य गृह दुर्गादि कोट, पारस पत्थरना पासथीलोढानु पण कंचन होय.

भावार्थः--जिनप्रसाद, जिनपडिमा, घर, हाट, हवेली, देवविमान,गढ,कोट,सोनु एटलांवानां पत्थर विना नहोय. ४७

वळीकहेछे.

चिंतिज्जं तं पुरइ । चिंतामणी किं न
हुज्ज पत्थरयं ॥ जाइ रयण हिं ठवियं ।
कुत्तीया वणय संबंधं ॥ ४८ ॥

अर्थः—चिंतत अर्थ पुरे. चिंतामणी रत्न ते शुं नहोय जाति रत्न मध्ये स्थाप्यो कंइक पण संबंध होय.

भावार्थः--कृत्तिका पण संबंधे जाति रत्न मध्ये स्थापेलो चिंतामणि चिंतितार्थ पूरे. ते पण पत्थरज होय.॥४८।

वळो पत्थर कहेछेः--

तुठो हरइ मिरोरं । रुठो मारेमि देव

संकलिउ ॥ ववमिजंतोएसिं ।
कइ कुसलो किं न लज्जेसि ॥४९॥

अर्थः—हुं पत्थर तुष्टमान थयो थको हरण करुं दारिद्र अने रुष्टमान थयो थको हुं मारुं प्राणोने प्राणथी. देवता संकलित रोषवणा थकी.

भावार्थः-देवाधिष्ठित पत्थर मारण मोह, दरिद्र हरवादि सर्व कार्य करे. तो एटला मारामां गुण छतां पण आज्ञा रहित पुरुषने मारी उपमा देतो हे कवि कुशळ ! शुं नथी लाजतो ? ॥ ४९ ॥

एवां पूर्वोक्त वचन पत्थरथी पण आज्ञा विराधक पुरुषने निर्गुणो जाणी गधेडानी उपमा दीधी. त्यारे गधेडो कहेछे.

दिणं वहेमि जारं । सीउ उन्न सहमि
सव्वया कालं ॥ संतोषे चिठामि ।
लज्जं कारेमि आरुहणं ॥५०॥

अर्थः—दीधो वहुंछुं भार. मसे शीत उष्ण सहन करुं सदाकाल संतोषमें रहुंछुं, लज्जा मते करावुं बेसनारने,

भावार्थः--गधेडो भार, शीत उष्ण सर्वकाळ सहेछे अने संतोषमां रहेछे वळी पोताना उपर बेसवावाळाने लज्जायमान करेछे. ॥५०॥

वळो गधेडो कहेछेः

लंधिज्जंति न सीमं । समुत्ति सवणाउ

सुवंस नर वइणो ॥ जाणे पहर पमाण ।

गमणा गमणेव सुहम सुहं ॥ ५१ ॥

अर्थः—उल्लंघन नथीकरतो सीमा मर्यादा प्रते मारां उक्त वचन सांभळवाथी शुद्ध वंश नरपति पण जाणे. प्रहरनुं मान गमना गमने शुभ अशुभ जाणुछुं.

भावार्थः--गर्दभ मर्यादा ओलंगे नहि, पहोरनुं मान जाणे, शुभ अशुभ शुकन जाणे. ॥ ५१ ॥

वळो गर्दभ कहेछेः--

मेहुण सन्नारुढे । पासंति ममंग, मागम

विहिणु ॥ तेसिं मणवंछिय यढं ।

साहेमो सव्व कालेणं ॥ ५२ ॥

अर्थः—मैथुन संज्ञारुढ थयां थको देखे मारो अंग आगमविधिना जाण तेओने मनवांछित अर्थ साधुछुं सर्वकाळमां.

भावार्थः--परगाम जातां गर्दभने मैथुन संज्ञाए आरुढ थयो थको देखे तो मनवंछित पामे. ॥ ५२ ॥

एवां पूर्वोक्त गर्दभनां वचन सांभळी कवि लजवाणो

थकी आज्ञा रहित पुरुषने तरणानी उपमा दीधी. त्यारे तृण कहेछे.

जे रंक ढिंक पमुहा । गिहाणि गायंति
कुणइ जीवत्तं ॥ भख्खंताण पसूणं ।
पुठि डुद्धं च अप्पेमि ॥ ५३ ॥

अर्थः—जे रंक लोक प्रमुख घर आच्छादन करे अने आजीविका पण करे वळी तरणां भक्षण करतां पशुओने शरीर पुष्टि दुध आपुछुं.

भावार्थः—तृणथी घर ढंकाय, पशु आदि तिर्यंच भक्षण करतो शरीर पुष्टि अने दुध प्रमुख पामे. ॥ ५३ ॥

वळी तरणां कहेछे.

संगामे रोसिल्ला । नहणंतितिणं
मुहम्मिलिताणं ॥ जायंतिम्म निगंथा ।
सिज्जा दंताइ सुद्दि कए ॥ ५४ ॥

अर्थः—रणसंग्राममें रोषवंत न हणे तरणां मुखमां लीधां थकां, याचे साधु सिज्जा अर्थे दांत प्रमुख शोधवाने काजे.

भावार्थः—संग्राममां मुखे तरणुं देतां थकां शत्रु पण हणे नहि. अने मुनिराज पण सिज्जा दांत शोधन अर्थे तरण याचे. ॥ ५४ ॥

वळी तरणां कहेछे.

दब्भतिणेणं विप्पा । पवित्त करणाइ

वेय पाठेणं ॥ ववमिज्जंतो एसि ।

कइ कुशलो किं न लज्जेसि ॥ ५५ ॥

अर्थः—डाभना तरणे करीने ब्राह्मण पवित्र थया थका वेद पाठ भणे.

भावार्थः—डाभने तरणे करीने ब्राह्मणोना घरमां रही जे वस्तु ग्रहणादिने दहाडे शुद्ध रहेछे. एटला मारामां गुण छतां आज्ञा रहित पुरुषने मारी उपमा देतो हे कवि कुशळ! तुं लाजतो नथी ? ॥ ५५ ॥

ए पूर्वोक्त तरणाना गुण सांभळी कविए आज्ञा रहित पुरुषने श्वाननी उपमा दीधी तेवारे श्वान कहेछेः—

साहसिअं बहु लद्धं । नख्खे लद्धे करेमि

संतोसं ॥ सुहदीह निंद जागर ।

सज्जमं सुरि मा जुत्तं ॥ ५६ ॥

अर्थः—सहासिकपणे बहुल प्रचुर भक्ष पाम्यो. अथ स्तोक भक्ष पाम्यो. करुछुं संतोष प्रत्ये. सुख दीर्घ निद्रामें जागुछुं. उद्यम सुरगुणे संयुक्त छुं.

भावार्थः—श्वानमां साहासिकपणो वळी प्रचुर भक्ष, स्वल्प भक्ष मळे तोपण संतोष, न मळे तोपण संतोष, अने सुख. दीर्घ निद्राए सुता पण जागे वळी धणीनो उद्यमी अने सुरगुणे संयुक्त होय. ॥ ५६ ॥

वळी श्वान कहेछेः–

सामी भत्त कयण्णु । वाडि रख्खेरए मि
मेहुणयं ॥ एहि सम तुलंतो ।
सुपंडिय किं न लज्जसि ॥ ५७ ॥

अर्थः—स्वामि भक्त, कृतज्ञ, वाडी पाडानो रक्षा करुं. शरदऋतुमें मैथुन करुछुं.

भावार्थः–स्वामि भक्त, कहेला उपगारनो करनार, वाडनो रखवाळो, ऋतु मैथुनो, एटला गुण छतां पण आज्ञा विराधक पुरुष अमारा तुल्य करतो हे सुपंडित शुं लाजतो नथी?५७

एवां वचन सांभळी कवि लाज्यो थको आगम भ्रष्टाचारीने शुन्य भाव उपमा दीधी ते कहेछेः–

नियं नियं गुण माहप्पं । कहिउ लज्जा-
विउय कविराउ ॥ आगम न्नठा यारा ।
उदरि संखुव्वविसेया ॥ ५८ ॥

अर्थः—निज निज गुण महात्म्य कहीने लजवान्यो कविराजने? तेवारे कविराज कहेछे. आगम भ्रष्टाचारीने, लहरी जलना कल्लोलनी पेरे निरर्थक जाणवा. ॥ ५८ ॥

वळी आगम भ्रष्टाचारीने उपमा देछेः—

वंझा पुत्त समाणा । भूमि सिलं धुव्व
गयण पुठिव ॥ अंधग्गे वर तरुणी ।
हाव भावइ सारिछं ॥ ५९ ॥

अर्थः—वंध्यापुत्र सरीखा भूमि विवर तुल्य गगन मुठि पेरे. आंधला आगळ वर प्रधान स्त्रीना हाव भाव सरीखा.

भावार्थः—ए पूर्वोक्त पदार्थ निरर्थक छे तेम आगमनो आज्ञा विना आचर्ण ते भ्रष्टाचारी निरर्थक जाणवा. ५९

वळी आज्ञा विराधकने उपमा देछेः—

बहिराण कण्ण जावो । वीणाए वायणं
जहा लोए ॥ तह आणा परि भठं ।
नडुव्व सविडंबग चरणं ॥ ६० ॥

अर्थः—बहेराने कर्ण जाप ते तथा बहेरानी आगळ वीणा वगाडवी ते निरर्थक तेम आज्ञा परिभ्रष्ट नटनी पेरे विटंबना रुप तेनुं चारित्र जाणवुं.

भावार्थः--बेहराने कर्णे जाप देवो. अथवा बहेरा आ-
ळ वीणादि वाजिंत्र वगडाववां निष्फळ छे तेम आज्ञा वि-
राधक पुरुषनुं चारित्र निष्फळ जाणवुं. ॥ ६० ॥

वळी आज्ञा भ्रष्टाचारि केवो छे ते कहेछेः–

आणा भट्ठं चरणं । वेसा दासीण
णेह तुल्लं ॥ किंवाग फल मसारं ।
तत्ताय सीसाइअं नीरं ॥ ६१ ॥

अर्थः—आज्ञाभ्रष्ट चारीत्र, वेश्या तथा दासीना स्नेह
तुल्य किंपाक फलनी पेरे असार, अथवा तप्त लोहने विषे
शांतिनक्षत्रना जळनी पेरे.

भावार्थः--वेश्या तथा दासीनो स्नेह अथवा किंपाकनां
फळ जेम असार अने सांतिनक्षत्रनुं पाणी तपेला लोढा उ-
पर नांखे तो नकामुं जाय तेम आज्ञारहित चारित्र निर-
र्थक जाणवुं. ॥ ६१ ॥

वळी आज्ञा रहित चारित्र केवुं छे ते कहेछेः–

गय भूत कविठ फलं । पयंग रंगुव्व तहया
मिग्ग तन्हा ॥ विणय विहुणं रुवं ।
संझारा गुव्व विज्जुलयं ॥ ६२ ॥

अर्थः-हाथीनुं खायेलुं कोठनुं फळ असार, तेम आज्ञा रहित चारित्र असार तथा पतंगना रंगनी पेरे, एटले पतंगना रंगने उडतां वार न लागे तेम आज्ञा रहित चारित्रने भ्रष्ट थतां वार न लागे. वळी मृग तृष्णानी पेरे एटले मृगतृष्णा राचे देखाय पण तृष्णा न भागे तेम आज्ञा रहित चारित्रथी मोक्ष रुप तृषा न भागे अने विनय विना रुपनी पेरे, एटले पुरुष घणो रुपवंत होय पण विनय विना शोभा न पामे तेम आज्ञा रहित चारित्रिओ घणी क्रिया करे पण शोभा न पामे. संध्यानारागनी पेरे, संध्यानो रंग एटले जेम लीला पीळा वादळना रंगने वेरातां वार न लागे तेम आज्ञा रहित चारित्रने भ्रष्ट थतां वार न लागे. वीजळीना झबुकानी पेरे, एटले जेम वीजळीनो झबकारो घणो वखत न रहे तेम आज्ञा रहित चारित्र पण घणी वखत न रहे. ॥ ६२ ॥

हवे आणा रहित धर्म केवो छे ते कहे छे.

नयण विहिणं सुमुहं ॥
रसोइआ लवण भाव बाहिरिया ॥
निऽ विणा किं रज्जं ।
पिम्मं विणाण परबंधो ॥ ६३ ॥

अर्थः—नयन विना सारु मुख, रसवती लवण भाव र-

हित, निति विनानुं राज, अने प्रेम, संबंध विना न होय.

भावार्थः-आंख्यो विना जेम मुख न शोभे तेम, नाना प्रकारनी रसोइ होय पण ते मीठा विनानी, स्वादिष्ट न लागे तेम, न्याय विना राज्य शोभे नाहि पण नाश पामे तेम, प्रेम विना मांहो मांहे कोइने सगाइ सगपणनो संबंध न होय, तेम आणा रहित धर्म पण न शोभे. ॥ ६३ ॥

वळी आज्ञा रहित धर्म केवो छे ते कहेछेः--

लछि विणाण सुरकं । सोआरवि व
ज्झियं च वरकाणं ॥ पुत्तं विणाण वंसो ।
तह आण विवज्जियो धम्मो ॥ ६४ ॥

अर्थः—लक्ष्मी विना सुख न होय, एटले धन्य धानादि लक्ष्मी विना संसारीक सुख न होय तेम आणा रुप लक्ष्मी विना जीव धर्म करे पण मोक्ष सुख न पामे. वर्जित व्याख्यान न शोभे, एटले व्याकरण, न्याय, काव्य कोसादिक चतुराइ विना व्याख्यान न शोभे तेम आणारुप चतुराइ विना धर्म न शोभे. पुत्र विना वंश न चाले एटले पुत्र विना जेम वंश न चाले तेम जिन वचन रुप पुत्र विना धर्मरुपी वंश न चाले तेमज पूर्वोक्त प्रकारे जिन आज्ञा वर्जित धर्म होयः

भावार्थः--पूर्वोक्त द्रष्टांतोमें सुख शोभा, वंशनी वृद्धि न

होय तेम आणा रहित धर्मनी वृद्धि न होय. ॥ ६४ ॥

हवे जिन आणा रहित धर्म कर्यो लेखे न आवे
ते द्रष्टांत सहित दृढ करेछे.

इक्कस्सय सुण रहिज्ज । दस गुणीज्ज तहइ
कोडि माहप्पं ॥ तव्वीरहे किं सुन्ना ।
लहेइ संखाइ सह मिल्लं ॥ ६५ ॥

अर्थः—एकडाना अंक ते मीडां सहित एटले एकडानो आंक मीडां सहित दस गुणा पामे, कोडि माहात्मय मत्ये एटले एकडाना आंक उपर एक शून्य चढावीए तो दश थाय. वळो एक शून्य चढावीए तो सो थाय, ते उपर एक शून्य चढावीए तो हजार थाय, ते उपर वळो एक चढावीए तो दस हजार थाय, वळी ते उपर एक शून्य चढावीए तो लाख थाय. एम अकेक शून्य चढावतां एकडा उपर साते मींडे क्रोड थाय. पण ते एकडा विना शुं शून्य एटले मींडां ते संख्यानुं मान पामे ? अर्थात् नज पामे.

भावार्थः--एकडा विना शून्य संख्यानुं मान न पामे. ६५

हवे द्रष्टांतनो दार्ष्टांत उपनय मेळवेछेः--

एकं जिणंद आणा । सुन्नोवामिं आइ आण

रहिआइं ॥ वयदाण सील नाणं ।
न लहइ इक्कंपि तंवडयं ॥ ६६ ॥

अर्थः—एकडाना आंक सरीखो जिन वितरागनी आज्ञा, अने शून्य मीडां सरीखां व्रत, दान, शीळ, ज्ञान ते न पामे, एक तंवडीक मात्र पण मुळ न पामे.

भावार्थः--जेम एकडा विना मीडां लेखामां न आवे तेम जिन आणा विना व्रत ते साधुनां पंच महाव्रत अने श्रावकनां बार व्रत वळी दान ते सुपात्रादिक दान, सील ते ब्रह्मचर्यादिक, नाण ते सूत, एटला सर्वेनो फदीया मात्र पण मुळ न पामे. एटले जिन आज्ञा विना व्रतादिकनुं करवुं ते एकडा विनानां मीडां जेवुं फोगट जाणवुं. ॥ ६६ ॥

वळी आज्ञा रहित अनुष्टान निरर्थकपणुं बतावे छेः--

जो कोइ आणा रहीउ । पूआपमुहं
करेइत्ति कालं ॥ तस्स विसवम सुद्धं ।
आणा वज्जं अणुठाणं ॥ ६७ ॥

अर्थः—जो कोइ पुरुष आज्ञा रहित पूजा प्रमुख करे त्रणे काळ तेहने पण सर्व क्रिया अनुष्टान, अशुद्ध आज्ञा बाहिर अनुष्टानपणा थकी.

भावार्थः—जिन आज्ञा सूत्र विधि विना पूजा प्रमुख त्रण काळनां अनुष्टान अशुद्ध जाणवां. ॥ ६७ ॥

हवे जेकोइ कहे विधिअविधि आज्ञा अनाज्ञाए जे जीम
चाल्युं आव्युं होय तेम करे. पण राग द्वेष न करे
तो फळदायकज छे. तेने मिश्रदृष्टिनुं द्रष्टांत
देइने तेना अनुष्टाननुं निष्फळपणुं
बतावे छे.

जह कोइ मिस्सदिठी । उभउ कालं
करेइ सझायं ॥ नालियर दिव मणुआ
अन्ने राउन्न दोसत्तं ॥ ६८ ॥

अर्थः—जेम कोइक मिश्रदृष्टि उभय काळ एटले सांज सवार सज्झाय आवश्यकादि क्रिया जेम नाळियेरधिपवासी मनुष्य तेने धान्य उपर राग पण नहि ने द्वेष पण नहि.

भावार्थः--जेम नाळीयेराधिपमें नाळियेर घणां होय तेथी त्यांना वासी मनुष्य नाळीयेरज खाय. पण अन्नना अभावथी अन्न न खाय. पण ते अन्न उपर तेओने राग द्वेष न होय. तेम कोइ प्राणी मिश्रदृष्टि थको आवश्यकादि क्रिया करे तो तेनी मिश्रक्रिया ते निष्फळ जाणवी. ॥६८॥

हवे मिश्रधर्मवाळा केवा छे ते कहेछेः -

ते डमरुव मणि तुल्ला । घंटा लालुव्वक् कच किंतणया ॥ कुक्कर चम्म रसिलो । सायं न लहेइ गुसिणस्स ॥ ६ए ॥

अर्थः—ते मिश्रदृष्टी वंत डमरु डमरुणी तुल्य जाणवा. उभयवंधितपणाथी एटले जेम डमरुक मणी वे तरफ वांधेलुं होय तेम, मिश्रदृष्टीने विधि अविधि वे कर्मवंध कर्त्ता थाय. वळी घंटाना लोलनी पेरे एटले घंटानो लोल वे तरफ अथडाय तेम मिश्रधर्मवाळो पण वे तरफ पाछो अथडाय अने चक्रधारा समान एटले जेम चक्र करवत धाराथी वेहु तरफ कपाय तेम मिश्रधर्म विधि अविधिथी वेउ तरफ कपाय, वळी कुक्कर कहेतां श्वाननी पेरे धर्म आस्वाद रसिक स्वाद सुख न पामे रसनो. एटले जेम श्वान रसनो सुख स्वाद न पामे तेम विधि अविधिए कर्यो अनुष्टान धर्म रुप रसनो स्वाद न पामे. ॥ ६९ ॥

हवे धर्मनुं मूळ कहेछेः—

दंसण मूलो धम्मो । उवइछो जिणवरे हिं सीसाणं ॥ तं सोजण सकन्ने ।

दंसण हीणो न वंदिव्वो ॥ ७० ॥

अर्थः—धर्मनुं मूळ दरसन एटले जेम वृक्षने मूळ होय तो फळ फूल तेम धर्म वृक्षनुं मूळ ते उपदेश्यो जिन वितराग देवे शिष्योने ते सांभळी पोताना करणने विषे सम्यक्त हिन न वांदवो.

भावार्थः–धर्मनुं मूळ सम्यक्, जिन वितराग देवे उपदिश्यो ते पोताना कर्णने विषे सांभळी सम्यक्त रहितने न वांदवो. ॥ ७० ॥

हवे घणा शास्त्रो भण्यो होय तोपण सम्यक्त विना संसारमां भमे ते कहे छेः—

सम्मत्त रयण भठा । जाणंत्ता बहु विहावि सत्थाइ ॥ सुध्दा राहण रहीआ । भमंति तत्थेव तत्थेव ॥ ७१ ॥

अर्थः—सम्यक्त रत्न भ्रष्ट एटले जिनदर्शन भ्रष्ट, जाणता थका पण बहु प्रकारनां शास्त्र जे शुद्ध आराधना आज्ञा रहित भमे त्यांनो त्यां जे संसारने विषे.

भावार्थः–अनेक प्रकारना शास्त्र भण्यो होय पण सम्यक आज्ञा विना संसारमें वारंवार भमे. ॥ ७१ ॥

हवे जे दर्शन भ्रष्ट होय ते आज्ञादिकथी पण भ्र जाणवो ते कहे छेः–

जे दंसणेण भठानाणे । भठा चरित्त भठा जे ॥ ए ए भठ विभठा । सेसंपि जणं विणासंति ॥ ७२ ॥

अर्थः–जे दर्शने करीने भ्रष्ट ते ज्ञानभ्रष्ट, चारित्रभ्रष्ट, ए एककेथी भ्रष्ट होय ते बीजा विनाश करे.

भावार्थः–जे सम्यक्ते भ्रष्ट होय ते ज्ञान, चारित्रे भ्रष्ट होय अने चारित्र भ्रष्ट होय ते दर्शन, ज्ञान, चारित्र त्रणे करी माये भ्रष्टक होय ॥ ७२ ॥

हवे जे पोते भ्रष्ट होय ते बीजाने पण कूडो दोष लगाडे ते कहे छे.

जे केवि धम्म सीला । संजम तव नियम जोग जुत्ताय ॥ ताणं दोष भणंता । भगा भगत्तणं विंति ॥ ७३

अर्थः–जे कोइक धर्म सीलवंत, संजम, तप, नेम, जोग, जुक्त मते तेओ मत्ये दोपवंत कहेता थका पोते भ्रष्ट थयेला

बीजा गुणयुक्त पुरुषोने भ्रष्ट कहे छे.

भावार्थः—जे कोइ पोते तप, संयमथी भ्रष्ट थएलो होय ते पोतानो दोष ढांकवाने गुणवंत उत्तम मुनीओने पण दोष लगाडे तेने पोतानेज दोषीलो जाणवो ॥ ७३ ॥

हवे जे दर्शनभ्रष्ट होय ते सिद्धि प्रत्ये न पामे ते कहे छे.

जह मुलंमि विणठे । दुमस्स परिवार न-
त्थी परि वुड्ढी ॥ तह जीण दंसण भठा ।
मुल विणठाण सिझंति ॥ ७४ ॥

अर्थः—जेम मूळ विणस्यां थकां वृक्षनां परिवारनो नहि परिवृद्धि एटले जेम वृक्षनुं मूळ विणसतां थकां तेनी शाखा प्रशाखानी वृद्धि न होय तेम जिनदर्शन भ्रष्ट मूळ नाश थये थके न सिझे.

भावार्थः—धर्मरूप वृक्षनुं मूळ ते सम्यक्त्व जे विनाश थयां थकां मोक्षरुपी फूल, फळ, धर्म वृक्षने न लागे. ॥७४॥

हवे मोक्ष मारगनुं मूळ दृष्टांत सहित बतावे छे.

जह मूलाउ खंधो । साहा परिवार बहु
गुणो होइ ॥ तह जिण दंसण मूलो ।
निदिठो मोख मगस्स ॥ ७५ ॥

अर्थः—जेम मूळ थकी स्कंध होय वळी शाखा प्रशाखादि वहु गुण होय एटले वृक्षनुं जो मूळ होय तो स्कंध शाखा प्रतिशाखादि वहु गुणो होय तेमज जिनदर्शन मूळ कह्यो, मोक्ष मारगनो.

भावार्थः—जेम वृक्षने मूळ होय तो स्कंध शाखा प्रशाखादि वहु गुणो होय तेम धर्म वृक्षनुं मूळ सम्यक् दर्शन होय तो व्रतादिकनी वृद्धि थाय तथा मोक्ष मारगनुं मूळ जिनदर्शन जाणवुं. ॥ ७५ ॥

हवे सम्यक्त्वनुं फळ बतावे छे.

लधुणय मणु यत्तं । सहियं तह उत्त
मेण गुत्तेणं ॥ लधुणय समत्तं ।
अखय सुखं च मुखं च ॥ ७६ ॥

अर्थः—पामीने मनुष्य भव सहीत, तेमज उत्तम गोत्रे करीने सम्यक्त्व पामीने अक्षयसुख मोक्ष प्रते पामे.

भावार्थः—सम्यक्त्वना प्रभावथी मनुष्य भव सहित उत्तम जाति गोत्र पामीने संसारना परंपर सुख भोगवी मोक्षपद पामे. ॥ ७६ ॥

हवे जिन वचननो महिमा वर्णवे छे.

जिण वयणं उसह मिणं । विसय सुह विर-
अणं आणन्नि नूयं ॥ जर मरण वाहि हरणं ।
खय करणं सव्व दुःखाणं ॥ ७७ ॥

अर्थः–जिन वचनरुप औषध ते विषय सुखरुप महाव्याधी तेनो विरोचक सरीखो प्रतिहत् शक्तिवंत जरा मरणरुप व्याधि हरवावाळो वळी सर्वे दुःखनो क्षयकारक.

भावार्थः–जिनवचन छे ते विषय, कषाय, जन्म, जरा, मर्णरुप समस्त दुःख हरण करवाने औषध समान छे. जेम सद्य औषध खाधे सर्व रोग जाय तेम जिनवचन आराधतां समस्त संसार दुखथी वेगळो थाय. ॥ ७७ ॥

हवे जेने जिनवचन सांभळ्यां पण कंखा मोहनी वेगळी न थाय ते उपर कहे छे.

जिणवयणं उसहेणं । कंखा वाहि न-
फिट्टए जेसिं ॥ अमियंवि सुव्वतिसिं ।
भणं तसो लहइ मरणाइ ॥ ७८ ॥

अर्थः–जिन प्रवचनरुप औषधे करीने कंखा व्याधि, परदर्शन अभिलाखरुप न फीटे जेहने तेहने अमृत विषनी पेरे परिणमे अने अनंता पामे मरण प्रत्ये.

भावार्थः–जेम सर्पादिकने अमृत पाएलुं पण विष थइ जाय तेम परदर्शनना अभिलापी पुरुषोने जिनवचनरुप अमृत पण विष थइ परिणमे तेथी ते अनंता जन्म मरण प्रत्ये पामे. ॥ ७८ ॥

हवे जे आगमना आचारभ्रष्टने पाळे तेनो फळ कहे छे.

समया यार न्नठाणं । जाणंता लज्ज
गारव न्नएणं ॥ ते सिंपि नह्नि वोहिं ।
पावं अणुमोअ माणाणं ॥ ७ए ॥

अर्थः–आगम आचार भ्रष्ट जाणता थका लाजने मानने भये करीने पाळे ते प्राणीओने नथी वोध वीज पाप प्रत्ये अणुमोदता थकाने.

भावार्थः–आगम समाचारी भ्रष्टने लज्जाए करीने एटले पोतानी जातनी लाजे करी, एटले ए म्हारी जातनो छे ते माटे माहरा विना एनी प्रतिपालना कोण करे अथवा गौरव अभिमान करी एटले ए मारी वडाइ करे छे तेथी मारे पाळवा योग्य छे. अने भये करीने एटले मंत्र, जंत्र तथा नागइना भयथी जाणे एटले जो हुं एहनी प्रतिपाळना नहि करुं तो कांइक विरुं कहेशे. इत्यादि जाणता थका जे आगम भ्रष्ट समाचारी चालवानी प्रतिपाळना करेछे ते प्राणीओने

तेना अनाचारनी अनुमोदना करनाराळा बोध बीज रहित जाणवा. ॥ ७९ ॥

हवे शुद्ध गच्छे वसे तेने दर्शन होय ते कहेछे.

गच्छाचारं डुविहं । तिसुवि जोए सु
संजमो गवि ॥ णाणंमि करण सुद्धे ।
अनिरकणं दंसण होइ ॥ ८० ॥

अर्थः-गच्छाचार बे प्रकारे ग्रहणा सेवनारुप मन वचन कायाए त्रिकरण योगे करीने संजम अनुष्टान प्रत्यें करे तेवारे ज्ञान, त्रिकरण शुद्धि होवा छतां निरंतर दर्शन होय.

भावार्थः-शुद्ध समाचारीनुं ग्रहण करवुं, शुद्ध विनयादिकनुं आसेवन करवे गच्छ कहेवाय. पण पंचांगी विरुद्ध आचरणाए गच्छ न कहेवाय ते पचांगी आचरण शुद्ध गच्छमें रह्यां थकां करण जोगनी शुद्धि थाय. अने करणजोग शुद्धि थयां थकां निरंतर प्राणीने दर्शनशुद्धि थाय. ॥ ८० ॥

हवे सद्दणारुप व्यवहारादि सम्यक्त्व लक्षण कहेछे.

जीवाइ सद्दहणं । समत्तं जिणवरे
हिं पन्नत्तं ॥ ववहार निच्छएणं ।
जाणंतो लहइ समत्तं ॥ ८१ ॥

अर्थः–जीवादिक नव पदार्थ तेनो श्रधानरुप सम्यक्त्व सामान्य केवळीना प्रधान तिर्थंकर देवे प्ररुप्यो व्यवहार निश्चे थकी जाणतो थको प्राणी पामे सम्यक्त्व प्रते.

भावार्थः–जिन भाषित जीवादि नव पदार्थ तेने व्यवहार निश्चे सहित सद्दहतो सम्यक्त्व पामे. ॥ ८१ ॥

हवे मोक्षनुं प्रथम पगथीयुं बतावेछे.

जिण पन्नत्तं धम्मं । सद्दह माणस्स होइ
रयण मिणं ॥ सारंगुण रयणाणय ।
सो वाणं पढम मोक्खस ॥ ८२ ॥

अर्थः–जिनं प्ररुप्यो धर्म ते प्रते सद्दहता थका होय सम्यक्त्वरुप रत्नसार भूत गुण रत्नाकरने अने ते सोपान एटले पगथीयुं प्रथम मोक्षरुप जवाने.

भावार्थः–जिन वितरागना प्ररुप्या धर्मनी जेने श्रद्धा होय ते प्राणी सम्यक्त रत्नरुप मोक्ष प्रसादनुं प्रथम पगथीयुं पामे. ॥ ८२ ॥

हवे वांदवा योग्य पुरुष बतावेछे.

दंसणणाण चरित्ते । तव नियमे विणय
खंति गुण इल्ला ॥ ए एवि वंदणीया ।
जे गुणवाइ गणधराणं ॥ ८३ ॥

अर्थः-दर्शन, ज्ञान, चारित्र, वळी तप, नेम अने विनय क्षमादि गुणवंत ए पण वंदनिक जे गुणना बोलवावाळा गणधर महाराजना.

भावार्थः-दर्शन, ज्ञान, चारित्र, तप, नेमादिकना पाळवावाळा तेहज गणधरादिकोना गुण ग्राम बोलवावाळा जाणवा अने तेहज जिनशासनमें वांदवा योग्य समजवा. अने जे पासत्थादिक गच्छ ममत्व कदाग्रही छे ते तप, नेम चारित्रनी निंदाकारक गणधरादिकोना आवरणवाद बोलवावाळा जाणवा. ॥ ८३ ॥

हवे जे आज्ञायुक्त संजत उपर मच्छर धरे तेने मिथ्यादृष्टि जाणवो ते कहेछे.

आणाजुत्तं संघं । दट्ठुं जो मन्न एण
मच्छरित्त ॥ सो संजम पडिवन्नो ।
मिच्छादिट्ठि मुणेयव्वो ॥ ८४ ॥

अर्थः-आज्ञायुक्त संघ प्रत्यें देखीने जे प्राणी माने नही मच्छर अभिमान थकी ते संजम प्रतिपन्न एटले संजमवान् पण मिथ्यादृष्टि जाणवो.

भावार्थः-जे प्राणी सिद्धांत पंचांगी प्रमाणे आज्ञायुक्त समाचारी करवावाळा तेओने गच्छ ममत्व कदाग्रह कहेके

एतो नवा छे अमे ठेट परंपराना छीए. पंचांगी प्रमाणे समाचारी तो पूर्वे हती, हमणां तो गच्छ ममत्व परंपराए चाले ते संघ एवुं कही लोकोने भमावे अने आज्ञायुक्त संघने न माने वळी ते उपर, मच्छर, अभिमान द्वेष करे, ते संजम पाळताथका पण मिथ्यादृष्टि जाणवा. ॥ ८४ ॥

हवे जे पंचांगी प्रमाणे आज्ञायुक्त साधुने देखी संताप धरे तेनुं फळ कहेछे.

अमराण वंदियाणं । रुवं दट्ठुण जे-
सि मणतावो ॥ सो संतावो तेसिं ।
भवेभवे रहोअणंत गुणो ॥ ८५ ॥

अर्थः-देवताओने वंदवा योग्य एवा साधु मुनिराजोना रुप प्रते देखीने जेना मनने संताप होय, ते संताप ते प्राणी ते भवे भवने विषे होय अनंतगुणो.

भावार्थः—आज्ञायुक्त मुनिने देखीने जे प्राणीने संताप उपजे ते प्राणी ते संतापनो फळ भवोभव अनंतीवार भोगवे एटले संसार अनंतो करे. ॥ ८५ ॥

हवे जे आगम प्रमाणे आचारमें वर्त्तता गारव करे तेनुं फळ कहे छे.

आगम माय रणाणं । सच्चु वएसे

कहा सुरसिआणं ॥ जेगारवं करंते ।
सम्मत्त विवजिआ हुंति ॥ ७६ ॥

अर्थः-आगम आचार आचरता प्रते वळी सत्य उपदेशरुप कथाने विषे रसिक तेओना उपर जे गौरव करे ते प्राणी सम्यक्त वर्जित होय,

भावार्थः-आगम प्रमाणे आचारमें वर्त्तता थका सत्य उपदेशक एटले आगम प्रमाणे जेवुं सिद्धांतोमें कहुं छे तेवुं प्ररुपे पण लोक लज्जाए तथा गच्छ ममत्व तथा पोतानी पूजा मानता वधारवाने अर्थे आगम विपरीत न प्ररुपे तेओना उपर जे प्राणि गारव अभिमान तथा द्वेषादि करे तो ते प्राणी सम्यक्त वर्जित होय, एटले सम्यक्तनो नाश करे. ॥ ८६ ॥

हवे मोक्षनां कारण बतावेछे.

नाणेणं दंसणेणय । तवेण संवरेण
संजम गुणेण ॥ चउएहंपि समाउगे ।
मुखोहिं जिणेहिं पन्नत्तो ॥ ७७ ॥

अर्थः-ज्ञानेकरीने, दर्शन सम्यकत्वे करीने, तपकरीने, संवरे करीने, संजमोपकार मूलगुणे करीने, च्यारोना समायोग, एटले मेलापे, मोक्ष वितराग देवे प्ररुप्यो.

भावार्थः-ज्ञान, दर्शन, तप, संवर, ए च्यार गुणना मेळापे संजमगुण होय ते संजमवंत प्राणीने मोक्ष होय पण एकला श्रुतवाळाने मोक्ष न होय. ॥ ८७ ॥

हवे जात्यादि वांदवा योग्य छेके गुण वांदवा योग्य छे. ते उपर कहे छे.

नइ देहं वंदि जइ । न जाइ कुल रुव
वण रुवंच ॥ गुण हीणं को वंदे ।
समणं वासा वयं वावि ॥ ८८ ॥

अर्थः-नहि, देह शरीर वांदवा योग्य कारण के सर्व प्राणी मात्रने देह छे. नहि जातिमां नृपक्ष वांदवा योग्य, कारण के सर्व जीवोने जातिछे. पीतापक्ष ते कुल ते पण वांदवा योग्य नथी कारण के सर्व प्राणीओमां पांचे वर्ण छे. रुप ते पण वांदवा योग्य नथी एटले सर्व जीवोमें पुन्य प्रकृतिए करी रुप लाधे छे. पण देहादिक गुणहिण कोण पुरख वांदे ? साधुने अथवा श्रावकने पण एटले नाम साधु तथा नाम श्रावक नहि देहि नाम साधु नाम श्रावकनी जाति नाम साधु नाम श्रावकनो कुल नाम साधु नाम श्रावकना वर्णरुप ते गुणहिण वांदवा योग्य नथी गुण सहित वांदवा योग्य छे.

भावार्थः-तेओमां साधु श्रावकना गुण होय तो वांदवा

योग्य छे. गुणाधिकने वांदवा एवुं आगममां कह्युं छे. तेथी जे न्युन गुणठाणावाळो होय ते अधिक गुणठाणावाळाओने वांदे. ॥ ८८ ॥

हवे ज्ञानादिकनुं सार बतावे छे.

णाणं नरस्स सारं। सारं णाणस्स
शुद्ध समत्तं ॥ सम्मत्त सार चरणं।
सारं चरणस्स निव्वाणं ॥ ८९ ॥

अर्थः—ज्ञान ते नरभवनुं सार वळी ज्ञाननुं सार शुद्ध सम्यक्त अने सम्यक्तनुं सार ते चारित्र अने चारित्रनुं सार ते मोक्ष.

भावार्थः—ज्ञानदर्शननुं सार ते चारित्र अने चारित्रनुं सार ते मोक्ष जाणवुं. ॥ ८९ ॥

हवे सम्यक्त रहित क्रिया फोगट बतावे छे.

दाणं वसणं लिद्धं । सीलं रंकुव्व
पालणं अहलं ॥ जरदाहुव्व तवाइ ।
झाणं डखे नोयाणं च ॥ ९० ॥

अर्थः—समकित विना दान ते व्यसनरुप जाणवो. अने शीयळ रांक भीखारीनी पेरे पाळवो. ते अफळ होय. अने ज्व-

रदाहनी पेरे तपादिक जाणवा. वळी जे ध्यान ते दुःखनो निदान कष्टरुप जाणवुं.

भावार्थः-समकित विना दान, शीळ, तप, ध्यान करवा ते संसार वृद्धिना कारण जाणवां पण एथी भव भ्रमण न घटे. ॥ ९० ॥

हवे कुमति, कदाग्रह सहित जे क्रिया करे तेनुं फळ बतावे छे.

कुग्गह गह गहिआणं । सुतीठ जत्ताय चित्त नमणुव्व ॥ नमणुव्व नावणाउ । दंसण नठेण जाणेण ॥ ए१ ॥

अर्थः-कुमत, कदाग्रहरुप ग्रहे ग्रहित एटले गच्छ ममत्व कदाग्रहमां फसेला प्राणीओनी तिर्थयात्रा ते चित्त भ्रमण रुप जाणवी, अने तेओनी भावना ते भव भ्रमणरुप जाणवी. तेमज दर्शन भ्रष्टने पण जाणवी.

भावार्थः-जे सम्यक् भ्रष्ट जेटली क्रिया करे एटली सर्व भव भ्रमणरुप जाणवी. ॥ ९१ ॥

हवे संग कुसंगना गुण दोष बे गाथाए करी बतावे छे.

चंदण पवक पणुल्लिय । परिमल रसिआ वरेवि चंदणया ॥ चंपक कुसुम सुगंधिया ।

तिल्लाउ होइ चंपिल्लो ॥ ए२ ॥

अर्थः-चंदन वृक्षना पवने करी प्रेरचा परिमळ रसिक बीजा पण निंबादिक वृक्ष चंदन होय. चंपाना फुलनी सुगंधे करीने होय चंपेला नामे तेल.

भावार्थः-जेम निंबादिक वृक्ष चंदन वृक्षनी संगते चंदन होय अने तलनुं तेल चंपाना फुलनी संगते चंपेल तेल होय, तेम सुपुरुषनी संगते पोते सुपुरुष होय. ॥ ९२ ॥

हवे कुसंगे करी पोते भलो होय तो पण खोटा गुण भणी होय ते, ते कहे छे.

साइजलं सुइसप्पे । पक्कियं मुत्ताहलं
च हाउ हलं ॥ सप्प मुहेवर घुसिणं ।
कंदलि दल मज्ज संपत्तं ॥ ए३ ॥

अर्थः-शांतिनक्षत्रनुं जळ सर्पना मुखमां पड्युं थकुं विष होय, तथा छीपना मुखमां पड्युं थकुं मोती होय अने जळनो बिंदु केसरमां पड्यो थको रंगदार थाय. अने केळमां पड्यो थको कर्पूर होय.

भावार्थः-तेवी रीते प्राणी भलानी संगते भलो होय अने भुंडानी संगते भूंडो होय. ॥ ९३ ॥

हवे जे रुडा पुरुषनी सोवतथी पण सुधरे नहि ते कहेछे.

चंदण लठ भुअंगा । विसं न मिल्लंति
तस्स किं दोसा ॥ इत्थुगे किं चंदं ।
खार ते नेव मिल हेइ ॥ ए४ ॥

अर्थः-चंदनना वृक्षने विषे सर्प विंटाया रहे छे पण विष न छोडे, ते शुं चंदननो दोष? वळी शेरडीनो अग्रभाग खारो होय तेमां शेरडीनो शो दोष? अर्थात् कंइज नहीं.

भावार्थः-चंदनने सर्प विंटाया थका पण विष न मेले, अने शेरडीनो गांठो खाराश न मेले तो चंदन तथा शेरडीनो शो दोष? तेम सुपुरुषनी संगते दुष्ट स्वभाव न तजे तो सुपुरुषनो शो दोष? ॥ ९४ ॥

हवे वळी सुपुरुषनी संगते दोष न तजे ते कहे छे.

मिय मद गंधे लसणं । न चाइयइ वि-
अप्पणो गंधं ॥ रवि कर पसरंतेहिं ।
अंधत्तं होइ जल्लु आणं ॥ एए ॥

अर्थः-कस्तुरीनुं खातर करी लसण वावे तो पण न त्यागे लसण पोताना आत्मानो दुष्ट स्वभाव ते गंध. तो तेमां कस्तुरीनो शो दोष? अने सूर्यनी किरणो प्रसरे थके आंधळापणो होय शुं. घुअडनी जातिने तो सूर्यनो शो दोष? अर्थात् कंइज नहि.

भावार्थः-कस्तूरीनी संगते लसण गंध न तजे. अने सूर्यनी किरणे घूअड आंधळो थाय तो कस्तूरी तथा सूर्यनो शो दोष ? तेम सुपुरुषनी संगत थकां पण दुर्जन छे ते दुर्जनपणुं न छांडे तो सुपुरुषनो शो दोष ? ॥ ९५ ॥

हवे एक उदरमां उपन्या पण सरखा न होय ते उपर कहेछे.

एगूअर समुपन्ना । सहजाया असह व-
ड्डिअ सरीरा ॥ न विहुंतिय समसीला ।
कक्कंटू कंट समतुल्ला ॥ ए६ ॥

अर्थः-एक उदरने विषे उपज्या, साथे जनम्या, साथे वध्या, शरीरे सरखा. तोपण न होय सरखा आचारवाळा बोरना कांटा जेम,

भावार्थः-बोरना कांटा एक ठेकाणे उपजे. साथे जन्मे. साथे वधे, पण एक सिद्धो होय, अने एक वांको होय तेम सज्जन दुर्जन पुरुष एक माताना उदरमां साथे उपजे, साथे जन्मे, साथे वधे, पण पोतपोतानुं सज्जन दुर्जनपणुं छोडे नहि. ॥ ९६ ॥

हवे साधु असाधुनी संगतनुं फळ बतावे छे.

एवं परो वयारो । साहुअ साहुण
संग मारुढो ॥ सेवा संगाइ फलं ।

कुपत पताणु सारेणा ॥ ए७ ॥

अर्थः—एम पूर्वोक्त द्रष्टांते करीने परउपकारवंत होय, साधुनी संगते, अने असाधुनी संगे आरुढमान थयो थको आगलयाने अपकारनो करवावाळो थाय. साधु असाधुनी जेवी संगत करे तेवा फळने पामे. कुपात्र पात्रने अनुसारे फळ जाणवुं.

भावार्थः--साधुनी संगते पर उपकारवंत होय. अने असाधुनी संगते परने अपकारकारक थाय जेम कुपात्रने दीधां दुष्ट फळ पामे, अने सुपात्रने दीधां सारां फळ पामे.९७

हवे जे सज्जन होय ते दुर्ज्जननी संगते पण दुर्जनता न करे ते उपर द्रष्टांत कहेछे.

किं कारमणि निब्बत्तो । वेरूलियो किं हवेइ कारयमणा ॥ कसवट्टए ्हिंघसियं । किं कणायं होइ मसि वरन्नं ॥ ए८ ॥

अर्थः—शुं काचमणि भेगुं मेलेलुं वैडुर्यमणि होय शुं काचमणि? अने कसोटीए घश्यो शुं कनक होय काळुवर्ण?

भावार्थः—काच भेगुं वैडुर्यरत्न मेलेलुं काच न होय, अने सोनुं कसोटीए घश्युं श्याम न होय तेमज सज्जन दुर्जन संगते दुर्जन न होय. ॥ ९८ ॥

हवे सम्यक्त रत्ननुं डुर्लभपणुं बतावे छे.

लब्भइ विमाण वासो । लब्भइ कीलाय वत्तिया लच्छी ॥ इह आहरियं न लभइ । डुल्लह रयणुव्व सम्मत्तं ॥ एए ॥

अर्थः—पामे विमानवासीपणुं वळी क्रीडाए करीने लक्ष्मी, एक न पामे दुर्लभ रत्ननी पेरे समत्तंः

भावार्थः--देवलोक मळवुं, राज्य लक्ष्मी मळवी, सर्वे सुर्लभ छे, पण समकित गयुं पाछुं पामवुं बहु डुर्लभ छे.॥९९॥

हवे आज्ञा रहित धर्मनुं निरर्थकपणुं बतावे छे.

संजम रहियं लिंगं। दंसण भठ्ठं न संजमं भणीयं ॥ आणा हिणं धम्मं । निरत्थयं होइ सव्वं पि ॥ १०० ॥

अर्थः—संजम रहित लिंग न शोभे. अने दर्शनभ्रष्टने संयम न होय. वळी आज्ञा रहित धर्म निरर्थक होय.

भावार्थः—संजम रहित लिंग, समकित रहित संजम आज्ञा रहित धर्म ए त्रणे निरर्थक जाणवां. एतावता लिंग संयम, धर्म ए सर्वे सम्यक्त आज्ञा विना फोगट जाणवां.१००

हवे जे प्राणी जिन वचन न पामे तेना हवाल बतावे छे.

जिण वयणं मलहंता । जीवा पावंति
तिरूव दुरूखाइं ॥ लहिऊणं संपमता ।
ताणं चिय घोर संसारो ॥ १०१ ॥

अर्थः-जिन वितरागनां वचन नथी पाम्या, ते पुरुष पामे ते तिक्ष्ण दुःख प्रते. अने वळी पामीने प्रमाद करे, ते प्रमादी घोर दुःख रुप संसारने विषे रझळे.

भावार्थः—जे जिन वचन न पामे ते तो तिक्षण दुःख पामेज, पण जे पामीने प्रमाद करे ते घोर संसारमां रझळे ॥ १०१ ॥

हवे संसारमां प्राणी शाथी रझळे ते कहेछे:

गय पारे संसारे । आणा निहणा अ-
णंत लोकालं ॥ नलहंति बोहिलाभं ।
लहिऊणं केविहारंति ॥ १०२ ॥

अर्थः—गयो छे पार जेनो एवा अपार संसारने विषे जिन आज्ञा रहित अनंता काळ सुधी न पामे. बोध बीज अने वळी पामीने पण कोइक प्राणी हारे छे.

भावार्थः-आ अपार संसार समुद्रमां अनंता काळ सुधी भमतां पण जीवने सम्यक्त पामवुं दुर्लभ छे. एवुं सम्यक्त जे प्राणी हारी जाय तेने शुं कहेवुं ? ॥ १०२ ॥

हवे केइक प्राणी कर्पणपणाथी सम्यक्त्व हारे ते कहेछे.

किव्व तणेण कोइ । दोसे पयडेइ साहु संघाणं ॥ जंपइ अवन्नवायं । संगं न करे सुसाहुणं ॥ १०३ ॥

अर्थः—कृपणपणे करीने कोइक प्राणी दोष प्रगट करे, साधु समुदायनो अथवा सुमार्गवंत साधु अने चतुर्विध संघ प्रते तेओना अवर्णवाद बोले. वळी कृपणपणाना दोषथी संग प्रते न करे सुसाधुनो.

भावार्थः—जे प्राणीमां कृपणपणानो दोष होय, ते प्राणी भला साधुसंगना अवर्णवाद बोले. अने सुसाधुनो संग पण न करे, एटले कांइ खरचवुं पडशे के आपवुं पडशे तेथी. ॥ १०३ ॥

हवे जे दुष्ट प्राणी भला साधुनो निंदा करे तेनां फळ कहेछे.

डुटा सु साहु निंदा । इह परलोए वीडुठ दारिद्दा ॥ पइ जम्मं विड्करि । सु पक्का वायेण दठ्व्वा ॥ १०४ ॥

अर्थः—खोटी भला साधुनी निंदा. ते आ लोकने विषे

परलोकने विषे दुष्ट दारिद्रपणुं पामे. वळी जन्मो जन्म विघ्नकारी ते साधुनी निंदा अनेक विघ्ननी करवावाळी थाय. सुपक्षना त्यागे करीने जाणवी.

भावार्थः-जे प्राणी सुसाधुओनी निंदा करे, जे ए वारकुळनी गोचरी करेछे वळी मळ मलीन गात्र रहेछे. सफेत कपडां पेहेरेछे, पण रंगता नथी परंपरानी वात नथी मानता सिद्धांत परंपरा जे ग्रहण करेछे. देवदेवीनी स्तुति नथी करता इत्यादिक निंदामां प्रवर्त्ते ते प्राणी आलोक परलोकमें दरिद्री थाय अने जन्मो जन्ममें दान, लाभ, भोग उपभोगनां विघ्न पामे. वळी तेने भलो पक्षतो मळेज नहीं. १०४

हवे एटला प्रकारे बोधबीज पाम्यो थको पण हारे ते कहेछे.

डुट्ट तणेणपिसुणतणेण । डुवियट्ट कोह
वहुलेण ॥ हारंति बोहि लाभं ।
कीम पयंगाय जायंति ॥ १०५ ॥

अर्थ-दुष्टभावे करीने पिशूनपणे चूगली करवे करीने दुविदग्धपणे करीने क्रोधना वहुलपणे करीने एटला कारणथी हारे बोधी लाभ प्रते अने मरीने क्रीडा पतंगीयाना अवतार पामे.

भावार्थः-आज्ञायुक्त साधुओ उपर दुष्टभाव चिंतवे. ते-

ओनी चूगली करे तेओ उपर क्रोध करे ते प्राणी क्रीडा पतंगियानी योनिप्रत्ये पामे. ॥ १०५ ॥

हवे जे परपूंठे साधुओनी निंदा करे तेनां फळ कहे छे.

पिट्ठिमंसे रसिआ । जल सप्पिणी पमुहा रुहिर सोसाय ॥ वालय मिजझा किमिआ । जायंतिअ डुन्नि गंधीआ ॥ १०६ ॥

अर्थः–पृष्ट मांस रसिक एटले पुंठे दोषना बोलवावाळा ते जळ सर्पणी प्रमुख रुधिर सोसवावाळी जळो, वाळा अने विष्टाना क्रिमीआ प्रमुख जन्मे, दुर्गंधा शरीर.

भावार्थः–जे साधुनी परपुंठे निंदा करे, ते जळ सर्प, जळो, वाळा, विष्टाना क्रिमिआ प्रमुख पूर्वे कह्या तेवा अवतार प्रत्ये पामे. ॥ १०६ ॥

हवे साधु असाधुनी कोइनी पण निंदा न करवी, अने करे ते एवा दुःख प्रत्ये पामे ते कहे छे.

टूंटा मुंगा अंधा । दारिद्दा घोर डुक्क बाहुल्ला ॥ सूला भिन्न सरिरा । साहु असाहुण निंदाए ॥ १०७ ॥

अर्थः–हाथ पग टुंटा होय तेने टुंटा कहीए. बोली न

शके तेने मुंगा कहीये. आंखे न देखे ते, अने दरिद्री ते धनादि रहित. अनेक प्रकारना दुःख सूळे भेद्य शरीर एक वृक्षना मूळने भेदीने बीजो वृक्ष उगे ते मूळ भेदी कहीए. एवा अवतार पामे, साधु असाधुनी निंदा थकी.

भावार्थः–छता अछता दोषना नाम लइने रागद्वेष करे तेने निंदा कहीए. पण शिक्षा बुद्धिए कहीए ते निंदा न कहीए. अने राग द्वेष बुद्धिए निंदा करे ते टुंटा, मुंगा, आंधळा, सुळभिन्न शरीर इत्यादि पूर्वोक्त अवतार पामे. ॥१०७॥

हवे जे परने वंचे अथवा पराया अपवाद बोले ते उपर कहेछे.

पर वंचणेण रत्ता । परापवाएणा अप्प संसणय ॥ ताणं कत्तो बोहि । परमप्पाणाया च बोळेइ ॥ १०८ ॥

अर्थः–परने ठगवाने रक्त, पराया अवर्णवाद बोलवाने पोताना आत्मानी प्रसंसा करे ते प्राणीओने किहांथी बोध बीज. पोताना अने परना आत्माने संसारमां बोळे.

भावार्थः–भोळा जीवोने जूठो धर्म बतावीने ठगे अने धर्मवंतना अपवाद बोले, पोतानी प्रशंसा करे ते प्राणीओना पिंडमें सम्यक्त तो किहांथी होय पण पोताना अने परना आत्माने संसारमां डबोळवावाळा जाणवा. ॥ १०८ ॥

हवे कोइना पण अवर्णवाद न बोलवा पण पांचना अपवाद तो अवश्य वर्जवा ते कहे छे.

ठाणांगे भणियं । पंच एह भवण
वाय बहुलेण ॥ दुल्लह बोहिय भावं ।
लहंति जिवाय णिच्चंपि ॥ १०९ ॥

अर्थः–श्री ठाणांगजीने विषे कह्युं छे. पांचना अवर्णवाद बहुलपणाए करीने दुर्लभ बोधी भाव प्रते पामे जीव निरंतर.

भावार्थः–अरिहंत केवळी प्ररूप्यो धर्म अने सूत्र सिद्धांत वळी चतुर्विध संघ अने ब्रह्मचर्य पाळीने जे देव थया, ए पांचेना अवर्णवाद बोले ते जीव दुर्लभ बोधीपणुं पामे.॥

हवे ए पांचना सुवर्णवाद बोलतो जीव सुलभ बोधी थाय ते कहे छे.

एसिं सुवन्न वाए । जीवा पावंति सुल-
ह बोहित्तं ॥ जह मग हाहिव कएहुइ ।
एहिं लद्ध खूसम्मत्तं ॥ ११० ॥

अर्थः–पूर्वोक्त पांचेना भला गुण बोलवे करी जीव पामे सुलभ बोधिपणुं जेम मगध देशनो अधिपति श्रेणिक राजा श्री कृष्ण वासुदेव आदे दइने ए पाम्या.क्षायक सम्यक्त प्रते.

भावार्थः-श्रेणिक, कृश्न, प्रमुख महावीर तथा नेमनाथ स्वामीनी वंदन पूजन स्तुति करी क्षायक सम्यक्त पामी तिर्थंकर गोत्र बांध्यो ए कथा आगळ कहेशे. ॥११०॥

हवे धर्म, पापनो प्रभाव दृष्टांते करी बतावे छे.

धम्मा जयंतु वंतो । ललि अंग कुसुम रुव
लहइ बोहि फलं ॥ बहुवि तरवा लिउ विहु ।
भीम कुमा रुव जायंति ॥ १११ ॥

अर्थः-धर्म थकी जय होय निश्चे करीने ललितांग कुमारनी पेरे पामे बोध बीज फळ प्रते. अने पापना प्रभावथी बहुल संसार परिभ्रमणथी वळ्यो थको पण भीमकुमारनी पेरे. संसारमां जन्मे.

भावार्थः-धर्मना अवर्णवाद न बोलवे करी ललितांग कुमरनी पेरे, बोध बीज पामे. अने धर्मना अवर्णवाद बोलवे करीने भीमकुमारनी पेरे संसार वधारे. ॥ १११ ॥

हवे सत्व, सुमता उपर दृष्टांत कहे छे.

धम्मिल्ल दाम नए इया । सत्तेण अगड
दत्त नरवइणो ॥ समया एव वदंतो ।
मुणि वइ मे यारिअ जाए ॥ ११२ ॥

अर्थः-धाम्मिल दवदंतक सत्व धर्मे करी सुख पाम्या वळी सत्वे करीने अगडदत्त राजा सुख पाम्यो. सुमताए करी दवदंत रुषि अने सुनीपति, मेतार्य रुषि जाणवा.

भावार्थः-सत्व सुमता धारण करतो प्राणी अक्षय सुख प्रते पामे. ॥ ११२ ॥

हवे कोइ सुलभ बोधि प्राणी कुलिंगमे रह्या थका पण स्वभावे तथा धर्माचार्यना बोधथी प्रतिबोध पामे ते कहे छे.

धन्नो वक्कलचीरी । कुलिंग मज्जेवि
लहइ समत्तं ॥ धन्नो सुबुद्धि मंति ।
धम्मायरियाउ पडिबुद्धो ॥ ११३ ॥

अर्थः-धन्य छे वल्कलचिरि प्रते कुलिंगताए पण पाम्यो सम्यक्त प्रते अने धन्य छे सुबुद्धि मंत्री प्रत्ये धर्माचार्य थकी प्रतिबोध पाम्यो.

भावार्थः-कुपंथ मारगे पड्या सुधर्म देखी तथा आचार्यादिकना उपदेशथी बोध पामे ते प्राणी पण धन्य कृत पुन्य छे. ॥ ११३ ॥

हवे ग्रंथ समाप्ति मंगल करवाने जिनपडिमानो बहुमान मंगळ करे छे.

विहिम विहिं च नयाणं । विंब दिठ्ठुं
जिणंद देवाणं ॥ सिद्धाणं संथवणं ।
कायवं निउण बुद्धिए ॥ ११४ ॥

अर्थः-विधि वळी अविधि प्रते न जाणे. विंव देखी जिनेश्वर देवनो सिद्धनो स्तवन करवो. निपुण बुद्धिना धणीने.

भावार्थः-विधि अविधि चैत्यनी मालम न होय. तोपण समकित दृष्टिने जिन माहाराजनो विंव देखी सिद्धोनी पेरे स्तवन पंच परमेष्टिरुप समरण करवो. ॥ ११४ ।

हवे ग्रंथ समाप्ति करे छे.

आगम अठुतरिआ । रइया सिरि अ-
भयदेव सूरिहिं ॥ पढिआ हरेइ पाव ।
गुणिआ अप्पेइ बोहि फलं ॥ ११५ ॥

अर्थः-आगम अष्टोत्तरि रची सोभावंत अभयदानना दातार श्री तिर्थंकर देव अथवा समस्त भयना निवारवावाळा देव ते तिर्थंकर देव अथवा अभयदेवसूरि नवांग वृत्ति कर्त्ताए भणी थकी हरण करे पाप प्रते. अने गणी थकी आपे बोध बीज फळ प्रते.

भावार्थः-आ आगम अष्टोत्तरि नवांग वृत्तिकार अभयदेवसूरिनी रचेली ते भणतां थकां तो प्राणीओना पाप हरण करे, अने गण्यां थकां, सांभळ्यां थकां बोध बीज प्रते पामे. ॥ ११९ ॥

॥ इति आगम अष्टोत्तरिसूत्र भाषा समाप्तः ॥

॥ शुभंभवतु ॥

॥ श्री जिनायनमः ॥

॥ अथ अध्यात्म बावनी लिख्यते ॥

माया जाल मुक्त परी, सुत चारित्र विचार ॥ भव जल तारण पोत सम, धर्म हियामां धार॥१॥ धर्म थकी धन संपजे, धर्में सुखीया होय ॥ धर्में घन वाधे घणुं, धर्म करे जग कोय ॥ २ ॥ धर्म करे जे प्राणीया, तें सुखीया भव मांहि ॥ जगमां सहु जीजी करे, आवी लागे पाय ॥ ३ ॥ धर्म धर्म सहुको करे, पण धर्म न जाणे कोय ॥ धर्म शब्द जगमां वडो, विरला बुजे सोय ॥ ४ ॥ आतम साखे धर्म जे, त्यां जननुं शुं काम ॥ जन मन रंजन धर्मनुं, मूल न एक बदाम ॥५॥ पोचेगा तब कहेगा, तब लग कह्यो न जाय ॥ मन मेरा मसकरो, भडके भागी जाय ॥ ६ ॥ माणस होना मुशकेल हे, तो साधु किहांसे होत ॥ साध हुआ तब सिद्धि भया, केणे न रहि जोत ॥ ७ ॥

साधु भया तो क्या हुवा, न गया मनका द्वेष॥
समताशुं चित्त लाय कर, अंतर दृष्टि देख ॥८॥
चेतन तें परख्यो नही, क्या हुवा व्रत धार ॥
शाल विहुणा खेतमें, वृथा बनाइ वाड़ ॥ ए ॥
आतम अनुभव वासकी, कोइक नवली रीत ॥
नाक न पसरे वासना, कोन ग्रहे परतीत ॥१०॥
जिन वाणी नीत्युं नमी, कीजे आतम शुद्ध ॥ चि-
दानंद सुख पामीये, मिटे अनादि अशुद्ध ॥११॥
शुद्धातम दरसण विना, कर्म न छुटे कोय ॥ ते
कारण शुद्ध आतमा, दर्शन करो थिर होय॥१२॥
आतम अनुभव रमण थइ, मिटे मोह अंधार ॥
आप स्वरूप मे जल हळी, नही तस अंत अपार
॥१३॥ तिहां आतम त्रिविधा कह्यो, वाहिर अं-
तर नाम ॥ परमातम तिहां तीसरो, सो अनंत
गुण धाम ॥ १४ ॥ पुग्गलसें रातो रहे, जाने एह
निधान ॥ तस लाने लोने रह्यो, बहिरातम अभि-

धान ॥१५॥ [अथ अंतर आतमा लक्षण.] पुद्गल खल संगी परे सेवे अवसर देख ॥ तनु शक्ति ज्युं लकडी, ग्यान भेद पद लेख ॥१६॥ बैरातम तज आतमा, अंतर आतम रूप ॥ परमातमने ध्यावतां, प्रगटे सिद्धस्वरूप ॥ १७ ॥ पुद्गल भाव रुचे नही, ताथे रहे उदास ॥ सो अंतर आतम लहे, परमातम प्रकास ॥१८॥ सिद्ध स्वरूपी जो कहुं, पण कछु न देखुं रूप ॥ अंतर दृष्टि विचारतां, ऐसे न सिद्ध अनूप ॥१९॥ अनुभव गोचर वस्तुका, जाणे एहि अलांद ॥ केणण सुणण में किछुं नही, पामे परम अलाद ॥२०॥ आतम परमातम हाइ, अनुभव रस संगते ॥ द्वैत भाव मल निसरे, भगवंतनी भगते ॥ २१ ॥ आतम संगे विलसतां, प्रगटे वचनातीत ॥ महानंद रस मोकळो, सकल उपाधि रहित ॥२२॥ सिद्धस्वरूपी आतमा, समता रस भरपूर ॥ अंतर दृष्टि विचारतां, प्रगटे

आतम रूप ॥ २३ ॥ आपे आप विचारतां, मन पामे विसराम ॥ रस स्वाद सुख उपजे, अनुभव ताको नाम ॥ २४ ॥ अनुभव चिंतामण रतन, अनुभव हे रस कूप ॥ अनुभव मार्ग मोक्षको, अनुभव शुद्ध स्वरुप ॥ २५ ॥ चिदानंद चिन्नमय सदा, अविचल भाव अनंत ॥ निर्मल ज्योत निरंजनो, निरालंब भगवान् ॥२६॥ केत कमल पर पंथकी, नीसंगे निरलेप ॥ जिहां विभाव दुर भावनो, नही लव लेशे खेप ॥ २७ ॥ जु नवनित बल जळवले, तब प्रगटे घृत खास ॥ तब अंतर आतम थकी, परमातम परकास ॥२७॥ सुद्धातम भावे रहे, तब प्रगटे निर्मल ज्योत ॥ ते त्रिभुवन शिर मुगट मणी, गइ पाप सवि गोत ॥ २ए ॥ निज स्वरूप रहेतां थकां, पर स्वरूपको भास ॥ सहेज भावथी संपजे, उर ते वचन विलास ॥३०॥ अंतर दृष्टि देखीये, पुद्गल चेतन रूप ॥ पर परण-

ती होय वेगली, न पडे ते नव कूप ॥ ३१ ॥ अं-
तरगत जाण्या विना, जे पहेरे मुनी वेस ॥ शुद्ध
क्रिया तस नवि होये, इम जाणी धरो नेह॥३२॥
अंतरगतनी वातडी, नवि जाणे मति अंध ॥ के-
वल लिंगधारी तणो, न करो ते प्रसंग ॥ ३३ ॥
अंतर आतम स्वभाव छे, ते जाणे मुनिराय ॥
कर्म मेल दूरे करे, इम जाणो मनमांहि ॥ ३४ ॥
आतम वस्तु स्वभाव छे, ते जाणे रिपि राय ॥
अध्यातम वेदी होयके, इम जाणो मनमांहि॥३५॥
आतम ध्याने पूर्णता, रमता आत्म स्वभाव ॥
अष्ट कर्म दूरे करे, प्रगटे शुद्ध स्वभाव ॥ ३६ ॥
लाख कोम वरसां लगे, किरियाये करी कर्म ॥
ग्यानी सासो सासमां, इम जाणे ते मर्म॥३७॥
अंतर मेल सवि उपसमे, प्रगटे शुद्ध स्वभाव ॥
अव्यावाध सुख भोगवे, करी कर्म अभाव ॥३८॥
मद्रूप रुद्धि लेवा भणी, अष्ट कर्म करो दूर ॥

अष्ट करमना नाशथी, सुख पामे जरपूर ॥३ए॥
संतोषी सदा सुखी, सदा सुधा रस लीन ॥ इं-
द्रादिक जस आगले, दीसे दूखीया दीन ॥४०॥
जे सुख नही सुररायने, नहि राया नहि राय ॥
जे आतम सुख अनुजवे, ते संतोष पसाय॥४१॥
सुरगुण सुख त्रिहुं कालनां, अनंत गुण ते कीध ॥
अनंत वर्गे वर्गित कर्यो, तोपण सुख समीध॥४२॥
ते सुखनी इछा करो, तो मुको पुजल संग ॥ अ-
ल्प सुखने कारणें, डुःख जोगवे परसंग ॥४३॥
[अथ परमातम लक्षण.] न्यारो आप स्वरूपमां ॥
न्यारो पुजल खेल, सो परमातम जाणीयें ॥ नहि
जस भवको मेल ॥४४॥ नामातम बहिरातमा,
थापना कारण जेह ॥ सो अंतर द्रव्यातमा, प-
रमातम गुण गेह ॥४५॥ जावातम सो देखीयें,
कर्म मर्मको नाश ॥ जो करुणा जगवंतकी, जावे
जाव उदाश ॥४६॥ परम अध्यातमने लखे, स-

दगुरु केरे संग ॥ तिनको नव सफलो हुवे, अविहड़ प्रगटे रंग ॥ ४७ ॥ धर्म ध्यानको हेतु एह, शिव साधनको खेत ॥ एसो अवसर कब मिले, चेत सके तो चेत ॥४८॥ वक्ता श्रोता सवि मीले, प्रगटे निज गुण रूप ॥ अक्षय खजानो ग्यानको, तीन भुवनको न्रूप ॥४९॥ अष्ट कर्म वन दाहिके, न्नये सिद्ध जिन चंद ॥ तासम जो अप्पा गणे, ताकुं वंदे इंद्र ॥ ५० ॥ कर्म रोग औषध समी, ग्यान सुधा रस वृष्टि ॥ शिव सुख अमृत सरोवरे, जय२ सम्यक् दृष्टि ॥५१॥ ग्यान वृक्ष सेवो न्नविक, चारित्र समकित मूल ॥ अमर अगम फल पद लहे, जिनवर पद विफूल ॥ ५२ ॥ इति श्री अध्यात्म बावनी संपूर्णम् ॥

॥ अथ ज्ञान पच्चीशीना दोहा ॥

सूरनर तिरिजगज्योतिमें, नरक निगोद न्नमंत ॥ महा मोहकि नींदसो, सोये काल अनंत

॥१॥ जेसे ज्वरके जोरमें, भोजनकी रुची जाय॥ तेसेकु कर्मके उदे, धर्म वचन न सोहाय ॥ २॥ लागे भूख ज्वरके गये, रुचीशुं लेइ आहार । अशुभ मिटे शुभके जगे, जाणें धर्म विचार॥३॥ जेसे पवन झकोरते, जलमें उठे तरंग ॥ तौं मनसा चंचल भइ, परिग्रहके परसंग ॥ ४ ॥ जहां पोन नहि संचरे, तहां न जल कल्लोल॥ तौं सब परिग्रहकुं तजे, मनसा होए अडोल ॥५॥ जों काहु विषधर डसें, रुचीसो नीवचवाय ॥ तौं तुम-ममताशुं मढे, मगन विषय सुख पाय ॥६॥ निव-रसन परसे नहिं, निरविष तन जब होय ॥ मोह घटे ममता मिटे, विषय न वंछे कोय ॥७॥ ज्यौं नौका छिद्र चढे, बुडे अंध अदेख ॥ तौं तुम भवजलमें पडे, वीन विवेक धरी भेख ॥ ८॥ जहां अखंडीत गुण लगे, खेवट शुद्ध विचार ॥ आतम रुची नौका चढे, पावहु भवजल पार॥९॥

ज्यौ अंकुश माने नही, महामतंग गजराज ॥ तौ मन त्रसनामें फीरे, गीने न काज अकाज॥१०॥ ज्यौ नर दाउ उपावके, गहीआंने गज सोध ॥ त्यौया मन वस करन को, निर्मल ध्यान समाध ॥११॥ तिमिर रोग सौ नयन ज्यौ, लखन-उकी उर॥त्यौ तुमसे संशयमे पडे, मिथ्या मतकी दोर ॥ १२ ॥ ज्यौ औषध अंजन कीये, तिमिर रोग मीट जाय ॥ त्यौ सदगुरु उपदेश सौ, संसै वेग वीलाय ॥१३॥ जइसे सब जादु जरे, दारावतिकी आग ॥ त्यौ तुम मायामे परे, कहां जाउगे जाग ॥१४॥ दीपायन सौते बचे, जे तपसी नीग्रंथ ॥ तजी माया समता ग्रहो, एह मुगती को पंथ ॥१५॥ ज्यो कुंधातुके फेड सो, घटी वढा कंचन कांत ॥ पुन्य पाप करी त्यौ जए, मुढातम वहु जात ॥ १६ ॥ कंचन निज गुन नहि तजे, बानहिनके होत ॥ घट घट अंतर आंतमा, सहज सुभाउ उद्योत ॥ १७ ॥ पंना पीट पकाइ

ये, शुद्ध कनक ज्यो होय॥त्यौ परगट परमातमा
पुन्य पाप मल खोय ॥ १८ ॥ परव राहुके गहन
सौ, सुर सोम छवि छीन ॥ संगती पाय कुसा-
धुकी, संजत होत मलीन ॥१९॥ नींबादिक चं-
दन न्नए, मलयाचलकी वास ॥ दुरजन ते सज्जन
भये, रहेत साधुके पास ॥२०॥ जैसै ताल सदा
भरे, जल आवे चिहु ओर ॥ तैसै आश्रव द्वार
सो, कर्म बंधकौ जोर ॥ २१ ॥ ज्युं जल आवत
मुदी यै, सुकै सरवर पान ॥ तैसै संवरके कीयै,
कर्म नीर्जरा जान ॥२२॥ ज्यौ बुटी संयोग ते,
पारा मुर्छित होय ॥ त्यौ पुद्गल सौ तुम मिले,
आतम शक्ति समोय ॥२३॥ मेली खटाइ मां-
जीये, पारा परगट रुप ॥ शुकल ध्यान अभ्यास
ते, दरशन ज्ञान अनुप ॥२४॥ कहि उपदेश ब
नारशी, चेतन अब कछु चेत ॥ आयु बुझावत
आयुकौ, छदे करण के हेत ॥२५॥ इति ॥

॥ श्री ॥

॥ चउसरण पयन्नो ॥

॥ श्री वित्तरागाय नमः ॥

परम पद प्राप्तिनो बीज भूत माटे ए चउस रण अध्ययन कल्याण भूत छे. एहना प्रारंभने विषे त्रण मंगळ छे. पेहेलो भाव मंगळ सामाय कादिक छे. आवश्यकनो अर्थ वखाणवा रुप॥१॥

बीजुंः—भाव मंगळनो कारण द्रव्य मंगळ गजादिक चउद स्वप्न तिर्थंकरनी माता देखे ते जेनो उच्चार करवाथी सर्वे जिनगुण स्मरण थाय.॥२॥

त्रीजुंः—वर्त्तमान शासनपति श्री वर्द्धमान भगवंतने नमस्कार करवा रुप मंगळ. ॥३॥

ए त्रण मंगळ एमांथी प्रथम मंगळ खडाव श्यक छे. ते कहेछे. अथवा सामायकादिक खडा वश्यके करी संयुक्त जे होय ते प्राये चउसरण

अंगीकार करे. माटे प्रथम सामायकादि आवश्य कनुं स्वरुप कहीए छीए.

सावज्ज जोग विरइ, उक्कित्तण गुण वउ पडिवत्ती ॥ खलीअस्स निंदणावण, तिगिछ गुण धारणा चेव ॥ १ ॥

अर्थः—सावद्य एटले पाप सहित मन वचन कायानो व्यापार तेनी विरति एटले ते निवरति ते सामायक आवश्यके करीए. उत्कीर्त्तना एटले जिनगुणनी स्तवना. ते चोवी सत्थय आवश्यके करीए. वळी ज्ञान दर्शन चारित्रादिक गुणवंत गुरुनी प्रतिपति शेवा भक्ति ते वंदणा आवश्य के करीए. अतिचारनी निंदा गर्हा ते प्रतिक्रमण आवश्यके करीए. अतिचार रुप भाववर्ण चांउ तेनी चिकित्सा कहेतां औषध रुप ते कार्योत्सर्ग आवश्यके करीए. उत्तरोत्तर गुणनी धारणा एट ले अधिकथी अधिक विरतादिक गुणनी धारणा

ते प्रत्याख्यान आवश्यके करीए. निश्चें ॥१॥

हवे कांइक विशेष थकी ए सामायकादिक
छ आवश्यकनो स्वरुप, अने चारित्र विशु
द्धादिक रुप फळ कहीएं छीये.

चारित्तस्स विसोही, कीरइ सामाइएण
किल इहयं ॥ सावज्जे यर जोगाणं,
वज्जणा सेवणत्तणउ ॥ २ ॥

अर्थः—समता भाव रुप सामायक तेणे पांच सुमति त्रण गुप्ति ए अष्टवीध चारित्राचार, तेनी विशुद्ध निर्मळता करीए छीए.

केवीरीते करीए तो के:—सावद्य इतर निरवद्य जोग व्यापार तेना वर्जवा थकी, आसेवना थकी, एटले सावद्य व्यापार वर्जवे करीने निरवद्य पाप रहित व्यापारने आदरवे करी निश्चे इह जिन शासनने विषे सामायक छे पण अन्य दर्शनने विषे नथी. ॥ २ ॥

चारित्राचारनी शुद्धि कही. हवे दर्शनाचारनी शुद्धि कहीए छीए.

दंसण यार विसोही, चउवीसायछ्‌एण किज्जइअ ॥ अच्च भूव गुण कित्तेण, रुवेणं जिण वरिंदाणं ॥ ३ ॥

अर्थः—जिन वरिंदनो अति अद्भुत लोगस्स उज्जोअगरे इत्यादि गुणोत्किर्त्तन रुप चोवीस तीर्थंकरोनो स्तवन तेणे निःसंकीतादिक अष्टविध दर्शनाचारनी विशुद्धि निर्मळता करीए छीए ॥३॥

हवे दर्शनाचारनी शुद्धि कही हवे ज्ञानाचारादिकनी शुद्धि कहीए छीए.

नाणा इआउ गुणा, तस्संपन्न पडिवत्ति करणाउ ॥ वंदण एणं विहिणा, किरइ सोहीअ तेसितु ॥ ४ ॥

अर्थः—निश्चे ज्ञानादिक एटले ज्ञान दर्शन चा

रित्र जे गुणछे ते गुणोए करी सहित गुरुनी प डिपत्ति सेवा ज्ञक्ति करवा थकी विधिए करीने एटले वांदणाना बत्रीस दोष छे ते दुर करीने अने वांदणाना पचीस आवश्यक छे. ते अंगीकार क रीन वंदणावश्यके ते काळ विनयादि अष्टविध ज्ञा नाचारादिकनी शुद्धि निर्मळता करीए छीए ॥४॥

ज्ञानाचारनी शुद्धि कही. हवे व्रत संबंधि तथा ज्ञानादिक संबंधि अतिचारनी शुद्धि कहीए छीए.

खलिअस्सय तेसिं पुणो, विहिणा जं निंदणाइ पडिकमणं ॥ तेणं पडिक्कमणेणं, तेसिंपिए कीरये सोही ॥ ५ ॥

अर्थः—व्रत संबंधी अतिक्रम व्यतिक्रमादि क अपराधनी वळी ते ज्ञानादिकनी विधिये करी एटले सिद्धांतने अनुसारे जे निंदा गर्हादिक करवुं ते प्रतिक्रमण कहीए. ते रुप जे प्रतिक्रमण छे ते

व्रत संबंधि अतिचारनी ते ज्ञानाचारादिकनी वि शुद्धि करीए छीए. ॥ ५ ॥

हवे पडिकमणुं करतां थःकता रह्या जे अतिचार दुर करवाने अर्थे कहीए छीए.

चरणा इआ इआणं, जहक्कम्मंवणचि मिछ रुवेणं ॥ पडिकमणा सुद्धाणं, सोही तह काउसग्गेणं ॥ ६ ॥

अर्थः—आलोयणा पडिकमणादिक दशविध प्रायश्चितने विषे यथाक्रमे अनुक्रमे गणतां पांच मो प्रायश्चित छे. एवो अतिचार रुप जे व्रण चांदो ते दुर करवाने औषध रुप एवो तथा प्रकारनो काउस्सग आवश्यक पडिकमणु करतां अशुद्ध अथवा अर्थ अशुद्ध रहेला एवा चरणातिगादि तेनी एटले चारित्र संबंधि अतिचारादिक कहीए ते आदे देश सर्वे अतिचार तेनी शुद्धि निर्मळता करीए छीए ॥ ६ ॥

हवे तपाचार अने वियाचारनी शुद्धि कहीएछीए.

गुण धारण रुवेणं, पच्चरकाणेण तव इआरस्स ॥ विरिआ यारस्स पुणो, सवेहि विकीरए सोही ॥ ७ ॥

अर्थः–विरति प्रमुख गुणोनी धारणा रुप एटले उत्तरोत्तर प्रधानथी प्रधान गुणोनी धारणा ते रुप दस विध पच्चरकाण अथवा सत्तावीस प्रकारे पच्चरकाण छे तेणे द्वादशविध तप संबंधी अतिचारनी वळी पंचविध वियाचार संबंधी अतिचरनी सर्वे आवश्यके पण एटले सामायकादिक छ आवश्यके करी शुद्धि करीएछीए. ॥ ७ ॥

विरति थकी आश्रव निरोध थायछे ने आश्रव निरोध थकी तृष्णानो उच्छेद थाय छे ते थकी अतुल्य उपसम, ते थकी प्रत्याख्यान शुद्धि, ते थकी चारित्र निर्मळता, ते थकी कर्म विवेक, ते थकी अपूर्व करण, ते थकी केवळ ज्ञान, ते थकी मोक्ष.

एने उत्तरोत्तर गुण कहीए.

अणागय मइक्कंतं इत्यादि दशविध प्रत्याख्यान छे. ते प्रत्याख्यान भाष्यमांहि जाणवुं एवं स चावीश विर्याचार पंचविधी १ तपवीर्य २ गुणवीर्य, ३ चारित्र वीर्य, ४ समाधिवीर्य, ने ५ आत्मवीर्य. इत्यादि

हवे मंगळ रुप गजादिक चउद स्वप्न कहीएछीए

गयवस सीह, अभिसेय दाम ससि
दिणयरं जय कुंभ ॥ पउमसर सागर
विमाण, भवण रयणुच्चय सिहिंच ॥७॥

अर्थः—१ गज-हाथी, २ वृषभ-बेल, ३ सिंह. ४ अभिषेक करती देवी ५ पुष्पनी माळा. ६ चंद्रमा ७ सूर्य ८ ध्वज ए कुंभ १० पद्मसरोवर ११ खीर समुद्र १२ देवलोकथकी तिर्थंकर अवतरवानी अपेक्षाए विमान अने नरकथकी तिर्थंकर आववानी अपेक्षाए भवन जाणवुं अने १३ रत्ननो ढगलो अने

१४ निर्धूम अग्नि ए चउद स्वप्न प्रते तिर्थंकरनी माता देखे अति निर्मळ जिन गुण स्मरणना कारण मंगळरुप चउद स्वप्न कह्यां ॥ ७ ॥

हवे शासन पति महावीर स्वामिने नमस्कार करी चउसरण अध्ययन प्रत्ये कहीए छीए.

अमरिंद नरिंद मुणिंद, वंदिअं
वंदिउ महावीरं॥ कुसलाणुबंधिबंधुर,
मज्झयणं कित्तइस्सामि ॥ ए ॥

अर्थः—चोवीसमा तिर्थंकर श्रीमहावीर प्रते वांदीने चउसरण अध्ययन प्रत हुं स्तवीश. ते महावीर केवा छे तो केः—देवेन्द्रोए, नरिंद्रोए, मुनिंद्रोए वांदेला. केवो ते अध्ययन छे तो केः-मोक्षप्रते परंपराए करी देणहार, वळी ते अध्ययन मनोहर छे सर्व जीवना उपर उपकार करवा माटे ॥ए॥

हवे ए अध्ययन विषे त्रण अधिकार छे ते कहे छे.

चउसरण गमण दुक्कड, गरिहासुक्कडा

णमोअणाचेव ॥ एसगणो अणवरयं,
कायव्वोकुसलहेउत्ति ॥ १० ॥

अर्थः—अरिहंतादिक चार शरणनुं अंगीकार करवुं, दुष्कृतनी एटले हिंसादिक पापनी निंदा गर्हाकरवी, अने सुकृतनी अनुमोदना अने शुभ कार्यनी प्रसंसा निश्चे करवी. ए त्रण अधिकारनो गण मोक्षनो हेतु छे. एम विचारीने भव्य प्राणीउए निरंतर करवा योग्य छे. एटले चउसरण अंगीकार करवा योग्य छे दुष्कृतनी निंदा करवा योग्य छे अने सुकृतनी अनुमोदना करवा योग्य छे. ॥१०॥

हवे चउसरण गमण प्रथम अधिकार कहीएछीए

अरिहंत सिद्ध साहू, केवली कहीउ
सुहावहो धम्मो ॥ ए ए चउरो चउ
गइ, हरणा सरणं लहइ धन्नो ॥११॥

अर्थः—इंद्रादिकोए करेली पूजाने योग्य, सकळ कार्य सिद्ध कर्यां छे, नीपजाव्यां छे जेणे, साधु मोक्ष सुखना साधनहार. श्री केवळज्ञानीउए कहेला सुखनो आपणाहार एवो. वळी धर्म दुर्गति विषे पडता प्राणीउने धारवावाळो एटले राखवावाळो एवो ए अरिहंतादि चार ते चार गतिना हरवावाळा छे. पांचमी सिद्ध गतिमां पहोचाडवावाळा छे. ते कारणे अरिहंतादिक चार प्रत्ये शरणपणे लहेछे एटले पामेछे. अंगीकार करेछे, कोण अंगीकार करेछे ते कहेछे तोकेः—धन्य कृत्य पून्य प्राणी, होय ते. ॥ ११ ॥

प्रथम अरिहंत प्रत्ये शरण अंगीकार करतो छतो केवी मुद्रा धरेछे ते कहेछे.

अह सो जिणभत्ति भरुछ, रंत रोमंच कंचुअ करालो ॥ पहरिस पणउ म्मीसं, सीसंमि कयंजली भणइ ॥ १२ ॥

अर्थः—हवेतिर्थंकरने विषे भक्ति तेनो समूह तेह थकी उदयने पाम्यो एटले विकस्वर थयो जे रोमराय कंचुक तेण करी कर्म शत्रुने काळ, विकाळ एटले जयने उपजाववावाळो थयो हतो एवो वळी अति हर्ष थकी प्रणामीत तेणे आकुळ जेम होय तेम थयो हतो अथवा अति हर्ष थकी आनंदनां आंसु गद्गद् स्वर तेणे करी आकुळ जेम होय तेम थयो हतो एवो वळी मस्तकने विषे करीहे रचीहे अंजलि जेणे, एटले जोड्याहे बे हाथ जेणे एवो थयो हतो ते धन्य कृत्य पुन्य पुरुष साधु प्रमुख जणेहे. ते कहेहे. ॥१४॥

हवे अरिहंत सरण अंगीकार करतो हतो साधु प्रमुख पुरुष जे जणेहे ते दश गाथाए करी कहीए हीए.

राग दोसारीणं, हंता कम्मठ गाइ
अरिहंता ॥ विसय कसायारीणं,

अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १३ ॥

अर्थः—राग द्वेष रुप वेरीयोना हणवावाळा, वळी ज्ञानादिक आठ कर्मनो अने आदि शब्द थी परिसह उपसर्ग ते रुप वेरी तेना हणवावाळा, वळी पांच विषय अने चार कषाय ते रुप वेरी तेना हणवावाळा, अथवा विषय कषायना शत्रुवे ने वचनना चूपण एवा जे अरिहंत ते मारे शरण रक्षानो करणहार थाउ ॥ १३ ॥

रायसिरि मवकमित्ता, तव चरण डुच्च रं अणुं चरित्ता ॥ केवल सिरि मरह ता, अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १४ ॥

अर्थः—राजश्री मत्ये एटले राज्य लक्ष्मी प्रत्ये छांडीने सामान्य साधु दुःखे आचरी शके एवा तपनुं आचरण सेवी ते मत्ये आचरीने शेरीने केवळज्ञान रुप श्री लक्ष्मी तेने योग्य एवा जे अरिहंत ते मुजने शरणपणे थाउ.१४

थुइ वंदण मरहंता, अमरिंद नरिंद
पूअ मरहंता ॥ सासय सुह मरहं
ता, अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १५ ॥

अर्थः—स्तुति, स्तवन, गुणोत्कीर्त्तन, वंदण, न
मस्कार तेने योग्य. वळी देवीन्द्र नरिंद्रोए करेल
जे पूजा तेने योग्य वळी सास्वत सुख तेने योग्य
एवा जे अरिहंत ते मुजने शरणपणे थाउ॥१५॥

परमण गयं मुणंता, जोइंद माहिंद
झाण मरहंता ॥ धम्म कहं अरहंता,
अरिहंता हुं तुमे शरणं ॥ १६ ॥

अर्थः—परना मनागत्य भाव ते प्रते जाणवा
वाळा वळी योगिन्द्र महींन्द्रोना ध्यान तेने योग्य
एटले योगीन्द्र महींन्द्र ध्यान धरे छे जेनो वळी
दानादिक चार प्रकारे धम कथा तेने योग्य एवा
अरिहंत ते मुजने शरणपणो आधारपणेथाउ. ।१६।

सव्व जिआण महिंसं, अरहंता सच्च
वयण मरहंता ॥ बंभव्वय मरहंता,
अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १७ ॥

अर्थः—सर्व जीवोनी अहिंसा, दया, तेने योग्य, अने सत्य, निरवद्य, स्वपर हितकारी वचन तेनें योग्य वळी ब्रह्मव्रत, अढार भेदे मैथुन, कुशीलनो त्यागरुप शीळव्रत तेने योग्य एवा जे अरिहंत ते मुजने शरण पणे थाउ. ॥ १७ ॥

उसरण मव सरित्ता, चउतीसं अइ
सइ निसेवित्ता ॥ धम्म कहंच कहंता,
अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १८ ॥

अर्थः—समोशरण प्रत्ये शात्तावीने एटले स मोसरण मांहे वेसीने चोत्रीश अतिशय प्रत्ये से वीने वळी दानादि चार प्रकार धर्म कथा प्रत्ये क हेता कहेता मोक्ष जाय. एवा जे अरिहंत ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ १८ ॥

ए गाइ गिराणेगे, संदेहे देहिणं
समंछित्ता ॥ तिहु अणमणुसासंता,
अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ १ए ॥

अर्थः—देहधारीउना एटले नव्य प्राणीउना अनेक जे संदेह, संशय ते प्रत्ये एक वाणीए करी समयकाळे एटले एकज वारे छेदीने, अथवा सम्यक् प्रकारे उछेदीने एटले दुर करीने त्रण भुवन प्रत्ये अनुसासना करता, एटले हितशिक्षा देता मोक्षे जायछे. एवाजे अरिहंत छे ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ १ए ॥

वयणा मएण भुवणं, निव्वा वंता
गुणेसु ठावंता ॥ जिअ लोए मुघरंता,
अरिहंता हुं तुमे सरणं ॥ २० ॥

अर्थः—वचन रुप अमृत तेणे करीने त्रण भुवन प्रत्ये एटले त्रण भुवनना नव्य जीवो प्रत्ये

गारता एटले विषय कषायरुप अग्निथी निवारता अथवा एम कहीए के गारीने एटले त्रण भुवन ना भव्य जीवोनी विषय कषायरुप अग्निप्रत्ये होलवीने सम्यक् ज्ञानादि गुणोने विषे स्थापता स्थापीने जीव लोक प्रत्ये एटले भव्य जीवो प्रत्ये संसार रुप कूप थकी उध्धरता काढता अथवा उ ध्धरीने काढीने जे मोक्षे जायछे एवा जे अरिहंत ते मुजने शरणपणे थाउ ॥ २० ॥

अच्च भूअ गुणवंते, निअजस ससिहर पयासिय दिअंते ॥ निअय मणाइ, अणंते, पडिवन्नो सरण मरिहंते ॥२१॥

अर्थः—अति अद्भूत गुणोवाळा पोताना यश रुप चंद्रमाए करीने प्रकाशित कर्यो छे एटले प्र काशवंत उजळो कर्यो छे दिशानो अंत जेणे, एटले सर्व लोकमां जेनो यश रुप चंद्रमा उद्योत करेछे निश्चय नथी आदि, नथी अंत जेना, माहा विदेह

क्षेत्रनी अपेक्षाए अरिहंत पद सदा पामीये एवा अरिहंतो प्रत्ये शरणपणे हुं पामेलोछुं ॥२१॥

उज्जिय जर मरणाणं, सम्मत्त दुक्खत्त-
सत्तसरणाणं ॥ तिहुअण जण सुहयाणं,
अरिहंताणं नमोत्ताणं ॥ २२ ॥

अर्थः—ते अरिहंतो प्रत्ये नमस्कार थाउ, केवा ते अरिहंत तोकेः—दुर कर्यो छे जरा मरणजेणे वळी ते अरिहंत केवा छे तोकेः—समस्त दुखोए करी अति पीडित एवा सत्व प्राणीउ तेने जे शरण छे आधारभूत छे वळी केवा ते अरिहंततोके त्रण भूवनना लोकने जे सुखदायक छे ते अरिहंत प्रत्ये मारो नमस्कार थाउ. ॥ २२ ॥

हवे सिद्धनुं सिद्ध शरण स्वरुप कहे छे.

अरिहत सरण मल सुद्धि, लद्ध सुवि
सुद्ध सिद्ध बहुमाणो ॥ पणय सिर रइ-
अकर कमल, सेहरो सहरि संत्रणइ२३।

अर्थः—अरिहंत शरण करवे करीने थइ जे कर्म मलनी शुद्धि तेणे करी लाध्यो छे (पाम्यो छे) अति निर्मळ सिद्धो प्रते बहुमान अंतरंग प्रेम जेने, एटले सिद्धोना गुण गावाने मन थयुंछे जेनुं एवो छतो प्रणीत शिरने विषे नमेलो मस्तक तेने विषे रच्योछे हस्त कमळरुप शिखर मुगट जेणे, एवो छतो हर्ष सहित ते कहे छ. "॥२३॥

हवे छ गाथाए करी सिद्ध शरण कथन कहे छे.

कम्मठ खय सिद्धा, साहाविअनाण दंसण समिद्धा ॥ सव्वठ लद्धि सिद्धा ते सिद्धा हुं तुमे सरणं ॥ २४ ॥

अर्थः—ज्ञानावरणादिक अष्ट करमना क्षय थकी जे प्रसिद्ध छे तथा स्वाभाविक केवळज्ञान केवळ दर्शन, तेणे करी जे समृद्धछे, वृद्धि पामेला छे, सिद्ध थयाछे. सर्व अर्थनी लब्धिनी प्राप्ति जेने, अथवा सर्व अर्थनी लब्धिनुए करी जे कृत्याकृत्य थया छे

एवा जे सिद्ध छे ते सिद्ध भगवंत मुजने शरणपणे थाउ. ॥ २४ ॥

तिअलोयमत्थयत्था, परम पयत्था
अचिंत सामत्था ॥ मंगल सिद्ध पयत्था,
सिद्धासरणं सुह पसत्था ॥ २५ ॥

अर्थः—त्रण लोकना मस्तकने विषे जे रह्या छे वळी परम पद मुक्ति पद एने विषे जे रह्याछे वळी अचिंत् सामर्थ्य छे जेने विषे एटले विचारमां नहीं आवे एवी शक्ति छे जेने विषे, एटले अनंत शक्तिना जे धारणहारछे, वळी मंगळरुप, कल्याण रुप, एवा जे सिद्ध पद छे तेने विषे जे रह्या छे. वळी शाश्वत सुखे करीने जे प्रसस्त छे रुडा छे एवा जे सिद्धछे ते मुजने शरण पणे थाउ. ॥२५॥

मूल खय पडिवरखा, अमूढ लरखा
सजोगि पञ्चरखा॥ साहाविअत्त सुरखा
सिद्धा सरण परम मुरखा ॥ २६ ॥

अर्थः–मूळथी नखेड्योछे प्रतिपक्ष कर्मशत्रु जेणे, वळी संसारना मूळ मिथ्यात् अविरति,कशायादिक छे तेनो क्षय करवाने विषे जे वेरी छे, वळी मूढपणा रहित लक्ष छे स्वरुप छे जेनो, संयोगीजने जे प्रत्यक्ष छे एटले केवळज्ञानीजने जे दृष्टिगोचर छे वळी स्वन्नाविक पाम्यो छे सुख जेणे, जे उत्कृष्ट मोक्ष थयाछे आठे कर्मथी जे मुकाणा छे एवा जे सिद्ध छे ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ २६ ॥

पडिपिल्लिअ पडिणीआ, सम्मग्ग झाणग्गि दड्ढ भव बीया ॥ जोइ सरसरणीया, सिद्धा सरणं समरणीआ॥२७॥

अर्थः–प्राति पेस्याछे दूर कर्याछे प्रतनिक कर्मशत्रु जेणे, वळी समग्र ध्यान अग्निए करी, एटले शुक्ल ध्यान रुप अग्नि तेणे करी दग्ध कर्यो छे नस्म कर्योछे नवनो बीज संसारनो बीज मो

हादिक जेणे, वळी योगीश्वर गणधरादिक तथा छद्मस्थ तिर्थंकर तेने स्मरणीय छे, ध्यावा योग्य छे. सर्व भव्य प्राणीउने स्मरवा योग्य छे. आराधवा योग्यछे. एवा जे सिद्ध छे ते मुजने शरण पणे थाउ. ॥ १७ ॥

पाविअ परमाणंदा, गुण नीसंदा वि
दिन्न भव कंदा ॥ लहुइ कय रवि चं
दा, सिद्धा सरणं खविअ दंदा ॥१८॥

अर्थः—पमाड्यो छे जीवने परम आनन्द उत्कृष्ट सुख जेणे, अथवा पाम्योछे परमआनंद जेणे, वळी सम्यक् ज्ञान दर्शनादिक गुणोनो जे सारभूत छे अथवा गुण छे सार प्रधान जेने विषे वळी विदार्यो छे छेद्यो छे संसारनो मूळ राग द्वेष मिथ्यात्व मोह जेणे, वळी लघु कर्याछे एटले नाना कर्याछे सूर्य चंद्रमा जेणे, सूर्य चंद्र तो मित क्षेत्र प्रकाशित छे अने सिद्धतो लोकालोक प्रकाशी छे

वळी खपाव्यो छे द्वंद संग्रामादिक जेणे एवा जे सिद्ध छे ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ २८ ॥

उवलद्ध परम बंभा, डुल्लह लंभाविमुक्क सारंभा ॥ नूवण घर धरण खंभा, सिद्धा सरणं निरारंभा ॥ २९ ॥

अर्थः—लाध्यो छे उत्कृष्ट ज्ञान जेणे दुर्लभ जे मोक्ष तेनो, लाभ थयोछे जेहने त्रण भुवन रुप घर प्रत्ये धारवाने जे स्थंभ समान छे एटले सिध्ध परमात्मा त्रण भुवनना लोकने आधार छे जे प्राणी सिध्ध परत्माने ध्यावे ते दुर्गति मांही न पड वळी सिद्ध केवा छे—छ जीवनी कायादिकना आरंभ थकी जे निकळ्या छे एवा जे सिध्ध छे ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ २९ ॥

सिद्ध सरणेण नय बंभ हेउं, साहुगुण जणिअ अणुराउ ॥ मेअणि मिलंत सुपसउ, मछउ तछिमं भणइ ॥ ३० ॥

अर्थः—सिध्ध शरणे करीने निश्चे व्यवहार नय सहित ब्रह्मज्ञान तेनुं हेतु कारण एवो जे साधु मुनिराजना गुण तेने विषे उपन्यो छे अनुराग साचो प्रेम जेने एवो छतो वळी भुमिने विषे मेळयो छे अति नम्रो मस्तक जेणे भूमि उपर स्थाप्युं छे अति रुडुं शिश जेणे एवो थयो छतो तत्र ते भूमिने विषे हवे जे आगळ कहेवुं छे ते कहेछे ॥ ३० ॥

हवे साधु शरण कहीए छीए.

जिअलोअ बंधूणो, कुगइ सिंधुणो पारगा महा भागा ॥ नाणाइ एहिं शिव सुक्क, साहगा साहुणो सरणं ॥३१॥

अर्थः—जीवलोकना एटले छ जीवनी कायाना जे बंधव छे मित्र छे वळी कुगति रुप समुद्रनो पार पाम्यो छे जेणे. वळी मोटा भाग्यना जे धणी छे. वळी ज्ञानादिक गुणे करीने जे शिव

सुखना साधक छे साधवावाळा छे एवा जे साधु ते मुजने शरणपणे थाओ ॥ ३१ ॥

केवलिणो परमोही, विउलमइ सुअह
रा जिणमयंमि ॥ आयरिय उवझाया,
ते सव्वे साहुणो सरणं ॥ ३१ ॥

अर्थः—केवळज्ञानी, परमअवधिज्ञानी, मन पर्यवज्ञानी, विपूलमति साधु, वळी सुतधर गीतारथ मुनिराज, वळी आचार्य, ज्ञानादि पांच आचारना धणी वळी उपाध्याय. (जेने पासे भणीए) त जिनमतने विषे ते सर्व साधु मुजने शरणभणी थाओ ॥ ३१ ॥

चउदस दस नव पुव्वी, दुवाल सिक्कार
संगिणो जेअ ॥ जिण कप्पा हालिंदि
अ, परिहार विसुद्धी साहूअ ॥ ३२ ॥

अर्थः—चौदपूर्वना धणी, दशपूर्वना धणी,

नवपूर्वना धणी, द्वादशांगीना धणी. एकादस अंगना धणी. जे साधु छे वळी जिनकल्पी साधु यथालंदी साधु अने परिहारविशुद्धि चारित्रना धणी साधु जिनमारगमां होय ते सर्वे साधु मुजने शरणभणी थाओ ॥ ३३ ॥

खीरासव महु आसव, संभिन्नस्सो
अकुठ बुद्धीअ ॥ चारण वेउव्विय पया
णुं, सारिणो साहुणो सरणं ॥ ३४ ॥

अर्थः—खीराश्रव लब्धिना धणी, मध्वासर लब्धिना धणी, संभिन्नस्रुत लब्धिना धणी, कोष्टबुद्धि लब्धिना धणी, वळी विद्याचारण साधु, जंघाचारण साधु, विक्रियलब्धिना धणी, पदानुसारि लब्धिना धणी एवा जे साधु छे ते मुजने शरण भणी थाओ ॥ ३४ ॥

उज्झिअ वयर विरोहा, निच्चम दोहा पसंत मुह सोहा ॥ अभिमय गुण संदो

हा, हय मोहा साहुणो सरणं ॥३५॥

अर्थः—वर विरोध थकी जे रहित छे वळी नित्यद्रोह थकी एटले विश्वासघात थकी जे रहित छे वळी प्रसन्नमुखे करीने जे शोभायमान छे वळी भजिमत्त सत्पुरुषोए मानेला एवा वळी सम्यक् ज्ञानादिक गुणना ज समूह छे वळी हण्यो छे मोह अज्ञान जेणे एवा जे साधु छे ते मुजने शरणपणे थाओ ॥ ३५ ॥

खंभिअ सिणेह दामा, अकाम धामा निकाम सुह कामा ॥ सुपुरिस मणाभि रामा, आया रामा मुणी सरणं ॥३६॥

अर्थः—छांड्यो छे तोडी नांख्यो छे. पुत्र कलत्र शरीरादिकनो स्नेहराग रुप दोरडो जेणे, वळी नथी काम विषयाभिलाष अने धाम घर जेहने निष्कामे निर्विकार सुखना वंछवावाळा, वळी आचार्यादिक सत्पुरुषोना मनने आनंदना उ

पजावववावाळा. वळी परिपूर्ण ज्ञानानंद आत्मस्व रूपने विषे रमवावाळा अथवा आत्मा ठे आराम नंदन वन समान जिहां जव्य जीवोने ज्ञानक्रिडा करवा माटे अथवा ज्ञानादिक पंच आचारने विषे गमणना करवावाळा एवा जे साधु ते मुजने शरण नथी थाउ. ॥ २६ ॥

मिल्हिय विषय कषाया, उज्झिय घर घरणि संग सुहसाया ॥ अकलि अहरिस विसाया, साहू सरणं गय पमाया॥२७॥

अर्थः—मेलाया ठे, छांड्या छे शब्दादिक विषय क्रोधादिक कषाय जेने; वळी परिहर्या छे घरनो, स्त्रीनो संग, समागम सुख स्वाद जेने, वळी नथी कल्प्यो, नथी संघर्यो, हरख विषवाद जेणे वळी गयो छे पंच अष्ट प्रकारे प्रमाद जेनो, एवा जे साधु ठे ते मुजने शरणपणे थाउ ॥ २७ ॥

हिंसाइ दोस सुन्ना, कय कारुन्ना

सयंभू रुपन्ना ॥ अजरामर पहखुन्ना,
साहू सरणं सुकय पुन्ना ॥ ३८ ॥

अर्थः—हिंसादिक दोषो थकी जे शून्य छे रहित छे. वळी सर्वे जीवने विषे कर्यो छे करुणा जाव जेने, वळी स्वयंमेव (पोतानी मेळे) प्रगट्यो छे सम्यक्त प्रज्ञाबुद्धि सम्यकबुद्धि ज्ञान जेने, अथवा स्वयंभूरमणनी पेरे विस्तारवंत छे. रुखप्रज्ञा एटले सम्यक्दर्शन ज्ञान जेनो अथवा पोतानी मेळे प्रगट्यो जे क्षायक सम्यक्त तेणे करीने जे पूरण छे जरेलो छे अथवा पोतानी मेळेज जरण पोषण करवावाळा उत्पन्न थया छे, प्रगट थयाछे वळी अजरामरनो पंथ एटले मोक्षनो मारग जिनागम तेने विषे जे निपूण छे वळी अभ्यासना करवावाळा छे. वली जलो कर्यो छे मुक्तिने योग्य ते पुण्य जेने, वली पवित्र छे आत्मा जेनो एवा जे साधु ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ ३८ ॥

काम विडंवण चुक्का. कलिमल मुक्का विविक्क चोरिक्का ॥ पावरय सुरय रिक्का, साहु गुण रयण चिच्चिक्का ॥ ३९ ॥

अर्थः—काम भोग विडंबणा थकी जे रहित छे. वळी पापथकी जे मुक्त छे वली आत्माथकी विरक्त कर्यो छे जूदो कर्यो छे चोरीनो भाव जेणे, वळी पाप रजनो कारण एवो जे मैथुन ते थकी जे रहित छे, वळी सम्यक ज्ञानादि गुणरत्न तेणे करी तेजवंत छे, एवा जे साधु छे ते मुजने शरण पणे थाउ. ॥ ३९ ॥

साहूत्त सुठिआजं, आयरिआइ तउ अ ते साहू ॥ साहू भणिएण गहिया, तम्हा ते साहूणो सरणं ॥ ४० ॥

अर्थः—समता परिणाम सदा निकाम करु णासिंधु जगत् बंधु, उग्रविहारी, परोपकारी, इ

स्यादिक साधुनुं स्वरुप तेने विषे सुस्थित ठे. अतिशय करी रह्यो ठे जे कारण माटे आचार्यादिक पांच आचार्य, उपाध्याय, प्रवर्त्तक, स्थविर, गणावच्छेद ए आचार्यादिक पांच पूर्वोक्त साधुना स्वरुप मांहे रहेला छे ते आचार्यादिक पांच साधु कहीए. साधु जणवे करीने में ग्रहण कीधा, त्रण काळना साधु ते कारण माटे ते त्रणे काळना साधु मुजने शरणपणे थाउ. ॥ ४० ॥

हवे धर्मशरण कहीए ठीए.

पडिवन्न साहू सरणो, सरणं काउं पूणो वि जिण धम्मं ॥ पहरिस रोमंच पवंच, कंचुअं चिअ तणु भणइ ॥ ४१ ॥

अर्थः—अंगीकार कर्यो ठे साधुनो शरण जेने एवो थयो ठे तो वळी पण जिनधर्म प्रत्ये शरणपणे करवाने इच्छतो थको अतिशय हर्षना वश थकी थयो जे रोमांच रोमकूपनो प्रपंच वि

स्तार रुप कंचुक तेणे करी अंचित् छे शोत्तायमा
न छे शरीर जेहनो एवो थयो छतो साधु प्रमुख
जे धन्य पुरुष छे ते कहेछे. ॥ ४१ ॥

पवर सुकएहिं पत्तं, पत्तेहिं विनवरि
केहिवि नपत्तं ॥ तं केवलि पन्नत्तं,
धम्मं सरणं पवन्नोहं ॥ ४२ ॥

अर्थः—ते धर्म प्रत्ये शरणपणो हुं पाम्यो छुं ते धर्म केवो छे प्रधान पुन्यवंत प्राणीउए पामेलो छे. वळी केटलाएक पात्र पुरुषोए पण ब्रह्मदत्त चक्रधरादिक भव्यपणानी अपेक्षाए भगवंत ते पुरुषोए पण न पामेलो एवो दुर्लभ वळी केवो ते धर्म केवळी तिर्थंकरे प्ररुपेलो ते धर्म प्रत्ये शरणपणो हुं पामेलो छुं. ॥ ४२ ॥

पत्तेण अपत्तेणय, पत्ताणिय जेण नर
सुर सुहाइं ॥ मुख सुहं पुण पत्तेणं,
न वरिं धम्मो सम्मे शरणं ॥ ४३ ॥

अर्थः—जे जिनधर्म पामवे करीने अथवा न पामवे करीने पण मनुष्य संबंधि देवता संबंधि सुख जीव पामे विशेष मोक्ष सुख तो ज्ञाव जिनधर्म पामवे करीनेज होय. एवो जे जैनधर्म ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ ४३ ॥

निद्दलीअ कलुस कम्मो, कय सुहज
म्मो खलीय कय अहम्मो ॥ पमुह परि
णाम रम्मो, शरणं मे होउ जिणधम्मो ४४

अर्थः—दळी नांख्यो छे विदार्यो छे कलुष मलीन कर्म जेणे. वळी कीधो छे शुज्ज जन्म जेने वळी उन्मूल्यो छे अधर्म पाप जेने जेम शत्रुने नगरादिकथी काढीए तेनी पेरे. वळी धर्म करवानी आदिने विषे धर्मनुं फळ उदय आवे ते समये जे सुंदर सुखदायक छे, एवो जे धर्म छे ते मुजने शरणपणे थाउ. ॥ ४४ ॥

कालत्तएवि नमयं, जम्मण जरा मरण

वांहि सय समयं ॥ अमयंच बहु मयं
जिण मयंच शरणं पवन्नोहं ॥ ४५ ॥

अर्थः--त्रण काळने विषे जे अमर छे एटले सर्व काळे जिनधर्म महाविदेह क्षेत्रनी अपेक्षाए पामीए वळी जन्म जरा मरण व्याधिनुना सैंकडो प्रते नुपशमावणाहार निवारणाहार छे जे. वळी अमृत समान छे. तिर्थंकर गणधरादिक घणा श्रेष्ठ लोकोए मानेलो छे, एवो जे जिनमत ते. सूतधर्म चारित्रधर्म ब प्रकारे धर्म ते प्रते शरण पणो हुं पाम्यो छुं. ॥ ४५ ॥

पसमिअ काम पमोहं, दिग दिठसु न
कलीअ विरोहं ॥ शिव सुह फलयम
मोहं, धम्मं शरणं पवन्नोहं ॥ ४६ ॥

अर्थः--अतिशे करीने शमाव्यो छे, टाळ्यो छे कामनो अति मोह उन्माद जेने. वळी दृष्टिए दीगमां आवे ते बादर एकेंद्रिया आदे दइ अने

दीठामां न आवे ते सूक्ष्म पांच स्थावरादिक अथवा दिठा ते रुपी पदार्थ पुद्गल स्कंध. अने न दीठा ते धर्मास्ति कायादिक पदार्थने विषे नथी पाम्यो विपरीतपणादि विरोध जेणे स्याद्वाद जिनमत छे माटे. कोइ पदार्थने विषे विरोध आववा न दिये वळी केवो छे शिवसुख फलनो देणाहार छे फळनो आपणहार छे एवो जे जिनधर्म ते प्रते शरणपण हु पाम्यो छुं. ॥ ४६ ॥

नरय गइ गमण रोहं, गुण संदोहं प
वाइ निक्खोहं ॥ निहणिअ वम्हह जो
हं, धम्मं शरणं पवन्नोहं ॥ ४७ ॥

अर्थः—नरकगतिने विषे गमण करतां रोकवा वाळो छे तथा क्षमादिक गुणोनो जे समूह छ वळी एकांतवादीउ मिथ्यादृष्टि लोको थकी गयो छे क्षोभ भय जेनो. वळी त्रास रहित छे अकंप छे एवो. वळी अतिशये करी हण्या छे मार्यो

ते मन्मथ कामदेव रुप योद्धा सुभट जेणे एवो जे जिनधर्म ते प्रते हुं शरणपणे पाम्यो छुं. ४७

भासुर सुवन्न सुंदर, रयणालंकार गारव महग्घं ॥ निहिमिव दोगच्चहरं, धम्मं जिणदेसिअं वंदे ॥ ४८ ॥

अर्थः—नीहीमीव के० निधान समान एवो वळी जिनराजनो देखाडेलो एवो जे धर्म सूतधर्म चारित्र धर्म ते प्रते हुं वांदुछुं:-ते धर्म निधान-भासुर के० केवळ ज्ञाने करीने देदीप्यमान छे. वळी ते धर्म नीधान केवो छे तो केः—सुवन्न के० अक्षर तेनी जे रचना पद गाथा आलावा बंधे करी सहित. एवो आत्म स्वरुपे करी मनोहर छे.वळी ते धर्म नीधान केवो छे रयणालंकार गारव कहेतां ज्ञान दर्शन चारित्र रुप रत्नालंकारोनी शोभाए करीने महर्गां केंणबहु मुलो छे. एटले अमुल्य छे. ए सर्वे उपमा ए करीने सहित एवो निहिमीव के० जे नीधान

(धर्म) छे ते धर्म नीधाने करीने उगच्चहरं केण दलदल मिथ्यात्, अज्ञान, अशुभ कर्म, नरकादि अशुभ गति, संकल्प, विकल्पादिक आदे दइने अनेक दलदरने हरवावालो दुर करवावालो एवो जे धर्म नीधान ते मुजने शरण भणी थाओ. ४८

भावार्थः—हृदय रुप चक्षुने विषे प्रवचनरुप अंजन जो सद् गुरु करेतो स्वस्वरुप परम नीधान देखे एटले स्वस्वभावे पोताना स्वरुप प्रते प्रगट जाणे. वली ते नीधान केवो छे ताक केवल ज्ञाने करी भास्कर देदीप्यपान छे. वली केवल ज्ञानीभए हेय ज्ञेय उपादेय अक्षरोए प्ररुप्यो छे. वली आत्मस्वरुपे करी मनोहर छे. वली रत्नत्रयी गुणरुप हार, मुगट कुंडले करी शोभायमान छे. वली अनंत चतुष्टये करी अमुल्य छे. इत्यादि उपमाए करी सहित जे धर्म नीधान ते सर्वे मिथ्यात्, अव्रत, कषाय, जोग, अशुद्ध संकल्प

विकल्प विन्नाव दशादिक जे डुःख दलदरपणुं तेने नाश करे, एवो जे धर्म नीधान ते मुजने श रण न्नणी–आधार न्नणी थाउ. ॥ ४८ ॥

चउ चरण गमण संचिञ्च, सुचञ्चरिय रोमंच ञ्चंचिय शरीरो ॥ कय डुक्कड गरिहा ञ्चसुह, कम्मखय कंखिरो भणइ ॥ ४ए ॥

अर्थः–चार शरण ञ्चंगिकार करवे करीने सीं च्यो एकठो कीधो जे सुचरित्त पुन्य तेणे करीने सोन्नायमान छे शरीर जेनो एवो छतो वळी भा न्नव परन्नव कीधुं जे पाप ते पापनी गर्हा निंदा तेणे करी अशुन्न कर्मनो क्षय करवाने विषे अ न्निलाषवंत थयो छतो साधु प्रमुख ते धन्य पुरु ष कहेछे. ॥ ४९ ॥

इह न्नविञ्च मन्न न्नविञ्चं, मिच्छत्त पवत्त णं जमहि गरणं ॥ जिण पवयण पडिकु ठं दुठं गरिहामि तं पावं ॥ ५० ॥

अर्थः—आ भव संबंधी अन्य भव संबंधी एटले अतीत अनागत वर्त्तमान काळने विषे कीधुं जे पाप वळी मिथ्यात्नुं प्रवर्त्तावनुं कुतिर्थिकने दान सन्मानादिक देवुं तेनीज पूजनादिकनुं करवुं तथा मिथ्यात्ना स्थापेला जे पर्व तेनुं जे करवुं करावनुं ते रुप कीधुं जे पाप वळी जे पापना अधिकरण निपजाव्यां होय कोइने अपाव्यां होय घंटी, मुसल, उखली, मावरणी, चुला, कोलु, घाणी, हल, इत्यादि यंत्र तथा धनुष, खड्ग, भालादिक शस्त्र ते पाप अधिकरण निपजाववा आपवा अपाववा थकी थयो जे पाप वली जिनराजना वचनने विषे जे कार्य निषेध्यो ते कार्यनुं करवुं ते रुप कीधुं जे पाप दुष्ट अति मलीन परिणाम रुप माटे एवो कीधो जे पाप ते पाप प्रते हुं निश्चे आत्मसाखे गुरु आदेनी साखे निंदुछुं५०

मिच्छत्त तमं धेणं, अरिहंताइसुअ व

न्न वयणिजं ॥ अन्नाणेण विरइअं,
एहिं गिरिहामि तं पावं ॥ ५१ ॥

अर्थः—जिनधर्मथी जे विपरीत एटले मिथ्या तरुप तमे करीने अंधकारे करीने थएलो हुं आंधळो तेणे अज्ञान पणे करीने अरिहंत सिद्ध आचार्य, उपाध्यायादिकने विषे जे आवरणवाद निंदानां वचन कह्यां होय ते पाप प्रते हवणां हुं निंदुं छुं ॥ ५१ ॥

सुअ धम्म संघ साहुसु, पावं पडिणीअ
याइ जं रइअं ॥ अन्नेसुअ पावेसुय,
इहं गिरिहामि तं पावं ॥ ५२ ॥

अर्थःप्रतनिकताए करीने द्वषपणे करीने सूत सिद्धंत धर्मक्षमादि संघ जिनआज्ञा संयुक्त साधु मोक्ष मारगनो साधक एटलाने विषे जे आसातना रुप पाप कर्यां होय वळी प्रणातिपातादिक अन्य पापमांही जे कोइ पाप कीधुं होय ते पाप

मते हमणां हुं निंदुं हुं ॥ ५२ ॥

अन्नेसुअ जीवेसुअ, मित्ति करुणाइ गोअरे सुकयं ॥ परिआ वणाइ दुक्खं, इहं गरिहामि तं पावं ॥ ५३ ॥

अर्थः—मैत्री करुणादिक भावनाने आधारे जे छे एवा अरिहंतादिक टाळी अनेरा जीव तेने विषे परितापनादिक दुःख एटले अभिहतादिक दस प्रकारे दुःख कर्युं होय तेथी उपजे पाप ते पापने हमणां हुं निंदु छुं ॥ ५३ ॥

जं मणवए काएहिं, कय कारिय अणु मइहिं आयरियं, धम्म विरुद्ध मशुद्धं, सवं गरिहामि तं पावं ॥ ५४ ॥

अर्थः—मन वचन कायाए करीने कृत पोते करवे करीने बीजा पासे करावे करीने कर्त्ताने भ-लुं जाणवे करीने अशुद्ध कर्म मलसहित एवुं जिनधर्मथी विरुद्ध विपरीत कार्य जे आचर्युं होय

सेव्युं होय ए रुप जे पाप ते सर्व पाप प्रत्ये हुं निंडुं हुं अरिहंतादिकनी साखे. ए पाप निंदारुप बीजो अधिकार कह्यो. ॥ ५४ ॥

अहसो डुक्कड गारिहा, दलि उक्कड डुक्कडो एफूडं जणइ ॥ सुकडाणु राय समुइन्न, पुन्न पुलयं कूर करालो ॥ ५५ ॥

अर्थः—हवे पापनी गर्हा निंदा करवे करी ने चूरण कर्यो छे उत्कट आकरा डुःकृत पाप जे णे एवो थयो छतो वळी सुकृतने विषे अनुराग करवे करी उदयने पाम्यो जे पवित्र रोम राय तेणे करीने जे सहित छे अथवा कर्म शत्रुउ प्रत्य हणवाने जे विकाळ थयोछे एटले शूरवीर थयो छे एवो ते साधु प्रमुख धन्य पुरुष प्रगट जिम छे तेम केहछे. ॥ ५५ ॥

अरिहंत अरिहंतेसु, जं च सिद्धत्तणं च सिद्धेसु ॥ आयारं आयारिए,

उवज्झाय तं उवज्झाए ॥ ५६ ॥

अर्थः—अरिहंतने विषे तिर्थंकरोने विषे, जे अरिहंतपणुं तिर्थंकरपणुं छे ते प्रत्ये वळी जे सिद्धोने विषे सिद्धपणो छे ते प्रते वळी आचार्योने विषे जे ज्ञानादिक पंच विध आचार छे ते प्रते वळी उपाध्यायने विषे जे उपाध्यायपणो छे ते प्रते हुं अनुबोधु हुं प्रशंसुछुं. ॥ ५६ ॥

साहूण साहु चरिअं, देस विरयंच सावय जणाणं ॥ अणुमन्ने सव्वेसिं, सम्मत्तं सम्मदिठीणं ॥ ५७ ॥

अर्थः—वळी साधुउने विषे महा मुनीउने विषे जे साधुचर्या एटले साधुने आचरवा योग्य ते प्रते. वळी श्रावक लोकोने विषे देशविरतिपणुं छे समकीत मूळ पंच अनुव्रत त्रण गुण व्रत, चार शिक्षाव्रत अगीयार पडिमादिक देसविरतिपणुं छे ते प्रते. वळी सम्यक्दृष्टिउने विषे जे जीवा

दिक नव तत्वनो साचो श्रद्धान छे ते प्रते हुं अनु मोदुं छुं भलो जाणुंछुं ॥ ५७ ॥

अहवा सव्वंचिय वीयराय, वयणाणु सारिजं सुकडं ॥ कालत्तएवि तिवि हं, अणुमोए मो तयं सव्वं ॥ ५८ ॥

अर्थः—सर्व सुकृत वितरागनां वचन ते अ अनुसारे कहेलो एवो सुकीत अतित अनागत व र्तमान त्रण कालने विषे पण त्रण योगथी निप जावेलो एवो त्रिविध सुकृत तथा श्री संघ वा त्सल्य जिनशासन प्रभावना धर्मनो सहाय क्षमा मार्दव, संवेग, तथा मार्गानुसारीनो करेलो शुभ कार्य इत्यादि रुप जे सुकृत मोक्षनो कारण छे ते सर्वे सुकृत प्रते अमे अनुमोदीए छीए. ॥५८॥

सुह परिणामो निच्चं, चउसरण गमा इ यायरंजीवो ॥ कुसल पयडिउ बंध इ, बंधाउ सुहाणु बंधाउ ॥ ५९ ॥

अर्थः—नित्य सदा शुन परिणामवंत एटले शुन आत्म अध्यवसायवंत एवो चउसरण गमणादिक प्रते आचरतो अंगीकार करतो उता साधु प्रमुख जीव कुशळ प्रकृतीउ प्रते एटले बेतालीस पुन्य प्रकृतिउ प्रते बांधे बाधी जे शुन प्रकृतिउ ते शुन्न अनुबंधवाळी थाय. एटले परन्नवे शुन्नफलनी देनारी थाय. ॥ ५ए ॥

मंदाणु भावा बद्धा, तिव्वणु भावाउ कुणइ ताचेव ॥ असुहाउ निराणुं ब धाउ, कुणइ तिव्वाउ मंदाउ ॥ ६० ॥

अर्थः—मंद अनुन्नाव थकी एटले थोडे शुन रसे करी बांधेली जे प्रकृतिउ ते प्रते तिव्र अनुन्नाववालीउ एटले घणा शुन्न रसवालीउ एवी प्रकृतिउ करे निश्चे वली अशुन्न पाप प्रकृतिउ जे उे ते प्रकृतिउ प्रते निराणुबंधा एटले निराणुबंध कर, एटले परन्नवे अशुन्न फल ःख फल आप

ाहारी न थाय एवी प्रकृतिउ करे, वली तिव्रपा
प रसवालीउ जे प्रकृतिउ होय ते मंद रसवाली
उ एटले अल्प अशुभ रसवालीउ करे कोण करे
तो केः—साधु प्रमुख जीव. वली रसनीपरे स्थ
तिबंध प्रदेशबंधनो विचार करवो स्थितिबंध मां
हे अल्प काल, दीर्घ कालनो विचार अने प्रदेश
बंधमे थोडादल घणादलनो विचार जाणवो. ६०

ताएयं कायव्वं, बुहेहिं निच्चंपि स
किले संमि ॥ होइति कालं सम्म,
असं किलेसंमि सुगइ फलं ॥ ६१ ॥

अर्थः—ते कारण माटे संकलेषने विषे एट
ले रोगादिक संकट दुःखने विषे वली निरोगा
दिक असंकलेष सुख समाधीने विष त्रीकालने
विषे एटले सर्वे कालने विषे सम्यक् प्रकारे एट
ले विशुद्ध मन वचन कायाए करी नित्य पण
पंडित पुरुषोए ए चतुर शरणादिक त्रण अधिका

रनो गण करवा योग्य छे. ते चतुर शरणादिक गण केवो छे तो केः—स्वर्ग मोक्ष रुप सुगति फल छे जेहथी तत्वना जाण जे पुरुष छे ते चउशरणादिक प्रते एक मोक्ष सुखने अर्थे अंगीकार करेछे, पण पुद्गलिक सुखने अर्थे अंगीकार करता नथी, जेम कर्षणी लोक धान्यने अर्थे उद्यम करे छे पण पराळने अर्थे उद्यम करता नथी. ॥६१॥

चउ रंगो जिण धम्मो, नकउ चउरग सरणमविन कयं ॥ चउरंग भव छेउ, नकउ हाहारिउ जम्मो ॥ ६२ ॥

अर्थः—चार अंग छे जेहनां दान, शील, तप, भाव ते भाव रुप जिनधर्म छे ते जिनधर्म जे जीवे न कर्यो वली अरिहंत सिद्ध साहु धर्म ए चार अंग रुप शरण पण न कीधुं वली देव मनुष्य नारकी तिर्यंच ए चार अंग रुप भव संसार तेनो उच्छेद जेणे न कर्यो ते जीव अति कष्ट

करीने पामेलो मनुष्य जन्म हार्यो ! इति खेदे ! मनुष्य जन्म दुर्लभ छे ते माटे. ६२

इय जीव पमाय महावीरं, भद्दं तमेव
मज्झयणं ॥ झाएसुति संझम वंझ,
कारणं निव्वुइ सुहाणं ॥ ६३ ॥

अर्थः—ए प्रकारे हे जीव ! ए चउशरण अध्ययन प्रत्ये त्रण संध्याने विषे तुं स्मर. ते अध्ययन केवो छे तो केः—प्रमाद रुप मोटा अरि वैरी प्रते मारवाने जे वीर छे. माहा सुभट छे वली ते अध्ययन केवुं छे भद्र छे एटले मोक्ष छे अंते जे थी, वली ते अध्ययन केवुं छे निवृत्ति सुखनुं एटले मोक्ष सुखनुं अवंध्य कारण छे, एटले सफल कारण छे. ॥ ६३ ॥

॥ इति चउशरण समाप्त ॥

शुद्धिपत्र.

पृष्ठ.	लीटी.	शुद्ध.	अशुद्ध.
४	१९	विर्यलब्धि	वियांतरायलब्धि
१८	१०	होय	हेय
३१	८	राजाना	राजा
३२	९	संपदा	संपदि
४२	२	साध्य	सध्य
६७	३	तेह	तह
६७	१०	सं	सा
६८	८	वंदो	वदा
७२	९	ज	जू
७९	८	जेह	जह्े
७६	५	सही	नहीं
८०	१०	इंधणां	धणां
८४	१०	वेसेरे	वसेरे
८५	७	व्रता	व्रव
८५	१९	पर	०
८६	१	अपलंवो	अपकंदो
८६	३	छेदि	छदि
८८	४	युक्तिथी	युक्ति
८८	१६	अरयं	अरप
९१	३	अकंप	सकंप

पृष्ठ.	लीटी.	शुद्ध.	असुद्ध.
९१	१३	सोधंत	सीधंत
९२	९	तन	तेने
९२	१६	तुंकिमवेसुररे	तुकिमरेवेसु
९६	२	ज्ञातमर्थ	ज्ञातर्थ
९८	५	काळना	लोकना
९८	९	सुख	सुस
९९	२	ध्येयथी	ध्ययथी
९९	१२	खप	खय
११०	४	प्रवर्त्तावितावाळा	प्रवर्त्तावित्ताळा
११०	१६	जंबू	जंब
११६	६	किंचित्	किंचिमत्
११६	१३	पण	ण
११७	१७	चाली	चाला
१४१	११	दीधो	दीथो
१४८	५	तृषा	तृष्णा
१४९	६	धर्म	धमै
१६१	२	देवे	देवे
१७६	१८	होय	हाय
१८५	१२	होइ	ह्राइ
१८८	६	अनंत	थनंत
१९०	१४	भेख	भेखे

चऊसरणनुं शुद्धिपत्रक.

पृष्ट	लिटी	शुद्ध	अशुद्ध
१	७	अर्थ	अथ
४	३	दंसए	दसण
४	१०	दर्शनाचारनी	दशनाचारनी
५	५	रीने	रीन
६	११	ते	त
ए	१०	मते	मत
१२	३	तणे	तण
१२	९	स्तकने	स्तकन
१४	७	शरणपणें	शरणपंण
१४	११	मनोगत्य	मनागत्य
१५	१२	शोभावीने	शाभावीने
१९	१	करवे	वरवे
२१	२	संसारना	ससारना
२२	१४	सूर्य	सर्य
२५	१०	ते	त
२७	२	वेर	वर
३५	८	शरणपणे	शरणपए
३७	२	दखदर	

पृष्ठ	लिटी	शुद्ध	अशुद्ध
३७	९	तोके	ताक
३७	११	ज्ञेय	ज्ञय
३८	४	सरण	चरण
४०	६	अवरणवाद	आवरणवाद
४२	११	मत्ये	मत्य
४३	१६	जे	ज
४४	७	व	[illegible]
४६	०	सं	स
४६	१३	विषे	विष
४८	१	हा शतिखेदे !	शतिखेदे !
५०	९	सुरवीर	वीर

શ્રી જૈન આત્માનંદ ગ્રંથમાળા નંબર ૨૬

ન્યાયાંભોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વર
પાદપદ્મેભ્યોનમઃ

શ્રી સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપ સ્તવ

(ભાષાંતર)

(આત્મિક અને પૌદ્ગલિક સુખોને ભિન્ન ભિન્ન દર્શાવનાર શ્રી સમ્યક્ત્વગુણ તેની ઉત્પત્તિ, સ્વરૂપ અને વિવિધ ભેદો બતાવનાર અપૂર્વ ગ્રંથ)

શ્રીમદ્ પંન્યાસજીશ્રી દાનવિજયજી મહારાજના શિષ્ય
મુનિરાજશ્રી શંકરવિજયજીની સૂચના અનુસાર

પ્રસિદ્ધકર્તા.
શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—ભાવનગર.

વીર સં. ૨૪૪૨ આત્મ સં. ૨૦ વિક્રમ સં. ૧૯૭૨

[illegible]-ઉપાશ્રય [illegible]

अनुक्रमणिका.

अग्रबोल.

ખાસ કરીને આ જમાનો શ્રદ્ધા કરતાં બુદ્ધિવિકાસને વધારે સ્થાન આપે છે, તેનું કારણ પાશ્ચાત્ય અને પૌર્વાત્યના ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિવાળા વાતાવરણનું સંઘટ્ટન છે. એ ઘર્ષણકાળમાં જન્મ પામતાં પ્રાણીઓ દરેક વસ્તુસ્થિતિમાં બુધ્ધની મર્યાદા તપાસે છે. એક તરફથી જ્યારે પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિએ બુધ્ધિવાદથીજ જે ખ્યાલમાં ઉતરે તે માનવાની પ્રેરણા કરી છે ત્યારે બીજી તરફથી શ્રધ્ધા–વાસ્તવિક શ્રધ્ધાનાં મૂળતત્ત્વો વિનાશ પામતાં ચાલ્યાં જાય છે, એટલે કે બુધ્ધિવિકાસ ઘણે દરજ્જે તર્કજાળમાં, શુષ્કચર્ચામાં અને વિતંડાવાદમાં અંતર્ગત થઇ ગયેલો છે.

શ્રધ્ધાના મૂળતત્ત્વોની આ રીતે ક્ષતિ થવાથી તેમજ અંધશ્રધ્ધાનું પ્રમાણ પણ બુધ્ધિના અભાવે વિસ્તરેલું હોવાથી જનસમાજને આવી પરિસ્થિતિમાં "સમ્યકૃત્વ"-વાસ્તવિક આત્મશ્રદ્ધા દુર્લભ હોય તે આશ્ચર્યજનક નથી.

પ્રાણી માત્ર સુખને ઇચ્છે છે, એ નિર્વિવાદ છે. પરંતુ અનાદિ મિથ્યાવાસના પ્રાણીઓમાં વીંટાએલી હોવાથી જુદી જુદી પ્રવૃત્તિઓને સુખ તરીકે કલ્પી તે મેળવવાના પ્રયાસમાં સતત પરિશ્રમ કરે છે, તેમનો આ પરિશ્રમ નિષ્ફળ જાય છે. કેમકે વસ્તુતઃ સુખ શું છે ? એ સત્ય જ્ઞાનનો તેમને અભાવ હોવાથી શાસ્ત્રકારે નિર્ણીત કરેલા દ્રષ્ટિબિંદુને તે પહોંચી શકતો નથી.

સૃષ્ટિમાં સર્વ પદાર્થોના સત્ત્વરૂપ બે પદાર્થો છે. જીવ અને અજીવ. કાર્મણ વર્ગણાના જે પરમાણુઓ જીવ સાથે તેના શુભા-

શુભ પરિણામ અનુસાર જોડાય છે તે "કર્મ" તરીકે જૈનદર્શનના પરિભાષિક શબ્દમાં ઓળખાય છે. આ કર્મના આઠ પ્રકાર છે. આ કર્મો આત્મા ઉપર શુભાશુભ અસર તેના અસ્તિત્વ પર્યંત કર્યે જાય છે. અને નવા નવા કર્મ પરમાણુઓનો મેળાપ થવાથી આત્મા અને કર્મની બંધપરંપરા વધતી ચાલે છે.

વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી જૈન દર્શનકારોએ આત્મા અને કર્મનો સંબંધ સર્વથા જે સ્થિતિએ છુટે તે સ્થિતિને વાસ્તવિક સુખની પ્રાપ્તિ તરીકે સંબોધી છે અને તેને પારિભાષિક શબ્દમાં "મુક્તિ" કહેવામાં આવે છે. આ મુક્તિની ઇચ્છાવાળા પ્રાણીઓને તેના બીજરૂપ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ આવશ્યક છે. બીજ વગર જેમ ફળ નીપજાવી શકાતું નથી તેમ "સમ્યક્ત્વ" વગર મુક્તિ મળી શકતી નથી.

કર્મનો જે અનાદિ સંબંધ આત્માની સાથે પરંપરાગત વર્તે છે, તેમાં મોહનિય કર્મ દરેક કાળે અગ્રસ્થાન લે છે. આ મોહનિય કર્મની અઠાવીશ પ્રકૃતિઓ છે. તેમાંથી સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થવાથી અનુક્રમે તજ્જન્ય નામવાળાં "સમ્યક્ત્વ" આત્મા પ્રાપ્ત કરે છે. આ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા પ્રસંગે આત્મવીર્ય ઉલ્લસાયમાન થાય છે, જેને જુદા જુદા પ્રકારની અવસ્થામાં "કરણ" ના ઉપનામથી સંબોધવામાં આવેલ છે. સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પછી વધારેમાં વધારે મુક્તિ મેળવવાને માટે આત્માને અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત જેટલો કાળ બાકી રહે છે.

સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થયા પછી આત્મા ચોક્કસ પ્રકારની શ્રદ્ધા ધારણ કરે છે અને તેની મિથ્યા વાસના દૂર થાય છે. દેવ ગુરૂ અને ધર્મની વિશુદ્ધતાનો વિવેક

કરી તેની નિર્દોષતા તેના હૃદયમાં નિર્ણીત કરી લે છે. આ વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે, અને આત્મા અને પૌદ્ગલિક પરિસ્થિતિઓને સ્વરૂપ રૂપે પ્રતીતિ કરે છે તે નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ કહેવાય છે.

આ સમ્યક્ત્વ એ ચતુર્થ ગુણસ્થાનક સુધી આત્માને ઉત્ક્રાંત કરે છે અને બહિરાત્મપણાનો ભાવ તજાવી અંતરાત્મપણું પ્રાપ્ત કરાવે છે.

પ્રસ્તુત લઘુ પણ જીવનનું સર્વસ્વ પ્રકટ કરનાર પુસ્તકમાં "સમ્યક્ત્વ" નું શુદ્ધ સ્વરૂપ શાસ્ત્રાનુસાર દર્શાવવામાં આવેલું છે. સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ માટેના ઉપાયો અને તે પ્રાપ્ત કર્યા પછી તેનું રક્ષણ કેવી રીતે થઈ શકે વિગેરે અનેક પ્રકારે ભેદ ઉપભેદોથી દર્શાવવામાં આવેલું છે. સમ્યક્ત્વના પણ એક બે ત્રણથી માંડીને દશ સુધીના જુદા જુદા પ્રકારોનું તથા તેના સડસઠ ભેદોનું સ્વરૂપ વિગેરે ઘણી સરળ રીતે દર્શાવેલું છે.

આત્મિક અને પૌદ્ગલિક સુખને ભિન્ન ભિન્ન દર્શાવનારો જે શ્રી સમ્યક્ત્વગુણ તેની મૂળોત્પત્તિ અને સ્વરૂપ તથા ભેદો બતાવનાર સમ્યક્ત્વપંચીશી યાને (સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપસ્તવ બાલાવબોધ) જે કે શ્રી પ્રકરણ રત્નાકર નામના ગ્રંથના બીજા ભાગમાં છપાયેલ છે. તેમાંથી તેનું અવતરણ કરી ભાષામાં સુધારો કરી આ ગ્રંથ છપાવીને પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે. સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ સમજવાના જિજ્ઞાસુઓને અને તે ગ્રહણ કરવાના ઉત્સુકોને માટે આ ગ્રંથ ખરેખર સુસાધ્ય અને આદરણીય છે.

મૂળ ગ્રંથકારે માગધી ૨૫ ગાથામાં આ ગ્રંથ રચેલો છે. તેના કર્તાએ પોતાનું નામ આપ્યું નથી. પરંતુ તેઓ ધુરંધર પૂર્વાચાર્ય હશે એમ જણાય છે. બાળાવબોધકારે પ્રશસ્તિ લખી છે પરંતુ તેમાં પોતાનું નામ જ્ઞાનસાગરવાચકના શિષ્ય એટલું જ

માત્ર જણાવ્યું છે. સંવત આપ્યો નથી, અને મક્ષુદાવાદ નિવાસી શ્રાવક મુળાશાહના કહેવાથી ભાષા કરી આપી એટલું જણાવ્યું છે. આ કરતાં વિશેષ હકીકત નીકળી શકતી નથી.

સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ દર્શાવનાર આ પુસ્તક જનસમાજ સમક્ષ અમો રજુ કરીએ છીએ. આશા છે કે અમારો આ પ્રયાસ આદરને પ્રાત્ર થશેજ.

સં. ૧૯૭૨માં સિદ્ધક્ષેત્રમાં ન્યાયાંભોનિધિ શ્રીમદ્વિજયાનંદસૂરીશ્વરજીના સંપ્રદાયના સ્થવિર મુનિરાજ શ્રી કલ્યાણવિજયજી મહારાજ તથા મુનિવર્ય શ્રીમચ્છંકરવિજયાદિ મુનિરાજોનું ચાતુર્માસ થયું હતું. સાથે મુનિશ્રી ઉદ્યોતવિજયજી પણ હતા, તેઓની પ્રેરણાથી મુનિરાજ શંકરવિજયજી મહારાજે ચૌદપૂર્વની તપસ્યા કરાવી હતી. જેમાંથી શેઠ હીરજીભાઈ શેષકરણ માંગરોળવાળા મારફત ઉક્ત તપના આરાધન નિમિત્તે આવેલી જ્ઞાન ખાતાની એક નાની રકમ આ ગ્રંથ માટે સહાય અર્થે આવેલી છે. જેથી તેઓશ્રીનો આભાર માનવામાં આવે છે. અને ઉક્ત ગ્રંથ છપાતાં સાધંત પ્રુફો વિગેરે તપાસી જવા માટે શાહ કુંવરજી આણંદજીનો પણ ઉપકાર માનવામાં આવે છે. સદરહુ ગ્રંથની શુદ્ધિ માટે યથાશક્તિ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે છતાં તેના બાળાવબોધની ભાષા જુની ગુજરાતી હોવાથી તેમજ દૃષ્ટિ દોષ કે પ્રેસદોષને લઇને કોઇ કોઇ સ્થળે સ્ખલના રહી ગઈ હોય તો તેને માટે ક્ષમા યાચીએ છીએ.

શ્રી આત્માનંદ ભુવન.
વીર સંવત–૨૪૪૨
આત્મ સંવત–૨૦
વિક્રમ સંવત ૧૯૭૨
ફાલ્ગુન વદી ૧૧

ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ.
શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદ.
સેક્રેટરીઓ.

॥ श्री पार्श्वजिनाय नमः ॥ सर्वज्ञप्रत्य

अथ

॥ श्री सम्यक्त्व स्वरूपस्तव बालावबोध सहित प्रारंभः ॥

प्रथम अर्थकर्त्तानुं मंगलाचरण.

श्रीमद्वीरजिनं नत्वा, गुरुश्रीज्ञानसागरं ॥
श्रीसम्यक्त्वस्तवस्यार्थो, लिखामि लोकभाषया ॥१॥
गुरुपदेशतः सम्यग्, किंचित् शास्त्रानुसारतः ॥
वृद्धपरंपरा ज्ञात्वा, क्रियते बोधिसंग्रहः ॥२॥

અર્થઃ— શ્રીમદ્વીરપરમાત્માને નમસ્કાર કરીને તથા જ્ઞાનદષ્ટિના દાતા પરમોપકારી શ્રીગુરૂના ચરણારવિંદને નમસ્કાર કરીને પૌદ્ગલિક સુખ તથા આત્મિક સુખનો એક અવંધ્ય હેતુ એટલે પૌદ્ગલિક સુખ તથા આત્મિક સુખને ભિન્ન ભિન્ન દર્શાવનારો એહવો શ્રીસમ્યક્ત્વ ગુણ, તેની મૂળોત્પત્તિ સપ્રભેદ કહેનારૂં સમ્યક્ત્વ પચવીશી નામે પ્રકરણ, તેનો અર્થ શ્રીગુરૂ ઉપદેશ-થકી તથા કાંઇક શાસ્ત્રાનુસારથકી તથા કાંઇક વૃદ્ધપરંપરાથકી એટલે બહુશ્રુતોની વાતો સાંભળીને મારી બુદ્ધિને અનુસારે કિંચિત્માત્ર સંક્ષેપથકી લોકભાષામાં વાર્તિકરૂપે કહું છું.

મરણ કરતા રહે છે, એ રીતે સર્વ સંસારી જીવોને નિગોદમાં ભટકતાં અનંતાનંત પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત વીતી ગયા. ॥ ૨ ॥

તિહાં રહેતાથકા કોઇ ઘુણાક્ષરન્યાયે નિયતિકારણના પરિપાક થવાથી કોઇ સમયે એકાદિ ક્રમ બેસ અધ્યવસાયના તરતમ યોગથી તત્તુલ્ય હલુકર્મી થાય એટલે જેમ અક્ષર ગુણતાં ગુણતાં કોઇ સમયે અચાનક કાંઈ નિયમ સિદ્ધ થઈ જાય છે, તેમ નિયતિ કારણના પરિપાક થવાથી તે જીવ એક બે ઇત્યાદિક આત્માના અધ્યવસાયની તારતમ્યતા સહિત થયો થકો તે અધ્યવસાયના જેવા પરિણામ હોય તત્તુલ્ય કે૦ તેવા પરિણામતુલ્ય હલુકર્મી થાય છે. (એ રીતે મને ઉપલા ન્યાયનો ખુલાસો સુજ્યો તે લગી જણાવ્યો છે.) તે લઘુકર્મીપણાના યોગે સૂક્ષ્મ નિગોદથી નીકલીને બાદર નિગોદમાં આવે. તિહાં આયુકર્મ સ્થિત્યાદિકની વૃદ્ધિ થાય, કોઈક રીતે બીજા જીવોને દૃષ્ટિગોચર પણ આવે એહવો થાય, બાદર શરીર છે માટે સ્વકાય પરકાય શસ્ત્રથી છેદન ભેદન યોગે જો અકામ નિર્જરા થવા લાગે તો તેના યોગથી બેઇંદ્રિયાદિકમાં આવે, તિહાં વલી પ્રાણ અને પર્યાપ્તિ તેથી ઈંદ્રીય અને શરીરની વૃદ્ધિ થાય. ઈહાં કર્મ બંધ પણ વધતો થાય. કેમકે જેહને ઈંદ્રિય તથા ભાષા અને શરીરાદિક અધિકરણની વૃદ્ધિ થઈ, રાગ દ્વેષ નેં ઉત્પાદક સાધન અનેક રસ આસ્વાદનાભિલાષી જીહ્વા થાય, વલી એકેંદ્રિયમેં હદ નાહાનાથી મહોટામાં મહોટું હજાર યોજનનું શરીર થાય, ઉત્કૃષ્ટ આયુ બાવીસ હજાર વર્ષનું થાય, તેણે કરી શુભાશુભ અધ્યવસાયની માફક તરતમતા થાય. તો તિહાં પણ અકામ નિર્જરાની જે હુવે તરતમતા હોય તે પ્રમાણે તે ઇંદ્રિયાદિકમાં આવે, એને તો અધિક-

કરણના યોગે હિંસાદિક દોષની બહુલતા થાય, તો ફરી એકેંદ્રિયમાં પણ જાય, તિહાં વલી એકેંદ્રિયમાં ઉત્કૃષ્ટો અનંત કાળ રહી ફરી કોઈકવારે કોઇક અકામ નિર્જરાના યોગથી વિકલેંદ્રિયમાં આવે. તિહાં બેઈંદ્રી તેઈંદ્રી ચોરેંદ્રી એત્રણે વિકલેંદ્રીય કહિયે. ઈહાં જેમ જેમ ઈંદ્રી પ્રાણ અને પર્યાપ્તિ વધે તેમ તેમ અધિકરણ પણ વધે.

હવે તિહાં જો હિંસાદિક કારણોની વૃદ્ધિ થાય તો પાછો પડી એકેંદ્રિયાદિકમાં આવી જાય, અને જો સામાન્યે રહે તો પોતાની કાયસ્થિતિપ્રમાણ દ્વિંદ્રિયાદિકભાવેજ રહે, અને જો છેદન ભેદનરૂપ અકામનિર્જરા થાય તો તેને યોગે ઉંચો પણ આવે, ઇહાં વિકલેંદ્રિયથી એકેંદ્રિયમાં જાય અને એકેંદ્રિયથી વિકલેંદ્રિયમાં જાય એ રીતે અનંતા ફેરા થાય, તિહાં એકેકા ફેરામાં પ્રાયે અનંત કાળ પણ વહી જાય.

એ રીતે કરતાં વિકલેંદ્રિયથી અકામનિર્જરાને યોગે પ્રાયે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય થાય, તે તિર્યંચ પંચેંદ્રિયના બે ભેદ છે, એક ગર્ભજ અને બીજા સમુચ્છિંમ. તેમાં સમુચ્છિંમને મન ન હોય. તો પણ તેમાં શરીર પ્રાણ પર્યાપ્તિ આયુપ્રમુખ અધિકરણની વૃદ્ધિ થાય, તેથી જો હિંસાદિક અધિકરણની બહુલતા થઇ તો પહેલી નરકે જવું પડે અથવા પાછો પડી એકેંદ્રિયાદિકમાં પણ જાય, જો નરકે જાય તો ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળસુધી ક્ષેત્રવેદના, પરમાધામીકૃત તીવ્ર દુઃખ તથા પરસ્પરકૃત તીવ્રદુઃખ અનુભવે. તથા એકેંદ્રિયમાં ગયો તો ફરી છેદનાદિક અનેક દુઃખ સહન કરે, ફરી અનંત કાળ ગમે.

કદાચ જો સમુર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં છેદન ભેદન શીત તાપાદિક મહા દુઃખ સહનથી અકામ નિર્જરાને યોગે ગર્ભજ મનુષ્ય થાય, અથવા ગર્ભજ તિર્યંચ પચેંદ્રિય થાય, તે જેવારે ગર્ભજ પંચેંદ્રિયતિર્યંચ અથવા ગર્ભજ મનુષ્ય થાય તેવારે પ્રબળ અધિકરણી થયો, તિહાં પાંચે આશ્રવ પ્રબળપણે સેવે. તિહાં પ્રાણ તથા પર્યાપ્તિ પૂર્ણ હોય. તેને લીધે ત્રિકાળ વેદન સ્વકીય પરકીયના વિકલ્પજાળમાં પડે, તેથી ઉત્કૃષ્ટ કર્મસ્થિતિનો ધણી થાય, આર્ત્ત રૌદ્ર ધ્યાનની પ્રબલતા થાય, તે દુર્ધ્યાનના યોગે કર્મસ્થિતિ દીર્ઘ કરે, ઇહાં કોઇક જીવ પ્રબલ હિંસાદિક કારણને યોગે સાતે નરકોને વિષે જાય, અથવા કિવારેક મુર્ચ્છાદિક અધિકરણ યોગે પાછો એકેંદ્રિયમાં પણ જાય, તિહાં અનંત કાળ રૂલે.

અથવા કિવારેક છેદન ભેદન તાડન તર્જન શીત તાપાદિક સહન કરતો જાતિ સરલપરિણામી માટે તીવ્ર સંકલેશ ન કરે તો અકામનિર્જરા કરી કોઇક જીવ દેવગતિ પામે, અથવા કોઈ જીવ મનુષ્ય થાય. તેમાં જો દેવ થયો તો અતિશય વિષયાસક્તપણામાં માચીને તીવ્ર સંકલેશે વિષયાસક્ત થકો મરીને પ્રાયે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય ગર્ભજ થાય, તિહાં બહુલ હિંસાદિક સેવન કરી નરકે જાય, અથવા પાછો પડી એકેંદ્રિયચક્રમાં જાય, ફરી તિહાંથી નિકળી પંચેંદ્રિયપણું પામતાં ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ યોગે અસંખ્ય પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત વીતી જાય.

અથવા કોઇ દેવ મરી મનુષ્ય થાય, તિહાં કારણ અપરિપાકપણાથી બહુલતાએ અનાર્ય ક્ષેત્ર અનાર્ય કુળમાં ઉપજે, તિહાં પ્ર-

બલ કષાય વિષયાદિક અશુદ્ધ હેતુના યોગે અઢારે પાપસ્થાનક-સેવી, જેવાં જેવાં કર્મ બાંધે તેવાં તેવાં કર્માનુસારે સાતે નરકમાં ઊપજવું થાય. એમ યથાબંધી ઉપજે ,તિહાં નરક સંબંધી આકરા દુઃખ અસંખ્ય કાળ પર્યંત સહન કરે, તે નરકદુઃખના વિપાક ભવભાવનાદિક ગ્રંથથી જાણવા.

તેમાંના કોઈ તો મનુષ્યભવ પામી ઘરકુટંબની તીવ્ર મુરછાંમાં મુર્ચ્છિતથકો અજ્ઞાન યોગે પરિણમ્યો તો ફરી તિર્યંચગતિમાં યાવત્ એકેંદ્રિયચક્રમાં પડે, વળી તે દશા પામતા અનંતાનંત કાળ વ્યતિક્રમી જાય, તથા કોઇ મનુષ્ય વિશિષ્ટ જ્ઞાનવિના મુઢ ચેતનાવંત પ્રકૃતિએ સરલથકો સહેજે કષાયની મંદતાએ મનુષ્ય પણ થાય, તિહાંવળી કાળપરિપાકવિના અશુદ્ધ કારણની બહુલતાને યોગે મિથ્યાત્વાદિક અશુધ્ધ હેતુની પુષ્ટતાએ કર્મસ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટિ કરે, તે ઉત્કૃષ્ટ કર્મસ્થિતિ લખિયે છૈએ.

॥गाथा॥ मोहे कोडाकोडी, सत्तरि वीसं च नामगोयाणं ॥
तीसायराणि चउन्हं, तित्तीसयराइ आउस्स ॥ १ ॥

તે કર્મબંધ બાંધવાના ચાર હેતુ છે, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગ. એ ચાર હેતુની પ્રબલતાએ કર્મસ્થિતિ ઉત્કટી બાંધે છે.

તિહાં સર્વકર્મનો ઉત્પાદક પોષક મોહનીય કર્મ છે, જેમ ઇંડાંથી મુરગી અને મુરગીથી ઇંડું તેમ મોહનીય કર્મથી આઠ કર્મ બાંધે; આઠ મળી મોહનીય કર્મની પુષ્ટી કરે, માટે મોહનીય કર્મની મુખ્યતા કહી. મોહનીય કર્મને રાજપદની ઊપમા કહી.

તે મોહનીય કર્મની અઠ્યાવીશ પ્રકૃતિમાં મિથ્યાત્વ મુખ્ય પ્રકૃતિ છે, સમસ્ત સંસારમાં સર્વ જીવોને સમસ્ત દુઃખનું હેતુ એક મિથ્યાત્વ છે, તે મિથ્યાત્વ મોહનીય એકવારનું બાંધ્યું ઉત્કૃષ્ટું સિતેર કોડાકોડી સાગરોપમસુધી વિપાક આપે, તેહનો વિપાક અત્યંત મદિરાપાનની ઘુમિ સરિખો છે, જેમ મદિરાનું પાન કરનાર પુરૂષ મિત્રને શત્રુની બુદ્ધિએ મારવા દોડે અને શત્રુને હસીને મળવા દોડે તેમ તીવ્રમોહના ઉદયથી જીવને અજીવ જાણે અને અજીવને જીવ જાણે તથા ધર્મને અધર્મ જાણે, અધર્મને ધર્મ જાણે, માર્ગને ઉન્માર્ગ જાણે, ઉન્માર્ગને માર્ગ જાણે, સાધુને અસાધુ જાણે, અસાધુને સાધુ જાણે, મુક્તને અમુક્ત જાણે, અમુક્તને મુક્ત જાણે, એ દશ પ્રકારે મિથ્યાત્વ વિપાક આપે.

તથા નામકર્મ અને ગોત્રકર્મ એકવારનું બાંધ્યું ઉત્કૃષ્ટું વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ સુધી રહે, તે નામકર્મનો વિપાક ચિત્રકાર સરિખો વિચિત્રપણે છે. કેમકે જે વર્ણરહિત, ગંધરહિત, સ્પર્શરહિત, રસરહિત અને સમસ્ત દોષરહિત, અસંખ્યાત પ્રદેશી, લોકપ્રમાણ, અખંડ, અનંત જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સ્વરૂપી, સંઘયણ સંસ્થાન રહિત, એવા અરૂપી આત્માને એકેંદ્રિય, બેંદ્રિય, કુરૂપી, સુરૂપી, ઠીંગણો, કુબડો, કાળો, ધોળો, અતિ મહોટો તો હજાર યોજનપ્રમાણ, અતિ સૂક્ષ્મ તો વાળની ઉપર અસંખ્ય ગોળા, ગોળે ગોળે અસંખ્ય નિગોદ, નિગોદે નિગોદે અનંત જીવ, ઈત્યાદિક જીવને વિચિત્ર વિપાક આપે એવું એ નામકર્મ છે.

ગોત્રકર્મનો વિપાક કુંભારના ભાંડ સરખો છે, કેમકે આ જીવ જગતશિરોમણિ સિદ્ધસમાન જગતને વંદનીય સ્વરૂપી છે; તેજ જીવને ચંડાળ માતંગ હલાલખોર બનાવે કે જેને કોઇ અડકે નહી, કદાપિ અડકે તો જળાદિકે સ્નાન કરી શુદ્ધ થાય, જો વિષ્ટા ચર્મ હાડનું ભક્ષણ કરનારો શ્વાન ઘરમાં આવે, અથવા તેનો સ્પર્શ થાય તો તેની કાંઈ શંકા ન આણે, શોચ પણ ન કરે, અને પંચેંદ્રિય, તે વળી મનુષ્ય, દશ પ્રાણનો ધારક, તત્ત્વાતત્વ સર્વ ઉચિત વસ્તુનો જાણ, સર્વ મનુષ્ય જેવો મનુષ્ય, શુભાશુભ કરણી કરવા સમર્થ, તેનું દર્શન સ્પર્શ અથવા નિકટ રહેવાની કોઈ ચાહના કરે નહીં, તેથી તેને વસ્તી બહાર રહેવું પડે, એ સર્વ વિપાક નીચ ગોત્રનો જાણવો. તથા ઉચ ગોત્રનો વિપાક તે જે કોઈ જીવ મૂર્ખ જડ દુષ્ટ નિર્ધન નિર્ગુણ કુરૂપો કુચ્છિત હોય, અને કુકર્મનો કર્તા હોય, કર્મચંડાળ હોય, એવું છતાં પણ મહોટા કુળમાં અવતાર લીધો હોય, તો દોષે ભર્યો પણ લોકમાં આદર સન્માન સત્કાર પામે, જો કે અશુદ્ધાચરણ દેખી નિંદા થાય તો પણ અવસર ઉપર તેહને સઉ કોઈ તેડીને વિનય કરે, જે એ મહોટા છે, મહોટા કુળના છે, ઓલાદી છે, આમ કેટલાક દોષ ઢંકાઈ જાય. આ ગોત્ર કર્મનો વિપાક જાણવો.

જ્ઞાનાવરણી અને દર્શનાવરણી તથા વેદનીય અને અંતરાય એ ચારે કર્મની સ્થિતિ એક વાર બાંધેલી ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમ પર્યંત વિપાક આપે.

તેમાં જ્ઞાનાવરણી કર્મ આંખના પાટા સમાન છે. જેને એ કર્મનો તીવ્રોદય હોય તે પ્રાણી કાંઈજ જાણે નહી, કેમકે એક જી-

વના સર્વ આકાશ તથા કાળ પ્રમુખ દ્રવ્યના પર્યાયથી અનંતગુણા જ્ઞાનગુણના પર્યાય છે, તે સર્વ પર્યાય એ જ્ઞાનાવરણી કર્મે આવર્યા છે; એક અક્ષરના અનંત પર્યાય છે, તે માંહેલા એક પર્યાયનું જ્ઞાન નિગોદિઆ જીવને ઉપજતાં હોય, બાકી સર્વ પર્યાયનું જ્ઞાન ઢાંક્યું છે, એક અક્ષરનો અનંતમો ભાગ ઉઘાડો રહે તે પણ દ્રવ્યસ્વભાવે રહે, પણ કર્મની રાચતી નથી, એક જીવદ્રવ્ય તે બીજા સર્વ દ્રવ્યના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયના ત્રિકાલિક ઉત્પાદ વ્યયનો એક સમયમાં જ્ઞાયક ચિદાનંદઘનરૂપી એવો ચેતનરાજ છે. તેને એ જ્ઞાનાવરણી કર્મ જડરૂપ અતિ ગુપ્ત કરી નાખે પણ તેહના ઉપર કોઈ રીતે અનુકંપા કરે નાહી, કાષ્ટપ્રાય કરે, ચેતનના મુખ્ય જ્ઞાનગુણને આવરે, એ જ્ઞાનાવરણી કર્મનો વિપાક જાણવો.

દર્શનાવરણીય કર્મ વેત્રીસરિખું—દરવાન દોઢીદાર સરિખું છે જેમ રાજા પ્રસન્ન થયો છતાં દરવાન ખુશી ન હોય તો તે અટકાવી રાખે, પણ રાજાની ભેટ કરવા ન આપે તેમ એ કર્મનો વિપાક જે પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ જીવને અંધ કરે, ચ્યુતઇંદ્રિય શૂન્ય ઇંદ્રિય કરે, બધિર કરે, સર્વ શુભ કરણી આદરવાને અવસરે સર્વઘાતી નિદ્રા આવી તેનું શુભ નિમિત્ત વ્યર્થ કરી નાખે, એ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિપાક જાણવો.

વેદનીય કર્મ મધુલિપ્ત તરવારની ધારા સમાન છે. તેમાં મધુના આસ્વાદ સરખી સાતાવેદનીય છે. અને જીભ છેદાયાના દુઃખ સરખી અશાતા વેદનીય છે. એ કર્મના વિપાક આ પ્રમાણે—ગર્ભગત દુઃખ, જન્મસમયના દુઃખ, સમસ્ત રોગોત્પત્તિના દુઃખ, મરણ સમયના દુઃખ, વિયોગોદયના દુઃખ, વિષય અપ્રાપ્તિના

દુઃખ, સાત મહાભયનાં દુઃખ, શીતદુઃખ, તાપદુઃખ વિગેરે જાણવા. તથા તિર્યંચના ભવમાં વધ, બંધન, ભારવહન, શકટવહન, કૃષિક્રિયાગત દુઃખ, ખાસીક્રિયા દુઃખ, નાસાવેધ દુઃખ, ક્ષુધાદુઃખ, પ્યાસસંબંધી દુઃખ, મૃગયાદુઃખ, અસવારીનાં દુઃખ, દૂરપંથગમન દુઃખ, જાતિવૈરના દુઃખ, ધર્મબુદ્ધિએ હનન સમયના દુઃખ, પિંજરામાં પડવાના દુઃખ, ઇત્યાદિક અનેક દુઃખ છે. તથા નરકગતિમાં ક્ષેત્રવેદના, શરીરગત અનેક રોગજન્યદુઃખ, પરમાધામિકૃત દુઃખ, અન્યોન્ય પ્રહરણ પ્રહાર દુઃખ, એ સર્વ અશાતોદય વેદનીયના વિપાક જાણવા. તથા શાતાવેદનીયોદયથી સર્વ ઇચ્છિત ખાવા પીવાના ભોગ, વળી ખેલવું, સ્ત્રીવિલાસ, રાગ રંગ, સુખ સય્યા, માનમહત્વ, રાજલીલા, કામનાસિદ્ધિ, નિરોગતા, ઈત્યાદિક સર્વ શાતાવેદનીયના વિપાક છે. એ કર્મ જીવના અવ્યાબાધ ગુણને બાધ કરનારૂં છે. સમસ્ત દેવ મનુષ્યના ત્રિકાલિક પુદ્ગલિક સુખ એકઠાં કરીને તુલના કરિયે તો સિદ્ધના સુખને અનંતમે ભાગે પણ ન આવે. એહવા સહજાનંદી જીવને એ કર્મ શુભાશુભ પુદ્ગલપિંડમાં રખડાવે. એ વેદનીયકર્મનો વિપાક કહ્યો.

અંતરાયકર્મ રાજાના ભંડારીસરખું છે. જેમ રાજા સુપ્રસન્ન થઈ કોઇને દ્રવ્ય આપવાનો આદેશ કરે, પણ જો ભંડારી અનુકૂલ ન હોય, તો કોઇપણ નિમિત્તે વિલંબ કરી ન આપે, ધક્કા ખવરાવે, પણ દ્રવ્ય આપે નહી, તેમ એ કર્મના વિપાકે દાન શક્તિ ન પામે. કદાપિ દાનની ઇચ્છા ન કરે, અને ઇચ્છા કરે તો ઉલટો કોઈ એવો વિકલ્પ ઉઠે કે, જેથકી દાન આપવાની બુદ્ધિજ ભુલી જાય, પણ આપી શકે નહી, તેમજ લાભ મેળવવાને અર્થે

પણ ઘણીજ પોતાની બુદ્ધિ કેળવી ચતુરાઇથી ઉદ્યમ કરે, સર્વ વાતે ખબરદારી રાખે, અને કાર્ય પણ સલુખાઇમાં આવે, જેથકી એવી આશા થાય કે આ ઉદ્યમમાં રૂડી પ્રાપ્તિ અવશ્ય થશે તેથી હર્ષવંત પણ થાય, એટલામાં કોઇ લાભાંતરાય કર્મના ઉદયથી એવાં કારણો આવી બને કે જેથકી લાભને ઠેકાણે ઉલટો ત્રોટો થઇ પડે, તે લાભાંતરાય કર્મનો વિપાક જાણવો. તેમજ ભોગાંતરાયકર્મના વિપાકે ભોગ ન પામે, કદાપિ પામે તો રોગ શોગ ભયાદિક કારણે ભોગવી શકે નહી. એમજ ઉપભોગ વસ્તુ પણ એના ઉદયથી ન પામે, કદાપિ પામે તો તેનો કોઇ પણ હરકતને લીધે ઉપભોગ કરી શકે નહી, તેમજ વીર્યાંતરાયના ઉદયથી શરીર નિર્બળતા પામે, અનેક ઔષધ રસાયન ખાય તો પણ ઉલટો કોઇ કુપથ્યાદિકને યોગે રોગ થાય, દુર્બલતાની વૃદ્ધિ થાય, પરવશાદિકને યોગે મનની હોંશ મનમાં સમે પણ ચિંતિત કાર્ય કરી શકે નહી, એ રીતે અંતરાય કર્મનો વિપાક જાણવો.

આયુકર્મની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમની છે, તે એક શુભાયુ બીજું અશુભાયુ એમ બે પ્રકારે છે, એ કર્મ હેડ સરિખું છે, જેમ જ્યાં લગણ હેડમાં પગ પડ્યો હોય ત્યાં લગણ કિહાંપણ જઇ શકાય નહી, તેમ આયુકર્મ બાંધ્યા પછી ગમે એટલી ધર્મકરણી કરે, ક્ષાયિક સમ્યકત્વાદિક ઉપાર્જે, તો પણ બાંધેલી ગતિ અવશ્ય ભોગવવી પડે, છુટે નહીં. બીજા કર્મોનો ઉદય તો અપવર્ત્તન સંક્રમણાદિ કરણયોગે નિઃફલ કરે, પણ એ કર્મ તો ભોગવ્યાવિના છુટેજ નહી, બીજા શુભાશુભ કર્મમાં ઉંચ નીચ પરિણામ યોગે દલની વૃદ્ધિ હાની થાય, પણ એ કર્મ તો યથાબંધે અવશ્ય ભોગવવુંજ પડે. જો પણ નરકાદિકના દુઃખ-

ઘણાય અનિષ્ટ લાગે; તોપણ છુટે નહી, એ રીતે આયુકર્મનો વિપાક જાણવો.

એ રીતે આઠ કર્મની પ્રકૃતિ સ્થિતિ રસ અને પ્રદેશબંધના પરવશપણે અનંતાનંત પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત થયાં જન્મમરણાદિ રૂપ ભીષણ કાંતારમાં આ જીવ ભમ્યો, એમ ભમતાં ભમતાં કોઇકવારે દુર્લભ મનુષ્યભવાદિ સામગ્રીયોગ મળ્યો, પણ મિથ્યાત્વની પ્રબલતાના હેતુથી અથવા પાંચ કારણના પરિપાકવિના કિહાંપણ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ ન થઇ, કેવલ ભવ પૂર્ણ થયો. ઇહાં પ્રસંગે યોગબિંદુ ગ્રંથમાં કહેલી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિની શૈલી લખિયે છઇયે:—

જે ભવ્ય જીવ છે તેને ભવ્યતાના ઉદયેકરી અકામ નિર્જરાએ કર્મ ખપાવતાં પાંચ કારણની અનુકુલતાએકરી બે પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત શેષ સંસાર રહે, તેવારે ધર્મશબ્દ સામાન્યે સદ્દહે, જે ધર્મ શબ્દ સાંભળવા સન્મુખ નિર્વિવેકપણે હોય તેને શ્રવણસન્મુખી ભાવ કહિયે, પણ તથાવિધ આદર પીપાસા કાંઇ હોય નહી. પણ સહજે મળે તો વિમુખ નહી.

પછે તિહાંથી સંસાર પરિભ્રમણ કરતો જીવ ઉચ્ચ ભાવમાં આવે, તેવારે દોઢ પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત રહેસતે માર્ગગવેષણા, માર્ગશ્રવણ, માર્ગસન્મુખ, માર્ગાનુસારી, માર્ગપ્રાપ્તિ ઇત્યાદિક નામ ઇહાં આગળથી થાય, ધર્મભણી ધસે, જિનોક્તમાર્ગનું શ્રવણ હોય, કોઈકરીતે રૂચિ થાય પણ તીવ્ર ભાવે ગવેષણા ન હોય, એને માર્ગપતિત કહિયે; એટલે માર્ગે પડ્યો. કોઇ ભવે એવી રૂચી થઈ પડી, એમ સંસાર પરિભ્રમણ કરતાં એક પુદ્‌ગલપરાવર્ત્ત રહે તેવારે જિનમાર્ગાનુસારીપણું શુદ્ધાશુદ્ધની ગવેષણામાં હોય? એ રીતે કરતાં

ઇહાં ધર્મયૌવનકાળ આવે, ન્યાયસંપન્ન વિભવપ્રમુખ પાંત્રીશ ગુણ પામે, મિત્રાદિક દ્રષ્ટિ પામવાનો અવસર હોય, એહને માર્ગાનુસારી કહિયે, ઇહાં ષટ્દર્શનની ભિન્નતા જાણે, જિનોક્તમાર્ગે વ્યવહારે પ્રવર્તે, ઇહાં મિથ્યાત્વ મંદ પડ્યું, તેથી વ્યવહારે દ્રવ્ય ધર્મ પણ પામે, પણ સમ્યકત્વપ્રાપ્તિ ન થાય. ઇહાં પહેલા ત્રણ અનુષ્ટાનની પ્રબળતા હોય, સર્વ ક્રિયા કરે, તે દેખી બીજા અનેક જીવ ધર્મ પામે, પણ પોતાને ન હોય. તે ક્રિયાનું ફળ સ્વર્ગાદિક થાય પણ નિર્જરા અર્થે ન થાય ॥ ૨ ॥ ઇતિ દ્વિતીય ગાથાર્થઃ

હવે સમ્યકત્વ પ્રાપ્તિનો ઉપાય કહે છે.

पल्लोवमाइ अहा–पवत्तिकरणेण कोवि जइ कुणई ॥
पलियअसंखभागुण, कोडिकोडि अयर ठिइ सेसं॥ ३॥

અર્થઃ—ઇહાં ચરમ પુદ્ગલપરાવર્તમાં મિથ્યાત્વની મંદતા થાય તિવારે સમ્યકત્વ પામવાના કારણ ત્રણ કરણ છે, તેના નામ–એક યથાપ્રવૃત્તિ, બીજો અપૂર્વ, ત્રીજો અનિવૃત્તિ. તેમાં ઇહાં પ્રથમ કરણનો અવસર છે તે કહે છે. એ સમ્યકત્વગુણ પામતાં સુધીમાં સર્વસાધારણ આઠ દ્દષ્ટાંત કહ્યા છે તેમાં યથાપ્રવૃત્તિ કરણ કરતાં બે દ્દષ્ટાંત લાભે. તે દ્દષ્ટાંતની આવશ્યકોક્ત ગાથાઃ

पल्लय गिरिसरिउवला, पिवीलिया पुरिसपह जरगहीआ ॥
कोदव जल वत्थाणि अ, सामाइयलाभदिट्ठंता ॥ १ ॥

એ ગાથાનો અર્થ કહે છે.—એક પાલાનું દ્દષ્ટાંત, બીજું પર્વતથી નદિપ્રપાતસ્થાને રહેલા પાષાણનું દ્દષ્ટાંત, ત્રીજું પીપીલિકા તે કીડીનું દ્દષ્ટાંત, ચોથું ત્રણ પંથીપુરૂષનું દ્દષ્ટાંત, પાંચમુ જ્વર

પ્રહિતનું દૃષ્ટાંત, છઠ્ઠું મદનકોદ્રવનું દૃષ્ટાંત, સાતમું મલિન જળનું દૃષ્ટાંત, આઠમું સમળ વસ્ત્રનું દૃષ્ટાંત. એ આઠ દૃષ્ટાંત સર્વે સમ્યક્ત્વનો લાભ થતાં સુધીમાં લાભે, તે યથાસ્થાનકે લખશું. ઈહાં યથાપ્રવૃત્તિકરણે તેમાંના બે દૃષ્ટાંત લાભે છે તે કહિયે છીએ.

સમ્યક્ત્વ પામતાં કરણ ત્રણ છે. ૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ, ૨ અપૂર્વકરણ, ૩ અનિવૃત્તિકરણ, તેમાં યથાપ્રવૃત્તિ તે 'અનતિક્રમ્ય કરોતીતિ યથાપ્રવૃત્તિ:' વ્યુત્પત્તિનો અર્થ—યથા કે૦ જેમ અનાદિની ચાલ છે તેમનીતેમ પ્રવૃત્તિનું કરણ કે૦ જીવપરિણામનું પ્રવર્તન છે જીહાં તેને યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહીએ, એટલે અનાદિનું જે ચાલ પરિણામ છે તે પ્રવર્તન ફર્યું નથી, અનાદિ ચાલે પ્રવર્તે છે, પણ કારણપરિપાકના જોરથી મિથ્યાત્વની મંદતા થાય, તેથી પાલાને દૃષ્ટાંતે જેમ પૂર્વે ભર્યો ધાનનો પાલો તેમાં થોડું ધાન્ય નાખિયે અને ઘણું ધાન્ય કાઢીયે તેવારે તે પાલો કાળાંતરે ખાલી થાય તેમ કર્મરૂપ ધાન્યે કરી ભરેલો આત્મપ્રદેશરૂપ પાલો છે, તે જીવને અનાભોગથી એટલે ઈચ્છાવિના સહજે અકામનિર્જરાથી છેદનભેદનાદિકથી અશુભવિપાકાવસરે મિથ્યાત્વ તથા અનંતાનુબંધી કષાયની મંદતાના યોગે કર્મવિપાકે બહુ વ્યાપક ન હોય તેવારે કષ્ટના પ્રમાણમાં નિર્જરા ઘણી થાય, અને મિથ્યાત્વ કષાયની મંદતા હોવાથી નવાં કર્મ ઘણા બાંધે નહી, મંદ વીર્ય માટે પ્રદેશરસ પણ થોડું ગ્રહણ કરે એટલે ઘણી નિર્જરા થાય અને બંધ અલ્પ થાય તેથી કર્મસ્થિતિ રૂપ ધાન્યનો પાલો ઘટાડે.

બીજું દૃષ્ટાંત નદીના પાષાણનું છે. જેમ પર્વતથી નદીની ધારા પડે, તિહાં નીચે રહેલો પાષાણ તે નદીની જલધારા પડવાથી અરહો-પરહો ઘોલાય-અથડાય, તે પાષાણ ઘોલના

ધંચનાને યોગે ઘસાઇને ઘોળઘાટમાં આવે, ફરસમાં સુંહાલો થાય, એ રીતે સહજ સ્વભાવે કોઇક ઘાટમાં આવે પણ કોઇએ એનો વિચારપૂર્વક ઘાટ કર્યો નથી. તેમ જીવ તે પાષાણરૂપ, નદીપ્રહાર તે કર્મોદય, તેના પ્રવાહે પડતાં અકામ નિર્જરાથી પૂર્વોક્ત ન્યાયે ઘણી નિર્જરાએ કરી કોઇક જીવ ધર્મપ્રવૃત્તિયોગ્ય ઘાટમાં આવે. (આકારમાં આવે)

એ બે દૃષ્ટાંતે કરી એક આયુકર્મવર્જીને બાકી સાતે કર્મની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિયોગ્ય બંધપરિણામને ઘટાડે, તથા પૂર્વ બંધ હોય તેપણ નિર્જરે, તેવારે સિતેર કોડાકોડી મિથ્યાત્વ બાંધતો હતો તે પરિણામ ટળીને પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન એક કોઠાકોડીની સ્થિતિબંધના પરિણામ રાખે, તથા પૂર્વ બંધ હોય તેપણ સર્વ સ્થિતિ ઘટીને એક કોડાકોડીની સ્થિતિ શેષ રહે. એ-રીતે એક આયુકર્મ મૂકી બાકી સાતે કર્મની સ્થિતિ ઘટાડીનાખે. એટલે ત્રીશ કોડાકોડી સ્થિતિવાળા કર્મોની ઓગણત્રીશ કોડાકોડિ ઘટાડી પલ્યોપમને અસંખ્યાતમેભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી સાગરોપમ રાખે, જ્ઞાનાવરણ દર્શનાવરણ વેદનીય અને અંતરાય એ ચાર કર્મની એટલી સ્થિતિ રાખે, તથા નામ અને ગોત્ર એ બેકર્મની ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિમાંથી ઓગણીશ કોડાકોડી ઘટાડીને પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી રાખે, એટલેસુધી જે જીવના પરિણામની યોગ્યતા થઈ એનું નામ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહિયે. એ કરણ જીવ સંસારમાં ભમતાં ભમતાં અનંતિવાર કરે. પલ્યોપમને અસંખ્યાતમેભાગે ઓછી એક કોડાકોડી સાગરોપમની સાત કર્મની શેષ-સ્થિતિ રહી તિહાંસુધી યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહિયે, આ-

ગળ ગ્રંથીદેશે આવ્યો ખરો પણ-એ કરણયોગ્ય પરિણામે આગળ ન જવાય. ઇતિ પ્રથમ કરણ.

બીજું અપૂર્વકરણ-તે જે પહેલાં સંસાર પરિભ્રમણ કરતાં કદાપિ એવું કરણ જે જીવપરિણામ વિશેષ તે પામ્યો નથી માટે અપૂર્વકરણ કહિયે, એ અપૂર્વકરણ પરિણામે ઘનનિબડ રાગદ્વેષ પરિણતીમયી જે ગ્રંથી તેને ભેદવા માંડે, તેહને જે ભેદે તેહ અધ્યવસાયને અપૂર્વકરણ કહિયે.

ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ તે જે અધ્યવસાય ફળપ્રાપ્તિવિના નિવર્ત્તે નહી, એટલે પૂર્વે આવ્યો જે અપૂર્વકરણરૂપ પરિણામ તે પાછો જાય નહિ તેને અનિવૃત્તિકરણ કહિયે, તે અનિવૃત્તિકરણરૂપ પરિણામેકરી જીવ સમ્યક્ત્વ પામે. તે ત્રીજું કરણ.

ઇહાં એ ત્રણ કરણની સાખ આપવાને કલ્પભાષ્યની ગાથા લખીએ છીએ.

अंतिमकोडाकोडी, सव्वं कम्माण आउवज्जाणं ॥
पलिया असंखिज्जइ, भागे खीणे हवइ गंठी ॥ १ ॥
गंठित्ति सुदुभ्भेओ, कख्खडघणगुढमुढगंठीव्व ॥
जीवस्स कम्मजणिओ, घणरागदोसपरिणामो ॥ २ ॥
जा गंठी ता पढमं, गंठीसमइत्थउ भवे बीयं ॥
अनियट्टीकरणं पुण, सम्मत्तपुरख्खडे जीवे ॥ ३ ॥

એ ત્રણ ગાથાનો અર્થ લેશમાત્ર લખિયે છીએ,

આયુવર્જીને સાતે કર્મની અંતિમ કે૦ છેલ્લી કોડાકોડિસ્થિતિ

પલ્યોપમને અસંખ્યાતમેભાગે ન્યૂન રહે, બાકી સર્વ ખપી જાય એહવે ઇહાં ગંઠી કઠણસ્થાનક છે ॥ ૧ ॥ ગંઠી કેવી છે? સુદુબ્ભે-ઓ.કે૦ અત્યંત દુઃખે ભેદવાયોગ્ય કર્કશ વક્ર ગુઢ ગુપ્ત કોઇ ખદિરાદિ કઠીણ કાષ્ટની ગાંઠની પરે જેવીતેવીરીતે ભેદાય છેદાય નહી. એ ઉપમાએ અનાદિની જીવને કર્મજનિત ધન કે૦ઃ નિવડ રાગ દ્વેષ પરિણતિ સંચયરૂપ ગ્રંથી તે વજ્રવત્ દુર્ભેદ્ય છે ॥ ૨ ॥ જીહાં ગંઠી છે તિહાંસુધી આવે તેને પઢમ કે૦ પ્રથમ યથાપ્રવૃતિહોય, પછી ગંઠીસમઇત્થિઓ કે૦ ગ્રંથી સમર્થન કરતાં-સામર્થ્યવંત થઈ ગ્રંથી ભેદતાં બીજું અપૂર્વકરણ હોય; તથા પુણ કે૦ વળી અનિયટ્ટીકરણ–અનિવૃત્તિકરણ તે સમ્મત્તપુરખ્ખડે કે૦ સમ્યક્ત્વ અવશ્ય પ્રાપ્તવ્યપણે આગળ કર્યું જેણે જીવે, એટલે સમ્યકત્વ અવસ્ય પામવું જેના મુખઆગળ રહ્યુંછે તે જીવને ત્રીજું કરણ હોય. ॥ ૩ ॥

એ રીતે ધાનનોપાલો તથા નદીનો પથ્થર એ બે દૃષ્ટાંતે કોઇક જીવે યથાપ્રવૃત્તિકરણે પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી સાગરોપમની સાતે કર્મની શેષ સ્થિતિ કીધી, એટલે સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિનો નિશ્ચય થયો? એ રીતે શિષ્ય બોલ્યો, તે વારે ગુરૂ કહે છે–ઇહાં સમ્યકત્વપ્રાપ્તિનો નિશ્ચે થયો નથી. તે ગાથાએ કરીને કહે છેઃ—

तथ्थवि गंठीघणरागदोसपरिणइमयं अभिदित्तो ॥
गंठियजीवोवि इहा, न लहइ तुह दंसणं नाह ॥४॥

અર્થ—તથ્થવિ કે૦ તિહાંપણ કાંઇક ઉણી એક કોડાકોડી સ્થિતિ શેષ સાત કર્મની કીધી તોપણ અભવ્ય અથવા દુર્ભવ્ય-

ત્વાદિક દૂષણને લીધે હાહાઇતિખેદે! રાગદ્વેષપરિણામમઈ ગ્રંથી-દેશગત જીવ પણ ગ્રંથીને અણભેદતોથકો હે નાથ! તાહરૂં દર્શન જે શ્રીમુખે કહેલું સમ્યકત્વ તેને પામી શકે નહીં. કેમકે એ યથાપ્રવૃત્તિકરણ સુધી તો અભવ્ય પણ આવે. આવશ્યક વૃત્તિમાં કહ્યું છે કે—અભવ્ય પણ કોઇક અકામનિર્જરા કરતો ગ્રંથીદેશસુધી આવે. તિહાં અરિહંતની ઋદ્ધિ દેખીને અથવા અન્ય કોઈ પુદ્ગલિક ઋદ્ધિની ઇચ્છાએ પ્રવર્ત્તમાનથકો ચારિત્ર લીયે, તિહાં માત્ર શ્રુતસામાયકનો લાભ તેને હોય, પણ શેષ દર્શન સામાયિકાદિક પામે નહી. એમ સંસારમાં ભમંતાંથકાં વ્યવહાર રાશીયા જીવ આયે જીહાંસુધી ચરમાવર્તને ચરમકરણ ન પામે તિહાંસુધી અનંતિવાર ગ્રંથીદેશસુધી આવી પાછા પડે ॥૮॥ ઇતિચતુર્થગાથાર્થ:

હવે જીવ જે રીતે ગ્રંથી ભેદે તે રીત કહે છે:—

पहिलिय पिविलिय नाएण, कोवि पज्जत्तसंनिपंचिंदी ॥
भव्वो अवड्ढपुग्गल, परियट्टावसेस संसारो ॥ ५ ॥

અર્થ—પહિલિયપિવિલિયનાએણકે૦ ઇહાં ગ્રંથીદેશપામ્યા પછી કોઇક જીવ અપૂર્વકરણ કરે તે પંથી જે વાટેમાર્ગુ, તથા પિપિલિકા જે કીડી તેને નાયેણ કે૦ ન્યાયે દૃષ્ટાંતે કરીને તે દૃષ્ટાંત દેખાડવાને ભાષ્યની ગાથાઓ લખીએ છીએ.

जह इह तिन्नि मणुस्सा, जंति पहं सहावगमणेणं ॥
कालाइक्कमभीया, तुरंति पत्ताय दो चोरा ॥ १ ॥
दट्ठ मग्गतडथ्थे, एगो मग्गाऊ पडिनियत्तो ॥

बीओ गहियो तइओ, समइक्कंतो पुरं पत्तो ॥ २ ॥
अडवी भवो मणुस्सा, जीवो कम्मट्ठिइ पहो दीहो ॥
गंठीय भयट्ठाणं, रागदोसाय दो चोरा ॥ ३ ॥
भग्गो ठिइपरिवुड्ढि, गहियो पुण गंठीअ गऊ तइऊ ॥
समत्तपुरं एवं, जोइज्जा तिन्निकरणाइं ॥ ४ ॥
खिइसहावियगमणं, थाणुसरणं तउ समुप्पयणं ॥
ठाणं थाणुसिरे वा, उहरणं जाण मुअंगीणं ॥ ५ ॥
खिइगमणंपिव पढमं, थाणुमरणं च करणमप्पुव्वं ॥
उप्पयणंपिव तत्तो, जीवाणं करणमनियट्टि ॥ ६ ॥
थाणुव्व गंठिदेसो, गंठियसत्तस्स तथ्थवट्टाणं ॥
ऊसरणंपिव तत्तो, पुणोवि कमट्ठिइविवुड्ढि ॥ ७ ॥

હવે એ સાત ગાથાનો અર્થ કિંચિતમાત્ર લખ્યો છે. જહ ઇહ કે૦ જેમ ઇહાં કોઇક તિન્નિ મણુસ્સા—ત્રણ મનુષ્ય છે, તે સહાવગમણેણં—સ્વભાવગમને કરી સહેજે નિઃપ્રયોજને જંતિઅડં કે૦ અટવી પંથે જાય છે. તે જાતાંજાતાં ઘણી અટવી ઘીઉલ ગયા, પછી કાલાઇક્કમભિયા કે૰ કાલઅતિક્રમવેકરી ભયપામ્યા, એટલે અસુર વખતે અટવીનો પંથ તેથી ડરવા લાગ્યા. એટલામાં તુરંતિ કે૦ તુરંત પત્તાય દો ચોરા કે૦ બે ચોર આવી લાગ્યા. ॥ ૧ ॥ પછી તે ત્રણ મનુષ્યે દટ્ઠું મગ્ગતડથ્થે—માર્ગને તટે એટલે માર્ગને મુખે ઢુકડા બે ચોરો દેખીને તે ત્રણમાંથી એગો મગ્ગાઓ કે૦

એક તો માર્ગથકી પાછો નિવર્ત્યો. એટલે પાછો નાસી ગયો, તથા બીઓગહિયો. કે૦ બીજાને તો તે ચોરલોકોએ ગ્રહણ કીધો એટલે પકડી લીધો, અને તઇયો સમઇક્કંતો કે૦ ત્રીજો મનુષ્ય તે ચોરોને સમ્યક્પ્રકારે અતિક્રમ્યો, એટલે પોતાનું બળવીર્ય ફોરવી ચોરોને હતપ્રહત કરી પુરપત્તો કે૦ પુરપ્રતે પહોતો એટલે ઇચ્છિતસ્થાનકે નિર્ભયપણે પહોતો ॥ ૨ ॥ એ દ્દષ્ટાંત સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિમાં ઉપનયભાવે ઉતારે છેઃ—

અડવિભવો—ભવભ્રમણરૂપ તો અટવી કહિયે, તેમાં મણુસ્સા જીવો—મનુષ્ય તે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ જાતિના સંસારી જીવ કહિયે, અને કમ્મઠ્ઠિઇપહોદીહો—કર્મસ્થિતિ તે મહોટો દીર્ઘ માર્ગ કહિયે, તથા ગંઠિયભયઠાણું—ગ્રંથીદેશ તે ભયનું સ્થાનક કહિયે, વળી રાગદોસાય દો ચોરા—રાગ અને દ્વેષરૂપ બે ચોર જાણવા ॥ ૩ ॥ તે ત્રણમાંથી દુર્ભવ્ય અથવા અભવ્ય જીવ તે તો ભગ્ગો—પાછો ભાગ્યો (નાશી ગયો), તથા અચરમકરણી અથવા અપરિપક્વ કારણી તો ગ્રંથીદેશેજ રહ્યો, ઇહાં ગ્રંથીદેશે ભવ્ય અથવા અભવ્ય ઉત્કૃષ્ટો સંખ્યાત અસંખ્યાત કાળ સુધી રહે, પછી ભવ્યને શેષ અર્દ્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત સંસાર રહ્યો હોય તો ગ્રંથી ભેદે; અધિક સંસારી પાછો ફરે. ઇહાં ગ્રંથીદેશે ભવ્ય અથવા અભવ્ય રહ્યા થકા દ્રવ્યશ્રુત ભિન્નદશપૂર્વસુધી પામે. દ્રવ્યચારિત્ર પામે. અભવ્ય પૂર્વશ્રુત ન પામે, કેટલાક ગ્રંથોને અનુસારે તથા વૃધ્ધપરંપરાએ પણ અભવ્યને પૂર્વશ્રુત ન હોય, તથા કોઇક ગ્રંથને અનુસારે લબ્ધિ ન હોય. દશ પૂર્વ સંપૂર્ણને પૂર્વલબ્ધિ કહિયે, તે અભવ્યને ન હોય પણ શેષ હોય. પછી બહુશ્રુત કહે તે પ્રમાણ. પૂરેપૂરા દશ પૂર્વ તથા અધિક યાવત્ ચઉદ પૂર્વસુધી જે

જાણે તે નિયમા સમ્યક્ત્વી હોય. કલ્પભાષ્યમાં કહ્યું છે કે:—

યતઃ—चउद्दस दसय अभिन्ने, नियमा सम्मत्त सेसाण भयणा.॥

ઉત્કટ કારણયોગે બીજો પુરૂષ તો ગ્રંથીદેશેજ ટકી રહ્યો, તથા ત્રીજો ચરમકરણપ્રાપ્ત ભવ્ય સમ્યક્ત્વવંત વીર્યોલ્લાસ વધતે રાગ દ્વેષ પરિણતિરૂપ ગ્રંથી ભેદીને સમ્યક્દર્શન રૂપ નગરેજ પહોચે. એમ ત્રણે કરણનો ઉપનય જોઇજ્જા કે૦ જોડવો ॥ ૪ ॥

હવે ત્રણગાથાએ પીપીલિકાનું દૃષ્ટાંત સમજાવે છે:—

ખિઇસહાવ કે૦ જેમ ક્ષિતિ જે પૃથ્વી તેનાઉપર સહજસ્વભાવે કીડી ફરે છે, ગમન કરે છે, પણ તેમાં કોઈની પ્રેરણા નથી, હવે તેમાં એક કીડી તો ફરતી ફરતી થાણુ જે ખીલો અથવા ભીંતપ્રમુખ તિહાંસુધી આવીને વળી પાછી ફરી જાય, તથા કોઇક કીડી તો થાણુ જે ખીલો અથવા ભીંત તે ઉપરે ચઢવા માંડે. તે ચઢીને થાણુના ઉપર બેસી રહે, તથા વળી કોઇક કીડી થાણુ ઉપર ચડીને ઉડી જાય, તથા કોઈક કીડી ખીલાથી અધવચ પાછી ઉતરે. એ મુઅંગીણં—મૃદંગી જે કીડી તેનું દૃષ્ટાંત જાણવું ॥ ૬ ॥

હવે એનો ઉપનય ઉપમાન દેખાડે છે. ખિઇગમણ કે૦ ક્ષિતિગમન એટલે કીડીનું પૃથ્વી ઉપર ફરવું, ખીલાના મૂળસુધી આવવું તે પઢમં કે૦ પ્રથમના યથાપ્રવૃત્તિકરણ સરિખું છે, તથા કોઇક કીડી થાણુસરણં કે૦ ખીલે ચડી. તે સરિખું બીજું મપુવ્વં કે૦ અપૂર્વકરણ છે, તથા કોઇક કીડી ખીલે ચડીને તે ખીલાથી ઉપ્પયણં કે૦ ઉડી ગઇ તે સરિખું જીવને ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ કહિયે ॥ ૬ ॥

ગ્ગાણુત્ત્વગંઠિદેસોકે૦ થાણું જે ખીલો તિહાંજે ટકી રહેવું, તે ગ્રંથીદેશે રહેવું. એટલે ગંઠિયસત્તસ્સતથ્થવઠ્ઠાણુ કે૦ ગ્રંથીગત જીવનું કેટલાક કાળસુધી તિહાં રહેવું હોય, તે સરિખું છે, તથા ઉસર ણું પિવતત્તોકે૦ તે ખીલારૂપ ગંઠીદેશથી ઓસરે એટલે પાછો ફરે તે પુણોવિકે૦ ફરી કર્મ્મસ્થિતિની વૃધ્ધિ કરે. ફરી ઉત્કૃષ્ટી કર્મસ્થિતિ વધારે ॥ ૭ ॥

એ સાતગાથાએ બે દ્રષ્ટાંતે કહ્યા–તેણેકરી કોઈ સંનીપર્યાપ્તો પંચેંદ્રી ભવ્યજીવ મુક્તિ જવા યોગ્ય હોય, જેને અવઢ્ઢપુગ્ગલ પરિયટ્ટ અર્ધમાત્ર પુદ્ગલપરાવર્ત્ત શેષ સંસાર બાકી રહ્યો હોય, એવો એટલે લક્ષણે પૂર્ણ જે જીવ હોય તે જીવ જે કરે તે આગલી ગાથાએ કહેછે ॥ ૫ ॥ ઇતિ પંચમગાથાર્થઃ

अपुव्वकरण मुग्गर, घायविहिय दुट्ठगंठिभेऊ सो ॥
अंतमुहुत्तेण गऊ, नियट्टिकरणे विसुज्जंतो ॥ ६ ॥

અર્થ— હવે પૂર્વોક્ત લક્ષણવંત જીવ તે ગ્રથીદેશસુધી આવે, તિહાં પરિણામ નિર્મળતાની વૃધ્ધિ હોય તે કહેછે. અપૂવ્વકે૦ પુર્વે કોઈવારે પામ્યો નથી એવો જે પરિણામ તેને અપૂર્વકરણ કહિયે, તે અપૂર્વકરણ કેવું છે? જે નિવડ આકરી અત્યંત કઠિણ એવી પૂર્વોક્તરૂપ જે ગ્રંથી તેને ભેદવાને મુગ્ગરકે૦ વજ્ર સરિખું છે, તેને ઘાયકે૦ ઘાતેકરીને વિહિયકે૦ વિહિત એટલે કર્યો છે દુષ્ટ ગ્રંથીનો ભેદ જેણે, સો કે૦ તથાભૂત તે જીવ પ્રતિક્ષણે વિશુધ્ધમાન પરિણામની નિર્મળતા વધતે થકે અંતર્મુહૂર્ત્ત માત્રમાં પૂર્વોક્ત અનિવૃત્તિકરણે ગયો થીભેદ

મુહૂર્ત લાગે. તિહાં ચઢતે પરિણામે ગ્રંથીભેદ કરી અનિવૃત્તિકરણે જાય, ઈહાં અપુર્વકરણની વિશુધ્ધતા થકી અનિવૃત્તિકરણની અંળતા વિશુધ્ધતર છે, માટે અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણની ભિન્નતા થઇ ॥ ૬ ॥ ઇતિ ષષ્ટિગાથાર્થ.

હવે તે અનિવૃત્તિકરણે ગયો થકો જીવ જે કરે તે કહે છે:—

सो तथ्थ रणे सुहडोव्व, वयरिजयजाणियपरमआनंदं ॥
सम्मत्तं लहइ जीवो, सामन्नेणं तुहपसाया ॥ ७ ॥

અર્થ:— સો તથ્થકે ૦ તે જીવને તિહાં અનિવૃત્તિકરણે અતિ વિશુદ્ધ પરિણામના જોરથી મિથ્યાત્વ મોહનીયના પુંજની સ્થિતિ બે થાય, તેમાં પહેલી સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત વેદ્ય એટલે એક અંતર્મુહૂર્તમાં ખપી જાય, એટલી સ્થિતિના મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મના દલીયાં તે મહોટી સ્થિતિ જે કોડાકોડી સાગરોપમમાં પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ન્યૂન છે તે સ્થિતિમાંથી નજીક ખેંચી લે, એટલે બીજી પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ન્યૂન એક કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ સ્થિતિ હતી તેમાંથી અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ વેદ્ય નીચી એંચીને જુદી કીધી, બાકી શેષ રહી તેનો મહોટો પુંજ અળગો રાખ્યો એટલે ન્હાની સ્થિતિ તથા મહોટી સ્થિતિની વચમાં આંતરો પડ્યો તેવારે એ બેહુ સ્થિતિની વચમાં જે ખાલી જગ્યા રહી તેને અંતરકરણ કહિયે. એમ ઇહાં અનિવૃત્તિકરણના જોરથી અંતરકરણ કરે.

અને પ્રથમ સ્થિતિગત દલિયાંને અંતર્મુહૂર્તમાં ખેપવે અને

મ્હોટી સ્થિતિમાંના દલિયાંને ઉપશમાવે-વિષ્કંભિત ઉદય કરે. અંતર્મુહૂર્ત ઉદય ન આવે એવાં કરે.

એટલે અનિવૃત્તિકરણે બે કાર્ય કરે. એક તો મિથ્યાત્વસ્થિતિના બે ભાગ કરી અંતરકરણ કરે અને બીજું અંતર્મુહૂર્ત વેદ્ય પ્રથમ લઘુ સ્થિતિને ખપાવે. એટલે અનિવૃત્તિકરણનો કાળ પૂરો થાય તેવારે આગળ અંતરકરણમાં ધસે, દોડે, જાય, પ્રવેશ કરે, તેવારે તિહાં અંતરકરણને પ્રથમ સમયે હેનાથ! તમારે પ્રસાદે ક્ષાયિકાદિકનીપરે વિશિષ્ટ તો નહી પણ સામાન્યપણે અલ્પકાલીન ઉપશમ નામા સમકિત પામે, તે શીરીતે પામે? તેની ઉપમા કહે છે. રણે સુહડાવવયરિજયજણિયપરમઆણંદ કે૦ જેમ સુભટ હોય તે રણને વિષે વૈરીને જીતવાથી પરમાનંદ પામે, તેમ અનાદિના જે રાગ દ્વેષરૂપ મ્હોટા શત્રુ તર્જ્જિત ગુરૂકર્મ સ્થિત્યાદિ અનંતાનુબંધિયા ચાર વૈરીને જીતવાથી પરમાનંદ સરિખું સમ્યક્ત્વ જીવ પામે. યદુક્તં આવસ્યકાદિગ્રંથે-

पावंति खवेउणं, कम्माइ अहापवित्तिकरणेणं ॥
उवलनायेण कहमवि, अभिन्नपुव्विं तओ गंठिं ॥ १ ॥
तं गिरिवरं च भेत्तुं, अपुव्वकरणुग्गवज्जधाराए ॥
अंतोमुहुत्तकालं, गंतुमनियट्टिकरणंमि ॥ २ ॥
पइसमयं मुज्झंतो, खविउं कम्माइ तथ्य बहुआइं ॥
मिच्छतंमि उइण्णे, खीणेऽणुइयंमि उवसंते ॥ ३ ॥
संसारगिम्मतविओ, तत्तो गोसीसचंदणरसोव्व ॥

अइपरमनिव्वुइकरं, तस्संते लहइ सम्मत्तं ॥ ४ ॥

હવે એ ચારગાથાઓનો અર્થ લખીયેછે:—અનાદિકાળથીસંસાર-ચક્રમાં ભમતોથકો જીવ પાવંતિકે૦ પામે, મિથ્યાત્વમોહનીયા-દિક કમ્માઇકે૦ કર્મોને ખવેઉણ કે૦ ખપાવીને, તે અહાપવત્તિ કરણેકે૦ યથાપ્રવૃત્તિકરણેકરીને કર્મો ખપાવે, તેનું દૃષ્ટાંત ઉવ-લનાયેણકે૦ ઉપલ જે પૂર્વોક્ત નદીના પ્રવાહનો પાષાણ, તેના દૃષ્ટાંતે ખેપવે, પછી અભિન્નપુવ્વિ કે૦ પૂર્વે કોઇવાર ભેદી નથી એવી જે રાગદ્વેષ પરિણતિમઇ મિથ્યાત્વગ્રંથી તે ગ્રંથીને શીરીતે ભેદે કે ગિરિવર કે૦ ગિરિવર જે પર્વત તેને ભેત્તું કે૦ ભેદવાને જેમ વજ્ર બલવાન છે, તેમ અપૂર્વકરણ પરિણામરૂપ ઉગ્ર વજ્રધારાએ કરીને જીવ ગ્રંથી ભેદતો અંતર્મુહૂર્તકાળમાં અનિવૃત્તિકરણે ગયોથકો શું કરે તે આગલી ગાથાએ કહે છે.

પઇ સમય કે૦ પ્રતિ સમયે એટલે સમય સમયપ્રતે વિશુદ્ધ-માન પરિણામીથકો તિહાં બહુલાકર્મોને ખેપવે, તે વખતે જે મિથ્યા-ત્વના દલિયાં ઉદય આવ્યા હોય તેનો ક્ષય કરે અને જે ઉદય ન આવ્યા-ઉદયાભિમુખ ન થયા તે દલિયાને ઉપશમાવે, એટલે ઉદીરણા-દિક કરણબળે પણ વિપાકોદય અથવા પ્રદેશોદય જે થઇ શકે નહી તેને ઉપશમાવ્યા કહિએ, એમ ઇહાં અનિવૃત્તિકરણે કેટલાક મિથ્યાત્વના દલિયા ખેપવ્યા, અને કેટલાક ઉપશમાવ્યા, અને મિથ્યાત્વ સ્થિતિના બે ભાગકરી વચમાં અંતરકરણ કર્યું ॥ ૩ ॥ હવે તે અંતરકરણ કરતાં જે થયું તે આગલી ગાથાએ કહે છે.

સંસારગિમ્હકે૦ જેમ કોઇક પંથી જન ગ્રીષ્મકાલમાં મ-ધ્યાન્હ સમયે નિર્જળ વનમાં સૂર્યના પડેલા કિરણને પરિતાપે

લૂના અજડ તાપેકરી અતિ આકુલ થયો હોય, તેને કોઇ શીતળ સ્થાનક મળે વળી તિહાં કોઈ બાવનાચંદનનો રસ છાંટે તેવારે તે પંથી સાતા પામે. આનંદમગ્ન હોય. તેમ ઇહાં ભવ્ય જીવરૂપ પંથી અનાદિકાળનો સંસારરૂપ ઉગ્ર ગ્રીષ્મકાળે જન્મમરણાદિરૂપ નિર્જળ વનમાં કષાયરૂપ ઉગ્ર તાપે પીડ્યો રોગશોગાદિરૂપ લૂ અજડ એટલે આકરી તેણે કરી દગ્ધ થએલો અને તૃષ્ણારૂપ મહોટી પીપાસા તેણે કરી પરાભવ્યો થકો, એવો ભવ્યપંથી તે અનિવૃત્તિકરણરૂપ શુધ્ધ સરલમાર્ગ પામી દૂરથી અંતરકરણરૂપ શીતળ સ્થાનક દેખી હર્ષવંતથકો ધસી તિહાં પહોતો, એટલે ગોશીર્ષ જે બાવનાચંદન તેહનો જે રસ તેહનીપરે શીતળ અર્ઘપરમકેં અતિશય પરમ ઉત્કૃષ્ટ અનિવૃત્તિકરણ પરમ સુખસાતાકરણ એહવું તસ્સંતેકેં તે અનિવૃત્તિકરણને અંતે અને અંતરકરણને પ્રથમ સમયે ઘનસારવત્ શીતળ સમ્યક્ત્વ પામે. તેવારે અનંતાનુબંધી તથા મિથ્યાત્વકૃત પરિતાપ સર્વ મટી જાય. ગાઢ તૃષાપીપાસા મટી જાય ॥ ૪ ॥

ઇહાં અનાદિ કાળનું પરમશત્રુરૂપ–પરમ દુઃખદાતારૂપ મિથ્યાત્વનું દુઃખ અંતર્મુહૂર્તસુધી દરે થાય (દૂર થાય)–અનાદિનો પ્રથમ દુખાંત ઇહાં થયો. ઇહાં સિદ્ધાંતશૈલીમાં કાળનિષ્ટાએ ગુરુદેવ પ્રાપ્તિ તથા વિરહ આશ્રી ચાર ભાંગા કહ્યા છે તેના નામ કહે છે. ૧ અનાદિઅનંત ૨ અનાદિસાંત ૩ સાદિસાંત ૪ સાદિઅનંત. એ ચાર ભાંગાનો અર્થ કહે છેઃ–જેને મિથ્યાત્વાદિક અનાદિનું છે અને તે કિવારે મટશે પણ નહી એવા અભવ્યાદિને અનાદિઅનંત પ્રથમ ભાંગો છે. અને જે ભવ્યજીવ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ

પામ્યો તેવારે તે જીવે અનાદિના મિથ્યાત્વનો અંત આણ્યો, તેમાટે તેને અનાદિ સાંત બીજો ભાંગો જાણવો; તથા જે જીવ સમ્યક્ત્વ પામી વળી સમ્યક્ત્વ વમન કરી મિથ્યાત્વે જાય તેવારે મિથ્યાત્વની આદિ થઇ. પછી કેટલોક કાળ મિથ્યાત્વે રહી વળી શુભ સામગ્રીના યોગથી ફરી સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે મિથ્યાત્વનો અંત થયો એ ત્રીજો સાદિસાંત નામા ભાંગો થયો, તથા ચોથો સાદિઅનંતનામા ભાંગો તે ક્ષાયિક સમ્યકત્વાદિ ગુણ જેને પ્રગટ થયા હોય તેને હોય પણ મિથ્યાત્વીને ન હોય, કેમકે ગ્રંથીભેદ કર્યાં પછી જે મિથ્યાત્વ હોય, તે તો સાદિસાંત ભાંગે જ હોય, માટે જેને સમ્યક્ત્વાદિક ક્ષાયક ગુણ પ્રગટ્યા તે સાદિ, અને તે ગુણ આવ્યા જાય નહી તે અનંત, એટલે ભવ્ય મિથ્યાત્વીને ત્રણે ભાંગા હોય, અને અભવ્ય મિથ્યાત્વીને એકજ અનાદિઅનંત ભાંગો હોય. યદુક્તં —

मिच्छत्तमभव्वाणं, तमणाइमणंतयं मुणेयव्वं ॥
भव्वाणं तमणाइ, सपज्जवसियं तु सम्मत्ते ॥ १ ॥

અર્થ:—અભવ્યને મિથ્યાત્વ અનાદિ અનંત ભાંગે હોય, અને ભવ્યને અનાદિ સપર્યવસિત ભાંગે મિથ્યાત્વ હોય. ॥ ૧ ॥

હવે સમ્યક્ત્વ કેટલે ભેદે હોય તે ગાથાઓ વડે કહેછે:-

तं एगविहं दुविहं, तिविहं तह चउविहं च पंचविहं ।
तत्थेगविहं जं तुह-पणीयभावेसु तत्तरुइ ॥ ८ ॥

અર્થ:—એક પ્રકારે, બે પ્રકારે, ત્રણ પ્રકારે, ચાર પ્રકારે અને પાંચ પ્રકારે પણ આગમમાં સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. તે ભેદોનું

સ્વરૂપ વિસ્તારીને કહે છે:—તત્થેગવિહ કે૦ તિહાં એકવિધ સમ્યક્ત્વ તેજ કે જે હે પરમેશ્વર! તુહ કે૦ તાહરા પણિયં કે૦ પ્રકાશ્યા જે જીવાદિકભાવ—પદાર્થ તેને વિષે તત્ત્વરૂચિ હોય, અર્થાત્ પરમાર્થ બુદ્ધિ હોય, સકલ દોષરહિત અને સકળ ગુણ સંપન્ન એહવા અરિહંતદેવે ભાખ્યું જે તત્ત્વ તેજ સત્ય છે એહવી રૂચિ પરમાર્થબુદ્ધિ; તે વિષે આગમમાં કહ્યું છે:—

'तमेव सच्चं निस्संकं जं जिणेहिं पवेइयं' इत्यादि

યદુક્તં યોગશાસ્ત્રે:—

रुचिं जिनोक्ततत्वेषु, सम्यक्श्रद्धानमुच्यते;
जायते तन्निसर्गेण–गुरोरधिगमेन च ॥ १ ॥

ઉપલા શ્લોકનો અર્થ કહે છે:—શ્રી જિનેશ્વરભાષિત જીવાજીવાદિક તત્વનેવિષે જે સમ્યક્શ્રધ્ધાનકે૦ નિશ્ચલ પ્રતીત તેને તત્વરૂચિ કહિયે, તે તત્વરૂચિ શ્રદ્ધાને મિથ્યાત્વદળના રસની મંદતાએ જાતિસ્મરણાદિક નિમિત્તે ઈહાપોહ કરતાં કરતાં સહેજે પોતાની મેળે પામે તે નિસર્ગ સમ્યક્ત્વ કહેવાય, અથવા ગુરૂની ઉપાસના કરતાં સિધ્ધાંતવાણી સાંભળતાં જે પામે તે ઉપદેશિક શ્રદ્ધાન કહિયે ॥ ૧ ॥ ઇત્યાદિક લક્ષણ જે તત્વરૂચિ તે એકવિધ સમ્યક્ત્વ કહિયે. ॥ ૯ ॥

હવે દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ ત્રણ પ્રકારે કહે છે:—

दुविहं तु दव्वभावा, निच्छं ववहारओवि अहवावि ।
निस्सग्गुवएसाओ, तुहवयणन्निऊहिं निदिट्ठं ॥ ९ ॥

અર્થ:—હે જિનેશ્વર! તાહરા ભાખ્યાં જે દ્વાદશાંગ તેના જાણ

એહુવા જે પ્રવીણ પુરૂષ તેણે એક દ્રવ્ય સમ્યક્ત્વ અને બીજું ભાવ સમ્યક્ત્વ એ બે પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે, અથવા એક નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ અને બીજું વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ એરીતે પણ બે પ્રકાર કહ્યા છે. તથા વળી એક નિસર્ગસમ્યક્ત્વ અને બીજું ઉપદેશસમ્યક્ત્વ તે તુહુવયણ કે૦ તાહરાં વચનના વિઊહિ કે૦ વેત્તા એટલે અર્થના જાણ પુરૂષે નિદ્દિઠ્ઠં કે૦ દેખાડ્યું છે. ॥ ૯ ॥

હવે ત્રણ પ્રકારે દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ કહ્યું તેના લક્ષણ કહે છેઃ—

तुह वयणे तत्तरुइ, परमट्ठमजाणओवि दव्वगयं ।
सम्मं भावगयं पुण, परमट्ठवियाणओ होइ ॥ १० ॥

અર્થઃ—હે પ્રભુ! તુહ કે૦ તાહરા વયણ કે૦ વચનનો પરમટ્ઠ કે૦ પરમાર્થ જે રહસ્ય તેનો મજાણઓવિ કે૦ અજાણ છે, પણ તાહરાં વચનને વિષે તત્તરૂઈ કે તત્વરૂચિ છે, કેમકે જે રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ ત્રણ દોષનો નાશ થવાથી વીતરાગ થયા તે અસત્ય ભાષણ કરે નહી, માટે શ્રી જિનભાષિત વચન સર્વ સત્ય છે, એમ તે જાણે છે તો એવી જે તત્વરૂચિ તે દવ્વગયં કે૦ દ્રવ્યગત સમ્યક્ત્વ કહિયે. યતઃ

भावेण सद्दहंतो अयाणमाणोवि सम्मत्तं,

જે સુક્ષ્મ અર્થને નથી જાણતો એહવા અજાણને પણ જો ભાવે સદ્દહે છે કે જે અરિહંત તે શુદ્ધ ભાષણ કરનારાજ છે એહવી ઓઘે પ્રતિત છે તો અજાણ પુરૂષને પણ દ્રવ્યથી સમ્યક્ત્વ છે.

બીજું ભાવગય કે૦ ભાવગતે સમ્મં કે૦ સમ્યક્ત્વ તે પુણ કે૦ વળી પરમટ્ઠવિયાણઓ કે૦ પદાર્થનો જાણું પુરૂષને હોઇ કે૦ હોય. યદુક્તં સિધ્ધાંતેઃ—

जीवाइ नव पयत्थे, जो जाणइ तस्स होइ समत्तं.

ઈતિવચનાત. માટે જે ભવ્ય જીવ જીવાદિક નવે પદાર્થને સમસ્ત નય ગમ ભંગ પ્રમાણ નિક્ષેપ પ્રમુખ સ્યાદ્વાદ શૈલી પૂર્વક જાણે, સદ્દહે, તે ભવ્ય જીવને ભાવગત સમ્યકત્વ કહિયે. ॥ ૧૦ ॥ એમ દ્રવ્યસમ્યકત્વ તથા ભાવસમ્યકત્વ કહ્યું.

હવે નિશ્ચય વ્યવહાર બે પ્રકારના સમ્યકત્વનું લક્ષણ કહે છેઃ—

निच्छयओ सम्मत्तं, नाणाइमयप्पसुहपरिणामो ।
इयरं पुण तुहसमये, भणियं सम्मत्तहेउहिं ॥ ११ ॥

અર્થઃ—જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ શુદ્ધ શ્રદ્ધા ભાસન રમણતા પૂર્વક રત્નત્રયીરૂપ આત્માનાં જે શુભ પરિણામ તેને નિચ્છયઓ સમ્મત્ત કે૦ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ કહિયે, એટલે આત્માને જ નિશ્ચય સમ્યકત્વ કહિયે, કેમકે આત્મા ને આત્માના ગુણ તે કાંઈ જુદા નથી. પરિણામે અનન્ય છે, એક છે, ગુણ ગુણી ભાવે અભેદ જ રહ્યા છે, કેમકે અભેદપરિણામે પરિણમ્યો જે આત્મા તે તદ્‌ગુણ રૂપજ કહેવાય. યદુક્તં યોગશાસ્ત્રે.

आत्मैवदर्शनज्ञान—चारित्राण्यथवा यते ॥
यत्तदात्मैव स्वगुणैः शरीरमधितिष्ठति ॥ १ ॥

કે૦ એ ન્યાયે (દ્રષ્ટાંત દ્વારાએ) નિસર્ગોદય સમ્યક્ત્વ તથા ઉપદેશોદય સમ્યક્ત્વ તે હે પ્રભુ ! તમે કહ્યું–પરૂપ્યું છે. તે માટે પરમોપકારી એવા તુજને મ્હારો નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨ ॥ એમ બે પ્રકારનું સમ્યક્ત્વ ત્રણ રીતે કહ્યું.

હવે ત્રણ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહે છે:—

तिविहं कारग रोअग, दिवग भेएहिं तुहमयाविऊहिं ।
खाओवसमोवसमिय, खखाइअभेएहिं वा कहियं ॥१३॥

અર્થ:—હે નાથ ! તુહમય કે૦ તહારા મતના વિઊહિં કે૦ વેત્તા જે ગણધરાદિક, તેણે કારક, રોચક અને દીપક એમ તિવિહં કે૦ ત્રણ ભેએહિં કે૦ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. વા કે૦ અથવા ક્ષાયોપશમિક, ઉપશમિક અને ક્ષાયિક એ રીતે પણ ત્રણભેદે સમ્યક્ત્વ કહિયં કે૦ કહ્યું છે ॥ ૧૩ ॥

હવે કારકાદિક સમ્યક્ત્વના લક્ષણ કહે છે:—

जं जह भणियं तुमए, तं तह करणंमि कारगो होइ ।
रोअगसम्मत्तं पुण, रुइमित्तकरंतु तुहधम्मे ॥ १४ ॥

અર્થ:—હે નાથ ! જે જેમ યથાર્થભાવે વિધિમાર્ગ તમે ભણિયં કે૦ પ્રકાશ્યો છે તે તેમજ આજ્ઞાને અનતિક્રમતોથકો એટલે તમારી આજ્ઞાસહિત આગમોક્ત શૈલીપૂર્વક યથાશક્તિએ દાન પૂજા વ્રત નિયમાદિક કરે તેને કારક સમ્યક્ત્વ કહિયે; તથા પુનઃ કે૦ વળી બીજું રોચક સમ્યક્ત્વ, તે તુહધમ્મે કે૦ તમારા ધર્મને વિષે રૂઇમિત્તકરંતુ કે૦ રૂચિમાત્ર કરે, શ્રી જિનોક્ત ધર્મ કરવાની ઇચ્છા રહે. શુદ્ધ શ્રદ્ધા રાખે. કોઇને ધર્મપ્રવૃત્તિ ક-

દેખીને રૂડું માને પરંતુ પોતે ભારે કર્મી હોવાથી ક્રિયાનુષ્ઠાનાદિક કરી શકે નહી તેને રોચક સમ્યક્ત્વ કહિયે ॥ ૧૪ ॥

હવે દીપક સમ્યક્ત્વ કહે છેઃ—

सयमिह मिच्छद्दिट्ठी, धम्मकहाईहिं दीवइ परस्स ॥
दीवग सम्मत्तमिणं, भणंति तुह जगयमईणो ॥१५॥

અર્થ:—સયમિહ કે૦ સ્વયં પોતે તો મિથ્યાદ્રષ્ટિ અથવા દુર્ભવ્ય હોય, પણ અંગારમર્દકાચાર્યની પરે ધમ્મકહાઇહિં કે૦ ધર્મકથાદિકે કરી આદિ શબ્દથી સમાધિઠાણયુક્ત અનુષ્ઠાનના અતિશયે કરીને એટલે દંભરચના વિશેષે કરીને, પર જે બીજા ભવ્ય ભદ્રક જીવો હોય તેને ધર્મ કરી દીપાવે, એટલે આગલા જીવોના ઘટમાં પ્રકાશ કરાવે, પરંતુ પોતાને અંતરંગ પરિણામે શ્રદ્ધા ન હોય, એહવાને હે પ્રભુ! ત્હારા સમય જે સિદ્ધાંત તેના જાણપુરૂષો દીપક સમ્યક્ત્વ કહે છે.

ઇહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે—'પોતે મિથ્યાત્વી મિથ્યાત્વે વાસિત અંતઃકરણવાળાને સમ્યક્ત્વી કેમ કહો છો?' તેવારે ગુરૂ કહે છે 'હે શિષ્ય! જો કે પોતે મિથ્યાપરિણામી છે તો પણ આગલા પ્રાણીઓને ધર્મ પમાડવાનો હેતુ થાય છે, અથવા શાસનોન્નતિ કરે છે, માટે કારણે કાર્યનો ઉપચાર કરી સમ્યક્ત્વ કહિયે, સમ્યક્ત્વનો હેતુ છે માટે સમ્યક્ત્વ કહિયે.'

यदुक्तं सिद्धांतः—

किरियाणुट्ठाणं पुण, कारगमिह रोयगं तु सद्दहणं ॥
मिच्छद्दिट्ठी दीवइ, जं तच्चे दीवगं तं तु ॥ १ ॥

બે ભાગ કરે, એક અંતર્મુહૂર્ત વેધ ન્હાની સ્થિતિ કરે, બીજી દ્વિશેઉણી કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ મ્હોટી સ્થિતિ કરે. એવી બે સ્થિતિ કરે.

એ રીતે બે સ્થિતિ કરી તેમાંથી ન્હાની સ્થિતિ ખેંચી લઇને વચમાં અંતર કરે એટલે બે સ્થિતિની વચમાં ખાલી જગ્યા રહે એમ કરે, પછી ન્હાની સ્થિતિને અનિવૃત્તિકરણના અધ્યવસાયે કરી ખપાવીને પછી અંતરકરણ જે બે સ્થિતિની વચ્ચે ખાલી જગ્યા રહી છે તેમાં પ્રવેશ કરે, ત્યાં અંતરકરણમાં પ્રવેશ કરવાને પહેલે સમયેજ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે, તે અંતરકરણ ઓલંઘતાં અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ કાળ જાય તેનેજ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.

હવે અંતરકરણમાં વર્ત્તતો ઔષધસરિખું જે ઉપશમ સમ્યક્ત્વ, તે સમ્યક્ત્વે કરીને કોદરાનું ધાન્ય અથવા મલીન જળ અથવા મલીન વસ્ત્ર એ ત્રણેના સરિખું જે મિથ્યાત્વ-મોહનીયકર્મ તેને શોધીને ત્રણ ભાગે વહેંચી નાખે, તેમાં પહેલો ભાગ તો શુધ્ધ નિર્વિષ તથા સ્વચ્છ નિર્મળ જાણવો, અને બીજો ભાગ અર્ધ્ધશુધ્ધ તે થોડો મલીન જાણવો, વલી ત્રીજો ભાગ સંપૂર્ણ અશુધ્ધ યથાસ્થિત કલુષ અતિ ડહોળો તથા મલીન ગલીચ જાણવો. હવે એ ત્રણે વસ્તુના દ્રષ્ટાંતે વિવરીને વિષદ રીતે દેખાડે છેઃ—

જેમ મીણસહીત કોદ્રવ ધાન્યને ઉષ્ણ જલાદિક ઔષધના યોગે એકભાગ મીણરહીત કર્યો, બીજો ભાગ અર્દ્ધશુદ્ધ કર્યો, અને ત્રીજો ભાગ જેમ હતો તેમનો તેમ રહ્યો, તે અશુદ્ધ છે.

તથા જેમ કોઇક વસ્ત્ર મલીન હતું તે ક્ષારાદિક ઔષધના યોગે અતિ સ્વચ્છ નિર્મળ થાય. બીજું થોડા ઔષધનો પ્રયત્ન હોવાથી થોડું નિર્મળ થાય અને ત્રીજું મલીનજ રહે. તથા મલીન જળ જેમ નિર્મળ ફળાદિકના યોગે અતિ સ્વચ્છ થાય, બીજું થોડું નિર્મળ થાય ત્રીજું મલીનજ રહે. એમ ત્રણ દ્રષ્ટાંતે અંતરકરણગત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ રૂપ ઔષધના યોગેકરી મિથ્યાત્વમોહનીયના દલિયાં મિથ્યાત્વરૂપ મીણથી ભર્યાં હતાં તેનો એક ભાગ તો શુદ્ધ કર્યો—મીણરહીત કર્યો, અને બીજો ભાગ અર્દ્ધમીણરહીત થયો, એટલામાં અંતર્મુહૂર્તના કાળની સમાપ્તિ થઇ તેથી તે બીજો ભાગ તો અર્ધશુધ્ધ થયો અને ત્રીજોભાગ શુધ્ધ કરવાને તો પહોંચી શક્યોજ નહી તેથી તે ત્રીજો ભાગ તો સંપૂર્ણ મિથ્યાત્વરૂપ મીણસહિત વિષથી ભરેલોજ રહી ગયો.

હવે તે ત્રણપુંજનાં ત્રણ નામ થયાં, તેમાં પહેલો શુધ્ધપુંજ તે દર્શન (સમકિત) મોહનીય કહિયે, હવે તે જીવ અંતરકરણગત ઉપશમકાળ પૂરો થયે થકે એટલે જેટલો વખત અંતરકરણનો તેટલોજ વખત ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો છે તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ પૂરો થયે થકે જો પરિણામની વિશુધ્ધિ રહે તો શુધ્ધ પુંજનો ઉદય થાય, તેનું નામ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે, એટલે મિથ્યાત્વરૂપ મીણથી ભરેલાં દલિયાં જે શુદ્ધ કર્યાં તેહનો ઉદય છે જેમાં તે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.

ઇહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે 'જો નિર્વિષ દલિયાં કર્યાં તો પણ જાતે તે દલિયાં મિથ્યાત્વનાં છે, નિર્વિષ થવાથી તો રૂપ ગંધાદિક ગયું પણ ગુણને આવરણ કરનારાં દલિયાં તો તેમનાં તેમજ છે, તો સમ્યક્ શ્રધ્ધા ભાસન કેમ થાય?' તેવારે

ગુરૂ કહે છે કે 'જેમ કોઇ અભ્રક અથવા અપર પાષાણાદિક જાતે મલીન હોય તેને કોઇ ઔષધાદિક યોગે કરી તે પાષાણાદિકમાંથી કાળાશ રૂપ કલુષતા કાઢી નાખે તેવારે તે દળ નિર્મળ થાય, પછી તેને આંતરે જે વસ્તુ રહી હોય તે સર્વ દીઠામાં આવે, પણ છાની રહે નહી તેમજ ઈહાં દર્શનમોહનીયકર્મના દલ મધ્યે અશુદ્ધપરિણતિરૂપ મિથ્યાત્વ વિષે કરી મલીન થએલું અત્યંત કાળાશપણું ભરેલું હતું તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વરૂપ ઔષધના મહિમાથી દૂર થાય, પછી નિર્વિષ દલિયાં રહ્યાં તે સ્વચ્છ અભ્રપટલ સરિખાં છે તે નિર્મળ દલિયાં કાંઇ શ્રદ્ધા ભાસનમાં વિપરિણામ કરે નહી, તેથી જો કે જીવને મિથ્યાત્વનાં દલિયાં છે તો પણ નિર્વિષ છે (નિર્મળ છે) તેથી તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે.'

यदुक्तं विशेषावश्यकवृत्तौः—

तद्यथेहप्रदीपस्य स्वच्छाभ्रपटलैर्वृतं ॥
न करोत्यावृतिं काचिदेवमेतदपि ॥ १ ॥

एकपुंजी द्विपुंजी च त्रीपुंजीचानुक्रमात्;
दर्शनत्रयमत्रांश्चैव, मिथ्यादृष्टिश्च कीर्तितः ॥ २ ॥

(એને પશ્ચાનુપૂર્વીએ લેવું; એટલે ત્રિપુંજી દ્વિપુંજી એકપુંજી.)

ઈહાં લોકને વિષે જેમ અભ્રકના પડાંતરે રહેલો દીપક સર્વ સ્થાનકે ઉદ્યોત કરે. તિહાં અભ્રક જો કે આડો છે તો પણ કાંઈ ન્યૂન પ્રકાશ દીપકનો કરી શકે નહી, તેવીજ રીતે શોધેલાં મિથ્યાત્વદલ તે પણ કાંઇ ન્યૂન શ્રદ્ધા કરે નહી.

તિહાં ત્રિપુંજી તે સમ્યક્દર્શની, દ્વિપુંજી તે મિશ્રદર્શની અને એકપુંજી મિથ્યાદ્રષ્ટિ હોય. તથા ઉપશમ સમ્યક્ત્વથી આગળ જો કાંઇક ઉજ્વળ કાંઇક મલીન એહવાં મિશ્ર પરિણામ થાય તો મિશ્રમોહનીયનો ઉદય થાય, એટલે મિશ્રપુંજ ઉદય આવે અને જો અનંતાનુબંધીના ઉદયબળથકી અતિ મલિન પરિણામ થાય તો મિથ્યાત્વ મોહનીયનો ઉદય થાય એટલે અશુદ્ધપુંજ ઉદયમાં આવે.

એ રીતે સંસારમાં કેટલાક ત્રિપુંજી, કેટલાક દ્વિપુંજી, કેટલાક એકપુંજી હોય. તેમાં ક્ષયોપશમી ત્રિપુંજી હોય, તથા મિથ્યાત્વનો ક્ષય કરીને સમ્યક્ત્વ મોહનીયની ઉજ્વળતા કરે તેવારે દ્વિપુંજી હોય, અથવાં અપુંજી એટલે પુંજરહિત ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી હોય. તથા જેવારે મિશ્રનું ઉદ્વલન કરે અથવા ક્ષેપવે તેવારે એકપુંજીજ હોય. ઇહાં પુંજત્રયનો સંક્રમ કલ્પભાષ્યે એમ કહ્યો છે કે પ્રવર્ધમાન પરિણામી જે સમ્યક્ત્વી હોય તે મિથ્યાત્વ પુદ્ગલને આકર્ષીને સમ્યક્ત્વપુંજમાં અથવા મિશ્રપુંજમાં સંક્રમાવે તથા મિશ્રપુદ્ગલને સમ્યક્ત્વી સમ્યક્ત્વમાં સંક્રમાવે. તથા મિથ્યાદ્રષ્ટિ મિશ્રપુદ્ગલને મિથ્યાત્વપુંજમાં નાખે અને સમ્યક્ત્વ પુદ્ગલ મિથ્યાત્વ પુંજમાં સંક્રમાવે, પણ મિશ્રપુંજમાં ન નાખે.

तथाचोक्तं:--

मिच्छत्तंमिअ खीणे तिपुंजी सम्मद्दिट्ठिणो नियमा ॥
खीणंमिओ मिच्छत्तं दुएगपुंजी य खवगो वा ॥ १ ॥

અર્થઃ—એ રીતે કાર્મગ્રંથિકમતે પ્રથમ ઉપશામ સમ્યક્-ત્વજ પામે અને તે ઉપશમી નિયમા ત્રણ પુંજ કરે.

उक्तं च कर्मग्रंथे:—

कम्मगंथेसु धुवं पढमोवसमी करेइ पुंजतियं ॥

तव्वडिओ पुण गच्छइ सम्मे मीसाइ मिच्छे वा ॥१॥

અર્થ સુગમ છે. એ રીતે સિધ્ધાંતિક માર્ગે તથા કાર્મ-ગ્રંથિક માર્ગે ભિન્ન ભિન્ન આશય છે. પ્રકરણ કરનારે તો બેહુના આશય લઇને પ્રકરણની રચના કરી છે.

તિહાં સિધ્ધાંતકારના આશાયે કોઈ મિથ્યાદ્રષ્ટિ યથાપ્રવર્ત્યાદિ કરણત્રયે કરી અંતરકરણ કરે. તિહાં અંતરકરણમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે પણ પુંજત્રય કરે નહીં. અંતર્મુહૂર્ત ઉપશમ સમ્યકત્વ વેદીને પછી મિથ્યાત્વે જાય. એ આશયથી પ્રકરણકારે સાતમી ગાથામાં અનિવૃત્તિકરણે અંતરકરણ કરી સામાન્યે માત્ર ઉપશમ સમ્યકત્વ પામે પણ પુંજ ત્રણ ન કરે એમ કહ્યું છે, વળી કોઇ જીવ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરી પછી અપૂર્વકરણે ગ્રંથી-ભેદી પુંજત્રય કરી અનિવૃત્તિકરણે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે એ આશય અપુવ્વકયત્તિપુંજો એમ સોલમી ગાથામાં કહ્યો છે, એટલે અનાદિ મિથ્યાદ્રષ્ટિ પ્રથમ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વજ પામે એ સિદ્ધાંતશૈલી છે.

તથા કર્મગ્રંથાભિપ્રાયે તો અનાદિ મિથ્યાદ્રષ્ટી જીવ પહેલાં કરણત્રયપૂર્વક અંતરકરણે ઉપશમ સમ્યક્ત્વી થઇને ત્રણપુંજ અવશ્ય કરે. પછી જે પુંજનો ઉદય થાય તિહાં 'જાય એટલે કોઈ શુધ્ધપુંજે જાય તો ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વી થાય તથા જો

મિશ્રપુંજનો ઉદય થાય તો મિશ્રગુણઠાણે જાય અને અશુધ્ધ પુંજે ગયો તો મિથ્યાત્વી થાય. એ અભિપ્રાય કર્મગ્રંથ શૈલીનો છે, તે ગ્રંથકારે સત્તરમી ગાથાએ અકયતિપુંજો ઉસ્સર ઇત્યાદિ કહ્યો છે. એ રીતે સિધ્ધાંતિક તથા કાર્મગ્રથિક બેહુએ મળી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામવાના બે માર્ગ કહ્યા તથા ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામવાના પણ બે માર્ગ કહ્યા, એટલી વાત પ્રસંગથી કહી, હવે મૂળ ગાથાનો શબ્દાર્થ લખિયે છીએ.

અપુવ્વકયતિપુંજો ઇત્યાદિક અપૂર્વકરણે કર્યા છે ત્રણ પુંજ જેણે તે મિચ્છ જે મિથ્યાત્વ તેના દળ ઓઇણ્ણ કે૦ ઉદય આવ્યા તેને ક્ષેપવીને-ક્ષય કરીને અને અણુઇન્નં કે૦ ઉદય ન આવ્યા જે મિથ્યાત્વના દલ તેને ઉપશમાવીને અનિયટ્ટીકરણઓ પર ખઓવસમી કે૦ અનિવૃત્તિકરણથી આગળ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે ॥ ૧૬ ॥

હવે કર્મગ્રંથની શૈલીએ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનો ઉપાય કહે છે:-

अकयतिपुंजो ऊसर, दव इलिय दड्ढ रुक्ख नाएण ॥
अंतरकरणुवसमिओ, उवसमिओ वा ससेणिगओ ॥१७॥

અર્થ:-અકયતિપુંજોત્તિ કે૦ જેણે ત્રણ પુંજ પૂર્વે કર્યા નથી એટલે પુંજ કર્યાથી આગળ જેમ વનમાં દાવાનલ બાળતો ઊસર કે૦ ઉખરક્ષેત્ર એટલે જહાં ખારી જમીન સરૂપ હોય અથવા કેવળ વેળુ એટલે રેતીની ભૂમિ હોય મુકી નદી પ્રમુખની, તેને ઉખર ભૂમિ કહિયે, તથા જે ભૂમિ ઉપર પૂર્વે દવ લાગી ગયો હોય અને ઘાસ લાકડી તથા રૂખ્ખ કે૦ કાષ્ઠપ્રમુખ બાળી

સાફ થઈ ગયા હોય તે દવદગ્ધ ભૂમિ કહિયે એટલે એક ઉખર ભૂમિ અને બીજી દવદગ્ધભૂમિ એ બે ઠેકાણા જ્યાં બલતી ઇલિય કે૦ અગ્નિ પાસે તો પોતાની મેળે ઓલવાઈ જાય. નાએણ કે૦ એ ન્યાયે મિથ્યાત્વ વેદનરૂપ જે દાવાનલ તે અંતરકરણરૂપ ઉખરખેત્ર પામીને સહેજે પોતાની મેળે ઉવસમિઈ કે૦ ઉપશમી જાય–ઓલવાઇ જાય. તેથી જીવ ઉવસમિઓ કે૦ ઉપશમસમ્યક્ત્વ પામે.

કેમકે પૂર્વે અનિવૃત્તિકરણના જોરથી જે જે મિથ્યાત્વના દલિયા ઉદયે આવ્યાં તે ક્ષય કીધા અને જે ઉદય નથી આવ્યા તે ઉપશમાવ્યા, એટલે આવતાં રોકી રાખ્યાં તથા વિષ્કંભિત ઉદય કર્યાં અને વળી દૂર રાખ્યાં એમ વચમાં અંતર્મુહૂર્ત્ત પ્રમાણ નિર્મળ, પ્રદેશોદિરણાદિ કરણને અયોગ્ય એહવું અંતરકરણ કીધું.

ઇહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે ‘પૂર્વે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામવાને અવસરે એમ કહ્યું હતું જે ઉદય આવ્યા મિથ્યાત્વદળ તે ક્ષય કીધાં અને ઉદય ન આવ્યા તે ઉપશમાવ્યા એ લક્ષણ કહ્યું હતું અને વળી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કાળે પણ એમ જ કહો છો તો ક્ષયોપશમ તથા ઉપશમમાં કાંઇ ફેર પડ્યો નહી તેમ છતાં ગણતિમાં જુદું કેમ કહો છો?’

હવે ગુરૂ ઉત્તર કહે છે કે ‘ક્ષયોપશમમાં તો શુદ્ધ દલિયાંનો ઉદય છે, તેમાં કોઈ મિથ્યાત્વ પુંજમાંથી દલિયું ભળીને ઉદય આવે તે પ્રદેશોદય છે. ઉપશમમાં ઉદય બીલકુલ નથી. ઈતિ તત્ત્વં.

હવે તે અનિવૃત્તિકરણના બળથી મિથ્યાત્વની એક ન્હાની અને એક મ્હોટી એવી બે સ્થિતિ કરી. તેમાં પહેલી લઘુસ્થિતિને ક્ષપવી અને બીજી મ્હોટી સ્થિતિને દૂર થઇ લાવી વિચમાં અંતર કર્યો, તેમાં પ્રવેશ કરે તેને પહેલે સમયે ઉપશમ સમ્યક્ત્વ હોય, પછી તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વના જોરથી અંતર્મુહૂર્તમાં શેષ વિષ્કંભિતઉદય મિથ્યાત્વસ્થિતિ, તેના શુધ્ધ, અર્ધશુધ્ધ અને અશુધ્ધ એવા ત્રણ પુંજ કરે એટલે ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ પૂરો થયો કહેવાય. પછી તે જીવના જેવા પરિણામ રહે તેવા પુંજનો ઉદય થાય. એ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ એકજ વાર હોય અને એ સહજ મોક્ષનું બીજ છે.

ઈહાં પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામતાં કોઇક જીવ તો એકલું સમ્યક્ત્વજ પામીને રહી જાય અને કોઇક જીવ સમ્યક્ત્વસાથે દેશવિરતિપણું પણ પામે, અથવા સર્વવિરતિપણું સાથેજ પામે;

यदुक्तं बृहत्शतकचूर्णौः—

उवसमसम्मद्दिठी अंतरकरणे ठिओ कोइ देसविरयंपि लभेइ, कोइ पमत्तापमत्तभावंपि, सासायणो पुण न किंपि लहेइ—

एनो અર્થ સુગમ છે.

ઇહાં ઉપશમકાળ પૂર્ણ થયાથી પરિણામની નિર્મળતાએ શુધ્ધપુંજ ઉદય આવે તેથી ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ થાય તે વળી કાળાંતરે શંકા કંખા કુતીર્થીસંસર્ગ કુશાસ્ત્રશ્રવણાદિક અતિચારની પ્રબળતાથી મિથ્યાત્વદલની ઉદીરણાથી મિથ્યાત્વે મિશ્રિત થાય તો તત્કાળ મિથ્યાત્વગુણઠાણે જાય-મિથ્યાત્વી થાય, તે વળી સં-

ખ્યાત અસંખ્યાત કાળાંતરે શુભ નિમિત્તે કરી, પ્રપતિત સમ્ય-ક્ત્વી જીવ ફરી સમ્યક્ત્વ પામે તેવારે પણ અપૂર્વકરણે ત્રણ પુંજ કરી અનિવૃત્તિકરણે શુદ્ધ પુંજોદયે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે. ઇહાં શિષ્ય પૂછે છે જે 'પહેલાં સમ્યક્ત્વ લાભકાળે તો કિવારે પ્રથમ નહોતું પામ્યો તે માટે અપૂર્વકરણ કહો પણ હમણા તો જે પૂર્વે પામ્યું હતું તેનોજ ફરી લાભ થયો તો તેને શી રીતે અપૂર્વ કહિયે ?'

ગુરૂ કહે છે 'અપૂર્વ સરીખું અપૂર્વ એટલે જે વસ્તુને થોડીજ વખત પામીએ પણ ઘણી વખત ન પામીએ તેને અ-પૂર્વજ કહિયે. કેમકે સંસાર સંબંધી અન્ય પર્યાય પ્રાપ્તિની સંખ્યા આગળ એ શી ગણતિમાં છે માટે એને અપૂર્વજ કહિયે એ રીતે વૃદ્ધ વચન છે. સિદ્ધાંતિકનો એ અભિપ્રાય છે.'

તથા ફરી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિની પરે દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિની પ્રાપ્તિને વખતે પણ યથાપ્રવૃત્તિ તથા અપૂર્વકરણ એ બન્ને કરે, પણ અનિવૃત્તિકરણ ન કરે. માત્ર અપૂર્વકરણના કાળની સમાપ્તિ સમયેજ દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિપણું પામે. જેવારે દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિપણું પામે તેવારે યાવત્ અંતર્મુહૂર્ત લાગે તો અવશ્ય તે જીવના પ્રવર્ધમાન પરિણામ હોય અને અંતર્મુહૂર્ત વીત્યા પછી કોઇના પ્રવર્દ્ધમાન પરિણામ થાય અથવા કોઇના હીન હીન થાય અને કોઇ સ્વભાવસ્થજ રહે.

તથા વળી જે ઉપયોગ વિના સહેજે પરિણામની મંદિ-તાએ દેશવિરતિથી પડ્યો અથવા [illegible] તિથી પડ્યો તે પરિણામની નિર્મળત [illegible] વિનાજ દે[illegible]

અથવા સર્વવિરતિપણું પામે. વળી જે ઉપયોગેથી પડ્યા એટલે ઉપયોગી તો હોય પણ પોતાના કુમતકદાગ્રહાદિક દોષે કરી વિપર્યાસ થઈ કુવિકલ્પ પૂર્વક પડ્યાથકા મિથ્યાત્વે ગયા તે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ઠો પ્રભૂત-ઘણો કાળ ગયેથકે ફરી દેશવિરતિ અથવા સર્વવિરતિપણું પામે. તે પૂર્વોક્ત કરણ કર્યાથીજ પામે. એમ કમ્મપયડીગ્રંથે ટીકામાં કહ્યું છે. તથા સિદ્ધાંતિકને મતે તો વિરાધિત સમ્યક્ત્વી ગૃહિત સમ્યક્ત્વથકો પણ કદાચ કોઈક છઠ્ઠી નરક પૃથ્વીસુધી પણ જાય ખરો, અને કર્મગ્રંથિકમતે તો વૈમાનિક વિના અન્ય સ્થાનકે ન ઉપજે; તે માટે ગૃહિત સમ્યક્ત્વવંત વૈમાનિકનું આયુષ્યજ બાંધે છે એહવુ પ્રવચનસારોધ્ધારવૃત્તિમાં કહ્યું છે.

તથા અવાપ્ત સમ્યક્ત્વગુણથી પડ્યોથકો કાર્મગ્રંથિકના મતે તો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે અને સિધ્ધાંતને અભિપ્રાયે તો ભિન્નગ્રંથિક ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળી કર્મપ્રકૃતિ બાંધેજ નહીં. એ સર્વ પ્રસંગે કહ્યું છે. એટલે અંતરકરણગત ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહ્યું.

તથા ઉવસમિયો વા સસેણિગઓ. કે૦ અથવા ઉપશમ સમ્યક્ત્વ સ્વશ્રેણીએ હોય એટલે સ્વશ્રેણી તે ઉપશમશ્રેણી ચઢતાં પણ હોય. यदुक्तं:—

उवसमसेढिगयस्सय, होइ उवसामिओ उ सम्मत्तं,
जो वा अकयतिपुंजो, अखवियमिच्छो लहइ सम्मं ॥१॥

એ ગાથાનો અર્થ સુગમ છે.

ઇહાં તો કેવળ ઉપશમનીજ વિવક્ષા છે. ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણે ચઢ્યો તે અવશ્ય પડેજ. यदुक्तं—

व्रतमोहोदयं प्राप्यो-पशमी च्यवते ततः ॥

अधःकृतमलं तोयं पुनर्मालिन्यमश्नुते ॥१॥

અર્થ—ઉપશમી ચારિત્રમોહનીયનો ઉદય પામીને ઉપશાંતમોહ થકી પડે, ફરી મોહજનિત પ્રમાદની કલુષતાવડે એ એમજ વર્તમાન છે. કેમકે જેમ ડોહોળું પાણી હોય તેને કોઈ ઔષધને જોરે મેલ હેઠો કરિયે તેવારે નિર્મળ જળ ઉપર તરતું રહે, તે પાણી કોઈ વાયુપ્રમુખની પ્રેરણાનું નિમિત્ત પામી ફરી મેલું થાય. એ પ્રભાવ પ્રમાદોદયનો છે. यदुक्तं—

सुअकेवली, आहारग उजुमइ उवसंतगा वि उ पमाया ।

हिंडंति भवमणंतं तयणंतरमेव चउगइया ॥ १ ॥

અર્થ—શ્રુતકેવળી જે ચૌદપૂર્વી, તથા આહારક શરીરના ધણી, વળી ઉજુમઈ જે મનઃપર્યવજ્ઞાની ઋજુમતીવાળા પણ વિપુલમતીના ધણી નહી તથા ઉપશાંતમોહ ઇગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા એ સર્વ પ્રમાદના યોગથી તેહિજ ભવની અનંતર અનંતા ભવભ્રમણ ચારે ગતિમાં કરે. તે માટે મોક્ષને વાંછનાર પ્રાણીયો સર્વથા પ્રમાદ નહીજ કરવો.

ઇહાં શિષ્ય પૂછે છે કે 'ઉપશમી તો અવશ્ય પડે તો ઉપશમીને મુક્તિની યોગ્યતા છે કે નથી?' ગુરૂ કહે છે 'સાત લવ પ્રમાણ અવશેષ આયુવાળો ઉપશમી ખંડશ્રેણીક થકો (અધુરી

શ્રેણીથકીજ) પાછો ફરે તે સાતમે ગુણઠાણે આવી ફરી ક્ષપકશ્રેણીએ ચઢે તે સાત લવની ભીતર ક્ષીણમોહ બારમે ગુણઠાણે થઈ અંતગડ કેવળી થકો મોક્ષે જાય. ઇહાં સાત લવ તે મુહુર્તનો ઇગ્યારમો ભાગ કહિયે ... હોય તે એકજવાર ઉપશમશ્રેણી ... ણીએ ચડે. અને જે તદ્ભવ મોક્ષગામી ન હોય તે એકભવમાં બેવાર પણ કોઈક જીવ ઉપશમશ્રેણી કરે પણ તદ્ભવે સિધ્ધિ વરે નહી.

यदुक्तं सिद्धांते—

जीवो हु इक्क जम्मंमि, इक्क सेढी करेइ उवसमगो ।
खयंपि कुज्जा नो कुज्जा, दोवारे उवसामगो ॥ १ ॥

અર્થ—જે જીવ એક જન્મમાં એક વાર ઉપશમશ્રેણી કરે તે ક્ષપકશ્રેણી કરી મોક્ષ પણ પામે અને જે બે વાર કરે તેને ક્ષપકશ્રેણી ન હોય. ઇહાં અચરમશરીરી ઉપશમી પડ્યો થકો પ્રથમ ગુણસ્થાનકે મિથ્યાત્વે જાય.

यदुक्तं गुणस्थानक क्रमारोहे—

अपूर्वाद्यास्त्रयोऽप्युर्ध्व-मेकं यांति समोद्यताः ।
चत्वारोपि च्युतावाद्यं, सप्तमं चांत्यदेहिनः ॥ १ ॥

અર્થ—ઉપશમશ્રેણી ચઢતાં અપૂર્વાદિક૦ અપૂર્વ, અનિવૃત્તિ ને સૂક્ષ્મસંપરાય એ ત્રણ ગુણઠાણાવાળા ઉંચા ચઢતાં એકેક ગુણઠાણું ચઢે એટલે અપૂર્વ ગુણઠાણાથી અનિવૃત્તિબાદરે જાય અને અનિવૃત્તિબાદરથી સૂક્ષ્મસંપરાયે જાય અને સૂક્ષ્મસંપરાયથી

ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણે જાય. એમ એકેક ગુણઠાણે ચઢે તથા અપૂર્વાદિક ચારે ગુણઠાણાથી પડતાં ક્રમે કરી યાવત્ મિથ્યાત્વે પણ જાય અથવા અંતદેહી જે ચરમશરીરી હોય તે પડતાં સાતમે ગુણઠાણે આવી અટકે, તે વળી સાતમા ગુણઠાણાથી ફરી ક્ષપક શ્રેણીએ ચઢે પરંતુ જે એકવાર ઉપશમી હોય તે ક્ષપકશ્રેણી કરે પણ બેવાર ઉપશમી હોય તે ક્ષપકશ્રેણી ન કરે.

यदुक्तं—

उवसमसेणिचउक्कं जाइ जीवस्स आभवं नूणं;

ता पुण दो एगभवे खवगसेणी पुणो एगा ॥ १ ॥

અર્થ—આ સંસારમાં રહેતોથકો જીવ મોક્ષ પામે તિહાંસુધી ચાર વખત ઉપશમશ્રેણી કરે. તે વળી એક ભવમાં બેવાર કરે અને ક્ષપકશ્રેણી તો આખા સંસારમાં એકજ વાર કરે. ઈતિગાથાર્થ. એ વાત પ્રસંગે થઈ. ॥ ૧૭ ॥

હવે ક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહે છે. પ્રથમ ક્ષાયકની અનુક્રમણિકા કહે છે—

मिच्छाइखए खइओ सो सत्तगखीणि ठाइ बद्धाऊ ॥

चउतिभवभाविमुक्को-तप्भवसिद्धीवि इयरो वा॥ १८ ॥

અર્થ—પૂર્વે સિધ્ધાંતાભિપ્રાયે અપૂર્વકરણે કર્યા છે ત્રણ પુંજ જેણે તે જીવ શુદ્ધ પુંજોદયે વર્ત્તતો તથા કર્મગ્રંથાભિપ્રાયે અંતરકરણગત ઉપશમબળે કર્યા છે ત્રણ પુંજ જેણે તે જીવ જે વારે શુધ્ધપુંજ વિપાકોદયે વેદતો એટલે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વે વર્ત્તતો ચોથા ગુણઠાણાથી માંડીને ક્ષાયિક પ્રારંભે, ત્યારે પ્રથમ અનંતાનુબંધી ચાર કષાય તથા મિથ્યાત્વમોહનીયપુંજ મિશ્ર

મોહનીયપુંજ અને સમ્યક્ત્વમોહનીયપુંજ, એ ત્રણ પુંજ અને પૂર્વોક્ત ચાર કષાય એ સાતે પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે, તેવારે ક્ષાયક સમ્યક્ત્વી થાય. તેના બે ભેદ છે. એક બંધાયુ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી બીજો અબંદ્ધાયુ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી. તિહાં જે અબંધાયુ એટલે જે જીવે આગલા ભવનું આયુ બાંધ્યું નથી એવો ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વી જીવ તો તદ્ભવે મોક્ષે જાય, અને જે આવતા ભવનું આઉખું બાંધીને પછી સાત પ્રકૃતિ ક્ષય કરી ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ પામે તે જીવ ત્રણ ભવે અથવા ચાર ભવે મોક્ષે જાય. તિહાં જો દેવભવનું અથવા નરકભવનું આયુ બાંધ્યું હોય તો ત્રીજે ભવે મોક્ષે જાય, તથા અસંખ્યાત વર્ષના આઉખાવંત યુગલિયા મનુષ્ય તિર્યચનું આયુ બાંધ્યું હોય તો ચોથે ભવે મોક્ષ પામે, કેમકે યુગલધર્મી અવશ્ય દેવગતિ પામે, તિહાંથી ચવી મનુષ્ય થઇ મોક્ષે જાય, માટે ચાર ભવ કરે. ઇહાં આયુ બાંધ્યા પછી કોઈ જીવ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પામે તો તે જીવ સાત પ્રકૃતિ ક્ષય કરીને ત્યાંજ રહે, પણ આગળ ક્ષપકશ્રેણિએ ચઢે નહી. તે ભવે તો ક્ષાયિક સમકિતજ રહે; પછી પૂર્વોક્ત રીતે ત્રીજે ભવે અથવા ચોથે ભવે સિધ્ધિ વરે. એ પ્રસંગથી વાત કહી.

હવે ક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહે છેઃ

अणमिच्छमिस्ससम्मं अट्ठ नपुंसत्थिवेयछक्कं च ।
पुमवेयं च खवेई कोहाइए य संजलणा ॥ १ ॥
गइआणुपुव्विदोदो जाईनामं च जाव चउरिंदी ।
आयावं उज्जोयं थावरनामं च सुहुमं च ॥ २ ॥

*साहारणमपज्जंतं निंदानिंदं च पयलपयलं च ।
थीणं खवेइ ताहे ओसन्नं च अहन्नं ॥३॥
चीसमिऊण नियंठो दोहिं समएहिं केवलो सेसे ।
पढमे निंदं पयलं नामस्स इमाइ पयडीओ ॥ ४ ॥
देवगइ आणुपुव्वी निऊवि संघयण पढमवज्जाइ ।
अन्नयरं संठाणं तित्थयराहारं च नामं च ॥ ५ ॥
चरिमे नाणावरणं पंचविहं दंसणं चउवियप्पं ।
पंचविहमंतरायं खोवित्ता केवली होइ ॥ ६ ॥

ઇતિ શ્રેણીસ્વરૂપ. એ ત્રણપ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું. ॥ ૧૮ ॥

હવે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહે છે:—

चउहाओ सासाणं, गुडाइवमणुव्व मालपडणुव्व ॥
उवसमिओ उ पडंतो, सासाणो मिच्छमप्पत्तो ॥१९॥

અર્થ—ચઉહાઉ કે૦ ચારપ્રકારે સમ્યક્ત્વ હોય તે આવીરીતે કે ત્રણ સમ્યક્ત્વ તો પૂર્વે કહ્યા તે અને જેવારે તેની સાથે સાસાણું કે૦ સાસ્વાદન નામે સમ્યક્ત્વ ભેળવીએ તેવારે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ થાય. હવે સાસ્વાદનનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ અંતર્મુહૂર્ત્ત છે, તેમાંથી જે

---

* ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી ગાથાનો તાત્પર્ય બરાબર મળતો નથી. કારણ કે અપર્યાપ્ત નામ કર્મ ૧૬ પ્રકૃતિની સાથે જતું નથી તેમજ દેવગતિ આદિ પ્રકૃતિ પણ કેવળ જ્ઞાન થયા અગાઉ ક્ષય થતી નથી, વાસ્તે પંડિત પુરૂષોએ આ ગાથાનો તાત્પર્ય આગમની સાથે વિરોધ ન આવે તેવી રીતે વિચારવો.

વારે કોઈક જીવને ભવિતવ્યતાના યોગે મિથ્યાત્વે અવશ્ય જાવું છે. તેવારે ઉપશમકાળમાં ઉત્કૃષ્ટ છ આવલિકા પ્રમાણ કાળ બાકી રહ્યો હોય અને જઘન્યથી એક સમય રહ્યો હોય અથવા તેની વચમાંનો મધ્યમ કાળ કહીએ એટલો ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ શેષ રહે તેવારે ઉપશમાવેલા જે અનંતાનુબંધીકષાયના દળ તેનો ઉદય થાય તે જીવને સમ્યક્ત્વથકી ગોળનોવમનનીપરે, તથા માળપતનનીપરે એટલે જેમ ગોળપ્રમુખ મધુર રસનું ભોજન કરી પાછું વમન કરે તેવારે ભોજન કરતી વખતે જે મધુરતાના સ્વાદની લહેજત હોય તેવી લહેજત કાંઈ વમન કરતી વખતે ન હોય પણ કાંઈક ગલચટો અનિશ્ચિત સ્વાદ લાગે, કેમકે વમન તો છે તો પણ મીઠાશનું છે તેમ ઉપશમથી પડ્યો, અને હજી મિથ્યાત્વે પહોતો નથી તેના વચલા કાળમાં સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ તે ગુડવમન સરખો હોય. તે વમતા સમ્યક્ત્વનો અનુભવ દેખાડ્યો અને માળથકી પડવા સરખી કાળસ્થિતિ દેખાડી, જેમ માળથકી પડતાં સાવધાન હોય તોપણ બેશુદ્ધાઈથી અવશ્ય ભૂમિ ફરસે તેમ સમ્યક્ત્વમાં શ્રેણીગત જીવ સાવધાન હોય તોપણ અનંતાનુબંધી દળના ઉદયબળે ટકી શકે નહી. ઇતિ તત્ત્વં.

હવે સાસ્વાદન શબ્દનો અર્થ લખે છે—સહ આસ્વાદેન વર્ત્તતે ઇતિ સાસ્વાદનં. સમ્યક્ત્વનો આસ્વાદ માત્ર રહે તેથી સાસ્વાદન કહિયે. અથવા આ કે૦ સમસ્તપણે શાતન કરે, પતન કરે, મુક્તિ માર્ગથી ભ્રંશ કરે તે આશાતન કહિયે. એટલે અનંતાનુબંધી કષાયબળે સમ્યક્ત્વગુણથી ભ્રષ્ટ કરે માટે

આશાતન, તે આશાતન સહિત અવશ્ય હોય માટે સહાશાતન કહિયે. પ્રાકૃતસૂત્ર માટે સાસાયણ કહિયે.

यदुक्तं विशेषावश्यके—

उवसमसम्मत्ताओ चइऊ मिच्छं अपावमाणस्स ॥
सासायणसम्मत्तं तयंतरालंमि च्छावलियं ॥ १ ॥

એનો અર્થ સુગમ છે. એ રીતે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહ્યું.

હવે પાંચ પ્રકારે સમ્યક્ત્વ કહે છેઃ—

वेयगजुअ पंचविहं तंच तु दुपुंजखयंमि तइयस्स ॥
खयकाळचरमसमए सुध्धाणुवेयगो होइ ॥ २० ॥

અર્થ—પૂર્વે કહ્યા જે ચાર સમ્યક્ત્વ તેની સાથે વેયગ કે૦ વેદક સમ્યક્ત્વ જુઅ કે૦ યુક્ત કરિયે તેવારે પંચવિહં કે૦ પાંચ પ્રકારે. સમ્યક્ત્વના અત્યંત શુદ્ધ પુદ્‌ગલને વેદીએ તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહિયે. તેમાં શુદ્ધ પુદ્‌ગલથી અનર્થાંતર છે-અભેદ છે માટે એ સમ્યક્ત્વ પણ વેદક કહેવાય. એટલે જે ક્ષપકશ્રેણી પ્રતિપન્ન તંચ કે૦ તે પ્રથમ અનંતાનુબંધી ચોકડી તથા દુપુંજખયંમિ કે૦ મિથ્યાત્વપુંજ અને મિશ્રપુંજ એ બે પુંજ ક્ષય થયે છતે તઇયિસ્સ ખયકાળ ચરમસમએ કે૦ શુદ્ધ છેલા સમ્યક્ત્વ પુંજના દલિયા પણ ઉદેરી ઉદેરી ઉદયે અનુભવી અનુભવી નિર્જરા કરતાં કરતાં નિઠવ્યું છે ઉદીરણા બળ જિહાં એટલે ચરમાવલિકાએ ઉદીરણા કરણ લાભે નહી એટલે ત્રીજા સમ્યક્ત્વ પુંજનો ક્ષય કરતાં જેવારે છેલો સર્વોદિત પુદ્‌ગલગ્રાસ ચરમ સમય વેદ્ય શુદ્ધ અણુનું વેદન

એટલે શુદ્ધ ક્ષયોપશમ પુદ્‌ગલને વેદે તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહિયે. यदुक्तं—

वेयगसम्मतं पुण, सव्वोइयचरमपुग्गलावथ्थे ॥
खीणे दंसणमोहे, तिविहंमि वक्काइयं होइ ॥ १ ॥

ઇહાં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે 'તમે ચરમ શુદ્ધગ્રાસનું વેદન તે વેદક કહો છો, તેવારે ક્ષયોપશમમાં અને વેદકમાં શ્યો ફેર થયો કેમકે શુદ્ધ પુંજનું વેદન બંને ઠેકાણે સરખું છે તો જુદું નામ કેમ કહો છો ?' તેવારે ગુરૂ ઉત્તર કહે છે કે 'તેં સાચું કહ્યું પણ એમાં વિશેષ એ છે કે એ વેદક તો અશેષ સમસ્ત પુદ્‌ગલાનુભવવંત અત્યંત શુદ્ધ છે અને ઇતર જે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ છે તે તો ઉદિત અનુદિત બે પુદ્‌ગલ ઉદયાનુભવવંત છે એટલો વિશેષ છે. પરમાર્થે જોતાં તો ક્ષયોપશમજ છે, સમસ્ત મોહનીય ક્ષય કરવાના કાળનો જે ચરમ સમય માત્ર તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહિયે. જેમ સૂક્ષ્મ લોભના ખંડ વેદવાથકી સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણસ્થાનક કહિયે, તેમ શુધ્ધ ક્ષયોપશમ પુદ્‌ગલના વેદવાથકી વેદક સમ્યક્ત્વ થાય છે, એમ વેદક સમ્યક્ત્વ સહિત સમ્યક્ત્વના પાંચ ભેદ થાય. ઇતિ વેદકસ્વરૂપં. ૨૦.

હવે એ પાંચે સમ્યક્ત્વનો કાળ કહે છેઃ—

अंतमुहुत्तोवसमो, छावलिय सासण वेयगो समओ ॥
साहिय तित्तीसायर, खइओ दुगुणो खओवसमो॥२१॥

અર્થ—ઉપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળ ઉત્કૃષ્ટો અંતર્મુહૂર્ત્ત છે, અને સાસ્વાદનનો કાળ ઉત્કૃષ્ટો છ આવળીનો છે, તથા

વેદક સમ્યકૃત્વનો કાળ એક સમય છે, અને ક્ષાયિક સમ્યકૃત્વનો ઉત્કૃષ્ટ કાળ સર્વાર્થસિધ્ધની અપેક્ષાએ સાધિક તેત્રીશ સાગરોપમનો છે, સાધિક કહ્યો તે તો મનુષ્યભવની અપેક્ષાએ કહ્યો છે. કેમકે ક્ષાયક સમ્યકૃત્વવંત જીવ તે ત્રણ ભવ અથવા ચાર ભવ ઉત્કૃષ્ટો સંસારમાં રહે.

उक्तं च पंचसंग्रहे—

तइय चउत्थं तंमि भवंमि सिद्धंति दंसणे खीणे ॥
जं देव निरय संखाउ, चरम देहेसु ते हुंति ॥ १ ॥

અર્થ—બધ્ધાયુ ક્ષાયક સમ્યકૃત્વવંત જે હોય તે દેવગતિ અથવા નરકગતિએ જાય, તેવારે તદ્ભવાંતરે તૃતીયભવે મોક્ષે જાય; તથા કોઈ ક્ષીણસપ્તકી જો તિર્યંચમાં અથવા મનુષ્યમાં ઉપજે તો અવશ્ય અસંખ્ય વર્ષના આઉખાવાળા યુગલિક તિર્યંચ મનુષ્યમાં ઉપજે; પણ સંખ્યાત વર્ષાયુ તિર્યંચાદિમાં ક્ષાયક સમ્યકૃત્વવંત ન ઉપજે; પછી તિર્યંચાદિમાંથી દેવ થાય, અને દેવમાંથી મનુષ્ય થઈ મોક્ષે જાય, અને જે અબધ્ધાયુવંત હોય તે તો તેહિજ ભવે ક્ષપકશ્રેણી પૂરી કરી સિધ્ધ થાય, તથા એક જીવઆશ્રી અથવા અનેક જીવઆશ્રી સમ્યકૃત્વનો ઉપયોગ જઘન્યથી તથા ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્તજ હોય. અને ક્ષયોપશમરૂપ સમ્યકૃત્વની લબ્ધિ તો એક જીવને જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી તો દુગુણો કે૦ ક્ષાયક થકી બમણી છાસઠ સાગરોપમ અને મનુષ્યભવે અધિક હોય, તેથી ઉપરાંત સિદ્ધ થાય અથવા તો સમ્યકૃત્વ વમી જાય, એટલે બારમા દેવલોકસુધી ત્રણવાર ગમન થાય, તિહાં ઉત્કૃષ્ટાયુ બાવીશ સાગરોપમનું છે, અને મનુષ્યનો ભવ અધિક ગણતાં છાસઠ સાગરોપમ

આછેરાં થાય, અને વિજયવિમાને આશ્રી બે ભવ કરવા પડે, તિહાં પણ ઉત્કૃષ્ટાયુ તેત્રીશ સાગરોપમનું છે; અને મનુષ્યભવ ગણતાં સાધિક છાસઠ સાગરોપમ ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વનો કાળમાન થાય, અને નાના પ્રકારના જીવો આશ્રી સર્વકાળ છે.

यदुक्तं सिद्धांते—

दोवारे विजयाइसु, गयस्स तिन्नीअ अच्चुए अहवा ॥
तह अइरेग नरभविय, नाणाजीवाण सव्वद्धा ॥ १ ॥

એનો અર્થ સુગમ છે. એ પાંચે સમ્યક્ત્વનો કાળ કહ્યો.

હવે સંસારમાં ભ્રમણ કરતાં જીવ એ પાંચે સમ્યક્ત્વમાં કયું કયું સમ્યક્ત્વ કેટલી વાર પામે તે કહે છે:—

उक्कोसं सासायण, उवसमिया हुंति पंचवाराओ ॥
वेयगखयग इक्कसी, असंखवारा खओवसमो ॥ २२ ॥

અર્થ—ઉત્કૃષ્ટો મોક્ષાવધિ સુધી સંસારમાં ભમતાં જીવ સાસ્વાદન તથા ઉપશમિક સમ્યક્ત્વ પાંચ વાર પામે, તેમાં એક તો પ્રથમ સમ્યક્ત્વ લાભકાળે અંતરકરણગત ઉપશમિક હોય, અને ઉપશમશ્રેણી ચાર વખત પામે, તિહાં ચાર વખત ઉપશમનો લાભ હોય તથા વેદક સમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ એ બે એકજવાર પામે અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ તો મોક્ષાવધિ સંસાર ભમતાં અસંખ્યાતી વાર પામે; એ રીતે સમ્યક્ત્વ આપ્તિની સંખ્યા કહી.

હવે એક ભવમાં કેટલીવાર આકર્ષ હોય? આકર્ષ તે શું?

પતિત થઇને વળી સાવધાન થઇ તેજ ગુણુની પ્રાપ્તિ કરે એટલે મૂકીને વળી ગ્રહણ કરવું તે આકર્ષ કહિયે.

यदुक्तं आवश्यक सिद्धांते-गाथा--

तिन्नं सहसपुहुत्तं, सयप्पुहुत्तं च होइ विरईए ॥

एग भवे आगरिसा, एवइया हुंति नायव्वा ॥ १ ॥

અર્થ—તિન્નં કે૦ એક શ્રુતસામાયક, બીજું સમ્યકૂત્વસામાયક, ત્રીજું દેશવિરતિસામાયક, એ ત્રણુને વિષે એક ભવમાં સહસ્રપૃથક્ત્વ હોય, બેહુજારથી માંડીને નવહુજાર સુધી સહસ્ર પૃથક્ત્વ સંજ્ઞા છે, તથા સયપ્પુહુત્તં કે૦ શતપૃથક્ત્વ આકર્ષ સર્વવિરતિમાં હોય, બશેથી માંડી નવશેં સુધી હોય, એ રીતે એક ભવમાં ઉત્કૃષ્ટા આકર્ષ હોય, અને જઘન્યથી તો એકજ આકર્ષ હોય. એ એક ભવના આકર્ષ કહ્યા.

હવે નાના પ્રકારના ભવમાં ભમતાં ગુણ પામી પામીને પડતાં ફરી પામતાં આકર્ષની સંખ્યા કેટલી થાય તે કહે છે.

गाथा—

तिन्नं सहसमसंखा, सहसपुहुत्तं च होइ विरईए ॥

नाणा भव आगरिसा, एवइया हुंति नायव्वा ॥२॥

અર્થ:—શ્રુત, સમ્યકૂત્વ, અને દેશવિરતિ એ ત્રણે સામાયકવંતને નાના પ્રકારના ભવ ભ્રમણુ કરતાં મોક્ષ જાય તિહાં સુધી ઉત્કૃષ્ટા અસંખ્યાતા હજાર આકર્ષ થાય, તથા સર્વવિરતિને નાનાભવે મોક્ષ જતાં સુધીમાં ઉત્કૃષ્ટા પૃથક્ત્વ હુજાર આકર્ષ હોય, એ રીતે સમ્યકૂત્વપ્રાપ્તિ સંખ્યાને પ્રસંગે આકર્ષ સંખ્યા પણુ કહી.

હવે કયા ગુણઠાણે કયું સમ્યક્ત્વ હોય તે કહે છેઃ—

बीयगुणे सासाणो, तुरिआइसु अहिगार चउ चउसु ॥
उवसमग खइग वेयग, खाओवसमा कमा हुंति ॥२१॥

અર્થ—બીયગુણેસાસાણો કે૦ સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ તે બીજા સાસ્વાદન ગુણઠાણામાંહેજ હોય, પણ અન્ય ગુણસ્થાનકે ન હોય અને ઊપશમ સમ્યક્ત્વ તે તુરિયાઇસુ અહિગાર ચઉચઉસુ કે૦ કે ચોથા ગુણઠાણાથી પ્રારંભી આઠ ગુણઠાણાસુધી હોય, અર્થાત્ ચોથા ગુણઠાણાથી માંડી ઇગ્યારમા ઊપશાંતમોહ નામના ગુણઠાણા સુધી હોય, પણ અન્ય ગુણસ્થાનકે ન હોય, અને ક્ષાયક સમ્યક્ત્વ ઇગારસ કે૦ ઇગ્યાર ગુણઠાણે હોય, એટલે ચોથા ગુણઠાણાથી માંડીને ચઊદમા અયોગી ગુણઠાણાસુધી હોય. અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ તથા વેદક સમ્યક્ત્વ એ બે સમ્યક્ત્વ ચઉચઉ કે૦ અનુક્રમે ચાર ચાર ગુણઠાણાસુધી પામિયે, અર્થાત્ વેદક અને ક્ષયોપશમ એ બે ચોથાગુણઠાણાથી માંડીને સાતમા અપ્રમત્ત ગુણઠાણાસુધીજ હોય પણ અન્ય ગુણઠાણે ન પામિયે. એ વાત સત્તાઆશ્રી જાણવી. પણ પરમાર્થે તો વેદક સમ્યક્ત્વ અને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ એ બે એકજ કહ્યા છે.

यथा षडशितिप्रकरणे—

वेयग खयग उवसमे, चउरो एगार अट्ठ तुरियाइ.

ઇતિ શ્રી જિનવલ્લભસૂરિકૃત ષડશીતિપ્રકરણે કહ્યું છે. તથા બંધસ્વામિત્વમાં પણ કહ્યું છે. એ રીતે ગુણસ્થાનક નિશ્રાએ સમ્યક્ત્વ કહ્યાં.

હુવે સમ્યક્ત્વ પામ્યાપછી દેશવિરતિ સર્વવિરતિ ક્ષાયિક ભાવ કઇ વખતે પ્રાપ્ત થાય તે કહે છે.

गाथा—

सम्मत्तंमिउ लद्धे, पलियपुहुत्तेण सावओ हुज्जा ॥
चरणोवसमखयाणं, सायरसंखंतरा हुंति ॥ १ ॥

અર્થ—પૂર્વોક્ત ભવ્ય જીવ જેવારે ગ્રંથીભેદ કરી સમ્યક્ત્વ પામે તેવારપછી અંતઃકોડાકોડી સ્થિતિ બંધમાં તથા સત્તામાં છે, તેમાંથી પલિયપુહુત્ત કે૦ પૃથક્ત્વ પલ્યોપમ એટલે બેથી માંડીને નવ પલ્યોપમ સુધી ઓછી કરે; એટલે કોઇક બે પલ્યોપમ સ્થિતિ ઓછી કરે, કોઇ ત્રણ એમ યાવત્ કોઇ નવ પલ્યોપમ જેટલી સ્થિતિ અંતઃકોડાકોડીમાંથી ઓછી કરે, તેવારે દેશવિરતિ ગુણસ્થાનક રૂપ ક્ષયોપશમ થાય એટલે ભાવથી દેશવિરતિ તેવારે થાય.

તથા ચરણોવસમ કે૦ ચરણ જે સર્વવિરતિપણું તેનો ક્ષયોપશમ તો જે સ્થિતિએ દેશવિરતિગુણ પ્રાપ્ત થયો છે તે સ્થિતિમાંથી પણ સંખ્યાતા સાગરોપમની સ્થિતિ ઓછી કરે, એટલે સર્વવિરતિવંત અંતઃકોડાકોડી નવ પલ્યોપમે ન્યૂન જે દેશવિરતિની સ્થિતિ છે, તેથી પણ સંખ્યાતાસાગરોપમ ઓછી સ્થિતિ કરે, એવા અધ્યવસાયે કષાયની મંદતા હોય; ઇતિતત્વં. તેવાર પછી સંખ્યાતા સાગરોપમ ખપવાથી ઉપશમશ્રેણી પડીવજે. તેવારપછી પણ સંખ્યાતા સાગરોપમની સ્થિતિ ખપવાથી ક્ષપકશ્રેણી પડીવજે.

हुवे जे जीव सम्यकत्व पामीने पाछो पडी मिथ्यात्वे जाय ते फरी सम्यकत्व क्यारे पामे ? केटले अंतरे होय ? ते कहे छे. सम्यकत्वनुं आंतरूं जघन्यथी तोअंतर्मुहूर्त छे; केमके कोइक जीव सम्यकत्व वमीने पाछो परिणामनी निर्मळताने योगे तदावरण क्षयोपशमथी अंतर्मुहूर्तने आंतरे फरी सम्यकत्व पामे, तथा कोइक जीव बहुलकर्मी तीर्थंकरादिकनी प्रचुर आशातना करे ते जीव अर्धपुद्गल संसारमां प्रवर्ते, संसारमां जन्ममरण करे पछी अर्द्धपुद्गल गये फरी सम्यकत्व पामे, एटले उत्कृष्ट आंतरूं अर्द्धपुद्गल परावर्त छे.

उक्तं च सिद्धांते—

तिथ्थयरं पवयण सुअं, आयरियं गणहरं महड्ढीयं ॥
आसायंतो बहुसो, अणंतसंसारिओ होइ ॥ १ ॥

अर्थ-तीर्थंकरनी तथा प्रवचन जे समस्त जैनशासननी अने श्रुतनी, आचार्य जे गच्छना अधिपति तेनी तथा गणधर जे त्रिपदीग्राहक अथवा महोटा प्रभाविक पट्टधर तेनी तथा महर्द्धिक ते तप संयम श्रुतादिक अनेक लब्धिसंपन्न तेने ऋद्धिवंत कहिये. एटला जीवोनी आशातना एटले तेमना अवर्णवाद बोले, निंदा करे, अभ्याख्यान बोले, ते जीव अनंतसंसारी थाय. आवी रीते प्रकरणकारे पांच सम्यक्त्वनुं स्वरूप कह्युं. ॥ २३ ॥

हवे ग्रंथांतरे दशविध सम्यक्त्व रुचिरूप कह्युं छे ते पण इहां प्रसंगे लखिये छीये.

यदुक्तमागमे—

एगविह दुविह तिविहं, चउहा पंचविह दसविहं सम्मं ॥
दव्वाइ कारयाई, उवसमभेएहिं वा सम्मं ॥ १ ॥

અર્થ—જે નિઃશંક તત્વરૂચિ શ્રધ્ધાન જિનમાર્ગનેવિષે તે એકવિધ સમ્યક્ત્વ કહિયે અને દ્વિવિધ સમ્યક્ત્વ તે દ્રવ્યથી તથા ભાવથી અથવા નિસર્ગથી અને અધિગમથી અથવા નિશ્ચયથી અને વ્યવહારથી અથવા પુદ્ગલીક અને અપુદ્ગલીક એમ બે પ્રકારે છે. ત્રણપ્રકારે સમ્યક્ત્વ તેઉપશમ, ક્ષાયિક, અને ક્ષયોપશમ અથવા કારક, રોચક અને દીપક. એ પણ ત્રણ જાણવા. વળી પૂર્વોક્ત ત્રણમાં સાસ્વાદન ભેળિયે તેવારે ચાર પ્રકારે સમ્યક્ત્વ થાય અથવા વેદક યુક્ત કરિયે એમ પણ ચાર પ્રકાર થાય. તથા વેદક સાસ્વાદન એ બે પૂર્વોક્ત ત્રણ સાથે મેળવિયે તેવારે પાંચ પ્રકાર થાય. એનો વિસ્તાર પૂર્વે કહ્યો છે.

તથા દશવિધ સમ્યક્ત્વ તે દશ પ્રકારની રૂચિવંત જીવ. તે રૂચિભેદે સમ્યક્ત્વ ભેદ કહિયે. તે દશ રૂચિ કહેવાને સિધ્ધાંતોક્ત ગાથા લખે છેઃ—

निसग्गुवएसरुइ, आणरुई सुत्तबीयरुइमेव ॥
अभिगमविथ्थाररुई, किरिया संखेवि धम्मरुई ॥१॥

એ દશે રૂચિનાં નામ કહ્યાં, હવે પ્રત્યેક રૂચિનું સ્વરૂપ કહે છે.

भूअत्थेणाहिगया, जीवाजीवा य पुन्नपावं च ॥
सहसंमइ आसव, संवरोय रोएउ निसग्गो ॥ १ ॥
जो जिणदिट्ठे भावे, चउव्विहे सद्दहाइ सयमेव ॥
एमे अनन्नहत्तिय, स निस्सग्गरुइत्ति नायव्वो ॥२॥

અર્થ-ભૂઅથ્થેણુ કે૦ સદ્ભુતાર્થ એટલે છતો જે અર્થ તેહને સહસંમઇ કે૦ જાતિસ્મરણાદિક બુદ્ધિવિજ્ઞાનેકરી જે શ્રીજિનેશ્વરના દીઠા જીવાજીવ પુન્ય પાપાદિકના ભાવ તે ચઉવ્વિહે કે૦ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવભેદે અથવા નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ભાવભેદે એવં ચારે પ્રકારે સ્વયમેવ એટલે પોતાની મેળેજ સદ્દહે જે એમજ છે પણ શ્રીજિનભાષિત અન્યથા નથી. એમ જિનેશ્વરના દીઠા ભાવ તે નિશ્ચળ કરે તે નિશ્ચળરૂચિ-નિસર્ગરૂચિ જાણવી.

एए चेव उन्नइट्ठे, जो परेण सद्दहइ ॥
छउमथ्थेण जिणेण वा, उवएसरुइत्ति नायव्वो ॥ ३ ॥

અર્થ— એએ કે૦ એ શ્રીજિનોક્ત સિદ્ધાંતમાં કહ્યા જે જે ભાવ તે ઉવઙ્ટ્ઠે કે૦ ઉપદેશદ્વારાએ પરેણુ કે૦ પરથી એટલે છદ્મસ્થથી અથવા જિનરાજથી સાંભળીને અવિતથ સદ્દહે તેને ઉપદેશરૂચિ કહિયે.

राग, दोसो, मोहो, अन्नाणं जस्स वत्रगयं होइ ॥
आणाए रोयंतो, सो खलु आणारुई नाम ॥ ४ ॥

અર્થ—જેના રાગ, દ્વેષ, મોહ અને અજ્ઞાન એ દોષ ક્ષય થઇ ગયા હોય તે અસત્ય ન બોલે, કેમકે એ દોષ હોય તોજ

અસત્ય બોલાય. રાગને લીધે અથવા દ્વેષને લીધે અથવા અજ્ઞાનદોષે અણજાણે જુઠું બોલે પણ જેને ત્રણ દોષ ક્ષય ગયા તે શાં વાસ્તે જુઠું બોલે, હેતુ વિના કાર્ય થાય નહિ એટલે એ ત્રણ દોષ રહિત જે વીતરાગ પરમાત્મા તેની આજ્ઞાને વિષે અત્યંત આદર હોય તે ત્રીજી આજ્ઞારૂચિ કહિયે.

जो सुत्तमहिज्जंतो, सुएण ओगाहई समत्तं ॥
अंगेण बाहिरेण व, सो सुत्तरुइत्ति नायव्वो ॥५॥

અર્થ— સૂત્ર જે સિધ્ધાંત તેને ભણવા તથા સાંભળવાની ચાહના કરે, જેમ જેમ શ્રુત અવગાહે તેમ તેમ સમ્યક્ત્વ રસ પામે એટલે ઇગ્યારે અંગ તથા બાર ઉપાંગ અને બાહિરેણવકે૦ બાહિર તે મૂળસૂત્રપ્રમુખ એમ જે કાળે જે સિદ્ધાંત વર્તમાન હોય તે સૂત્રાક્ષર ઉપર ઘણી ચાહના રહે, જે જે ક્રિયા કરે તે સૂત્રાક્ષરને મળતીજ કરે તે ચોથી સુત્રરૂચિ કહિયે.

एगेण अणेगाइं, पयाइं जो सरइ उ सम्मत्तं ॥
उदए व तेलबिंदु, सो बीयरुइत्ति नायव्वो ॥ ६ ॥

અર્થ— જે ભવ્ય જીવ ગુરૂના મુખથકી એકાદિ જીવપદનો અર્થ સાંભળી અનેક પદમાં મતિ પસારે એટલે મૂળ વાત પામીને બીજી અણકહેલી વાત પામી જાય. ઉદક જે પાણી તેમાં તેલનો બિંદુ પડ્યો તે જેમ વિસ્તરી જાય તેમ થોડું સાંભળીને ઘણું જાણી જાય તે પાંચમી બીજરૂચિ કહિયે.

सो होइ अभिगमरुई, सुअनाणं जेण अत्थओ दिट्ठं ॥
इक्कारसमंगाइं, पइन्नगं दिट्ठीवाओ अ ॥ ७ ॥

અર્થ—તે જીવને અભિગમરૂચિ હોય જે ઈગ્યાર અંગ તથા બાર ઉપાંગ અને પઇન્નગ કે૦ પ્રકીર્ણક અને ઉત્તરાધ્યયન પ્રમુખ તથા દૃષ્ટિવાદના ગંભિર અર્થ જાણવાની ચાહના રાખે તે છટ્ઠી અભિગમરૂચિ કહિયે.

दव्वाण सव्वभावा, सव्वपमाणेहिं जस्स उवलद्धा ॥
सव्वाहिं नयविहिहिं य, वित्थाररुइत्ति नायव्वो ॥८॥

અર્થ— દ્રવ્ય જે ધર્માસ્તિકાયાદિક છે તેના સર્વભાવ જે દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય, ઉત્પાદ વ્યય ધ્રૌવ્ય તેને સર્વ નય ભંગ. પ્રત્યક્ષ પરોક્ષાદિ પ્રમાણે સ્યાદ્વાદ શૈલી સહિત અનેક સપ્ત ભંગી પરૂપણાએ જાણે તે સાતમી વિસ્તાર રૂચિ કહિયે.

दंसण नाण चरित्ते, तव विणए सच्च समिइगुत्तिसु ॥
जो किरियाभावरुइ, सो खलु किरियारुइ नाम ॥९॥

અર્થ— જેને દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપ વિનય સમિતિ ગુપ્તિ પ્રમુખ બાહ્ય ક્રિયાથી ઘણો રંગ હોય, ક્રિયાભાવમાં ઘણી ચાહના રહે તેને આઠમી ક્રિયારૂચિ કહિયે.

अणभिगहियकुदिट्ठी, संखेवरुइत्ति होइ नायव्वो ॥
अविसारओ पवयणे, अणभिगहियो अ सेसेसु ॥१०॥

અર્થ— જે પ્રાણી અણભિગહિય કે૦ અનભિગ્રહિક કુદષ્ટિ જે કુમાર્ગ શાંખ્યાદિક દર્શનોનો આગ્રહ ધરે નહિ, થોડું કહ્યા થકી ઘણું જાણે, કુમતિમાં પડે નહિ; સમ્યગ વિચારે, ચિલાતિ- પુત્રનીપરે તથા પ્રવચન જે જિનાગમ તેને વિષે ઘણું અવિશારદ કે નિપુણ ન હોય તો પણ સરલપણેકરી કદાગ્રહ ધરે નહિ.

જિનમાર્ગની પ્રતીત માને તેને નવમી સંક્ષેપરુચિ કહિયે.

जो अत्थिकायधम्मं, सुअधम्मं खलु चारित्तधम्मं च ॥
सद्दहइ जिणाभिहियं, सो धम्मरुइत्ति नायव्वो ॥ ११ ॥

અર્થ—જે ભવ્ય જીવ અત્થિકાયધમ્મ કે૦ પંચાસ્તિકાયનું સ્વરૂપ જાણે તથા શ્રુતધર્મને અને ચારિત્ર ધર્મને જાણે, બાહ્ય અંતરંગ ભાવે શ્રી:જિનોક્ત માર્ગ સદ્દહે, સકલ સ્વભાવ વિભાવ સ્વરૂપ જાણે, તેને હેયોપાદેય ભાવે યથાયોગ્ય સદ્દહે તે દશમી ધર્મરૂચિ કહિયે. એ દશ રૂચિ તે સમ્યક્ત્વના ભેદ છે.

હવે એ સમ્યક્ત્વગુણની પ્રાપ્તિ તે મિથ્યાત્વના ત્યાગથી થાય તે મિથ્યાત્વના ભેદ પાંચ છે. તેમાં જે લૌકીકઅવાહધર્મે જે જે સારંભી સપરિગ્રહ કુશીલસેવનાદિક જે ધર્મ ધર્મબુદ્ધિએ ગ્રહ્યા તેહિજ સાર કરી જાણે, તેનો હઠ તાણે, અમારો ધર્મ તેજ સાર છે એમ કદાગ્રહ કરે, પણ મધ્યસ્થ થઇ પરીક્ષા કરી શુદ્ધને ગ્રહે નહી તે અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ.

જે એમ કહે કે સર્વ દર્શન રૂડાં છે, સર્વને વાંદિયે પણ કોઇને નિંદિયે નહી એવી પોતાની મંદબુદ્ધિ જે જડતાપણું તેને લીધે કાચને તથા મણિને સરખા કહે પણ પરીક્ષા કરી શુધ્ધને ગ્રહી શકે નહી તે બીજું અનભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ.

જે જાણીજોઇને જુઠું બોલે, કુમતિ કદાગ્રહના જોરથી વિરૂધ્ધ પ્રરૂપણા કરી દુરંત સંસાર વૃધ્ધિ કરે, જમાલી પ્રમુખ નિન્હવની પરે. તે ત્રીજું આભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ.

જે શ્રી:જિનોક્ત સિધ્ધાંતના ભાવ સાંભળી સંશય ધરે

જે એ કેમ હશે? એમ ડગમગ્યો રહે તે ચોથું સાંશયિક મિથ્યાત્વ કહિયે.

જે એકેંદ્રિયાદિક સમૂર્ચ્છિમ જીવોને અનાદિનું પછવાડે લાગી રહ્યું છે, પ્રાયે અસન્નીયા સુધી જે હોય તે પાંચમું અનાભોગિક મિથ્યાત્વ જાણવું.

અથવા સંસારી જીવોને બીજા પણ ચાર પ્રકારે મિથ્યાત્વ હોય તે કહે છે. એક લૌકિક દેવગત, બીજું લૌકિક ગુરૂગત, ત્રીજું લોકોત્તર દેવગત, ચોથું લોકોત્તર ગુરૂગત. તેમાં હરિ હર શક્તિ પ્રમુખને માને પૂજે તે લૌકિક દેવગત મિથ્યાત્વ, બ્રાહ્મણ તાપસાદિકને ગુરૂબુધ્ધિએ માને પૂજે તે લૌકિક ગુરૂગત મિથ્યાત્વ, વળી જે સપ્રભાવ જિનબિંબને ઇંદ્રિય સુખને અર્થે માને પૂજે તે લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ, અને જે સુસાધુને ઇહલોક સુખ યશ માન પ્રતિષ્ટા અથવા ધન ધાન્ય પુત્રાદિકની આશા ધરીને માને ઇચ્છે દાન આપે તે લોકોત્તર ગુરૂગત મિથ્યાત્વ કહિયે.

તથા જીવે અજીવસન્ના, અજીવે જીવસન્ના, મગ્ગે ઉમગ્ગસન્ના, ઉમગ્ગે મગ્ગસન્ના, સુદેવે અદેવસન્ના, અદેવે સુદેવસન્ના, સુસાહુસુ અસાહુસન્ના, અસાહુસુ સાહુસન્ના, ધમ્મે અધમ્મસન્ના, અધમ્મે ધમ્મસન્ના, એ દશ પ્રકારે વિપરીત વાસનારૂપ મિથ્યાત્વ છે.

તથા જે બળીરક્ષાબંધન સંક્રાંતિપૂજન એમ એક વર્ષમાં સાત પર્વ આરાધન તે સર્વ લૌકિક પર્વગત મિથ્યાત્વ છે. તથા દીવાળી પ્રમુખ કલ્યાણકના દિવસે ઇંદ્રિયસુખને અર્થે વિશેષ પૂજારચનાદિક કરે તે લોકોત્તર પર્વગત મિથ્યાત્વ છે. એ

સર્વ મળી એકવીશ ભેદે મિથ્યાત્વ તે સંસારી જીવોને સંસારમાં ભમાડે છે.

તથા વળી ધર્માર્થી જીવને ચાર પ્રકારે મિથ્યાત્વ ટાળવાનો ઉપયોગ રાખવો તે કહે છે. તેમાં પ્રથમ પ્રદેશમિથ્યાત્વ. તે જે આત્મપ્રદેશે પૂર્વબંદ્ધ મિથ્યાત્વના દલિયાં રહ્યાં છે તે સત્તાગત અથવા ઉદયગત દલિયાં છે તે પ્રદેશગત મિથ્યાત્વ છે. તે જેવારે જીવ જિનવાણી સાંભળી યથાર્થ ભાવ જાણી સદ્દહે, સકળ પુદ્ગલિક ભાવને હેય સદ્દહે, કેવળ સ્વરૂપલાભ તે યથાર્થ પરિણતિ પરિણમન તેનેજ સુખનું મૂળ જાણી સદ્દહે, આદર કરે, એવી વાંછાએ પ્રદેશમિથ્યાત્વ ટળી જાય.

બીજું પરિણામમિથ્યાત્વ તે જે પોતાના પ્રમાદ દોષેકરી શુદ્ધ શ્રધ્ધા ફરીને કુશ્રધ્ધા થાય. જેમ પૂર્વધરને નિદ્રાદિક દોષે કરી પૂર્વ ગળિત થાય. મરીને નિગોદાદિકે જાય. જેમ પ્રસન્નચંદ રાજર્ષિ દુર્વાક્ય સાંભળી ચેતના ફરી ગઇ. તે પરિણામ મિથ્યાત્વ કહિયે. એ મિથ્યાત્વ તે જિનવાણીને વિષે તીવ્રોપયોગી રહેવાથી ટળે છે.

ત્રીજું પરૂપણામિથ્યાત્વ તે ઉત્સૂત્ર ભાષવાના જે મ્હોટા દોષ તેને કહિયે. એથી અનંત સંસાર પરિભ્રમણ કરે. ધર્મબીજનો ધ્વંસ કરે. જે સદ્દહણા રાખીને મરણાંત કષ્ટ પડે તો પણ શ્રી જિનવાણી વિરૂધ્ધ પ્રરૂપણા ન કરે તેને એ મિથ્યાત્વનો દોષ ટળે.

ચોથું પ્રવર્ત્તિમિથ્યાત્વ તે જે મિથ્યાત્વની કરણી કરે, મિથ્યાત્વ પ્રવર્ત્તાવે તેને કહિયે. એ મિથ્યાત્વ સુસાધુ તથા સુશ્રાવકની સંગતિ કરવાથી તથા રાગદ્વેષને મંદ કરી મધ્યસ્થભાવે પરીક્ષા કરી શુધ્ધ પ્રવર્ત્તન કરવાથી ટળે છે.

એમ એ મિથ્યાત્વ જગતમાં જેટલી દુઃખની જાતો છે તે સર્વનું મૂળ કારણ છે. કોપ્યો દુશમન, કોપ્યો વ્યાલ તથા વેતાલ જે ન કરી શકે તે દુઃખ એ મિથ્યાત્વ આપે છે. વ્યાધિ મૃત્યુ દારિદ્ર તથા વનવાસથી પણ મિથ્યાત્વ સેવન અનંતગુણું દુઃખદાઈ છે. જેણે મિથ્યાત્વને જીત્યું તેણે સર્વ જગત જીત્યું. ઈંદ્રાદિકની ઋધ્ધિ પામવી સુલભ છે પણ મિથ્યાત્વ ટાળવું દુઃકર છે. તે માટે આત્મસુખાર્થી જીવે વિશેષે કરીને મિથ્યાત્વનું શોધન કરવું. નિર્મળ શ્રધ્ધાન કરી આઠ ગુણ યુક્ત અને શંકાદિ દોષ વિમુકત સમ્યક્ત્વ દ્રઢ કરવું.

હવે આઠ ગુણે કરી સમ્યક્ત્વની પુષ્ટિ કરે, તે આઠ ગુણ કહે છે.

निस्संकिय निकंखिय, निवितिगिच्छा अमूढदिट्ठिय ॥
उववुह थिरीकरणे, वच्छल प्पभावणे अट्ठ ॥ १ ॥

શ્રી જિનાગમને વિષે સૂક્ષ્મ વિચાર અતીંદ્રિયાદિક ભાવ જે છે તે સાચા સદ્દહે પણ સંદેહ શંકા ન આણે અને સપ્ત ભય પણ મનમાં આણે નહીં તે પ્રથમ નિઃશંક ગુણ.

બીજો નિકંક્ષા ગુણ તે અન્ય દર્શનના કષ્ટ મંત્ર ચમત્કારાંદિક ઉન્નતિ દેખી તેની ચાહના ન કરે, આકંક્ષા ધરે નહિ, અથવા ધર્મના પુણ્યરૂપ ફળની ઇચ્છા ન રાખે, કેમકે જીહાં ઇચ્છાની આતુરતા તિહાં પુણ્યરસ ઓછો થાય. જીહાં ઇચ્છા તિહાં કર્મબંધ છે અને પુણ્ય તો ધર્મક્રિયાનો વસ્તુ સ્વભાવ છે, તે તો અવશ્યજ થાય, તેને ઇચ્છારૂપ દોષ તો સામું કમરસ કરે. અને જે નિઃસ્પૃહપણે કરેલી ધર્મક્રિયાનું ફળ છે તે નિરવધિ છે, માટે એ નિકંક્ષા ગુણથી ધર્મફળ વૃધ્ધિને પામે છે.

ત્રીજું નિર્વિત્તિગિચ્છા ગુણ તે ધર્મસંબંધી ફળનો સંદેહ રાખે નહીં, જેમ કોઇ મનુષ્ય ધર્મકરણી કરતો સતો કોઇ પૂર્વકૃત પાપપ્રકૃતિને ઉદયે દુઃખે પીડાતો થકો મંદબુદ્ધિનો ધણી એમ વિચારે જે હું ધર્મ કરૂં છું તો પણ પીડા કેમ પામું છું? એ ધર્મક્રિયાનું ફળ થશે કે નહિ થાય? એવી શંકા ધરે પણ એમ ન વિચારે જે એ તો પૂર્વોક્ત કર્મફળ ઉદય આવ્યા છે, પણ વર્ત્તમાન જે ધર્મક્રિયા કરૂં છું તે આગળ અવશ્ય સુખરૂપ ફળ આપશેજ. કેમકે શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યું છે-

कडाण कम्माण न मुख्क अत्थि.

માટે જે નિર્વિત્તિગિચ્છા ગુણવંત હોય તે સંદેહ ધરે નહીં. શ્રી જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે કહ્યું છે કે—

कथ्थय मइदुब्बले, तिविहायरिहविरहओ वावि ॥

नेय ग्गहणत्तणेण य, नाणाव्वरणोदयेणं च ॥ १ ॥

અથવા શુભ અશુભ પુદ્ગલ એક સરખા ગણે પણ અશુભ પુદ્ગલ દેખી દુગંચ્છા કરે નહી. તથા પુણ્યોદયે શુભ સંયોગ મળ્યો થકો તેમાં આસક્ત ન થાય, અહંકાર કરે નહી. પાપોદયથી અશુભ સંયોગ મળે તો દિલગીર થાય નહી, તે નિર્વિત્તિગિચ્છા ગુણ કહિયે.

ચોથો અમૂઢદ્રષ્ટિ ગુણ તે જે શ્રીઆગમસિદ્ધાંતમાં નિગોદપ્રમુખના સૂક્ષ્મ વિચાર સાંભળતાં મુંઝાય નહી. જે પોતાની ધારણામાં આવે તે ધારી રાખે અને જે ધારણાબુધ્ધિએ ન આવે તે પણ સદ્દહે, તિહાં એમ વિચારે જે સર્વ દોષથી વિમુક્ત એવા જિનેશ્વર તે અન્યથાવાદી ન હોય.

यदुक्तं आगमेः—

असइसुट्ठु जं बुजिझ्या, सव्वणुमयमवितह ॥

तहा चिंतए मइयं, अन्नहा न वयांति जे ॥ १ ॥

अणुवकय पराणुग्गह—परायणा जं जिणा जगप्पवरा ॥

जियरागदोसमोहाय; नन्नहावाइणो तेण ॥ १ ॥

અર્થઃ—જે જિનવાણી સાંભળતા ખબર ન પડે, સમજવામાં ન આવે, તેના હેતુ લખે છે. કોઈક શ્રોતા તો પૂર્વભવ કૃત જ્ઞાનવિરાધન કર્મોદય થયે થકે મતિદુર્બળતાથી ન સમજે, તિવારે આચાર્ય તથા વિધિઉપદેશક કોઇ હેતુ દૃષ્ટાંતાદિક વચને કરી શ્રોતાના ચિત્તમાં ઊતારે, એહવા મહાપુરૂષોને વિરહે તથા નીતિ, ન્યાયના અણુજાણુવાથકી એટલે અનેક નય યુક્તિના ગ્રહણપણાવિના અથવા જ્ઞાનાવરણી કર્મના પ્રબળોદયથી ન સમજે, તેવારે આત્માર્થી અમૂઢદષ્ટિજીવ એવો વિચાર કરે જે હેતુ ઉદાહરણ અથવા અનેક યુક્તિ દૃષ્ટાંતે ઘણી વખત કહેતાં થકાં પણ મને સારીપેઠે સમજણ પડતી નથી તે મારે પૂર્વોક્ત દોષના યોગથી જાણવું. પણ સર્વજ્ઞમત તો અવિતથ સત્યજ છે. એમ કહે તેવારે કોઇ પૃચ્છા કરે જે 'એકાંતે જિનોક્ત વચનજ સત્ય છે એવું કેમ જાણ્યું ?' તેવારે અમૂઢદષ્ટિ શ્રોતા ઉત્તર કહે છેઃ—અણુવકય કે૦ જે જિનેશ્વર તે કેવા છે? પ્રત્યુપ્રકારની ચાહનાવિના પરને અનુગ્રહ–ઉપકાર કરવાને તત્પર છે; તથા જં જિણા કે૦ જે કારણમાટે જિનેશ્વર તે જગતમાં પ્રવર કે૦ શ્રેષ્ટ છે; રૂપ બલ તેજ કાંતિ બુધ્ધિ ઋધ્ધિ

સિદ્ધિ પ્રમુખ ગુણે સર્વોત્કૃષ્ટ છે; અને વળી જિયરાગ કેં જીત્યા છે મૂળથી રાગ દ્વેષ ને મોહ જે અજ્ઞાન એ ત્રણ દોષ માટે જિનેશ્વર અન્યથાવાદી હોયજ નહી. તેથી પરમ યથાર્થ વાત તે આગમનીજ છે એ અમૂઢદષ્ટિનામા ચોથો ગુણ.

પાંચમો ઉવવૂહ ગુણ તે પોતાના આત્મામાં અનંતા જ્ઞાન-દર્શનાદિક ગુણ છે તે છુપાવે નહી, ઉદયિક દુઃખ મેટવાને દીનતાદિક ન ભાષે, શુદ્ધ સત્તા જેવી છે તેવીજ ઠસે અને પુદ્ગલિક સુખ દુઃખ તે અજ્ઞાનદશાકૃત ઉપાધિ છે, આત્મા એ રાગ દ્વેષ ઉપાધિથી ન્યારો છે, એમજ પર જે અન્ય સાધક તેમાં પણ જે ગુણ હોય તે પ્રગટ કરી કહે પણ છુપાવે નહી તે પાંચમો ગુણ.

છઠો થિરીકરણ ગુણ તે પોતાના પરિણામ પરભાવમાંથી કાઢી જ્ઞાન ધ્યાનમાં જોડે, નિત્ય ધર્મક્રિયા કરતો હોય તે અવશ્ય થિરયોગવંત થયોથકો કરે, ચપળતાના કારણ મળે તોપણ અસ્થિરપણું ગ્રહે નહી. સાધ્યસાધનથી ડગે નહી, તથા કોઇ ભવ્ય પ્રાણી શુભાશુભ કર્મોદયનિમિત્તે ધર્મથી પડતો હોય તેને સદુપદેશાદિક આપી અથવા તેને કોઈ રીતે સહાયી થઇને તેના પરિણામ થીર કરે, પણ ડગવા ન આપે તે છઠ્ઠો સ્થિરીકરણ ગુણ જાણવો.

સાતમો વત્સલતા ગુણ આ વર્ત્તમાન શાસનમાં જે ભવ્ય ધર્મરૂચિ જીવો સાથે સામાયક પોસહ પ્રતિક્રમણ યાત્રા પૂજાદિક ધર્મકરણી કરતા હોય, જેહની સદ્દહણા એક હોય તે પોતાના સાધર્મી કહિયે, તેની ભક્તિ કરવી તે વત્સલતા કહિયે. અથવા સર્વ જીવ જાતે આપણા સાહમીજ છે, સત્તાએ સરખા છે

વાસ્તે સર્વ જીવની વત્સલતા કરવી, જીવદયા પાળવી, અથવા અંતરંગ ભાવે જીવના જ્ઞાનાદિક ગુણ છે તેને જ્ઞાન ધ્યાને કરી પોષવા (પુષ્ટ કરવાં) એટલે જ્ઞાન ધ્યાનનો ઘણો અભ્યાસ કરવો એ સ્વનિષ્ટ વત્સલ ગુણ સાતમો છે.

આઠમો પ્રભાવિક ગુણ તે જૈન શાસનની ઉન્નતિ કરવી. સંઘયાત્રા રથયાત્રા અથવા મહોટા તપ જપ ઓળી ઉપધાન પ્રતિષ્ટા પૂજાદિકના ઘણા મહોત્સવે અઢલક દાનાદિકની ઉદારતા કરે, જેથી અન્યદર્શનીઓ પણ અનુમોદના કરે એ દ્વારાએ તેમને ધર્મ સન્મુખ કરે, સ્વદર્શનની વૃદ્ધિ કરે, ઘણા જીવોને ધર્મમાં જોડાવે. એવા કારણ મેળવે જે થકી જૈનશાસનને પ્રભાવે (દીપાવે). એ બાહ્ય પ્રભાવિક ગુણ અથવા પોતાના આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણ તેને વધારવા-પુષ્ટ કરવા તે અંતર પ્રભાવિક ગુણ એ પ્રભાવના ગુણ આઠમો કહ્યો.

હવે શ્રી સમ્યકૃત્વના સડસઠ ભેદ વિશુદ્ધ વ્યવહારથી કહે છેઃ—

तिस्सुद्धि लिंग लख्कण, दूसण भूसण पभावगागारा ॥
सद्दहण जयण भावण, ठाण विणय गुरु गुणाईयं ॥ २४ ॥

અર્થઃ—તિસ્સુદ્ધિ કે૦ સમ્યકૃત્વની ત્રણ શુદ્ધિ છે, તેમાં પહેલી મનશુદ્ધિ તે શ્રીજિન તથા જિનમત એ બે વિના અપર સર્વ અસાર છે એમ ચિંતવે તે મનશુધ્ધ; બીજી વચનશુધ્ધિ તે શ્રી જિનેશ્વરનું આરાધન કરતાં સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ થાયજ અને કોઈ પૂર્વકૃત દુઃકૃતના ઉદયથી જે કાર્ય ન થયું તે અન્ય દેવોથી શું થવાનું છે, વાસ્તે સ્વપ્નમાં પણ અન્ય દેવની આર્થના ન કરે, એવું જે નિઃશંકપણે બોલવું તે વચન શુદ્ધિ કહિયે.

કાંક્ષા, બીજી સર્વથી આકાંક્ષા: તેમા સોગતાદિક એકજ દર્શનનો અભિલાષ ધરે તે દેશ વિષય આકાંક્ષા, અને જે સર્વપાખંડી ધર્મની આકાંક્ષા ધરે તે બીજી સર્વ વિષય આકાંક્ષા. એ સમ્યક્ત્વને મલીન કરે છે. આ શ્રીજિનાગમમાં અવિશ્વાસ રૂપ દૂષણ છે.

ત્રીજું વિતિગિચ્છા દૂષણ તે જે તપસ્યાદિક ધર્મકરણી કરતાં તેના ફળનો સંદેહ ધરે, એ ધર્મક્રિયા ફળશે કે નહી ફળે? કેમકે ક્રિયા બે પ્રકારની જગતમાં દેખાય છે. એક ફળ આપે બીજી અફળ પણ થાય. તેથી આષાઢાચાર્યની પરે સંદેહમાં પડે. ઇહાં કોઇ શિષ્ય પૂછે છે કે 'શંકા તે સંદેહરૂપ છે, અને આ વિચિકિત્સા પણ સંદેહરૂપ કહો છો તો એ બેમાં શું વિશેષપણું છે જેથી ભિન્ન ભિન્ન કહો છો?' એમ શિષ્યે પૂછ્યાથી ગુરૂ કહે છે કે, 'શંકા દૂષણ તે દ્રવ્ય ગુણ વિષે છે અને વિચિકિત્સા ક્રિયા વિષે છે.' એ ત્રીજું દૂષણ જાણવું.

ચોથું પ્રશંસા દૂષણ તે કુલિંગી તાપસ સાંખ્યાદિકને દેખીને અહો! એ મહોટા તપસ્વી છે, ઈત્યાદિક વર્ણન કરે તે પ્રશંસા કહિયે, એમ પ્રશંસા કરતાં અસદ્ગુણાકરણે કરી સમ્યક્ત્વ મલીન કરે, મુગ્ધબુદ્ધ મિથ્યાદૃષ્ટિ લોકને વિષે તેનો અત્યાદર થાય, મિથ્યાધર્મની સદા પુષ્ટી થાય, કેમકે લોક કહે કે જૈન ધર્મી પણ એની પ્રશંસા કરે છે. ઇત્યાદિક દૂષણોથી સમ્યક્ત્વ મલીન થાય એ ચોથું દૂષણ જાણવું.

પાંચમું દૂષણ જે કુલિંગી અન્યદર્શની સાથે સંસ્તવ પરિચય કરે, નિત્ય ભેગા રહે, તેની ક્રિયાનું વર્ણન મહિમા

સાંભળી શ્રદ્ધા દોષવાળી થાય, માટે અન્ય દર્શનીનો પરિચય કરવો એ પાંચમું દૂષણ છે.

હવે પાંચ ભૂષણ કહે છે:—પ્રથમ સ્થૈર્ય ભૂષણ તે જે શ્રીજિનધર્મને વિષે સ્થિરતા હોય, પણ યુક્તિ કુયુક્ત સાંભળી ચપળ ચિત્ત કરે નહી તે સ્થૈર્યભૂષણ કહિયે. બીજું પ્રભાવના ભૂષણ તે શ્રીજિનશાસનના અનેક સંઘયાત્રા પૂજા પ્રતિષ્ટાદિકના મહોત્સવ કરે તે બીજું પ્રભાવના ભૂષણ જાણવું, ત્રીજું ભક્તિ ભૂષણ તે શ્રીજિનશાસન ઉપર ઘણી ભક્તિ રાખે, જેમ કોઇ દળિદ્રી રોગી અપરાધી કલંકી પ્રમુખ દોષનિધાન મહાદુખિયા દીન હીન ભિક્ષાચરાવસ્થા અનુભવતા, એવા દુઃખી પુરૂષને કોઈ ઉપકારી સામર્થ્યવાન પુરૂષે કરૂણા લાવી તેના સર્વ દુઃખ ફેડી મહોટી ધનધાન્ય રાજઋદ્ધિ સમૃદ્ધિએ સહિત કર્યો, હવે તે દળિદ્રી પુરૂષને ઉપકારના કરનાર ઉપર કેવી ભક્તિ હોય તેથી અધિક ભક્તિ દેવ, ગુરૂ, ધર્મ ઉપર રાખે તે ત્રીજું ભક્તિભૂષણ કહિયે. ચોથું ભૂષણ શ્રીજિનશાસનને વિષે કુશળતા. આગમશૈલી યુક્તિ પ્રયુક્તિ હેતુ દષ્ટાંત માંહે અતિ નિપુણ એ ભૂષણવંત ક્યાંય ખળાય નહી, જિહાં જાય તિહાં આગમની કુશળતાથી અન્ય દર્શનીમાં જૈનમાર્ગ દીપાવે, કોઇ સ્થાનકે હારે નહી, પરિકર્મિત બુદ્ધિબળે પ્રભુનો માર્ગ દીપાવે, ઘણાને જૈનધર્મ પમાડે તે ચોથું ભૂષણ.

પાંચમું તીર્થસેવા ભૂષણ તે જે દ્રવ્ય ભાવથી તીર્થની સેવામાં રસીયો હોય. તિહાં દ્રવ્યથી તીર્થ તે શ્રીસિદ્ધાચલાદિક પુણ્યક્ષેત્ર જિહાં તરતમયોગે ઘણા જીવ સિદ્ધ વર્યા, ઘણા જીવ

રત્નત્રયી પામ્યા, ઘણા સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટિ દેવનિવાસી થયા. ત્યાં અનેક જનસમુદાય યુકત વિધિપૂર્વક જાય, તિહાં તે મહાપુરૂષોના ચરિત્રને બહુ યાદ કરતાં પુણ્યક્ષેત્રના યોગથી ઘણા કર્મોની નિર્જરા થાય, કેમકે બંધ તથા નિર્જરા તે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ એ ચારની અનુકુળતા માફક થાય છે. શુભદ્રવ્યાદિક ચારને નિમિત્તે પુણ્યની વૃધ્ધિ થાય છે, તેથી જીવ નિકટસંસારી થાય છે. વળી અશુભ દ્રવ્યાદિક ચારને યોગે સંસારદુઃખની–દુર્ગતિની વૃદ્ધિ થાય છે, માટે કર્મક્ષય નિમિત્તે દ્રવ્યતીર્થે જવું. અને ભાવતીર્થ તે દ્વાદશાંગી અથવા ચતુર્વિધ સંઘ તેની સેવા ભકિત બહુમાન કરતાં આત્મા નિર્મળ થાય, બીજા જીવ ધર્મ પામે. એ તીર્થસેવા નામે પાંચમું ભૂષણ કહ્યું છે.

હવે આઠ પ્રભાવક કહે છે.

पावयणी धम्मकही, वाई निम्मित्तओ तवस्सीय ॥
विज्जा सिद्धो अ कवि, अठ्ठेव पभावगा भणिया ॥ १ ॥

અર્થ—પાવયણીકે૦ પ્રાવચની તે જિનમાર્ગમાં કુશળ જિનમાર્ગ દીપાવે, તેથી પ્રભાવક કહીયે. બીજો ધર્મકથામાં અતિ નિપુણ હોય તે ઘણા દુર્બોધ જીવોને ધર્મ પમાડે, શાસનની ઉન્નતિ વધારે, માટે બીજો પ્રભાવક જાણવો. ત્રીજો પ્રભાવક વાદી તે એક વાતને સેંકડો વખત થાપે, વળી તેજ વાતને સેંકડો વખત ઉત્થાપે પણ કિહાં ખળાય નહી. પ્રતિજ્ઞા હેતુ દ્દષ્ટાંત યુકિત પ્રયુકિતમાં નિપુણ, એવા તીક્ષ્ણ બુધ્ધિમાન વાદી સ્યાદ્વાદમાં નિપુણ તે રાજદ્વારે બહુ જન સમક્ષ જયપતાકા વરે, શાસનને દીપાવે. માટે વાદી પ્રભાવક ત્રીજો જાણવો. ચોથો

નિમિત્તમાંથી પ્રભાવક તે જે પૂર્વ આમ્નાયના યોગથી ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન કાળની વાત કહે તે નિમિત્ત કુશળ. કોઈ તથાવિધ અવસરે રાજદ્વારાદિકમાં શાસનની ઉન્નતિ કરવા માટે કોઈ લાભાલાભ ગવેષી નિમિત્ત કહે, સર્વ પ્રાણીને ચમત્કાર પમાડી પોતાને અનુકૂળ કરે, તે અનુકૂળ થયાથી ધર્મની વૃદ્ધિ થાય, શાસન દીપે, એ ચોથો પ્રભાવક જાણવો. પાંચમો તપસ્વી પ્રભાવક તે શ્રી જિનાગમોક્ત વિધિમર્યાદાપૂર્વક તપ કરે, તેને અનેક કઠિણ કર્મની નિર્જરા થાય, આમોસહી પ્રમુખ ઘણી લબ્ધિ ઉપજે, તપસ્યાના મહાત્મ્યથી ઇતિ ઉપદ્રવ દેવ છળાદિક સર્વ શમી જાય, ઊપાસના કર્યા વિનાજ દેવતા પોતાની મેળેજ તેના આશ્રિત થઈ મહીમા વધારે, એવા શક્તિવંત તપસ્વી જિહાં વિચરે તિહાં શ્રીજિનશાસન દીપાવે, માટે પ્રભાવક કહિયે. છઠ્ઠો વિદ્યાસંપન્ન પ્રભાવક તે આકાશગામિની પ્રમુખ અનેક વિદ્યાઓ સંપન્ન મહાપુરૂષ કોઇ વિષમ વેળાએ શ્રી સંઘનો ઉદ્ધાર કરે, વિઘ્ન નિવારે, દુષ્ટદમન કરી સંઘની રક્ષા કરે, શાસનને દીપાવે, ઘણા જીવોને ધર્મ સન્મુખ કરે, માટે પ્રભાવક કહિયે. સાતમો સિદ્ધ પ્રભાવક તે જે પૂર્વ આમ્નાયે ગુરૂકૃપાથી પામ્યો અંજનસિધ્ધિ, ચૂર્ણસિદ્ધિ, મંત્રસિદ્ધિ, કનકસિદ્ધિ પ્રમુખ અનેકસિદ્ધિસંપન્ન હોય, તે કોઇ વિષમતાને યોગે લાભાલાભ દેખી કોઇ અદ્ભુતસિધ્ધિના બળેકરી સંઘના વિઘ્ન દૂર કરે, શાસનની મ્હોટાઈ કરી દેખાડે, માટે પ્રભાવક કહિયે. આઠમો કવિ પ્રભાવક તે જે જિનધર્મને અણુદીપવતો સમસ્ત વર્તમાન શ્રુતમાં નિપુણ સ્વપરશાસ્ત્રવેત્તા કોઇ શાસ

નોન્નતિકારણે અથવા કોઇ વિઘ્નજય નિમિત્તે કોઇ મહા ગંભીરાર્થ અતિશયોક્તિ યુકત પ્રશ્ન કરે, જે સાંભળતાંજ પંડિત હોય તે ચમત્કાર પામી અનુકૂળ થાય, એમ એ પ્રભાવક ચિંતિત કાર્ય સર્વ કરે, શાસનોન્નતિ કરે, માટે પ્રભાવક જાણવો. એ આઠ પ્રભાવક કહ્યા.

હવે ૭ આગાર કહે છે. તેમાં પ્રથમ આગાર રાજાભિયોગેણ એટલે રાજાને આદેશે કાંઇ ધર્મ વિરૂદ્ધ કરવું પડે તેનો આગાર, બીજો ગણાભિયોગેણ એટલે ઘણા લોક ન્યાત જાત પ્રમુખના જોરથી વિરૂધ્ધ કરવું પડે તિહાં પ્રતિજ્ઞા ભાંગે નહી તે બીજો આગાર, ત્રીજો બળાભિયોગેણ તે કોઇ મહાબળવાન બળાત્કારે પકડી પરવશ કરી જોરાવરીથી અભક્ષ પ્રમુખ મુખમાં નાખે–ખવરાવે તેથી પ્રતિજ્ઞા ભાંગે નહી તે ત્રીજો આગાર. ચોથો દેવાભિયોગેણ તે કોઈ દુષ્ટ દેવ પોતાની દિવ્ય શકિતએ કરી મનુષ્યની ચેતના વિકળ કરે, અથવા અત્યંત મરણાંત કષ્ટ સમસ્ત કુટુંબને આપે તે વિકળતામાં અથવા કષ્ટના માર્યા રાજવેઠ સમાન કાંઇ વિરૂધ્ધ કરવું પડે તિહાં પ્રતિજ્ઞા ભાંગે નહી એ ચોથો આગાર. પાંચમો ગુરૂનિગ્ગહેણં તે માતા પિતા વૃધ્ધભ્રાતા પ્રમુખ સમજાવ્યા ન સમજે અને જો તેમનું કહેવું ન કરે તો લોક નિંદા કરે, એમ વિચારી તેમના કહેવાથકી કાંઇ વિરૂધ્ધ કરવું પડે તે પાંચમો આગાર. છઠ્ઠો વિત્તિકંતારેણં તે વૃત્તિ કહેતાં આજીવિકા તેહીજ મહોટી કાંતાર એટલે અટવી એટલે કોઈ પાપોદયથી એવા દ્રવ્યક્ષેત્રાદિક યોગ મળિ જાય જે થકી આજીવિકાની દુર્લભતા થઇ

ન્તર્યે. ત્રણ દિવસ પર્યંત જિહાં સુધી શક્તિ સ્ફુરે, પરિણામ ટકે, તિહાં સુધી તો ટક્યા રહે, પછી જાણે જે હવે ટકાશે નહી એવું દેખે તેવારે થાઈ વિરૂધ્ધ કારણે આજીવિકા કરવી પડે તે છઠ્ઠો આગાર જાણવો. એ છએ આગાર તો જે ઉત્સર્ગે પાળી ન શકે તેને છે, પણ જે દ્રઢ પરિણામી હોય તે શાવાસ્તે આલંબન લહે, જે મંદ હોય તે લાકડી લઇને ચાલે તો તેને કાઇ વિરૂધ્ધ પણ કહે નહી.

હવે ચાર સદ્દહણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ પરમાર્થ જે તત્ત્વાર્થ, તત્ત્વજ્ઞાન શાસ્ત્રરહસ્ય તેનો પરિચય કરે, કેમકે તત્ત્વજ્ઞાન પામ્યાવિના જે ઉદ્યમ છે તે કષ્ટરૂપ છે. માટે તત્ત્વજ્ઞાન પરિચય એ પ્રથમ સદ્દહણા કહિયે. બીજી તત્ત્વજ્ઞાની સકલ પરમાર્થના જાણ જે મુનિરાજ તેની સેવા કરે, એવા મુનિને સેવ્યા વિના તત્ત્વપ્રાપ્તિ પણ ન થાય, માટે તત્ત્વજ્ઞાનની સેવના તે બીજી સદ્દહણા જાણવી. ત્રીજી વ્યાપન્નદર્શની વર્જન તે વ્યાપન્ન કેઠ ગયું છે દર્શન જેથકી, એટલે શ્રધ્ધા ભ્રષ્ટ થયેલા સ્વદર્શની તેની સંગત ન કરવી, હીણાની સોબત કરતાં સાધુજન પણ હીણા કહેવાય. વાસ્તે દર્શનભ્રષ્ટનો સંગ વર્જવો એ ત્રીજી સદ્દહણા જાણવી. ચોથી કુદ્રષ્ટી સંગવર્જન તે મિથ્યાત્વી, તાપસાદિકની સંગત ન કરે, રાસભસંગે ગાય કુટાણી માટે ધર્માર્થી કુલંગીનો સંગ વર્જવો એ ચોથી સદ્દહણા જાણવી.

હવે છ પ્રકારે જયણા કહે છે. તેમાં પ્રથમ અન્યદર્શનની જે તાપસાદિક તથા તેના દેવ જે બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ શક્તિ

પ્રમુખ તથા તેણે ગ્રહણ કરેલા જે અરિહંતના ચૈત્ય પ્રતિમા બદ્રીનાથ પ્રમુખ એટલાની સાથે છ પ્રકારનો વ્યવહાર ન કરવો તે છ પ્રકારની જયણા કહિયે, તેના નામ કહે છે. એક વંદન ન કરવું, બીજું વિશેષ બહુ માન પૂર્વક પંચાંગ પ્રણિપાતાદિક તેને નમન કહીએ તે પણ ન કરવું, ત્રીજું દાન જે અન્ન વસ્ત્રાદિક તે પણ ભક્તિપૂર્વક ધર્મસાધનાર્થે ન આપવું, ઉચિત અનુકંપા જાણી દેવું તેની મનાઈ નથી. ચોથું અનુપ્રદાન જે વારંવાર તેડીતેડીને દેવું તેપણ ન કરવું. પાંચમું આલાપ તે બોલાવ્યા વિના આગળથી એકવાર બોલવું તે પણ ન કરવું. છઠ્ઠું સંલાપ તે વારંવાર બોલવું તે પણ ન કરવું. એ છ વાના કરતાં સમ્યક્ત્વ જાય માટે છ એ વાના વર્જવા એ છ પ્રકારની જયણા કહિયે.

હવે સમ્યક્ત્વની ભાવના કહે છે:—સમસ્ત ધર્મનું મૂળ તે સમ્યક્ત્વ છે એવું ભાવવું તે પ્રથમ ભાવના. તથા સમસ્ત ધર્મરૂપ નગરનું દ્વાર તે પણ સમ્યક્ત્વ છે એવું ભાવવું તે બીજી ભાવના. તથા ધર્મરૂપ પ્રાસાદનો પાયો અથવા પીઠ તે પણ સમ્યક્ત્વજ છે એવું ભાવવું તે ત્રીજી ભાવના. તથા સમ્યક્ત્વ તે આત્માર્થી જીવોને નિધાન અખુટ ખજાનો છે એવું ભાવવું તે ચોથી ભાવના. સમસ્ત ધર્મનો આધાર તે સમ્યક્ત્વજ છે એવી વાસના તે પાંચમી ભાવના જાણવી. તથા ધર્મરૂપ અમૂલ્ય ચીજને રાખવાનું ભાજન તે સમ્યક્ત્વ છે એમ ભાવવું તે છઠ્ઠી ભાવના જાણવી.

હવે સમ્યક્ત્વનાં છ ઠાણ કહે છે. શુધ્ધપદપણા માટે 'જીવોઽસ્તિ' એમ દૃઢ નિશ્ચે જાણવું તે પ્રથમ ઠાણ.

તથા જીવ શાશ્વત-નિત્ય છે, દ્રવ્યથી કિવારે તેનો નાશ નથી એ બીજું ઠાણુ. તથા તે પુણ્ય પાપનો કર્તા તે પણ એ જીવજ છે એ ત્રીજું ઠાણુ. તથા પુણ્ય પાપનો ભોક્તા તે પણ એ જીવ પોતેજ છે તે ચોથું ઠાણુ. તથા નિર્વાણ જે મુક્તિ-સિધ્ધ છે એ પાંચમું ઠાણુ. તથા તે મુક્તિ પામવાનો ઉપાય છે. તે છઠું ઠાણુ. એ છ ઠાણુ વિષેની ચર્ચા દર્શનસિત્તરી પ્રમુખ ગ્રંથથકી જાણવી. એ છ ઠાણુની અપ્રતીત અવિશ્વાસ તે મિથ્યાત્વ જાણવું. માટે છ ઠાણુ રૂડી રીતે સર્દ્દહવા. આગમરૂચિ ગુરૂપાસેથી ધારવા.

હવે સમ્યક્ત્વની નિર્મળતાને અર્થે દશનો વિનય કરવો તે કહે છે:—૧ અરિહંત તે વિચરતા તીર્થંકર, ૨ જ્યોતિસ્વરૂપી સિધ્ધ, ૩ ચૈત્ય જે પ્રભુના દેરાસર, ૪ શ્રુત સિધ્ધાંત, ૫ વિતરાગનો ધર્મ, ૬ મોક્ષ માર્ગના સાધક સાધુ, ૭ પાંચ પ્રકારના આચાર તે પોતે પણ પાળે અને પરને પળાવે તે આચાર્ય, ૮ જે અગ્યાર અંગ પોતે ભણે અને પરને ભણાવે તે ઉપાધ્યાય, ૯ પવયણી તે ચઉદપૂર્વધર, ૧૦ દર્શન જે સમ્યક્ત્વ. એ દશનો વિનય કરવો. એ દશેનો યથાયોગ્યપણે વિનય કરતા થકા સમ્યક્ત્વ અતિ નિર્મળ થાય.

विच्चारं तुह समया, सया सरंताण भव्वजीवाणं ॥
सामिय तुह पसाया, हवेउ समत्त संपत्ति ॥ २५ ॥

અર્થ—સ્વામિન્ તુહસમયા કે૦ તમારા પ્રરૂપ્યા સિધ્ધાંતનો વિચ્ચારં કે૦ વિસ્તાર તેને સયા કે૦ સદાકાળ સરંતાણુ કે૦

અનુસરતા એવા ભવ્યજીવાણુ કે૦ ભવ્ય જીવોને તુહ પસાયા કે૦ તાહરા પસાયથી સકળ સિધ્ધાંતનો સાર એવું જે સમત્ત કે૦ સમ્યક્‌ત્વ તેની સંપત્તિ કે૦ પ્રાપ્તિ તે સમ્યક્ પ્રકારે :નિરાવરણભાવે હવેઉ કે૦ થાઓ. એ પ્રકરણ કરનારની આશીશ છે.

ઇતિ સમ્યક્‌ત્વસ્તવ બાલાવબોધ સંપૂર્ણ મગમત.

॥ अथ प्रशस्ति लिख्यते ॥

॥ दोहरा ॥

બહુ વિધિ સમકિત ગુણતણી, પ્રાપતિ આગમ માંહિ;
ભાષી નિસુણી સદહે, તસ દો દુરગતિ નાંહિ ॥ ૧ ॥
સુરપતિ સુખ લેવો સુગમ, સુલભ રજ્જ ઇક છત્ત;
દુર્લભ નરભવ જગતમેં, સમકિત ગુણ સંપત્ત ॥ ૨ ॥
દાન દયા સંયમ ક્રિયા, સમકિત યુત શિવ હેત;
નહિં તો મંડુકચૂર્ણ પરિ, ભવ બંધન સંકેત ॥ ૩ ॥
વિણ સમકિત સંયમ ક્રિયા, કરે અનંતી વાર;
પાર ન પાવે, તેહ યુત, અલ્પભવમેં નિસ્તાર ॥ ૪ ॥
એક સહિત દશ ગુણ વધે, શૂન્ય અંક કહિવાય;
બોધિ યુક્ત ગુણ સવિ ક્રિયા, નહિ તો કષ્ટ કહાય ॥ ૫ ॥
પુન્ય દિશિ પૂરવ ભલી, જિહાં ઉદયાચલ થાન;
કલ્યાણક સવિ જિન તણા, તિણ એ દિશિ પરધાન ॥ ૬ ॥

સુવિહિત સૂરિગુણે ભર્યા, (શ્રી) પુન્યસિંધુ સૂરીશ;
વાચક જ્ઞાનસાગર તથા, નિતુ જસ નામે શીશ ॥ ૭ ॥
તાસ શિષ્ય પૂરવ તણા, તીરથ ભેટણ કાજ;
શુભ શકુને સુરત થકી, કરિ પ્રયાણ શુભ સાજ ॥ ૮ ॥
યમુના સુરતટિની તટે, વંદન શ્રીજિન પાય;
નગર મગસુદાબાદ લગિ, અનુક્રમ પહુતા જાય ॥ ૯ ॥
સાઉ સખા ગોત્રે ભલો, સાહ સુગાલ સુ નામ;
દુખમા કાળે ધર્મનો, કર્યો સુગાળ સુઠામ ॥ ૧૦ ॥
સમેતશિખર ગિરિરાજ પર, વીશે ટુંકે સ્તુપ;
થાપી તિમ ઇકવીસમો, કર્યો પ્રસાદ અનૂપ ॥ ૧૧ ॥
પંચમ આરે પરગડો, કર્યો ઉધ્ધાર પ્રસિધ્ધ;
માનવભવ સફળો કરી, જગ માંહે જશ લીધ ॥ ૧૨ ॥
તસુ સુત ભાગ્ય નિધિ ભલો, દાતા ધર્મી દક્ષ;
રાજસભા મંડન સમા, અભિનવ અભય પ્રત્યક્ષ ॥ ૧૩ ॥
સાહ સુલા નામે નિપુણ, આગમ રૂચિ પ્રિય ધર્મ;
તાસ કહેણથી એ કિયો, ભાષામય સ્તવ મર્મ ॥ ૧૪ ॥
ત્યાં પ્રંન્જુતે બહુ લિખ્યા, સમકિત જોઇએ અને સ્રીઓ પર
પુરૂ લખિ ભાષા લિખું, ઉનમે કુણ વિક્રિડા તે દ્રવ્ય મૈથુન ક-
હીએ તસ આશય અગમ, હું છદ્મસ્થ અજ્ઞ બ્રહ્મચારી કહીએ. ૨॥
કે જે મુજ તણી, બુધજન લાજે કા...રપરીણતિ રૂપ તથા
તૃષ્ણાન્જલધિ અપાર હે, મુજ મતિ નૌકા સ્રી છે તેની સાથે મ
ળતું તિવલે ... મઝી આકરે ભેદી પુન્યતાથે વાંછીત વિલાસ કર

રવો તે ભાવ મૈથુન. તેને પરમાત્માની વાણીના ઉપદેશથી તથા સદ્‌ગુરૂની હિત શીક્ષાના બોધથી પોતે પરપુદ્‌ગળને ઓળખી જાતિ હીણ જાણી આગામીક કાળે મહા દુખદાઈ જાણી અને પુર્વે ગતકાળમાં ઘણા મરણાંત દુઃખની પરંપરા હું એના વડે પામ્યો તે કારણ માટે મને એ વિજાતી સ્રીઓ છોડવી કહી છે મારે તો મારી પોતાની સ્વજાતિ પરમ ભક્ત શ્રેષ્ટ સુકુલિન સમતા રૂપી સુંદરીની સોબત કરવી સારી છે વિભાવ દશા રૂપ પર સ્રીએ મારી સર્વ શોભા ખેંચી લીધી છે હવે સુગુરૂની સહાયતા વડે એ દુષ્ટ પરિણામ સ્રીની સોબત ધીરે ધીરે છોડી દઉં. એને ટાળવાનો ભાવ આદરૂં કે જે વડે મારા શુદ્ધ સ્વભાવ ઘટરૂપી ઘરમાં સમતા સુંદરી આવીને રહે અને ઘરનો પ્રકાશ વધે એવો બોધ મેળવીને પર પરિણતિમાંથી મગ્નતા છોડે કર્મ ઉદય આવે સંતાપ પામે નહિ શુદ્ધ ચેતનાનો સંગી થઇને રહે તે ભાવ મૈથુન ત્યાગી કહીએ. ॥૨॥ તેમાં દ્રવ્ય મૈથુનના ત્યાગી છએ દરશનમાં મળી આવે પણ ભાવ મૈથુન ત્યાગી તો જિન દરશનમાં જિન વાણી સાંભળવાથી જેના હૃદયમાં જ્ઞાન ભેદ પ્રવર્તાયો છે તે સહેજ ઉદાસ ઉપાયથી ભાવ મૈથુન છોડી દે માટે તેવા બીજા દર્શનમાં ન મળી આવે.

અત્રે પર સ્રીનો ત્યાગ કર્યો એટલે પર પુરૂષની પરણેલી કે રાખેલી સ્રી સાથે અનાચાર સેવન ન કરવું એવો નિયમ લેવો તે પર સ્રી ગમન વ્રત કહીએ અને પોતાની સ્રીથી સંતોષ રાખવો એવો જે નિયમ તે સ્વદાર સંતોષ વ્રત કહીએ ત્યાં દેવ મનુષ્ય અને તિર્યંચ સંબંધી સ્રી સાથે અનાચાર સેવવાનો નિષેધ એટલે એક કરણ અને એક જોગે સોઈ દોરાના આકારે

સંભોગ કરવાનો વિષેધ. પણ મનથી વચનથી અને સ્વપ્નમાં ભોગ થાય તેની જયણા. સહેજ અડકવાની જયણા. હાલની સ્ત્રી છોડીને બીજી સ્ત્રી સાથે વિવાહ ન કરવો તથા દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળવું. ન પળે તો પ્રમાણ રાખવું. શીળની નવ વાડો પાળું. સ્ત્રીઓએ પણ એ જ પ્રમાણે પર પુરૂષનો ત્યાગ સમજવો. એ વ્રતના પાંચ અતિચાર છે તે નીચે લખીએ છીએ.

અપરિગ્ગહિઆ ઈત્તર, અણંગ વીવાહ તિવ્વઅણુરાગે ॥ ચઉત્થ વયસ્સ ઈઆરે, પડિક્કમે દેસિયં સવ્વં ॥

૧ અપરિગ્ગહિયા એટલે અપરિગૃહીતા જેને બીજા કોઈએ ગ્રહણ કરી ન હોય અથવા પરણેલી ન હોય તે કુંવારી સ્ત્રી, અથવા જેનો સ્વામિ મરણ પામ્યો હોય તે વિધવા તેને જોઈ કોઈ મૂર્ખ માણસ વિષયાભિલાષી થઈ ભદ્રક ભાવે એમ ધારે કે મેં તો પારકી સ્ત્રીનો ત્યાગ કર્યો છે અને આ તો કોઈની બાયડી કહેવાતી નથી માટે તેની સાથે મેળાપ કરવાથી મને શું પાપ લાગે એમ ધારી કુંવારી કે રાંડેલીની સાથે ભોગ વિલાસ કરે તો પહેલો અતિચાર લાગે. તેમજ શીલ વ્રતવાળી સ્ત્રીને પણ અન્ય પુરૂષનો ત્યાગ છે તે પણ અપરિગૃહીત પુરૂષ કુંવારો કે રાંડેલો હોય તેની સાથે પૂર્વોક્ત વિચાર મનમાં લાવીને અનાચાર સેવે તો તે સ્ત્રીને પણ પ્રથમ અતિચાર દૂષણ લાગે.

૨ ઈત્વર પરિગૃહીતા એટલે થોડા વખત લગી ભાડું આપીને કોઇ વેશ્યાદિકને રાખે અને અજ્ઞાનપણે એમ વિચારે કે મારે તો પારકી બાયડીનો ત્યાગ છે અને આને તો મેં પોતાની કરીને રાખી છે તો એમાં મને શો દોષ છે એમ ધારી તેની

સાથે ભોગ વિલાસ કરે તો બીજો અતિચાર લાગે. એજ પ્રમાણે વૃતધારી સ્ત્રીને પણ જે દિવસે ધણી પાસે જવાનો શોક્નો વારો હોય તે દહાડે ધણીને પોતે ભોગવે એમ ધારીને કે પોતાના ભરતારને સેવતાં શું દોષ છે મારે તો અન્ય પુરૂષનો ત્યાગ છે પણ એવો વિચાર ન કરે કે આજ તો એ મારી શોક્નો ધણી છે. મ્હારો તો આજ ધણી કને જવાનો વારો નથી. એમ છતાં પણ કપટ કરીને પતિને સેવે તો તે સ્ત્રીને બીજો અતિચાર લાગે.

૩ અનંગ ક્રિડા કામ કંદર્પ જાગૃત કરવા સારૂ અધર ચુંબન, આલિંગન, કુચમર્દન, નેત્રના હાવભાવ કટાક્ષાદિ હાંસી પ્રમુખ ઠઠા મશ્કરી પર સ્ત્રી સાથે કરે. મનમાં એમ ધારે કે મેં તો સોય દોરાના આકારે ભોગનો ત્યાગ કર્યો છે. બીજું કાંઈ વ્રત લીધું નથી પણ તે અજ્ઞાની કામ વશ થવાથી એટલો વિચાર ન કરે કે ચેતન તો બંન્નેમાં બગડે છે. એનાથી પણ વ્રત વહેલુંજ ભાગે છે, મન ચળે છે તથા પોતાની ભાર્યા સાથે ચોરાસી આસન વડે કામ જાગૃત કરે, ભોગ ભોગવે એ આદિ કામ જાગૃત કરવાની ક્રીડા કરે તેને અતિચાર લાગે. તેમજ સ્ત્રી પણ કામાંધ થવાથી અંગૂઠા વડે સુખ વાસ્યા કરે અથવા બૈરે બૈરાં મળી ગુપ્ત સ્થાને અધિકરણ વડે સંચારણ કરે, અને પોતાની ઈચ્છા તૃપ્ત કરે ત્યારે પણ તેને અતિચાર લાગે. કેમકે શ્રાવકે તો હરકોઈ ઉપાય વડે કામ સંજ્ઞા ઘટાડવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. જેવી રીતે કોઈ લોભી વેપારી આખો દિવસ ધંધામાં રોકાયો છે તો વચ્ચે ભૂખ લાગે તો પણ ગણગારે નહિ પણ જ્યારે ભૂખ સહન ન થાય ત્યારે ઊતાવળો

ઊતાવળો રસોડામાં જઈ ખાઈ લે. પણ સારા માઠા સ્વાદની તજવીજ કરે નહિ અને ફરીથી એ ઊઠી કામે વળગે તે પ્રમાણે વ્રતધારી શ્રાવક પર લોકના ધંધામાં મગ્ન રહ્યો છતો કામનો ઉદય આવે ત્યારે તેને ગણગારે નહિ તેમ કરતાં પણ એ રતિવેદોદય થાય ત્યારે ઊતાવળો ઊતાવળો કંદર્પ રોગ નિવારણ કરે અને ફરી પોતાના કામમાં પ્રવર્તે. શ્રધાવંત પુરૂષો તો મૈથુન સેવાની જગ્યાને જાજરૂ તુલ્ય માને તો તે કામ વધારવાની ઈચ્છા કેમ રાખે. વળી સ્રીનાં ઢાંકેલાં અંગ રાગ દ્રષ્ટીએ જૂએ નહીં, પણ તેને સુગ ઉપજવાનાં સ્થાન જાણી તજી દે તથા જો ગોમુત્ર લાવવું પડે તો યોનિમર્દન કરીને ન લેવું. વળી સ્વપ્નમાં સ્રી સેવન થાય તો તેની જયણા રાખે. કદાચિત એવું કુસ્વપ્ન આવે તો શ્રાવક એવી ભાવના ભાવે કે કામ તે મોટું શલ્ય છે, કામ તે મહા વિષ છે, કામ તે નાગ સરીખો છે. કામની ઘણી પ્રાર્થના કરતાં દુર્ગતિયે જાય. ક્ષણ માત્ર સુખ છે, ઘણો કાળ દુઃખ છે નિષ્કારણ સુખકારી જાણે છે. કામ તે સંસાર માંહી મોક્ષ પામવામાં શત્રુભુત છે વળી કામ ભોગ જે છે તે અનર્થની ખાણ છે. ઇત્યાદિક વૈરાગ્ય ભાવના ભાવિને મહોટેથી નવકાર મંત્ર ગણી પછી સૂઈ રહેવું તો ખરાબ સ્વપ્ન હોય તે સારૂં સ્વપ્ન થાય, અને ખરાબ સ્વપ્ન આવે નહિ. એમ કરતાં છતાં પણ જો કોઈ મોહના ઊદયથી સ્રી સેવનાદિક કુસ્વપ્ન આવે તો તરત ઊઠી ઇરિયા વહિ પડિક્મીને એકસો આઠ શ્વાસોશ્વાસનો કાઊસગ્ગ કરે. તેમજ પર સ્રી આશ્રઇ ગૃહસ્થે શીળની નવવાડો પાળવી તેનાં નામ. ૧. સ્રીની વસ્તિ માંહે ન રહેવું. ૨. સ્રીની કથા ન કરવી. ૩ સ્રીને આસને ન બેસવું.

૪ સ્ત્રીની ઇંદ્રિયો ન જોવી. ૫ ભીંતને અંતરે ન રહેવું. ૬ પૂર્વે કરેલી કામ ક્રિડા ન સંભારવી. ૭ ઘણો માદક આહાર કરવો નહિ. ૮ ઘણું ચાંપી ને પેટ ભરી જમવું નહિ. ૯ શરીરની શોભા ન કરવી. એ પ્રમાણે ત્રીજો અનંગ ક્રીડા અતિચાર જાણવો.

૪ વિવાહ કરણ એટલે પારકાં છોકરાંના કન્યાદાન ફળની લાલચથી અથવા સ્નેહવશે વિવાહ જોડવો. તે આગલ થઇને નાત જાતમાં સગાંવહાલામાં ભાઇબંધ દોસ્તદારમાં પ્રેરણા કરી વિવાહ કરે કરાવે અને જયારે તે વાતની લોકો પ્રશંસા કરે, ત્યારે ખૂબ ખુશી થાય, અને તેમ જોઇને બીજા પણ તેવા કામનાઅર્થી જન હોય તે તેમની પાસે આવી ખુશામત કરે સ્તુતિ કરે ત્યારે પોતે કહે કે અમારે તમારે એક વાસ્તો છે કામ કાજ ફરમાવજો. એમ જગ્યાએ જગ્યાએ વિવાહાદિકનો સંબંધ કરાવવો એ અનર્થનું મૂળ રોપવા જેવું છે. તેમ કરવાથી વ્રત શુદ્ધ ન રહે, અને કામ અધિકરણ વધારવામાં સંસાર વધે. શ્રાવકતો પોતાના ઘરનું એવું કામ હોયતો પારકાને ભળાવી વેગળો રહે તો વિરતિ થઇ પારકાં વિવાહ જોડાવે તો અતિચાર લાગે. અહિંઆં પોતાના ઘરસંબંધી તથા સગાં સંબંધી જેનાથી છુટાય તેમ નથી તેવાંનો વિવાહ કરવાની જયણા. તેનું પણ પરિમાણ કરી લે. એમ સ્ત્રી પણ પારકા વિવાહમાં મોડ પ્રમુખ બાંધે અને આગલ થઇને લગ્ન ક્રિયા કરે ત્યારે અતિચાર લાગે.

૫ તીવ્રાનુરાગ એટલે કામ ભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ કરવો અત્યંત અભિલાષા કરવી કયારે પણ ન મળ્યો હોય એમ માની સ્ત્રીનું મુખ જુએ, કાક્ષા ગુહ્યાદિક સ્તનાદિકનું લાંબા વખત સુધી સેવન કરે તથા કામની વૃદ્ધિ થાય માટે અફીણ,

માજમ, ભાંગ, દુધ, દહિં, ઘી ધાતુની ખાખ, ઔષધિ પાક વિગેરે કામ દિપાવવાની વસ્તુ ખાવી તેથી ચોથો આતિચાર લાગે. કેમકે વ્રત ધારી શ્રાવક તો પાપથી બીતો રહેતો હોય તો પણ વેદનો ઉદય તેનાથી સહન ન થાય તેથી સ્વદારા સંતોષાદિ વ્રત ગ્રહણ કરે અને તેટલા મૈથુનમાત્રે કરી વેદની ઉપશાંતિ કરે. અહીંઆં પરસ્રીના ત્યાગીને એ પાંચે અતિચાર હોય અને સ્વદારાસંતોષીને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર હોય અને પહેલા બે અનાચાર છે કમકે તેથી કરીને વ્રત ભંગ થાય છે.

એમ પરપુરૂષ ત્યાગી સ્રીને પણ પાંચે અતિચાર છે અને સ્વપુરૂષ સંતોષી સ્રીને પ્રથમના બે અનાચાર છે અને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર છે પણ અનાભોગે ગમન થઇ જાય તો સ્વદારા સંતોષીને પ્રથમના બે પણ અતિચાર રૂપે લાગે એમ તેને પાંચ અતિચાર જાણવા. આ અતિચાર જાણવા પણ આચરવા નહિ.

જો શકિતવાન હોયતો બાળપણાથી ગાંગેયની પેઠે શુદ્ધશીળ પાળવા ઉદ્યમ કરવો કેમકે તેનાં મોટાં ફળ શાસ્રમાં કહેલાં છે. દેવ, દાનવ, ગાંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, કિન્નર એ સર્વ બ્રહ્મચારી પુરૂષને નમસ્કાર કરે છે કેમકે શીળ પાળવું એ દુષ્કર કામ છે એ વ્રત પાળવાથી અખંડ આજ્ઞા, ઇશ્વરપણું, ઘણી રિદ્ધિ, રાજ્ય, કામ ભોગ, કીર્તિ, બળ, સત્સંગ, એટલાંવાંનાં તો સહેજે મળે અને મોક્ષ પણ સેહેજ પ્રાપ્ત થાય. કલેષનો કરનાર, લોકને હણનાર, પણ સાવદ્ય યોગથી વિરમ્યો એવો જે નારદ તે પણ મોક્ષે ગયો તે રૂડા પ્રતાપ શીળનો જાણવો.

વળી અન્યદર્શનીયોમાં કહ્યું છે કે, હે યુધિષ્ઠિર એક રાત્રી શીળ પાળનારને જે ગતિ મળે છે તે ગતિ હજારો યજ્ઞ કરવા

થી નથી મળતી પારદાર ગમન કરનાર આ લોકમાં વધ, બંધન પામે, ઊંચા બંધાય, નાક છેદાય, દરિદ્રી થાય, પરલોકમાં તીખા કંટકનું આલીંગન થાય, નરકમાં દુઃસહ વેદના સહે, ગયા ભવોમાં કુશીલ શેવ્યાં હોયતો ઇંદ્રિય છેદ, નપુંસકપણું, કુરૂપપણું, દુર્ભાગી પણું, ભગંદર, ભોગ તરંડ, રંડાપણું, વાંઝીયાપણું, વિષકન્યાપણું વિગેરે પ્રાપ્ત થાય તેમજ જે પુરૂષ દેવ દ્રવ્ય ભક્ષણ કરે, પરસ્ત્રી ગમન કરે તે જીવ સાતવાર સાતમી નરકે જાય. વળી પરસ્ત્રી સેવન કરવાથી એકવીસ વાર નરકમાં પડે માટે ધર્મી પુરૂષે તેથી દૂર રહેવું. પરસ્ત્રીની અભિલાષા માત્ર કરવાથીજ રાવણ તથા ગર્દભિલ રાજા આલોક તથા પરલોકમાં મોટા અનર્થને પામ્યા. તો સાક્ષાત ભોગવવાથી તો અનેક સંકટો પામે તેમાંતો નવાઇજશી. માટે ઉત્તમ પુરૂષે પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો. વળી અવસરે પોતાની સ્ત્રી વિષે શીલ અંગીકાર કરવું. જો હમેશાં શીયલ પાળી ન શકાયતો પર્વ દિવસે તથા તીર્થંકર દેવના કલ્યાણકના દિવસે, અઠાઇના દિવસે, તો પાળવુંજ. બારતિથિ, દશતિથ અથવા પાંચતિથિ કુશીલ વર્જવું બાકીના દિવસોમાં પણ દહાડેતો વ્રત પાળવું સેહેલાઇથી બને તેમ છે માટે તેમ કરવામાં પ્રમાદ ન કરવો અને રાત્રીએ પણ એક બે વારની ગણત્રી રાખવી. કેમકે પુરૂષ ભોગને નથી છાંડતો પણ ભોગતો પુરૂષને છાંડેછેજ. અને કુશીળ ભોગવતાં સૂક્ષ્મ નવ લાખ જીવોની હિંસા થાય છે એવું જાણી ભોગનો ત્યાગ કરવો. વળી હમણાં પણ દિવ્યાદિકને વિષે તથા ધીજ કરવાને વિષે વિશુદ્ધ શીળનો મહિમા જોઇએ છીએ માટે બાલ્યાવસ્થામાં જો સર્વથી બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરવા અશક્ત હોયતો સુદર્શન શેઠની

પેરે પોતાની સ્ત્રીને વિષે સંતોષ કરવો એવો પણ શીળવંત પ્રાણી બ્રહ્મચારી બરાબર સમજવો." તે સુદર્શન શેઠ કોણ હતા અને કેવી રીતે શીળ પાળ્યું તેમની કથા નીચે મુજબ છે.

सुदर्शनशेठ.

મોક્ષ સુખને આપનાર એવું જે શુદ્ધ શીળ અને સમકિત, તેને પાળનાર ભવ્ય પ્રાણીઓ, સુદર્શન શેઠની પેઠે અલ્પકાળ માં મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે.

જંબૂદ્વીપના દક્ષિણ ભાગના આભૂષણ રૂપ એવા ભરત ખંડમાં ચંપાપુરી નામે નગરી છે. ત્યાં રણસિંહ રાજાનો પુત્ર દધિ વાહન ન્યાયમાર્ગે પ્રજાનું પાલન કરતો હતો. તેણે રાધાવેધ સા ધીને અભયાદેવી નામે રાણીને પરણી હતી. ત્યાં અર્હદ્દાસ નામનો અતુલબળ ધન સમૃદ્ધિએ યુક્ત એવો એક વ્યવહારી વ સતો હતો. તેને અર્હદ્દાસી નામે પત્ની હતી. બન્ને જણ શ્રી જિનેશ્વરના પ્રરૂપેલ ધર્મ પાળતાં હતાં.

એકદા અર્હદ્દાસીની કુક્ષિએ કોઈ ગુણવાન જીવ અવતર્યો. સદા જિન પૂજામાં રકત અને શુદ્ધ સમક્તિ પાળવામાં તત્પર એ વી તે સ્ત્રીએ અનુક્રમે શુભ દિવસે પુત્ર રત્નને પ્રસવ્યો. સ્વજ ન વર્ગને શેઠે સન્માન દેઇને યાચકોને નાનાવિધ દાન આપ્યાં, ને પુત્રનું સુદર્શન એવું નામ પાડયું. અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામતા તે સુદર્શને ધર્મ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો. કહ્યું છે કે, રૂપયૌવનથી શો ભતો હોય, ઉત્તમ કુળમાં જન્મેલો હોય, છતાં પણ વિદ્યાવિના નો માણસ રૂપાળાં પણ સુગંધ રહિત કેસુડાનાં ફૂલની પેઠે શોભતો નથી. વળી પંડિત પુરૂષમાં સર્વ ગુણો હોય છે; ને મુર્ખ

માણસમાં સર્વ દોષ જ હોય છે; તો હજારો મુર્ખ એકઠા કરીએ તોય પણ તેમનામાંથી બુદ્ધિશાળી પુરૂષ નહિ બની શકે.

ત્યારપછી સુદર્શનના પિતાએ તેને મનોરમા નામની એક શ્રેષ્ઠીની પુત્રી મહોત્સવ પૂર્વક પરણાવી. તેની સાથે સંસાર સુખ ભોગવતો તે સમક્તિ વ્રત પાળતો હતો. કારણ કે, એ સમકિત બોધિ બીજ વ્રક્ષનું મૂળ છે, પુણ્યરૂપી નગરનું દ્વાર છે, મોક્ષ રૂપી મહેલની પીઠ છે અને વળી સર્વ સંપત્તિનું નિધાન છે. જેમ સમુદ્ર રત્નોનો ભંડાર છે, તેમ તે સમક્તિ સર્વ સદ્‌ગુણોનો ભંડાર છે, ચારિત્ર રૂપી ધનનું પાત્ર છે; તો તેવા સમકિતની કોણ પ્રશંસા ન કરે? એવામાં તો પુત્રને ઘરનો ભાર ધારણ કરવાને યોગ્ય જાણીને, પિતાએ દીક્ષા લીધી. પિતા કરતાં અધિક ગુણ વાળો હોવાથી તે તો રાજાનો વિશેષે કરીને માનીતો થયો. જેમ જળના કુંભથી ઉત્પન્ન થએલા અગસ્ત્ય, કુંભસરખા માપ વાળા સમુદ્રને પી ગયા; તેવી રીતે વખતે પુત્ર પણ પોતાના ચરિત્રથી પિતા કરતાં ચઢી જાય છે.

હવે તેજ ગામમાં કપિલ નામનો રાજાનો પુરોહિત હતો તેની સાથે સુદર્શનને મૈત્રી થઇ. તે કપિલ બહુ વખત સુદર્શનને ત્યાં રહેતો, તેથી તેની સ્ત્રી કપિલાએ પૂછ્યું. “હે સ્વામિ! આપ હમણાં ક્યાં રહોછો?” પતિએ કહ્યું: “હું મારા મિત્ર સુદર્શનને ત્યાં રહેતો થકો ગોષ્ઠી કરૂં છું. શી તેની વાત કરૂં? તે રૂપમાં કામદેવ સમાન છે, વાણીમાં બૃહસ્પતિ જેવો છે; બુદ્ધિમાં બુદ્ધ જેવો, તેજમાં સૂર્ય જેવો, શીતળતામાં ચંદ્ર જેવો, કર્મ છેદનમાં મંગળ જેવો, જ્ઞાનમાં શુક્ર જેવો અને કુકર્મના મંદપણાને લીધે શનિ જેવો છે. વધારે શું કહું? એક શીળગુણે

કરીને જ તે સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે. તેને વિધાતાએ સર્વ ગુણમય કર્યો છે." ભર્તારના મુખથી સુદર્શનની આવી સ્તુતિ સાંભળીને કપિલા તેની અનુરાગિણી થઇને કહ્યું કે-હાસ્યથી, હાવભાવથી, મદથી, લજ્જાથી, અને ત્રાંસુ જોઇને અર્ધ કટાક્ષ ફેંકવાથી, વળી વચનથી, ઇર્ષ્યાથી, કલહથી અને લીલાથી સ્ત્રીઓ જેવું એકે પાશ બંધન નથી. તે ઉપરથી તે સુદર્શનની સાથે સંગમ ઇચ્છવા લાગી. એકદા તેનો ભર્તાર કપિલ, કંઈ કાર્યને અર્થે બહાર ગામ ગયો. તે તે વખતનો લાગ સાધી, જૂઠું બ્હાનું કાઢી સુદર્શન શેઠને ઘેર ગઇ ને તેને કહેવા લાગી. 'આપના મિત્રને તાવ આવ્યોછે તેથી તે આપને બોલાવે છે અને તે માટેજ હું આપને બોલાવવાને આવીછું માટે આપ વિલંબ કર્યા વિના ચાલો " સુદર્શને કહ્યું " મને ખબર નહોતી તેથી ઠીક થયું કે તમે બોલાવવા આવ્યાં." પછી તે સર્વ કાર્ય ત્યજીને મિત્રને ઘેર ગયો. તે ઘરમાં પેઠો કે તુરત કપિલાએ બારણાં બંધ કર્યાં. ઘરની અંદર ગયા પછી કપિલા બોલી. " હે સ્વામિ! હું બહુ કાળથી આપનો સંગમ ઇચ્છતી હતી તો હવે આ શરીર અને આ શય્યા આપને સ્વાધીન છે; સ્વેચ્છાએ ભોગ ભોગવો." પણ તેણીએ જ્યારે એમ જાણ્યું કે, તે માનતો નથી ત્યારે તે પોતાના શરીરથી તેનો સ્પર્શ કરવા લાગી. પરંતુ સુદર્શનને તો જરા પણ મનોવિકાર થયો નહીં. તેણે તેણીને કહ્યું, " અરે! તને કોણે ભૂલાવી? હુંતો નપુંસકછું, ત્હારે તે વાત કોઇને પણ કહેવી નહીં." તેણીએ પણ પછી કહ્યું. " તમારે પણ આ મ્હારૂં દુશ્ચરિત્ર કોઇને જણાવવું નહી." એમ કહીને તેણીએ તેને છોડી દીધો.

ઘેર આવીને સુદર્શન શેઠે અભિગ્રહ કર્યો કે " હવેથી કદિ

પણ મ્હારે જેમ તેમ કોઇને ત્યાં જવું નહીં."

એકદા રાજા વસંત સમય આવ્યો જાણીને મહા ઐશ્વર્યસહિત ઉદ્યાનમાં ક્રીડા કરવા નીકળ્યો. મહારાણી અભયા દેવી પણ વાહનમાં બેસીને કપિલા સહિત ત્યાં આવી. મનોરમા પણ પોતાના છએ પુત્રોને લઇને વસંત શોભા જોવા માટે ચાલી, અને સુદર્શન પણ તેજ ઉદ્યાનમાં એ પ્રમાણે આવ્યો. ત્યાં મનોરમાને અને તેના છ પુત્રોને જોઇને કપિલાએ મહારાણી અભયાદેવીને પૂછ્યું "આ કોની સ્ત્રી છે? અને આ પુત્રો પણ કોના છે? અભયાદેવીએ કહ્યું. "એ સ્ત્રી તથા પુત્રો સુદર્શન શેઠના છે." ત્યારે કપિલાએ કહ્યું. "જ્યારે મેં તેની પરિક્ષા કરી, ત્યારે તે કહે કે હું તો નપુંસક છું" તે સાંભળીને અભયાએ કપિલાને કહ્યું. "એતો તેણે તને છેતરી" કપિલાએ કહ્યું. એ ખરૂં પરંતુ તહારી ચતુરાઈની પણ ત્યારે ખબર પડે કે, જ્યારે તું એની સાથે ક્રીડા કરે." રાણીએ કહ્યું "ત્યારે જ હું અભયા ખરી કે, જ્યારે હું એને વશ્ય કરૂં."

એકદા રાણીની સખી પંડિતાએ તેણીને પૂછ્યું. "હે સખિ! ત્હારે શું ચિંતા છે? " તે ઉપરથી રાણીએ પોતાનું વૃત્તાંત યથાસ્થિત કહી બતાવ્યું. ત્યારે પંડિતાએ કહ્યું. "કદાપિ મેરૂ શિખર ચળશે, પણ એ સુદર્શન શેઠ કદી ડગશે નહી એને પર સ્ત્રી બ્હેન તુલ્ય છે." ત્યારે છેવટે રાણીએ તેનાં દર્શન કરાવવાનું પંડિતાને કહ્યું; ને તે વાતની પંડિતાએ હા કહી કે, "પર્વને દિવસે એને હું કપટ કરીને અહિં લાવીશ."

એવામાં કોમુદી મહોત્સવ આવ્યો. તે સમયે રાજાએ પડહ વજડાવ્યો. તેથી તેનું અંત:પુર તથા બીજા સર્વ લોક મહોત્સવ

કરવા નગરની બહાર આવ્યા; પણ અભયારાણી માથું દુખવાનું ન્હાનું બતાવીને મહેલમાંજ રહી. પાછળ સુદર્શન શેઠ પણ રાજાની આજ્ઞા થવાથી દેવમંદિરમાં જઈ કાઉસ્સગ્ગધ્યાને રહ્યો. પેલી પંડિતા દાસીએ હવે યુક્તિ કરી કે, એક યક્ષની પ્રતિમાને વાહનમાં બેસારીને દેવ મંદિરે લઈ ગઈ, ને પાછી વળતી વખતે કાઉસ્સગ્ગધ્યાને રહેલા શેઠને તે રથમાં બેસારીને મહેલમાં લાવી એટલે અભયારાણીએ કહ્યું. હે સુદર્શન! મારી સાથે ભોગ ભોગવ." એમ તે વારંવાર કહેવાલાગી; પણ સુદર્શન કંઇ બોલ્યો નહીં. ત્યારે છેવટે તેણીએ કહ્યું. "જો તું મ્હારૂં વચન નહિં માન્ય કરે તો હું ત્હારા પ્રાણ લઇશ." છતાં પણ શેઠે તેણીનું વચન અંગીકાર કર્યું નહિ, તેથી રાણીએ મ્હોટે સ્વરે બુમ પાડી કે "અરે કોઈ આવો! આ દુષ્ટ અહિં મ્હારૂં શીળભંગ કરવા આવ્યોછે!" એટલે રાજપુરૂષો દોડી આવ્યા ને શ્રેષ્ઠીને રાજા પાસે લઈ ગયા: રાજાએ તેને પૂછવા માંડ્યું પણ પૌષધનો ભંગ થશે એવા ભયથી તેણે કંઈ ઉત્તર આપ્યો નહીં. તે ઉપરથી ક્રોધે ભરાઇ રાજાએ તેને શૂળી ઉપર લઇ જવાની આજ્ઞા કરી. તે ઉપરથી રાજપુરૂષો તેને ગામમાં ફેરવીને સ્મશાન ભૂમિ પ્રત્યે લઇ ગયા. અહિં મનોરમા પોતાના સ્વામીનાથની આવી દશા જાણીને વિચારવા લાગી "મ્હારો ભર્તાર એમ કદાપિ કરે નહી." એમ કહીને તે પણ કાયોત્સર્ગે રહી. તે એમ કહીને કે, "જ્યારે મ્હુરા ભર્તારનું વિઘ્ન નાશ થશે, ત્યારે જ હું કાયોત્સર્ગ પાળીશ."

સ્મશાન ભૂમિમાં સુદર્શન શેઠને શુળિ ઉપર આરોપ્યા કે તુરતજ શાસન દેવતાએ શૂળીનું સુવર્ણનું સિંહાસન કરી નાખ્યું! તે સાંભળીને રાજા ત્યાં આવ્યો. શ્રેષ્ઠીને સિંહાસન ઉપર

બેઠેલો જોઈ તે ચમત્કાર પામ્યો. એટલે શાસન દેવીએ કહ્યું, " જે કોઇ આ સુદર્શન શ્રેષ્ઠીનું અશુભ ચિંતવશે, તેના હું પ્રાણ લઇશ કારણ કે એતો મહા શીળવાન છે. " પછી સુદર્શન શેઠને મહા ઉત્સવ પૂર્વક ઘેર લઈ ગયા. તેને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયો તેથી તેણે સંયમ ગ્રહણ કર્યો. સર્વ કર્મ ક્ષય કરી કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. ને પોતાના શીળના માહાત્મ્યથી તે અંતે મોક્ષ ગામી થયા. મનોરમા પણ અનુક્રમે સંયમ ગ્રહણ કરી કર્મને હણી મોક્ષ સુખ પામી. ઇતિ.

સ્થૂલભદ્રની કથા.

સંતોષ રૂપી ઐશ્વર્યના વાંછક એવા પુરૂષો રાજ્યને પસંદ કરતા નથી તથા શીળમાં દ્રઢ તે સ્ત્રીઓના હાવ ભાવથી ચળતા નથી જેવી રીતે કે, સ્થૂળભદ્રે મંત્રીની પદ્વી ત્યજી દઇને સંયમ અંગીકાર કર્યો અને કોશ્યાએ ચળાવવા અનેક ઉપસર્ગ કર્યા પણ તલમાત્ર ડગ્યા નહીં.

પાટલી પુત્ર નગરને વિષે નવમો નંદ રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને કલ્પ વંશનો શકટાળ નામે મંત્રી હતો. તેને લક્ષ્મીવતી નામની સ્ત્રી, સ્થૂળભદ્ર અને શ્રીયક નામના બે પુત્રો તથા સાત પુત્રીઓ હતી. (આ સંબંધ શ્રીયકની કથાથી જાણી લેવો.) શકટાળ મંત્રી દેવગત થયા પછી નંદ રાજાએ રિવાજ પ્રમાણે તેના પુત્ર શ્રીયકને પ્રધાન પદ્વી લેવાનું કહ્યું. તેણે કહ્યું " મહારો મ્હોટો ભાઈ સ્થૂળભદ્ર છે. તે કોશ્યા ગણિકાને ઘેર બાર વર્ષ થયાં રહે છે, તેને બોલાવીને એ પદ્વી આપો " તે ઉપરથી રાજાએ સેવકોને મોકલીને તેને બોલાવ્યો. તે આવીને

નમન કરીને ઉભો રહ્યો. રાજાએ તેને સન્માન પૂર્વક કહ્યું. "ત્હારો પિતા મૃત્યુ પામ્યો છે, માટે એ પદ ક્રમપ્રમાણે તું ગ્રહણ કર." સ્થૂળભદ્રે રાજાને કહ્યું. "આપનું કહેવું પ્રમાણ કરૂં છું, પણ વિચાર કરીને ગ્રહણ કરીશ." એમ કહીને તે અશોકવનમાં ગયો. ત્યાં જઈને વિચારવા લાગ્યો. "જો એ પદ હું ગ્રહણ કરીશ તો હું પરવશ થઇશ, પરંતુ તેમ કરવાથી એમ પણ થશે કે, તેમના વિચાર પ્રમાણે નહિ અનુસરૂં તો તે રૂષ્ટ થઇ પ્રાણ પણ લે. માટેજ કહ્યું છે કે-દરિદ્ર, રોગી, મૂર્ખ, કાસદ અને નિત્ય સેવક એ પાંચે જણ જીવતા છતાં મૃત્યુ પામેલા જેવા સમજવા. ખરેખરા સુખી તો તેજ જાણ કે, જેઓ ભોગ વિલાસને ત્યજીને મુક્તિ સુખને દેનારૂં એવું સંયમ અંગીકાર કરે છે."

આવો વિચાર કરી લોચ કરીને મુખ વસ્ત્રિકા અને રજોહરણ સહિત તેણે રાજા પાસે જઇ ધર્મ લાભ કહ્યો. રાજાએ "કિમ્ આલોચિતમ્ ? શું વિચાર કર્યો ?" સ્થૂળભદ્રે એવો અર્થ કર્યો કે, "કેમ લોચ કર્યો ?" અને એવું સમજીને તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, "હા જી, મેં "લોચિતમ્" લોચ કર્યો. એ વ્યાપારે મારે સર્યું. મ્હારે એ મુદ્રા વ્યાપાર નહિ જોઇએ; કારણ કે, વ્પાર પાંચ મુદ્રા વાળો છે. જેમકે હાથને વિષે મુદ્રા, મુખે મુદ્રા, બન્ને પગે બે મુદ્રા અને ત્યાર પછી ઘરને વિષે પણ મુદ્રા, એ પ્રમાણે વ્યાપાર પાંચ મુદ્રા વાળો છે." એમ કહીને ધર્મ લાભ દઇ તેમણે શ્રી શંભૂતિ વિજય આચાર્ય પાસે જઇને સર્વ સાવદ્ય વ્યાપારના ત્યાગ રૂપી દીક્ષા ગ્રહણ કરી. પાછળ રાજાએ શ્રીયકને મંત્રી પદ આપ્યું. તેણે પણ સ્થૂળભ

દ્રના વિયોગથી પીડાતી કોશ્યા વેશ્યાને બોધ પમાડીને શોક ઉતરાવ્યો. હવે સ્થૂળભદ્ર મુનિ ગુરૂના ચરણની સેવા કરતા તપશ્ચર્યાદિ કરતા કરતા અભ્યાસ કરવા લાગ્યા એકવાર વર્ષા રૂતુ શરૂ થયા પહેલાં ત્રણ શિષ્યોએ સંભૂતિ વિજય ગુરૂ પાસે આવીને એવો અભિગ્રહ લીધો-એકે કહ્યું કે, "હુ ચારે મહિના સિંહની ગુફા પાસે કાયોત્સર્ગ રહીશ." બીજાએ કહ્યું કે, "હું સર્પના બિલ પાસે ચાર મહિના સુધી કાયોત્સર્ગ રહીશ." ત્રીજાએ કહ્યું કે, "હું કુવાના ભારવટિયા ઉપર કાયોત્સર્ગ રહી ચોમાસુ નિર્ગમન કરીશ." તે વખતે સ્થૂળભદ્રે આવીને કહ્યું. "હે ભગવાન? હું કોશ્યા ગણિકાની ચિત્ર શાળાને વિષે ષટ્રસ ભોજન લેતા છતા ચોમાસુ પૂર્ણ કરીશ." ગુરૂએ સર્વને કહ્યું. "સૌ પોતપોતાના વાંછિત સ્થાનકે જાઓ, પણ ત્યાં તમારે ધર્મને વિષે તત્પરજ રહેવું."

પછી પેલા ત્રણે શિષ્યો પોતપોતાને ઇચ્છેલે સ્થાનકે જઇને રહ્યા. સ્થૂળભદ્ર પણ ગુરૂને નમીને કોશ્યા વેશ્યાને ઘેર ગયા. ત્યાં તો તેમને જોઇને તે તુરતજ અંજળિ જોડીને ઉભી થઇને તેમને સન્માન પૂર્વક કહેવા લાગી. "પધારો સ્વામિ પધારો. આદેશ હોય તે ફરમાવો. આપને જે રૂચે તે કરવાને દાસી તૈયાર છે." સ્થૂળભદ્રે કહ્યું, "તને ધર્મનો લાભ થાઓ. ત્હારી ચિત્રશાળા મને ચોમાસુ રહેવાને અર્પણ કર (સોંપ). એટલે સજ કરાવીને તેણીએ તેમને સોંપી. કોશ્યાની રજા લઈ તેમાં તે રહ્યા. વેશ્યાએ વિચાર્યું કે, "સુકુમાર દેહવાળા એ કુમાર વ્રતભાર નહિ સહન કરી શકવાથી અહિં પાછા આવ્યા છે. લજ્જાને લીધે તે હમણાં કંઈ નહિ બોલે, અનુક્રમે બોલશે

અને મને લક્ષ્મી આપશે. એને હું ક્ષણ વારમાં ચાતુર્ય અને શૃંગાર રસ રૂપી સમુદ્રમાં ડૂબાવીશ.

એમ કહીને તે વેશ્યા બાકળા, સંબાકળા અને સંબાનેય એ ત્રણ પ્રકારના ધાન્યથી તથા દુધ, દહિં, ઘી, કાંજી, છાશ, અને મધ એ છ રસોથી, તથા મૂળ, કંદ, ઈક્ષુ રસ, લતા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ એ છ પ્રકારના શાકથી મુનિને જમાડવા લાગી. તેમના જમી રહ્યા પછી પડી રહેલું ભોજન તે જમતી. પછી તે વેશ્યા અનેક મનોર્થાદિક કરતી દુઃસહ ભ્રૂકુટિ રૂપ બાણને હલાવતી મુનિની પાસે આવતી, તો પણ તેણીની બહારની સ્થિતિ કે, બહારનું રૂપ જોઇને તે રક્ત થયા નહિ; તેમ તેણીની અંતરંગની મલિન સ્થિતિ જોઇને તે વિરક્ત પણ થયા નહીં! વેશ્યા તેમને મોહ પમાડવાને જે જે આદર કરવા લાગી, તે તે નિષ્ફળ થવા લાગ્યા; કારણ કે આકાશમાં ચિત્રની રચના અને જળને વિષે દીપક એ કદી બને નહીં.

આમ તે કોશ્યા નિત્ય નિત્ય તેને ક્ષોભ પમાડવાને નવીન નવીન શોભા કરે, પણ સ્થૂળભદ્ર મુનિ ધ્યાન રૂપી રસથી ડગ્યા નહીં. ઊલટું તેણીના ઉપસર્ગથી તેમનું ધ્યાન વધારે વધારે દીપવા લાગ્યું; કે જેવી રીતે પુષ્કળ પ્રહાર વાગવાથી વીર પુરૂષનું સત્વ વધારે ને વધારે પ્રકાશે. પછી પ્રથમ હાવ ભાવ બતાવીને તેમના ચરણમાં પડીને તેણીએ ભોગ સુખાદિકને વિષે પૂર્વની પેઠે તેમને મનાવવા માંડ્યા. ત્યારે સ્થૂળભદ્ર મુનિ બોલ્યા. "હે કોશ્યા! આ જીવે બહુ ભોગ ભોગવ્યા છે, પરંતુ તૃપ્તિ પામ્યો નથી. કહ્યું છે કે-કામ ભોગ શલ્ય છે, કામ ભોગ વિષ છે અને કામ ભોગ આસી વિષ (સર્પની દાઢમાં રહેલા

ઝેર) જેવા છે. તે કામ ભોગ ભોગવ્યા નથી પરંતુ તેની પ્રાર્થના કરવાથી એટલે તેની ઈચ્છા કરવાથી પણ જીવો દુર્ગતિમાં જાય છે. વળી ચેતના રહિત વસ્તુને વિષે પણ રાગ છે તે, દ્વેષને પોષવાને અર્થેજ છે. કારણ કે, મજીઠમાં રંગ છે તો તેને બાહુ ખંડાવું પડે છે ને અત્યંત તાપ સહન કરવો પડે છે. વળી મૃતિકા જેવા એકેંદ્રિય જીવને પણ રંગના દોષને લીધે વિષ્ટાનું નાંખવું, તથા પત્થરથી પીસાવાનું સહન કરવું પડે છે અને વિષય તો ફક્ત કાયર પુરૂષનેજ વિહ્વલ કરે છે, પણ ઉત્તમ પુરૂષને નહીં. જેમ કે, તંતુ છે તે મચ્છરને બાંધી શકે છે, પણ હસ્તિને બાંધી શકતો નથી. વળી મૈથુન સંજ્ઞામાં આરૂઢ થએલો જીવ, નવ લાખ સૂક્ષ્મ જીવોને હણે છે. એમ આગમમાં કહ્યું છે. માટે તે મૈથુન જીવોની પહેલી હિંસા છે." સ્થૂળભદ્રે કહેલાં આવાં ઉપદેશ વચનથી કોશ્યા વેશ્યાએ પોતાનો કુળાચાર ધર્મ છોડીને શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કર્યો. 'પૂર્ણ ભાગ્ય વિના કુમાર્ગ ત્યજી શકાતો નથી. જે સ્ત્રી પુરૂષો સન્માર્ગ ગામી હોય છે, તેજ મોક્ષ લક્ષ્મીના ભોક્તા થાય છે." સ્થૂળભદ્ર મુનિએ આ પ્રમાણે ઇંદ્રિયો ઉપર જીત મેળવી. તે જોઇને કોશ્યાએ પણ એમ અભિગ્રહ કર્યો કે, "રાજા પ્રસન્ન થઇને જે પુરૂષને મ્હારી પાસે મોકલે, તે પુરૂષ શિવાય બીજા બધા હવે મ્હારે ભાઈ સમાન છે."

ચોમાસુ પૂર્ણ થએ સ્થૂળભદ્ર ગુરૂ સમીપે આવ્યા. બીજા ત્રણ શિષ્યો પણ પોત પોતાનો અભિગ્રહ પૂર્ણ થએ ત્યાં આવ્યા તે ત્રણને જોઇને ગુરૂએ કહ્યું "અહો ! તમે દુષ્કર કર્યું છે !" પણ સ્થળભદ્રને તેમણે ઉઠીને એમ કહ્યું કે, "અહો ! તમે અતિ

દુષ્કર કર્યું છે !!!" તે ઉપરથી તે ત્રણ્યે મુનિઓ વિચારવા લાગ્યા. "આપણે સામાન્ય કુળમાં જન્મેલા છીએ અને આ સ્થૂળભદ્ર તો શકટાળ મંત્રીનો પુત્ર ખરો ને! તેથી ગુરૂએ એને એ પ્રમાણે અતિ દુષ્કરકારક એમ કહ્યું. છ રસના આહારના ભોગવનારાની તેમણે પ્રશંસા કરી. બત્રીસ લક્ષણવાળા વલયથી કોશ્યા વેશ્યાને વિષે આસક્તિ પામેલા સ્થૂળભદ્રે વ્રતનું આચરણ કરીને વિશ્વને જીતનાર એવા કામને, બોધરૂપી શસ્ત્રથી મારીને ગુરૂના પ્રસાદથી "આ દુષ્કર કારક કર્યું" એવું પદ મેળવ્યું. પેલા ત્રણ દુષ્કર કારક મુનિઓ વળી કહેવા લાગ્યા કે, "ગુરૂને પણ કોઈક અધિક છે, ને કોઈ ઓછા છે! માટે હવે આપણે આવતા ચોમાસામાં દુષ્કર-દુષ્કર કારક થઇશું." એવો નિશ્ચય કરીને તે ત્રણ્યે મહા કષ્ટે આઠ મહિના કાઢયા.

હવે ચોમાસુ આવ્યું ત્યારે સિંહ ગુફામાં રહેલા મુનિએ આચાર્યને કહ્યું. "હું સ્થૂળભદ્રે કર્યું તેમ કરીશ." ગુરૂએ કહ્યું. "હે મહાનુભાવ! સ્થૂળભદ્રે જે કર્યું છે, તે કોઈ નહીં કરી શકે!" તારે વળી સ્થૂળભદ્રનો વાદ શો? સૂર્યવિના બીજો દિવસ ન કરી શકે, ચંદ્ર વિના બીજો કોણ અમૃત ઝરે? પાણી વિના બીજો કોણ ધાન્ય નિપજાવે? અને ચક્રવર્ત્તિ શિવાય બીજો કોણ છ ખંડ સાધી શકે? માટે તેં આવો અભિગ્રહ કર્યો છે, તે તારૂં પૂર્વનું પુણ્ય પણ નાશ કરશે."

સંભૂતિ વિજય આચાર્યે આ પ્રમાણે બહુ નિષેધ કર્યો, છતાં તે નહિ માની તે મુનિ કોશ્યાના આવાસ પ્રત્યે આવ્યો ત્યાં તેણે તેણીની ચિત્રશાળા માગી જે તેણીએ આપી. કોશ્યાએ જાણ્યું કે, સ્થૂળભદ્ર ઉપર વાદને લીધે તે અહિં

આવ્યા છે; તે ઉપરથી તેણીએ તેમને છ રસ યુક્ત આહાર જમા ડયો. પછી ઉન્નત સ્તની એવી તે વેશ્યા શૃંગાર, હાવભાવવિગેરે વિલાસ કરતી મુનિ પાસે આવી ઉભી. તેને જોઇને મુનિ ક્ષોભ પામ્યા કહ્યું છે કે-સારા અવયવે યુક્ત એવી સ્ત્રીને દેખીને કોણ ન પડે? અગ્નિએ કોણ ન બળે? લક્ષ્મીથી કોણ ન મોહ પામે? અને વિધાતાને વશ કોણ ન થાય?

હવે કામાતુર અને ભોગની વાંછાવાળા મુનિને જોઇને વેશ્યા એ કહ્યું "અમારે દ્રવ્ય જોઇએ દ્રવ્યવિના કોઈ આવા ભોગ ભોગવી શકે નહીં." તે ઉપરથી કામાતુર સાધુ બોલ્યા. "મહા રી પાસે હાલ કાંઇ નથી, પછી હું આપીશ." હવે તો વેશ્યા તેમને પ્રતિબોધ પમાડવાને બોલી. "જો ભોગની વાંછા હોય તો નેપાળદેશને વિષે જાઓ, ત્યાંનો રાજા સાધુઓને લક્ષમૂલ્ય વાળી રત્ન કંબળ આપે છે. તે લઈ આવો ને પછી તમારૂં ઇચ્છિત કરો."

કામાતુર મુનિ તો ચોમાસું છતાં પણ નેપાળ દેશમાં ગયા ત્યાંથી રત્ન કંબળ લઇને પાછા વળ્યા. રસ્તામાં પલ્લિપતિનો પોપટ બોલ્યો "લક્ષ જાય છે." એ સાંભળીને પલ્લિપતિએ જાણ્યું કે સાધુ પાસે લક્ષ મુલ્યની વસ્તુ છે. તે ઉપરથી કંબળ લઇ લીધી. તેથી સાધુને ફરી નેપાળ જવું પડ્યું. રૂપ બદલવું પડ્યું." એમ કરીને ફરી રત્ન કંબળ લાવ્યા, તેને વાંસની પોલી નળીમાં સંતાડીને લાવ્યા. પોપટ બે ત્રણ વાર બોલ્યો. "લક્ષ જાય છે" પણ પલ્લિપતિને જડી નહીં. તેથી મહા કષ્ટે સાધુજી તે લઈને વેશ્યા પાસે આવ્યા. તે તેણીને આપી. વેશ્યા એ સ્નાન કરીને તેના વડે શરીર લૂહિને તે ઘરની ખાળને વિષે

ફેંકી દીધી! સાધુએ કહ્યું. અરે કોશ્યા! આ મહામૂલ્યવાળી રત્ન કંબળ અત્યંત કષ્ટે પ્રાપ્ત કરી છે, તેને તું કેમ ખાળમાં ફેંકીદે છે?" વેશ્યાએ કહ્યું. "અરે મુર્ખ સાધુ! એનો શો શોચ કરેછે? આ મહાકષ્ટે ઉપાર્જન કરેલો મનુષ્ય અવતાર, વળી તે પણ શુદ્ધ ચારિત્ર યુક્ત તેને મ્હારા મળ મૂત્ર સહિત એવા શરીરમાં ફેંકી દેતાં કેમ શોક થતો નથી?" આ સાંભળીને મુનિને કામ રાગ વિષ સમાન થઇ પડયો. એટલે વેશ્યાએ વૈરાગ્ય પમાડયો છે જેને એવા મુનિ બોલ્યા, "હે સુખની દેનારી! હું મહા મોહજાળમાં પડયો, તેને ત્હારા જેવી વેશ્યાએ ચતુરાઈ યુક્ત પ્રપંચ કરીને ઉદ્ધર્યો છે. આ જે અતિચાર મને લાગ્યા છે તે આળોવીને હું પાપ રહિત થઇશ. હવે હું ગુરૂ પાસે જઉંછું. તને હમેશાં ધર્મ લાભ થાઓ." કોશ્યાએ કહ્યું. " હે પ્રભો! બ્રહ્મચારી એવા આપને પણ મેં પ્રતિબોધવાને અર્થે જે આશાતના કરી હોય, તે તમે ક્ષમા કરજો."

હવે સ્થૂળભદ્રમુનિની સ્તુતી કરે છે. પર્વતની ગુફામાં કે, માણસો વિનાના વનમાં વાસ કરીને તો હજારો જણ ઇંદ્રિયો વશ્ય રાખી શકે, પરંતુ અતિ મનોહર એવી હવેલીઓમાં સ્ત્રી જનની સમીપે રહીને ઇંદ્રિયો ઉપર નિગ્રહ રાખનાર તો શકટાળ પુત્ર સ્થૂળભદ્ર એકજ છે! કે, જે અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યા છતાં દાઝયો નહીં; ખડ્ગના અગ્ર ભાગને પામ્યા છતાં પણ છેદાયો નહીં; કાળા સર્પના ઘરમાં રહ્યા છતાં દંશ પામ્યો નહીં; અને કાજળના ઘરમાં રહ્યા છતાં પણ જેને ડાઘ માત્ર લાગ્યો નહીં! સદા રાગવતી અને અનુસરનારી એવી વેશ્યાનો સંગ છતાં; છ રસ યુક્ત ભોજન મળતાં છતાં, ઉત્તમ સ્થળ, મનોહર શરીર,

તથા નવ યૌવનનો સમાગમ છતાં અને ચોમાસાનો કામોત્પાદક કાળ છતાં આ પ્રમાણે સઘળું વિરૂદ્ધ છતાં પણ જે મહા પુરૂષે કામદેવ ઉપર જીત મેળવી, તે સ્ત્રીને પ્રબોધ પમાડવામાં કુશળ એવા સ્થૂળભદ્રને નમસ્કાર થાઓ.

પછી વેશ્યાને ધર્મ લાભ કહીને સિંહગુફાવાસીમુની ગુરૂ પાસે આવ્યા. ત્યાં ગુરૂએ કહ્યું. "મહાનુભાગ. મ્હારા નિષેધ છતાં પણ તું ત્યાં ગયો; મેં કહ્યું હતું કે, સ્થૂળભદ્રે કર્યું તે કોઈ કરી શકશે નહીં. સ્થૂળભદ્ર સમાન કોઈ નથી." હે કામદેવ! આ સ્ત્રીઓ ત્હારાં મુખ્ય શસ્ત્ર છે. વળી વસંત, કોયલ, પંચમ રાગ અને ચંદ્ર પ્રમુખ ત્હારા મુખ્ય વીરો છે. હરિ, શિવ, બ્રહ્મા વિગેરે ત્હારા સેવકો છે, છતાં એ ખેદ યુક્ત છે કે તું આવા એક મુનિથી પણ આશા ભંગ થઇને હણાયો! વળી હે રતિપતિ મદન! આ સ્થૂળભદ્ર મુનિને, નંદિષેણ, રથનેમિ મુનીશ્વર અને આર્દ્ર કુમાર તુલ્ય ગણ્યા; પણ તેં ન જાણ્યું કે, એતો નેમિનાથ, જંબૂસ્વામિ અને સુદર્શન શેઠની પેઠે યોથા થઇને તને રણક્ષેત્ર ને વિષેજ હણશે. વળી સ્થૂળભદ્ર અને નેમિનાથ એ બન્નેને સરખાવીએ તો, અમે તો સ્થૂળભદ્રને જ ઉત્તમ વીર માની શું; કારણ કે, નેમિનાથે તો ગિરનાર પર્વત ઉપર ચઢીને મોહને જીત્યો, પણ સ્થૂળભદ્રેતો મોહના જ કિલ્લામાં પ્રવેશ કરીને તે મોહને જીત્યો. વળી અસ્થિર મનવાળા પુરૂષો જ સ્ત્રીના વિભ્રમોથી મોહ પામે છે, પણ સ્થૂળભદ્ર જેવા ધીર પુરૂષો એવા એવા સંકટને વિષે પણ મોહ પામતા નથી. જેમ કે, પાષાણ ચૂર્ણ થઈ શકે, લોહ અગ્નિને વિષે બળી શકે પરંતુ વૈડૂર્યમણિ અગ્નિથી તપતાં છતાં પણ વિકૃતિ પામતો નથી.

હવે નંદ રાજાએ કોશ્યા વેશ્યાના ચરિત્ર સ્વરૂપને જાણીને એક કુશળ સૂથારને તે વેશ્યા સોંપી. અર્થાત્ તે સૂથારને તે વેશ્યાને ઘેર મોકલ્યો. તે સૂથાર ત્યાં ગયો. ત્યાં વિષય રહિત એવી વેશ્યા, તે સુથારને પ્રતિબોધ પમાડવાને કહેવા લાગી. "સ્થૂળભદ્ર વિના બીજો કોઈ પુરૂષ ધર્મવાન કે કુશળ દેખાતો નથી." તે ઉપરથી સ્થૂળભદ્રની પ્રશંસાને નહિ સહન કરી શકવાથી, તે સૂથારે પોતાની કળા દેખાડવા માટે શય્યામાં બેઠાં બેઠાં જ એક તીરથી આંબાની એક લુંબને વીંધી. પછી અર્દ્ધ ચંદ્રાકાર બાણુંથી તે લુંબનેજ છેદીને મૂળ સહિત તે લુંબને લઇને વેશ્યાના હાથમાં આપી! એમ કરીને તેણે વેશ્યાને કહ્યું કે, જોયું મ્હારૂં વિજ્ઞાન ?"

એ ઉપરથી કોશ્યાએ તેનો મદ ઉતારવાને સર્ષવના ઢગલા ઉપર સોય મૂકી તે ઉપર પુષ્પ મુકીને તેના ઉપર નૃત્ય કરવા માંડ્યું; પરંતુ સર્ષવ, સોય કે, પુષ્પકિંચિત્ પણ હાલ્યાં નહી! વેશ્યાની કળાથી સંતુષ્ટ થઈ સૂથારે આદર સહિત કહ્યું. "તને હું શું કહું? હું ખરેખર ત્હારો દાસ છું." ત્યારે વેશ્યા બોલી. "મેં કર્યું એ કંઈ એકે કળા નથી, એતો પ્રાણીઓને પૂર્વના અભ્યાસથી જાતિ સિદ્ધ જ છે. કહ્યું કે–માછલાં પાણીમાં તરે છે, પક્ષીઓ આકાશમાં ઉડે છે, અને દેવતાઓ ત્રણ્યે જગતમાં ફરે છે. તે તેમને પ્રકૃતિથી જ સિદ્ધ છે. કંઈ આશ્ચર્ય યુક્ત નથી. માટે તેં જે લુંબ આણી, તે અભ્યાસને લીધેજ. મેં જે નૃત્ય કર્યું તે પણ અભ્યાસથીજ; માટે મેં અને તેં જે કર્યું એ કંઈ દુષ્કર નથી; પરંતુ ભોગથીજ ઉજ્વળ છે શરીર જેનું એવા અને ભોગમાં જ ઉછરેલા એવા સ્થૂળભદ્રે જે નહિ જાતિસિદ્ધ કે,

નહિ અભ્યાસિત એવું કર્યું તેજ દુષ્કર કહેવાય. તેજ આશ્ચર્ય કર્ત્તા કહેવાય કે, જે સ્થૂળભદ્રે કર્યું! મ્હારી સાથે બાર વર્ષ સુધી ભોગ ભોગવ્યા હતા, તેણે આવીને મ્હારી ચિત્ર શાળામાં રહીને છ રસનો આહાર લેતાં છતાં પણ અખંડ વ્રત પાળ્યું!" વળી વેશ્યા સૂથારને કહેવા લાગી. "એ પ્રમદા રૂપી વનમાં નહિ ગુંચવાતાં બ્હાર નીકળી આવ્યો, માટે એણેજ દુષ્કર કાર્ય કર્યું."

આવું આવું વેશ્યાએ કહ્યું, ત્યારે સૂથારે "સ્થૂળભદ્ર કોણ?" એમ પૂછવા ઉપરથી તેણીએ ઉત્તર આપ્યો. "શકટાળ મંત્રીનો પુત્ર." ત્યારે તો સૂથારે કહ્યું. "એવા પુરૂષનો તો હું દાસાનુદાસ છું." એમ કહીને વૈરાગ્ય પામવાથી ભૂપતિની રજા લઇને તેણે ગુરૂની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી.

હવે એકદા બાર વર્ષ સુધી દુકાળ પડ્યો, તે વખતે સાધુઓનો સંઘ સમુદ્ર વાટે શ્રી ગુરૂની પાસે આવ્યો. આવો વિ વિષમ સમય થવાથી સાધુઓ ક્ષુધાથી પીડાતા હોવાથી ભણતા ગણતા બંધ થયા. તેથી સૌ સિદ્ધાંતો વિસરી ગયા.

તે ઉપરથી પાટલી પુત્ર નગરમાં સંઘ મળ્યો. ત્યાં જેને જે જે સુત્ર આવડતાં હતાં તે તે એકઠાં કરીને અગીઆર અંગ પૂર્ણ કર્યાં. ત્યારપછી શ્રી સંઘે બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગ માટે બે સાધુઓને શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી પાસે મોકલ્યા. તેમને પ્રણામ કરીને સાધુઓએ કહ્યું. "તમને ગુરૂ મહારાજ પાટલી પુત્ર નગરમાં બોલાવે છે." ભદ્રબાહુ સ્વામી બોલ્યા. "હમણાં મેં મહાપ્રાણ નામનું ધ્યાન આરંભ્યું છે, માટે મ્હારાથી ત્યાં હમણાં આવી શકાશે નહીં." સાધુઓએ પાછા આવીને તે પ્રમાણે કહ્યું.

"તે ઉપરથી ગુરૂએ અને શ્રી સંઘે ફરીથી બે શિષ્યને ત્યાં મોક

લાવ્યા. તેમણે ભદ્રબાહુસ્વામીને પૂછ્યું "જે સંઘની આજ્ઞા પ્રમાણે ન વર્તે તેને શો દંડ કરવો!" શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામીએ ઉત્તર આપ્યો તેને શ્રીસંઘની બહાર મૂકવો" ત્યારે શિષ્યોએ તેમને કહ્યું. "આ વચનથી તો તમેજ સંઘની બહાર થયા." ત્યારે ભદ્રબાહુ મુનિ બોલ્યા, "મ્હારે સંઘનો આદેશ પ્રમાણ છે. હમણાં હું એ મહાપ્રાણ ધ્યાનમાં છું, તેથી મ્હારે નવરાશ નથી તોપણ હું તે સાધુઓને સાત વાચનો દઇશ. એક વાચના ગોચરીએથી આવીને આપીશ, બીજી મધ્યાને આપીશ, ત્રીજી બહારની ભૂમિથી પાછા આવીને, ચોથી સંધ્યા સમયે અને ત્રણ વાચના પ્રતિક્રમણ વખતે આપીશ. એમ કરવાથી શ્રી સંઘનું તેમજ મ્હારૂં કાર્ય પણ થશે."

આ સાંભળી તેમને નમીને બન્ને સાધુ પાછા વળ્યા. આવીને સંઘને સર્વ વાત કહી. તેથી હર્ષ પામીને શ્રીસંઘે સ્થૂળભદ્ર પ્રમુખ પાંચસે સાધુને દ્રષ્ટિવાદ શીખવાને મોકલ્યા. તેઓ તો ત્યાં જઈ ભણતા ભણતા ઉદ્વેગ પામી થોડું થોડું શીખી સૌ સૌ પોતપોતાને સ્થાનકે જતા રહ્યા; ફક્ત સ્થૂળભદ્ર એકલા રહ્યા. ત્યારે સ્થૂળભદ્રને પણ મન ભંગ જોઇને ગુરૂએ પૂછ્યું. "કેમ ખેદ પામે છે?" ઉત્તર મળ્યો કે, "અલ્પ વાચના આપો છો-તેથી મને તૃપ્તિ થતી નથી." ગુરુએ કહ્યું. "ફિકર ન કર. મ્હારૂં ધ્યાન લગભગ પૂર્ણ થવા આવ્યું છે; માટે એ સમાપ્ત થશે કે, તુરત તને સંતોષ થશે ત્યાં સુધી પાઠ આપીશ." ધ્યાન પૂર્ણ થએ ગુરૂએ સ્થૂળભદ્રને વાચના આપવા માંડી. એટલે સ્થૂળભદ્ર બુદ્ધિવંત હોવાથી બે દશ શીખી ગયાં,

શ્રી બ્રહ્મચર્ય વ્રત ખંડ ૧ લો.

હવે શ્રીયક પણ સંભૂતિ વિજયનો ધર્મોપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી દીક્ષા લેવાને આતુર થયો એટલે તેની સાથે બહેનો પણ દીક્ષા લેવાને તત્પર થઈ. તે એમ કહીને કે, “ સંયમલક્ષ્મી ગ્રહણ કર્યાવિના સંસારનો પાર પામવાનાં નથી. ” એ ઉપરથી શ્રીયકે પોતાના પુત્ર શ્રીધરને મંત્રી પદ સ્થપાવી રાજાની આજ્ઞા લઈ સાતે બહેનોની સાથે દીક્ષા અંગીકાર કરી. શ્રી સંભૂતિ વિજયની પાસે તે સર્વે ભણતાં ગણતાં તપશ્ચર્યા કરતાં વિહાર કરવા લાગ્યા.

એકદા શ્રી પર્યૂષણ પર્વ આવ્યાં, ત્યારે શ્રીયકની બહેનો તેને કહેવા લાગી. “ હે ભાઈ! આજે વાર્ષિકપર્વ દિવસછે, માટે આજ તો પચ્ચખ્ખાણ કર; કારણ કે, આવા પર્વને દિવસે દાન, પુણ્ય, તપ કરવાથી અનંત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. કહ્યું છે કે-જે પ્રાણી એકાગ્રચિત્તે જિન શાસનની પૂજા પ્રભાવનામાં વૃદ્ધિ કરવા તત્પર રહે અને એકવીશ વખત કલ્પ સૂત્ર સાંભળે, તે શીઘ્રપણે ભવસાગર તરી જાય. બહેનોનું આવું કહેવું જોઇને શ્રીયકે પોરશી કરી. ત્યાર પછી તેણે સાઢપોરશીનું પચ્ચખ્ખાણ કર્યું. પછી પુરિમઢ્ઢનું, પછી અવઢ્ઢ પોરશીનું એમ અનુક્રમે ઉપવાસ કર્યો. આખો દિવસ મહોત્સવમાં નિર્ગમન કર્યો; પણ રાત્રિ તો મહા દુઃખદાઈ થઈ પડી! એટલે જેને પંચ પરમેષ્ઠિનમસ્કારનું સ્મરણ કરાવ્યું છે એવો તે અંતે મૃત્યુ પામી પરલોકે ગયો.

ભાઇએ કાળ કર્યો તેથી યક્ષા સાધ્વી દુઃઅથી ખેદ પામી શ્રી સંઘની આગળ કહેવા લાગી. મેં બહુ અવિચારી કાર્ય કર્યું. તેથી મ્હારા ભાઇએ કાળ કર્યો. એ પાપથી હું કેમ છુટીશ?

મેં સાધુનો ઘાત કર્યો, તેથી મ્હારે નરક ગતિમાં જવું પડશે. માટે હવે હું આત્મઘાત કરીશ" શ્રી સંઘે કહ્યું. "એમાં તમારો દોષ નથી. એ તો તમે હિત બુદ્ધિએ એને ઉપવાસ કરાવ્યો. તમને પુણ્ય થશે અને તમારા ભાઇને પણ સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થયું છે." યક્ષાએ કહ્યું. "પણ તે વાત જિનેશ્વર કહે તોજ હું સત્યમાનું." એટલે શ્રી સંઘે કાયોત્સર્ગ કર્યો. તેથી શાસન દેવીએ યક્ષાસાધ્વીને ધીમેથી ઉપાડીને શ્રી સીમંધરસ્વામી પાસે જઈ મૂકી તેણીએ નમસ્કાર કરી પોતાના સંદેહ પુછ્યા, ત્યારે અર્હત્ ભગવાને કહ્યું. "એમાં ત્હારો દોષ નથી. શ્રીયક બહુ કર્મોનો ક્ષય કરીને પહેલે દેવલોકે ગયો છે. ત્યાંથી તે મુક્તિ પામશે." ત્યાં શ્રી સીમંધરસ્વામીએ ધર્મોપદેશ રૂપ ચાર ચૂળિકા આપી. તે તેણીએ ચારે ધારી લીધી.

હવે પોતાનો સંશય નિવારણ થયો એટલે તે જિનેશ્વરને વંદન કરી શાસન દેવીની સહાય્યથી પોતાને સ્થાનકે આવી ચારે ચુળિકા તેણીએ શ્રીસંઘને આપી; પછી યક્ષા સંઘ સહિત ધર્મ કાર્ય કરવા લાગી.

હવે એકદા તે સાતે બ્હેનો પોતાના ભાઈ સ્થૂળભદ્રને વંદન કરવા ગઈ. વનને વિષે શ્રી ગુરૂપાદ સંભૂતિ વિજય આચાર્યને નમીને પૂછ્યું. "હે સ્વામિન્! અમારો ભાઈ ક્યાં છે!" ગુરૂએ કહ્યું "આગળ જાઓ અશોક વૃક્ષ આવશે. તેની પાસે તે એકાંતે સજ્ઝાય કરતો હશે." બ્હેનો ત્યાં ગઈ, તો પોતાના ભાઈની જગ્યાએ તેમણે સિંહને દીઠો તે જોઈ ભય પામીને તેઓ પાછી આવતી રહી. આવીને ગુરૂને કહ્યું. "અમારા ભાઇને સિંહ ભક્ષણ કરી ગયો છે; કારણ કે, ત્યાં તે નથી. ફક્ત

એક સિંહ છે." આચાર્યે કહ્યું, "ખેદ ન કરો. તમારો ભાઈ કુશળ વિદ્યમાન છે. ફરી જાઓ અને વંદન કરો." યક્ષાદિ સર્વ બ્હેનો સાધ્વીઓ ત્યાં ફરી ગઇને સ્થૂળભદ્રને વાંદ્યા. તેઓએ ત્યાં ચમત્કાર પામીને પૂછ્યું. એટલે સ્થૂળભદ્રે "એ સિંહનું રૂપ મેં વિકૂર્વ્યું હતું" એમ કહ્યું. એ વાત સાધ્વીઓએ જઇને સંભૂતિવિજય આચાર્યને કહી.

હવે સ્થૂળભદ્ર સજઝાય કરીને ગુરૂની પાસે વાચના લેવા આવ્યા. ગુરૂએ કહ્યું. "હું તને હવે વાચના નહિ આપું. તું અયોગ્ય છે. તેં સિંહનું સ્વરૂપ કર્યું, તો બીજાની શીવાત? કાળના માહાત્મ્યથી હવે આગળ વિદ્યા પચશે નહીં. માટે સુપાત્રને વિદ્યા આપવી. કુપાત્રને ન આપવી. જેવી રીતે કાચા ઘડાને વિષે નાંખેલું પાણી તે ઘડાનેજ વિનાશ પમાડે છે, તેવી રીતે સિદ્ધાંતનો રહસ્ય પણ આધારનો વિનાશ કરે છે." તે ઉપરથી સ્થૂળભદ્રે શ્રી ગુરૂ પાદને પ્રણમીને પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગી. "હું હવે પછી એવો અપરાધ નહિ કરૂં" પણ ગુરૂએતો વાચના આપવાની ના પાડી ત્યારે શ્રી સંઘે મળીને કહ્યું. "હે સ્વામિન્! ત્યારે તમે બીજા દશ પૂર્વધારી સાધુઓને વાચના આપો." ગુરૂએ ઉત્તર આપ્યો કે, "સ્થૂળભદ્ર જેવાને પણ આ જ્ઞાનનું અજીર્ણ થયું, ત્યારે બીજાઓને તો તે ક્યાંથીજ પચશે? કારણ કે, આ કાળજ દુષમ છે." શ્રીસંઘે કહ્યું. "એમ કરવાથી તો સર્વ પૂર્વનો વિચ્છેદ થશે અને તેનું પાપ આપને લાગશે. ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું. "જો સ્થૂળભદ્ર હવે પછી બીજા સાધુઓને છેલ્લાં ચાર પૂર્વ ન શીખવે, તો હું એને તેનો પાઠ આપું." શ્રી સંઘે કહ્યું. "આ

પે કહ્યું તેમ થશેજ" પછી ગુરૂએ સ્થૂળભદ્રને છેલ્લાં ચાર પૂર્વ મૂળથી શીખવ્યાં પણ અર્થ શીખવ્યા નહીં.

હવે સ્થૂળભદ્ર એકદા ચૌદ પૂર્વના ધારણહાર પૃથ્વિમાં વિચરતા તપશ્ચર્યા કરતા અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ કરતા કાળ ધર્મ પામી પહેલે દેવલોકે ગયા.

સીતાની કથા.

જે સ્ત્રી પુરૂષો નિરંતર શીળ વ્રત પાળે છે તેઓ ત્રણે ભુવનને વિષે સીતાની પેઠે પ્રશંસા પામે છે.

મિથિલા નગરીને વિષે હરિવંશના વાસુકિ નામના રાજાની વિપુલા નામે રાણીની કૂખથી જન્મેલો જનક નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને વિદેહા નામની સ્ત્રી હતી. એકદા વિદેહાએ પુત્ર પુત્રીના સુંદર યુગલને જન્મ આપ્યો. તે વખતે સૌધર્મ દેવલોક થકી પિંગળ નામે દેવ ત્યાં આવીને પૂર્વ ભવના વૈરને લીધે તે યુગલમાંથી પુત્રને લઇને જતો રહ્યો. જતાં જતાં તેને માર્ગમાં દયા આવી તેથી તેને કુંડળાદિ ભૂષણો પહેરાવી વૈતાઢ્ય પર્વતના વનને વિષે મૂકી પોતે પોતાને સ્થાનકે ગયો. તે વખતે તે પર્વત ઉપર આવેલા રથનુપુર નગરનો સ્વામી ચંદ્રગતિ વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો. તેણે પેલા બાળકને જોઈ તે લેઈ જઈ પોતાની પ્રિયા પુષ્પવતીને આપ્યો. પછી નગરને વિષે તેણે રાણી ગુપ્ત ગર્ભા હતી, તેણીને "પુત્ર પ્રસવ્યો છે," એમ વાત પ્રગટ કરીને પુત્રનો જન્મોત્સવ કર્યો; ને ભામંડળનું ચિન્હ દેખવા ઉપરથી તેનું ભામંડળ કુમાર એવું નામ પાડયું.

અનુક્રમે ચંદ્રગતિના અત્યંત લાડમાં ઉછરતો એ બાળ યૌવન વય પામ્યો.

અહિં પાછળ મિથિલા નગરીને વિષે જનક, રાજપુત્રને નહિ જોવાથી બહુજ દુઃખી થયો. પણ છેવટે શોક ત્યજી દીધો; ને પુત્રીનું નામ સીતા એવું પાડયું. આ પુત્રી સાતાએ અનુક્રમે યૌવનાવસ્થા પ્રાપ્ત કરી સ્ત્રીની સર્વ કળાનો અભ્યાસ કર્યો. એ જોઈ પિતા જનક તેને અર્થે વર શોધવાની ચિંતામાં પડયો. દીકરીનો બાપ સર્વથા દુઃખીજ હોય છે. કહ્યું છે કે-એના જન્મ સમયે પણ શોક, વૃદ્ધિ પામે તેમ (વર શોધવાની) ચિંતા અને તેણીને પરણાવતાં પણ દંડ આપવો પડે. એવામાં મલેચ્છ લોકો દૈત્યની પેઠે જનક રાજાને હણવા આવ્યા. તે ઉપરથી તેણે પોતાના મિત્ર દશરથ ભૂપતિને એ વાત જણાવી. એટલે યુવરાજ રામે પિતાની આજ્ઞા લઇને ત્યાં જઈ યુદ્ધમાં સર્વ મ્લેચ્છ ઉપર વિજય મેળવ્યો. તે ઉપરથી જનક રાજાએ હર્ષ પામી રામને મહોત્સવ સહિત પોતાના નગરમાં આણ્યો. ને તે પોતાની પુત્રી સીતાને તેને આપવા તત્પર થયો. આ અવસરે પીળા કેશવાળાને હસ્તને વિષે છત્ર ધારણ કરનાર એવા નારદ મુનિ ત્યાં આવ્યા. તેમનું ભયાનક રૂપ જોઇને સીતા ભય પામી નાસવા લાગી; તેણીની દાસીઓએ પણ કોળાહળ કરી મુકયો. તે સાંભળી રાજસેવકોએ આવી નારદ રૂષીને કંઠે ઝાલીને ઘરથી બહાર કાઢી મૂકયા. આમ થવાથી રૂષિ કોપાયમાન થયા ને સીતાની એક સરસ છબિ આળેખીને તેણે તે ચંદ્રગતિ વિદ્યાધરના પુત્ર ભામંડળને બતાવી. એ છબિ "પોતાની બ્હેનની છે" એમ ન જાણનારો કુમાર તો એ જોઇને કામ વિહ્વલ થયો.

ને અલ્પ જળમાં રહેલા માછલાની સ્થિતિને પામ્યો ચંદ્રગતિ એ એવામાં પોતાના સુતના ઉદ્વેગનું કારણ જાણી લઈ, ચપળ ગતિ નામનો દૂત મોકલીને જનક રાજા પાસે સીતાનું માંગું કર્યું.

જનકે પ્રીતિ સહિત કહ્યું. "મેં પૂર્વે આ મ્હારી પુત્રીને દશરથ રાજાના કુમાર રામને આપવાને ધારી મુકયું છે; તો પણ હવે એમ કહું છું કે, જે દેવતાથી અધિષ્ઠિત એવાં વજ્રાવર્ત ના મના બે ધનુષ્યને ઉપાડીને એના ઉપર પણછ ચઢાવશે તેને સીતા વરશે." એમ કહીને તેણે સ્વયંવર મંડપ રચાવ્યો ને એ બે ધનુષ્યોને સ્વયંવર મંડપમાં મૂકીને અનેક રાજાઓને તેડાવ્યા.

હવે પેલા ચપળ ગતિ દૂતે પોતાના રાજાને જનકે કહેવરાવ્યું હતું, તે પ્રમાણે કહ્યું. એટલે તે પોતાના પુત્રને લઇને ત્યાં આવ્યો. દશરથ પણ પોતાના પુત્રો સહિત સ્વયંવર ઉપર આવી પહોંચ્યો. બીજા પણ અનેક રાજાઓ અને વિદ્યાધરો ત્યાં આવ્યા. એટલે સીતા પણ ઉત્તમ વસ્ત્રાલંકાર પહેરી આવીને મંડપની શોભામાં વૃદ્ધિ કરવા લાગી. અંગ વંગ પ્રમુખ દેશોના રાજપુત્રોએ ધનુષ્યને પણછ ચઢાવવાને વૃથા પ્રયાસ કર્યો; તેઓ તો તેને તેના સ્થાનથી ચલાવી પણ શક્યા નહિ. પછી દશરથ પુત્ર રામે ઊભા થઈ લીલા માત્રમાં એક ધનુષ્ય ઉપાડયું ને તેના ઉપર પણછ ચઢાવી કે તુરતજ જાનકી (સીતા)એ તેના કંઠમાં વરમાળા આરોપણ કરી. એજ પ્રમાણે લક્ષ્મણે બીજા ધનુષ્યને ઊપાડીને તેના ઉપર પણછ ચઢાવી. એટલે વિદ્યાધરો એ પ્રસન્ન થઇને પોતાની અઢાર કન્યાઓ તેને આપી. ભરતને પણ તે વખતે કનક ભૂપતિએ પોતાની ભદ્રા નામની પુત્રી આપી.

પછી દશરથ રાજા પોતાના પુત્રોને પરણાવીને પોતાને નગરે પાછો આવ્યો, પણ ભામંડળને તો પોતાની ઇચ્છા પુર્ણ નહિ થવાથી દુઃખ ધરતો પિતા સાથે આવતો હતો, તેવામાં આકાશવાણી થઈ કે, “ હે ભામંડળ ! ખેદ ન કર; આ સીતા ત્હારી બ્હેન છે અને જનક રાજા ત્હારા પિતા છે. ત્હારૂં તો કોઈ દેવે હરણ કર્યું હતું તેથી તું ચંદ્રગતિના હાથમાં આવી પડયો છે.” એ સાંભળી ભામંડળ સીતાને બ્હેન જાણી તથા જનકને તાત જાણી હર્ષ પામી તેમને મળ્યો; બ્હેન સીતાની ક્ષમા માગી અને પિતા જનક રાજાની રજા લેઈ ચંદ્રગતિ સહિત પોતાને નગરે ગયો.

રામ હવે સીતા સાથે ઉત્તમ ભોગવિલાસ ભોગવે છે, એવામાં દશરથને, પોતે પૂર્વે કૈકેયીને આપેલા વચનને અનુસારે ભરતને રાજ્ય આપવું પડયું; પછી પોતે સત્યભૂતિ આચાર્યની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને રામચંદ્રને વનવાસ ગ્રહણ કરવાને આદેશ કર્યો. એટલે શ્રી રામ, લક્ષ્મણ અને સીતા સહિત વનમાં ગયા. અનુક્રમે દંડકારણ્યને વિષે રાવણે સીતાનું હરણ કર્યું. તે ઉપરથી રામે યુદ્ધ કરી તેમાં રાવણને હણીને સીતાને પાછી આણી, ને પોતે પોતાનું રાજ્ય મેળવ્યું. (આ વૃત્તાંત પ્રસિદ્ધ હોવાથી વિસ્તાર સહિત કહ્યો નથી.) પછી રાજ્ય ઉપર બેસી રામે ભાઇઓને દેશ વ્હેંચી આપ્યા.

એવે સમયે સીતાએ ગર્ભ ધારણ કર્યો તેણીને ઉત્તમ પ્રકારના દોહદ ઉત્પન્ન થયા, તે સર્વ રામે પૂર્યા. એકદા સીતાનું દક્ષિણ નેત્ર ફરક્યું. તે જોઇ તેણીએ તે રામને કહ્યું, રામે કહ્યું, “એ દુર્નિમિત્ત છે. કારણ કે, પુર્વે સૂરિઓ કહી ગયા છે કે,

પુરૂષનું દક્ષિણ (જમણું) અંગ ફરકે અને સ્ત્રીનું વામ (ડાબું) અંગ ફરકે તો તે શ્રેષ્ટ છે; બાકી અનિષ્ઠ છે. માટે હે ભદ્રે ! તું જિનાલયને વિષે દીપમાળા રચાવ તથા દીન લોકોને દાન આપ." સીતાએ પતિએ કહેલું સર્વ કર્યું. હવે લોકો આવીને રામને કહેવા લાગ્યા. "હે દેવ ! માણસો એમ કહે છે કે, કામાતુર એવા રાવણે જેણીને છ છ મહિના સુધી પોતાના આવાસને વિષે રાખી, એવી સીતાને સતી કેમ કહેવાય ? હે દેવ ! પાણીમાં જેમ તેલનું બિંદુ પ્રસરી જાય છે, તેવી રીતે આ યુક્તિ વાળો લોકાપવાદ સર્વત્ર પ્રસરી રહ્યો છે. માટે એ અસત્ય હોય નહીં." "આવો લોકાપવાદ સારો નહીં." એમ જાણી રામ અલ્પ સમય બોલ્યા વિના રહ્યા. પછી તે કહેવા લાગ્યા. "તમે કહ્યું તે ખરૂં કહ્યું છે; હું કોઈ પણ સ્ત્રીનું આવું અકાર્ય સહન કરી શકતો નથી." એમ કહી તેણે તેમને વિસર્જન કર્યા.

એકદા કાકુત્સ્થ રામ રાત્રી સમયે નગરચર્યાએ ફરતો એક મોચીના ઘર પાસે ઉભો રહ્યો. તે વખતે મોચીએ બહારથી બહુ વારે પાછી આવેલી પોતાની સ્ત્રીને પાટુ મારીને કહ્યું. "તું અત્યાર સુધી ક્યાં ગઈ હતી ? પેલીએ ઉત્તર આપ્યો. તમે તો બહુ ભલા જણાઓછો ! રામ જેવાથી પણ અધિક !! રામે તો રાવણને ઘેરથી પણ પાછી આવેલી સીતાને શુદ્ધ માની ! અને તમે તો હું એકક્ષણ પણ બીજે અન્યત્ર રહ્યું છું તે ખમી શકતા નથી ? તેનું શું કારણ ?" મોચીએ તે ઉપરથી કહ્યું "તે રામતો સ્ત્રીને આધીન છે, હું તેવો નથી; તો કેમ સહન કરૂં"

એ સાંભળી રામે વિચાર્યું. "સ્ત્રીને આધીન એવા મને ધિક્કાર છે ! પછી ત્યાંથી જઈ તેણે લક્ષ્મણ સાથે ગુપ્ત વાતચિત

માં કહ્યું. "લોકો સીતાને અસતી ગણે છે." પણ લક્ષ્મણે કહ્યું. "આપ લોકોના કહેવા માત્રથી સીતાનો ત્યાગ કરશો નહીં, કારણ કે તેઓ પારકા દોષ કહેવામાં બહુ રસિક હોય છે, પણ જે લોકો સ્વભાવથીજ એ પ્રમાણે પારકાદોષ ગાવામાં બહુ રસિક હોય તેમને તો મહાત્મા એવા રાજાઓએ શિક્ષા દેવી જોઇએ અથવા તો ઉવેખી મૂકવા જોઇએ." રામે કહ્યું. "ભાઈ લક્ષ્મણ; તું કહે છે તે સત્ય છે તો પણ લોક વિરૂદ્ધ કાર્ય નિરંતર ત્યજવું." લક્ષ્મણે નિષેધ્યા છતાં પણ અંતે રામે પોતાના સેનાનીને બોલાવીને કહ્યું. "તું સીતાને વનમાં મુકી આવ. એણીને સમ્મેત શિખર તીર્થે જવાનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે માટે ગંગાને સામે તીરે મુકીને આવજે." એ ઉપરથી "જેવી આજ્ઞા" એમ કહીને સેનાની સીતા પાસે ગયો ને કહેવા લાગ્યો.

"હે સ્વામિની! હું આપને મહારાજા રામના આદેશથી સમ્મેત શિખર તીર્થે લઈ જવા આવ્યોછું માટે આપ આ રથમાં બિરાજમાન થાઓ," એમ કહીને સીતાને રથને વિષે બેસારી તે એક ભયાનક અરણ્યને વિષે લઈ ગયો. ત્યાં તેણીને કહ્યું. "હે સ્વામિની! તમારા પતિએ તમને અહિં ત્યજી જવાનું મને કહ્યું છે. મને ધિક્કાર છે; પણ હું કિંકરજન શું કરૂં! સ્વામિનો આદેશ એટલો દુષ્કર છતાં પણ કરવો પડે છે." એ સાંભળીને તો સીતાને મૂર્છા આવી; તે રથમાંથી પડી ગઈ. કેટલીક વારે મૂર્છા પાછી વળી એટલે તે વિલાપ કરતી કરતી રામને ઉદ્દેશીને કહેવા લાગી. "હે સ્વામિ? જો આપને લોકપવાદનો ભય હતો તો આપે ત્યાં લોકોની સમક્ષજ મ્હારી પરી

ક્ષા કેમ ન કરાવી ? એમ કર્યું હોત તો તે કુળને ઉચિત હતું; પણ આતો તમે નિર્દય જનોને વિષે અગ્રણી ગણાણા. કારણ કે, તમે તમારી ગર્ભવતી પ્રીયાને વનને વિષે એકલા મૂકી. તોપણ હુંતો પતિને લેશ પણ વિઘ્નકારી નહિં થાઊં. રામ અને લક્ષ્મણ ચિરકાળ પર્યંત જયશાળી વર્તો."

આ પ્રમાણે સીતાએ સેનાની પાસે રામને સંદેસો મોકલ્યો અને તેને પણ વિસર્જન કર્યો. તેની ચક્ષુએ પણ આંસુથી ભરાઈ ગઈ; તેમાંથી આંસુ ખરવા લાગ્યાં; એમ તે સીતાને મૂકીને પાછો વળ્યો.

હવે જાનકી પાછળ પોતાના કર્મનો દોષ કાઢતી અહિં તહિં ભ્રમવા લાગી. એવામાં ત્યાં વજ્રજંઘ નામનો પુંડરિકપુરનો રાજા આવી ચઢ્યો. તે તેણીને બ્હેન સમાન ગણી પોતાના નગરને વિષે લઈ ગયો. એવામાં સેનાની પાછો જઈ રામને મળી સીતાએ કહેવરાવેલાં વચનો રામને કહેવા લાગ્યો. તે સાંભળી દીન બની જઈ સીતાનો વિયોગ ન સહન કરી શકી તેણીને પાછી લઈ આવવાને રામ પોતે જાતે સેનાનીની સાથે વનમાં આવ્યા. ત્યાં બહુ શોધ કરી પણ જાનકી તેમને જડી નહીં. એટલે રામે ધાર્યું કે, "કોઈ વ્યાઘ્ર કે એવાં બીજાં ક્રૂર પ્રાણીએ તેણીનું ભક્ષણ કરી નાંખ્યું હશે એમ કહી ઘેર જઈ અંત ક્રિયા કરી. પછી તે સીતાને સીતાનાજ ધ્યાનમાં કાળ વહન કરવા લાગ્યા.

અહિં વજ્રજંઘ રાજાને ત્યાં રહેલી સીતાને પ્રસવ થયો. તેણે બે પુત્રને જન્મ આપ્યો. જન્મોત્સવ કરીને વજ્રજંઘે તેમનાં લવ અને કુશ એવાં નામ પાડ્યાં. અનુક્રમે એ બન્ને ભાઇઓ ઉત્તમ કળાઓનો અભ્યાસ કરીને બહુ બળવાન્ થયા. લવને

શ્રી બ્રહ્મચર્ય વ્રત ખંડ ૧ લો.

વજ્રજંઘ રાજાએ પોતાની પુત્રી શશિકળા અને અન્ય પણ બત્રીશ રાજકુમારી હર્ષ સહિત પરણાવી. પછી કુશને અર્થે તેણે પૃથુરાજાની પુત્રીને માગી, પણ તે રાજાએ તેના વંશ-કુળજાણ્યા વિના આપવાની ના કહી. એટલે તો તેણે લવ અને કુશને સાથે લઈ જઈ તે પૃથુરાજાના સૈન્યને રણક્ષેત્રને વિષે હરાવ્યું ને હત પ્રહત કરી નાંખ્યું, એટલે તે દિશો દિશ નાશી ગયું. પૃથુરાજાને પણ નાસી જતો જોઇને બન્ને ભાઇઓ કહેવા લાગ્યા. હે મહીપતિ! અમારા જેવા અવંશજોને જોઇને તમારા જેવા વંશજો કેમ નાસી જાય છે? જરા અમારૂં શૌર્યતો જુઓ!" એ પછી તેમનું એવું અસાધારણ વીર્ય દેખીને પૃથુરાજાએ વજ્રજંઘની સાથે મેળાપ કર્યો ને કહ્યું કે, "એમનાં બળ પરાક્રમ જાઇનેજ મેં એમનું કુળ જાણ્યું છે." એવામાં સંગ્રામને વિષે જ નારદ ઋષિ અંતરીક્ષથી આવી ઉતર્યા. તેમને પ્રણામ કરીને વજ્રજંઘ રાજાએ પૂછ્યું. "આ બે કોના બાળકો છે?" નારદે કહ્યું "લોકોના અપવાદના ભયથી ભીરૂ એવા રામે સગર્ભાવસ્થામાં ત્યજી દીધેલી સતી સ્ત્રી સીતાના આ બે પુત્રો છે." પછી કુશે કહ્યું. "હે ઋષિ! રામે તે સારૂં કર્યું નથી." પછી લવે પુછ્યું. "ત્યારે એ નગરી અહિંથી કેટલી દુર છે?" તેના ઉત્તરમાં નારદ ઋષિએ કહ્યું "અહિંથી છસો યોજન દૂર છે" ત્યાર પછી પૃથુરાજાએ પોતાની કનકમાળા કન્યાને કુશવેરે પરણાવી એટલે ત્યાંથી વજ્રજંઘ તે બન્ને ભાઇઓને લઇને પોતાને નગરે આવ્યો.

ત્યાં મામા વજ્રજંઘ તથા માતાની આજ્ઞા લઈ લવ અને કુશ પોતાની સાથે સારસાર સૈન્ય લઈ, પોતાની માતા સીતા સહિત અયોધ્યા નગરીએ આવ્યા. એટલે રામ અને લક્ષ્મણ

કોપાયમાન થઈ સામા ક્ષેત્રમાં ઉતરી પડ્યા. યુદ્ધ થયું, તેમાં લવ અને કુશે સામા સૈન્યને દીન દશાએ પહોચાડી દીધું. એટલે લક્ષ્મણે ક્રોધાતુર થઈ કુશ ઉપર ચક્ર મૂક્યું; પણ ચક્રતો તે (કુશ)ની પ્રદક્ષિણા દેઈને પાછું લક્ષ્મણ પાસે આવ્યું. એટલે તો રામ અને લક્ષ્મણે ખેદ પામી વિચાર્યું. "શું આતે નવા બળ અને નારાયણ ઉત્પન્ન થયા?"

એટલામાં તો આકાશ થકી નારદ રૂષિ ઊતરી આવ્યા, ને રામ તેમજ લક્ષ્મણ પ્રત્યે હસીને બોલ્યા "અહો! તમને બન્નેને હર્ષને બદલે આ વિષાદ શેનો થાય છે? પોતાના પુત્રથી પરાજય પામવો એ હર્ષદાયક નથી થતું? એ વિચિત્ર છે. આ બન્ને સીતાની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલા આપનાજ પુત્ર છે અને તમને યુદ્ધનો મિષ કરીને મળવા આવ્યા છે. તમારૂં ચક્ર તેમને કંઈ કરી શક્યું નહીં એજ એની નિશાની, કારણ કે, એ ચક્ર એક ગોત્રી પુરૂષો ઉપર ચાલી શકતું નથી." એ સાંભળી રામ લક્ષ્મણે યુદ્ધ પડતું મેલ્યું એટલે વિનયવંત એના બન્ને કુમારોએ આવીને પિતાને પ્રણામ કર્યો. પિતાએ પણ તેમને સ્નેહ સહિત આલિંગન આપ્યું. એટલે બન્ને સૈન્યને વિષે હર્ષનાદ થઈ રહ્યો. પછી રામે નગરને વિષે પ્રવેશ કર્યો.

હવે સુગ્રીવ અને બિભીષણે મળીને વજ્રજંઘને કહ્યું. "સીતાને નગરમાં લાવો." આ વખતે લક્ષ્મણે પણ સીતાને પ્રણામ કરીને કહ્યું. "તમે આવીને નગરને પવિત્ર કરો," પણ સીતાએ કહ્યું "હું શુદ્ધિ વિના નહિ પ્રવેશ કરૂં. મેં પાંચ દિવ્ય કરવાં અંગીકાર કર્યાં છે. તે આ પ્રમાણે છે; જ્વાળા. સુક્ત

અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો; અગ્નિ પીવો, તપાવેલા તેલમાંથી કોડી લઈ લેવી; તોળાવું અને જીવ્હાવડે ફળ ગ્રહણ કરવું." રામે કહ્યું. "હે સીતા! તું સતી છે, માટે હવે નગર મધ્યે પ્રવેશ કર." પણ સીતાએ તો એ પાંચ દીવ્ય કરી બતાવ્યા પછીજ પ્રવેશ કરવાની હા પાડી. તે ઉપરથી રામે એક યોજન પ્રમાણ ખાઈ ખોદાવીને તેમાં ખેરના અંગારા પુરાવ્યા. પછી સીતા ત્યાં આવીને લોકો સમક્ષ કહેવા લાગી "જો મેં મારૂં શીળ લેશ પણ ખંડિત કર્યું હોય તો આ ખાઈ મને સળગાવી દેજો; અન્યથા તે મને જળ સમાન થઈ પડજો." એમ કહી નમસ્કાર મંત્રનું ધ્યાન ધરતી સીતા સર્વ સમક્ષ એ ખાઈ પોતાના પગે ઉતરીને તેને પેલે તીર ગઈ. તે જોઈ રામે વિચાર્યું. "અહો! મેં વૃથાજ આવી મ્હારી પત્નીને સંકટમાં નાંખી." પોતાના કંતને આમ ખેદ કરતા જોઈ સીતાએ કહ્યું. "હે ત્રણે જગતનાં વીર શિરોમણિ! તમે "મેં આને નિઃકારણ દુઃખ દીધું." એમ વિચારીને દુઃખી થશો નહિ. કોઈ દેવેજ મને આ અગ્નિમાં નાંખી, તેમાંથી મ્હારા હૃદયમાં રહેલા એવા આપેજ મને ઉગારી છે." તે પછી લોકો કહેવા લાગ્યા. "અસત્ય આરોપના ભયથી સીતાએ અગ્નિને પોતાની આહુતિ આપી તો અગ્નિ પણ શીતળ થયો; એજ આ સીતાનું સતીપણું બતાવી આપે છે."

આવા બનાવ બની રહ્યા છે, એટલામાં ત્યાં ચાર જ્ઞાનધારી શ્રી શીળચંદ્ર સૂરિ આવ્યા. તેમને વંદન કરવા ધર્મ સાંભળવા, રામ આદિ સર્વે ગયા. ધર્મોપદેશ અપાયા પછી સીતાએ પૂછ્યું. "હે ગુરૂ! મેં એવું શું કર્મ કર્યું હશે કે, જેથી મ્હારે માથે આવું કલંક આવ્યું?" એ ઉપરથી ગુરૂએ સીતા

ના તેમજ લોકોના પ્રબોધને અર્થે કહ્યું કે, "હિતાર્થિ પુરૂષે દુઃખકારક, અસત્ય, પરનેઆળ, ચાડી અને મર્મભેદક એવાં વચનો ન બોલવાં. જો કે, પારકા છતા દોષ હોય તો પણ મહાપુરૂષે નહિ બોલવા જોઇએ, તો પછી અછતા દોષ પ્રગટ અથવા છાની રીતે લોકોને શી રીતે કહેવાય? જે દુર્બુદ્ધિ પુરૂષ બીજાને ખોટું આળ દે, તે પુરૂષ લોકમાં નિંદાય અને આકરાં દુઃખ પામે. મચ્છર દોષથી ભરેલો જે પુરૂષ પાંચ સમિતિના ધારક, શુદ્ધ ભાવવાળા અને બ્રહ્મચારી એવા સાધુને ખોટું આળ દે, તે પુરૂષ મુનિને પૂર્વ ભવે ખોટું આળ દેવાથી જેમ સીતા અનંત દુઃખ પામી, તેમ અનંત દુઃખ પામે તે આ પ્રમાણેઃ—

આજ ભરતક્ષેત્રમાં મિણાલિની નામની નગરીમાં શ્રી ભૂતિ નામે પુરોહિત પોતાની સરસ્વતી નામે સ્ત્રી સહિત વસતો હતો. તેને વેગવતી નામની પુત્રી હતી તે નગરીના ઊદ્યાનમાં એકદા એક તપસ્વી સાધુ આવ્યા. તે ત્યાં કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને રહ્યા. લોકો તેમને વંદન કરવાને આવવા લાગ્યા. બહુ લોકોથી સેવાતા આ સાધુને જોઇને ઇર્ષ્યાળુ થઈ વેગવતી કહેવા લાગી. "હે લોકો! આવા કૂડ કપટી પાખંડી મુંડીઆને તમે સેવો છો, ત્યારે બ્રાહ્મણને કેમ નથી પૂજતા? એ સાધુને તો મેં એકાંતે સ્ત્રી સંગાથે ક્રીડા કરતો જોયો છે; વળી હમણાં એણે આવો દંભ આદર્યો છે." લોકો તો આવું સાંભળીને તે સાધુને વિષે વૈરાગ્યવાન્ થયા, પણ સાધુ તો એ સાંભળીને વિચારવા લાગ્યા. "મેં જરા પણ કુમાર્ગે આચરણ કર્યું નથી. મને સર્વ જનના દેખતાં અસત્ય આળ દે છે. એથી જિનશાસનની મ્હોટી હેલના થઈ છે." એમ થયું એટલે સાધુએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે,

"જ્યારે મ્હારે માથેથી એ કલંક ઉતરશે, ત્યારે હું અન્નજળ ગ્રહણ કરીશ." એમ કહીને સાધુ કાયોત્સર્ગે રહ્યા. એટલે શાસન દેવીએ વેગવતીના શરીરમાં, તેણીને શિક્ષા કરવાને અર્થે તીવ્ર વેદના મૂકી. તેથી તેણીને બહુ પીડા થવા લાગી કે તે મુખથી પણ બોલી શકે નહીં. પછી તે દેવીએ એમ ગાથા કહી કે, "આ વેગવતીએ અતી તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરનારા એવા યતિને પણ વૃથા કલંક દીધું છે. એ સાધુ બિલકુલ દોષ રહિત છે, ને આ વેગવતી દુષ્ટ સ્ત્રી છે તેણીને હું હણીશ." શાસન દેવીની વાણીથી ભય પામી વેગવતી સર્વ લોક સમક્ષ કહેવા લાગી. "હે મુનિ! હું તમને વંદન કરૂં છું; મેં પાપિણીએ એ અસત્ય આરોપ મૂક્યો હતો, હું અધમ છું." તે પછી દેવીએ તેણીને સ્વસ્થ કરી. પછી સાધુની ફરી ફરી ક્ષમા માગી તેણીએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. દીક્ષામાં પણ તે તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરવા લાગી; ને પ્રકારાંતરે પોતે કરેલું કર્મ કાંઇક ગુરૂની સન્મુખ નિંદતી તે સ્વર્ગે ગઇ. ત્યાંથી આવીને તે વેગવતીનો જીવ જનક રાજાની પુત્રી પણે ઉત્પન્ન થયો, તે સીતા તે તું. તું ત્હારાં પાપ સમ્યક્ રીતે આળોયા વિના મૃત્યુ પામી તેથી તને આવું કલંક પ્રાપ્ત થયું."

યતિના આવાં વચન શ્રવણ કરીને રામ સીતા આદિ વિશેષપણે ધર્મકાર્યમાં પ્રવર્તવા લાગ્યા. અનુક્રમે સીતા સંયમ લઇને રૂડી રીતે પાળીને બારમા અચ્યુત દેવ લોકે ઇંદ્ર થઇ એકદા એ સીતાનો જીવ જે અચ્યુત દેવલોકમાં ઇંદ્ર છે તેણે રામને પ્રતિબોધ્યો. એ સીતાનો જીવ અનુક્રમે મુક્તિ પ્રાપ્ત કરશે.

રાજિમતી.

જેમ રાજીમતિએ રથનેમિ સાધુને કુમાર્ગે દોરાતાં અટકાવ્યા, તે પ્રમાણે સર્વે કોઈએ જીવને કુમાર્ગે જતાં પ્રયત્નથી રક્ષણ કરવો.

મથુરા નગરીને વિષે ઉગ્રસેન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને ધારિણી નામે પ્રિયા હતી. એ ધારિણીની કુક્ષિએ, અપરાજિત વિમાન થકી ચ્યવીને એક દેવ સ્ત્રીપણે અવતર્યો. શુભ દિવસે ધારિણીએ એક પુત્રીને જન્મ આપ્યો: તેણીનો જન્મ મહોત્સવ કરીને માતા પિતાએ રાજિમતી એવું નામ પાડ્યું. એકદા આ ઉગ્રસેન નૃપતિ યાદવોની સાથે દ્વારિકા નગરીએ ગયો. આ વખતે રાજિમતિ કન્યા વયે વૃદ્ધિ પામતી બહુ રૂપવતી કન્યા રત્ન સમાન થઇ પડી હતી, અને સ્વભાવે પણ સુંદર તેમજ તરૂણાવસ્થાથી ત્રણ લોકને વિશે શોભાયમાન તેણીના સમાન કન્યા બીજે કોઇ ઠેકાણે નહોતી.

તે વખતે નેમિનાથની માતા દેવી શિવારાણીએ પોતાના પુત્રને કહ્યું. "હે પુત્ર! હવે તું વિવાહ કર" ત્યારે નેમિકુમાર બોલ્યો "જ્યારે મને યોગ્ય કન્યા મળશે, ત્યારે હું વિવાહ કરીશ." એમ કહી તે પોતાની માતાને અત્યંત હર્ષ પમાડતો હતો.

એકદા શ્રી નેમિકુમાર પોતાના સમાન વયના મિત્રો સાથે ક્રીડા કરતા કરતા, શ્રી કૃષ્ણની આયુધશાળાને વિષે જઇ ચઢ્યા. ત્યાં રક્ષકે વાર્યા છતાં પણ ચક્રને હાથમાં લઇને કુંભારના ચાકની પેઠે ફેરવવા લાગ્યા વળી તેણે ધનુષ્યને પણ કમળ પુષ્પના નાળ ગની પેઠે અર્ધું નમાવ્યું; ગદાને ઉછાળવા માંડી; તેનો શંખ પણ પુર્યો. તે સમયે પોતાનો શંખ અન્ય જને પૂર્યો

જાણીને શ્રી કૃષ્ણ બહુ ચિંતાતુર થયા; ને રોશ કરી સભાને વિષે બોલ્યા. "જેણે આ મ્હારો શંખ પૂર્યો છે, તેનું નિશ્ચે મૃત્યુ આવ્યું સમજજો." એમ કહી પોતે સન્નદ્ધ થઈ પોતાની સકળ સેનાને યુદ્ધને અર્થે સજ્જ કરી એવામાં તો તેને કોઈ પુરૂષે આવીને ખબર આપી કે, "એ સર્વ નેમિકુમારે કર્યું છે." એ સાંભળી કૃષ્ણે વિચાર્યું. "ત્યારે તો જરૂર એજ વાસુદેવ થશે; હું નહિ." એમ વિચાર કરે છે એવામાં તો નેમિકુમાર ત્યાં આવ્યા. તેને કૃષ્ણે તેના બળની પરીક્ષા કરવાને કહ્યું કે, "હે નેમિકુમાર! મને ત્હારૂં બળ બતાવ. ચાલ, પ્રથમ તું મ્હારી ઊંચી કરેલી ભુજલતાને નમાવ" એના ઉત્તરમાં તો નેમિકુમારે તેની ભુજલતાને કમળ પુષ્પના નાળવાની પેઠે નમાવી દીધી! પછી નેમિ કુમારે પોતાની ભુજલતા ઊંચી કરી શ્રીકૃષ્ણને તે નમાવવાનું કહ્યું કૃષ્ણે પોતાનું સર્વ બળ તેને નમાવાને એકઠું કર્યું. એક વાનરની પેઠે તે ભુજલતા પકડીને હિંચકા ખાધા છતાં તે પ્રભુની ભુજાને લેશ પણ નમાવી શકયા નહીં. એટલે તો તેનું મુખ નિસ્તેજ થયું; તેણે ધાર્યું કે, "હવે મ્હારૂં રાજ્ય જવા બેઠું, પણ બળભદ્રે તે વખતે કહ્યું. "ચિંતા ન કરો; નેમિકુમાર રાજ્યનો અર્થ નથી" વળી આકાશને વિષે કોઇ દેવતાએ પણ કહ્યું. "હે કૃષ્ણ! તું નેમિકુમારથી ભય ન રાખીશ; એ રાજ્યનો અર્થિ નથી." એ સાંભળીને કૃષ્ણ સ્વસ્થ થયા, ને નેમિકુમાર ઉપર હર્ષ સહિત પ્રીતિ દર્શાવવા લાગ્યા.

વળી કોઈ અવસરે શિવા રાણીએ શ્રીકૃષ્ણને કહ્યું "નેમિકુમાર વિવાહ કરવાની હાજ પાડતો નથી. માટે એવું કરો કે, જેથી તે એ વાતની હા કહે. એ ઉપરથી (શ્રીકૃષ્ણની સૂચના

ઉપરથી) એકદા ગ્રીષ્મઋતુને વિષે શ્રીકૃષ્ણની જાંબુવતી આદિ સ્ત્રીઓ જળક્રીડા કરવાને ગઇ હતી. ત્યાં તેણીઓ નેમિકુમાર પોતાનો દીયર હોવાથી, તેને હાસ્ય વચનો કહેવા લાગી. "અહો નેમિ કુમાર! તમે વિવાહ કેમ કરતા નથી? તમારા ભાઇ બત્રીશ હજાર કન્યા પરણ્યા છે, તો તમે એક પણ કેમ પરણી શકતા નથી? પૂર્વે સર્વે તીર્થંકરો પણ પરણ્યા હતા; આપણાજ વંશમાં મુનિસુવ્રત જિનેશ્વર પણ પરણ્યા હતા." આવી આવી યુક્તિઓ કરીને તે સ્ત્રીઓએ પોતાના વ્હાલા દિયરને પરણવાની હા પડાવી. પછી એ વાત શ્રી કૃષ્ણે શિવાદેવીને જણાવી કે, "નેમિકુમારે વિવાહ કરવાની હા કહી છે." ત્યારે તો "કોઈ યોગ્ય કન્યા શોધી લાવો," એમ શિવાદેવીએ કહ્યું. તેજ વખતે સત્યભામાએ કહ્યું "મ્હારી બ્હેન દેવાંગના જેવી રૂપવંતી છે; સૌંદર્યમાં અપ્સરાઓ પણ તેણીનાથી ઉતરતી છે." રાજિમતીના રૂપનું આવું વર્ણન સાંભળી શ્રી કૃષ્ણે પોતે ઉગ્રસેનની પાસે જઈ તેની પુત્રીને નેમિકુમારને અર્થે માગી. ઉગ્રસેને તો કહ્યું. "જે આપને રૂચે તેમ કરો." (અર્થાત્ તેણે પોતાની પુત્રી નેમિકુમારને વરાવી.)

પછી શ્રીકૃષ્ણ સમુદ્રવિજય આદિ રાજાઓએ લગ્ન શાસ્ત્રીઓને બોલાવીને લગ્નનો શુભ દિવસ પૂછયો. તેઓએ પણ પોતાનાં શાસ્ત્ર વિલોકીને કહ્યું. "શ્રાવણના શુક્લ પક્ષનો છઠનો દિવસ બેય વરકન્યાના વિવાહને યોગ્ય છે." એ ઉપરથી તેમણે તે લગ્ન લીધાં ને પોતપોતાને ઘેર વિવાહ સામગ્રી તૈયાર કરવા મંડયા. તે ઉપર ગાથા કહી છે. તેનો અર્થ આમ છે કે, શ્રીકૃષ્ણે ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી રાજિમતીને (નેમિકુમારને

અર્થે) માંગી; વિવાહની સામગ્રી તૈયાર થઇ; ને નેમિકુમાર વસ્ત્રાભૂષણ પહેરી સજ્જ થયા. પછી શ્રાવણ સુદી છઠને દિવસે લગ્નની વેળા પહેલાં શ્રી નેમિકુમાર સમુદ્રવિજય આદિ રાજાઓની શ્રેણિથી શોભતા અને શિવાદેવી, સત્યભામા, રૂકમિણી આદિ બહુ સ્ત્રીજનોથી ગવાતાં ગીતો સહિત, ઉગ્રસેન રાજાના ગૃહ સમીપે આવી પહોંચ્યા. તે વખતે પ્રભુએ સારથિને પુછ્યું. " આ ધવળગૃહ દેખાય છે તે કોનું ? " તે સારથિએ આંગળી વડે બતાવીને કહ્યું. " એ તમારા સસરા ઉગ્રસેન ભૂપતિનું ગૃહ છે. " તે વખતે ગવાક્ષમાં રહેલી રાજિમતી નેમિકુમારને જોવા લાગી. તેણીની સખીઓ પણ પરસ્પર કહેવા લાગી. "એક રાજિમતિજ નિશ્ચે સ્ત્રી વર્ગમાં વર્ણવવા યોગ્ય ગુણવાળી છે, એવી લાવણ્યની નિધિને નેમિકુમાર પરણશે. " ત્યારે એક બીજી સખી ચંદ્રાનના બોલી. " વિધિએ રાજિમતીનું રૂપ રંભાના રૂપથી પણ અધિક કર્યું છે; જો આમાંથી હવે એ વિધિ વિરૂદ્ધ કરાવે તો નિશ્ચે બહુ અનિષ્ટ થાય. " એટલામાં તો પાછું વળીને જોતાં તેણીએ રાજિમતીને જોઈ એટલે તે ઉત્સુક થઈ કહેવા લાગી. "જો રાજિમતી, તું મને કાંઈ ઇનામ આપે તો હું તને નેમિકુમારને બતાવું. જો નેમિકુમાર કેવા છે ? જાણે પાતાળકુમાર હોયની ! અથવા કામદેવ હોયની ! અથવા સુરપતિ કે મૂર્તિમાન્ પુણ્ય રાશિ હોયની ! હું તે એનું કેટલું વર્ણન કરૂં ? એ જે તને પરણવાને આવે છે, તે જાણે આત્માએ કરીને વિધાતાનું લુછણું હોયની ! એવો અને નિરૂપમ સૌભાગ્યનો નિધાન છે. " વલી હસીને તે બોલી. " બીજા જિનેશ્વર તો મેં દીઠા નથી; આને જોઈનેજ મને સ્વાભાવિક પ્રેમ થઇ આવે છે.

માટે તું એની સાથેજ પાણિ ગ્રહણ કર."

એવામાં પશુઓના આર્ત્તસ્વર સાંભળીને નેમિકુમારે ઉત્કંઠા સહિત સારથિને પ્રશ્ન કર્યો કે, "અરે સારથિ! આ દારૂણ સ્વર શેનો છે?" તેણે ઉત્તર આપ્યો. "આપના વિવાહ પ્રસંગે સ્વજનોને ગૌરવ કરવાને (જમાડવાને) માંસને માટે આણેલાં અને એકઠાં કરેલાં પશુઓનો એ કરૂણામય સ્વર છે!" નેમિનાથે તે જોઇને કહ્યું. "અહો! વિચિત્ર ચિત્તવૃત્તિવાળાઓનાં ચરિત્ર શ્રવણ કરવાં પણ અશક્ય છે, કે જેઓ પોતાના ઉત્સવને અર્થે જંતુઓ સાથે નિષ્કારણ વૈર બાંધે છે!"

પણ આ વખતે રાજિમતી બોલી. "અહો સખીઓ! મ્હારૂં દક્ષિણ નેત્ર ફરકે છે, એ શું હશે?" સખીઓએ ઉત્તર આપ્યો. "એ અનિષ્ટ દૂર થાઓ." નેમિકુમારે તે સમયે પોતાના સારથિને રથ પાછો ફેરવવાનું કહ્યું. એટલામાં એક હરિણ નેમિકુમારને જોઇને, પોતાની ડોકથી હરિણીની ડોક ઢાંકી દઇને ભયમાં બોલ્યો. "મને મારો મને મારો." મ્હારી સ્ત્રી મ્હારી આપત્તિ દૂર કરનારી છે, તેથી જો તેણીનું મૃત્યુ થશે તો મને દુસ્સહ એવો પ્રિયતમાનો વિયોગ થશે." પણ હરિણી તે વખતે હરિણ પ્રત્યે કહેવા લાગી. "હે સ્વામિ! તમે ચિંતા ન કરો. આ પ્રસન્ન વદનવાળો નેમિકુમાર ત્રિભુવનનો સ્વામિ છે અને નિષ્કારણ બંધુ છે માટે એજ સર્વ જીવનું રક્ષણ કરશે."

પછી એવા એવા નિરપરાધ પશુઓના દયાજનક પોકાર સાંભળીને નેમિકુમારે તે પશુઓના સાચવનારાઓને કહ્યું,

"જો તમારો સ્વામિ મ્હારા વિવાહને સમયે એ જીવોને હણશે તો હું પરણીશ નહિ માટે એ પશુઓને છોડી મૂકો. પશુના રૂધિરથી છંટાયલો માણસ દુર્ગતિ પ્રાપ્ત કરે છે; માટે એવા વિવાહ રૂપી વિષ વૃક્ષની હમણા મારે જરૂર નથી." આ સાંભળીને શિવાદેવી ગદ્ ગદ્ સ્વરે બોલ્યાં. "હે જનની વત્સળ પુત્ર! ત્હારે એ પશુઓનું માંસ જમવા ન જમવાનું પ્રથમ શું કામ છે? ફક્ત પાણિગ્રહણનું કારણ છે; માટે તેજ તું કર અને મને દેખાડ." આવું શિવાદેવીનું બોલેલું કાનને અમૃત સમાન વાક્ય સાંભળીને ચંદ્રાનના બોલી. "એ માતાએ કહેલા શબ્દોનો પ્રતિ ઉત્તર તો આપો; વિના કારણ અવહેલના કરવી રહેવા દો." ત્યારે નેમિકુમાર બોલ્યા. "હે માતા! આગ્રહ ન કરો; માનુષી સ્ત્રી ઉપર મ્હારૂં મનજ નથી. મ્હારી ઇચ્છા મુક્તિ રૂપી વધુને વિષે ઉત્કંઠીત છે." તે સાંભળી રાજિમતી કહેવા લાગી. "હે ધુર્ત નેમિકુમાર! જો સકળ સિદ્ધ પુરૂષોને ધુતનારી એવી મુક્તિ રૂપ ગણિકાને વિષેજ તમારૂં મન હતું, તો આવો પરણવા આવવાનો આરંભ કરીને મ્હારી વિડંબના શા માટે કરી?" પણ તેણીની સખીઓ તેણીને કહેવા લાગી. "હે પ્રિય સખી! એ પ્રીતિ રહિત છે તો એના ઉપર શો પ્રીતિભાવ દર્શાવે છે? આપણે ત્હારે માટે કોઈ અન્ય પ્રીતિકર વર શોધશું." પણ રાજિમતી એ સાંભળતાં કાન બંધ કરીને કહેવા લાગી. "જો આ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશાએ ઉદય પામે, તો પણ આ નેમિનાથને મૂકીને હું અન્ય સ્વામી કરનાર નથી જો વિવાહ સમયે મને મ્હારા હસ્ત ઉપર મ્હારા પ્રિયનો હસ્ત ન મળ્યો તો, હું દીક્ષા સમયે એના હસ્ત મ્હારા મસ્તક ઉપર મૂકાવીશ."

આ વખતે વળી સમુદ્ર વિજય બોલ્યા. "હે અત્યંત નિર્મળ અંતઃકરણવાળા પુત્ર! તું અમારા મનોરથ પૂર્ણ કર; રૂપભદેવ આદિ જિનેશ્વરો પણ પરણીને મુક્તિએ ગયા છે (નથી ગયા એમ નથી) હે કુમાર! બ્રહ્મચારીને એથી (મોક્ષથી) એકે ઉચ્ચ સ્થાન મળતું નથી; કારણ કે, એથી એકે બીજું ઉચ્ચ પદ છેજ નહીં." ત્યારે નેમિકુમારે કહ્યું. "હે પિતા! એક વખત સ્ત્રી સંગમથી અસંખ્ય જંતુઓનો ઘાત થાય છે, તો એવા અકાર્ય જેવા વિવાહ કાર્યમાં તમે શા માટે આગ્રહ કરો છો?" ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા. "હે સર્વોત્તમ ભાઇ! એક વાર પ્રસન્ન થઇને માતપિતાનો મનોરથ પૂર્ણ કર ને વિવાહ કરવા દે." નેમિકુમારે એ સાંભળીને કહ્યું. "એક વાર તમારા અને માતપિતાના આગ્રહથી તો મેં વિવાહ કરવાનું અંગીકાર કર્યું હતું; પણ અહિં તો વિવાહ કરવામાં અનેક જીવોનો સંહાર થાય છે માટે એમાં તમારે ન બોલવું." એ ઉપરથી સમુદ્ર વિજય પ્રમુખ સૌ મૌન રહ્યા; ને નેમિકુમાર ઘેર પાછા ગયા.

તે સમયે સારસ્વતાદિ લોકાંતિક દેવોએ આવીને કહ્યું. "હે કંદર્પ ઉપર વિજય મેળવનાર અને અનેક જંતુઓને અભય આપનાર સ્વામિ! આપ નિત્ય ઉત્સવને અર્થે તીર્થને પ્રવર્તાવો." એ પ્રમાણે સ્વામિ નેમિનાથ ભગવાનને પ્રણામ કરીને લોકાંતિક દેવતાએ વિનંતી કરી. ત્યાર પછી શોક કરતા સમુદ્ર વિજય રાજા અને શિવાદેવીને જોઇને કૃષ્ણે કહ્યું "અહો માતપિતા! હર્ષને સ્થાને આ વિષાદ શાનો?" પછી પ્રભુએ સૂર્યના ઉદયથી પોરશી પર્યંત એક ક્રોડને આઠ લાખ સોનૈયાનું દાન એક વર્ષ પર્યંત આપ્યું. એ પ્રમાણે દાન દેઈ તેમણે દીક્ષા અ

હણ કરી. પછી સર્વ કર્મનો ક્ષય થયે તેમને રેવતાચળ ઉપર કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. એટલે તે વખતે ઇંદ્રોએ મળીને સમવ સરણ રચ્યું. ત્યાં અનેક દેવો, રાજાઓ, કૃષ્ણ આદિ ધર્મ સાંભળવા આવ્યા. ત્યાં પ્રભુએ દેશના દીધી. "હે જીવો! આ સંસાર છે તે ભયાનક અટવી તુલ્ય છે; શરીર છે તે બહુ છિદ્રોએ યુક્ત એવું એક ગૃહ છે. આ બળવાન્ કાળ એક ચોર છે; માટે મોહરૂપી અંધકારમય રાત્રીને વિષે, તમે ધ્યાન રૂપી ખડ્ગ, વિરતિ રૂપી ઢાલ અને શીલ રૂપી કવચ લઈ, સાવધાન રહી ચક્ષુઓ સ્થિર રાખી જાગતા રહો. આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પ્રાણીઓ કર્મ રૂપી કલ્લોલમાં ભમતા ભેગા થયા છે અને જૂદા પણ થાય છે; તો તેમાં કોને કોનો બાંધવ કહેવો?"

પ્રભુનો આવો ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરીને વરદત્ત પ્રમુખ અનેક મહીપતિઓએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. તેમને પ્રભુએ ગણધર પદવી આપી. તે સમયે રાજમતિએ ઉભાં થઈ પ્રભુને નમસ્કાર કરી તેમની પાસે દીક્ષા માગી. એટલે તેમણે તેણીને દીક્ષા આપી. તે ગ્રહણ કરી તેણીએ નાના પ્રકારની તપશ્ચર્યા કરતાં સંયમ પાળ્યું. એવામાં નેમિનાથ પ્રભુના ન્હાના ભાઈ રથનેમિ પણ પિતાની આજ્ઞા લઇને ભગવાન્ની પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરીને તપ કરવા લાગ્યા.

એકવાર એમ બન્યું કે, રાજિમતી સાધ્વી નેમિનાથ ભગવાનને વાંદવાને જતાં હતાં, એવામાં રસ્તે મેઘ વૃષ્ટિ થવા લાગી. મેઘ અત્યંત વર્ષવાથી વસ્ત્ર બહુ ભીંજાયાં, તેથી તે સૂકવવાને તે એક ગુફામાં ગયાં. ત્યાં જઈ પોતાનાં સર્વ વસ્ત્રો તેમણે જૂદાં જૂદાં સૂકવ્યાં. એ વખતે શ્રી નેમિશ્વરનો લઘુ ભાઈ

રથનેમિ સાધુ પણ અકસ્માત્ તેજ ગુફામાં આવ્યો. તે રાજિમતીને વસ્ત્ર રહિત જોઇને કામાતુર થયો, ને ભોગની ઇચ્છાએ તેની પ્રાર્થના કરવા તેણીની પાસે ગયો. તેને પાસે આવતો જોઈ રાજિમતીએ વસ્ત્ર પહેરી લીધાં. પછી એકાંત જાણી રથનેમિએ તેણીને કહ્યું. "હે રાજિમતી! મારી સાથે ભોગ ભોગવ; ને મારી ભોગની ઇચ્છાને પૂર્ણ કર. એકવાર ભોગ ભોગવ્યા પછી ફરી આપણે વ્રત પાળીશું." એ સાંભળી એ સાધ્વીએ વિચાર્યું. "અહો! એ મૂઢ જણાય છે. કામી પુરૂષ રાગાંધ નેત્રવાળો થઈ કૃત્ય અકૃત્ય જાણતો નથી. કહ્યું છે કે-આ જગત્‌ને વિષે અંધ પુરૂષ હોય છે તે પોતાની આગળ રહેલી એવી દૃશ્ય વસ્તુને જોઇ શકતો નથી; પણ જે રાગે કરીને અંધ છે તે તો પોતાની પાસે હોય તેને પરિહરે છે, ને ન હોય તે દેખે છે. કારણ કે, જે અસુચિના સમુહવાળા સ્ત્રીના અવયવોમાં દાંતને કુંદના ફૂલની માફક, ચક્ષુને નીલકમળ સમાન, મુખને પૂર્ણ ચંદ્રસમાન, સ્તનને સુવર્ણના કળશ સમાન, બાહુને લતા સમાન અને હોઠને પલ્લવ સમાન માનીને હર્ષ પામેછે. વળી મનુષ્ય, પંડિત, કુલીનને વિવેકી ત્યાં સુધીજ ગણાય છે કે જ્યાંસુધી દુષ્ટ કામાગ્નિ તેનામાં પ્રજ્વલિત થયો નથી. એ કામદેવ કળામાં નિપુણ એવાઓને ક્ષણમાં વિકળ કરેછે; પવિત્ર પુરૂષોનો ઉપહાસ કરે છે ને ધૈર્યવાનના ધૈર્ય મૂકાવી દે છે." આ પ્રમાણે વિચારીને રાજિમતીએ કહ્યું. "અરે મહાભાગ! તમે એમ કેમ કહો છો? તમારે રાગ નકરવો ઘટે. કહ્યું છે કે-ચેતના રહિત વસ્તુઓમાં પણ રાગ છે તે દોષનુંજ પોષણ કરેછે; કારણ કે, મજીઠ રાગ (રંગ) યુક્ત છે તો તેને બહુ માર સહન કરવો પડે છે અને તાપની વેદના

ભોગવવી વડે છે. વળી મૃત્તિકા જે (લાલ) માટી તેના જેવી એકેંદ્રિય વસ્તુમાં રાગ (રંગ)નો દોષ છે, તો તેને વિષે છાણ નાંખે છે અને તેને પાષાણ વડે ઘાટે છે. વળી તમે જે મને કહ્યું, એમ કહેવાથી તો પ્રાણીને નરક ગતિ મળે છે. કહ્યું છે કે-જેણે પર સ્ત્રીના સામી ખોટી દૃષ્ટિ કરી છે, તેણે પોતાના આત્માને ધૂળ મેળવ્યો છે, સ્વજનને ખાર દીધો છે અને પગલે પગલે માથા ઢાંકણું કર્યું છે. વળી પરાક્રમથી જગત્નો પરાભવ કરનાર રાવણ પણ પરસ્ત્રીની સાથે રમવાની ઇચ્છાથી કુળનો ક્ષય કરીને નરકને પામ્યો છે. વળી હે અપયશના અભિલાષી! તને ધિક્કાર થાઓ કે, જે તું અસંયમ જીવિતવ્યને માટે નેમિનાથ ભગવાને ત્યાગ કરેલા ભોગાદિકને ભોગવવાની ઇચ્છા કરે છે! તેથી મર્યાદાને ઉલ્લંઘન કરનારા તને મરણ તેજ ભલું છે. અર્થાત્ ત્હારે મરણ સારૂં છે પણ આવું વિપરીત કાર્ય કરવું સારૂં નથી. વળી હે રથનેમિ ! હું ભોજકવૃષ્ણિ કુળના રાજા ઉગ્રસેનની પુત્રી છું અને તું અંધકવૃષ્ણિ કુળના રાજા સમુદ્રવિજયનો પુત્ર છે, તેથી ઉત્તમ કુળમાં જન્મેલા આપણ બંન્ને ગંધન કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા સર્પો જેવા એટલે વમેલું વિષ પાછું ચૂસી લે તેવા અર્થાત્ ત્યાગ કરેલા ભોગને પાછા ફરી ગ્રહણ કરનારા ન થઇએ. તેજ કારણ માટે તું નિશ્ચળ થઇને સર્વ પ્રકારના દુઃખને નિવારણ કરનારા સંયમને આચરણ કર. હે રથનેમિ! જો તું જે જે સ્ત્રીઓને દેખીશ, તે તે સ્ત્રીઓમાં "આ સારી, આ વધારે સારી અને આને હું સેવું" એવો ભાવ કરીશ, તો વાયુથી પ્રેરાયેલા અને મૂળ બંધાયા વિનાના વૃક્ષની પેઠે અસ્થિર આત્માવાળો થઇશ. અર્થાત્ સર્વ દુઃખને ક્ષય કરનારા

સંયમ ગુણમાં ત્હારૂં મૂળ બંધાયેલું થશે નહીં, તેથી આ સંસાર સમુદ્રમાં પ્રમાદ રૂપ પવને પ્રેરેલો તું આમ તેમ ભટક્યા કરીશ." ઇત્યાદિ રાજિમતીનાં વચનો સાંભળીને રથનેમિ તેણીને ચરણે પડ્યો ને બોલ્યો. "હું ખરેખર અભાગ્યવાન છું; તો પણ તમે આમ મ્હારૂં મન ઠેકાણે આણ્યું, તેથી તમે મ્હારા ગુરૂને ઠેકાણે છો. માટે હવેથી તમે મ્હારાં ગુરૂ છો." રાજિમતિએ કહ્યું. "તમને ધન્ય છે." આ પ્રમાણે રથનેમિને પ્રબોધ આપીને તે પોતાને ઉપાશ્રયે ગઈ. અનુક્રમે તે સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને નેમિનાથના નિર્વાણ પહેલાંજ મુક્તિએ પહોચી.

અંજનાસુંદરી.

પોતાને પ્રાપ્ત થયેલી અતિશય આપત્તિ પણ માણસો અંજનાસુંદરીની પેઠે શુદ્ધશીળના પ્રભાવથી એક ક્ષણમાત્રમાં ઉલ્લંઘી જાય છે.

આદિત્ય નામના નગરને વિષે પ્રહ્લાદ નામે વિદ્યાધર રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને કેતુમતી નામની પત્નીની કુક્ષિએ પવનજય નામે પુત્ર થયો. તે બહુ વિદ્યા સાધતો હતો.

વળી એક બીજા માહેંદ્રપુર નગરમાં તે વખતે મહેંદ્ર રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને હૃદયસુંદરી રાણીની કુક્ષિથી અંજના સુંદરી નામે પુત્રી થઈ. અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામી તે યૌવનાવસ્થાને પામી, ત્યારે તેણીને મહોત્સવ પૂર્વક પવનજય કુમાર વેરે પરણાવી; પણ પવનજયે કંઈ ગર્વના કારણથી તે મહાસતીની મનથી પણ સાર સંભાળ ન કરી, તો વચન કે કાયાના વિષયની

તો વાતજ શી કરવી? આમ થવાથી અંજનાસુંદરી તો દુઃખે કાળ નિર્ગમન કરવા લાગી.

એવામાં એકદા રાવણનો દૂત આવીને પ્રહ્લાદ રાજાને કહેવા લાગ્યો. "વરૂણની સામે યુદ્ધ કરવા જવું છે, માટે મ્હારો સ્વામી તમને બોલાવે છે." તે ઉપરથી પવનજય ત્યાં જવાને ઉત્સુક થયો; ને માતાને નમન કરવા ગયો. જઇને માતાને ભક્તિ સહિત વંદન કર્યું; પણ પોતાને પાયે પડેલી અર્ધાંગનાની તેણે અવજ્ઞાજ કરી. પછી પવનજય તો સૈન્ય સહિત આકાશ માર્ગે ચાલ્યો. તે એક સરોવરે પહોચ્યો, ત્યાં રાત્રીને વિષે ચક્રવાકથી વિયોગ પામેલી ચક્રવાકી રૂદન કરતી હતી, તે જોઇને તેને પોતાની પત્ની સ્મરણમાં આવી. તે વખતે તેના એક મિત્રે તેનો ઉપહાસ કર્યો. તેજ વખતે પોતાની પ્રિયા પાસે આવીને, કામ વિહ્વલ એવી તેણીનો સમાગમ કરીને તેણીને સુખી કરી. પ્રભાતે પતિ ફરી ચાલ્યો, ત્યારે પ્રિયાએ કહ્યું. "આપ અહિં આવી ગયાછો ને જો મ્હારો ગર્ભ વૃદ્ધિ પામશે, તો હું શો ઉત્તર આપીશ?" તે ઉપરથી તેણે તેણીને નીશાનીને અર્થે પોતાની મુદ્રિકા આપીને કહ્યું. "તું ભય રાખીશ નહીં; હું વૈરિને જીતીને પાછો આવું, ત્યાં સુધી સુખમાં રહેજે." એમ કહી તે પાછો પોતાની સેના પડી હતી ત્યાં ગયો; ને ત્યાંથી આગળ પ્રયાણ વધાર્યું.

હવે અહિં પાછળ અંજનાસુંદરીનો ગર્ભ વૃદ્ધિ પામ્યો. તે જોઈ તેણીની સાસુએ તેણીને તિરસ્કાર કરીને કહ્યું. "હે દુષ્ટા! આ કુળને વિષે કલંક લાવનારૂં ઉદરવૃદ્ધિ સ્વરૂપ વિષે તું શું કહે છે? કારણ કે, ત્હારો પતિતો દેશાંતર ગયોછે." તે સાંભ

બીને સતી અંજનાએ પતિની આપેલી મુદ્રિકા બતાવી તેના થીજ ગર્ભ રહ્યો છે, એ વાત કહી બતાવી. ત્યારે તો સાસુ વધારે કોપ કરીને કહેવા લાગી. "આવું અકાર્ય કરીને પોતાનો મનમાન્યો ઉત્તર કેમ આપે છે? હારા એ કહેવા ઉપર મને વિશ્વાસ નથી." એવાં કર્કશ વચનો કહી, પતિને એ વાત નિવેદન કરી તેણીએ એક રથમાં બેસારી માહેંદ્રપુર મોકલાવી દીધી. તે તો બિચારી પિતાને ત્યાં ગઈ, પણ તેણે એવી દોષવાન્ પુત્રીને રાખી નહીં, પરંતુ એક વસંતતિલકા દાસી સહિત એને બહાર કાઢી મૂકી. એટલે તે અરણ્યને વિષે દુઃખમાં દિવસ કાઢવા લાગી.

ત્યાં રહેતાં રહેતાં તેણીએ એકદા એક તપસ્વીને જોયા. તેમને વંદન કરી ધર્મોપદેશ શ્રવણ કર્યો. પછી તેણીએ પ્રેરેલી દાસીએ પૂછ્યું. "હે મુનિ! આ અંજનાસુંદરીએ એવું શું કર્મ કર્યું હશે, કે જેથી તેણીને આવું કલંક લાગ્યું?" મુનિએ કહ્યું. "દેવલોકથી એક દેવ ચ્યવીને તેણીની કુક્ષિને વિષે અવતર્યો છે, તે જન્મ પામીને પ્રાંતે મુક્તિગામી થશે. વળી સાંભળ, પૂર્વે કોઇક નગરને વિષે કનકરથ નામના રાજાને લક્ષ્મીવતી અને કનકોદરી નામે બે સ્ત્રીઓ હતી, લક્ષ્મીવતી પરમ અર્હતની ભક્ત હતી. એકદા તેણીએ ભગવંતની પૂજા કરીને મૂકેલી અરિહંતની પ્રતિમાને કનકોદરીએ હરી લઇને ગુપ્તસ્થાને મુકી. પ્રતિમા ગુમ થઈ જાણીને લક્ષ્મીવતી તો બહુ ખિન્ન થઈ, પણ એટલામાં કનકોદરીએ સાધ્વી પાસે પ્રતિમા હરણનું પાપ સાંભળીને પાછી તેને પૂર્વને સ્થાને મૂકી દીધી. પ્રાંતે ધર્મનો બોધ થવાથી તે મૃત્યુ પામીને સ્વર્ગમાં દેવી થઈ. ત્યાંથી ચ્યવીને એ કનકોદરી આ ત્હારી સખી અંજનાસુંદરી થઈ. પૂર્વ

ભવમાં પ્રતિમા હરણ કરવાના પાપને લીધે તેણીને આવું દુઃખ ભોગવવું પડ્યું છે, પણ હવે તેનું કર્મ ઘણું ખરૂં ભોગવાઈ રહ્યું છે અને વળી હવે વધારે પુણ્યકાર્ય કરે." તે સાંભળીને અંજનાસુંદરી વિશેષે ધર્મ કાર્ય કરવા લાગી.

આમ રહેતાં રહેતાં અનુક્રમે તેણીને ગુફાને વિષે પ્રસવ થયો. તેણીએ એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. આવે વખતે તે રૂદન કરવા લાગી. તે સાંભળીને પ્રતિસૂર્ય નામનો વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો. તેણે તેણીને પોતાની ભગિની સમાન ગણી. એમ ગણીને તે તેણીને તથા નવા પ્રસવેલા બાળકને વિમાનમાં બેસારી પોતાની સાથે લઈ ગયો. વિમાન આકાશ માર્ગે વેગ સહિત ચાલવા લાગ્યું, એવામાં માતાના ખોળામાંથી પુત્ર પડી ગયો. તે પડયો તે એક પર્વતના શિખર ઉપર પડયો, ને પડીને તેજ શિખરને ચુર્ણ કરી નાંખ્યું. પછી પ્રતિસૂર્યે વેગથી બાળકને લઇ આવી સાજું ને તાજું તેની માતાને સોંપ્યું, ને કહ્યું કે, "તેણે તો પર્વતને ચુર્ણ કરી નાંખ્યો છે." પછી તે તેમને પોતાને હનુરૂહ નગરે લઈ ગયો, ને તેના જન્મ પછી તૂરતજ તેને ત્યાં લેઈ જવામાં આવ્યો, તેથી હનુરૂહ નામ ઉપરથી તેનું હનુમાન એવું નામ પાડ્યું. એમ તે અનુક્રમે મામાને ઘેર વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો.

એવામાં અહિં રાવણની સાન્નિધ્ય કરીને પવનજય પોતાને નગર પાછો આવ્યો. ત્યાં તેને પોતાની સ્ત્રીને કાઢી મૂકયાની ખબર પડી, તેથી તે શ્વસુરને નગરે ગયો ત્યાં પણ તે ન હોવાથી તે વને વન ભમવા લાગ્યો. પણ તે ન મળવાથી તે બહુ શોકાકૂળ થયો. તે વખતે મિત્રે ઉપહાસ કર્યો. તે ઉપરથી તેણે તેને પ્રણામ પૂર્વક કહ્યું. "હે મિત્ર! જો એ સ્ત્રી મને નહીં મળે તો

મ્હારૂં મૃત્યું થશે. ” આ વાત તે મિત્રે પ્રહ્લાદ રાજાને જણાવી. તે સાંભળી દુઃખી થએલો પ્રહ્લાદ રાજા વિદ્યાધરોની સાથે અંજનાસુંદરીની શોધમાં ગયો. ભમતાં ભમતાં તેણે પોતાના અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા તૈયાર થયેલા પુત્રને જોઇને કહ્યું. “ હે પુત્ર! આમ બાળક જેવો થઇ તું મરણ શરણ થા નહીં. એવું મરણ દુર્ગતિએ લઇ જાય છે. કહ્યું છે કે-ગળાને વિષે પાશનાં ખીને, વિષ ખાઇને, જળ કે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીને, તૃષા કે ક્ષુધા વેઠીને, અથવા પર્વત ઊપરથી ઝંપાપાત કરીને મૃત્યુ પામનારા જનો નરક ગતિ પામે છે; ને શુભ ભાવ યુક્ત હોય છે તો વ્યંતર થાય છે. ” એવામાં પવનજય પ્રિયાના વિયોગથી દુઃખી થઇ અગ્નિ પ્રવેશ કરે છે, એવું સાંભળવાથી પ્રતિસૂર્ય વિદ્યાધર અંજનાસુંદરી સહિત ત્યાં અકસ્માત આવી પંહોચ્યો. તેમને જોઈ સર્વે હર્ષ પામ્યા. પ્રતિસૂર્યના આગ્રહથી પ્રહ્લાદ, પવનજય આદિ રાજાઓ હનુરૂહ નગરે ગયા. ત્યાંથી પછી સર્વે રાજાઓ પોતપોતાને નગરે ગયા. પવનજય તો પોતાના પુત્ર સહિત ત્યાંજ રહ્યો. હનુમાન પણ ત્યાંજ ઉછરવા લાગ્યો, ને સૌ કોઇને હર્ષનું કારણ થઇ પડયો. કાળે કરીને તેણે બહુ વિદ્યાઓ સંપાદન કરી એકદા વરૂણના સંગ્રામને વિષે હનુમાનનું બળ જોઇને રાવણે પણ સંતુષ્ટ થઇ તેને પ્રસાદ કર્યો. પછી પવનજય પોતાની સ્ત્રી તથા પુત્રને લઈને પોતાને નગરે આવ્યો, ને માત પિતાના ચરણને વિષે નમ્યો. આ વખતે સીતાનું હરણ થયું હતું, તેથી હનુમાન જઇને રામને મળ્યો, ને તેને સીતાને લઇ આવવામાં પોતાના સર્વ બળથી સાન્નિધ્ય કરી. એ વાત સર્વની જાણીતી છે. તે રામને કહેવા લાગ્યો. હે દેવ! હું શું

કરૂં ? કહો તો લંકાનેજ ઉપાડીને અહિં લઇ આવું; કહો તો જંબૂ દ્વીપને લઇ આવું; કહો તો જળસાગરને પી જઊં, કહો તો વિંધ્યાચળને, ને કહો તો સુવર્ણ પર્વતના શિખરને ઉપાડી સમુદ્રને વિષે ફેંકી દઊં ? ને (એમ કરીને) એ મહાસાગરને બાંધી લઉં. વળી કહો તો પાતાળ થકી સુધારસ લઇ આવું; કહો તો ચંદ્રને પીડા કરીને અમૃત લઈ આવું; કહો તો ઉદય પામતા સૂર્યના કિરણોને નિવારૂં, ને કહો તો કીનાશ જે યમ તેને કણે કણે ચૂર્ણ કરી નાખું." આ પ્રમાણે હનુમાને રામને બહુ બહુ કહ્યું છે એમ જાણવું.

પછી પવનજય, પુત્ર હનુમાનને રાજ્ય સોંપી દીક્ષા ગ્રહણ કરી પ્રાંતે મુક્તિપદ વર્યા. અંજનાસુંદરી પણ ચંદ્રસૂરિ મુનિ પાસે દિક્ષા અંગીકાર કરી, કર્મ ક્ષય થવાથી મોક્ષે ગઇ અને અનુક્રમે હનુમાન પણ ચિરકાળ પૃથ્વીનું પાલન કરી પોતાના પુત્રનો રાજ્યને વિષે અભિષેક કરીને શ્રી દેવસૂરિ પાસે વ્રત લઇ મહા તપશ્ચર્યા કરતો શ્રી શત્રુંજય તીર્થે ગયો; ને ત્યાં કેવળ જ્ઞાન સંપાદન કરીને મોક્ષ પામ્યો. ઇતિ અંજના સુંદરીની કથા.

શ્રીદેવી.

શ્રીપુર નગરને વિષે શ્રીધર નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને શ્રીદેવી નામની રાણી હતી. એકદા શ્રીધર રાજા પોતાની પ્રિયા સહિત ઉદ્યાનને વિષે ક્રીડા કરવા ગયો. ત્યાં કમળકેતુ નામનો વિદ્યાધર અકસ્માત્ શ્રીદેવીનું હરણ કરીને તેણીને પોતાને સ્થાને લઇ ગયો. પછી તે ભોગને માટે તેણીની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે-પોતાને આધીન સ્ત્રી છતાં જે પુરૂષ પરદારા

સેવન કરે છે, તે જળથી ભરેલા પૂર્ણ તળાવને મૂકીને ઘડામાંથી જળ પીનારા કાકપક્ષી જેવો સમજવો. વળી જે પુરૂષે પરસ્ત્રી સામું જોયું, તેણે પોતાના આત્માને ધુળ મેળવ્યો, સગાંને છાર દીધો ને પગલે પગલે માથા ઢાંકણું કર્યું સમજવું.

શ્રીદેવી પણ પોત ના કાન બંધ કરીને કહેવા લાગી કે, "હે વિદ્યાધર! એમ ન બોલ. કારણ કે, પરસ્ત્રીના ગમનથી તો નરકમાં પડવું પડે છે. વળી શીળ છે તે સ્વર્ગના સુખને અર્થે થાય છે. કહ્યું છે કે—જે પુરૂષ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળે છે, તે પુરૂષને વિમાનવાસી દેવતાઓ, જ્યોતિષી દેવતાઓ, ભુવનપતિ દેવતાઓ, દેવતાના ગવૈઆ, ગાંધર્વ દેવતાઓ, વૃક્ષમાં રહેનારા યક્ષો, માંસ ખાવામાં તત્પર એવા રાક્ષસો અને વ્યંતર જાતિના કિન્નર દેવતાઓ, એ સર્વે નમસ્કાર કરે છે." ઇત્યાદિ વચનથી પ્રબોધ પમાડેલા વિદ્યાધરે ફરી તેણીને શ્રીપુર નગરને વિષે મૂકી.

એકદા કોઈ દેવતાએ આવીને શ્રીદેવીને કહ્યું. "હું ત્હારો અર્થિ છું. માટે ચાલ મ્હારી સાથે, કે જેથી કરીને ત્હારૂં કુશળ થાય." શ્રીદેવીએ કહ્યું. "તું દેવ છે અને હું માણસછું, તો આપણો યોગ શી રીતે થાય? વળી હું પ્રાણનો નાશ થાય તો પણ પોતાના પતિ વિના અન્ય પુરુષની ઇચ્છા કરતી નથી." શ્રીદેવીનાં આવાં વચન સાંભળી પ્રસન્ન થએલો દેવ "તું મહાસતી છે" એમ કહી પોતાને સ્થાને ગયો. શ્રીદેવી પણ મૃત્યુ પામીને પાંચમે દેવલોકે ગઈ. ત્યાંથી ચવીને તેણીનો જીવ વીરપુર નગરને વિષે ભદ્રશ્રેષ્ઠીના મદન નામના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. અનુક્રમે તેણે ગુરૂ પાસે ધર્મ સાંભળી દીક્ષા અંગીકાર કરી યોગ્ય રીતે પાળી. પછી કર્મક્ષીણ થવાથી તે મુક્તિને પામ્યો.

कलावती.

આ પૃથ્વીને વિષે રવિ જ્વાલાએ જ્વલિત, મેરૂરૂપી વાટ, અને સમુદ્ર જળરૂપી તેલથી ભૃત મંગળ દિપવત્ જંબુદ્વીપ છે તેને વિષે વૈતાઢ્ય પર્વતથી બે વિભાગવાળું અને ગંગા સિંધૂના પ્રવાહથી ષટ્ ખંડ મંડિત ભારત ક્ષેત્ર છે. એમાં દક્ષિણાર્ધ ભરતના મધ્ય ખંડને વિષે મંડનરૂપ, રમ્યગ્રામપુર અને દેશે સંયુક્ત શ્રીમંગલ નામે દેશ હતો. તેને વિષે દક્ષિણાવર્ત્ત શંખ સદૃશ મનોવાંછિત દેનારૂં, લક્ષ્મીએ પરિપૂરિત, અને વિશદ વર્ણે ભૃત શંખપુર નામે નગર હતું. જે નગર પ્રાસાદ ધ્વજના મિષથી નિરંતર અંગુલી ઊંચી કરી ઘંટા ઘોષે એ પ્રમાણે નાદ કરતું જે મારી સમાન અન્ય નગર નથી. તે નગરને વિષે શંખ સરખા ઉજ્વળ યશવાળો શંખ નામે રાજા હતો. જે શૂર છતાં પણ સંતાપી ન હતો. સોમ છતાં કલંકિત નહતો. સુપાત્રદાનને વિષે ઉદાર, દ્યુતાદિવ્યસનને વિષે કૃપણ, પરસ્ત્રીથી પરાઙ્મુખ અને સર્વ શત્રુઓને વિષે સન્મુખ હતો. તેને અંતઃપુર અને પ્રધાનાદિ વર્ગે સંયુક્ત રાજ્યપાળતા કેટલોક કાળ નિર્ગમન થયો.

અન્યદા મ્હેલને વિષે બેઠેલા ભૂપતિ પ્રત્યે પ્રતિહારીએ નિવેદન કર્યું કે ગજશ્રેષ્ઠિનો પુત્ર દત્ત આવે છે. પછી રાજાની આજ્ઞાથી પ્રવેશ કરી અદ્‌ભુત ભેટણું મુકી તે રાજાની સમીપે બેઠો. રાજાએ પુછ્યું 'ભો કુમાર ! તું કુશળ છે ? ઘણે દિવસે ક્યાંથી આવ્યો,

દત્ત કહે 'દેવના ચરણ કમળ વિલોકનથી મને કુશળ વર્ત્તે છે. પરંતુ ચિરાગમન કારણ સાંભળો-અમારી વ્યાપારીઓની

એવી રીતિ છે કે પરદેશ ફરી તરૂણ અવસ્થામાં દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવું. કારણ કે કહ્યું છે કે ક્ષુધિત થયેલા મનુષ્યથી વ્યાકરણ ખવાતું નથી, તૃષાતુર માણસથી કાવ્યરસનું પાન થતું નથી, છંદ શાસ્ત્રવડે કોઇના કુળનો ઉદ્ધાર થતો નથી માટે દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવું એ વિના સર્વ કળા નિષ્ફળ છે. તે કારણ માટે હે દેવ! અહીંથી હું દેવશાળપુરે ગયો હતો. ત્યાં પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરી ઘણે કાળે હમણાં અત્રે આવ્યો છું.

રાજા કહે 'અતિ દૂર દેવશાળ પુરે જઇ તેં તારૂં કથન સત્ય કરી બતાવ્યું છે. કહ્યું છે કે–

कोतिभार समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनां।
को विदेशः सुविद्यानां कःपरः प्रियवादिनां॥

સમર્થ પુરૂષને અતિ ભાર શું? વ્યવસાયી પુરૂષને અતિ દૂર શું! સુવિદ્યાવંતને વિદેશ કયો? અને પ્રિયવાદિને શત્રુ કોણ? અર્થાત્ સમર્થ પુરૂષને અત્યંત ભારજ નથી, વ્યવસાયી પુરૂષોને કાંઇ દૂરજ નથી, સુવિદ્યાવંતને કોઇ પરદેશજ નથી અને પ્રિયવાદિને કોઇ શત્રુજ નથી. પરંતુ હે ઉત્તમ! ત્યાં તેં જે જે આશ્ચર્ય જોયાં હોય તે કહે.'

દત્ત કહે 'રાજન્ સાંભળો એ નગરને વિષે અપ્રતિમ દેવમંદિર છે, સપરીવાર મુનીંદ્રો ત્યાં વસે છે અને શ્રાવકો બુદ્ધિમાન્ છે. સર્વત્ર આશ્ચર્યમય એ નગરને વિષે વિશેષ મેં જે જોયું તે આપ પ્રફુલ્લ નયનથી જુવો.' એમ કહી યત્નવડે ગોપવી રાખેલી વિચિત્ર વર્ણ યુક્ત ચિત્રપટ્ટિકા કાઢીને નૃપતિ સમીપે મુકી તેને વિષે અસંખ્ય લાવણ્યવડે જેણે દેવાંગનાઓને હસી

કાઢી છે એવી કન્યા જોઇ તેના નેત્ર, તેનું મુખ, હસ્ત, ચરણ, સ્તન વિગેરે સર્વ અવયવો શોભિતાં જોઇ-આ કોઇ દેવીની મૂર્ત્તિ છે એમ માની રાજાએ પુછ્યું 'આ કઇ દેવીની મૂર્તિ છે? કયા ચિતારાએ ચિતરી છે?'

દત્ત કહે 'હે દેવ! આ માનુષી છે, પરંતુ તમારા સંગમથી દેવી થશે. એમાં કાંઇ ચિતારાની કૃતિ નથી; ફક્ત જોયા પ્રમાણે આલેખ્યું છે.'

રાજા કહે 'આના રૂપને વિષે કાંઇ પણ ન્યૂનતા નથી. ચંદ્રમંડળ સદૃશ પૂર્ણ વદન છે, કેશપાસ શોભિતા છે, ચંચળ ભ્રકુટીવાળાં નેત્ર છે, જાણે હસતા હોય એવા દાંત છે, ચલાયમાન અંગુલીવાળા હસ્તકમળ છે, અને પગ તો જાણે ચાલતા હોય એમ જણાય છે. એ સર્વ પ્રકારે સુશોભિત છે. ચિત્રસ્થિતા એ સર્વથા મારા મનનું હરણ કરે છે.'

દત્ત કહે 'હે દેવ! તેની અંગ શોભા કોઇ જૂદા પ્રકારની છે અને તેની લીલા પણ જૂદાજ પ્રકારની છે. આતો સ્મૃતિમાં આવ્યું તેટલુંજ આલેખ્યું છે.

રાજા કહે 'હે સૌમ્ય! એ કોણ છે? તે કહે.'

દત્ત કહે 'એ મારી બ્હેન છે.'

રાજા કહે 'ત્યારે તેં દેવશાળપુરે કેમ જોઇ?

દત્ત કહે 'તત્વ સાંભળો, દ્રવ્યની ઇચ્છાથી વિવિધ દેશો જોતો હું મ્હોટા સાર્થ સંઘાતે પર્યટન કરતો હતો. એક વખત ઘણા દેશોનું ઉલ્લંઘન કરી વિવિધ પ્રકારના કૌતુક જોતો હું નંદિદેશને વિષે આવેલા દેવશાલપુરથી કેટલેક દૂર એક ભયંકર અરણ્યમાં પહોંચ્યો ત્યાં પ્રૌઢ તુરંગ ઉપર આરૂઢ થઇ સનદ્ધ બદ્ધ સુભ

ટોએ પરિવૃત, ચોર ભિલ્લની શંકાથી આગળ માર્ગ શોધતો હું ચાલતો હતો તેવામાં માર્ગને વિષે સુંદર અંગવાળો, જેની સમીપે મૃત ઘોડો પડ્યો છે એવો કોઈ પુરૂષ જોયો. મેં તેની સમીપે જઇ, કાંઇ જીવિત છે એમ માની તત્કાળ શીતળ જળ છંટાવ્યું. કાંઇ સંજ્ઞાવાળો જણાયો એટલે થોડા શીતળ જળનું પાન કરાવ્યું. જ્યારે બરાબર શુદ્ધિમાં આવ્યો ત્યારે ક્ષુધાર્ત્ત મનુષ્યના ચિત્તને પ્રમોદ કરે એવા મોદક ખવરાવ્યા. પછી મેં પુછ્યું 'તમે કોણ છો? અહીં આવા વિકટ કષ્ટમાં શી રીતે પડ્યા?' તેણે કહ્યું 'અવશ્ય ભાવને વિષે ગ્રહો પણ અનવગ્રહ (પ્રતિકૂળ) છે. તૃણને જેમ પવનની ગતિને અનુસરવું પડે છે તેમ મનુષ્યની કલ્પનાને વિધિની ઇચ્છાને અનુસરવું પડે છે; હું તો દેવશાળપુરથી અશ્વે અપહરણ કરેલો અત્રે આ સ્થિતિમાં આવ્યો છું પરંતુ હે પરોપકારી! તમે ક્યાં જાઓ છો? મેં કહ્યું 'હું દેવશાળપુર તરફજ જવાનો છું માટે ચાલો આપણો બંનેનો એકજ માર્ગ છે. તમે અશ્વરહિત છો માટે મારી સાથે સુખાસનમાં બેસો.

પછી અમે બંને સુખાસનમાં બેસી નાના પ્રકારની વાર્તા કરતા તે વિકટ અરણ્યમાં ચાલ્યા. એમ તે દિવસ તો અમે નિર્ગમન કર્યો. બીજે દિવસે માર્ગે ચાલતા હયના હેષારવે, ગજના ગર્જારવે, અને રથના ચીત્કાર શબ્દે સંયુક્ત મોટી સેનાના સુભટોનો કોલાહલ સંભળાયો. તેથી શંકિત થઇ અમારા સુભટો સાવધ થતા હતા તેવામાં બ્હીશો નહિ બ્હીશો નહિ એમ કહેતો એક સ્વાર અમારી સમીપે આવ્યો અને બોલ્યો 'કોઇ અશ્વે અપહરણ કરેલા પુરૂષને તમે જોયો?' એમ બોલતો

મારી સાથેના પુરૂષને ઓળખી અત્યંત આનંદ પામ્યો. તરતજ સર્વ સૈન્ય તથા વિજયભૂપતિ ત્યાં આવ્યા અને તે પુરૂષ જે તેનો પુત્ર થતો હતો તેને જોઇ હર્ષિત થયા. બંદિજનો ઊંચે સ્વરે બોલવા લાગ્યા કે 'વિજયભૂપતિનો પુત્ર જયસેન કુમાર જય પામો.' તરતજ કુમારે સુખાસનથી ઉતરી પગે ચાલી પિતાને નમસ્કાર કર્યો અને પિતાના પુછવાથી પોતાનો વૃત્તાંત જણાવવા લાગ્યો-'હે તાત! કુશિક્ષિત હયે મને આ વિકટ અરણ્યમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. પછી મેં ઉદ્વેગ પામી લગામ છોડી દીધી એટલે તરત તે અટક્યો. અકાર્યકારીપણાથી જાણે લજ્જા પામતો હોય તેમ તત્કાળ પ્રાણ વિમુક્ત થયો. તે સમયે મને પણ મુર્છા પ્રાપ્ત થઇ. ક્ષુધા અને તૃષાએ પીડિત ત્યાંજ પડયો હતો ત્યાં આ ધર્મબંધુએ આવી મને જીવાડયો' એમ કહી મને દેખાડયો. તે સમયે રાજાએ મને આલિંગન કરી પોતાના જ્યેષ્ટ પુત્રવત્ માન્યો. સાર્થની રક્ષા કરવા સુભટોને મુકી મને પ્રથમ દેવશાલપુરે લઇ ગયા. ત્યાં હું ઘણા દિવસ રહ્યો તે સમયમાં રાજપુરૂષોએ મારૂં મન એટલું હરણ કરી લીધું કે મને માતપિતા અને સ્વદેશ યાદજ ન આવ્યાં. કહ્યું છે કે મહિતલને વિષે એવા વિરલ મનુષ્યો મળે છે કે જેઓ હૃદયમાં જાણે ટાંકણાથી કોતરાઈ ગયા હોય તેમ ક્ષણમાત્ર વિસ્મૃત થતા નથી. તે રાજાને શ્રીદેવી નામે રાણીની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલી જયસેન કુમારની અનુજા-શુભ લક્ષણે સંયુક્ત-એક પુત્રી છે. રૂપે તિલોત્તમા સદૃશ-નયન મનોહારિણી તે કન્યા કલા કલાપે સંયુક્ત હોવાથી નામ અને ગુણે કલાવતી છે. તેને યોગ્ય પતિ શોધ કરતાં પણ ન મળવાથી રાજા રાણી ચિંતાતુર હતાં. કહ્યું છે કે-

या पातुर्जनयंति दीनमुखतां मातुश्च सद्यौवनं,
चिंताब्धिं किल वर्द्धयंति विपुलं यांत्यःपरेषां गृहे;
कांतेनापि विवर्जिता अपसृताः पित्रोर्भृशं दुःखदाः,
पुत्रीणां नयनांबुजन्मसमये माता ततो दीयते.

પુત્રીઓ માતાને દીનમુખવાળી કરે છે, યૌવનને વિષે પ્રાપ્ત થયેલી ચિંતા સમુદ્રને વધારે છે; પરઘરે જાય છે, અને પતિએ વર્જિત અથવા વંધ્યા હોય તો માતાપિતાને દુઃખદાતા થાય છે તેટલા માટેજ પુત્રીના જન્મ સમયે માતા અશ્રુ પાડે છે.

એક દિવસ તેઓએ મને કહ્યું 'રે દત્ત! આ તારી બ્હેનનો વર તું શોધી આપ. કારણ કે તું ઘણા દેશને વિષે પ્રવાસ કરનાર છે અને बहुरत्नावसुंधरा એ વાક્ય પ્રમાણે જગતમાં ઘણા એવા ઉત્તમ પુરૂષો હશે, માટે એ અમારૂં કાર્ય તુંજ કર.' મેં તેમનું વચન અંગીકાર કર્યું અને આ પ્રતિછંદ મેંજ કરી લીધો. પછી તેમની પાસેથી રજા લઈ ત્યાંથી પ્રયાણ કરી કાલે અત્રે આવ્યો છું. મેં વિચાર કર્યો કે આ કન્યા દેવને યોગ્ય છે. અથવા પોતાના સ્વામીને મુકી રત્ન બીજાને કોણ અર્પણ કરે? એમ ધારી અત્રે આવી આ પ્રતિછંદ આપની સમીપે મુકયોછે, હવે જેમ આપને યોગ્ય લાગે તેમ કરો.'

એમ કહી દત્ત અટકયો. તે સમયે રાજાને હાસ્યદિશતના આવ્યાથી વિસ્મય અને ચિત્રના રૂપને વિષે રક્ત જોઈ ધીષન નામે મંત્રી બોલ્યો—

एषा न्यपतकलंकचंद्रवदना निस्वरै पमेक्षणा,
रक्ताशोकसुपल्लवारुणकरा मांगपनोरापगाः

देवं देवकुमार मारमहसं मुक्त्वाच कस्योचिता,

हंसो हंसवरं विहाय कलयेदंकं च काकस्य किं.

આ સ્ત્રી કલંક રહિત ચંદ્ર જેવા વદનવાળી છે, વિકસ્વર થયેલા કમળ જેવા નેત્રવાળી છે, રકત અશોકના પલ્લવ સમાન રાતા હસ્તવાળી છે અને લાવણ્ય જળની નદિ રૂપ છે. તે દેવકુમાર સરખા તેજવંત દેવને મુકી અન્ય કોને ઊચિત હોય ! શું હંસી ઉત્તમ હંસને છોડી કાગડાના અંકને શોભાવે ? પછી મતિસાગર નામે મંત્રી બોલ્યો–' રે દત્ત ! તું અમારાથી પણ અધિક થયો; કારણ કે અમે તો અહીં રહી સ્વામીનું કાર્ય કરીએ છીએ પરંતુ તેં તો પરસ્થાને જઇ સ્વામી કાર્ય કર્યું. '

સુબુદ્ધિ નામે મંત્રી બોલ્યો—' જે અન્યાર્થનો નાશ કરી પોતાનો અર્થ સાધે તે અધમ કહેવાય, પોતાનો અને પરનો એમ બંનેનો અર્થ સાધે તે મધ્યમ કહેવાય, પરંતુ જેઓ પરાર્થ કરવાને વિષેજ તત્પર હોય તે તો ઉત્તમ પુરૂષ ગણાય છે. '

તે વારે સુમતી મંત્રી બોલ્યો—જે પરાર્થ કરવાનો પ્રારંભ કરે છે તે ધન્ય છે પરંતુ જેઓ પ્રારંભ કરી તેનો નિર્વાહ કરે છે તે. વિશેષ પ્રકારે ધન્ય છે. કારણ કે કહ્યું છે કે—

प्रारभ्यतेन खलुविघ्नभयेन नीचैः

प्रारभ्य विघ्नविहता विरमंति मध्याः

विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः

प्रारब्ध मुत्तमजनान परित्यजंति

નીચ પુરૂષો વિઘ્નના ભયથી કોઇ પણ કાર્યનો પ્રારંભ કરતા નથી, મધ્યમ પુરૂષો પ્રારંભ કરેલા કાર્યને વિઘ્ન આવ્યાં

થી છોડી દે છે, પરંતુ ઉત્તમ પુરૂષો વારંવાર વિઘ્નથી હણાયા છતાં પણ પ્રારંભ કરેલા કાર્યનો ત્યાગ કરતા નથી.

એ પ્રમાણે તે મંત્રીશ્વરોનો વાર્ત્તાલાપ સાંભળી દત્ત હસીને બોલ્યો—

'ચોરનાં પગલાં દેખાડે તે પ્રાહરિક' એ કહેવત તમે સત્ય કરો છો. એ પ્રમાણે સભ્ય પુરૂષોને અમૃત સમાન મિષ્ટ ગોષ્ટિ કરતા મધ્યાન્હ થયો. તે સમયે કાળ નિવેદિ પુરૂષ બોલ્યો—

आक्रामत्युल्लसत्तेजाः सूरोयं जनमस्तके,
तिव्रतेजस्विनां लोके किमसाध्यं भवसहो ॥ १ ॥
सूवर्णाढ्या च शृंगारोल्लासिनो कमलेक्षणा,
सानंदा दयिता लक्ष्मीर्लभ्यते देवपूजया. ॥ २ ॥

ઉલ્લસાયમાન તેજવાળો આ સૂર્ય મનુષ્યના મસ્તક ઉપર આક્રમણ કરે છે. તિવ્ર તેજસ્વીને લોકને વિષે શું અસાધ્ય હોય? અર્થાત્ તેવાને કાંઈ અસાધ્ય નથી. સુવર્ણે સંયુક્ત–શૃંગારથી ઉલ્લસાયમાન થતી–કમલેક્ષણા–આનંદ પ્રાપ્ત કરાવનારી–દયિતા–લક્ષ્મી–દેવ પૂજાથી પમાય છે.

તે સાંભળી ભૂપતિ સભા વિસર્જન કરી–સ્નાન કરી જિન પૂજાને વિષે તત્પર થયો. પછી ભોજન કરી શય્યાને વિષે આળોટતો પ્રિયાની પ્રાપ્તિનો વિચાર કરવા લાગ્યો, તે બોલ્યો 'હે વિધિ! તને ધન્ય છે કે જેણે દેવાંગનાને પણ રૂપ શ્લાઘએ પરાભવ કરનારી એ સુલોચના બનાવી; પરંતુ હવે આકાશગતિને વિષે તત્પર થાઉં એવી પાંખો આપ, જેથી હમણાંજ તે ચંદ્રવદનાનું મુખાવલોકન કરૂં. એવી કઈ રાત્રી અથવા કયો દિવસ અમૃત સમાન થશે કે જેને વિષે દુર્લભ એવી તે સુલોચનાને પુણ્યાનુ

યોગથી હું પ્રાપ્ત કરીશ.' એમ ચિંતાના સંકલ્પરૂપ કલ્લોલથી વ્યાકુલ થયેલા હૃદયે કેટલોએક કાળ અતિક્રમણ કરી સભા મંડપને વિષે આવ્યો. ત્યાં સેવાર્થે આવેલા અમાત્યોની વાતથી સંતોષ પામી તે દિવસ તથા રજની નિર્ગમન કરી. બીજે દિવસે પ્રભાતે અમાત્ય અને સામંતોએ પરિવૃત રાજા બેઠો છે તેવામાં કોઈ પુરૂષે દોડતા આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી સ્વામિન્ સીમ સામંતોએ નમ્રતાપૂર્વક કહાવ્યું છે કે રથ, અશ્વ, હસ્તિ અને સુભટોથી આકુળ કોઈ મહત્ સૈન્ય આપણા નગર તરફ આવે છે જેના કોલાહલથી વનવાસી પશુઓ ત્રાસ પામી ગયા છે.'

તે સાંભળી ક્રોધથી જેના હોઠ પ્રકંપિત છે, ભૃકુટી જેની ભીષણ છે, અને રણકેલી જેને પ્રિય છે એવો તે રાજા બોલ્યો 'ભો ભો સેવકો! ઢક્કા વજડાવો; સામંતો સજજ થાઓ અને રણને વિષે ખેલવા ચાલો.' રાજાની આજ્ઞા શ્રવણ કરી સર્વે સુભટો વિવિધ પ્રકારના આયુધે સંયુક્ત થઈ ગજ, અશ્વ કે રથ તૈયાર કરવા લાગ્યા. નગર લોકો પણ શંકિત થઈ માંહોમાંહે પૂછવા લાગ્યા અને આખી નગરને વિષે કોલાહલ થઈ રહ્યો. તે સમયે દત્તે રાજા સન્મુખ આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી 'સ્વામિન્ અકાળે આ શું સમારંભ કર્યો છે? હે નૃપરત્ન! જે કન્યારત્ન ચિત્રને વિષે જોવાથી આપના હૃદયમાં નિશ્ચળ છે તે સ્વયંવર વરવાને આવે છે. જે સકલ કળાનો પાર પામ્યો છે, પ્રકૃતિએ જે ઉદાર છે અને જેનું સ્ફાર પરાક્રમ છે તે જયકુમાર સૈન્ય સાથે તેને લઈ અત્રે આવ્યો છે.' આ સમાચારથી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને સુવર્ણની રસના તથા દેહાભરણ ભેટ આપી બોલ્યો 'ભો દત્ત! આ દુર્ઘટ કાર્ય તેં જ કર્યું?

દત્ત કહે 'સ્વામિન્ દેવ.'

તે સમયે મતિસાગર મંત્રીએ કહ્યું 'રાજન! દત્ત પ્રૌઢ અનુભવવાન છે. કાર્ય નિર્માણને વિષે ઉદાર અને વાકયાડંબરે કૃપણ છે. કહ્યું છે કે જે મેઘ અત્યંત વરસે છે તે મૃદુ અને મધુર ગાજે છે પરંતુ રિક્ત હોય તે ઘણોજ ગર્જારવ કરે છે. અસાર પદાર્થને વિષે પ્રાયે મહાન્ આડંબર હોય છે કારણ કે જેવો ધ્વનિ કાંસાથી થાય છે તેવો સુવર્ણથી થતો નથી. પોતાના સ્વામી પાસે પ્રિય આલાપ કરનાર સેવક અધમ અને પરોક્ષે રહી સ્વામીના ગુણગ્રાહી હોય છે તે ઉત્તમ સેવક ગણાય છે. દત્ત ગંભીરપણાથી કાંઈ બોલતો નથી પણ મને એમ સંભવ થાય છે કે એણે આપના ગુણની સ્તુતિ કરી એ કન્યાને આપના ઉપર પ્રીતિવાળી કરી અને પછી તેના પિતાએ કુમાર સાથે મોકલેલી તેને લઇને અત્રે આવ્યો. સ્વામીને વિજ્ઞાપના કરવા માટે એ ત્વરિત ગતિથી પૂર્વે આવ્યો હશે.'

દત્ત કહે 'મંત્રી મતિસાગર તમે યથાર્થ સાગરજ છો, કારણ કે જે પરોક્ષે પ્રવૃત્ત છે તે પ્રત્યક્ષ જોયા બરાબર કહો છો.'

રાજા કહે 'દત્ત ગંભીર મનવાળો છે અને મતિસાગર તમે બુદ્ધિમાન છો. હવે સમયને ઉચિત હોય તે પ્રમાણે કરો, સૈન્ય સામગ્રીનું નિવારણ કરો, હાટની શ્રેણીઓ રંગાવો, તોરણો બંધાવો અને ધીધન પ્રધાનને જયકુમાર પાસે મોકલી તેનો પ્રવેશ મહોત્સવ કરાવો; ગજ અને અશ્વોને માટે ઘાસ તૈયાર રખાવો અને ઉતારાની સોઈ કરો.' રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે મંત્રીશ્વરોએ પોતાનું સર્વ કાર્ય બજાવી જયસેન કુમાર અને તેના પરિવારનું એવું સન્માન કર્યું કે તેથી તેઓ અત્યંત ખુશી થયા

અને બંદિજનોએ તો ઉંચે સ્વરે શંખ નૃપતિની પ્રશંસા કરવા માંડી. સર્વે સજ્જ કરેલી સામગ્રીથી ચિત્તને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે એવા પ્રાસાદને વિષે જયસેન કુમારને ઉતારો આપ્યો. ત્યાં મજ્જન, સ્નાન અને ભોજન કરી ગીત નાટકાદિવડે સુખ સમાધીમાં તે દિવસ અને રાત્રી નિર્ગમન કર્યાં. બીજે દિવસે પોતાના મંત્રી અને સામંતોએ પરિવૃત્ત કુમાર રાજ્ય સભામાં ગયો. ત્યાં અમુલ્ય ભેટ મૂકીને શંખ નૃપતિના ચરણ કમળને વિષે મસ્તક નમાવ્યું. રાજાએ પણ સ્નેહપૂર્વક આલિંગન કરી ઉર્ધ્વ આસને બેસાર્યો.

પછી કુમારનો મહામતિ મંત્રી રાજાની સન્મુખ થઈ બોલ્યો 'સ્વામિન્! તમારા ઉજ્વલ ગુણોવડે અમારા ભૂપતિનું મનરંજન થયું છે. દત્ત ચિતારાએ જીભરૂપી કુચાથી બહુ વર્ણવડે અમારા પ્રભુના ચિત્ત પટને વિષે તમારૂં સ્વરૂપ આલેખ્યું છે તેથી તેમનો આપની ઉપરે દૂર રહ્યા છતાં પણ અસ્થિમજ્જા સદૃશ રાગ વર્ત્તે છે. વધારે શું કહીએ પણ એ રાગને અનુસરી પોતાના પ્રાણ થકી પણ પ્રિય એવી આ કન્યાને આપના પ્રત્યે આપવા મોકલી છે. ઘણા રાજપુત્રોએ માગણી કર્યા છતાં તે પણ આપની ઉપર સ્નેહવતી છે, માટે સારો દીવસ જોવરાવી એનું પાણિગ્રહણ કરવું એ આપને ઉચિત છે. દાન માનાદિએ એનું એવી રીતે સન્માન કરવું આપને ઘટિત છે કે જેથી તે પોતાના માતા પિતાને ભૂલિ જાય.'

તે સાંભળી શંખ સરખા મધુર સ્વરવાળો શંખ ભૂપતિ બોલ્યો. દૂર રહેલો, ગુણહીન અને વયે બાળ સરખો જે હું તેને વિષે વિજય ભુપતિ આવા પ્રકારનો સ્નેહ ધરાવે છે તે એમની અપૂર્વ સૌજન્યતા બતાવે છે. કહ્યું છે કે

मनसि वचसि काये पुण्य पीयुष मग्ना,
त्रिभुवनजनमुपकार श्रेणिभिः प्रीणयंतः
परगुणपरमाणून् पर्वत्तीकृत्य नित्यं
निज हृदि विकसंतः संति संतः कियंतः

મન વચન અને કાયાને વિષે પુણ્યામૃતવડે મગ્ન, ત્રણ ભુવનના પ્રાણીને ઉપકારની શ્રેણીથી ખુશી કરનારા અને લેશ માત્ર પરગુણને પર્વત સમાન ગણીને પોતાનું હૃદય વિકસ્વર કરનારા-એવા સંત પુરૂપો કોઈકજ હોય છે.

હું પણ નિષ્કપટ સ્નેહ ધારણ કરનાર તે મહીપતિનું વચન પોતાના પિતાની પેઠે અન્યથા નહિ કરૂં. કુલીન, સ્વરૂપવાન, અને કલ્પવલ્લી સદૃશ ફલદાયિ કન્યાનો સ્વીકાર કરવાને કોણ ડાહ્યા પુરૂષ વિલંબ કરે.'

તે સમયે જયકુમાર સભાને વિષે આવેલ દત્ત તરફ હસીને બોલ્યો. હે બંધુ! આજ મને તમારા વચનની વિશેષ પ્રતીત થઈ. અમૃત તુલ્ય વાગ્વિલાસવાળા આ નૃપતિને વિષે દાક્ષિણ્ય અને વિનયને ઉચિત સર્વે અપૂર્વ ગુણો છે પરંતુ તે પોતાના ગુણે કરીને સંતુષ્ટ નથી જેથી અપર મનુષ્યના ગુણ સમુહને ગ્રહણ કરે છે. અથવા મહાનુભાવ પુરૂપો સ્વભાવે એવાજ હોય છે. એમનું અવલોકન કરવાથી આજ મારાં લોચન સફળ થયાં અને એમની વાણી શ્રવણ કરવાથી હું કૃતાર્થ થયો.'

એ પ્રમાણે ગોષ્ટી કરી, લગ્ન દિવસ નિરધારી સર્વે પોતાને ઉતારે ગયા. એમ નિરંતર અમૃત સમાન ગોષ્ટી કરનાર તેઓએ કેટલાએક દિવસ ત્યાંજ નિર્ગમન કર્યા એટલે લગ્ન દિવસ પણ

હસે ! આ જોવાથી મારાં નેત્ર અમૃતથી સીંચાય છે. એ દે ખવાથી હમણાં મેં જાણે એનેજ જોયા; હે સખિ ! એને આ લિંગન કરવાથી જાણે મેં એમનેજ આલિંગન કર્યું !' સખીએ કહ્યું; સ્વામિનિ ! જેવો તેનો તમારે વિષે સ્નેહ છે તેવો બીજા ઉપર નથી તેથી તમને એમ લાગે એમાં શું આશ્ચર્ય ?'

એ સમયે કલાવતીના આવાસ પ્રત્યે આવતો રાજા આવા પ્રકારના હાસ્ય શબ્દો સાંભળી ગવાક્ષમાં ઉભો રહ્યો; અંગદયુગલ જોઈ ઉલ્લાસ પામી કોઈના પણ નામ વગરના તેણીએ બોલેલા વચનોથી શંકિત થયો; અને જાણે ક્રોધરૂપી સર્પે ડસ્યો હોય તેમ મનમાં વિચારવા લાગ્યો–આના હૃદયને વિષે આનંદ પમાડનાર કોઈ અન્ય પુરૂષ વર્તે છે. એણે મને કપટ પાટવે કરી વશ કર્યો છે. શું એના પ્રિયને મારૂં ! અથવા એને પોતાનેજ હણું અહો હત્યાનુકારિણી કઈ દુતિએ આ કુયોગ કરાવ્યો !' એમ વિચારી ક્રોધથી આકુળ થયેલો રાજા ત્યાંથી પાછો ફરી પોતાના આવાસ પ્રત્યે ગયો. ત્યાં શેષ દિવસ નિર્ગમન કરી સૂર્ય અસ્ત થયો ત્યારે શૌકરિકની સ્ત્રીને ગુપ્ત રીતે બોલાવી પોતાની મતિ કલ્પના પ્રમાણે હુકમ કર્યો, અને તેણીના ગયા પછી કોઈ નિઃકરૂણ નામના ભટ્ટને બોલાવી પ્રત્યૂષ સમયે રાણીને દૂરના કોઈ વનમાં મુકી આવવા કહ્યું.

પ્રાતઃકાળે રથને અશ્વ જોડી તે સુભટ દેવી પાસે આવી બોલ્યો–'રાજા વનને વિષે ક્રીડા કરવા જાય છે, ત્યાં તમને તત્કાળ બોલાવે છે; માટે આપ જલદી રથમાં બેસો' તે સાંભળી પતિની આજ્ઞાને આધિન રાણી તરતજ રથ ઉપર બેઠી અને તેણે ઘોડા ચલાવ્યા. થોડે દૂર રથ ચાલ્યો એટલે તેણીએ પુછ્યું ' પ્રાણ

પ્રિય ક્યાં છે?' તે બોલ્યો 'આગળ દૂર છે.' એમ કરતાં સૂર્યોદયનો સમય થઈ આવ્યો, દિશાઓ સર્વ પ્રસન્ન થઈ ત્યારે પુન: રાણી ચારે તરફ જોઈ બોલી 'અહીં કોઈ સ્થળે સ્વામીનાથ દેખાતા નથી, ઉદ્યાન જણાતું નથી, ચાકરોનો રવ જણાતો નથી, અને વાજિત્રના ઘોષ સંભળાતા નથી. શું આ અરણ્ય છે? ઈંદ્રજાળ છે? શું મને મતિમોહ અથવા દ્રગભ્રમ થયો? હે વત્સ! મને અબલાને શા માટે ઠગે છે? સાચું બોલ મને ક્યાં લઈ જાય છે? પ્રાણનાથ વિના હું કેમ રહી શકીશ?'

રાણીનાં એવાં વચનથી નિ:કરૂણના હૃદયને વિષે કરૂણા થઈ અને રથથી નીચે ઉતરી ગદ્દગદ સ્વરે બોલ્યો 'હે દૈવ! તને ધિક્કાર છે! દેવી! હું પાપી છું! મારૂં નિ:કરૂણ નામ સત્ય છે, કારણ કે દૈવે મને આવા કાર્યને વિષે જોડ્યોછે. દેવિ! સેવા કરી ઉપાર્જન કરેલા દ્રવ્યથી જે માણસ નિરંતર પોતાનું જીવિતવ્ય ચલાવે છે તેને ધિક્કાર છે; એવા મનુષ્યો જગતને વિષે જન્મ પામી ન જનમ્યા બરાબર છે. કારણ કે દુર્ભર ઉદર ભરવાને અર્થે પિતાની સાથે યુદ્ધ કરે છે, બાંધવને હણે છે, અને દુર્ઘટ કાર્યને વિષે પ્રવર્ત્તે છે. પટુ ચાટુતા કરનાર સેવક શ્વાન તુલ્ય ગણાય છે. દેવિ! મારે પણ પરસ્વાધીનપણે આવું અકાર્ય કરવાનો વખત આવ્યો છે. તમે રથથી નીચે ઉતરો અને આ શાલ વૃક્ષની છાયા નીચે બેસો. વધારે કહેવાને હું શક્તિમાન નથી. રાજાની આજ્ઞા એવીજ વર્તે છે.'

તેનાં તેવાં વચન સાંભળવાથી તત્વને જાણનારી કલાવતી રથથી નીચે ઉતરી મુર્છા પામી અને તે સુભટ પણ રૂદન કરતો રથ હાંકી નગર તરફ ગયો. થોડી વારે જેવી કલાવતી સ

ચેતન થઈ રૂદન કરે છે તેવામાં રાજાએ મોકલેલી - ક્રોધે ભયંકર દેખાતી-રાક્ષસીની પેઠે હાથમાં કૃતિકા ધારણ કરેલી-ચાંડાલીએ આવી કહ્યું-'રે પાપિષ્ટે! દુષ્ટચેષ્ટિત સંપદા ભોગવવાને તત્પર થઈ? તું જાણતી નથી કે તેથી રાજા પણ પ્રતિકુળ થયો છે. એવા સ્નેહવંત રાજાને ઠગી તું અન્ય ઉપર આસક્ત થઈ માટે તે કર્મનું ફળ તું ભોગવ' એમ કહી આભૂષણે સહીત તેના બે હસ્ત છેદી નાંખ્યા.

હા તાત! હા માત! એમ બોલતી કલાવતી તરતજ મુર્છા પામી ભૂમિ ઉપર પડી. કેટલીએક વારે શીત પવનના યોગથી સચેતન થઈ ત્યારે અત્યંત વિલાપ કરતી બોલવા લાગી 'હે દૈવ તું શા માટે મારા ઉપર કોપાયમાન થયો? અરેરે મેં એવાં શાં પાપ કર્યાં હશે જેથી મારે આવાં ફલ ભોગવવાં પડે છે? હે આર્યપુત્ર! હે વિજ્ઞ! તમે આવું સાહસ કર્યું તે યુક્ત કર્યું હશે, કારણ કે તમારા અંતઃકરણમાં ઉત્પન્ન થયેલી શંકા શલ્યવત્ અનુતાપ કરતી હશે. અગર જો કે મેં તો કાંઈ પણ અપરાધ કર્યો નથી પરંતુ કોઈ ખલ પુરૂષે તમને શું કહ્યું હશે તે હું જાણતી નથી. હે સ્વામીનાથ! હું મારા શીલને કલંકિત કરૂં એવી સ્વપ્ને પણ શ્રદ્ધા ન રાખો. મારી સર્વ ઋદ્ધિનો નાશ થાઓ, મારા દેહનો અંત આવો. મારૂં સર્વસ્વ લુંટાઈ જાઓ પણ હું શીયલવ્રત ખંડિત ન કરૂં. ક્ષણરક્તા સ્ત્રીઓ વિરક્ત થાય પણ સતપુરૂષે અંગીકાર કરેલી નિશ્ચળ હોય એ લોકોદ્‌ઘોષણા તમે વિપરીત કરી, હે પ્રિય! તે પ્રેમપ્રતિપત્તિ-તે મધુરાલાપની પદ્ધતિ તમે એકદમ કેમ વિસ્મૃત થયા? હે તાત! હે માત! હે ભ્રાત! તમારા પ્રાણથી પણ વલ્લભ હું અત્રે મૃત પ્રાય પડી છું

તેનું કેમ રક્ષણ કરતા નથી! હું અશરણ અવસ્થામાં પડેલી વ્યથાતુરા શું કરૂં? એમ દુઃખથી વિલાપ કરતાં ઉદરને વિષે વ્યથા ઉત્પન્ન થઈ તેથી પ્રસુતિ સમય જાણી-લજ્જા પામી-નજીક આવેલી નદીના તીર ઉપર રહેલ ઝાડની ઘટાના મધ્ય ભાગમાં ગઈ. ત્યાં મહાકષ્ટે દેવકુમાર સદૃશ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

આહા! કર્મની કેવી ગતિ છે? જેનું વચન નીકળે ત્યાં હજારો માણસો ખમા ખમા કરનારા તૈયાર હોય, જેના પ્રસવ સમયે પ્રસુતિ ક્રિયા કરવાને સેંકડો દાઇઓ હાજર હોય, જે રાજ્ય મ્હેલને વિષે સુખ શય્યાને વિષે શયન કરનારી તેણીને આવે સમયે વનમાં-ઝાડની ઘટામાં-જમીન ઉપર-એકલાં નિરાધાર અવસ્થામાં આ ક્રિયા બને એ કેવી વિચિત્રતા! કર્મ કરે તે કોઈ ન કરે! કર્મ મનુષ્યને ન હોય ત્યાં લઇ જાય છે અને ન બને તેવા કાર્યોમાં પ્રવૃત કરે છે.

પોતાને હસ્ત નથી જેથી બાળકને લઇ લે, તેથી પગ પાસે પડેલા બાળકને જોઇ તે હર્ષ અને સોક ધારણ કરતી બોલી "હે બાળ! તું ભલે જન્મ્યો! તું દીર્ઘાયુ-સુખી-થશે! અભાગ્યના ઉદયથી અત્રે હું બીજી તો શું વધામણી કરૂં? એમ બોલતી રોઈ પડી. આંખમાં આંસુ ભરાઈ ગયાં-તમસ આવી મુર્છાતુર થઈ ગઈ. આહા! જે બાળકના જન્મ સમયે અનેક પ્રકારના વાજિત્રો વાગે, હજારો વધામણીઓ થાય, અને સેંકડો માણસના હૃદયમાં આનંદ વર્તે તે બાળકને વગડામાં-જંગલમાં કોઇ ભોંય ઉપરથી લઈ લેનાર પણ મળે નહીં! આવો દેખાવ જોઇ કઇ માતાનું હૃદય ફાટી ન જાય! કોણ મનુષ્ય આવા બનાવથી દિલગીર ન થાય!

થોડી વારે મુર્છા પામેલી કલાવતી શુદ્ધિમાં આવી ત્યારે તડફડતો બાળ આળોટતો નદીના તીર પાસે ગયેલો જાણી અત્યંત કષ્ટે ત્યાંથી ખસી પગવડે તેને પકડી રાખી બોલી હે નદીમાતા! દીન થયેલી હું તારે આશ્રયે આવીને બેઠી છું. શરણાગત ઉપર કૃપાવતિ તું મારા પુત્રનું હરણ ન કર! હે દેવિ! હે જ્ઞાન લોચને! જો લેશ માત્ર પણ મારા શીયલ વ્રતને મેં કલંકિત કર્યું ન હોય તો આ મારા બાળકનું પાલન થાય એવો ઉપાય કર! એમ દીન સ્વરે રૂદન કરતી કલાવતી ઉપર શિયળના પ્રભાવથી નદીની અધિષ્ઠાતા દેવી પ્રસન્ન થઇ અને તત્કાળ પ્રગટ થઇ તેની બાહુલતા ભવ્યતર કરી અદૃશ થઇ.

આ બનાવથી કલાવતી જાણે અમૃતથી સીંચાઇ હોય તેમ અપુર્વ સુખ અનુભવવા લાગી. હસ્તવડે બાળકને ગ્રહણ કરી પોતાના ઉત્સંગમાં સ્થાપ્યો; અને દેવીની સ્તુતિ કરવા લાગી.

जय देवि चिरं भद्रं तुभ्यं निश्छद्मवत्सले,
दुःखदीना ह्यनाथाहं त्वया स्वामिनि जीविता.
इद्दगापन्निमग्नाया जीवितव्येन किं मम,
किं तु बालं लसद्भालं नेशे मोक्तुं निराश्रयं.

હે દેવિ! તું જયવંત થા! હે નિઃછદ્મ વત્સલે! તારૂં ચિર કાળ પર્યંત કલ્યાણ થાઓ! હે સ્વામિનિ દુઃખથી દીન થયેલી અને અનાથ એવી મને તમે જીવાડી. આવી આપત્તિને વિષે પડેલી હું તેને જીવિતવ્યે કરીને શું? પરંતુ તેજસ્વી ભાલવાળા નિરાશ્રય આ બાળને મુકવા હું સમર્થ ન હોતી.

વળી બાલકની સામુ જોઈ રૂદન કરતી બોલી 'પુત્રની ઉત્પત્તિ રાજાના નગરને વિષે મહાનોત્સવ કર્તા થાત પરંતુ વિધિની

વિચિત્રતાને ધિક્કાર છે. જો આમ હતું તો મને શા માટે આ સ્થિતિ સુધી પહોંચાડી? પરંતુ એમાં વિધિનો શું દોષ ગણવો? એ તો મારા કર્મનોજ દોષ છે. જો પૂર્વે હું શીયલવ્રત ધારણ કરી સાધ્વી થઈ હોત તો ભવ સંબંધી આવો પરાભવ સહન કરવો ન પડત' એમ જુદા જુદા પ્રકારની કલ્પના કરી રૂદન કરતી તે વનપશુઓને પણ રૂદન કરાવવા લાગી. એવામાં કોઈ તાપસ એ રસ્તેથી નીકળ્યો. તે તેણીને જોઈ વિચારવા લાગ્યો કે શું આ સ્વર્ગ સુરી છે? શું વિદ્યાધરી છે? શું વન દેવીછે? શું કિન્નરી છે? શું નગાંગના છે? અથવા નૃપાંગના છે? એમ વિચારી તેણીને મનુષ્ય જાણી-દયા આણી-પોતાના તપોવનમાં કુલપતિ સમીપે લઈ ગયો. કલાવતીએ કુલપતિ સમીપે જઈ નમસ્કાર કર્યો એટલે તેમણે કુશલ વર્તમાન પુછયા તેથી દુઃખનું સ્મરણ કરીને રૂદન કરવા લાગી. તેણીને એ પ્રમાણે રૂદન કરતી જોઈ આ કોઈ દુઃખાર્ત્ત છે એમ વિચારી કુલપતિએ અમૃત સદૃશ મધુર વાણીએ તેને આશ્વાસિત કરી અને બોલ્યો 'હે વત્સે! સુખ દુઃખ એ પુણ્ય પાપ રૂપી વૃક્ષોનાં ફળ છે અને તે પોતેજ ઉત્પન્ન કરેલાં છે સત્ મનુષ્યે તેને વિષે ખેદ હર્ષ ન કરવો. લક્ષણે યુક્ત તારૂં શરીર, ગંભીર વાણિ, સુંદર નેત્રો એ વિગેરેથી તારે વિષે કુલીનતાની સંભાવના થાય છે. હે પુત્રી! તારૂં કલ્યાણ થશે! માટે અહીં તાપસીઓની સાથે રહી ધૈર્ય અવલંબન કરી આ બાળકનું પાલન કર. કહ્યું છે કે 'जीवन् भद्रं लभते' જીવતો મનુષ્ય કલ્યાણને પામે છે.' એ પ્રમાણે કુલપતિના વચનથી જીવિતાશા પ્રાપ્ત થયેલી કલાવતીએ તેનું વચન માન્ય કર્યું એટલે ગુરૂએ તેણીને તાપસીઓને સોંપી,

અહીં ચંડાલણીએ અંગદ યુગલે સહીત હસ્ત રાજાને દેખાડયા; તેની ઉપર જયસેન કુમારનું નામ જોઈ ખેદ સાથે શંકિત થયો. નિશ્ચય કરવાને ચટપટી થઈ. તરતજ ગજ શ્રેષ્ઠિને બોલાવીને પુછ્યું કે 'દેવશાલપુરથી હમણાં કોઈ આવ્યું છે!' તેણે કહ્યું 'હાજી. દેવીને તેડવા માટે રાજપુરૂષો આવેલા છે અને તેઓ મારે ઘેર ઉતર્યા છે. પ્રસ્તાવના અભાવથી તેઓ આપનુ દર્શન નથી કરી શકયા.'

એથી વળી વધારે ચિંતા થઈ. તત્કાળ તેઓને બોલાવ્યા અને પુછ્યું કે 'સુંદર આકારવાળા અને અમૂલ્ય મણિવડે નિર્મિત અંગદ યુગલ તમે લાવ્યા છો!' તેઓએ કહ્યું 'જયસેન કુમારે પ્રેમપૂર્વક દેવને અર્પણ કરવાને માટે અમને આપ્યા હતા, પરંતુ દેવની પાસે અમે આવી શકયા નહિ તેથી તે દેવીને અમે આપ્યા છે.' તેઓના એમ બોલવા સાથેજ રાજા મુર્છા પામી આસન ઉપરથી નીચે પડયો.

રાજાને અકાળ મુર્છા પ્રાપ્ત થવાથી મંત્રી વિગેરે હાહાકાર પામ્યા, અને શીત વસ્તુના ઉપચારથી સચેતન કરવા લાગ્યા, જ્યારે મુર્છાથી વિમુક્ત થયો ત્યારે રાજા ચિત્તને વિષે વિચારવા લાગ્યો 'અહો જુઓ મારૂં અવિવિક્ષત્વ! જુઓ મારૂં અજ્ઞાન ઝૃંભિત્વ! જુઓ ઉત્સુક કારિતા! જુઓ નિર્ભાગ્ય મૌલિતા! જુઓ નિર્દય ચિત્તત્વ! જુઓ કુરબુદ્ધિ! જુઓ કૃતઘ્ન કારિત્વ! જુઓ કર્મ ચંડાલતા! સ્થિર પ્રીતિવાળા મિત્ર અને ભાર્યાદિ સંપત્તિને હું અયોગ્ય છું. એમ વિચારી પુન: મુર્છા પામ્યો અને તેવીજ રીતે મંત્રીશ્વરો સજ્જ કરી પુછવા લાગ્યા 'હે સ્વામિન! અકાળે આપને આટલી વ્યાકુળતા થવાનું શું કારણ છે?

રાજાએ કહ્યું 'હે અમાત્યો? પૂર્વે હું નામે શંખ હતો, હવે અ ર્થથી પણ શંખ થયો. બ્હાર વિશદ અને મૃદુ વાણીવાળો પણ અંતઃકરણમાં કુટિલ ઠર્યો. વિજય ભૂપતિના હિતને, જયસેન કુમારની વયસ્યતાને, કલાવતીના પ્રેમ સ્થૈર્યને અને કુળની નિર્મલતાને મેં-મલીન કરી-કાદવમાં નાંખી! પોતાનીજ સંતતિનો મેં છેદ કર્યો! હાહા નજીક પ્રસવકાળવાળી રાણીને મેં મૃત્યુ પમાડી! હે પ્રધાનો! પાપના સંતાપથી તપ્ત થયેલો હું આત્મા શ્રારણ કરવાને શક્તિમાન્ નથી માટે તત્કાળ ઇંધનવડે અગ્નિ તૈયાર કરાવો જેથી હું તેનું શરણ કરૂં.

રાજાની એવી વિષમ વાચા શ્રવણ કરી સર્વે પરિકર વર્ગ એક બીજાના મુખ સામુ જોવા લાગ્યા, અને વ્યાકુળ થઇ વિલાપ કરવા લાગ્યા. અંતઃપૂરની સ્ત્રીઓ એ વૃત્તાંત જાણી અમારા શૃંગારરૂપ દેવી ક્યાં ગઇ! હે આર્યપુત્ર તમે નિર્દય થયા! શામાટે આવું અસમંજસ કાર્ય કર્યું! એમ બોલતી રૂદન કરવા લાગી. નગરમાં ચોતરફ એ સમાચાર પ્રસરી ગયા. હે વિધિ! આ શું વિષમ કાર્ય કર્યું? એમ બોલતા નરનારીના સમૂહ સ્થળે સ્થળે રૂદન કરવા લાગ્યા. શોકાક્રાંત થયેલા નગર જનોએ થોડું ઘણું ભોજન કરેલું વમન કર્યું. ખાવું પીવું ત્યાગ કર્યું. તે દિવસે બાળકોએ પણ સ્તનપાન કર્યું નહિ. એમ સર્વ નગર શોકમય થઇ ગયું.

અખિલ નગરને શોકાકુળ જોઇ દ્વિગુણ દુઃખને પામતો રાજા બોલ્યો 'ભો પ્રધાનો! અત્યંત વેદનાથી વ્યાકુળ થયેલ મને શા માટે વિલંબ કરાવો છો. 'તે સમયે મંત્રી, સામંત અને નગરના શિષ્ટજનો રાજા સમીપે આ [illegible] હે ક્ષિતીશ્વર! ક્ષત ઉપર ક્ષારનું ક્ષ [illegible] ! હે

રો એક મોટો દોષ થયો. હવે બીજો જે દોષ કરવા આપ ત ત્પર થયા છો, તે દાઝયા ઉપર ડામ જેવું છે. બીકણ જનો ભ યભીત થઈ ધીર પુરૂષોને શરણે જાય છે પરંતુ ધીરપુરૂષોજ જ્યારે ધીરજનો ત્યાગ કરે ત્યારે તેવા જનોને કોનુ શરણ! હે સ્વામિ ન્! રાજ્યનો ત્યાગ કરી કુળનો છેદ કરી મરણવાંછા કોણ કરે? એવો કોણ મૂર્ખ હોય કે ઘર બાળીને ઉદ્યોત કરે.? એમ અનેક પ્રકારે સમજાવ્યા છતાં તેઓની શિખામણની અવગણના કરી રાજા હયારૂઢ થયો, અને મંત્રીઓએ વાર્યા છતાં આગળ ચા લ્યો. સેવક જનોને દુઃખ પ્રાપ્ત કરાવતો, ધર્મી પુરૂષોને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરાવતો, શોકાશ્રુવડે ધોવાયેલા નેત્રવાળી નારીઓથી જો વાતો, અને છત્ર ચામર તથા વાજિત્રોએ વર્જિત રાજા નગરની બહાર નંદન વનમાં ગયો.

એ સમયે બીજા ઉપાયનો અભાવ થવાથી વિલંબ કરા વવા માટે ગજશ્રેષ્ઠિએ આગળ આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી 'હે સ્વામિ ન્! જગત્પ્રભુ દેવાધિદેવનો અત્રે પ્રાસાદ છે તેમની પ્રથમ પુષ્પ ચંદનાદિએ પુજા કરો અને પછી તેજ સ્થળે અમિતતેજ નામે ગુરૂ છે તેમને વંદન કરો. જેથી આ લોક અને પરલોકને વિષે મંગલ થાય.

શ્રેષ્ઠિનું અલંધ્ય વચન અને એ સર્વે ક્રિયાઓ પરભવને વિષે સંબલરૂપ થશે એમ ધારી રાજા જિન પ્રાસાદમાં ગયો. ત્યાં ભકિતપૂર્વક વંદન-નમસ્કારપૂજા કરી બહાર નીકળી ગુરૂ મહારાજને વંદન કર્યું. તે સમયે ગુરૂ મહારાજે દેશના આપવી શરૂ કરી-હે રાજન્! જન્મ જરા મૃત્યુરૂપ નીરે પૂર્ણ, આધિ વ્યાધિરૂપ વડવાનળે યુકત અને રાગ દ્વેષ તથા અજ્ઞાનરૂપ મહા

મત્સોએ વ્યાપ્ત આ ભવસમુદ્ર દુસ્તર છે. તેને વિષે મનુષ્ય, તિર્યંચ, નરક, અને સ્વર્ગરૂપ ચાર ગતિ છે, જેને વિષે પડીને સર્વ જીવોએ અનંતવાર દુઃખો ભોગવ્યાં છે. વળી તેમાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ ચાર સર્પ છે જે સર્વ પ્રાણિને ડસીને ત્રાસ પમાડે છે. કહ્યું છે કે—

कोहो पियं पणासेइ, माणो विणय नासणो;
माया मित्ताणि नासेइ, लोहो सव्वविणासणो.

ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મિત્રાઇનો નાશ કરે છે અને લોભ સર્વ વિનાશક છે.

હે રાજન્ ક્રોધાતુર માણસ કાર્ય અકાર્ય, હિત અહિત, યુક્ત અયુક્ત, સારાસાર, ગુણ અવગુણ—કાંઈ પણ જાણતો નથી. ક્રોધને વશ થઈ મનુષ્ય એવાં કાર્ય કરે છે કે જે આ ભવ અને પરભવને વિષે દુઃખકર્ત્તા થાય. ક્રોધાતુર અવસ્થામાં કરેલાં સાહસ કાર્યો પૂર્વે થયેલા પદ્મ રાજાની પેઠે શલ્યવત્ અનર્થ કરનારા થાય છે.''

તે સાંભળી રાજાએ કહ્યું 'ભગવન્! જગતને વિષે હું મહા પાપવાન છું, તે માટે એ પદ્મ રાજા કોણ અને એનો વૃત્તાંત કેવી રીતે છે તે કહો.'

ગુરૂએ કહ્યું 'આ અપાર સંસારને વિષે ભારે કર્મી પ્રાણિઓને એવાં વૃત્તાંત અનંતવાર બને છે. તથાપિ પ્રસ્તુત કથા સાંભળ. પૂર્વે પદ્મપુરને વિષે પદ્મનામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે એક દિવસ રયવાડી જતો હતો. તેનામાં તેણે માર્ગને વિષે ભુવન ઉપર બેઠેલી-સદરૂપ સંપત્તિએ શોભિત-સાક્ષાત્ કમળા સદૃશ વરૂણ શ્રેષ્ઠિની કમલા નામની કન્યાને સખીઓ સાથે ક્રીડા

ફરતી જોઇ. પોતાના અંતઃપુરમાં ઘણી સ્ત્રીઓ છતાં તેની ઉપર લુબ્ધ થયો. કહ્યું છે કે—

> लुब्धः स्वैः कामुकः स्त्रीभिः पृथिव्या पार्थिवोपि च;
> विद्वान् सुभाषितैः कोपि तृप्तिं प्राप्तो जगत्यपि.

જગત્‌માં કોઈ લોભી પુરુષ દ્રવ્યથી, કામી પુરુષ સ્ત્રીથી, રાજા પૃથ્વીથી અને વિદ્વાન સુભાષિતથી સંતોષ પામ્યો છે? અર્થાત્ તે તે પુરુષો તે તે વસ્તુથી સંતોષ પામતા નથી.

તરતજ તે કન્યાની તેના પિતા પાસે માગણી કરી. શુભ સુહૂર્ત જોવરાવી આડંબરથી લગ્ન કર્યાં પણ બહુ વ્યગ્રતાને લીધે તેણી હૃદયથી પણ વિસ્મૃત થઈ, અને પિતાને ઘેર રહી. કેટલેક કાળે રસ્તે જતાં પ્રૌઢ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલી તેણીને જોઇ સાથેના મિત્રને પુછ્યું 'આ કોણ છે?' તેણે કહ્યું 'હે પ્રભો! પુર્વે તમે જે શ્રેષ્ટિની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યું હતું તે તમારી ભાર્યા છે.' એ સાંભળી તે સંબંધી સ્મૃતિ થઇ અને વિચારવા લાગ્યો કે અહો મેં એની સાથે લગ્ન કરી એને કદર્થના પમાડી. પુનઃ મિત્રને પુછ્યું 'એ પ્રોષિત કાંતાની જેમ કુત્સિત વસ્ત્રવાળી, અતિ દુર્બલ અને મંગલ સૂચક વલયનેજ ધારણ કરનારી કેમ દેખાય છે? તેણે કહ્યું 'રાજન્! શીલાભરણે ભૂષિત કુલસ્ત્રીઓનો એ ધર્મ છે કે પતિના વિરહે શૃંગારાદિ ધારણ ન કરે. કહ્યું છે કે.

> पादपा इव शुष्यंति स्मराग्निज्वालिता अपि;
> शीलं मानं न मुंचंति सदाचाराः कुलांगनाः

સ્મરાગ્નિએ દહન કર્યા છતાં વૃક્ષની જેમ સુકાય છે પરંતુ સદાચારવાળી કુલાંગનાઓ શીલનો ત્યાગ કરતી નથી.

પછી રાજાએ તેણીને તેડવા માટે માણસ મોકલ્યાં. તેમની સાથે તેના પિતાએ પ્રીતિ પુર્વક પોતાની પુત્રીને મોકલી. તે પણ રાજ્ય ભુવનમાં આવી શૃંગાર સજી સખીઓ સાથે વાસભુવનમાં બેઠી. તેના સંગમને વિષે ઉત્સુકતાને ધારણ કરનાર રાજા પણ સભા વિસર્જિ હર્ષ સહીત ત્યાં ગયો. સમીપ આવતા ભર્ત્તારને જેઇ ઉભા થઇ રાણીએ વિનય પૂર્વક આદરસત્કાર આપ્યો. રાજાએ કહ્યું 'હે ભદ્રે ! આગ્રહપૂર્વક મેં લગ્ન કરી તને વિસારી મુકી એ મારી ભૂલ માટે તારે ક્ષમા કરવી' એમ કહી રાજાએ તેને અત્યંત ખુશી કરી.

તેણીએ કહ્યું 'પ્રાણેશ ! સર્વ વિષયમાં સાવધાનતા ધારણ કરનાર તમને તો પ્રિયાની વિસ્મૃતિ ન થાય પરંતુ નિઃપુણ્ય સ્રીઓને પોતાના સ્વામીનું દર્શન દુર્લભ હોય છે તેમ મારા અભાગ્યને લીધે આપને વિસ્મૃતિ થઇ. સ્વામીનાથ ! સ્નેહ પૂર્વક આપને ચિત્તને વિષે ધારણ કર્યા છે, દ્રષ્ટિએ અનેકવાર જોયા છે તોપણ વિરહાગ્નિવડે આ શરીર દગ્ધ થઇ ગયું' એમ કહી રતિ વિલાસમાં ચતુર તે સ્રીએ લજ્જાનો ત્યાગ કરી તે રાત્રિને વિષે રાજાને રંજન કર્યો. પરંતુ નૃપતિ તેની કામકલાને વિષે ચાતુરી જોઇને શંકિત થયો. ગુણો કેટલીએક વખત દોષને અર્થે થાય છે તેવી રીતે આને વિષે રહેલી ચતુરાઇએ રાજાને સંશય પમાડયો. રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરમાં રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ સ્રી મહિલા નથી પરંતુ પ્રૌઢ રમણિક છે. એનું ચરિત્ર અને વિજ્ઞાન વિચિત્ર છે. કુલવતી નારીઓને પતિના પ્રથમ સંગમે આવી

ચતુરાઈ અને ધૈર્ય ક્યાંથી હોય? માટે નિશ્ચયે એ દુઃશિક્ષા છે. હું એનો વધ કરૂં કે શું કરૂં? એમ કોપાક્રાંત થઈ ગયો. વળી વિચાર્યું કે સત્પુરુષોને સ્ત્રી અવધ્ય છે માટે બીજો ઉપાય કરૂં. એમ ધારી ક્રોધાતુર થયેલો ત્યાંથી નીકળ્યો. તરતજ મંત્રીને બોલાવી હુકમ કર્યો કે 'આ દુષ્ટાત્મા સ્ત્રીનો નાશ કરો.'

મંત્રીએ તેણીને સાથે લઈ એકાંત સ્થાનમાં રાખી. વિચારવા લાગ્યો કે 'આ સંસારમાં મનુષ્યોના વિચિત્ર ચરિત્રો હોય છે. તેઓને રાગદ્વેષ નચાવે તેમ નાચે છે. રાગાંધ મનુષ્ય છતા દોષને દેખતો નથી અને અછતા ગુણને દેખે છે. દ્વેષાંધ તેથી વિપરીત રીતે પ્રવર્ત્તે છે. કોપ પરિતાપના ધાતથી જર્જરિત અંગવાળા ભુપતિને મારે મતિ સંજીવિની ઔષધીને સજ કરવો એ મારી ફરજ છે' એમ ધારી રુદન કરતી તેણીને આશ્વાસન આપી બુદ્ધિવડે નૃપતિને બોધ કરવા રાજસભામાં ગયો.

સભા મંડપને વિષે આવેલો, કુસ્થાનગત ગુણસમુહવત પ્રભાત સમયના દીપવત ઉદ્યોતે અદીપ્યમાન, વિસ્મય અને ક્રોધે મિશ્ર, આ શું? આ શું? એમ વિચારમાં બેઠેલો રાજાને જોઈ નમસ્કાર કરી બેસનારા સભાજનો વિવિધ પ્રકારની વાર્ત્તા કરવા લાગ્યા. તે સમયે વિશ્નુકંઠ નામનો વાચાલ બ્રાહ્મણ પ્રથમ બોલ્યો 'ભો ભો. સભાજનો અધુના એક વિચિત્ર વૃત્તાંત થયો છે.' તે સાંભળી સભાજનોએ તે જાણવા આકાંક્ષા બતાવી એટલે તે બોલ્યો 'આ નગરને વિષે ગુણે શ્રેષ્ટ ધન્ય નામે શેઠ હતો. સર્વ વ્યવહારિને વિષે એ મુખ્ય હતો, તેને શ્રીનામા ભાર્યા હતી. તેઓના ધન, ધનદ, ધર્મ અને સોમ નામે ચાર વિચક્ષણ પુત્રો છે. યૌવનવયે તે ચારેને પરણાવ્યા છે. એક દિવસ ધન્ય શેઠને ઘણોજ મંદવાડ

થઈ ગયો. વૈદ્યોએ અસાધ્ય વ્યાધિ જણાવવાથી સર્વે સ્વજન વર્ગ ત્યાં એકઠા થયા, તેઓએ શેઠની ભક્તિપૂર્વક પુજા કરી અને પ્રત્યેકે ક્ષમાવ્યા, પછી તેઓ બોલ્યા 'શ્રેષ્ઠિન્! તમે નામ અને અર્થથી ધન્ય છો. તમે જાતે અગણિત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કર્યું, વજન વર્ગનું પોષણ કર્યું અને સાત ક્ષેત્રને વિષે પ્રચુર દ્રવ્ય વાપરી કીર્ત્તિ ઝલ્લરી વગાડી. પરંતુ પિતાના મરણ પછી સંપતિ વહેંચવાનો વિધિ પિતાએ ન બતાવ્યો હોય તો પુત્રો પરસ્પર વાદવિવાદ કરે છે માટે અમારી સાક્ષિ પૂર્વક તમે પુત્રોને સમ ભાગે દ્રવ્ય અર્પણ કરો જેથી એઓને અંદર અંદર કલેશ ન થાય ને તમારો યશ પ્રવર્ત્તે. તે સાંભળી શેઠ પુત્રોને પોતાની પાસે બોલાવી બોલ્યા પુત્રો! તમારે એક બીજાની સાથે સંપીને રહેવું ચક્ષુ વડે વદન શોભે છે અને વદન વડે ચક્ષુ શોભે છે, પલ્લવથી વૃક્ષ શોભે છે અને વૃક્ષવડે પલ્લવ શોભે છે તેમ તમે પણ એક બીજાથી અધિક શોભા પામશો. કોઈ વખત તમારે અંદર અંદર કલહ ન કરવો અને પ્રીતિથી રહેવું; કદાપિ પ્રીતિનો નિર્વાહ ન થાય તો ઓરડાની ચાર દિશામાં ચાર કલશ દાટેલા છે તે અનુક્રમે તમારે ગ્રહણ કરવા. એમ કહી પંચત્વ પામ્યા, અને પુત્રોએ લૌકિક ક્રિયા કરી.

પછી તે પુત્રોએ કેટલોએક વખત તો સુખ અને સંપમાં નિર્ગમન કર્યો પણ પાછળ સ્ત્રીઓને લીધે તેઓ પૃથક રહેવાવાળા થયા, એટલે ચારેએ એકત્ર થઈ પિતાએ કહેલા કળશ કાઢ્યા. તેમાં પહેલાને વિષે ધુળ, બીજાને વિષે અસ્થિ, ત્રીજાને વિષે ચોપડા, અને ચોથામાં સોના મ્હોર એમ નીકળ્યું. તે જોઈ ત્રણે તો દીનમુખવાળા થયા અને ચોથો ખુશી થયો.

પેલા ધન લોભથી નિરાશ થયેલા ત્રણે ભાઇઓ જાણે ત રવારથી હણ્યા હોય તેમ પૃથ્વી ઉપર પડ્યા અને માથું કુટતા બોલ્યા 'શત્રુરૂપ પિતાએ અમને વિશ્વાસ પમાડીને ઠગ્યા. સર્વ સાર વસ્તુ સોમને આપી. અમને કાંઇ પણ ન આપ્યું.' ત્યારે સજ્જન પુરૂષોએ કહ્યું 'સઘળું ચાર ભાગે વહેંચી લ્યો.'

સોમ કહે 'મને મારીને લ્યો. અન્યથા તેમાંથી કિંચિત્ માત્ર દ્રવ્ય હું નહિ આપું. કર્મદોષથી તમારૂં દ્રવ્ય ધુળરૂપ થઇ ગયું તેમાં મારો શું દોષ? જેથી મારામાંથી ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા રાખો છો.

પેલા ત્રણ ભાઇઓ બોલ્યા 'હે મુગ્ધ! તું સઘળા ધનને વિષે લુબ્ધ થયો છે પણ તેમ નહિ બને. વ્યવહારે સમજ અ થવા સ્વજન કુટુંબીઓ કહે તે પ્રમાણે કર. તેઓ તને આપે તેટલું દ્રવ્ય તું ખુશીથી ભોગવ. એ શિવાય બીજો માર્ગ નથી.'

એમ ઘણો વિવાદ થયો પણ કોઇ સમજ્યું નહિ તે સમયે હિતસ્વી લોકોએ કહ્યું તમે કલહ ન કરો, વ્યાપાર કરો અને તમારો ન્યાય કરવાને પ્રધાનાદિ રાજ્ય વર્ગ પાસે જાઓ. તેઓ એ તે પ્રમાણે અંગીકાર કરી છ માસ પર્યંત ધર્માધિકારી પાસે આંટા ખાધા પણ કોઇએ તેનો નિવેડો ન કરી આપ્યો. આ વાત રાજાજીએ ધારણ કરવા જેવી છે.'

રાજા કહે 'પછી તેનો સંવાદ કોઇએ પતાવ્યો કે નહિ.

તેણે કહ્યું 'સ્વામિન્! તેઓનો ક્લેશ કોઇએ પતાવ્યો નહિ તેથી મુંઝાઇને પ્રદેશ તરફ ચાલ્યા. કોઇ ગામના પાદરમાં સભા કરીને બેઠેલ વૃદ્ધ પશુપાળને જોઇ નમસ્કાર કરી ત્યાં ઉભા રહ્યા તે જોઇ તેણે પૂછ્યું કે તમે કોણ છો અને ક્યાં જાઓ છો?

ઉત્તરમાં ચારે ભાઇઓએ પોતાનો વૃત્તાંત કહી બતાવ્યો. તે સાંભળી તે પશુપાળ બોલ્યો-'તમારો પિતા પંડિત અને હિતકર્તા હતો એમ જણાય છે.' તેઓ બોલ્યા 'તાત ! અમારા વાદનું તમે નિવારણ કરો.'

પશુપાળ કહે 'તમારો પિતા વિચક્ષણ હતો. તેણે જેને જે યોગ્ય હતું તે પ્રમાણે આપ્યું છે. પ્રથમ કળશમાં ધુળ નીકળી તે ઉપરથી સૌથી મોટા પૂત્રને સમસ્ત કૃષિ કર્મ આપેલું છે. બીજામાં અસ્થિ નીકળ્યા તે ઉપરથી બીજાને સર્વે ચતુષ્પદોનું અધિકારીપણું સોંપ્યું છે. ત્રીજામાં ચોપડા નીકળ્યા તે ઉપરથી ત્રીજાને વ્યાપાર, ઉઘરાણી, વિગેરે સોંપ્યું છે. ચોથાને સર્વે રોકડ દ્રવ્ય આપેલું છે. તમે વિચાર કરીને તપાસ કરશો તો આ સર્વે વસ્તુઓ સરખી થશે. તેણે પોતાના નિરંતરના અભ્યાસથી વિચારીને વહેંચણ કરેલી છે. ભાઇઓ ! દ્રવ્ય છે તે વીજળીના ચમકારા અને અર્કતુલની જેમ અસાર છે. કોઇને દ્રવ્ય આપેલું રહેતુંજ નથી. પિતાના દ્રવ્યને માટે જેઓ કલેશ કરે છે તેને મૂર્ખ સમજવા તેમજ પિતાના દ્રવ્યમાંથી જેઓ પોતાના ભાઇઓને ઓછું આપવા યત્ન કરે છે તેને અધિક મૂર્ખ સમજવા. માટે દ્રવ્ય ઉપર મુર્છાવંત થઇ તેને અર્થે કલેશ ન કરતા પિતાની વાણી સ્નેહવડે અવધારણ કરો. તમારી અજ્ઞાનતાને લીધે તમે પિતાને દોષ ન દો. જેણે અતિ સ્નેહથી તમારૂં લાલન પાલન કરી આ સ્થિતિએ તમને પહોંચાડ્યા તે તમારી બાબતમાં અન્યાય કરે એ તમારો વિચાર કેટલી મૂર્ખતાવાળો છે તે વિચારીને પુનઃ આ પ્રમાણે ભૂલ ન કરતાં પોતાની ભૂલ વિચારવા ઉત્સુક થાઓ.'

એ પ્રમાણે વૃદ્ધ પશુપાળનાં વચન સાંભળી-હર્ષ પામી લઘુ બંધવને આલિંગન દઈ-અશ્રુ વરસાવતા ત્રણે ભાઇઓ બો લ્યા 'વત્સ! લોભાકુળ થઈ અમે તને જે ખેદ પમાડયો તેને માટે ક્ષમા કર.' તે સમયે લઘુ બંધવ પણ ત્રણે ભાઇઓના ચ રણ કમળમાં પડી બોલ્યો 'હે બંધુઓ! તમે મારે તાત તુલ્ય છો. મૂઢ બુદ્ધિથી મેં તમને જે કર્કશ વચન કહ્યાં તેને માટે મને ક્ષમા કરો.' એમ અરસપરસ ક્ષમા યાચના કરી ચારે ભાઇઓ પશુ પાળ પ્રત્યે બોલ્યા-અમારા પિતા મરી ગયા છે તથાપિ તમે કૃપાળુએ અમને અજ્ઞાતોને તત્વ પ્રકટ કરી સમજાવ્યા અને અમારા કલેશનો નાશ કરાવ્યો તેથી તમે અમારા પિતાથી પણ અધિક છો.' એમ કહી નમસ્કાર કરી કદાગ્રહ મુકત થયેલા તે ઓ ઘરે આવ્યા. આનંદમાં રહેતા તેઓ અરસપરસના પ્રેમમાં વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યા.

તે સાંભળી સર્વે સભાજનોએ પોતાનાં મસ્તક ધુણાવ્યાં અને આશ્ચર્ય પામી બોલ્યા કે એ આશ્ચર્યકારી વાત છે. અજ્ઞાત ગ્રામ્ય મનુષ્ય એ વાદનો શી રીતે નિકાલ કરી શકયો. કારણ કે જે વાદનો ન્યાયાધિકારીઓ અને પ્રધાન પુરૂષો નિવેડો કરી શકયા નહિ તેનો એક ગામડીઆ પશુપાળે નિવેડો કર્યો તે આ શ્ચર્યજનક કહેવાય.

એ સર્વ વ્યતિકર શ્રવણ કરી નૃપતિ મનમાં વિચારવા લા ગ્યો કે પૂર્વે નહિ જોયેલા પશુપાળે દૂરથી તે મર્મ જાણ્યો તો શાસ્ત્રજ્ઞ અને કુશળ પ્રિયાનું કામકળાને વિષે કૌશલ્ય હોય તેમાં શું નવાઈ! મારે નિશ્ચયે મેં ભુલ કરી છે. મેં અવિચારી કામ કરી અનાર્યપણું કર્યું છે. હું નિર્લજ્જ છું. હું નિર્ભાગ્ય છું, કે

રણ કે મેં એવા સ્ત્રી રત્નનો વિનાશ કર્યો. એમ લાંબો વખત અંતઃકરણમાં શોચ કરી દીન વદનવાળો નૃપતિ મંત્રી પ્રત્યે બોલ્યો. 'મેં નિઃપુણ્યે મહા પાપ કર્યું છે. પિતાના ગૃહમાં સુખે રહેલી તેણીની ઉપર મેં મહા અનર્થ કર્યો છે. હવે હું પ્રાણ ધારણ કરવાને શક્તિમાન નથી માટે અગ્નિમાં પડીને મૃત્યુ પામીશ.

રાજાનાં એવાં અત્યંત દુઃખભરિત વચનો શ્રવણ કરી મંત્રી બોલ્યો સ્વામિન્! સત્સેવક હોય તે પોતાના સ્વામીનું હિતા હિત જાણે છે વિચારે છે. સુપરીક્ષિત કાર્ય ફળદાતા થાય છે પરંતુ સહસાકૃત કાર્ય ફળદાતા થતુ નથી. કારણ કે સહસા કરવામાં કાર્યાકાર્યનો વિવેક રહેતો નથી અને વિવેક રહીત કાર્ય ઉત્કૃષ્ટ આપત્તિનો વિસ્તાર કરે છે; વગર વિચાર્યું કરનાર મનુષ્ય પોતાના ગુણ અને સંપત્તિનો લોપ કરે છે. તેથી હું આપની આજ્ઞા અંગીકાર કરી તેણીને લઇ ગયો; પરંતુ મેં વિચાર કર્યો કે ક્રોધના આવેશ સમયે જેવી બુદ્ધિ હોય તેવી કોઈ વખત હોતી નથી અને તેવા વખતમાં જો કાંઈ કાર્ય થાય તો તેનું સારૂં પરિણામ ન થાય માટે હાલ તેણીનો વધ ન કરતાં ગુપ્ત સ્થાને રાખવી. મારી એ ધારણા પ્રમાણે હજુસુધી મેં તેણીને જીવતી ગુપ્તસ્થાનમાં રાખી છે.

'મંત્રીની વાત સાંભળી આનંદ પ્રાપ્ત થયેલો રાજા બોલ્યો વયસ્ય! તેનું રક્ષણ કરવાથી તેં મારા જીવિતનું રક્ષણ કર્યું છે' પછી તેણીને પોતાના મ્હેલમાં તેડાવી અને તેને વારંવાર ખમાવી. તે દિવસથી તે દંપતીનો ગાઢ પ્રેમ થયો."

એ પ્રમાણે વાત કરી મુનિ બોલ્યા 'રાજન જેમ પદ્મરા

જાએ સહસા કરવાથી પોતાના આત્માને વ્યાકુળ કર્યો તેમ તું પણ કરે છે. ધર્મજ્ઞ મનુષ્યોએ પરઘાત વત્ આત્મઘાત પણ ન કરવો. કારણ કે આત્મઘાત કરવો એ પણ મહા પાપ છે. જે મનુષ્યો દુઃખનો ઘાત કરવા માટે દુષ્કર આત્મઘાત કરે છે તેઓ સુગમ અને સર્વ દુઃખ હર્ત્તા ધર્મ શામાટે ન કરે? કારણ કે ધર્મ છે તે દુઃકર્મનો નાશ કરે છે, સત્કર્મની પ્રાપ્તિ કરાવે છે અને અનેક પ્રકારના સુખ આપે છે એટલુંજ નહિ પણ આ અશરણ સંસારમાં મનુષ્ય માત્રને ધર્મ એજ શરણભૂત છે?

રાજા કહે 'પુજ્ય! દુઃખ દાવાગ્નિમાં દગ્ધ થયેલા મનુષ્યને એ ધર્મની વાત પણ કયાંથી હોય? માટે મને તો આ પ્રારંભ કરેલા કાર્યની યોગ્ય ધર્મસંબધ આપો.

મુનિ કહે 'રાજન્! તું દુઃખાર્ત્ત થઇને મૃત્યુ ઇચ્છે છે પરંતુ તેથી તો વિશેષ દુઃખને પામીશ. કારણ કે દુઃખ પાપથી ઉત્પન્ન થાય છે, પાપ પ્રાણિઘાતથી ઉત્પન્ન થાય છે અને પરપ્રાણ ઘાતથી પણ આત્મઘાત વિશેષ પાપકારી છે. આત્મઘાતને દુઃખની પરંપરા જાણી-ધર્મથી પાપનો ક્ષય થાય છે એમ વિચારી-નિશ્ચિત થઈ જિનોદિત ધર્મ કરતો તું એક દિવસ વિરમ (ઢીલકર,) જેથી સુતે સહિત કલાવતી તને પ્રાપ્ત થશે. તેની સાથે તું ચિરકાળ પર્યંત ભોગ ભોગવીશ અને પછી રાજ્ય લક્ષ્મીનો ત્યાગ કરી દંપતિ દિક્ષા અંગીકાર કરશો.

ગુરૂગિરાથી સ્વસ્થ થયેલા રાજાએ તે રાત્રી ત્યાં ઉપવનમાં જ નિર્ગમન કરી. રાત્રીને પ્રાંતે નિદ્રામાં એવું સ્વપ્ન જોયું કે 'કોઇ કલ્પવૃક્ષને લાગેલી લતા ફળવતી થઇ તેવામાં કોઇએ તેનો છેદ કર્યો અને તે ભૂમિ ઉપર પડી, પુનઃ તેજ લતા કલ્પવૃક્ષને લા

ફી અને ફળવતી થઈ.' તરતજ ઉઠી ગુરૂ પાસે જઈ નમસ્કાર કરી વિનય સહીત સ્વપ્નનો અર્થ પુછયો. ગુરૂએ કહ્યું 'તેં દેવી નો ત્યાગ કર્યો તે કલ્પલતાનો છેદ કર્યો. તે દેવી આજે ફળે સ હીત-પુત્રે સહીત-તને પ્રાપ્ત થશે.'

એ સાંભળી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને કહેવા લા ગ્યો; હે પ્રભો ! આપની કૃપાથી મારૂં સર્વ શુભ થશે. પછી પો તાના સ્થાન પ્રત્યે જઈ દત્તને બોલાવી લજ્જાથી નમ્ર થયેલો રાજા બોલ્યો 'મિત્ર ! દુષ્ટ બુદ્ધિથી મેં-મહત્ પાપાચરણ કર્યું-નિ ર્મળ કુળને લાંછિત કર્યું; પરંતુ ગુરૂ મહારાજની અમૃત સરખી વાણીથી આશ્વાસન પામ્યો. આશાલુબ્ધ થયેલો હું અહીંજ આ ખો દિવસ નિર્ગમન કરીશ. સાયંકાળ સુધી જો કલાવતીને જી વતી નહિ જોઉં તો નિશ્ચયે મરીશ. માટે તું તુરંગારૂઢ થઈ ત્વ રિત ગતિએ જઈ તેણીને શોધી લાવ.'

તે સમયે 'જેવી દેવની આજ્ઞા' એમ કહી દત્ત નીકળ્યો. સાંભળેલી હકીકતને અનુસારે ચાલ્યો. તેવામાં દૈવયોગે એક તા પસને જોયો. તેને પ્રણામ કરીને પુછ્યું 'ભો મુનિ ! તમે અથવા બીજા કોઇએ નજીક પ્રસવકાળવાળી અથવા પ્રસૂતા કોઇ સુંદ રીને જોઈ ?' તેણે કહ્યું 'તું કોણ છે અને ક્યાંથી આવ્યો.'

દત્ત કહે 'હું શંખપુરથી આવ્યોછું. મને ત્યાંના રાજાએ મોકલ્યો છે.'

તાપસ કહે 'શું હજી પણ તે બિચારી ઉપરથી રાજાએ વૈરનો ત્યાગ નથી કર્યો ? લોકોક્તિ પણ એવી ચાલે છે કે-કીડી ઉપર કટક ન હોય.'

દત્ત કહે 'હવે વૈર નથી પરંતુ તેણીને દુઃખ દીધું એથી પશ્ચા

ત્તાપ છે. હમણાં વધારે વાત કરવાનો સમય નથી. કારણ કે ક
વાને ઉત્સુક થયેલો રાજા સાંજ સુધીમાં તેણીને નહિ જોવે ત
અગ્નિમાં પડી બળી મરશે.'

એમ સાંભળી તે દયાળુ તાપસ તેને પોતાના આશ્રમ પ્રત્યે
લઈ ગયો ત્યાં કુળપતિને નમસ્કાર કરી ટુંકામાં સર્વ વૃત્તાંત જ
ણાવી દત્તે કહ્યું 'વિભો! રાજાને અભય આપો.'

તરતજ કુળપતિએ કલાવતીને બોલાવી. ત્યાં તેમની પાસે
દત્તને બેઠેલો જોઈ તેણીની આંખમાં અશ્રુ ભરાઈ આવ્યાં. એ
પણ વચન બોલી શકી નહિ ને જાણે સઘળા દુઃખનો ઉભરો
તે સમયે ભરાઈ ગયો હોય તેમ અત્યંત રૂદન કર્યું. કહ્યું છે
હૃદયને વિષે ભરાઇ રહેલું દુઃખ સ્વજનને દેખવાથી કોટિગ
થાય છે. તેણીને એ પ્રમાણે રૂદન કરતી જોઇ-આશ્વાસન આપ
દત્ત બોલ્યો 'બેન તું ખેદ ન કર. એ સઘળા કર્મના પરિણામ
છે. પોતાનાં કરેલાં કર્મજ પોતાને ભોગવવાં પડે છે, અન્યજને
તો નિમિત્ત માત્ર છે. આ સંસારને વિષે પ્રાણિઓને દુઃખ સુ
ખની જે લાગણી મનમાં થાય છે તે સર્વે શુભાશુભ કર્મથીજ
થાય છે, જગતમાં પિતા, માતા, પતિ, ભ્રાતા, પુત્ર પુત્રી વિ
ગેરે સ્વજનો દુઃકર્મના ઉદયથી શત્રુરૂપ થાય છે અને તેઓજ પુ
ન્યોદયના યોગથી સુખકારિ થાય છે. માટે આપત્તિ આવી પડે
ત્યારે ધૈર્ય ધારણ કરવું. બેન તું સમજણ શક્તિવાળી અને ડ
હી છે. તને કાંઇ વધારે કહેવું પડે તેમ નથી. પરંતુ તેં જે દા
રૂણ દુઃખ ભોગવ્યું તે કરતાં અધિક તારા વિયોગથી નૃપતિ
ભોગવે છે. તે પશ્ચાત્તાપથી સાંપ્રતકાળે પાવક મધ્યે પ્રવેશ કર

વાને પ્રચ્છે છે. એ તને જીવતી નહિ દેખે તો જરૂર તે અગ્નિને શરણ થશે. માટે તું જલદી રથમાં આરૂઢ થા'

એ પ્રમાણેનો વૃત્તાંત સાંભળી તે ઊત્સુક થઇ. કારણ કે કુલાંગનાઓનો એ ધર્મ છે કે અહિતકારી પતિનું પણ હિત ચ હાવું. પછી કુલપતિને નમસ્કાર કરી,–બીજા તાપસોને મિષ્ટ વચને બોલાવી–સર્વેની રજા લઇ પુત્રની સાથે રથમાં બેસી ચાલી. સંધ્યા સમયે નૃપાશ્રિત વનને વિષે પહોંચ્યા. ત્યાં પુણ્યાંગી કલાવતીને સાક્ષાત જોઇને ઉત્કર્ષ સહીત હર્ષવંત છે તો પણ લજ્જાથી નમી ગયેલા વદનવાળો રાજા તેણીના સન્મુખ જોવાને શક્તિમાન્ થયો નહિ. હર્ષ સંવૃદ્ધિ વર્ધાપના સઘળે પહોંચી. રાત્રી પૂર્ણ થતા સુધી વાદિત્રો અને નગારાના નાદ પુર્વક ઉત્સવ થયો.

તે સમયે હર્ષ પામેલા અમાત્ય અને સામંતોની સાથે આ સ્થાન મંડપમાં ક્ષણવાર બેસી નૃપતિ પ્રિયા પાસે ગયો. બંનેના નેત્રો એક બીજાની સન્મુખ જોઇ હર્ષાશ્રુથી ભરાઇ આવ્યાં. કલાવતીએ નીચું મુખ કરી વંદન કર્યું તે વારે પોતાના હસ્ત કમલથી તેણીનું વદન ઊંચુ કરી રમ્ય વાચાએ નૃપતિ બોલ્યો 'અહો મારા જીવિતવ્યની રક્ષા કરનારી.'

એમ બોલતા રાજાને અટકાવી કલાવતી બોલી 'મારી નિર્ભાગ્યવતીની–વરાકીની–સ્તુતિ શી ?'

રાજા કહે 'પ્રિયે ! હું નિર્ગુણ, કૃતઘ્ની અને અકૃત્ય કરનાર છું કારણ કે મેં સતીશ્રેષ્ઠ–સુશીલા–ગુણવતીને અત્યંત ખેદ પમાડ્યો.

તે સાંભળી સતી મત તલ્લિકા કલાવતી બોલી 'તમે ગુણી છો. એમાં તમારો દોષ નથી તેમ સદાકાળ તમારે વિષે રક્ત અંતઃકરણવાળી–અને તમનેજ જીવિતવ્ય માનનારી જે હું તેનો

પણ દોષ નહતો. પરંતુ દોષ મારા કર્મનોજ સમજવો. કારણ કે કર્મના યોગે સર્વ કાર્ય બને છે. તોપણ સ્વામિન્ મને શંકા થાય છે કે આપે મારા ક્યા અપરાધલો એ દંડ કર્યો ? કારણ કે દોષિત મનુષ્યોને શિક્ષા કરવી એ રાજાઓનો ધર્મ છે.'

રાજા કહે 'જેમ વટાંબરને પુષ્પ નહિ અને વંજુલવૃક્ષને ફળ નહિ તેમ તારે વિષે દોષનો સંભવ નથી. તો પણ અજ્ઞાનતાથી જે દુર્વિકલ્પ કર્યો તે કહેવાને હું શક્તિમાન નથી. પરંતુ તારા આગ્રહથી કહું છું.' એમ કહી કોપનું કારણ કહી બતાવ્યું. પછી કલાવતીએ પોતાનો વૃત્તાંત નૃપતિએ પુછવાથી નિવેદન કર્યો. તે સાંભળી પ્રમોદિત થયેલો રાજા બોલ્યો 'પ્રિયે ! સૂર્ય ચંદ્રની સ્થિતિ પર્યંત મારા અપયશનો પટહુ વાગશે અને તારી ઉજ્વળ શીલ પતાકા લોકમાં લહલહાયમાન થશે. તારો દુઃખાનુતાપ સ્મરણ કરી મૃત્યુ વાંછનારો હું, ગુરૂ મહારાજની ઉક્તિ અનુસારે થયેલો તારા સંગમની આશારૂપ સંજીવિનીના પ્રભાવથી જીવતો રહ્યો છું.'

કલાવતી કહે 'સ્વામીનાથ ! મારે માટે આપને સંતાપ ભોગવવો પડ્યો, મને દુઃખ ઉત્પન્ન થયાનું જાણી આપને દુઃખ થયું એ મારી ઉપરની આપની કૃપાનો પ્રભાવ છે. સ્વામિન્ ! આપણે દુઃખને વિષે પડ્યા છતાં પણ સુખમાં સ્થિત થયા એ સર્વ પુત્રના પુન્યનો પ્રભાવ સમજવો. ધન્ય છે તે ગુરૂ મહારાજાને કે જેણે આપને સદ્બુદ્ધિ આપી. મને તેમનાં દર્શન કરાવો.'

રાજા કહે 'આપણે પ્રાતઃકાળે વંદન કરવા જઇશું.'

એ પ્રમાણે સ્નેહાલાપ કરતા ક્ષણદા ક્ષણરૂપ જણાઇ. પ્રભાતે દંપતિ સર્વ સમૃદ્ધિ સાથે સૂરિ મહારાજાને વંદન કરવા ચા

ર્યા. ત્યાં જઈ ગુરૂપાદને પરમ ભક્તિ પુર્વક વંદન કરી અનુક્રમે યથોચિત સ્થાને સર્વે બેઠા તે સમયે ગુરૂશ્રેષ્ઠે શીલ મહાત્મ્ય દેશિની દેશના આપવી શરૂ કરી—

शीलं प्राणभृतां कुलोदयकरं शीलं वपुर्भूषणं,
शीलं शौचकरं विपद्भयहरं दौर्गत्यदुःखापहं;
शीलं दुर्भगतादिकंदहनं चिंतामणिःप्रार्थितो,
व्याघ्रव्यालजलानलादिशमनं स्वर्गापवर्गप्रदं.

પ્રાણિઓને શીલ, કુળનો ઉદય કરનારૂં, શરીરને ભુષણરૂપ પવિત્રતા કરનારૂં, વિપત્તિ અને ભયને હરનારૂં, દુર્ગતિ અને દુઃખનો નાશ કરનારૂં, દુર્ભાગ્યાદિ કંદનો દહન કરનારૂં, પ્રાર્થના કરેલ ચિંતામણિ સરખું, વ્યાઘ્ર, સર્પ, જળ અને અનળના ઉપસર્ગને શમન કરનારૂં, અને સ્વર્ગ મોક્ષ આપનારૂં છે.

दत्तस्तेन जगत्यकीर्तिपटहो गोत्रे मषीकूर्चक,
श्चारित्रस्य जलांजलिर्गुणगणारामस्य दावानलः
संकेतः सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढः,
शीलं येन निजं विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचिंतामणिः

જે પ્રાણિઓએ ત્રણ ભુવનને વિષે ચિંતામણિ સદશ પોતાના શીલનો લોપ કર્યો છે તેણે જગતને વિષે અપકીર્ત્તિ પટહ વગાડ્યો છે, ગોત્રને વિષે મષીનો કુચો લગાવ્યો છે, ચારિત્રને જલાંજલિ દીધી છે, ગુણ સમૂહરુપ આરામને વિષે દાવાનળ લગાવ્યો છે, સર્વે આપત્તિની સાથે સંકેત કર્યો છે અને મોક્ષ નગરના દ્વાર વાસી દીધાં છે.

हरति कुलकलंकं लुंपते पापपंकं
सुकृतमुपचिनोति श्लाघ्यतामातनोति;
नमयति सुरवर्गं हंति दुर्गोपसर्गं,
रचयति शुचिशीलं स्वर्गमोक्षो सलीलं.

નિર્મળ શીલ કુલની મલિનતાનો નાશ કરે છે, પાપરૂપી કાદવનો લોપ કરે છે, પુણ્યની વૃદ્ધિ કરે છે, શ્લાઘ્યતાનો વિસ્તાર કરે છે, દેવ સમૂહને નમાવે છે, ભયંકર ઉપદ્રવનો નાશ કરે છે અને સહજ માત્રમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપે છે.

तोयत्यग्निरपि स्रजत्यहिरपि व्याघ्रोपि सारंगति,
व्यालोप्यश्वति पर्वतोप्युपलति क्ष्वेडोपि पीयूषति;
विघ्नोप्युत्सवति प्रियत्यरिरपि क्रीडातडागत्यपां,
नाथोपि स्वगृहत्यटव्यपि नृणां शीलप्रभावाद्ध्रुवं.

શીલના પ્રભાવથી મનુષ્યને અગ્નિ જળરુપ થાય છે, સર્પ માળારુપ થાય છે, વ્યાઘ્ર હરણ રુપ થાય છે, દુષ્ટ ગજ અશ્વરૂપ થાય છે, પર્વત પાષાણ સદૃશ થાય છે, વિષ અમૃત સમાન થાય છે, વિઘ્ન ઉત્સવરૂપ થાય છે, શત્રુમિત્રરૂપ થાયછે; સમુદ્ર ક્રીડા કરવાના સરોવરરૂપ થાય છે, અને અટવિ પોતાના ગૃહરૂપ થાયછે.

હે રાજન્! શીલનું અદ્દભુત મહાત્મ્ય તો અહીં પ્રગટજ છે. તારી પ્રિયા કલાવતી શીલવતી હતી તો તેના પ્રભાવથી છેદન કરેલા હસ્ત નવીન પ્રગટ થયા. માટે મનુષ્યને શીલ એ પરમ ભૂષણ છે.

વળી હે રાજન્! પ્રાણિને જો સમ્યક્ત્વરૂપી પવન સહાય

હોય તો અશુભ કર્મરૂપ સમુદ્રનો ક્ષણમાત્રમાં પાર પામે છે એ ટલુંજ નહિ પરંતુ દિવ્ય ભોગ, સુરનરાદિની રિદ્ધિ અને વિવિધ પ્રકારની વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ સમ્યકત્વની પ્રાપ્તિ એજ દુર્લભ છે. સમ્યકત્વરૂપ મહારત્ન જો હૃદયાંતરે પ્રકાશિત હોય તો વિજ્ઞ પુરૂષો દેવ ગુરૂ ધર્મરૂપ તત્વત્રયી સમ્યક પ્રકારે જાણે છે. સમ્યકત્વ એજ સર્વ ધર્મનું મુળ છે માટે તે પ્રાપ્ત કરવા સર્વ ભવ્યજનોએ ઉદ્યુક્ત થવું."

ઇત્યાદિ ધર્મ દેશના શ્રવણ કરી મહાદ્રઢ મિથ્યાત્વ ગ્રંથિનો ભેદ કરી મિથ્યાત્વથી નિર્મુક્ત થયેલો રાજા બોલ્યો 'હે વિભો! તમે નિરંતર ઉદ્યોતકારી સાક્ષાત્ રત્નત્રયી જેવી વિશદ રત્ન ત્રયી બતાવી તે વિવેકી પુરૂષોએ અવશ્ય અંગીકરણીય છે. પ રંતુ હે ભગવાન! નિગડ સદ્રશ અપત્ય સ્નેહ આશાથી દુઃત્યાજ્ય છે માટે મારી શક્તિ અનુસાર મને ગૃહીધર્મ આપો.' એટલે કરૂ ણારસ સાગર ગુરૂ મહારાજાએ તે દંપતિને સમ્યક્ત મુલ શ્રાદ્ધ ધર્મ અંગીકાર કરાવ્યો. પછી ગુરૂ મહારાજાને નમસ્કાર કરી હર્ષિત થયેલ દંપતિ હસ્તિ ઉપર બેસી નગર તરફ ચાલ્યા.

રાજા કલાવતી સહિત આવે છે એવા સમાચાર સાંભળી આખા નગરને વિષે સ્ત્રી પુરૂષો આનંદ પામ્યાં. મંગલિક વાજિ ત્રોનો નાદ આકાશને વિષે પ્રસર્યો અને પ્રગટપણે જાણે મહા સતિના મહાત્મ્યની ઉદ્‌ઘોષણા કરતા હોય તેમ પ્રતિદ્વારે તોર ણો બંધાયાં તથા ધ્વજાઓ ફરકી. સર્વ સ્ત્રી પુરૂષો રાજા રાણીના દર્શન કરવાને માર્ગમાં એકત્ર થયા. કેટલીએક સ્ત્રીઓ તો જાણે તેના અપયશરૂપી મલનું ક્ષાલન કરતી હોય તેમ કલાવતીને કુસુમાંજલી કરવા લાગી. સ્ત્રીએ પૂર્વક 'હે સ

તિ! તારો જય થાઓ! તારો પુત્ર દીર્ઘાયુષ થાઓ!' એવાં આ શીર્વચન બોલવા લાગી. રાજાએ દીન જનોને દાન વિગેરે ઘણાં સત્કાર્યો કર્યા. રાજા મૃત્યુથી નિવર્ત્તન થયો, દેવી અક્ષતાંગી પ્રાપ્ત થઇ અને પુત્રની ઉત્પત્તિ થઈ વિગેરે હર્ષ ઉપર હર્ષની વધામણી સાંભળી નગરને વિષે મ્હોટો ઉત્સવ થઈ રહ્યો. ગીત, નૃત્ય અને વાજિત્રોએ કરીને સ્થાને સ્થાને તે નગર રમણીક થઈ પડ્યું.

એમ આનંદમાં અગીયાર દિવસ વીત્યા પછી બારમે દિવસે સ્વજન વર્ગને એકત્ર કરી રાજાએ, કુમાર ગર્ભમાં આવ્યે તે સમયે કલાવતીએ પૂર્ણ કલશ સ્વપ્નમાં જોયો હતો, તે ઉપરથી પૂર્ણકલશ એવું કુમારનું નામ પાડ્યું અને તે દિવસે સર્વને ઊત્તમ પ્રકારના ભોજનથી તૃપ્ત કર્યા. એ પ્રમાણે સુખમાં કેટલોએક કાળ નિર્ગમન કર્યા પછી સદ્ગુરૂની સંગતિથી શાસ્ત્ર શ્રવણને વિષે આસક્ત, વિષયાશયથી મુક્ત, સંતોષામૃતથી તુષ્ટ અને ધર્મ કર્મમાં હૃષ્ટ તે દંપતીએ યાવજ્જીવ પર્યંત સર્વથા બ્રહ્મવ્રત અંગીકાર કર્યું. ગુરૂ ગીરારૂપ અમૃતે સિંચાયેલી તેના મનરૂપી ભૂમિને વિષે વિવેક બીજથી ઊત્પન્ન થયેલું સમ્યક્ત વૃક્ષ પ્રૌઢતર થયું. જે વૃક્ષ શમદમાદિ ગુણરૂપ શાખા અને પૂજા સત્કાર રૂપ પલ્લવે સંયુક્ત તથા કુશ્રુતિરૂપ દુર્વાતથી અસ્પૃષ્ટ હોઇને કુસુમોદય વાળું થયું.

પછી નિરંતર ધર્મ કાર્યને વિષે રક્ત આશયવાળા શંખરાજાએ જીર્ણ ચૈત્યોનો ઊદ્ધાર કર્યો, કેટલાએક નવીન ચૈત્યો બંધાવી તેમાં જીન બીંબની પ્રતિષ્ટા કરી અને જીનેશ્વર ભગવંતની મ્હોટા આડંબરથી પુજા કરી; મુનિ મહારાજાને નમન સ્તવન અને વંદન પુર્વક અશન, પાન, શય્યા, વસ્ત્ર, પાત્ર અને ધર્મોપકરણથી સદા

કાળ પ્રતિલાભવા લાગ્યો; દુઃખી સ્વધર્મીઓનો ઉદ્ધાર કર્યો, શ્રાવકોને કર મુક્ત કર્યા અને જિનમતના પ્રત્યનિકોનું નિવારણ કર્યું. એમ ચિરકાળ પર્યંત ધર્મનું પાલન કર્યું.

એક દિવસ ધર્મ જાગરણ જાગતા પોતાના સુતને રાજ્ય ધુરંધર જાણી રાત્રીને વિષે રાજા આ પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યો. 'અહો! શરીર અને મન સંબંધિ અનેક પ્રકારના દુઃખ રૂપ જળથી વ્યાકુલ એવો આ સંસાર સમુદ્ર દુસ્તર છે. આશ્રવને રૂંધન કરનાર, ગુણે પુર્ણ, અને સચ્ચારિત્રે સંભૃત અર્હદ્ધર્મરૂપ પોત (વહાણ) વિના તેનો પાર કેમ પમાય? ધર્મ સંબંધી સંપુર્ણ સામગ્રી નરભવ વિના પ્રાપ્ત થતી નથી. સિદ્ધાંતને વિષે મનુષ્ય ભવ દશ દ્રષ્ટાંતે દુર્લભ કહ્યો છે. કદાચ કોઈ શુભ કર્મના યોગે તે પ્રાપ્ત થાય તો ધર્મ શ્રવણ એ દુર્લભ છે અને ધર્મ સાંભળવાનો યોગ બને તો પણ તે પ્રમાણે આચરણ કરવાની ચાતુરી ન હોય. એ સર્વ સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય ત્યારેજ મનુષ્ય જન્મ સાર્થક થાય. આવો મનુષ્ય જન્મ અને આવી સામગ્રી પ્રાપ્ત થયા છતાં હું કાંઈ કરી શકયો નહિ. માતા, પિતા, પુત્ર અને સ્વજન એ સર્વે સંસારમાં પાશરૂપ છે. તારૂણ્ય અને ધન ધાન્યની આશા સ્વપ્નની પેઠે વિનશ્વર છે. દારા નરકરૂપી કારાગૃહ પ્રત્યે લઈ જનાર છે અને રાજ્ય દુર્ગતિનું કારણછે. વિષયો વિષતુલ્યછે. શિવ લક્ષ્મીનો સંગમ કરાવવાને તો સંયમ એજ શ્રેષ્ટ છે. માટે સર્વ સંગનો ત્યાગ કરી સંયમ અંગીકાર કરવું.' એ પ્રમાણે વિચારી કલાવતીને પુછ્યું. તે દક્ષા બોલી 'મહારાજ! ચિરકાળ પર્યંત ભોગ ભોગવ્યા, રાજ્ય પણ કર્યું અને ધુરંધર પુત્ર થયો, સાંપ્રતકાળે આપણે ચારિત્ર ગ્રહણ કરવું એજ શ્રેષ્ટ છે. આ જન્મને

નિઃસાર જાણી-સારભૂત સંયમ અંગીકાર કરી-આપણે નિરતિચાર વ્રત પાળવું એજ યુક્ત છે.

રાણીએ પોતાનો મત અંગીકાર કર્યો એટલે ઉત્સાહવંત નૃપતિએ મંત્રી વર્ગને બોલાવી પુર્ણકલશ કુમારને રાજ્યાભિષેક કર્યો. જિન મંદિરોને વિષે ઉત્સવ મંડાવ્યો. યતિશ્રેષ્ટ અને ધાર્મિકની બહુ પ્રકારે યથોચિત પુજા કરી. બંધીવાનને છોડી દીધા. યાચક વર્ગને સંતોષ પમાડયો. એમ આઠ દિવસ પર્યંત ઉત્સવ કરવા સાથે જન સમુહનો નાના પ્રકારના ભોજ્યાદિ પદાર્થોવડે સત્કાર કર્યો. તે સમયે ઉદ્યાનપાલકે આવીને ભૂપતિ પ્રત્યે વિજ્ઞપ્તિ કરી 'સ્વામિન્! ઘણા મુનિજને પરિવૃત્ત અમિતતેજ નામના ગુરૂ મહારાજા ઉદ્યાનને વિષે આવ્યા છે' તે સાંભળી પ્રમુદિત થયેલા રાજાએ તેને વધામણીમાં ઘણું દ્રવ્ય આપ્યું. પછી સર્વ ઋદ્ધિ અને પરિવારે યુક્ત રાજા કલાવતીને સાથે લઈ સુરિવર સમીપે ગયો. ત્યાં પંચાભિગમન પૂર્વક ગુરૂશ્રેષ્ટને વંદન કરી ધર્મ દેશના સાંભળી. પછી અવસર પામીને રાજાએ સુરિપ્રત્યે વિજ્ઞપ્તિ કરી-'ભગવન્! દેવી કલાવતીએ પુર્વે શું દુઃકૃત્ય કર્યું હતું જેથી મેં નિરપરાધે તેણીના હસ્ત છેદાવ્યા'

ગુરૂપાદ બોલ્યા 'રાજન્ તેનો પુર્વભવ સાંભળ-મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે મહેંદ્રપુર નામે નગર છે. તે નગરનો ત્રિવિક્રમ તુલ્ય પરાક્રમવંત નરવિક્રમ નામે રાજા હતો. તેને સત શીલાચરણવાળી લીલાવતી નામે પટ્ટરાણી હતી. તેની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલી એક સુલોચના નામે પુત્રી હતી. તે અનુક્રમે મન્મથના કેલિસદનરૂપ યૌવનને પામી. તેણીનું મુખ પુર્ણિમાના ચંદ્રસમાન હતુ, અધરને વિષે અમૃત હતું, દંતપંક્તિ મણિશ્રેણિ સમાન હા

ગતી, કાંતિ લક્ષ્મી સમાન જણાતી, ગમન હસ્તિ સમાન હતું પરિમલ પારિજાતક સદૃશ હતો, વાણી કામદુધા સમાન હતી, કટાક્ષ બાણ કાલકૂટ વિષ સમાન હતા તેથી જાણે દેવતાઓએ તેને માટેજ ક્ષીર સમુદ્રનું મંથન કર્યું હોય તેવો ભાસ થતો હતો.

स्वाभावतो बहुकुतूहलकेलिलोलाः
सद्धर्मकर्मनिरताः सुरताः सुशीलाः
प्रोद्यन्मदाति विशदाऽन्यकृतावहोलाः
प्रायो भवंति सकलेषु कुलेषु बालाः

પ્રાયે સ્વભાવથી બહુ કુતુહળે યુક્ત ક્રીડાની લીલાવાળી, સદ્ધર્મ કર્મને વિષે તત્પર પ્રીતિવાળી સતશીળવતી, અને ઉત્પન્ન થતા મદના ઉજ્વળપણાએ બીજાની અવહેલના કરનારી બાળાઓ સર્વ સુકુળને વિષે થાય છે.

અન્યદા નૃપતિના ઉત્સંગને વિષે તે કુમારી બેઠી હતી તે સમયે કોઈ પુરૂષે આવી રાજાને સુંદર આકારવાળો વિચિત્ર ભાષા બોલવામાં ચતુર એક પોપટ ભેટ કર્યો. રાજાએ તેને પોતાના હસ્ત ઉપર સ્થાપન કરી બોલાવ્યો. જન્મથી દક્ષ એવો તે પોપટ પણ દક્ષિણ ચરણ ઉપાડી હર્ષ પૂર્વક બોલ્યો—

त्वद्रान्तारित्तरुणीश्वसितानिलेनः
संमूर्छितेषु च महोदधिषु क्षितीशः
अंतर्लुठन् गिरिपरस्परसंगपातात्
यातारवैस्तव रिपोः [illegible] ॥ १ ॥

હે ક્ષિતીશ! તે [illegible] શત્રુની [illegible] સ્ત્રીઓ
ના શ્વાસના પવનવડે મહે [illegible] તેમાં [illegible] તો અ

થડાયાથી પડેલા શિખરવડે ઉત્પન્ન થયેલા શબ્દથી તારા શત્રુ ઓ નિદ્રારહિત થાય છે.

પોપટના એ પ્રમાણે બોલવાથી રંજિત થઈ રાજાએ પોપટ લાવનારને ઘણું દ્રવ્ય અને શરિરના આભૂષણો આપી વિદાય કર્યો. પછી તે પોપટ રાજાએ કુંવરીને આપ્યો. તેણીએ હર્ષિત થઈ પોતાના વાસભુવન પ્રત્યે જઈ સુવર્ણ પિંજરને વિષે તેને રાખ્યો. નિરંતર દાડમ, દ્રાક્ષ, ચારોળી અંજીર વિગેરે નાના પ્રકારના ફળ ફુળાદિ ખવરાવતી અને સાકરમિશ્રિત જળનું પાન કરાવતી. કોઈ દિવસ તેને પાંજરાને વિષે રાખે, કોઈ દિવસ પોતાના ખોળાસાં બેસારે અને કોઈ દિવસ વિવિધ પ્રકારની વાણી બોલતાં શીખવે. પોતાને આસને તેને બેસારે, પોતાની પથારીએ તેને સુવાડે, પોતાની સાથે જમાડે અને પોતે જ્યાં જ્યાં ક્રીડા કરવા જાય ત્યાં સાથે લઈ જાય; પોતાના આત્માની પેઠે તે પોપટને ક્ષણ માત્ર પણ અળગો ન રાખે. એક દિવસ ઘણી સખીઓએ પરિવૃત્ત રાજપુત્રી પંજરસ્થ પોપટને સાથે લઈ નગરની સમીપે કુસુમાકર નામના ઉદ્યાનને વિષે ગઈ. ત્યાં નરકાદિપાત વારણ સિદ્ધિ વધુ સંગમ કારણ-લોચનને સુધારસના પારણ સમાન એક જિનાલય જેયું. તે જિનપ્રાસાદમાં પ્રવેશ કરી શ્રી સીમંધર સ્વામીને જોઈ સુલોચના અત્યંત હર્ષ પામી. વારંવાર વંદન કરવા પૂર્વક સ્તુતિ કરવા લાગી.

जगज्जंतुनिस्तारणे यानपात्रं शमाशमविश्रामसंलीनचित्तं,
नतानेकनाकींद्रपादारविंदं स्तुवे स्वामिसीमंधरं देवदेवं.

જગતના પ્રાણિઓનું નિસ્તારણ કરવાને યાનપાત્ર સમાન શમરૂપી આરામને વિષે વિશ્રામ લેવામાં લીન ચિત્તવાળા, અને

જેના ચરણ કમળ પ્રત્યે અનેક ઇંદ્રોએ નમસ્કાર કર્યાં છે, એવા શીમંધર પ્રભુની હું સ્તવના કરૂં છું. પોપટ પણ જિનેશ્વર ભગવંતની મૂર્ત્તિ જોઈ ચિત્તમાં ચિંતવવા લાગ્યો-'અહો! આજ મારો જન્મ સફળ થયો! આજ મારૂં પુન્ય જાગૃત થયું! જેથી મને જિનેશ્વર ભગવંતનાં દર્શન થયાં-આવું સ્વરૂપ મેં પૂર્વે કોઈ વખત જોયું છે.' એમ ઇહાપો કરતાં જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. પૂર્વ ભવ જોયો અને જાણ્યું કે 'પૂર્વે હું સાધુ હતો. અનેક શાસ્ત્ર પઠન પાઠનને વિષે સાવધાન અને પુસ્તક ઉપધિ સંગ્રહણમાં તત્પર હતો. પરંતુ સંયમ ક્રિયાને વિષે શિથિલ આદરવાળો થઇ મેં વ્રત વિરાધિત કર્યું અને પ્રાંતે માયા કરવાથી કાળ કરી અહીં કીર થયો. પુર્વ ભવના અભ્યાસથી તિર્યંચના ભવને વિષે પણ મને જ્ઞાન થયું. પરંતુ મને ધિક્કાર છે કે જ્ઞાનદીપ હસ્તને વિષે છતાં પણ અજ્ઞાનરૂપ અંધકારથી અંધ થઇ-ચારિત્ર રૂપ ચરણથી સ્ખલિત થઇ--ભવરૂપી ખાડાને વિષે પડ્યો. પરંતુ તિર્યંચ ભવને વિષે પણ પુન્યના પ્રભાવથી આજ મને જગત્સ્વામી જિનેશ્વરનાં દર્શન થયાં, હવે આજથી જિનેશ્વરનાં દર્શન કર્યા સિવાય હું ચારો નહિ લઉં.' એમ પોતાના મનમાં નિશ્ચય કર્યો. તે સમયે સુલોચના પણ જીનેશ્વરને વંદન નમસ્કાર કરી બહાર નીકળી અને શુક વિભૂષિત પંજર લઈ પોતાના આવાસ પ્રત્યે ગઈ.

બીજે દિવસે નૃપ પુત્રી શુકને પંજરથી બહાર કાઢી ભોજન કરવા બેઠી તેટલે પોપટ 'नमो अरिहंताणं' એમ બોલી જિનેશ્વરના દર્શન કરવાને બહારના ઉદ્યાન તરફ ઉડી ગયો. ત્યાં ભગવંતને પરમ ભક્તિ પૂર્વક નમસ્કાર કરી ફળાહાર કરતો ઉદ્યાનમાં સ્વેચ્છાએ ફરવા લાગ્યો. અહીં સુલોચના તેના વિયો

ગથી દુઃખિત થઈ અત્યંત રૂદન કરવા લાગી. તેથી ઘણા પોપટને શોધવા નીકળ્યા, તેઓમાંના કોઇએ કુસુમાકર ઉદ્યાનમાં ગુપ્તપણે રહી પોપટને પાશજાલે પકડી રાજપુત્રી સમીપે આણ્યો. કુંવરી પણ તેને ગ્રહણ કરી--ક્રોધથી રક્ત લોચનવાળી થઈ બોલી 'રે ધુર્ત્ત! મને ઠગી સ્વેચ્છાએ ઉડીને તું વનમાં ગયો! યાદ કર હવેથી તને બ્હાર જવાજ નહિ દઉં.' એમ કહી તેની ગતિનો ભંગ કરવાને માટે તેની પાંખો છેદી નાંખી અને પછી કારાગારની પેઠે પાંજરામાં નાંખ્યો. પોપટ પણ મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે 'અહો ધિક્કાર છે આ પરાધીનતાને. કહ્યું છે કે-

हठान्नीचतरं कार्यं कार्यते मार्यतेपि च

नरकावासदंशीयां तत्प्राहुःपारवश्यतां

હઠથી અતિ નીચ કાર્ય કરવું પડે છે, માર ખાવો પડે છે તેથી પરાધીનતા નરકાવાસ સરખી કહી છે.

પુર્વ ભવે મુનિપણાને વિષે સ્વાધિનપણે પ્રમાદથી ક્રિયા અનુષ્ઠાન ન કર્યા તેનું આ ફળ છે. અથવા આતો શું દુઃખ છે પરંતુ ભવાંતરને વિષે અનેક પ્રકારની વિડંબના સહન કરવી પડશે. આ ભવને વિષે વીતરાગના વદનકમળનું અવલોકન કરવા નહિ પામું.' એમ ચિંતા કરતો અત્યંત દુઃખિત થયો. પુનઃ પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગ્યો 'હે આત્મા! હવે શોકને છોડી દે, કારણ કે શોકથી નિવિડ કર્મનો બંધ થાય છે. વળી મારે જિન દર્શન વિના ભોજન કરવાનો નિયમ છે; માટે હવે અનશન કરૂં.' એમ વિચારી અનશન કરી પંચ પરમેષ્ટીનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે કરતો પાંચમે દિવસે મૃત્યુ પામી સૌધર્મ દેવલોકે મહાન્ ઋદ્ધિવાળો દેવ થયો. સુલોચના પણ તે

ના દુઃખથી દુઃખિત થઇ--અનશન કરી--સમાધિમાં મૃત્યુ પામી તેજ દેવની દેવાંગના થઇ. ત્યાં વૈષયિક સુખ ભોગવી અનુક્રમે ચવી પોપટનો જીવ તું શંખરાજા થયો, અને સુલોચના તારી અગ્ર મહિષી કલાવતી થઇ. માટે હે રાજા પરમાર્થથી તો પ્રાણિ સ્વકૃત શુભાશુભ કર્મના ફળ ભોગવે છે. કોઇ કોઇને સુખ દુઃખ નો કર્તા નથી. પુર્વ ભવે સુલોચનાએ પોપટની પાંખો છેદી તે વૈરથી આ ભવમાં તેં કલાવતીના હસ્ત છેદાવ્યા કહ્યું છે કે—

कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।
अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभं ॥

સેંકડો અને કોટિ કલ્પે પણ કરેલા કર્મનો ક્ષય થતો નથી કારણ કે કરેલા શુભાશુભ કર્મ અવશ્ય ભોગવવાં પડે છે.'

એ પ્રમાણે ગુરૂના મુખથી પૂર્વભવ સ્વરૂપ શ્રવણ કરી-સંસારને અસાર જાણી-વૈરાગ્ય વાસિત અંતઃકરણવાળા તે દંપતી હસ્ત કમળ જોડી આચાર્ય પ્રત્યે વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા 'હે પ્રભો ! સંસાર સમુદ્રમાં પડેલા જે અમે તેમને સત્ફલક, અને સિતપટ વાળી દિક્ષાતરી આપો.'

ગુરૂ કહે 'તત્વજ્ઞાનને સમજનાર તમારા જેવાએ તેમ કરવું એજ યુક્ત છે; કારણ કે ઘરમાં અગ્નિ લાગ્યા છતાં કોણ પોતાની વહાલામાં વ્હાલી વસ્તુનો ઉદ્ધાર ન કરે. હે રાજન ! શૂર પુરુષોમાં તુંજ શૂરવીર છે જેથી આ પ્રમાણે પ્રવ્રજ્યા લેવાને ઉત્સુક થયો.

એમ કહી આચાર્યે કલાવતી સહિત શંખરાજાને દિક્ષા આપી અને ગ્રહણ આસેવન પ્રમુખ શિક્ષાનો બોધ આપ્યો. શંખરાજર્ષિ શ્રુતાભ્યાસ કરતા ગુરૂની સાથે પૃથ્વી ઉપર વિચરવા લાગ્યા, શમામૃત કુંડને વિષે નિમગ્ન થઇ અનેક પ્રકારના

ઉપસર્ગથી પણ ઉદ્વેગ નહિ પામતાં પોતાના આત્માને રાજરા જેશ્વર કરતાં અધિક માનવા લાગ્યા. ચારિત્રનું આરાધન કરવા માં પોતાનું સર્વ સામર્થ્ય વાપરવા લાગ્યા યતનાએ બેસવું, યત નાએ ચાલવું, યતનાએ બોલવું, યતનાએ સુવું વિગેરે સર્વ કાય યતના પુર્વક કરવા લાગ્યા. એમ બહુ કાળ પર્યંત શુદ્ધ ચા રિત્ર પાળી પ્રાંતે અનશન કરી-સમાધિમાં મૃત્યુ પામી સૌધર્મ દેવલોકે પાંચ પલ્યોપમના આયુષ્યે દેવપણે ઉત્પન્ન થયાં. કલા વતી સાધ્વી પણ તેજ પ્રમાણે ચારિત્રપાળી મૃત્યુ પામી તે દે વની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ.

વાંચનાર! કલાવતીના ચમત્કારિ ચરિત્ર ઉપરથી બોધ લે વાનો છે કે-શીલ એ મનુષ્યનું પરમ ભૂષણ છે. શીલથી સર્વ પ્રકારના ઉપસર્ગનો નાશ થાય છે અને શીલથી વાંછિતાર્થની સિદ્ધિ થાય છે-માટે જેમ બને તેમ શીલશાળી થવાને ઉદ્યુક્ત થવું; શંખરાજાનું અને પદ્મરાજાનું દ્રષ્ટાંત લઈ એકદમ ક્રોધને તાબે થઈ સાહસ કરતાં ડરવું-બીજા જે જે શિક્ષા વચનો અને શિક્ષા દ્રષ્ટાંતો છે તે વાંચી સાર ગ્રહણ કરવો-અને શંખરાજા તથા કલાવતી રાણી સર્વ ઋદ્ધિનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ ચારિત્ર ગ્ર હણ કરવાને ઉદ્યમવંત થયાં એટલુંજ નહિ પણ ગ્રહણ કરી પુ ર્ણ ભાવે પાળી દેવગતિને પામ્યાં એમ વિચારી ચારિત્ર ગ્રહણ કરવાને ઉદ્યુક્ત થવું જેથી ઉત્તમ ગતિ પ્રાપ્ત થાય.

વિજયશેઠ અને વિજયારાણી.

(શિયળવ્રતપર કથા.)

આ સંસારમાં પ્રાણીને સર્વ કાર્ય કરતાં શિયળ પાળવું ઘ ણું દુષ્કર છે. અનેક મનુષ્યો મનુષ્યવૃત્તિ તજી દઈ પશુ

વૃત્તિને આધિન થઇને પરસ્ત્રી લંપટ થાય છે, તે તો અત્યંત ધિક્કારનેજ પાત્ર છે. તે સિવાય સ્વસ્ત્રીમાં સંતોષ માનનારાઓ માં પણ પર્વ તથા તિથિઓને દિવસે એ શિયળ પાળવાની અ શકિત કેટલાક વિશેષ મોહિત વૃત્તિવાળા બતાવે છે પરંતુ જેમની વિષયવૃત્તિ મર્યાદામાં હોયછે તેવાઓ તો બારતિથિ અને પર્યુષણાદિક પર્વોએ સ્વસ્ત્રીના સંબંધમાં પણ શિયળ પાળે છે. તે કરતાં પણ અધિકતર શ્રેષ્ટ કાર્ય વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણીએ કરેલું છે તેમનું ચમત્કારિક ચરિત્ર સંક્ષેપમાં આ નીચે પ્રદર્શિત કરેલું છે.

ભરતક્ષેત્રમાં વચ્છ દેશની અંદર દક્ષિણ સમુદ્રના કિનારા ઉપર એક સુશોભિત નગરમાં વિજયનામે એક શ્રેષ્ટીપુત્ર વસેછે. તેમને સદ્દગુરૂનો સમાગમ થવાથી ગુરૂ મહારાજે દાન, શિલ, તપને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો. તેમાં શિલ ધર્મ સંબંધી વિશેષ ઉપદેશ કરતાં કહ્યું કે—

सिलं कुल आहरणं, सिलं रुवं च उत्तमं होइ ॥
सिलंचिय पंडित्तं, सिलं चिय निरुवमं धम्मं ॥ १ ॥

" શિલ કુળનું આભરણ છે, ઉત્તમ એવું રૂપ તે શિલ છે, શિલ પાળવું તેજ પાંડિત્યતા છે અને નિરૂપમ-જેને બીજી ઉપમા પણ ન આપી શકાય એવો ધર્મ તે શિલ ધર્મજ છે."

આ પ્રકારને ઉપદેશ સાંભળીને વિજય શ્રેષ્ટીપુત્રનું હૃદય આર્દ્ર થયું અને ' પાણીગ્રહણ કર્યા પછી કૃષ્ણપક્ષમાં નિરંતર શિયળ પાળવું ' એવો અભિગ્રહ ગુરૂમહારાજની સમિપે ગ્રહણ કર્યો. આ વખત તેની નાની વય હતી.

હવે તેજ નગરીમાં એક શ્રેષ્ટિની વિજયાનામે સુશીળ, દાહી અને સ્વરૂપવાન પુત્રી હતી. તેને પણ બાળવયમાં ગુરૂને

સમાગમ થયો. ગુરૂમહારાજે સ્ત્રીવર્ગને વાસ્તવીક શોભા આપનાર શિયળરૂપી શૃંગારનું વર્ણન કર્યું. શિયળરૂપી આભૂષણ વિના બીજા ગમે તેટલા આભૂષણો પહેર્યાં હોય તોપણ તે ભારભૂત છે માટે ઉત્તમ કુળવાન સ્ત્રીએ પરપુરૂષ સામી દૃષ્ટિ પણ કરવી નહીં, અને પોતાના ભર્ત્તાર સાથે પણ વિષય સુખના સંબંધમાં સંતોષવૃત્તિ ધારણ કરવી." આવા ઉત્તમ ઉપદેશથી તે વિજયાનું મન ધર્મ રંગવડે રંગીત થયું અને પાણીગ્રહણ કર્યા પછી શુક્લ પક્ષમાં નિરંતર શિયળ પાળવું એવો અભિગ્રહ ગુરૂ સમિપે ગૃહણ કર્યો.

અનુક્રમે બંને યુવાવસ્થાને પામ્યા અને દૈવયોગે તે બંનેનો જ વિવાહ થયો. પાણિગ્રહણ મહોત્સવ સમાપ્ત થયો એટલે પ્રથમ દિવસે વિજયા અનેક પ્રકારના શૃંગાર ધારણ કરી ઉત્કંઠા સહિત પોતાના ભર્ત્તાર સમિપે પોતાના આવાસ ભુવનમાં આવી. વિજયકુમાર પણ તેને જોઇને બહુ હર્ષિત થયો. પરંતુ તરતજ પૂર્વે લીધેલો નિયમ સાંભરી આવ્યો એટલે બે ઘડી આનંદકારક વાતો કરીને પછી વિજયાને કહ્યું કે "હે પ્રાણપ્રિયા! મારે કૃષ્ણપક્ષમાં શિયળ પાળવાનો નિયમ છે અને તેના દિવસ ત્રણજ બાકી રહેલા છે માટે હાલતો વિષયભોગની ઇચ્છા શમાવી દેવી. ત્રણ દિવસ પછી શુક્લપક્ષમાં આપણે સાંસારિક સુખ ભોગવશું.

વિજયા પોતાના સ્વામીના ઉપર પ્રમાણેના વચનો સાંભળ્યાં કે તરતજ ચિત્રવત્ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. એ પ્રમાણેની ખિન્નતા તેની આકૃતિ ઉપર જોઇને વિજયશેઠે પુછ્યું કે "હે પ્રિયા! આમ સ્તબ્ધ કેમ થઈ ગઈ? શું ત્રણ દિવસ તારે મન બહુ થઈ પડે છે અથવા કાંઈ બીજી ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ છે?" વિજયા તરતજ પોતાની મનોવૃત્તિને શાંત કરી બોલી કે-"પ્રાણના

થ! જેમ આપે બાલ્યાવસ્થામાં કૃષ્ણપક્ષનો નિયમ ગ્રહણ કર્યો છે તેજ પ્રમાણે મેં પણ બાલ્યાવસ્થામાં શુકલપક્ષમાં શિયળ પાળવાનો નિયમ લીધેલો છે. માટે હવે જે બન્યું તે ઠીકજ બન્યું છે તેમાં કાંઈ પરિતાપ કરવા જેવું નથી. આજથી હું તો બંને પક્ષમાં શિયળ પાળીશ અને તમે ખુશીથી બીજી સ્ત્રીનું પાણિગ્રહણ કરો અને કૃષ્ણપક્ષે શિયળ પાળી શુકલપક્ષે સાંસારિક સુખ ભોગવો. મારા તરફનો આપે કાંઈ પણ અસંતોષ રાખવો નહીં. મારી મનોવૃત્તિ અત્યારથીજ શાંત થઈ ગયેલી છે. આપ બીજી સ્ત્રી સાથે પાણિગ્રહણ કરશો તેને હું બહેન તુલ્ય ગણીશ અને તેનું સુખ જોઈ હું અંતઃકરણમાં રાજી રહીશ. કિંચિત્ પણ તેના પ્રત્યે શોક્યપણું ગણીશ નહીં. કેમકે તમને જે પ્રકારે સુખ થાય તે પ્રકારેજ વર્ત્તવાને હું તનમનથી બંધાયેલી છું.”

વિજયાનો આવો ઉત્તર સાંભળીને વિજયશેઠનું મન પણ વિષયવૃત્તિ રહીત શાંત થઈ ગયું, અને આનંદ યુક્ત આકૃતિએ બોલ્યા કે “હે સુંદરી! તારો આવો વિવેક ભરેલો ઉત્તર સાંભળી હું ખુશી થયો છું. તારી ધાર્મિક લાગણીને માટે હું તારી જેટલી પ્રશંસા કરૂં તેટલી ઓછી છે. પ્રાયે સ્ત્રી જાતિની વિષય બુદ્ધિ પુરૂષ કરતાં વિશેષ હોય છે છતાં જ્યારે તારી વિષયવૃત્તિ શાંત પામી જાય છે ત્યારે પછી કાળકૂટ વિષ જેવા વિષયસુખના ઉપભોગથી મારે પણ શું પ્રયોજન છે? પૂર્વના ભાગ્યોદયવડે અકસ્માત્ શિયળ પાળવાની અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ છે તો એવા પરભવમાં દુઃખને આપનારા અને દુર્ગતિમાં લઈ જનારા વિષય સુખના સેવનથી સર્યું. તારી પેઠે હું પણ બંને પક્ષમાં શિયળ પાળીશ અને વ્રતને દૂષણ લાગવા નહીં દઊં. તે બીજી સ્ત્રી પ

રણવાની મને સલાહ આપી પણ એમ કરવા મારી ઇચ્છા નથી. માટે માતાપિતાથી ગુપ્ત રીતે શિયળ પાળીને ભાવયતિપણે સંસારમાંજ રહીશું. એમ કરતાં કોઈ પ્રકારે પણ માતાપિતા જાણી જશે તો પછી સંસાર છોડી દઇને ચારિત્ર અંગીકાર કરીશું.

આ પ્રમાણેનો નિર્ણય કરીને બંને એક શય્યામાં શયન કરવા છતાં પણ ત્રિકરણ શુદ્ધે ખડગધારા તુલ્ય શિયળ પાળવા લાગ્યા. કોઈ પ્રકારનું દૂષણ લાગવા દેતાં નહીં અને દિનપરદિન વિશેષ ઉજવળ પ્રણામ વાળા થતા હતા. 'પુણ્યવાન મનુષ્યની બલીહારી છે; જેની મનોવૃત્તિમાંથી વિષય વાસના ઉઠી જાય છે તેને શિયળનું પ્રતિપાલન મુશ્કેલ નથી પરંતુ આવી રીતનો નિરંતરનો સહવાસ છતાં દિનપરદિન શુદ્ધ મનોવૃત્તિ રહેવી અને તેપણ વધતી જવી તે આશ્ચર્યકારક છે.

એવા અવસરમાં વિમળ નામના કેવળી ચંપાનગરીના ઉદ્યાનમાં સમોસર્યા. દેવતાએ કમળની રચના કરી. નગરમાંથી જિનદાસ વિગેરે શ્રાવકો વાંદવા માટે આવ્યા. કેવળી ભગવંતે ઉપશમસાર-શિળ પ્રધાન દેશના આપી; શ્રાવકધર્મને સાધુધર્મ એમ બે પ્રકારનો ધર્મ ઉપદેશ્યો; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ રત્ન ત્રયીનું સ્વરૂપ કહ્યું તથા જીવના અનાદિ કાળના મૂળ સ્વભાવ તરીકે તેને ઓળખાવ્યા; તેને લાગેલા આવરણો દૂર કરવાના રસ્તા બતાવ્યા; દાન, શિળ, તપ, ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મનું સમગ્ર સ્વરૂપ પ્રદર્શિત કર્યું અને તેમાં દાન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રકાશિત કરતાં સુપાત્ર દાનને મોક્ષ શુખનું પ્રબળ કારણ ભૂત બતાવ્યું; સુપાત્ર તરીકે તીર્થંકર, ગણધર, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને પાંચ મહાવ્રતને પાળવામાં અહોનિશ તત્પર એવા મુનિ મહારા

જને મુખ્ય જણાવ્યા. આ પ્રમાણેના ઉપદેશને અંતે જિનદાસ શ્રાવકે ઉભા થઈ વિનંતિ કરી કે "હે ભગવંત! આપના ઉપદેશથી મને સુપાત્ર દાન દેવાની અત્યંત ઉત્કંઠા થઈ છે માટે ચોરાશી હજાર મુનિઓ મારા ઘરનો આહાર ગ્રહણ કરે તો મારો મનોરથ સફળ થાય માટે તેવો માર્ગ બતાવવા કૃપા કરો." કેવળી બોલ્યા "હે જિનદાસ! તું કહે છે એ વાત બનવી તદન અસંભવીત છે કારણ કે એટલા બધા મુનિનો એકત્ર યોગ ક્યાંથી થાય? અને કદી એમ બનેતો એટલા બધા મુનિરાજને નિર્દોષ-શુદ્ધમાન-તેમને અર્થે નિપજાવેલો નહોય તેવો આધાકર્મી વિગેરે દોષ રહીત આહાર ક્યાંથી મળે? માટે તારો મનોરથ એ રીતે સફળ થાય તેમ નથી પણ ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને આહારપાણી વહોરાવતાં જેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થાય તેટલા ફળને પ્રાપ્ત કરવાનો બીજો રસ્તો છે." જિનદાસ બોલ્યો કે-"ભગવાન! કૃપાકરીને તે માર્ગ બતાવો." કેવળી બોલ્યા કે-વચ્છ દેશમાં વિજય શેઠ અને વિજયા નામે તેમની સ્ત્રી છે. તે બંને અખંડ શિયળના પાળનારા ભાવયતિ પણને સંસારમાં રહેલાં છે તેમને જમાડવાથી તને તેટલા ફળની પ્રાપ્તી થશે." એક શ્રાવક શ્રાવિકાને જમાડવાથી ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને ભાતપાણી આપવા જેટલા ફળની આશ્ચર્યકારક વાત કેવળીના મુખેથી સાંભળીને શંકા રહીતપણે 'તેનુ કારણ શું?' એમ કેવળી પ્રત્યે વિનય પૂર્વક તેણે પૃચ્છા કરી. કેવળી બોલ્યા કે-તેઓમાંના એકેકને જુદા જુદા પક્ષમાં શિયળ પાળવાનો નિયમ હતો. પાણિગ્રહણ થયા પછી તે વાતની પરસ્પર ખબર પડતાં બંને જણાએ બંને પક્ષમાં નિરંતર શિયળ પાળવાનો નિર્ણય કર્યો અને તેઓ એવું ઉત્કૃષ્ટ શિયળ પાળે છે

તેમજ એમના અધ્યવસાય એવા ઉજ્વળ છે કે તેને જમાડવાથી ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને દાન દીધા જેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થાય તેમ છે જિનદાસે તે વાત સ્વીકારી. કેવળી અન્યત્ર વિહાર કરી ગયા. જિનદાસ શ્રાવક તરતજ વચ્છ દેશે આવ્યા અને વિજયશેઠના માતા પિતાને મળી વિજયશેઠને સ્ત્રી સહીત પોતાને ત્યાં જમવા આવવાનું આગ્રહ પૂર્વક આમંત્રણ કર્યું. માતાપિતાને આવા અજાણ્યા માણસથી એ વાતનો અતિ આગ્રહ થતો જોઈ આશ્ચર્ય થયું તેથી તેનું કારણ પુછયું. જિનદાસે કેવળી ભગવંતે કહેલો સર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. માતાપિતા આશ્ચર્ય પામ્યા અને જમવાનું સ્વીકાર્યું. જિનદાસ હર્ષિત થયો, અને અનેક પ્રકારની રસવતીવડે બંનેને અત્યંત ભકિતપુર્વક જમાડી ઉત્કૃષ્ટ સુપાત્રદાનનું ફળ મેળવ્યું.

વિજયશેઠ અને વિજયારાણીને જિનદાસના આવવાના કારણની અને પોતાના શિયળ સંબંધી પોતાના માતાપિતાને જાણ થયાની ખબર પડી એટલે આગ્રહ પુર્વક માતાપિતાની આજ્ઞા લઇને બન્ને જણાએ કેવળી ભગવંતની પાસે ચારિત્ર અંગિકાર કર્યું.

ઉજ્વળ ભાવે નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી આઠે કર્મોને ખપાવ્યાં. પ્રથમ ચાર ઘાતિકર્મને ખપાવી, કેવળજ્ઞાન પામી, અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ પમાડી મોક્ષ માર્ગના પંથી કર્યા અને આયુષ્યને અંતે બાકીના ચાર અઘાતિ કર્મોને ખપાવી મોક્ષ સુખ પામ્યાં.

આ પ્રમાણેનો શિયળનો મહામહિમા જાણી દરેક ભવ્ય જીવોએ શિળ ધર્મ પાળવામાં ઉદ્યમી થવું. પાંચે ઇંદ્રીઓના વિષયોને ખરેખરા વિષ તુલ્ય સમજીને તેનાથી દૂર રહેવું. શિળ પાળવાથી આભવમાં પણ અનેક કષ્ટો નાશ પામે છે, દેવ સાંનિધ્ય કરે છે. સ્થાને સ્થાને કીર્તિ વિસ્તરે છે, અને મનોવૃત્તિ ઉજવળ થતી જાયછે પરભવે દેવ ભુવનનાં સુખ અને યાવત મોક્ષ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

॥ ब्रह्मचर्य व्रत.

खंड ९ जो.

॥ अथ श्री जदेरत्नजी कृत नववाडोनी सझायो १० लिख्यते ॥ ढाल १ ली ॥

॥ दुहो ॥ श्रीगुरुने चरणे नमी, समरी सारद माय, नव विध शीलनी वाडनो, उत्तम कहुं उपाय ॥१॥ पहिलोने पासो होजी, ए देशी ॥ पहेली ने वाड हो जी वीर जिनवरे कह्यो, सेवो हो सेवो वसती विच्यारीने जी; स्त्री पशु पंडग हो जी वासे वसे जीहां, तिहां न रेहेवुं शीलव्रतधारीने जी ॥२॥ जीम तरु डाळे हो जी, वसतो वानरो, मनमां बिहे रखे भुंई पडुंजी, मांजार देखि हो जी पंजर मांहेथी, पोपट चित्ते रखे डाटे चडुं जी ॥३॥ जिम सिहलंकि हो जी, सुंदरी शिर धरी, जलनुं बेडुं युगतिस्युं जालवे जी, तिम मुनि मनने हो जी राखे गोपवी, नारीने निरखी चित्त नवि चाळवे जी ॥४॥ जीहां होवे वासो हो जी सेहजे मांजारनो, जोखम लागे तिहां सुपकनी जातिनें जी, तिम ब्रह्मच्यारी हो जी, नारीनी संगते, हारे हो हारे शीयल सुजातने जी ॥५॥ कळश ॥ वाड विघटे विषय प्रगटे, शंका कंखा नीपजे, तीव्र कांमे धातु बीगडे, रोग बहु

વિધ ઉપજે, મનમાંહિં વિષય વ્યાપે, મન વિષયશું રહે મીલી ઉદયરત્ન કહે તે કારણે, નવ વાડ રાખો નિરમળી ॥૧॥

॥ ઢાળ ૨ ॥ વૈદર્ભ દેશ કુંડલપૂર નગરી સુરપતિ એ દેશી

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવન ધણી, અજ્ઞાન તિમિરહર દિન મણી, શીલ રતન યતનાને તંતે, ભાષી વાડ બીજી ભગવંતે ॥૧॥ ભગવંત ભાષી સંઘ સાખી શીયલ સુરતરુ રાખવા, મુક્તિ મહાફળ હેતુ અદભૂત, ચારિત્રનો રસ ચાખવા ॥૨॥ મીઠે વચને માન- નીસ્યું, કથા ન કરે કાંમની, વાડ વિધસ્યું જેહ પાળે, બલીહારી તસ નામની ॥૩॥ વાત વ્રતને ઘાતકારી પવન જીમ તરુપાતને, વાત કરતાં વિષય જાગે, તે માટે તજો તમે વાતને॥૪॥ લીંબુ દેખી દૂરથી જીમ, ખટાસે ડાઢો ગળે, ગગન ગરજારવ સુણીને હડકવા જીમ ઉછલે ॥૫॥ તિમ બ્રહ્મચારીનાં ચિત્ત વિણસે, વચણ સુંદ- રીનાં સુણી, કથા તજો તિણ કારણે, ઇમ પ્રકાશે ત્રિભુવન ધણી ॥૬॥

॥ ઢાલ ૩ ॥ તટ યમુનાનોરે અતિ રળીયામણો રે એ દેશી ।

ત્રીજીને વાડે રે ત્રિભુવન રાજીઓરે, ઇણી પરે દીયે ઉપદેશ, આસન છંડોરે સાધૂજી નારીનો રે, મુહુરત લગે સુવિશેષ ॥૧॥ હું બલીહારી રે જાઉં તેહને રે, ધન્ય ધન્ય તેહની હો માત, શીયલ સુરંગીરે રંગાણી રાગસ્યુંરે, જેહની સાતે હો ધાત ॥હું૦ ॥ ૨ ॥ શયનાસને રે પાટ્ય ને પાટલેરે, જિહાં જિહાં બેસે હો નારિ, બે ઘડી લગેરે તિહાં બેસે નહી રે, શીલવ્રત રાખણ હાર ॥ હું૦ ૩॥ કોહળાકેરી રે ગંધ સંયોગથી રે, જીમ જાયે કણ- કની વાક, તીમ અબળાનું રે આસન સેવતાં રે, વિણસે શિયલ સુપાક ॥ હું૦ ૪ ॥

॥ ઢાળ ૪ ॥ हुं वारी रंग ढोलणां ए देशी ॥

ચોથીને વાડ તમે ચેતજો હો રાજિ, યેંણી પરે ભાખે શ્રીજિનભૂપ રે સંવેગી સુધા સાધુજી, નયનકમલ વિકાસિને હો રાજ, રખે નિરખો રમણીનું રૂપરે ॥ સં૦ ૧ ॥ રૂપ જોતાં રઠ લાગશે હો રાજ, હેલા ઉલસશે અનંગ રે; સં૦ મનમાંહિ જાગશે મોહની હો રાજ, ત્યારે હોશ્યે વ્રતનો ભંગરે ॥ સં૦ ૨ ॥ દિનકર સાહમું દેખતાં હો રાજ, જગમાં નયણે ઘટે જીમ તેજરે; સં૦ તિમ તરુણીતન પેખતાં હો રાજ, હિણું થાયે શિયલ સુહેજ રે ॥ સં૦ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૫ ॥ थांपर वारी माहरा साहिबा ए देशी ॥

પાંચમી વાડ પરમેશ્વરે, વખાંણી જી વારૂ, સાંભળજો શ્રોતા તુમે, ધરમી વ્રતધારૂ ॥૧॥ કુડ્યંતર વર કામિની, રમે જિહાં રાગે; સ્વર કંકણાદિકનો સુણી, જીહાં મનમથ જાગે ॥ ૨ ॥ તિહાં વસવું બ્રહ્મચારિનેં, ન કહ્યું વીતરાગે, વાડ ભાંગે શીલરત્નની, જીહાં લંછન લાગે ॥ ૩ ॥ અગની પાસે જિમ ઓગળે, ભાજન માંહિ ધરીયાં, લાખ મીણ જાયેં ગલી, નવિ રહે રસ ભરિયાં. ॥૪॥ તિમ હાવ ભાવ નારી તણાં, વળી હાંસુ નેં રૂદન, સાંભળતાં શિયલ વિધરે, મન વેધે મદન. ॥ ૫ ॥

॥ ઢાળ ૬ ॥ सहियां म्हारां नयणां समारो ए देशी ॥

છઠ્ઠીને વાડે છેલ છબીલા, ગુણરત્ને ગાઢા ભર્યાજી, સિદ્ધારથ કુલે નગીનો, વીર જિણંદ ઇમ ઉચરે જી ॥ ૧ ॥ અવ્રતીપણે તેં જે આગે, કાંમ ક્રીડા બહુ વિધ કરીજી, વ્રત લેઇને વિલસિત પહિલાં, રખે સંભારો દિલ ધરીજી ॥ ૨ ॥ અમિ ભાર્યાં ઉપર

પૂળો, મેલ્હે જીમ જવાલા વમી જી, વરસ દિવસેં જિમ વિષધરનું, શંકાયેં વિષ સંક્રમે જી ॥૩॥ વિષયસુખ વિલસિત પહિલાં, તીમ શીલવંત સંભારતો જી, વ્યાકુળ થઈ ને શીલ વિરાધે, પછે થાયેં ઓરતો જી ॥ ૪ ॥

॥ ઢાળ ૭ ॥ गढ बुंदीरा वाल्हा ए देशी ॥

સાતમી વાડે વીર પયંપે, સુણો સંયમના રાગી હો, શીયલ રથનાં હો ધોરી, સુધા સાધુ વૈરાગી, મુઝ આણાકારી ને બ્રહ્મ ચારી, વિષયરસના ત્યાગી હો. શી૦ ॥૧॥ સરસ આહાર તજ જો જી સહેજે, વિગય થોડી વાવરજ્યો હો; શી૦ માદક આહારે મનમથ કોપે, તેજાંનો પરિહરજ્યો હો. શી૦ ॥ ૨ ॥ સન્નિપાતે જીમ ધૃત જોગે, અધિક કરે ઉલાલા હો; શી૦ પાંચે ઇંદ્રિય તિમ રસ પોખ્યાં, ચારિત્રમાં કરે ચાળા હો. શી૦ ॥ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૮ ॥ देशी मारुनी ॥

ત્રિશલા સુત હો, ત્રીગડે બેસી એમ, આઠમી વાડ વખાં ણી શીલની જી; અતિમાત્રા હો આહાર તજો અણગાર, લાલચ રાખો જો સંયમ શીલની ॥ ૧ ॥ અતિ આહારે હો, આવે ઉંઘ અપાર, સુપનમાંહિં થાયેં શીલ વિરાધના, વળી તિણેં થાયેં હો મદવંતી દેહ, સંયમની નવિ થાયેં આરાધનારે. ॥૨॥ જિમ શેરના માપાં માંહે હો દોઢ શેર, ઓરિને ઉપર દિજે ઢાંકણું જી, ભાંજે તાલડી હો ખિચડી ખેરુ થાયેં, તિમ અતિમાત્રાયેં વ્રત બિગડે ઘણું ॥ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૯ ॥ कायत केशवा रे ए देशी ॥

નવમી વાડે નિવારજ્યો રે, સાધૂજી શિણગાર. શરિર શો-

ભાવ્યું શોભે નહિ રે, અવનિ તલે અણગાર ॥૧॥ ઇમ ઉપદેશે વીરજી રે, મુનિવર ધરજ્યો મન; શિખામણ માહરી રે, કરજ્યો શીલ જતન ॥ ૨॥ સ્નાંન વિલેપન વાસના રે, ઉત્તમ વસ્ત્ર અપાર, તેલ તંબોલ આદેં તજો રે, ઉદભટ વેષ સફાર.॥૩॥ ધોઇને ધરણી ધયેંારે, જિમ રત્ન હાર્યો કુંભાર, તિમ શીલરત્નનેં હારશ્યો રે, જો કરશ્યો શણગાર ॥ ૪ ॥

॥ ढाळ १० देशी चटीयाणीनी ॥

એકલી નારી સાથે મારગે જાતાં હો, વળી વાત ન કીજીયેં, એક સેહેજે નર દોય, શીલવંત ન સુવું હો, વળી સહેજે ગાલ ના દિજીયેં ॥૧॥ ન સૂવારે નિજ પાસ, સાઠા છ વરસની હો, કાંઈ પુત્રીને પણ સેહેજમાં, સાત વરસ ઉપરાંત, સૂતનેં પણ ન સૂવારે હો, શીલવંતી તિમ સેહેજમાં ॥ ૨ ॥ સ્ત્રીસંગે નવ લાખ પ્રાંણી હણાયેં હો, ભગવંતે ભાખ્યું ઇસ્યું, અસંખ્યાતા પણ જીવ, સમૂંછિમ પંચેંદ્રી હો હણાયેં ઘણું કહિયેં કિસ્યું ॥ ૩ ॥ ઇમ જાંણી નર નારી, શીલની સદહણા હો, શુદ્ધી મનમાં ધારજ્યો. લહિ દુર્ગતીનું મૂળ, અબ્રહ્મ સેવામાં હો, જાતાં મનને વારજ્યો॥૪॥ તપગચ્છ ગયણ દિણંદ વંછિત ફળ દાતા હો, શ્રી હીર રત્ન સૂરીશ્વરૂ, પાંમી તાસ પસાય, વાડિ વખાણી હો, શીલની એહ મનોહરૂ॥૫॥ખંભાતે રહિ ચૌમાસ, સત્તરસેં ત્રેસઠ હો, શ્રાવણ વદી બીજ બુદ્ધે ભણી, ઉદયરત્ન કહે કર જોડ, શીયલ જે પાળે હો, તેહને જાઊં ભાંમણે ॥૬॥ ઇતિ નવ વાડ સજ્ઝાય. ॥

॥ अथ श्री मेरुविजयजी कृत नव वाडोनी सज्झायो.॥

રાગ આસાઉરી ॥ નમો રે નમો શ્રી સેત્રુંજ ગિરિવર એ

દેશી ॥ સારદ માત મયા મુજ કીજે, દિજે અવિરલ વાણીરે, નવ વિધિ વાડ કહું સંખેપે, ગુણ મણિ રયણાંની ખાંણી રે ॥૧॥ પહેલી વાડ વસતિની જાણો, ભાખે શ્રી જિન વીરરે, શીલ યતન કરવાને કાજે, તે સુંણજો સહુ ધીર રે. ૫૦ ॥૨॥ જે વસતે નારીજન હોયેં, પશુ અને વળી પંડ રે, તેહ ઘરે રહેતાં બ્રહ્મચારીનું, ન રહે શીલ અખંડરે. ૫૦॥૩॥ જિમ માંજાર થકી મુષક વળી, સીંહથકી શીયાલરે, જિમ વળી ફાળ દેખતાં વાંનર, બીહે તિમ વ્રતપાળરે, ૫૦ ॥૪॥ ચોથાવ્રતનો જો પખ વંછે, તો નારી ન ધરજે સત્નરે, પહેલાં મોહ લગાડી આપણો, હરસ્યે શીલ રતન્ન રે. ૫૦ ॥ ૫ ॥

॥ ढाळ २ राग गोडी ॥

બીજી વાડ કથા તણી, તે સુણજો નર નાર, સ્ત્રીસ્યું વિકથ જે કરે, તે નર સાર ગમાર રે ॥ ૬ ॥ શીલ સુ પાલિયેં, શીલે શિવ સુખ હોય રે, પાપ પખાલિયે. એ ટેક. વાત વિવિધ પરે કેળવી, મ કરો નારીસ્યૂં જાણ, સરાગ વચન નવિ બોલિયેં, વાડ તણી હોય હાંણરે, શી૦ ॥ ૭ ॥ નાલિકેર ચોખો મિલે, ચોખો સંચલ ખાર, સંચલ વિણસે નીરથી, તિમ વિણસે બ્રહ્મચારો રે. શી૦ ॥૮॥ શ્વાન હડકવા પાવસે, કુપથ્યેં રોગ વિકાર, પ્રગટે તિમ સ્ત્રી વાતથી, ભાવે વાડ વિચારો રે. શી૦ ॥ ૯ ॥

॥ ढाळ ३ ॥ राग रांमगिरि ॥

ત્રીજી વાડ હવે સાંભળો, આસનની કહું તેહ રે, જે આસન બેઠી કાંમની, નવિ બેસે સુનિ જેહ રે, શીલવંત છાંડે છેહરે. ત્રી૦ ॥૧૦॥ જિમ કોઈ નિરધન વાંણીઓ, રળે ખપે દિ

શક્તિ રે, રૂઓ માત્ર તે નવિ લહે, ધન કંચન કેહીં વાત રે, ઇમ જોગવે નિજ જાતિ રે શ્રી૦ ॥૧૧॥ પરવ દિવસ કોઈ આવીઓ, કરે સહુ જન પકવાનરે, તે નિરધનનાં બાળક રૂએ, આપણ કીએ પકવાન રે, કિહાંથી કાઢે તે ધાન રે. શ્રી૦॥૧૨॥ બાળકના આગ્રહ થકી, લાવે ગોધૂમ ધાન રે, પડસુલી કરી તેહની, લાવે શાક અસાનરે, કોહલા કેરું તે માનરે, શ્રી૦ ॥ ૧૩ ॥ કોહોલું શાક તે કેળવી, મૂક્યું કણકને પાસિરે, વાક ગયો સવિ તેહનો, તે રહિયો વદન વિકાસિરે. શ્રી૦ ॥૧૪ ॥ તીમ સ્ત્રી આસન બેસતાં, વાડ શીથલ તસ જાણરે, ઘટિકા દોય છાંડે તેહની, સ્ત્રી ત્રણ પોહોર પ્રમાણ રે, તજે પુરૂષાસન ઠાણ રે, ભાષે ત્રિભુવન ભાણ રે, મેરૂ કરે ગુણ ગાન રે. શ્રી૦ ॥ ૧૫ ॥

॥ ढाळ ४ जलेरे पधार्या तुमे साधुजी रे ए देशी ॥

નારી અંગ ન જોઇએ રે, લાગે બહુલો રાગરે ॥ શીલવંતની વાડનો રે, તિહાંથી થાયે ત્યાગ રે ॥ ૧૬ ॥ વીર જિણેશર ઇમ કહે રે, તુંમ રાગદ્રષ્ટી નિવારી રે, શ્રી જિન પ્રવચન જોઈને રે, સુપુરુષ આતમ તાર રે, નારી૦ ॥ ૧૭ ॥ જિમ કોઈ અંધ પુરુષ હતો રે, મિલિયો વૈદ સુજાણ રે, તે કહે ઓષધ તુઝ કરૂં રે, જો માંને માહરી આંણ રે, ના૦ ॥ ૧૮ ॥ ઓષધ જોગ સાજો કર્યો રે, તું સુરજ સામું ન જોય રે, તે કેતે દિન વિસર્યું રે, રવિ જોઈ અંધ તે હોયેં રે, ના૦ ॥ ૧૯ ॥ તેહ પરે વ્રતધારકો રે, નવિ જુવે સ્ત્રીનાં અંગ રે ભાજે વાડ ચોથી ખરીરે, હવે પંચમી સુણજો સુરંગ રે. ના૦ ॥ ૨૦ ॥

ढाळ ॥ ५ ॥ राग मेवाडो.

છબડા તું મ કરે રે નિંદા પારકી ॥ એ દેશી ॥ સુણિ

જાય, નાંખ્યું કુપમાંહે જઈ, કરે ઓરતો રે દૂખ સબલું થાય કે પા૦॥ ૩૬ ॥ સમળી સરીખી કાંમિની, રયણ સરિખું શીલ, બ્રહ્મચારી જો સાચવેં, તો ઇહ ભવ રે, તસ પરભવ લીલ કે પા૦ ॥ ૩૭ ॥ શ્રી અકબ્બરપુરમાંહે રહી, કીધી એહ સઝાય, સંવત સતર કર શ્રાવણ માસે, વ્રત પાળતાંરે દૂખ દૂરિ પલાયકે ॥ પા૦ ૩૮ ॥ શ્રીદેવવિજય પંડિત વરૂ, શ્રીજયવિજય બુદ્ધરાય, તસ શિસ મેરુવિજય કહે, વ્રત પાળતાંરે, નવ નિધિ ઘરિ થાય કે ॥ પાલોરે. ૩૯ ॥

॥ અથ શ્રીભાવરત્નજી કૃત નવ વાડનો સઝાય ॥

નવ વાડિ મુનિસર મન ધરો, જે સંજમનું છે સારોરે; વરધમાન જિનેશર ઇમ ભણે, સહુ સાંભળો પરખદા બારો રે ન૦ ॥ ૧ ॥ નારિની વસતિયે નવિ રહે, રેહેતાં તો વાડ લોપાયેં રે; જિમ બિલાડી ઘર પ્રાહુણો, હંસ ચતુર કહો કિમ થાયેંરે, ન૦ ॥ ૨ ॥ જે કુલ બળ રૂપ નારી તણો, ન વખાંણે બ્રહ્મચારી રે; તેની વાડ બીજી તાજી રહે, કાસ ન કરે તિહાં અસવારી રે ॥ ન૦ ॥ ૩ ॥ નારીને બેસણ નવિ બેસે, જે શીલ રયણના ધોરી ; જિમ આહેડિયેં પાસો રચ્યો, મૃગ છંડે તો સુખ સારી રે. ન૦ ॥ ૪ ॥ એહનું મુખ રૂડું કુચ કલસલા, એહની આંખ ભલી અણિઆલી રે; એંમ નીરખેં અંગ જે નારિનો, તેહની ચોથી વાડ ઉલાલી રે, ન૦ ॥ ૫ ॥ ભીંત અંતર નવિ રહે, જિહાં નારી શબ્દ સાંભળીયેં રે; જિમ પારદ પ્રથવીમાંહિ રહે, સ્ત્રી શબ્દ ઉધાન વાઇરે. ન૦ ॥ ૬ ॥ પુરવેં ભોગ જે ભોગવ્યા, વ્રત લીધા પછે ન સંભારે રે; જિમ વરસે અહિવિષ વિસ્તરે, તે તો શીલની વાડ સંહારે રે. ન૦ ॥ ૭ ॥ સરસ આહારના

લાલપી, થઇ સરસ આહારને ઝારે રે, તેહની વાડ નિશ્ચે રહે નહીં, શું થુલભદ્ર ઉપનય તારે રે. ન૦ ॥ ૮ ॥ ઉણોદરી વરત નવિ આદરે, અણભાવતું ખાયે અગલંચે રે, આહાર લેવા સમે નવિ ઓલખે, તેહની વાડયો સ્યૂં રહે સંચ રે ન૦ ॥૯॥ નખ કેપ વેષ શોભા સરે, તન મલ ફેડ શુભ રુપે રે; તેહનો શીલ રયણ સમ ભી પરે, ઝડપી લેઇ નાખે તે કુપરે ન૦ ॥૧૦॥ નવ વાડિ રુડિ પરે સાચવે, ધન શીલ તણું જગ જેહો રે, શ્રી મેહમાપ્રભુસુરિશના, ભાવ તે સાધુશું નેહો રે ન૦ ॥ ૧૧ ॥ ઇતિ નવ વાડ સઝાય ॥

॥ અથ શ્રી શીયલની નવવાડો પ્રારંભઃ ॥

॥ દોહા. ॥

શ્રી સરસતી સમરું સદા, પભણું તસુ સુપસાય ॥ સુવચન આપો શારદા, મહેર કરી મુજ માય ॥ ૧ ॥ વાણી વીર જિણંદની, સાંભળી શાસ્ત્ર મોઝાર ॥ વાડ શીયળની નવ કહું, સુણજો સહુ નર નાર ॥ ૨ ॥ સીંચો અંબ અંગ શીળનો, સમતા રસ ભરી નીર ॥ સાચવજો યતને કરી, ધરી દ્રઢતા મન ધીર ॥ ૩ ॥ જાળવજો યતને કરી, નવે વાડો ધરી નેહ ॥ ઉત્તમ ફળ શીળ અંબ તણાં, વાડ વિગત સુણો તેહ ॥ ૪ ॥ પ્રથમ સ્ત્રી સંગ ન કીજીયે, બીજે ન કરવી વાત ॥ ત્રીજે આસન સ્ત્રી તણે, બેસવું બે ઘડી જાત ॥ ૫ ॥ ચોથે રૂપ ન નિરખવું, ન કરે નારીશું નેહ ॥ પાંચમે ભીંત્યંતર ત્રિયા, મુનિ ન રહે તસ ગેહ ॥ ૬ ॥ છઠે સુખ સંસારનાં, વળી વિલસ્યાં હોય જેહ ॥ સિદ્ધારથ સુત એમ કહે, મુનિ ન સંભારે તેહ ॥ ૭ ॥ સાતમે સરસ આહારની, લાલચ ન કરે લગાર ॥ આઠમી વાડમાં એમ

કહ્યું, અધિક ન કરવો આહાર ॥ ૮ ॥ નવમે વિલેપન નવિ કરે, ન કરે વળી શણગાર ॥ નવ વાડો એમ અનુસરે, સૂધા સાધુ અણગાર ॥ પાઠાંતર, ત્રિકરણ શુદ્ધ આરાધતાં, પામે ભવનો પાર॥૯॥

॥ ઢાળ ૧ લી. ॥

(કપૂર હોય અતિ ઊજળો રે ॥ એ દેશી.)

વાડ પહેલી જિનવર કહી જી, સિદ્ધારથ સુત ચંદ ॥ વીર જિણંદ એમ ઉચ્ચરે જી, ત્રિશલા દેવીનો નંદ ॥ સાધુ જી, ન કરો નારીનો સંગ ॥ ૧ ॥ સંગ થકી વ્રત ભંગ ॥ સાધુજી ॥ ન કરો૦ ॥ એ આંકણી ॥ સ્ત્રી પશુ વાસો વસે જી, પંડગ પણ જેહ વાસ ॥ તિહાં વસતાં બ્રહ્મચારીને જી, શીયળ તણો હોય નાશ ॥ સાધુ જી૦ ॥ ૨ ॥ અગ્નિ આગળ દારૂ રહે જી, ઊડે ઓચિંતો જેહ ॥ એમ મુનિ માનની આગળે જી, થિર નહી શીયળથી નેહ ॥ સાધુ૦ ॥ ૩ ॥ મંજારી મુખ આગળે જી, ઊંદરને શી આશ ॥ તેમ સ્ત્રી મુખ આગળે જી, પડે તે પ્રેમને પાસ ॥ સાધુ૦ ॥ ૪ ॥ પોપટ બીહે પાંજરે જી, દૂરથી દેખી મંજાર ॥ તેમ મુનિ બીહે માનની થકી જી, દુર્ગતીની દાતાર ॥ સાધુ૦ ॥ ૫ ॥ સુંદરી શિર જળ બેડલું જી, જાળવી રાખે જેમ, માનની મુખ મુની પેખતાંજી ચિત નવિ ચાળવે તેમ ॥ સાધુ૦ ॥ ૬ ॥ વંશ ઉપર જેમ ખેલતાં જી, ગોપવી રાખે મન્ન ॥ તેમ મુનિ મનને ગોપવે જી, રાખવા શીયળ રતન્ન ॥ ॥ સાધુ૦ ॥ ૭ ॥ ભાવે નહી સાત ભાતની જી, સુખડી સંગ બરાસ ॥ તેમ મુનિ માનની સંગથી જી, નિગમે શીયળની મીઠાશ ॥ ॥ સાધુ૦ ॥૮॥ મનશું બીહે ભૂઈ પડું જી, વાનર ચઢીયો વન્ન ॥

તેમ મુનિ ગામમાં ગોચરી જી, ત્રિકરણ રાખી મજ્ઞ ॥ સાધુ૦ ॥ ૯ ॥ ॥ કલશ. ॥ એમ વાડ પહેલી વીર જિનવર, કહી વ્રત હિત કારણે ॥ વાડ વિધિશું જેહ પાળે, જાણીં તેહને વારણે ॥

॥ ઢાલ ૨ જી ॥

(વીરે વખાણી રાણી ચેલણા જી, એ દેશી.)

વાડ બીજી કહી વીરજી જી, સાંભળો સહુ નર નાર ॥ શીયળ વ્રત શુદ્ધ મને પાળજો જી, જેમ પામો ભવ પાર ॥ વાત ન કીજે વનિતા તણી જી ॥ ૧ ॥ એ આંકણી. ॥ વાતથી ઉત્પાત ઉપજે જી, વાતથી વિરતિની ઘ્રાત ॥ ક્ષણ એક માંહે ખરી પડે જી, પવનથી જેમ તરૂપાત ॥ વાત૦ ॥ ૨ ॥ દૂરથી દેખી દાઢયો ગળે જી, લીંબુ તણે રે ખટાસ ॥ મન ચળે તેમ મુનિવર તણું જી, સાંભળી વચન વિલાસ ॥ વાત૦ ॥ ૩ ॥ હુડક્વા હાલે ને ટળવળે જી, ગગન ગુંજારવ જેમ ॥ તેમ મુનિનું ચિત્ત ટળવળે જી, વાધે તિહાં વિષયશું પ્રેમ ॥ વાત૦ ॥ ૪ ॥ વિણ જીભે જે વાતો કરે જી, સ્વર તે સારંગી જેહ ॥ વચન જીભે વનિતા તણાં જી, એણીપરે અધિક સનેહ ॥ વાત૦ ॥૫॥ મધુરે સ્વરે મોહ્યો મરગલો જી, પડિયો પાસમાં જેમ ॥ વિષય વયણ વનિતા તણાં જી, પાડે તે પાસમાં તેમ ॥ વાત૦ ॥૬॥

॥ ઢાલ ૨ જી. ॥

(નિંદરડી વેરણ હુઈ રહી ॥ એ દેશી.)

ત્રીજી વાડે ત્રિભુવન ધણી, ભલી ભાંખે હો વાણી ભગ

વાન કે ॥ શીયળ પાળો સાચે મને, એમ કરજો હો મનશું અભિમાન કે ॥ નારી આસન નવિ બેસીયે, આસનથી હો વળી વાધે પ્રેમ કે ॥ ના૦ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી. ॥ સિંહાસન પાટ પાટલા, વળી બેસણુ હો હોય નારીનું જેહ કે ॥ તિહાં બેસવું બ્રહ્મચારીને, નવી ભાંખ્યું હો ભગવંતે તેહ રે ॥ ના૦ ॥ ૨ ॥ આસન નાસણ વ્રત તણું, આસનથી હો વળી વાધે પ્રેમ કે ॥ બેસવું તે બે ઘડી પછી, એમ ભાંખ્યું હો ભગવંતે તેમ કે ॥ ના૦ ॥ ૩ ॥ ચમક પહાણ પાસે રહે, જગ જાણે હો લોહ ગળતો જેમ કે ॥ શીયળ ગળે સાધુ તણો, આસનથી હો તરૂણીને તેમ કે ॥ ના૦ ॥ ૪ ॥ લસણ કળીના સંગથી, જેમ જાયે હો કસ્તુરીનો વાસ કે ॥ તેમ સ્ત્રીને આસને બેસતાં, થાયે હો શીયળનો વિનાશ કે ॥ ના૦ ॥ ૫ ॥ જીવિત પારાના યોગથી, ભેળો ભળતો હો ગળતો હોય જેમ કે ॥ યુવતીને આસને જાણજો, ગુણ ગળતો હો શીયળ તણો તેમ કે ॥ ના૦ ॥ ૬ ॥ કોહોળા કેરી ગંધથી, જેમ વિણસે હો કણકનો વાક કે ॥ તેમ સ્ત્રીનું આસન સેવતાં, વળી વિણસે હો શીયળ સુપાક કે ॥ ના૦ ॥ ૭ ॥ ચિત્ત ચોખું રાખી કરી, નિત્ય પાળો હો શીયળ નર નાર કે ॥ હુ બલિહારી હો તેહ તણી, વળી વારણે હો જાઊં વાર હજાર કે ॥ નારી૦ ॥ ૮ ॥

॥ ઢાલ ૪ થી. ॥

(આજ હજારી ઢોલો પ્રાહુણો ॥ એ દેશી.)

ચોથી વાડ એમ ચિત્ત ધરો, મુનિ વાણી કહી જિનવીર ॥ મુનિરાયા હે ॥ મનને ન મૂકશો મોકળો, મુનિ નિરખતાં

નારી શરીર ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણીને રૂપે ન રાચીયે ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ ચિત્રે લખી જેહ પૂતળી, જેમ નિરખતાં નેહ અપાર ॥ મુનિરાયા હે ॥ તેમ તરૂણી તન પેખતાં, એમ વાધે તે વિષય વિકાર ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણી૦ ॥ ૨ ॥ દીપક રૂપ દેખી કરી, જેમ પડીયો તેમાંહી પતંગ ॥ મુનિરાયા હે ॥ નારીનું રૂપ નિહાળતાં, રઢ લાગે તે રમણીને રંગ ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણી૦ ॥ ૩ ॥ કાગળ હાથણી દેખી કરી, મદ વાધે તે મયંગળ જેમ ॥ મુનિરાયા હે ॥ મદ વાધે મુનિવર તણો, નેહે નિરખતાં નારીને તેમ ॥ મુનિરાયા હે ॥ રમણી૦ ॥ ૪ ॥ શશિ દર્શન દેખી કરી, વેલ વાધે સાયરની જેહ ॥ મુનિરાયા હે ॥ ચિત્ત ચોરણ ચંદ્રામુખી, નિરખી વાધે તે નવલો નેહ ॥ મુ૦ ॥ રમણી૦ ॥ ૫ ॥ રૂપ દેખી રાજુલતણું, મુનિ ધ્યાન ચૂકયો રહનેમિ ॥ મુ૦ ॥ અબળા ઈંદ્રિય નિહાળતાં, એમ વાધે તે વિષયશું પ્રેમ ॥ મુ૦ ॥ રમણી૦ ॥ ૬ ॥ જિનરિખની પરે જાણજો, જોયું રયણાદેવીનું રૂપ ॥ મુ૦ ॥ જક્ષે નાંખ્યો જળ ભણી, નારી નેહથી ભવજળ કૂપ ॥ મુ૦ ॥ રમણી૦ ॥ ૭ ॥ દિનકર સામું દેખતાં, જેમ નયણે હીણુ હોય તેજ ॥ મુ૦ ॥ તેમ મહિલા મુખડું નિહાળતાં, હીણો હોય તે શીયળનો હેજ ॥ મુ૦ ॥ રમણી૦ ॥ ૮ ॥ જોવી નહી જિનવરે કહી, અંગ ગલિત પલિત પણ નાર ॥ મુ૦ ॥ ભર જોબન જે ભામિની, કેમ જોવી કહી અણગાર ॥ મુ૦ ॥ રમણી૦ ॥ ૯ ॥ ધ્યાન ચોથું જે કોઈ ધરે, મુની જે કરે ચોથો ધર્મ ॥ મુ૦ ॥ એમ ચોથું વ્રત આદરે, ત્રિકરણથી ત્રોડે આઠે કર્મ ॥ મુનિ૦ ॥ રમણી૦ ॥ ૧૦ ॥ ઇતિ સમાપ્તમ.

॥ ઢાલ ૫ મી. ॥

(પરિગ્રહ મમતા પરિહરો ॥ એ દેશી.)

પાંચમી વાડ પ્રતિબોધની, શીખામણ કહી વીર ॥ સાધુ જી ॥ ભીંત અંતર રહેતાં થકાં, મન નં રહે તિહાં થીર ॥ સાધુ જી ॥ ભીંતનો અંતર પરિહરો ॥ ૧ ॥ એ આંકણી. ॥ કોકિલા કંઠે કામની, ગાવે મધુરાં ગીત ॥ સાધુજી ॥ સ્વર કંકણાદિકનો સુણી, પ્રેમે વાધે પ્રીત ॥ સાધુજી ॥ ભીંત૦ ॥ ૨ ॥ વાજાં વાજે વેગળાં, તે સુણી ઉપજે તાન ॥ સાધુજી ॥ વચન વાજાં વનિતા તણાં, મોડે તે શીયળનું માન ॥ સાધુજી ॥ ભીંત૦ ॥૩॥ મોર નાચે મહીમંડળે, ગગને સુણી ગુંજાર ॥ સાધુજી ॥ મન નાચે તેમ મુનિ તણું, શબ્દ સુણી શણગાર ॥ સાધુજી ॥ ભીંત૦ ॥ ૪ ॥ અત્તર કુંપામાં અંતરે, ફોરથી ફેરવે મન્ન ॥ સાધુજી ॥ મન ફેરવે મુનિવર તણું, સંભળાવી સરસ વચન્ન ॥ સાધુજી ॥ ભીંત૦ ॥ ૫ ॥ અગ્નિ પાસે જાય ઓગળી, ભાજન ભરીયું જેમ ॥ સાધુ જી ॥ લાખ મીણ ઘૃત ઓગળે, શીયળ પણ બીગડે તેમ ॥ સાધુજી ॥ ભીંત૦ ॥ ૬ ॥ પત્ર આવે પરદેશથી, વાલા વીછોહાનો જેમ ॥ સાધુ જી ॥ વાંચતાં નેહ વાધે ઘણો, ભીંત અંતર તેમ પ્રેમ ॥ સાધુ જી ॥ ભીંત૦ ॥ ૭ ॥ જાગે મદન જિનવર કહે, લાગે લંછન ડાઘ ॥ સાધુજી ॥ ભાંગે વાડ ભીંતે રહ્યાં, વારૂ કહે વીતરાગ ॥ સાધુ જી ॥ ભીંત૦ ॥ ૮ ॥ ઇતિ. ॥

॥ ઢાલ ૬ ઠી. ॥

(ઈડર આંબા આંબલી રે એ દેશી.)

વાડ છઠ્ઠી કહે વીરજી રે, છોડી સકળ સંસાર॥ પંચ મહા

વ્રત પાળતાં રે, ભાવથી સંયમ ભાર ॥ સાધુજી ॥ સુખ ન સંભારીયે ગેહ ॥ પંચ આચારજ પાળીયે રે, ટાળીયે વિષયશું નેહ ॥ સાધુજી ॥ સુખ ન સંભારીયે ગેહ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ અગ્નિ ભાસ્યા ઊપરે રે, પૂળો પરજળે જેહ ॥ વિષય અગ્નિ વ્યાપે ઘણી રે, દાઝે એણી પરે દેહ ॥ સાધુજી ॥ સુખ૦ ॥ ૨ ॥ અવિરતિપણે જે આપણે રે, ઘર સુખ ભોગવ્યાં જેહ ॥ તે વળી વ્રત લીધા પછી રે, મુની ન સંભારે તેહ ॥ સાધુજી ॥ સુખ૦ ॥ ૩ ॥ શંકાએ વિષ સંક્રમ્યો રે, વરષે વિષધર જેમ ॥ વિષય ઝેર વ્યાપી રહ્યું રે, અંગે પરગમે એમ ॥ સાધુજી ॥ સુખ૦ ॥૪॥ વર્ષે વસ્તુ સાંભરે રે, ઉપજે હરખ અપાર ॥ તેમ તરૂણી સુખ સાંભરે રે, વાધે વિષય વિકાર ॥ સાધુજી ॥ સુખ૦ ॥ ૫ ॥ મહાવ્રત પાંચમાં મોટકું રે, સકળ ધરમ માંહે સાર ॥ એ વ્રત એકને ભાંજતાં રે બીજાં ભાંગે ચાર ॥ સાધુજી ॥ સુખ૦ ॥ ૬ ॥ વિલસ્યાં સુખ વનિતા તણાં રે, મુનિ ન વિચારે મન્ન ॥ રતનકંબળ એક કારણે રે, પરિહર્યાં પાંચ રતન્ન ॥ સાધુજી ॥ સુખ ॥ ૭ ॥ મણિધર મૂકે કાંચળી રે, ફરી ન ઇચ્છે જેમ ॥ મુનિ પણ મનથી તેણી પરે રે, વળી એનવંછે એમ ॥સાધુજી॥ સુખ૦॥૮॥ ઇતિ સમાસમ.॥

॥ ઢાલ ૭ મી. ॥

(અરણિક મુનિવર ચાલ્યા ગૌચરી ॥ એ દેશી.)

સાતમી ઢાળે રે શીખામણ સુણો, વીર પ્રભુની વાણ જી ॥ શીયળ સુરતરૂ રે સૂધો સાચવો, પાળજો શ્રીજિન આણ જી ॥ આહાર સરસ અણગાર ન કીજીયે, ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ લાલચ ન કરે લગાર જી ॥ આહાર સરસ અણગાર કરતાં થકાં, વાધે

વિષય વિકારજી ॥ આહાર૦ ॥ ૨ ॥ વિગય તે થોડી રે વાવરવી કહી, મોદક ન વાંછે મજ્ઞ જી ॥ તેમ તેજાના આહાર તે પરિહરે, રાખણ શીયળ રતન્ન જી ॥ આહાર૦ ॥ ૩ ॥ સરસ આહારે શીયળ સંયમ ઘણી, વાધે દેહનો વાન જી ॥ વિષય અગ્નિ રે તેણે વાધે ઘણો, નવિ રહે ધર્મનું ધ્યાન જી ॥ આહાર૦॥૪॥ આહાર લાલચથી રે જળચર જીવડા, મીન પડે જેમ જાળ જી ॥ તેમ સંયમીને રે આહાર લાલચ ધર્યાં, મુનિ પડે મોહના જાળ જી ॥ આહાર૦ ॥ ૫ ॥ આહાર લાલચથી રે આષાઢા પડયો, દેખી મદિરા પાન જી ॥ મુનિ મન બળીયો રે વળી ચો વચન ગુરૂ, પામ્યો કેવળ જ્ઞાન જી ॥ આહાર૦ ॥ ૬ ॥ અગ્નિ પાત જેમ ઘૃતના યોગથી, અધિક કરે ઊલાળા જી ॥ પાંચે ઈંદ્રિય અતિ સરસે પોષતાં, ચારિત્રમાં કરે ચાળાજી ॥ આહાર૦ ॥૭॥

॥ ઢાલ ૮ મી. ॥

આઠમી વાડે કહ્યું વીરજી હો રાજ, સુણો સાધુ અણગાર રે ॥ વૈરાગી સૂધા સાધુ જી ॥ શીયળ સંયમનો જો ખપ કરો હો રાજ, અધિક મ કરશો આહાર રે ॥ વૈરાગી૦ ॥ ૧ ॥ આહાર અધિક કરતાં થકાં હો રાજ, આળસ આવે અંગરે ॥ વૈરાગી૦ ॥ ઉંઘ પણ આવે અતિ ઘણી હો રાજ ॥ સુપનામાં શીયળનો ભંગ રે ॥ વૈ૦ ॥ ૨ ॥ અધિક આહાર કરે મુનિ હો રાજ, હોય મદવંતી દેહ રે ॥ વૈરાગી૦ ॥ વિષય અગ્નિ વ્યાપે ઘણો હો રાજ, નવિ રહે શીયળશું નેહ રે ॥ વૈ૦ ॥ ૩ ॥ દાઢા દારૂ ભરતાં થકાં હો રાજ, બિગડે જેમ બંદુક રે ॥ વૈ૦ ॥ તેમ અતિ આહાર કર્યા થકી હો રાજ, ચારિત્રમાં પડે ચૂક રે ॥

વૈ૦ ॥ ૪ ॥ બમણું લૂણ પડ્યા થકી હો રાજ, ન ગમે ભોજન મન્ન રે ॥ વૈ૦ ॥ તેમ અતિ આહાર કર્યાથકી હોરાજ વિણસે શીયળ રતન્ન રે ॥ વૈ૦ ॥ ૫ ॥ ફાટે તોલડી ખેરૂ ખીચડી હો રાજ, ઓરીયે નવમાં તેર રે ॥ વૈ૦ ॥ તેમ અતિ આહાર કર્યાં મુનિ હો રાજ, બગડે વ્રત નહી ફેર રે ॥ વૈરાગી૦ ॥ ૬ ॥

॥ ઢાલ ૯ મી. ॥

(ધન્ય ધન્ય શાળિભદ્ર મુનિવરૂજી ॥ એ દેશી.)

વીરે વારૂ કહ્યું નવમી વાડમાં જો, મુનિવર ધરજો તેણી પરે મનજો ॥ શરીર શણગાર સાધુ નવી કીજીયે જો, રાચો જો રાખણ શીયળ રતન્ન જો ॥ શરીર શોભા સાધુ નવી કીજીયે જો ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ સ્નાન વિલેપન વળી શણગારને જો, ન કરે નિત્ય શીળવંત નર નાર જો ॥ શીળ ન રહે નિત્ય શોભા કરે જો, કહો કેમ કરવું કહ્યું અણગાર જો ॥ શ૦ ॥ ૨ ॥ ભ્રમર મુંઝાણોરે કમળ માંહે રહ્યો જો, લુબ્ધાણો લેતાં પરિમલ વાસ જો ॥ તેલ ફૂલેલ કુસુમની વાસથી જો, સાધુ શીયળમાં એમ વિનાશ જો ॥ શ૦ ॥ ૩ ॥ સ્નાન વિલેપન વળી શણગારથી જો, કરતી કોશ્યા મન વિષય વિકાર જો ॥ તેમ શરીર શણગાર કરતાં થકાં જો, ન રહે શીયળથી નેહ નિરધાર જો ॥ શ૦ ॥ ૪ ॥ ઉજ્વળ બગ જળમાં ઊભો રહ્યો જો, ધરતો કપટ એકણ પગ ધ્યાન જો ॥ એમ અંગ ઉપર ઉજ્વળ પહેરતાં જો, સાધુજી શીયળમાં તેમ વિજ્ઞાન જો ॥ શ૦ ॥ ૫ ઉજ્વળ હંસ મન માનસરોવરે જો, આહાર એહને મુક્તાફળ દુધ જો ॥ એમ અંગ ઉજ્વળ અણગારનું જો, સંયમી શીયળ પાળે મન શુદ્ધ જો ॥

॥ શી૦ ॥ ૬ ॥ ધોઇને ધરણી ઉપરે ધર્યો જો, જેમ હાર્યો રતન કુંભાર જો ॥ તેમ શીયળ વ્રતને હારશો જો, કરતાં કાંઈ શરીર તણો શણગારજો ॥ શી૦ ॥ ૭ ॥ ઇતિ ॥

॥ દોહા. ॥

વાડ કહી નવ શીયળની, વિવરી વિવિધ વિચાર ॥ એણી વિધિશું જે આદરે, તે પામે ભવ પાર ॥ ૧ ॥

॥ કલશ ॥

ધન્ય ધન્ય શીયળ સોહામણું ॥ એ. આંકણી. ॥ ઉત્તરાધ્ય યનને શોળમે, વીર પ્રભુજીની વાણી જી ॥ વળી શીળ તણા ગુણ વર્ણવું, સુણજો તે સહુ પ્રાણી જી ॥ ધન્ય ધન્ય૦ ॥ ૧ ॥ શીયળ સાચે મને પાળતાં, નવી બેસે કાંઈ નાણું જી ॥ જગમાં જસ વાધે ઘણો, તેહનો જનમ સફળ વખાણું જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૨ ॥ શીયળથી સીતાને સુણો, અગ્નિ થયો તિહાં પાણી જી ॥ પુષ્પ વૃષ્ટિ દેવે કરી, ત્રણ લોકે સતીય વખાણી જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૩ ॥ પટરાણી પાંચ પુરૂષની, શીયળ ધર્મે મન ધીર જી ॥ નગન તે નવી હુઈ દ્રૌપદી, કૌરવે કાઢયાં ચીર જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૪ ॥ કાપ્યા હાથ કળાવતી, રોષ ધરી શંખરાયે જી ॥ સૂરજની સાખે થયા, નવ પલ્લવ શીયળ પસાય જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૫ ॥ શેઠ સુદર્શનને સુણો, શૂળી સિંધાસન હોય જી ॥ સાખ પુરે સહુ સુરનરા, મહિમા તે શીયળનો સોય જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૬ ॥ શીયળતણા ગુણ એહવા, સાંભળી સહુ નર નાર જી ॥ શીયળ પાળે સાચે મને, ધન્ય ધન્ય તસુ અવતાર જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૭ ॥ સાત વરસને સુ

ત થયો, ન સુવારે નિજ માત જી ॥ સાડા છ વર્ષની સૂતા, તે ન સૂવારે નિજ તાત જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૮ ॥ નવ લાખ પ્રાણીની કહી, હાણ નારી સંગે હોય જી ॥ અસંખ્યાત સ્રી સંધરે, હાણ સમૂર્ચ્છિમાં જોય જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૯ ॥ ઘાત કહી ઘણા જીવની, વિષયથી જુઓ વિચારી જી ॥ પાળો શીયળ ધરી પ્રીતશું, સાંભળો સહુ નર નારી જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૦ ॥ એકલી નારી આગળે, જાવું નહિ નરને જાણી જી ॥ આળ આવે અણચિંતવ્યાં, પરીઆનું ઊતરે પાણી જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૧ ॥ એક સેજે નર દોય જણા, શીળવંત ન સોવે પ્રાણી જી ॥ હાંશી ન કરવી હેતશું, કહ્યું એમ કેવળ નાણી જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૨ ॥ લક્ષ્મીવંત નરપતિ લાખનું, દેતો દિન પ્રત્યે દાન જી ॥ ભગવંત કહે ભવિ સાંભળો, નાવે શીયળ સમાન જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૩ ॥ શીયળે સંકટ સવિ ટળે, શીયળે શિવ ગતિ હોય જી ॥ શિયળે સુર સાન્નિધ્ય કરે, શીયળ સમુ નહિ કોય જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૪ ॥ શ્રી વિજય ધર્મ સુરિતણો રાજવિજય ઊવજ્ઝાયજી ॥ સાચો શ્રાવક તેહ તણો, પ્રણમી ગુરૂ સુપસાયજી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૫ ॥ વાડ કહી શીયળ વ્રત તણી, મીઠી અમોય સમાણી જી ॥ શીખામણ સહુકો ભણી, કહે મુકુંદમોનાંણીજી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૬ ॥ એમ શીયળ વ્રત આદરે, તે પામે પદ નિર્વાણ જી ॥ ભણે ગુણે શીખે સાંભળે, તેહના કોડિ કલ્યાણ જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૭ ॥ આણંદપુરમાં એ રચી, સંવત સોલે અઢાર જી ॥ ચિત્ત ચોખે ચાળીસમાં, શ્રાવણ શુદિ ગુરવાર જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૮ ॥ નવવાડયો નામે કરી, શાસ્ત્રે સાંભળી સોય જી ॥ અધિકો ઓછો જે કહ્યો, તે મિચ્છા દુક્કડ હોય જી ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૯ ॥ ઇતિ સમાપ્તમ્ ॥

॥ अथ पुरुषने परस्त्री त्याग आश्रयी शीखामण. ॥

॥ સુણ ચતુર સુજાણ, પરનારી શું પ્રીતિ કબૂ નવ કીજીએ. ॥ એ આંકણી ॥ હાંરે જેણે પરનારીશું પ્રીતિ કરી, તેને હેડે ધણ થાય ઘણી, તેણે કુળ મરજાદા કાંઇ ન ગણી ॥ સુ૦ ॥ ૧ તારી લાજ જાસે નાત જાતમાં, તું તો હલુએ પડીસ સહુ સાથમાં, એ ધુંમાડો ન આવે હાથમાં ॥ સુ૦ ॥ ૨ ॥ હાંરે સાંજ પડે રવિ આથમે, તાહારો જીવ ભમરાની પરે ભમે, તુંને ધનો ધંધો કાંઈ ન ગમે ॥ સુ૦ ॥ ૩ ॥ હાંરે તું જઇને મળીસ દૂતીને, તાહરૂં ધન લેશે સર્વ ધૂતીને, પછે રહીશ હૈડું કૂટીને ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ તું તો બેઠો મછો મરડીને, તાહરૂં કાળજું ખાસે કરડીને, તારૂં માંસ લેશે ઉઝરડીને ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥ હાંરે તુંને પ્રેમના પ્યાલા પાઇને, તાહારાં વસતર લેશે વાહીને, તુંને કરશે ખોખું ખાઇને ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ હાંરે તું તો પર મંદીરમાં પેસીને, તીહાં પારકી સેજે બેસીને, તેં ભોગ કર્યા ઘણું હેંસીને ॥ સુ૦ ॥ ૭ ॥ હાંરે જેમ ભુજંગ થકી ડરતા રેહેવું, તેમ પરનારીને પરિહરવું, હાંરે ભવસાયર ફેરો નવી ફરવું ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥ વાહલ પરણી નારીથી પ્રીત સારી, એ માથું વઢાવે પરનારી, તુંમે નિશ્ચે જાણજો નિરધારો ॥ સુ૦ ॥૯॥ એ સદ્ગુરૂ કહે તે સાચું છે તાહરી કાયાનું સરવે કાચું છે,એક નામ પ્રભુનું સાચું છે.॥સુ૦॥૧૦

॥ अथ शियल विषे शीखामणनी सज्झाय. ॥

પ્રભુ સાથે જો પ્રીત વંછો તો, નારી સંગ નિવારો રે ॥ કારની પેટી કામણગારી, નિશ્ચય નરક દુવારો રે ॥ ૧ ॥ એહની

ગતિ એહિજ જાણે, રખે કોઇ સંદેહ આણોરે ॥ એ૦ ॥ એ આં કણી ॥ અબળા એવું નામ ધરાવે, સબળાને સમજાવે રે ॥ હરિ હર બ્રહ્મ પુરંદર સરિખા, તે પણ દાસ કહાવે રે ॥ એ૦ ॥ ૨॥ એક નરને આંખે સમજાવે, બીજાશું બોલે કરારી રે ॥ ત્રીજાશું કર્મ કરે તક જોઈ, ચોથા ધરે ચિત્ત મઝારી રે ॥ એ૦ ॥ ૩ ॥ વ્યસન વિલુધિ ન જુએ વિમાસી, ઘટતા ઘટતી વાતે રે ॥ મૂંજ પરદેસીની પરે જોઈ, મળજો એહ સંઘાતે રે ॥ એ૦ ॥ ૪ ॥ જાંગ ચિરીને માંસ ખવાડયું, તો પણ ન થઈ તેહની રે ॥ મોહોની મીઠી દીલની જૂઠી, કામિની ન હોયે કેહની રે ॥ એ૦ ॥ ૫ ॥ પગલે પગલે મન લલચાવે, શ્વાસોશ્વાસથી જૂદી રે ॥ ગરજ દેખીને ઘેહેલી થાયે, કાજ સરે જાય કૂદી રે ॥ એ૦ ॥ ૬ ॥ કરણી એહની કળી ન જાય; નયણ તણી ગતિ ન્યારિ રે ॥ ગાવું એહનું જેણે ગાયું, તેણે નિજ સદ્ગતિ હારી રે ॥ એ૦ ॥ ૭ ॥ લાખ ભાંતે લલચાવે લંપટ, વિરૂઇને વિષની ક્યારી રે ॥ એહના પાસમાં જે નર પડિઆ, તે હાર્યા જમ વારી રે ॥ એ૦ ॥ ૮ ॥ કોડિ જતન કરી કોઈ રાખે, માનની મહોલ મઝારી રે ॥ તો પણ તેહને સૂતાં વેચે, ધરે ન રહે ધૂતારી રે એ૦॥૯॥ જો લાગી તો સર્વસ્વ લૂંટે, રૂઠી રાક્ષસી તોલે રે ॥ એમ જાણીને અળગા રહેજો, ઉદયરતન ઇમ બોલે રે ॥ એ૦ ॥૧૦॥

॥ अथ शियल स्वाध्याय ॥

(ધન્ય ધન્ય તે દિન માહરો એ દેશી.)

॥ શિયલ સમું વ્રત કો નહીં, શ્રી જિનવર ભાખે રે ॥ સુખ આપે જે શાશ્વતાં, દુર્ગતિ પડતા રાખે રે ॥ શી૦ ॥ ૧ ॥

વ્રત પચ્ચખ્ખાણ વિના જુઓ, નવ નારદ જેહ રે ॥ એકજ શિયલતણે બળે, ગયા મુક્તે તેહ રે ॥ શી૦ ॥ ૨ ॥ સાધુ અને શ્રાવક તણાં, વ્રત છે સુખદાયી રે ॥ શિયલ વિના વ્રત જાણજો, કુશકા સમ ભાઈ રે ॥ શી૦॥ ૩ ॥ તરૂવર મૂલ વિના જિશ્યો, ગુણ વિણ લાલ કમાન રે ॥ શિયલ વિના વ્રત એહવું, કહે વીર ભગવાન રે ॥ શી૦ ॥ ૪ ॥ નવ વાડે કરી નિર્મળું, પહેલું શીલજ ધરજો રે ॥ ઉદયરત્ન કહે તે પછી, વ્રતનો ખપ કરજો રે ॥ શી૦ ॥ ૫ ॥

॥ શિયલ વિષે શીખામણની સજ્ઝાય. ॥

॥ ઢાલ ॥ એ તો નારી રે, ખારી છે દુર્ગતિતણી, છાંડ સંગત રે મૂરખ તું પરસ્ત્રીતણી ॥ જીવ ભોલા રે, ડાલા તેશું મમ કરે ॥ શીખ માની રે, છાની વાત તું પરિહરે ॥ ૧ ॥ ત્રુટક ॥ જો વાત કરીશ પરનારી સાથે, લોક સહુ હેરેઅ છે ॥ રાય રંક થઇને રૂલ્યા રાને, સુખે નહિ બેસે પછે ॥ એ મદન માતી વિષય રાતી, જેસી કાતી કામિની ॥ પહેલું તો વળી સુખ દેખાડે, પછે પછાડે ભામિની ॥ ૨ ॥ ઢાલ ॥ કર પગના રે, નયણ વયણ ચાળા કરી ॥ બોલાવી રે, નર લેઈ વાઈ સુંદરી ॥ ભોળાવી રે, હાવ ભાવ દેખાડશે ॥ પગે લાગી રે, મરકલડે મન પાડશે ॥ ૩ ॥ ત્રુટક ॥ એ પાસ પાડે ધન ગમાડે, માન ખંડે લે સહી ॥ બોલંતી રૂડી ચિત્ત કૂડી, કૂડ કપટની કોથલી ॥ એ નર એ મૂલક વ્યસન પડિઓ, પછે ન પોસાય પાયકો ॥ દીવાન દંડે માન ખંડે, માર સહે પછે રાયકો ॥ ૪ ॥ ઢાલ ॥ છાંડી લેશે રે, વેશ્યાના લંપટ નરા ॥ સહુ સધવા રે, વિધવા દાસી દૂરે કરા ॥

જા નોશી રે, રૂપ દેખી જીવ એહતણું ॥ ઊભો રહી રે ॥ એહ સાહામું મમ જો ઘણું ॥ ૫ ॥ ત્રુટક ॥ ઘણુંમ જોઇશ એ હ સાહામું, કુલ સ્ત્રી દીઠે નવિ ગમે ॥ જીમ શુની પૂંઠે શ્વાન હીંડે, તિમ પરનારિ પૂંઠે કાં ભમે ॥ જીમ બિલ્લાડો દૂધ દેખે, ડાંગ ડાંગ ન દેખ એ ॥ પરનાર પેખ્યો પુરૂષ પાપી, કિસ્યો ભય ન લેખ એ ॥ ૬ ॥ ઢાલ ॥ ફૂલ વેણી રે, શિર સિંદૂર સેં થો ભર્યો ॥ તે દેખી રે, ફટ મૂરખ મન કાં કર્યો ॥ દેખી ટીલાં રે, ઢીલાં ઇંદ્રિય કરી ગહ ગહ્યો ॥ શિર રાખડી રે, આંખે દેખ તું કાં રહ્યો ॥ ૭ ॥ ત્રુટક ॥ કાં રહ્યો મૂરખ આંખે દેખ, શણગાર ભાર એણે ધર્યો ॥ એ ઊલી જીહા, આંખે ચીહા, કાન કૂપા મલ ભર્યા ॥ નારી અગ્નિ પુરૂષ માખણ, બોલ બોલતાં વીઘરે ॥ સ્ત્રી દેહમાં શું સાર દીઠો, મૂઢ મહિઆં કાં કરે ॥ ૮ ॥ ઢાલ ॥ ઇંદ્રિય વાહ્યો રે, જીવ અજ્ઞાની પાપીઓ ॥ માને નરગહ રે, સરગ કરી વિષ વ્યાપીઓ ॥ કાં ભૂલો રે, શણગાર દેખી એ-હના ॥ જાણો પ્રાણી રે, એ છે દુઃખની અંગના ॥ ૯ ॥ ત્રુટક ॥ અંગના તું છોડી છોકરે, જશ કીર્તિ સઘલે લહે ॥ કુશીલનું જો નામ લીએ કો, પરલોક દુર્ગતિ દુઃખ સહે ॥ વિજય ભદ્ર બોલે જે નવિ ડોલે, શીયલ થકી જે નરવરા ॥ તસ પાએ લાગું સેવા માગું, જે જગ માંહે જયકરા ॥૧૦॥ ઇતિ શીલસઝાય॥

॥ अथ शियल विषे सद्याय.

રખે કોય રમશો રાગમાં, પ્રાણી મુંજાઓ ॥ અથિર એ બાલા ઉપરે, થિર શાને થાઓ ॥ રખે૦ ॥ ૧ ॥ એતો અનર્થનું આ શ્રમ છે, કલેશનો છે કંદ ॥ વૈરોદધિ પૂર વધારવા, ગાવો પૂનમ

ચંદા ॥ રખે૦ ॥૨॥ કુલટા નારીને કારણે, કેઈ કુલવંતા ॥આચરણુ હીણા આચરે, વાહાલાસું વેઢંતા ॥રખે૦૩॥ દુઃખની દરી એ સુંદરી, દૂર્ગતિની દાતા ॥ આગમથી લ્યો ઓલખી, ગુણ એહુના જ્ઞાતા ॥ રખે૦ ॥ ૪ ॥ ખાંડ મીઠી કરી લેખવે, મળતાં મૂઢ પ્રાણી ॥ ઉદય વદે કડૂઈ પછે, જિનમતીએ જાણી ॥ રખે૦ ॥ ૫ ॥.

॥ अथ शियल विषे सझाय. ॥

સોમ વિમળ ગુરૂ પયનમીજી, નિજગુરૂ ચરણ વંદેવિ ॥ શીલ તણા ગુણ ગાયશુંજી હિયડે હર્ખ ધરેવિ રે ॥ જીવડા ॥ ધરિયે શીલવ્રત સાર ॥ ૧ ॥ શીલ વિણ વ્રત સવિ ખડહડેજી, શીલ વિણ સંજમ સારરે ॥ ॥ જીવડા ॥ ધરિ૦ એ આંકણી. ॥તોર ણુથી રથ વાળિયોજી, જાગ્યો નેમ કુમાર ॥રાજીમતી વિનવે ઘણું જી, ન ધરે મોહ લગારરે, ॥ જી૦ ॥ ધરિ૦ ॥૨॥ થૂલિભદ્ર કોશ્યા ઘર રહેજી, ચતુરપણે ચઉ માસ ॥ ખટરસ નિત્ય ભોજન કરે જી, ન પડયો કોશ્યા પાસરે ॥ જી૦ ॥ ૩ ॥ નવાણું કંચન કોડી ધણીજી, કહીએ જંબુ કુમાર ॥ આઠે કન્યા પરહરિજી, લીધો સં જમ ભાર રે ॥ જી૦ ॥ ધ૦ ॥ ૪ ॥ ધનસંચય પુત્રી ભણેજી, પર ણું વયર કુમાર ॥ વયર સ્વામી મન નવી ચલ્યોજી, જાણી અથિર સંસારરે ॥જી૦ ॥ ધ૦ ॥પ॥ શેઠ સુદર્શનને દીએજી, અભયા કપિ લા રે આળ ॥ શૂલી સિંહાસન થયુંજી, જાણે બાળગોપાળરે ॥જી૦ ॥ ધ૦ ॥ ૬ ॥ વંકચૂલ ચોરી કરેજી, પેઠો રાય ભંડાર ॥ રાણીએ ઘણું ભોળવ્યોજી, ન ચલ્યો ચિત્ત લગારરે ॥ જી૦॥ ધ૦॥ ૭ ॥ કલહ કરાવે અતિ ઘણોજી, મનમાં મેલોરે ભાવ ॥ નારદ જે સ દ્ગતિ લહેજી, તે તો શીલ પ્રભાવરે ॥ જી૦॥ ધ૦॥ ૮ ॥ ચંદનબા

ળા મહાસતીજી, જગમાં હુઈ વિખ્યાત ॥ જસ હાથે વીર પાર ણુંજી, હુઈ અસંભવ વાત રે ॥જી૦॥ ધ૦॥ ૯ ॥ સાઠસહસ વર્ષ આંબીલ કરીજી, ભરતશું છંડેરે પ્રેમ ॥ રિષભ પુત્રી તે સુંદરીજી, મુક્તે પહોતી ખેમરે ॥ જી૦ ॥ ધ૦ ॥ ૧૦.॥ શીલવતી ભરતારને જી, કમલિની આપે સાર ॥ ક્યારે કુરમાયે નહીંજી, શીલ તણે અનુભાવરે ॥જી૦ ॥ ધ૦ ॥ ૧૧ ॥ ચાલણીએ જળ કાઢીઊજી, સતી સુભદ્રા નાર ॥ ચંપા બાર ઉઘાડીયાંજી, લોક કરે જયકારરે ॥જી૦॥ ધ૦॥ ૧૨॥ સતી માંહે સીતા ભલીજી, જેહને મન શ્રી રામ ॥ અગ્નિ ટળી પાણી થયુંજી રાખ્યું જગમાં નામરે ॥ જી૦ ॥ ધ૦ ॥૧૩॥ શીલે હરિ જયું હરણલુંજી, શીલે સંકટ જાય ॥ શીલે સાપ ન આભડેજી, પાવક પાણી થાયરે ॥ જી૦ ॥ ધ૦ ॥૧૪॥ જે પ્રાણી સ્વકાય થકીજી, શીલ પાલે ગુણવંત ॥ બ્રહ્મ લોક તે અવતરેજી, ઈમ ભાખે ભગવંતરે ॥ જી૦ ધ૦ ॥ ૧૫ ॥ શીલ અખંડિત પાળ શેજી, ઇણ જુગ જે નર નાર ॥ હંસ સોમ ઉવજ્ઝાય ભણેજી, તેહ ને જય જય કાર રે ॥ જી૦ ॥ ધ૦ ॥ ૧૬ ॥.

॥ अथ सियल विषे शिखामणनी स्वाध्याय ॥

॥ ढाल १ ली ॥

સુણ સુણ પ્રાણી શીખડી, લંપટ શુ લોભાણો રે ॥ લલનાશું લાગી રહ્યો, વદન જોઇ વિકલાણો રે ॥ ૧ ॥ નારીને નિરખી રખે, જાણો ચંપકલી એ ફૂલી રે ॥ સમ જે વિષની વેલડી, મત રહે તીણ પર ઝૂલી રે ॥ ના૦ ॥ ૨ ॥ ક્ષ ણ રોવે ક્ષણમાં હસે, ક્ષણ પ્ર લે

નારી૦ ॥ ૫ ॥ બલિહારી હું તેહની, ચરણ શરણ મુઝ તેહનુંરે ॥ પાતક સર્વ પખાલીયે, ધ્યાન ધરી વલી એહનું રે ॥ નારી૦ ॥ ૬ ॥ કામિની ફુલ કિંપાકશી, જ્ઞાન સાગર એમ લહીએરે ॥ તન મન ચપલ ત્રિયા તણાં, જાણી અલગા રહિયે રે॥ નારી૦૭॥

॥ अथ काम कंदर्पनो सज्झाय प्रारंभ ॥

કરેલડાં ઘડ દેરે ॥ એ દેશી ॥ કામ વિકારે માનવી રે, કરે કુકર્મ અનેક ॥ કામ કરેવા કારણે, વિરમે આપ વિવેક ॥ ૧ ॥ કામી નર વર્જજોરે ॥ કામહ કેરા વિકાર, કામી નર વર્જજોરે એ આંકણી ॥ કામ વશે જે વાહીયા રે, પામ્યા દુઃખ અપાર ॥ લંપટ થયો લંકાપતિ; અવહેલી સ્વ આચાર ॥ કામી૦ ॥ ૨ ॥ કામ થકી સીતા હરી રે, લાવ્યા રાવણ લંક ॥ દશ શિર રામે છેદીયાં, કામ તણા એ વંક ॥ કામી૦ ॥ ૩ ॥ પદ્મોત્તર દ્રૌપદી હરી રે, પાંડવ પાંચની નાર ॥ કૃષ્ણબલે લેઇ આવીયા, છૂટયો તે રાય થઇ નાર ॥કામી૦ ॥૪॥ કામ વિકલ હુઇ કામિની રે, તે સૂરીકંતા નાર ॥ નિજ પતિને હાથે હણ્યો, પહોતો તે સ્વર્ગ મઝાર ॥ કામી૦ ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મદત્ત નિજ સુત ઉપરે રે, કીધો એકત્ર પ્રપંચ, ચૂકી ચૂલણી મારવા, કામહ કેરા એ સંચ ॥ કામી૦॥૬ ॥ ઇત્યાદિક કામે કરી રે, પામ્યા દુઃખ અછેહ ॥ એણ ભવ તો લંપટીતણું, નામ ધરાવે તેહ ॥ કામી૦ ॥ ૭ ॥ પર ભવ તો નરકે પચે રે, નામ થકી એ જીવ ॥મુનિ ભૂધર કહે પ્રાણીયા, વર્જો કામ સદૈવ ॥ કામી૦ ॥ ૮ ॥

અથ શિયલ વિષે પુરુષને શીખામણની સજ્ઝાય

॥ ચાલ ॥ સુણ સુણ કંતા રે, શીખ સોહામણી ॥ પ્રીત ન કીજે રે પરનારી તણી ॥ ઉથલો ॥ પરનારી સાથે પ્રીત પિઉડા, કહો કિણ પરે કીજીયે ॥ એક ઉંઘ વેચી આપણી, ઉજાગરો કિમ લીજીયે ॥ કાછડી છૂટો કહે લંપટ, લોક માંહે લાજીયે ॥ કુલ વિષે ખંપણ રખે લાગે, સગામાં કેમ ગાજીએ ॥ ૧ ॥ ચાલ ॥ પ્રીતિ કરતાં રે, પહેલાં બીહીજીયે ॥ રખે કોઇ જાણે રે, મનશું ધ્રુજીયે ॥ ઉ૦ ॥ ધ્રુજીયે મનશું ઝૂરીયે પણ, જોગ મલવો છે નહીં॥ રાત દિન વિલપતાં જાયે, અટવાઈ મરવું સહી ॥ નિજ નારીથી સંતોષ ન વલ્યો, પરનારીથી કહો શું હશે ॥ જો ભરે ભાણે તૃપ્તિ ન વલી, તો એંઠ ચાટે શું હશે ॥૨॥ ચાલ॥ મૃગતૃષ્ણા થીરે તૃષ્ણા નવી ટળે, વેળુ પીલ્યાં રે તેલ નહિ નીસરે ॥ઉ૦॥ ન નીસરે પાણી વલોવતાં, લવ લેશ માંખણનો વલી ॥ બૂકતાં બાચક ભર્યા જેણે, તે તર્યા વાત ન સાંભળી ॥ તેમ નાર રમતાં પરતણી, સંતોષ ન વલ્યો એક ઘડી ॥ ચિત્ત ચટપટી ઉચ્ચાટ લાગે, નયણે નાવે નિદ્રડી ॥ ૩ ॥ ચાલ ॥ જેવો ખોટો રે, રંગ પતંગનો ॥ તેવો ચટકો રે, પર સ્ત્રી સંગનો ॥ ઉ૦ ॥ પર ત્રીયા કેરો પ્રેમ પિઉડા, રખે તું જાણે ખરો ॥ દિન ચાર રંગ સુરંગ રૂડો, પછી નહીં રહે નિર્ધરો ॥જે ઘણા સાથે નેહ માંડે, છાંડ તેહશું પ્રીતડી ॥ એમ જાણી મ મ કર નાહલા, પરનારી સાથે પ્રીતડી ॥ ૪॥ ચાલ ॥ જે પતિ વાહાલો રે, વંચે પાપિણી ॥ પરશું પ્રેમે રે, રાચે સાપિણી ॥ ઉ૦ ॥ સાપિણી સરખી વેણ નિરખી, શીયલ મૂકી ચલે ॥ આંખને મટકે અંગ લટકે, દેવ દાનવને છલે ॥ એ

માંહે કાલી અતિ રસાલી, વાણી મીઠી શેલડી ॥ સાંભળી ભોલા રખે ભૂલો, જાણજો વિષ વેલડી ॥ ૫ ॥ ચાલ ॥ સંગ નિવારો રે, પર રામા તણો ॥ શોક ન કીજે રે, મન મલવા તણો ॥ ઉ૦ ॥ શોક શાને કરો ફોગટ, દેખવું પણ દોહલું ॥ ક્ષિણ મેડિયે ક્ષિણ શેરીએ ભમતાં ન લાગે સોહિલું ॥ ઉચ્છવાસને નિઃશ્વાસ આવે, અંગ ભાજે મન ભમે ॥ વલિ કામિની દેખી દેહ દાઝે, અન્ન દીઠું નવિ ગમે ॥ ૬ ॥ ચાલ ॥ જાયે કલામી રે, મનશું કલમલે ॥ ઉન્મત્ત થઇને રે, અલલ પલલ લવે ॥ ઉ૦ ॥ લવે અલલ પલલ જાણે, મોહ ઘેલો મન રડે ॥ મહા મદન વેદન કઠિણ જાણી, મરણ વારૂ ત્રેવડે ॥ એ દશ અવસ્થા કામ કેરી કુત કાયાને દહે ॥ એમ ચિત્ત જાણી તજે પ્રાણી, પારકી તે સુખ લહે ॥ ૭ ॥ ચાલ ॥ પરનારીના રે, પરાભવ સાંભળો ॥ કંતા કીજે રે, ભાવ તે નિર્મલો ॥ ઉ૦ ॥ નિર્મલે ભાવે નાહ સમજો, પર વધૂ રસ પરિહરો, ॥ ચાંપીઓ કીચક ભીમસેને, શિલા હેઠલ સાંભલો ॥ રણ પડયાં રાવણ દશે મસ્તક, રડવડતાં ગ્રંથે કહ્યાં ॥ તિમ મુંજપતિ દુઃખ પુંજ પામ્યો, અપજશ જગ માંહે લહ્યો ॥ ૮ ॥ ચાલ ॥ શીયલ સલૂણા રે, માણસ સોહિયે ॥ વિણ આભરણે રે, જગ મન મોહીયે ॥ ઉ૦ ॥ મોહિયે સુર નર કરે સેવા, વિષ અમિય થઇ સંચરે ॥ કેસરી સિંહ શીયાલ થાએ, અનલ તિમ શીતલ જળે ॥ સાપ થાએ ફૂલમાલા, લક્ષ્મી ઘર પાણી ભરે ॥ પરનારિ પરિહરિ શીયલ મન ધરિ, મુક્તિવધૂ હેલા વરે ॥૯॥ ચાલ ॥ તે માટે હું રે, વાલમ વીનવું ॥ પાએ લાગી નેરે, મધુર વયણે ચવું ॥ ઉ૦ ॥ વયણ માહારૂં માનીયે, પરનારીથી રહો વેગલા ॥ અપવાદ માથે ચઢે મોટા, નરકે થઇયે દ

હિલા ॥ ધન્ય ધન્ય તે નરનારી જે દ્રઢ શીયલ પાલે કુલતિલે, તે પામશે યશ જગતમાંહિ, કુમુદચંદસમ ઉજલે ॥ ૧૦ ॥ઇતિ॥

॥ अथ शियल विषे नारीने सिखामणनी सज्झाय ॥

॥ ચાલ ॥ એક અનોપમ, શિખામણ ખરી ॥સમજી લેજોરે, સઘલી સુંદરી ॥ ઉ૦ ॥ સુંદરી સેહેજે હૃદય હેજે, પર સેજે નવિ બેસીયે ॥ ચિત્ત થકી ચૂકી લાજ મૂકી, પર મંદિર નવિ પેસીયે ॥, બહુ ઘેર હીંડી નાર નિર્લજ, શાસ્ત્રે પણ તજવી કહી ॥ જેમ પ્રેત દ્રષ્ટે પડ્યું ભોજન, જમવું તે જુગતું નહીં॥૨॥ ચાલ ॥ પરશું પ્રેમેરે, હસીય ન બોલીયે ॥ દાંત દેખાડી રે, ગુહ્ય ન ખોલીયે ॥ ઉ૦ ॥ ગુહ્ય ધરનું પરની આગે, કહેને કેમ પ્રકાશીયે ॥ વલી વાત જે વિપરીત ભાસે, તેહથી દુરે નાશીયે ॥ અસુર સવારા અને અગોચર, એકલાં નવિ જાઈએ ॥ સહસાતકારે કામ કરતાં, સહેજે શીલ ગમાવીયે ॥૩॥ ચાલ ॥ નટવિટ નરશું રે, નયણ ન જોડિયે, મારગ જાતાં રે, આઘું ઓઢીયે ॥ઉ૦॥ આઘું તે ઓઢી વાત કરતાં, ઘણાંજ રૂડાં શોભીયે ॥ સાસુ અને માતા જણ્યા વિણ, પલક પાસ ન થોભીયે ॥ સુખ દુઃખ સરજ્યું પામીયે પણ, કુલાચાર ન મૂકીયે ॥ પરવશ વસતાં પ્રાણ તજતાં, શીયલથી નવિ ચૂકીયે॥૩॥ ચાલ ॥ વ્યસની સાથેરે, વાત ન કીજીયે॥ હાથોહાથેરે, તાલી ન લીજીયે॥ઉ૦॥ તાલી ન લીજે નજર ન દીજે, ચંચલ ચાલ ન ચાલીયે, એક વિષય બુદ્ધે વસ્તુ કેહની, હાથે પણ નવિ ઝાલીયે ॥કોટી કંદર્પ રૂપ સુંદર, પુરૂષ પેખી ન મોહીયે ॥તૃણખલાં તોલે ગણી તેહને, ફરિય સામું ન જોઈયે ॥ ૪ ॥ ચાલ ॥ પુરૂષ પીયારો રે, વળી ન વખાણીએ ॥ વૃદ્ધ તે પિતા રે, સરખો જાણીયે

॥ ઉ૦ ॥ જાણીયે પીયુ વિણ પુરૂષ સઘલા, સહોદર સમોવડે પતિવ્રતાનો ધર્મ જોતાં, નાવે કોઇ તડોવડે ॥ કુરૂપ કુષ્ટી કૂબડો ને, દુષ્ટ દુર્બલ નિર્ગુણો ॥ ભરતાર પામી ભામિની તે, ઈંદ્રથી અધિકો ગુણો ॥ ૫ ॥ ચાલ ॥ અમર કુમારે રે, તજી સુરસુંદરી ॥ પવનંજયે રે, અંજના પરિહરી ॥ ઉ૦ ॥ પરિહરી સીતા રામે વનમાં, નલે દમયંતી વલી ॥ મહાસતી માથે કષ્ટ પડયાં પણ, શીયલથી તે નવિ ચલી ॥ કસોટીની પરે કસીઅ જોતાં, કંતશું વિહડે નહીં ॥ તન મન્ન વચને શીયલ રાખે, સતી તે જાણો સહી ॥ ૬ ॥ ચાલ ॥ રૂપ દેખાડી રે, પુરૂષ ન પાડીયે ॥ વ્યાકુલ થઈને રે, મન ન બગાડીયે ॥ ઉ૦ ॥ મન બગાડીયે પણ પુરૂષ પરનો, જોગ જોતાં નવિ મલે ॥ કલંક માથે ચઢે કુડાં, સગાં સહુ દૂરે ટલે ॥ અણસરજયો ઉચ્ચાટ થાયે, પ્રાણ તિહાં લાગી રહે ॥ ઈહ લોક પામે આપદા, પર લોક પીડા બહુ સહે ॥ ૭ ॥ ચાલ ॥ રામને રૂપે રે, સૂર્પનખા મોહી ॥ કાજ ન સીધૂં રે, અને ઈજત ખોઈ ॥ ઉ૦ ॥ ઇજત ખોઇ દેખ અભયા, શેઠ સુદર્શન નવિ ચલ્યો ॥ ભરતાર આગળ પડી ભોંઠી અપવાદ સઘલે ઉચ્છલ્યો ॥ કામની બુદ્ધે કામિનીયે, વંકચૂલ વાહ્યો ઘણું ॥ પણ શીયલથી ચૂકયો નહીં, દષ્ટાંત એમ કેતાં ભણું ॥ ૮ ॥ ચાલ ॥ શીયલ પ્રભાવે રે, જુઓ શોલે સતી ॥ ત્રિભુવન માંહે રે, જેહ થઇ છતી ॥ ઉ૦ ॥ સતી થઇને શીયલ રાખ્યુ, કલ્પના કીધી નહીં ॥ નામ તેહનાં જગત જાણે, વિશ્વમાં ઉગી રહી ॥ વિવિધ રત્ને જડિત ભુષણ, રૂપસુંદરિ કિન્નરી ॥ એક શીયલ વિણ શોભે નહીં, તે સત્ય ગણજો સુંદરી ॥ ૯ ॥ ચાલ ॥ શીયલ પ્રભાવે રે, સહુ સેવા કરે ॥ નવે વાડોરે, જેહ નિર્મલ ધરે

॥છ૦॥ ધરે નિર્મલ શીયલ ઉજવલ, તાસ કીરતિ ઝલહલે ॥ મન કામના સવિ સિદ્ધ પામે, અષ્ટ ભય દુરે ટલે ॥ ધન્ય ધન્ય તે જાણો નરા, જે શીયલ ચોખું આદરે, આનંદનાં તે ઓઘ પામે, ઉદય મહા જસ વિસ્તરે ॥ ૧૦ ॥

॥ अथ श्री परस्त्रीनी सज्झाय. ॥

(રાગ હોરી) મતિ તાક હો નાર બિરાની, હાં રે એતો નરક નિશાની ॥મતિ૦॥ એ આંકણી ॥પરનારી છે કાળી નાગણ, કે વિષવેલી સમાણી ॥તેજ પરાક્રમ પીલણ કાજે, એ ઘર મંડી ઘાણી॥ કે ગુણ વન બાળણ છાણી ॥ મતિ૦ ॥ ૧ ॥ રાવણ રાય ત્રિખંડકો નાયક, સીત હરી ઘર આણી ॥ રામ ચઢયો દળ બાદળ લેકર, માર્યો હે સારંગપાણિ ॥ કથા આગમ માંહે આણી ॥ મતિ૦ ॥ ૨ ॥ પદ્મોત્તર નિજ લાજ ગમાઈ, કીચક નીચ લહાણી॥ મણિરથ મૂઓ મયણ રેહા વશ, અપજશ લીયો અનાણી॥ જગમાં પ્રગટ કહાણી ॥ મતિ૦ ॥ ૩ ॥ ગૌ બ્રાહ્મણ બાળહત્યા ઋષિ, નારી હત્યા વળી જાણી ॥ તિણથી પાપ અધિક પણ લાગે, ભાંખ્યો હે કેવળનાણી ॥ કે અનંત દુખારાં ખાણી ॥ મતિ૦ ॥ ૪ ॥ રતન યતન કરી શીળ આરાધો, છંડો ને કુમતિ પુરાણી ॥ સુગતિ મહેલની સહેલ અચળ સુખ, સુગતિ રમણની શિરાણી ॥ કે વીર જિણંદની રે વાણી ॥ મતિ૦ ॥ ૫ ॥ સાલ છયાશીએ મહા મંદિરમેં, શીળ કથા સુવખાણી ॥ શીળ વિના સહુ જનમ અકારથ, કયાં રાજા કયાં રાણી ॥ કે શિયળ જગઉત્તમ પ્રાણી ॥ મતિ૦ ॥ ૬ ॥ ઇતિ. ॥

અથ શ્રી થુલિભદ્રજીની સજ્ઝાય.

શ્રી થૂળિભદ્ર મુનિગણમાં શિરદાર જો, ચોમાસુ આવ્યા કોશ્યા આગાર જો ॥ ચિત્રામણશાળીયે તપ જપ આદર્યાં જો॥૧॥

આદરિયાં વ્રત આવ્યા છો અમ ગેહ જો, સુંદરિ સુંદર ચંપક વરણી દેહ જો ॥ અમ તુમ સરિખો મેળો આ સંસારમાં જો ॥ ૨ ॥

સંસારે મેં જોયું સકળ સરૂપ જો, દર્પણની છાયામાં જેવું રૂપ જો ॥ સુપનાની સુખડલી ભુખ ભાગે નહીં જો ॥ ૩ ॥

ના કહેશો તો નાટક કરશુ આજ જો, બાર વરસની માયા છે મુનિરાજ જો ॥ તે છોડી કેમ જાઓ હું આશા ભરી જો ॥૪॥

આશા ભરિયો ચેતન કાળ અનાદી જો, ભમ્યો ધરમને હીણ થયો પરમાદી જો॥ ન જાણી મેં સુખની કરણી જોગની જો ॥ ૫ ॥

જોગી તો જંગલમાં વાસો વસિયા જો, વેશ્યાને મંદિરિયે ભોજન રસિયા જો ॥ તુમને દીઠા એવા સંયમ સાધતા જો ॥૬॥

સાધશું સંયમ ઇચ્છારોધ વિચારી જો, કુરમાપુત્ર થયા નાણી ઘરબારી જો ॥ પાણી માંહે પંકજ કોરૂં જાણિયે જો ॥ ૭ ॥

જાણી એતો સઘળી તુમારી વાત જો, મેવા મીઠા રસવંતા બહુ જાત જો ॥ અમર ભુષણ નવનવલી ભાંતે લાવતા જો॥૮॥

લાવતા તો તું હતી આદરમાન જો, કાયા જાણું રંગ પતંગ સમાન જો ॥ ઠાલીને શી કરવી એવી પ્રીતડી જો ॥ ૯ ॥

પ્રીતલડી કરતા તે રંગભર સેજ જો, રમતા ને દેખાડતા ઘણું હેજ જો ॥ રીસાણી મનાવી સુજને સાંભરે જો ॥ ૧૦

સાંભરે તો મુનિવર મનડું વાળે જો, ઢાંકયો અગ્નિ ઊ વાડયો પરજાળે જો ॥ સંયમમાંહી એ છે દૂષણ મોટકું જો ॥૧૧॥

મોટકું આવ્યું તું નંદનું તેડું જો, જાતાં ન વહે કાંઇ તુમારૂં મનડું જો ॥ મેં તુમને તિહાં કોલ કરીને મોકલ્યા જો ॥ ૧૨ ॥

મોકલ્યા તો મારગ માંહી મળિયા જો, સંભૂતી આચારજ જ્ઞાને બળિયા જો ॥ સંયમ દીધું સમકિત તેણે શીખવ્યું જો ॥૧૩॥

શીખવ્યું તો કહિ દેખાડો અમને જો, ધર્મ કરતાં પુણ્ય વધેરૂં તમને જો ॥ સમતાને ઘેર આવી વેશ્યા એમ કહે જો ॥૧૪॥

વદે મુનિશ્વર શંકાને પરિહાર જો, સમકિત મૂળે શ્રાવકનાં વ્રત બાર જો ॥ પ્રાણાતિપાતાદિક સ્થૂલથી ઉચ્ચરે જો ॥૧૫॥

ઉચ્ચરે તો વીત્યું છે ચોમાસું જો, આણા લેઇને આવ્યાં ગુરુની પાસ જો ॥ શ્રુતનાણી કહેવાણા ચૌદ પૂરવી જો ॥૧૬॥

પૂરવી થઈને તાર્યા પ્રાણી થોક જો, ઉજ્વળ ધ્યાને તેહ ગ ચા દેવલોક જો ॥ ઋષભ કહે નિત્ય તેહનેકરીએ વંદના જો ॥૧૭॥

अथ श्री स्त्रीना अवगुणनी सज्झाय.

ધન્ય જે પુરુષ નારી તજે, જાઊં હું તેહને બલિહારિ રે ॥ શિયળ ગુણે રંગ રમે, તેહની ગતિ મોક્ષદુવાર રે ॥ ધન્ય૦ ॥૧॥ એ આંકણી. ॥ નારી કૂડ કપટની કોથળી, નારી વિષયા તે સ ર્પની ભારિ રે ॥ નારી મોહતણી છે વેલડી, નારી સ્નેહતણી કરનારિ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૨ ॥ વારે વારે કોણિકને કહે, એક હાર હાથીની વાત રે ॥ દશ બાંધવ નરકે ગયા, એ તો નારીતણા અવદાતરે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૩॥ એક હાર હાથીને કારણે, માંડયો મ્હા નાથી યુદ્ધ રે ॥ જીવ ઘણા નરકે ગયા, તે તો નારીતણી બુ

બુદ્ધ રે ॥ધન્ય૦ ॥૪॥ એક પદ્માવતીના વેણથી, મુઆ એક ક્રોડ એંશી લાખ રે, પંચમ અંગે તથા વળી સૂત્ર, નિરયાવળિકાની સાખ રે; ॥ ધન્ય૦ ॥ ૫ ॥ નારી નવ નવા વેસ બનાવતી, નારી પાડે તે નરકનો બંધ રે ॥ નારી ફળ દેખાડે દુર્ગતિ તણાં, નારી પાપ પડળનો બંધ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૬ ॥ લાખતણો નર અતિ ભલો તે તો કોડી મૂલ્ય વેચાય રે ॥ એક નારીના સંગથી, એ તો મ રીને નરકે જાય રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૭ ॥ નારી એકણને રીઝાવતી, એકણશુ કરતી સંગ રે ॥ નારી એકણને લલચાવતી, નારી કર તી અતિ ઘણા રંગ રે ॥ ધન્ય. ॥ ૮ ॥ નારી રૂપતણી છે દીવડી, કાસી નર તેહ પતંગ રે ॥ બ્રહ્મદત્ત ચક્રી નરકે ગયો, તે તો ભો ગતણો કરિ સંગ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૯ ॥ નારી અબળા નાસ ધરાવતી, પણ સબળાને સમજાવે રે ॥ નારી હરિ હર બ્રહ્મા સારિખા, તેને ધ્યાનથકી ચુકાવે રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૦ ॥ નારી મોહતણી છે વેલડી, સુરિકંતા દેખો નામ રે ॥ જેણે ઝેર દિયો ભરતારને, નારી પા પતણો છે ઠામ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૧ ॥ જુઓ શામારાણીના કેણથી, ચારસેં નવાણુ પરિવાર રે ॥ સિંહસેન રાજાએ બાળીયો, દુઃખ વિપાકે અધિકાર રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૨ ॥ રાણી કેકઇએ વર માગીયો, રાજા દશરથની પાસ રે ॥ ભરતને રાજ્ય અપાવિયો, પછે રામ ગયા વનવાસ રે ॥ધન્ય૦ ॥ ૧૩ ॥ સુરપનખા ચાડીયે ગઈ, રાજા રાવણની પાસ રે ॥ તેણે કરિ સીતા અપહરી, રાવણ લંકાતણો વિનાશ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૪ ॥ જરાસંધની દીકરી, રાજા કંશતણુ ઘર નાર રે ॥ જીવજસાના કેણથી, થયો કુળતણો સંહાર રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૫ ॥ નારી સ્ત્રી રત્ન જાણીએ, ચોશઠ હજારમાં સિર દાર રે ॥ શાંતિ કુંથુ અરનાથે તજી, હું જાઉં તેહની બલિહારિ

રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૬ ॥ નેમિનાથ જંબુએ તજી, તે તો ઉત્કૃષ્ટા બ્રહ્મ ચારી રે ॥ ઘણુ ભવમાં સુગતે ગયા, તેનો સૂત્રે છે વિસ્તાર રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૭ ॥ જેવો રે રંગ પતંગનો, તેહવો નારીનો સંગ રે ॥ એવું જાણીને છોડજો, મુનિ માણેક કહે ઉચ્છરંગ રે ॥ ધન્ય૦ ॥ ૧૮ ॥

अथ श्री स्त्रीने शीखामणनी सझाय.

નાથ કહે તું સુણને નારી, શીખામણ છે સારી જી ॥ વચ ન તે સઘળાં વીણી લેશે, તેહનાં કારજ સરશે ॥ શાણાં થઈએ જી ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ જાત્રા જાગરણને વિવાહમાં, માતા સાથે રહીએ જી ॥ સાસરિયામાં જળ ભરવાને, સાસુ સાથે જઇએ ॥ શા૦ ॥ ૨ ॥ દિશા અંધારીને એકલડાં, મારગમાં નવિ જઈ એ જી ॥ એકલી જાણી આળ ચઢાવે, એવડું શાને કરીએ ॥ શા૦ ॥ ૩ ॥ વહાણામાં વેલેરાં ઉઠી, ઘરનો ધંધો કરીએ જી ॥ નણંદ જેઠાણી પાસે જઇને, સુખ દુઃખ વાત ન કરીએ ॥ શા૦ ॥ ૪ ॥ ચોકામાં ચતુરાઇએ રહીએ, રાંધતાં નવિ રમીએ જી ॥ સહુકોને પ્રસાદ કરાવી, પાછળ પોતે જમીએ ॥ શા૦ ॥ ૫ ॥ ગાંઠે પહેરી ઘરમાં રહીએ, બહાર પગ નવિ ભરીએ જી ॥ સસરા જેઠની લાજ કરીને, મોં આગળથી ટળીએ ॥ શા૦ ॥ ૬ ॥ છૂટે કેશે શિર ઉઘાડે, આંગણામાં નવિ જઇએ જી ॥ પુરુષતણો પડછાયો દેખી, મોં આગળ નવિ રહીએ ॥ શા૦ ॥ ૭ ॥ એકાંતે દીઅરિયા સાથે, હાથે તાળી ન લઇએ જી ॥ પ્રેમ તણી જો વાત કરે તો, મોં આ ગળથી ખશીએ ॥ શા૦ ॥ ૮ ॥ આભરણ પહેરી અંગ શોભાવી, હાથે દર્પણ ન લઈએ જી ॥ પિયુડો જો પરદેશ સધાવે, તો કા

જળ રેખ ન દઇએ ॥ શા૦ ॥ ૯ ॥ પિયુડા સાથે ક્રોધ ન કરીએ, રીસાઇ નવિ રહીએ જી ॥ છૈયાં છોરૂ ઓકરડાંને, તાડન કદિયે ન કરીએ ॥ શા૦ ॥ ૧૦ ॥ ઉજડ મંદિર માંહિ ક્યારે, એકલડાં નવિ જઇએ જી ॥ એકલી જાણી આળ ચઢાવે, એવડુ શાને સહીએ ॥ શા૦ ॥ ૧૧ ॥ ફ્રિયલ નારીનો સંગ ન કરીએ, તસ સંગે નવિ ફરીએ જી ॥ મારગ જાતાં વિચાર કરીને, ઊંડા પાય ન ધરીએ ॥ શા૦ ॥ ૧૨ ॥ ઉદયરતન વાચક ઇમ બોલે, જે નર નારી ભણશે જી ॥ તેહનાં પાતક દૂરે ટળશે, મુક્તિ પુરીમાં મળશે ॥શા૦॥૧૩॥

॥ अथ स्त्री वर्जन शखामण सज्झाय ॥

॥ ધર્મ ભણી જાતાં ધરા, વચ માંહે પાડે વાટ ॥ લચ્છિ લીએ સર્વ લૂંટીને, વ્રતની જે વહે ઉવાટ ॥ બલા હો, બહુ બહુ બોલી એ બાલ, જે અછતા ઉપાયે આલ, જે વાધણથી વિકરાલ, જે આપે મરણ અકાલ ॥ બ૦ ॥ ૧ ॥ સંસારે સહુ સરિખું નહીં, જોડે વસંતાં જોય ॥ એક વાંકો એક પાધરો, બોરડીએ કાંટા જીમ હોય ॥ બ૦ ॥ ૨ ॥ બલા બલા સહુકો કહે, બીજી બલા બલવંત ॥ એ જેવી એકે નહીં, જે છલે પાડી છલંત ॥ બ૦ ॥ ૩ ॥ આખાઢો ગાઢો છલ્યો, કેઇ છલ્યા નર કોડ ॥ ગુણવંતનું પણ નહીં ગજું, જે ક્ષણમાં લગાડે ખોડ ॥ બ૦॥૪॥ ઉલાળે આકાશમાં એક, આંખે ઉલાળે અનેક ॥ મહીએ પગ મંડે નહીં વળી, નાસે વિનય વિવેક ॥ બ૦ ॥ ૫ ॥ જશોધર જિસ્યા જાલમી, વળી મુંજ જિસ્યા મહારાજ ॥ પુણ્યવંત પરદેશી સારીખા, તે કાંતાએ હણ્યા નિજ કાજ ॥ બ૦ ॥ ૬ ॥ જોરા

પર જંબુ જિસ્યા, વંકચૂળ સરિખા વીર ॥ સમર્થ શુલિભદ્ર સારિખા, જેહનાં નારિયેં ન ઉતાર્યાં નીર ॥ બ્ર૦ ॥ ૭ ॥ સોળ સતી આદેં થઇ, મહા સતીઓ જગ હિતકાર ॥ અનેક નર તે ણે ઉધર્યા, રહે નેમિ આદેં નિરધાર ॥ બ્ર૦ ॥ ૮ ॥ સુદર્શન છલતાં નવિ છલ્યો, થયો કેવલ કમલા કંત ॥ પરમોદય પામે સહી, જે પાસ એહને ન પડંત ॥ બ્ર૦ ॥ ૯ ॥

॥ अथ पर स्त्री वर्ज्जन सझाय ॥ धणरा ढोला ॥

॥ ए देशी ॥

॥ શીખ સુણો પીઉ મહારી રે, તુજને કહું કરજોડ ॥ ધણરા ઢોલા ॥ પ્રીત મ કર પરનારીશું રે, આવે પગ પગ ખોડ ॥ ધ૦ ॥ કહ્યું માનો રે સુજાણ, કહ્યું માનો ॥ વરજ્યાં વર્જો મારા લાલ, વરજ્યાં વર્જો, પરનારીનો નેહડલો નિવાર ॥ ધણરા ઢોલા ॥ ૧ ॥ જીવ તપે જીમ વીજલી રે, મનડું ન રહે ઠામ ॥ ધ૦ ॥ કાયા દાહ મિટે નહીં રે, ગાંઠે ન રહે દામ ॥ ધ૦ ૨ ॥ નયણે નાવે નિંદડી રે, આઠે પોહોર ઉદ્વેગ ॥ ધ૦ ॥ ગલીઆરે ભમતો રહે રે, લાગૂ લોક અનેક ॥ ધ૦ ॥ ૩ ॥ ધાન્ય ન ખાયે ધ્રાપતો રે, દીઠું ન રૂચે નીર ॥ ધ૦ ॥ નીસાસા નાંખે ઘણા રે, સાંભળ નણદીના વીર ॥ ધ૦ ॥ ૪ ॥ ભૂતલમે નિશિ નીસરે રે, ઝૂરી ઝૂરી પિંજર હોય ॥ ધ૦ ॥ પ્રેમતણે વશ જે પડે રે, નેહ ગમે તવ રોય ॥ ધ૦ ॥ ૫ ॥ રાત દિવસ મનમાં રહે રે, છેણશું અવિહડ નેહ ॥ ધ૦ ॥ વિસાર્યો નવિ વિસરે રે, દાઝે ક્ષણ ક્ષણ દેહ ॥ ધ૦ ॥ ૬ ॥ માથે બદનામી ચઢે રે, લાગે કોડ કલંક ॥ ધ૦ ॥ જીવિતનો સંશય પડે રે, જૂવો રાવણ

પતિ લંક ॥ ધ૦ ॥ ૭ ॥ પરનારીના સંગથી રે, ભલો ન થાયે નેઠ ॥ ધ૦ ॥ જૂવો કીચક ભીમડે રે, દીધો કુંભી હેઠ ॥ ધ૦ ॥ ૮ ॥ થાયે લંપટ લાલચી રે, ઘટતી જાયે જ્યોત ॥ ધ૦ ॥ જી ત ન થાય તેહની રે, જિમ રાય ચંદપ્રદ્યોત ॥ ધ૦ ॥ ॥ ૯ ॥ પર નારી વિષ વેલડીરે, વિષ ફલ ભોગ સંયોગ ॥ ધ૦ ॥ આદર કરી જે આદરે રે, તેહને ભવ ભય શોગ ॥ ધ૦ ॥ ૧૦ ॥ વાહાલા માહારી વીનતિ રે, સાચી કરીને જાણ ॥ ધ૦ ॥ કહે જિન હરષ તુમે સાંભળો રે, હિયડે આણી મુજ વાણ ॥ ધ૦ ॥ ૧૧ ॥

॥ लालचंद रुषि कृत श्री विजय कुंवर अने विजया कुंवरीनी सज्झाय ॥

॥ લાવણીની દેશીમાં ॥ શ્રી વીતરાગ જિન દેવ નમું શિર નામી, કહું શીલતણો અધિકાર, મુક્તિ જિણ પામી ॥ એક વત્સ દેશમેં કોસંબી નગરી જાણી, તે દક્ષિણ દેશમેં પ્રગટપણે વખાણી ॥ તિહાં શેઠ તણો સુત વિજય કુમર વૈરાગી, સુણિ શીલતણો મહિમા મનસેં લય લાગી ॥ તબ હાથ જોડ કર મુનિપે સોગન માગી, હુઆ એક માસમેં કૃષ્ણ પક્ષકા ત્યાગી ॥ ૧ ॥ ધન વિજય કુમરકી કરી કમી કછુ નાંજી, ચિત્ત ચોખે શીલ આદર્યું ભર જોબનમાંજી ॥ એ આંકણી ॥ પાલે શ્રાવક ધર્મ શુદ્ધ જ્ઞાન મુખ ઉચ્ચરે, પોસહ પડિક્કમણાં સંવર કરતા વિચરે ॥ કરિ દયા દાન સંતોષ શીલ શુદ્ધ પાલે, ધરિ ધર્મ ધ્યાન ઓર આતમકૂં અજૂઆલે ॥ દૃઢ સમકિતધારી શં

કા કેખા નવિ આણે, પર પાખંડીકો પખો નહીં વખાણે ॥ દેવા દિકનાં દુઃખ દેખી ધર્મ નવિ છંડે, ચઢતે પરિણામે કરણી અધિકી મંડે ॥ ધન૦ ॥ ૨ ॥ પુણ્ય યોગે વિજયા કુમરી મલી ગુણવંતી, શુદ્ધ ચોસઠ કલાની જાણ મહા બુદ્ધિવંતી ॥ ગજ ગમણી રમણી બોલે કોકિલ વાણી, તનું કંચન સોહે વદન ભાલ ભલકાણી ॥ અતિ અધર લાલ કોમલ, કપોલ બહુ સોહે, કર ચરણ ઉદર મુખ કમલ જોઈ મન મોહે ॥ બહુ હર્ષ ભાવશુ વિજય કુમરજી તીહાં, પુણ્ય યોગે જોડ મલી પરણે ઘર પ્રીયા ॥ ધન૦ ॥૩॥ હવે વિજય કુમરજીકી સોહે સુંદરતાઈ, અબ સુર સુંદરકી દેવરૂપ છબી છાઇ ॥ બિહુ કાને કુંડલ રત્ને જડિયાં સોહે, શીર લાલ મુકુટ મુક્તાફલ સુર નર મોહે ॥ ગલે હાર રત્ને જડિયા સોહે બહુ ભારી, કર કંકણ ચમકણ મુદ્રડીયાં છબિ ન્યારી ॥ અરૂ બદન ભાલ નિર્મળ શશિ નેત્રે સોહે, ઇત્યાદિક ગુણ કરિ વિજય કુમર મન મોહે ॥ ધ૦ ॥ ૪ ॥ તબ રંગ મહેલમેં બેઠે પલંગ બિછાઈ, પ્રીતમકી સેજે સુંદર તન સજ આઈ ॥ અણિયાલાં કજજલ વીજલીયાં ચમકંતી, કર જોડી ઉભી પીયુ આગળ મલપંતી ॥ ચમકે ચૂડિયાં સાર મણિયે ચમકંતી, નકવેસર વેણી ઝૂમરીયાં ઝમકંતી, કરકડિયાં જડિયાં મુદ્રડિયાં દમકંતી, અરૂ નેઉર પગમ ઘુઘરિયાં ઘમકંતી ॥ ધન૦ ॥ ૫ ॥ જબ બદન દિખાવે કામ જગાવે બાલા, ઇંદ્રાણી સરખી ઊભી રૂપ રસાલા, ॥ પ્રીતમકો આદર માગે સુંદરી ઉમાઈ, તન મન ઉલસંતી ઉભી આશા લાઈ ॥ કહે વિજય કુમરજી આહો સુંદરી ભલે આઈ, પણ હમણાં તુમ શું કામ નહિ મુઝ કાંઈ ॥ દિન તીન લગે નો નહિ મદનકી છાંહી, ફિર તુમ હમ પીછે સુખે સુખે

દિન જાઈ ॥ ધન૦ ॥ ૬ ॥ કહે કુમરી કુમરકું કહો કારણ છે કાંઈ, હું સુંદર તન સજ કર આઈ છું ઉમાઈ ॥ અબ અવસર ભરિયાં કેમ તજો પ્રીતમજી, મેં નિયમ લિયો છે તું સુંદરી નહિ સમજી ॥ તબ કુમરી પૂછે કહો પ્રીતમજી હમકું, અબ કિસ ભાંતકા નિયમ લિયા હે તુમકું ॥ મુઝ બાલપણાથી શિયલ રૂચ્યો મન માંહી, કિયા કૃષ્ણ પક્ષકા નિયમ મુનિપે જાઈ ॥ ધન૦ ॥ ૭ ॥ તબ વિજયા કુમરી ઊભી મુખ કુમલાઈ, મુઝ મનકી આશા ભરી રહી મન માંહી ॥ કહે વિજયકુમર સુણ સુંદરી ક્યું કુમલાઈ, તુમ જિમ છે તિમ મુઝ વેગ કહો ફુરમાઈ ॥ તબ વિજયાકુમરી ધીરજતા મન લાઈ, નીચા નેત્રે કરી વાત કરે સુરજાઇ ॥ મુજ બાળપણાથી શીલ રૂચ્યો મન માંહી, પહિલા પરણેકા પરિણામ હતા નહિ કાંહી ॥ ધન૦ ॥૮॥ ગુરૂણીપે કિયા મેં શુકલ પક્ષકા સોગન, અબતો મ્હારે હુઆ દોનું પક્ષકા આગન ॥ પ્રીતમજી તુમ તો પરણો નારી અનેરી, પણ પહેલી ઈચ્છા શીલ તણી હુઇ મેરી ॥ કહે વિજય કુમરજી અહો વલ્લભ ગુણવંતી, અબ તુમ હમ જોડી મલી બહુ દીપંતી ॥ હવે રત્ન છોડ કોણ કાચ ગ્રહે સુણ પ્યારી, શુદ્ધ શીલ પાલશું મુક્તિ રમણી છે નારી ॥ ધન૦ ॥ ૯ ॥ બહુ દેવલોકનાં સુખ વિલસ્યાં વાર અનેરી, પણ મન ઇચ્છા પૂરણ ભઇ નહિ કુણ કેરી॥ જીવ નરક નિગોદ ભમ્યો ભવસાયર માંહી, બહુ કાલ ગમાયો ગરજ સરી નહિ કાંહી ॥ અબ ઉત્તમ કુલ અવતાર લીયો છે આઈ, પુણ્ય યોગે મુનિવરકી જોગવાઇ પાઈ ॥ અબ માત તાત સબ ભ્રાત મિલે સ્વારથકા, ચઢતે પરિણામે શિયલ પાલશું નિત્યકા ॥ ધન૦ ॥૧૦॥ અબ અલ્પ સંપદા દેખી કહો કિ

ખોઈયે ॥ પણ વાડ સારૂ ખેત ખોયાં દુઃખ હોઇએ ॥ અબ યહ બાત અપને નહિ કરની કીસીકું, જો હમ દોનુંને નિયમ લિયા હે ખુસીકુ ॥ કર જોડી કુમરી કહે કુમરશું અરજી, પણ વાત એ છાની કેમ રહેશે કુંવરજી ॥ સુણી સસરો સાસુ ઘણાં ખીજશે તુમશું, પછી કિસી શરમસે રહો જાયસે હમશું ॥ ધન૦ ॥ ૧૧ ॥ સુણ પ્રીતમ પ્યારી એહ આપણી શિક્ષા, યહ બાત પ્રગટી તબ નિશ્ચે લેવી દીક્ષા ॥ એકણ સેજે સોવે સુંદરિ અરૂ સાંઇ, સુતે સૂતે બાત કરે જ્યું બહેનને ભાઇ ॥ દો બેર કરે પડિક્કમણ સામાયિક આઈ, કરે દાન શીલ તપ ભલી ભાવના ભાઈ ॥ તિહાં બાર વરસ વહિ ગયાં એમ કરંતાં, પછી વાત વિસ્તરી શીલપણે વિચરંતાં ॥ ધન૦ ॥ ૧૨ ॥ તબ દક્ષિણ દેશમેં વિજયા વિજયજી કેરાં, શ્રીવિમલ કેવલી કિયાં વખાણ ઘણેરાં ॥ એહુ ચરમ શરીરી છે મહા ઉત્તમ પ્રાણી, સહુ અચરીજ પામ્યાં સુણી કેવલિ મુખવાણી ॥ સુણિ જિનદાસ શ્રાવક હુઓ બહુ પ્રસન્ન, હું જાઇ કરૂં તિહાં હર્ષ ધરી દરશન્ન ॥ બહુ હર્ષભાવ શું આવ્યો નગરી કોશંબી, શ્રી વિજય કુંઅરની વાત સુણી અચંભિ ॥ ધન૦ ॥ ૧૩ ॥ બહુ હર્ષ ભાવથી મલિયો કંઅર કુંવરિયાં, પરિવાર જીમાયા બહુત હર્ષ મન ધરિયા ॥ તબ માત તાત કુમરકા ઘણું ઉમાહ્યા, તુમ કહો શેઠજી કુણ સગપણસે આયા ॥ શ્રીજૈનધર્મ સ્નેહ હોંશે કરી આયો, શીલવંત કુમર કુમરિકો દરિસન પાયો ॥ ધન્ય તુમચે કુલમેં ઉપના ઉત્તમ પ્રાણી, શ્રીવિમલ કેવલી શોભા ઘણી વખાણી ॥ ધન૦ ॥ ૧૪ ॥ એક સેજ સોવે શીલ નિર્મળું પાલે, બિહું બાલ બ્રહ્મચારી આતમને અજુવાલે ॥ બહુ અચરિજ સરખી

વાત સુણી હું આયો, વલી ભાવ મુનિકો દર્શન નિર્મલ પાયો ॥ તબ માત તાત કહે કહોજી હમકું ન્હાના, તુમ કિસી ભાંતકો નિયમ લીયા હૈ છાના ॥ તબ નેત્ર નીચાં કરી વાત કહે વિસ્તારી અબ સંયમ લેવા ઇચ્છા ભઇ હમારી ॥ ધન૦ ॥૧૫॥ જબ માત તાતપે માગે કુંવરજી આગ્યા, તબ નાત જાત સબ કુમરકું કહને લાગ્યા, તબ બહુત હઠનશું લહી કુમરજી શિક્ષા, ચઢતે પરિણામે દોનું લીની શુદ્ધ દિક્ષા ॥ બહુ કઠીણ હોઇને તપસાશું લય લાઈ, ભવિ જીવ સુધાર્યા શુદ્ધ સમકિત પદ પાઈ ॥ અરે જીવ અબ છતી વાંછે કિમ છીટકાઈ, ધન્ય વિજય વિજયા (કુમરી) ને અધિક કરી અધિકાઈ ॥ ધન૦ ॥ ૧૬ ॥ ચઢતે પરિણામે કરણી કીધી નિર્મલ, મુનિ મુકતે પહોતા દોનું પામ્યા કેવલ ॥ શ્રીદોલતરામજી અને જીવાજી સ્વામી, રૂષિ લાલચંદ ગુણગ્રામ કિયા શિર નામી ॥ સય સંવત અઢાર અડસઠે અવસર પાયા, શેહેર કોટા કેરા રામપુરે ગુણ ગાયા ॥ જિહાં શ્રાવક બહુ વસે શ્રદ્ધા ગુણવંતા, જિહાં સાધુ સાધવી આવે વિહાર કરંતાં ॥ ધન૦ ॥ ૧૭ ॥

॥ અથ શ્રી રાજીમતિ અને રહેનેમીના સંવાદની સજ્ઝાય. ॥

(વાયા વાયા ઉત્તર દિશિના વાય જો, એ દેશી.)

રહે–રહેનેમી અંબર વિણ રાજુલ દેખી જો, મદનોદય મોહ્યા મુનિ ચિત્ત ગવેષી જો ॥ કહે સુંદરી સુંદર મેળા સંસારમાં જો ૧

રા–સંસારે મેળા આવે શે કાજ જો, ચીર ધરી કહે રાજુલ તુમે મુનિરાજ જો ॥ આજ કિશું સંભારો મેળા વીસરયા જો ૨

રહે-વિસરે નહીં રાગીને પૂરવ પ્રીત જો, પ્રીત કરી રહે દૂર એ મૂરખ રીત જો ॥ ચતુરશું ચિત્ત મેળાવો ચતુરને સાંભરે જો ૩

રા-સાંભરે પણ હુમશૂં તુમ શો મેળાપ જો, દિયર ભોજાઈ પણાની જગમાં છાપ જો ॥ તેમાં શો ચિત્તમેળો ફોગટ રાગનો જો ૪

રહે-ફોગટ રાગે રોતાં તુમે ઘરમાંહીં જો, તજિ તુમને મુજ ભાઈ ગયા વનમાંહીં જો ॥ અમે તુમ ઘેર નિત વાત વિસામે આવતા જો ॥ ૫ ॥

રા-આવતા તો હું દેતી આદર માન જો, પ્રિતમ લઘુ બંધવ મુજ ભાઈ સમાન જો ॥ કંત વિયોગે તુમશું વાત વિસામતી જો ॥ ૬ ॥

રહે-વીસામા વનિતાને વલ્લભ કેરા જો, અણપરણી કન્યાને કંત ઘણેરા જો ॥ એક પખો જે રાગ તે ધરવો નવિ ઘટે જો ॥ ૭ ॥

રા-નવિ ધરે સતીયો જે નામ ધરાવે જો, બીજો વર વરવા ઇચ્છા નવિ ભાવે જો ॥ ન ફરે પંચની સાખે જે તિલકે ધર્યો જો ॥ ૮ ॥

રહે-તિલક ધરે તે તો સામાન્ય ઠરાય જો, મંગળ વરતે કર મેળાપક થાય જો ॥ માય પછી વોળાવે કન્યા સાસરે જો ॥ ૯ ॥

રા-સાસરિયે કુમારી જમવા જાય જો, વસ્તુ સામાન્ય વીશેષે સમજાયે જો ॥ કરમેળાના પહેલાં મન મેળા કરે જો ॥ ૧૦ ॥

રહે-મેળા કરવા અમે તુમ ઘેર આવંતાં જો, ભૂષણ ચીવર મેવા ફળ લાવંતા જો ॥ તુમ લેતાં અમને થઈ આશા મોટકી જો ॥ ૧૧ ॥

રા-મ્હોટી આશા શી થઈ તુમ દિલ માંહીં જો, દેવર જાણી હું લેતી ઉચ્છાંહીં જો ॥ સસરાનું ઘર લહિ ન ધરી શંકા અમે જો ॥ ૧૨ ॥

રહે-અમે જાણ્યું પતિવિણ રાજુલ ઓશિયાળી જો, એહને પરણી સુખભર પ્રીતડી પાળી જો ॥ દંપતિદીક્ષા લેશું જોવનમાં નહીં જો ॥ ૧૩ ॥

રા-નહિં ઓશિયાળી હું જગમાં કહેવાણી જો, ત્રણ્ય જગતના રાજાની હું રાણી જો ॥ ભૂતળ સરગે મવાણી પ્રભુ ચરણે રહી જો ॥ ૧૪ ॥

રહે-રહી ચરણે તો સુખ સંસાર ઠગાણી જો, ચંપક વરણી તુજ કાયા સોસાણી જો ॥ તપ જપ કષ્ટ જે કરવું તે વૃદ્ધાપણે જો ॥ ૧૫ ॥

રા-વૃદ્ધપણે મુનિને નવિ થાય વિહાર જો, થિરવાસે એક ઠામે રહે અણગાર જો ॥ જે જે કારજ સાધવું તે જોવન વયે જો ॥ ૧૬ ॥

રહે-જોવન વય જગમગતી તુમ હમ જોગ જો, ચાલો ઘેર જઈ વીલસિયે સુખ ભોગ જો ॥ વાત બની એકાંતે ગુફામાં પુણ્યથી જો ॥ ૧૭ ॥

રા-પુણ્યે દીક્ષા લીધી પ્રભુની પાસ જો, સંયમથી સુર સુગતિતણાં સુખવાસ જો ॥ વિરૂઆં વિષફળ ખાવા ઇચ્છા શી કરો જો ॥ ૧૮ ॥

રહે-શી કરો તો પાસ પ્રભુ અણગાર જો, ઉપદેશે ઘર છંડી થશે મુનિ ચાર જો ॥ તે ભવ મોક્ષ સુણીને કિમ જઈ ઘેર વશા જો

રા-ઘેર વશા પણ મુનિ દીઠા તપ કરતા જો, પશ્ચાતાપે કરી ફરિ સંયમ ધરતા જો ॥ પરિશાટન કરી પરમાતમ પદવી વર્યા જો ॥ ૨૦ ॥

રહે-વરિ પદવી પણ ભુક્તભોગી થઈ તેહ જો, તુમ ઉપર અમને પૂરવનો નેહ જો॥ અધુરાને દુક્કર સંજમ સાધન વિધિ જો

રા-વિધિયે વ્રત ધરિ થાવચ્ચા કુમાર જો, સિદ્ધગિરિ સિધ્યા

સાથે સાધુ હજાર જો ॥ વીરને વારે અંઈમુત્તો મુગતી જશે જો. ૨૨

રહે-જાશે ખરા પણ બાળપણામાં જોગી જો, વાત ન જાણે આ સંસારિક ભોગી જો॥ ભુગતભોગી થઈ અંતે સંયમ સાધશું જો

રા-સાધશું અંતે સંયમ તે સવિ ખોટું જો, જરાપણાનું દુઃખ સંસારે મ્હોટું જો ॥વ્રત ભાગીને જીવ્યા તે નરકે ગયા જો॥૨૪॥

રહે-ગયા નરકે તે જેણે ફરિ વ્રત નવિ ધરિયાં જો ॥ ભાગે પરિણામે સંયમ આચરિયાં જો ॥ ચારિત્રે ચિત્ત ઠરશે ઇચ્છા પૂરણે જો

રા-ઇચ્છા પૂરણ કોઇ કાળે નવિ થાવે જો, સ્વર્ગતણાં સુખ વાર અનંતી પાવેજો॥ ભવભય પામી પંડિત દીક્ષા નવિ તજે જો ૨૬

રહે-નવી તજે તો પૂરવધર કિમ ચૂક્યા જો, રહી ઘરવાસે તપ જપ વેશજ મૂક્યા જો ॥ અરિહા વાત એકાંતે શાસન નવિ કહે જો ॥ ૨૭ ॥

રા-કહે એકાંતે બ્રહ્મચર્ય જિનવરિયા જો, વ્રત તજિ પૂરવધર નિગોદે પડિયા જો ॥ વિષ ખાતાં સંસારે કુણ સુખીયા થયા જો ॥ ૨૮ ॥

રહે-થયા જિનેશ્વર સુખ વિલસી સંસારે જો, કેવળ પામી પછી જગતને તારે જો ॥ દીક્ષા લેશું આપણે સુખ લીલા કરી જો

રા-કીરિયા સંજમ જિનઆણા શિર ધારો જો, ચળચિત્ત કરીને ચરણતણું ફળ હારો જો ॥ વમન ભખંતાં શ્વાનપરે વાંછા કરો જો ॥ ૩૦ ॥

રહે-કર્યો અમને તુમે શ્વાન બરોબર સાચો જો, તો તુમ શું હવે રાગ તે ધરવો કાચો જો ॥ લાગ્યો તમાચો શિક્ષાનો મુજને ઘણો જો ॥ ૩૧ ॥

રા-મુજને ઘણો છે દીયરિયાનો રાગ જો, તેણે કહ્યું છું અ

ગંધન કુળના નાગ જો ॥ અગનિ પડે પણ વિષ વમિયું ચૂસે નહીં જો ॥ ૩૨ ॥

રહે—ચૂસે નહી તિર્યંચ પશુ વિખ્યાત જો ॥ તેથી ભુંડા હું નર ક્ષત્રી જાત જો ॥ તું ગુરૂમાતા વાત કિહાં કરશો નહીં જો ॥ ૩૩ ॥

રા—કરસો નહીં પણ જાણે જિનવર જ્ઞાની જો, જ્ઞાની આગળ વાત ન જગમાં છાની જો ॥ પ્રભુ પાસે આલોયણ લેઈ નિર્મળ થવું જો ॥ ૩૪ ॥

રહે—નિર્મળ થાવા જઈશું પ્રભુની પાસે જો, મિચ્છામિદુક્કડ તુમશું શુભ વાસે જો ॥ કૂપ પડંતાં તુમે કર ઝાલી રાખિયો જો

રા—રાખીયો તિમ પોતાનો મુનિરાયા જો, સ્વામી સહોદર માત શિવાના જાયા જો ॥ રહેનેમી સંયમે ઠરિયા ઈમ સાંભળી જો

રહે—સાંભળી જઈ પ્રભુ ચરણે શીશ નમાવી જો, આલોયણ લેઈ ઉજવળ ભાવના ભાવી જો ॥ કેવળ પામી શિવપદવી વરિયા સુખે જો ॥ ૩૭ ॥

રા—સુખે રહી ઘરમાં સય વરસ તે ચાર જો, એક વરસ છદ્મસ્થે રાજુલ નાર જો ॥ એક વિહૂણા પાંચશે વરસજ કેવળી જો ૩૮

રહે—કેવળી થઇને વિચર્યા દેશ વિદેશ જો, બહુ જન તાર્યા દેઇ વર ઉપદેશ જો ॥ શિવસુખ સજ્જાયે પોઢ્યા અગુરૂલઘુ ગુણે જો ॥ ૩૯ ॥

રા—ગુણે કરી દોય ગાયાં સુણજ્યો સયણાં જો, એક એક ગાથા અંતર એહુનાં વયણાં જો ॥ શ્રી શુભવીર વિવેકી નિત્ય વંદન કરે જો ॥ ૪૦ ॥

અથ શ્રી ચતુર્થ અબ્રહ્મચર્ય પાપસ્થાનક સજ્ઝાય.

(તુમે બહુ મિત્રીરે સાહિબા ॥ એ દેશી.)

પાપસ્થાનક ચોથું વરજીએ, દુર્ગતિ મૂળ અબભ ॥ જગ સવિ મૂઝયો છે એહમાં, છાંડે તેહ અચંભ ॥ પાપ૦॥ ૧ એ આંકણી ॥ રૂડું લાગે રે એ ધુરે, પરિણામે અતિ ક્રૂર॥ફળ કિંપાકને સારિખાં, વરજે સજ્જન દૂર ॥ પાપ૦ ॥ ૨॥ અધર વિદ્રુમ સ્મિત ફૂલડાં, કુચ ફળ કઠિન વિશાળ ॥ રામા દેખી ન રાચિયે, એ વિષ વેલી રસાળ ॥ પાપ૦ ॥ ૩ ॥ પ્રબળ જવલિત અયપૂતળી, આલિંગન ભલુ તંત॥ નરક દુઆર નિતંબિની, જંઘન સેવન એ દુરંત ॥ પા૦ ॥ ૪ ॥ દાવાનળ ગુણ વન તણો, કુળ મશી કૂર્ચક એહ ॥ રાજધાની મોહરાયની, પાતક કાનન મેહ ॥પાપ૦॥૫॥ પ્રભુતાયે હરિ સારિખો, રૂપે મયણ અવતાર ॥ સીતાયે રે રાવણ યથા, છંડો તુમે નર નાર ॥ પાપ૦ ॥ ૬ ॥ દશ શિર રણમાંહે રોળિયાં, રાવણ વિવશ અખંભ ॥ રામે ન્યાયે રે આપણો, રોપ્યો જગ જય થંભ ॥ પાપ૦ ॥૭॥ પાપ બંધાએ રે અતિ ઘણાં, સુકૃત સકળ ક્ષય જાય ॥ અબ્રહ્મચારીનું ચિંતવ્યું, કદિયે સફળ નવિ થાય ॥ પાપ૦ ॥૮॥ મંત્રફળે જગ જશ વધે, દેવ કરે સાન્નિદ્ધ ॥ બ્રહ્મચર્ય ધરે જે નરા, તે પામે નવ નિદ્ધ ॥ પાપ૦ ॥ ૯ ॥ શેઠ સુદર્શનને ટળી, શૂળી સિંહાસન હોય ॥ ગુણ ગાયે ગગનેરે દેવતા, મહિમા શીળનો જોય ॥ પાપ૦ ॥ ૧૦ ॥ મૂળ ચારિત્રનું એ ભલું, સમકિત વૃદ્ધિ નિદાન ॥ શીળ સલીલ ધરે જિકે, તસ હુએ સુજસ વખાણ ॥ પાપ૦ ॥ ૧૧ ॥

॥ અથ ચતુર્થ મૈથુનવિરમણ વ્રત સંબંધઃ ॥

॥ દોહા ॥

॥ શાંતિનાથ જીનવર કહે, સુણ ચક્રાયુધ ભૂપ ॥ આસવ અલગુ પરહરી, હવે અબ્રહ્મ સરૂપ ॥ ૧ ॥ સ્થૂલ સુક્ષ્મ ભેદે કહ્યો, મૈથુન દોય પ્રકાર ॥ સુક્ષ્મ ઈષત્ કામથી, ઈંદ્રિયજનિત વિકાર ॥ ૨ ॥ ઔદારિક વૈક્રિય તથા, સ્ત્રી સાથે સંભોગ ॥ સ્થૂલ કહ્યો તે જીનવરે, મન વચ કાયા યોગ ॥ ૩ ॥ મૈથુન વિરમણ રૂપ તે, બ્રહ્મચર્ય દોય ભેદ ॥ સર્વ દેશથી આગમે, ભાખ્યું પ્રભુ ગતવેદ ॥ ૪ ॥ સર્વ નારી પરિહાર જે, સર્વ થકી તે બ્રહ્મ ॥ઈતર દેશથી જાણીયે, એ સાગારી ધર્મ ॥ ૫ ॥

ઢાળ ॥ આદર જીવ ક્ષમા ગુણ આદર ॥ એ દેશી ॥ શાંતિપ્રભુ જીનરાજ પયંપે, એ વ્રત નિરતિચારજી ॥ પાલંતાં શિવપદ પામીજે, સુણો હવે તાસ વિચારજી ॥ ૧ ॥ મકર વિષય વિષ આશ એ વિરૂદ્ધ, કહે અચિરાનો નંદજી ॥ કરજોડી પર્ષદ સવિ ભાવે, નિસુણે ધરિ આનંદજી ॥ મ૦ ॥ ૨ ॥ અપરગૃહીતા વિધવા કન્યાદિક પર નહીં એમ જાણજી ॥ તાસ ગમન કરતાં હોય પહેલો, ભાંખે ત્રિભુવન ભાણજી ॥ મ૦ ॥ ૩ ॥ઈત્વર ભાટી દેઈ વશ કીધી, કિણહિક ગણિકા નારીજી ॥ સ્વલ્પ કાલ સાધારણ બુદ્ધે, ગમને બીજો અતિચારજી ॥ મ૦ ॥ ૪ ॥ અનંગ તણી ક્રીડા નવિ કરવી, પરનારી સંઘાતજી ॥ અધર દશન કુચમર્દન ચુંબન, તજી આલિંગન વાતજી ॥ મ૦ ॥ ૫ ॥ પરનારીનાં અંગ મનોહર, નવિ નિરખે સવિકારજી ॥ શીલવંત શ્રાવકને ભાખ્યું, એમ કહે જગદાધારજી ॥ મ૦ ॥ ૬ ॥ યતઃ ॥ પરચ્છિઅંગ દંસણેઅ, મોસુત્ત

ગહણ કુસુમિણ ચેવ ॥ જયણા સવ્વથ્થ કરે, ઇંદિઅ અવલોયણે અતહા ॥૨॥ પૂર્વઢાલ ॥ ઢાંક્યાં અંગ નારીનાં જોતાં, ઉલટે રાગ અથાગજી ॥ ફરસે તેમ વલી વાધે બમણો, વરજે તેહ મહાભાગ જી ॥ મ૦ ॥ ૭ ॥ નજરે આવે રૂપ કદાચિત, ન ધરે રાગને દ્વેષજી ॥ મૂત્રાદિક ગ્રહતાં ન કરે, મર્દન યોનિ વિશેષજી ॥ મ૦ ॥૮॥ શયન કરતાં પહેલું ચિંતે, શલ્ય વિષોપમ કામજી ॥ ખિણ મિત્ત સુખ બહુ કાલલગે દુ:ખ, મન ચિંતવીયે આમજી ॥ મ૦ ॥ ૯ ॥ એમ ભાવન વૈરાગ્યે સૂતાં, કુસુમિણ નાવે રાતજી ॥ મોહ ઉદયથી કદાચિત આવે, તો નિસુણો તસ વાતજી ॥ મ૦ ॥૧૦॥ ઉઠી કરિ યાવહી પડિકમીયે, નિંદ તજી તતકાલજી ॥ કાઉસ્સગ્ગ કીજે ચઉ લોગસ્સનો, ભાવે થઇ ઉજમાલજી ॥ મ૦ ॥ ૧૧ ॥ ઇંદ્રિય અવલોકનની જયણા, દૃષ્ટિ નિવર્ત્તન રૂપજી ॥ યદુક્તં ॥ ગુજ્ઝોરૂ વયણ કખ્ખો, રૂઅંતરે તહથણંતરે દિઠું ॥ સાહરઇ તઓ દિઠિં, નય બંધઇ દિઠિએ દિઠિ ॥ ૨ ॥ પૂર્વઢાલ ॥ અનંગ ક્રીડ ઉપર એ વિસ્તર, ભાખે શ્રી જીનભૂપ જી ॥ મ૦ ॥ ૧૨ ॥ અથવા નિજ નારીશું આતુર, ભાવવિષય અસમાન જી ॥ ચોરાસી આસન આસેવન, ન કરે શ્રદ્ધાવાનજી ॥ મ૦ ૧૩ ॥ પુરૂષ નપુંસક સેવન તિમ વલી, હસ્ત કર્મ પરિહારજી ॥ કાષ્ટ ચર્મફલ માટી મટિત જે, કામોપગરણ ધારજી ॥ મ૦ ॥૧૪॥ એહથકી જે ક્રીડા કરવી, તે પણ ચીજે જાણજી ॥ હવે વિવાહ તણો કહે ચોથો, તે નિસુણો ગુણ ખાણજી॥ મં૦ ॥ ૧૫ ॥ કન્યા ફલ લિપ્સાયે પરના, બાલકનો વિવાહજી ॥ નિજ દારા સંતોષી ન કરે, સુણો તસ મર્મ ઉત્સાહ જી ॥ મ૦ ॥ ૧૬ ॥ નિજ દારા સંતોષી નિજ વિણ, ન ધરે અવર વિચાર જી॥ પરદારા વર્જે નિજ વેશ્યા, વિણ નહિ વિષય વિકાર જી॥મ૦ ॥

૧૭ ॥ અવરથી મનવચકાયે ન કરૂં, ન કરાવું એ પ્રસંગજી ॥ જો જોડે વિવાહ તે પરના, મૈથુન કારણ ભંગજી ॥ મ૦ ॥ ૧૮ ॥ હું વિવાહ કારક નહીં મૈથુન, કારક એણે ભાવજી ॥ વ્રત સાપેક્ષ અ ભંગ વિચારી, ભંગા ભંગ વિભાવ જી ॥મ૦ ॥ ૧૯ ॥ નિજ અ પત્ય ઉદ્વાહની ચિંતા, પણ ન કરે સુશ્રાદ્ધજી॥ જો ચિંતાકારકા હોવે કોઈ, તે જગ વિરલા લાધજી ॥ મ૦ ॥ ૨૦ ॥ અથવા સજજ નિ જ નારી હુંતે, પરણે બીજી જેહજી ॥ પરવિવાહ કરે તે ચોથો, અતિચાર સુણો નેહજી ॥મ૦॥ ૨૧ ॥ તીવ્રકામ ઉપર નવિ કીજે, અધ્યવસાય અત્યંતજી ॥ મુખ કક્ષોપસ્થાદિ ન સેવે, ચિરંકાલ એક ચિત્તજી ॥ મ૦ ॥ ૨૨ ॥ કેશાકર્ષણ દંત નખ ક્ષત, કરિ ન જગાડે કામજી ॥ કામ વૃદ્ધિકારી ગુટિકાદિક, કેરૂં ન લીયે નામજી ॥ મ૦ ॥ ૨૩॥ વેદોદય અસહિષ્ણુપણાથી, નિજ નારી આ ગારજી ॥ મૈથુનમાત્રે વેદોપશમન, નહિં અવરવિસ્તારજી ॥મ૦॥ ૨૪ ॥ અધિક કુચેષ્ટાથી ગુણ ન હુવે, સાહસું બલક્ષય થાયજી ॥ પરદારા વરજી પંચ વરજે, અવરને ત્રણ્ય કહાયજી ॥ મ૦ ॥ ૨૫॥ ઉક્તંચ ॥ પરદારવજ્જીણોપં, ચહુંતિ તિન્નિઉ સદારસંતુઠે ॥ ઇછ્છી ઇ તિન્નિ પંચવ, ભંગ વિગપ્પેહિં નાયવ્વા॥ ૩ ॥ સ્વદારસંતોષિણ સ્તુ ત્રય એવાંત્યા: આદ્યૌ તુ ભંગાવેવેતિ ॥ પૂર્વઢાલ॥ એમ નારીને પણ વર્જેવા, અતિચારઉન્માદજી॥ પરપુરૂષ નિજ પતિ બ્રહ્મચારી, અભિસરતાં હોય આદજી ॥ મ૦ ॥ ૨૬ ॥ પરિગૃહીત વારક દિનશોકયે, નિજ પિયુશું તેણ દીસજી ॥ શોકયતણો વારક લોપંતે, બીજો હોય જગીશજી ॥ મ૦ ॥૨૭॥ એમ પંચે જાણેવા જુગતે, નારીને અતિચારજી ॥ નિજ દારા સંતોષીને પણ, પંચછે અવર પ્રકારજી ॥ મ૦ ॥ ૨૮॥ પોતે ભાટકદેઈ ગ્રહીને, ગણિકા

લહી: નિજનારીજી ॥ ગમન કરતાં બીજો હોવે, તેહને પણ અતિચારજી ॥ મં૦ ॥ ૨૯॥ અનાભોગ અતિક્રમ આદિકથી, પહેલો પણ કોઇ વારજી ॥ ત્રણપૂર્વે દાખ્યા છે તેહિજ, એમ કહ્યા પંચ અતિચારજી ॥ મ૦॥ ૩૦ ॥ તથા ચ સૂત્રં ॥ સદારસંતોસિસ્સ ઇમે પંચ અઈયારા જાણિયવ્વા ન સમાયરિયવ્વેતિ ॥ એતદ્વ્રતફલમાહ ॥ પૂર્વઢાલ ॥ કનકચૈત્ય નિપજાવે કોઇ, આપે કનકની કોડીજી તેહનું પણ ફલ શીલવ્રતની, ન કરે જગમાં હોડજી ॥ મ૦॥૩૧॥ યત: ॥ જો દેઇ કણયં કોડી, અહવા કારેઈ કણય જિણ ભુવણં॥ તસ્સ ન તત્તિઅ પુણ્ણં, જત્તિઅ બંભવ્વએ ધરિએ ॥ ૪ ॥ પરસમયેપિ ॥ એકરાત્ર્યુષિતસ્યાપિ, યા ગતિર્બ્રહ્મચારિણ: ॥ ન સા ક્રતુસહસ્રેણ, વક્તું શક્યા યુધિષ્ઠિર ॥ ૫ ॥ એકતશ્ચતુરોવેદા, બ્રહ્મચર્યં તુ એકત: ॥ એકત: સર્વપાપાનિ, મદ્યં માંસં તુ એકત: ॥ ૬ ॥ પૂર્વઢાલ ॥ છિન્નેંદ્રિય દોભાગ ભગંદર, કુરૂવ નપુંસક રંડજી॥ વંધ્યા નિંદુ વિષકન્યા તિમ, હોયે કુશીલ જગ ભંડજી ॥ મ૦ ॥ ૩૨ ॥ દેવદ્રવ્યને ભક્ષણ કરવે, પરનારીને પાપે જી ॥ સાત વાર સત્તમીયે પહોંચે, એમ કહે જિનવર આપજી ॥ મ૦॥ ૩૩ ॥ પરેપ્યાહુ: ॥ તસ્માદ્ધર્માર્થિભિસ્ત્યાજ્યં પરદારોપસેવનમ્ ॥ નયંતિ પરદારાસ્તુ નરકાનેકવિંશતિં ॥ ૭ ॥ પૂર્વઢાલ ॥ નિજ દારા સંતોષીને પણ, પર્વદિવસસું વિશેષ જી॥વિષયતણો પરિહાર કરેવો,પરમતમાં પણ દેખ જી॥ મ૦॥ ૩૪ ॥યદુક્તં ॥ વિષ્ણુ પુરાણે ॥ ચતુર્દશ્યષ્ટમી ચૈવા, માવાસ્યા ચૈવ પૂર્ણિમા ॥ પર્વાણ્યેતાનિ રાજેંદ્ર, રવિસંક્રાતિરેવ ચ ॥ ૮ ॥ તૈલસ્ત્રીમાંસસંભોગી, પર્વસ્વેતેષુ વૈ પુમાન્ ॥ વિણ્મૂત્રભોજનં નામ, પ્રયાતિ નરકં મૃત: ॥ ૯ ॥ પૂર્વ ઢાલ ॥ બત્રીસ ઉપમા કહી એ વ્રતની, સાંભલ તસ અધિ-

કાર જી ॥ ભવિયણ દશમા અંગ મઝારે, ચોથે સંવર દ્વાર ઈ ॥મ૦॥૩૫॥ છઠે ખંડે ઢાલ છવ્વીસમી, ચોથા વ્રત અધિકાર જી। રામ કહે એ વ્રત પાલતાં, હોવે જય જય કાર જી ॥ મ૦૩૬।

॥ ઢાલ ॥ સારો સારઠ દેશ દેખાઓ રસીયા ॥

શીલવંત સુગુણ મોરે મન વસીયા ॥ બત્રીસ ઉપમ ગુણ યુત ધારી, નામ જપે રે જાયે પાપ નસીયાં રે ॥ શીલ૦ ॥૧॥ મુકુટ ને ક્ષૌમ વસન ફૂલ અરવિન્દ, ચંદનમાં ગોશીસ રસિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૨ ॥ ચંદ્રલવણ રયણાયર રૂડા, મણિ વૈડૂર્ય ઉલ્લસીયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૩ ॥ ઔષધિયે કરી હેમગિરિ મ્હોટા, સિંધુ માં સીતોદા સરિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૪ ॥ દશમે સયંભૂરમણ જલનિધિમાં, વર્તુલ નગમાં રૂચક ગિરિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૫ ॥ ગજમાંહિ ઐરાવત હરિ મૃગમાં, અસુરમાં વેણુદેવ વરિયા રે॥ શી૦ ॥ ૬ ॥ પનરમી ઉપમ ભુવનપતિમાં, ધરણીધર જેમ ગુણ ભરિયા રે ॥ શી૦ ॥ ૭ ॥ સહુ સદમાંહે જેમ સૌધર્મી, બ્રહ્મ સુરલોકમાં સુખ કરિયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૮ ॥ સ્થિતિ મ્હોટી લવસત્તમ સુરની, દાનમાં દાન અભય ગરીયાં રે ॥ શી૦॥ ૯ ॥ વીસમી ઉપમ રંગમાંહિ કિર્મજી, કબહી ન જાયે ઉતરીયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૧૦ ॥ વજ્ર રૂષભ નારાચ સંઘયણે, સંઠાણમાંહિ સમચઉરંસીઆં રે ॥ શી૦ ॥ ૧૧ ॥ ધ્યાનમાં ધ્યાન શુકલ મન માન્યું, જ્ઞાનમાં કેવલ આરસીયાં રે ॥ શી૦ ॥ ૧૨ ॥ પચવીસમી ઓપમ લેશ્યામાં, શુક્લથી કર્મ કઠિણ ખસિયાં રે,॥ શી૦ ॥ ૧૩ ॥ મુનિમાં જેમ તીર્થંકર સ્વામી, સુર નર આવી નમે વસીયા રે ॥ શી૦ ॥ ૧૪ ॥ ક્ષેત્ર વિદેહ જયું ક્ષેત્રમેં મહે

હું, મેરૂ મહીધરમાં લસીયા રે ॥ શી૦ ॥ ૧૫ ॥ વનમાંહિ નંદન વન જેમ મ્હોટું, તરૂમાં જંબુ ઉલસિયા રે ॥ શી૦ ॥ ૧૬॥ જેમ હય ગજ નર સૈન્યમાં મ્હોટો, જગ ચક્રીશ્વર શુભ વસિયા રે ॥ શી૦ ॥ ૧૭ ॥ જેમ રથમાં હરિનો રથ મ્હોટો, તેમ વ્રતમાંહિ શીલ કસિયા રે ॥ શી૦ ॥ ૧૮ ॥ બત્રીસ ઉપમ ચોથા વ્રતની, જાણી પાલો વ્રત ધસમસીયાંરે ॥ શી૦ ॥ ૧૯ ॥

॥ દોહા ॥

॥ એ વ્રત દુષ્કર પાલતાં, પહોંચે સયલ જગીશ ॥ પંર દારા લંપટ તિકે, દુઃખ પામે નિશ દીસ ॥ ૧ ॥ યતઃ ॥ મેરૂ ગરિઠો જહ પવ્વયાણં, એરાવણો સાર બલો ગયાણં ॥ સિંહો બલિઠો જહ સાવયાણં, તહેવ શોલં પવરં વયાણં ॥૧॥ અન્યચ્ચોક્તં ॥ નપુંસકત્વં,તિર્યકત્વં, દૌર્ભાગ્યં ચ ભવે ભવે ॥ ભવેન્નરાણાં સ્ત્રીણાં ચા, ન્યકાંતાસક્તચેતસામ્ ॥ ૨ ॥ પૂર્વ દોહા ॥ પરનારી લોલુપ થકે, કરાલપિંગ દુઃખ દીઠ ॥ કહે ચક્રાયુધ સ્વામીને, કવણ હુઓ કહો ઇઠ ॥ ૩ ॥ પ્રભુ સંબંધ કહે તેહનો, કરાલ પિંગ જસ નામ ॥ પર્ષદ સ્થિર ચિત્ત સાંભલે, કરિય પ્રભુને પ્રણામ ॥ ૪ ॥

॥ ढाळ ॥ देशी रसियानी ॥ कुंथु जीणेसर केसर भीनी देहमी रे लो ॥ ए देशी ॥

ભવિયણ, વિષય ન સેવો વિરૂઓ દુઃખદાયી ઘણું રે લો ॥ કહે જીન શાંતિજી રે લો ॥ભ૦॥ ક્ષેત્ર નલપુર પુર સો

હામણું રે લો ॥ સુણો મન ખાંતેજી રે લો ॥ ભ૦ ॥ તિહાં નલ પુત્ર નરેશ્વર રાજ્ય કરે ગુણી રે લો ॥ ક૦ ॥ભ૦॥ ઉજ્જવલ જેહની કીર્તિ ચિહું દિશિમાં સુણી રે લો ॥ સુણો મન૦ ॥ ૧ ॥ ભ૦ ॥ તેહને પાપાભીષ્ટ પુરોહિત છે ભલો રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ નામ કરાલથી પિંગ અછે તસ નિર્મલો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ શાંતિ કરમ માંહિ ડાહ્યો અતિ રલિયામણો રે લો ॥ક૦ ભ૦ ॥ રાયતણું મન માન્યો લોક નમે ઘણો રે લો ॥ સુ૦ ॥૨॥ ભ૦ ॥ તિણ પુરમાં એક ઇભ્યતનય વાસો વસે રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ નામે તે પુષ્પદેવ ધને કરી ઉલ્લસે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ તેહને પુરોહિત સાથે, પ્રીતિ અછે ઘણી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ રાત દિવસ રહે ભેલા, હોંશ હૈયા તણી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૩ ॥ ભ૦ ॥ તે વ્યવહારી ઘરે, નારી સારી અછે રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦॥ રૂપવંતી ગુણવંતી, પતિ મનમાં રૂચે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ નામે તે પ્રદ્યુમ્ન, સિરી રતિ સારસી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ દેખી તે પુરોહિતના, મનમાંહે વસી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૪ ॥ ભ૦ ॥ થયો વિષયાભિલાષી, નાખી લાજને રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ રાત દિવસ તે દોડે, નરવર કાજને રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ એક દિવસ તે ઉપર, નૃપ રીઝયો અતિ રે લો ॥ક૦॥ભ૦॥ માગો મનોવાંછિત કહે, હર્ષે ભૂપતિ રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥ ભ૦ ॥ વિષયાનો ઉમાહો, વાહ્યો તે ધસીરે લો ॥ ક૦ ॥ રાજન્ મનોવાંછિત વર આપો, ઇચ્છા છે ઇસી રે લો ॥ સુ૦ ॥ રાજન્ પુરમાં મન માનીતી, નારીશું રમું રે લો ॥ ક૦ ॥ રાજન્ મન માન્યા સુખમાંહિ, કાલ હું નિર્ગમું રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૬ ॥ રા૦ ॥ મન શરમાણો બોલે, બંધાણો કહે રે લો ॥ ક૦ ॥ સાંભલ વાત પુરોહિત

તુજ, સાથે દિલ જે વહે રે લો ॥ સુ૦ ॥ કહે નૃપ તે સાથે તુજ રમવું, અવર ન ઇચ્છવી રે લો ॥ ક૦ ॥ ધરજે વાત પુરોહિત એહ, કહી જે પ્રીછવી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૭ ॥ કહે નૃપ એહથી જો વિપરીત તું, ચાલીશ એકદા રે લો ॥ ક૦ ॥ કહે નૃપ કર શું તુજ શીર દંડ, અન્યાયી પરે તદા રે લો ॥ સુ૦ ॥ માની નૃપની વાણી નિરર્ગલ, તે પુરમાં થયો રે લો ॥ ક૦॥ આગલ ઉચો ઊંટ વલી તે, ઉકરડે ગયો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥ ભમતો પુરમાં તે દિન રાત કે, માતા સાંઢ જ્યું રે લો ॥ ક૦ ॥ કરતો પરનારીશું કેલિ, કુલાગત સવિ તજ્યું રે લો ॥ સુ૦ ॥ એક દિન મોહ્યો તે પુષ્પદેવની, નારી ઉપરે રે લો ॥ ક૦ ॥ રાગે અંધ થયો તે ચિંતે, ચિત્તને અંતરે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૯ ॥ કેમ એ નારી સારી પ્યારી, મહારે વશ થશે રે લો ॥ ક૦ ॥ દેખી એહના મુખનું ફૂલ કે, મુઝ દિલ ઉલ્હસે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ એમ ચિંતી તેસ ખારી, દાસીશું મલી રે લો ॥ ક૦ ॥ દાખી તેહની આગળ સઘળી, વાત એ મન રળી રે [illegible] ॥ સુ૦ ॥ ૧૦ ॥ ભદ્રે તેમ કર જેમ તુજ સ્વામિની, મુઝને આદરે રે લો ॥ ક૦ ॥ મુજને ક્ષણ ક્ષણ તસ દીદાર, હિયામાં સાંભરે રે લો ॥ સુ૦ ॥ માનિશ તાહરો પાડ નિરંતર, જીવિશ જીહાં લગે રે લો ॥ ક૦ ॥ કરજે મુજ ઉપર અનુકૂલ, મનાવી ઓલગે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૧ ॥ પામી અવસર તેણી દાસીએ, વાત સર્વે કહી રે લો ॥ ક૦ ॥ નિસુણી શીલવંતી એ વાત, નિખર માની નહીં રે લો ॥ સુ૦ ॥ રે રે ધિક્ જૂઠી શું બોલી, બોલ તું એહવા રે લો ॥ ક૦ ॥ બહુપુર માંહે બહુ વિરલ, વસે એ જેહવા રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૨ ॥ હવે મૂખ એહ વાતું તેહ, પામી આતમા રે લો ॥ ક૦ ॥ બહુની ચિરંજીવો મુઝ વા

ક્ષમ, અવરની નહી તમા રે લો ॥ સુ૦ ॥ ફેરીને દાસી કહે તુજ વાત, ન માને એ કિમે રે લો ॥ ક૦ ॥ કહેણુ ન ચાલે ઇહાં મુજ, કાંઈ કરો તુમે જે ગમે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૩ ॥ પામી અવસર એક દિવસ તે, આવીને કહે રે લો ॥ ક૦ ॥ વહેલી કરો કરૂણા મુઝ ઉપર, વિરહે તન દહે રે લો ॥ સુ૦ ॥ કહેવા લાગી તે એમ ન ઘટે, તુમને બોલવું રે લો ॥ ક૦ ॥ જો જાણે તુમ મિત્ર તો થાયે, ઇહાં કાંઈ અભિનવું રે લો ॥ સુ ॥ ૧૪ ॥ ભ૦ ॥ નિસુણી વાણી પુરોહિત, થયો મનમાં ખુશી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ જાણી તે અનુકૂલ, કહે ફેરીને હસી રે લો ॥ સુ૦ ॥ કહે તેહને એમ કરવું, જેમ તુમ નાહલો રે લો ॥ કા૦ ॥ સુંદરિ તો પૂરાયે આશ પણ, ચિત્ત ઉમાહલો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૫ ॥ ભ૦ ॥ કહી એકાંતે તેણે નિજ, કંતને વાતડી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ નિસુણી મનમાં સૂધી, તસ ઇર્ષ્યા ચઢીરે લો ॥ સુ૦ ॥ મન ભાગ્યું દિલમાંહે, રીઝ રહી નહીં રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦॥ જગમાં એહ શિરે, ભૂંડી કરણી સહી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૬ ॥ ભ૦ ॥ હવે તેણે કીધી નૃપશિર, વેદન આકરી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ મંત્ર બલે કરે પાસે, પુરોહિત ચાકરી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ કહે રાજન પુરોહિત, ટાલો વેદનીરે લો ॥ક૦॥ભ૦ ॥ કરો ઉપકાર એ મુજ તો, વિલસું મેદની રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૧૭ ॥ ભ૦ ॥ મંત્ર થકી તેણી વારે, વેદન તતક્ષણે રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ તુષ્ટ થયો રાજેશ્વર, વર માગો ભણે રે લો ॥ સુ૦॥ ભ૦ ॥ વિપ્ર કહે સુણ રાજન, માહરી વિનતિ રે લો ॥ ક૦ ॥ સાહેબ મુઝને એહ મગાવી આપો કરૂં વિનતી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ॥ ૧૮ રાજન છે કિંજલ્પદ્વીપે, સુસ્વર પંખીયાં રે લો ॥ ક૦ ॥ રા૦ નામથકી કિંજલ્પ, બહુમેં પરખિયાં રે લો ॥ સુ૦ ॥ રા૦ ॥ એ

પુષ્પદેવને મૂકો, જઇને લાવસે રે લો ॥ કo ॥ રાo॥ ચોંપ કરી રિ કારજ, વહેલો આવશે રે લો ॥ સુo ॥ ૧૯ ॥ રાo ॥ કહે તેડી પુષ્પદેવને, કાજ કરો તુમ્હે રે લો ॥ કo ॥રાo॥ તુમ આદેશ પ્રમાણ જઈ લાવું અમે રે લો ॥ સુo ॥ ભo॥ ઘેર આવી એક ભૂમિ, ગૃહ સત્વર કર્યો રે લો ॥ કo ॥ ભo॥ તે ઉપર એક યંત્ર પલ્યંક લેઈ ધર્યો રે લો ॥ સુo॥૨૦॥ ભo॥ શીખવિયું સેવકને, જબ આવે રહી રે લો ॥ કo ॥ ભo ॥ યંત્રશય્યા બેસારી, નાખે જો મહિં રે લો ॥ સુo ॥ ભo ॥ તે છાનો મુઝ પાસે, પુરોહિત લાવજો રે લો ॥ કo ॥ ભo ॥ કામ કરીને જિહાં છું, તિહાં તુમે આવજો રે લો ॥ સુo ॥ ૨૧ ॥ ભo ॥ ચાલણ ને મિષ જઇ તે, વનમાં ઉતર્યો રે લો॥ કo ॥ ભo ॥ તતક્ષણ તેહ પુરોહિત હર્ષ હૈયે ભર્યો રે લો ॥ સુo ॥ ભo ॥ પુષ્પદેવને મંદિર, તે આવ્યો વહી રે લો ॥ કo ॥ ભo ॥ કૂડ તણી રચના તેણે, મુર્ખે નાં,વ લહી રે લો ॥ સુo ॥ ૨૨ ॥ ભo ॥ પદ્મસિરીયે યંત્ર, પલ્યંકે બેસારીયો રે લો ॥ કo ॥ભo॥ તતક્ષણ તે ઉછલી ને, ભોંયસિ ધાવિયો રે લો ॥ સુo ॥ ભo ॥ ભાગ્યું તેહનું અંગ, થયું સવિ જાજરૂં રે લોo ॥ કo ॥ ભo॥ ઠબકાણી સવિ સંધિ જયું, જુનું ખાંજરૂં રે લો ॥ સુo ॥ ૨૩ ॥ ભo ॥ બાંધી મજૂરને બંધે, શેઠને આપીયો રે લો ॥ કo॥ ભo ॥ ઉપાડી કઠપંજરમાં, તસ સ્થાપિયો રે લો ॥ સુo ॥ ભo ॥ ચાલ્યા કોઇ દેશાંતર, ખટમાસી રહ્યા રે લો॥ કo ॥ ભo॥ કાજ કરીને વલીયા, નવિ કોણે લહ્યા રે લો ॥ સુo ॥ ૨૪ ॥ભo॥ નિજ પુર આવી મીણે, લેપ કર્યો તેને રે લો ॥ કo ॥ ભo ॥ ચહોડ્યાં પંચ વર્ણનાં પિંછાં અતિ ઘને રે લો ॥ સુo ॥ ભo ॥ જઇ દરબારે ભેટ કર્યો તે ભૂપને રે લો ॥

ક૦ ॥ ભ૦ ॥ રીઝયો રાજા જોર, દેખી તસ રૂપને રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૫॥ભ૦॥ રાજન્ બહુ અહિયાં પણ મારગ, માંહિ મરી ગયાં રે લો ॥ ક૦ ॥રા૦ ॥આવ્યો એ ઈહાં કણ એક એ, દ્વિજ બહુ દિન થયા રે લો ॥ સુ૦ ॥ રાજન્ કહે એ પંખી માણસ, સરિખો કેમ અછે રે લો ॥ ક૦ ॥ રા૦ ॥ કહે બોલાવો એહને, મુજ મનમાં રૂચે રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૬ ॥ ભ૦ ॥ લઇ કરમાં તે પ્રાજન, આર દીયે ઘણું રે લો ॥ ક૦ ॥ભ૦॥ બોલતું પંખી નૃપ, આગલ બહુ શું ભણું રે લો ॥ સુ૦॥ભ૦॥ તે કહે કિં જલ્પામિ, તસ વાણી સુણી રે લો ॥ ક૦ ॥ રાજન્ દ્વિજ ઓલખીયો ભાંખે, વળતું તે ભણી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૭ ॥ રા૦ ॥ કહે પુષ્પદેવ એ મુજ, પુરો હિત સારિસો રે લો ॥ ક૦ ॥ રાજન્ હાથ તણે આરીસે, કરકં કણ કિસ્યો રે લો ॥ સુ૦ ॥ રાજન્ જૂવો નિરખી જેમ, સંદેહ ટલે પરો રે લો ॥ ક૦ ॥ રા૦ ॥ પરખીને નિરખતાં, તે જાણ્યો ખરો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૮ ॥રા૦॥ પૂછે એ શું કારણ, મુજ દાખો તુમે રે લો ॥ ક૦ ॥ રા૦॥ કહે પુષ્પદેવ કહંતાં, લાજું છું અમે રે લો ॥ સુ૦ ॥રા૦॥ વાત સુણીને મનમાં, નૃપ કોપ્યો ઘણો રે લો ॥ ક૦ ॥ રા૦ ॥ કહે આરક્ષક નરને જઇ, એહને હણો રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૨૯॥ ભ૦ ॥ કરીય કદર્થના પુર, શેરીમાં ફેરીયો રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ જઇ વધ ભૂમે નૃપ, સુભટે તે મારીયો રે લો ॥ સુ૦ ભ૦ ॥ ગયો નરકાવનિ તાજી, જિહાં અયપુતલી રે લો ॥ ક૦ ॥ ભ૦ ॥ આલિંગાવે અસુર, પચારે વળી વળી રે લો ॥ સુ૦ ૩૦ ॥ ભ૦ ॥ ભમશે તે બહુ કાલ, લગે સંસારમાં રે લો ॥ ક૦ ભ૦ ॥ રહે એમ વિષય નડ્યા ભવ, કારાગારમાં રે લો ॥ સુ૦ ॥ ભ૦ ॥ છઠે ખંડે ઢાલ, કહી શત્તાવીશમી રે લો૦ ક૦ ॥

મ૦ ॥ શાંતિપ્રભુની દેશન, સુણો સાકર સમી રે લો ॥ સુ૦ ॥ ૩૧ ઇતિ ચતુર્થ વ્રતોપરિ કરાલપિંગલ પુરોહિત કથાનકમ્ ॥૪॥

अथ श्री शीयलनी चूनडीनी सज्झाय.

(વીર કહે ગૌતમ સુણો. એ દેશી)

રે જીવ વિષય નિવારીએ, નારી શિર શો નેહોરે ॥ મુંજ મૃણાલ તણી પરે, ઝટક દેખાવે છેહો રે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૧ ॥ ખટ ખંડ કેરો રાજીયો, આપ તણો અંગ જાતો રે, ચૂલણી ચૂકી મારવા, અવર કહું કિશી વાતો રે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૨ ॥ જનમ લગે જે વાલહી, સૂરીકંતા નારો રે ॥ કંઠ ઠવ્યો અંગૂઠડો, મારયો નિજ ભરતારોરે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૩ ॥ ચંદ્રવદની મૃગ લોચની, ચાલંતી ગજ ગેલારે ॥ રૂપે દિસે રૂયડી, પિણ તે વિષની વેલારે ॥ રેજીવ૦ ॥ ૪॥ વિષયારસ વિષ વેલડી, શેલડી, સેવો ચંગો રે ॥ પંડિતજનને ભોળવે, ક્ષણમાં દાખે ભંગોરે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૫ ॥ નારી વિષય વિણાસીયો, દશકંધર દશ શીશો રે ॥ રાજ રમણી હારી કરી, નરક પડે નિશ દીશો રે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૬ ॥ એક ઇંદ્રી પરવશપણે, બંધન પામે જીવો રે ॥ મયંગલ મોહ્યો હાથણી, બંધ પડયો કરે રીવો રે ॥ રે જીવ૦ ॥૭॥ મધુકર મોહ્યો માલતી, લેવા પરિમલ પૂરો રે ॥કમળ મિલતે માંહિ રહ્યો, જબ આથમિયો સૂરોરે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૮ દીપ શિખા દેખી કરી, રૂપે મોહ્યો પતંગો રે ॥ એના કારણ લોભીયો, હોમે આપણો અંગો રે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૯ ॥ નાદ વિનોદે વેંધીયો, હરણ હણ્યો નિજ બાણો રે ॥ રસના ફરસે માંછલો, બાંધ્યા ધીવર જાળો રે ॥ રે જી૦ ॥૧૦॥ પંડિત શીલવિજય તણા, શિષ્યદીયે આશીષો રે ॥ શીલ સુરંગી ચૂનડી, તે સેવો નિશદિશો રે ॥ રે જીવ૦ ॥ ૧૧ ॥

॥ अथ श्री परस्त्री निरखवा उपर लावणी ॥

ચતુર પરનારી મત નિરખો ॥ શ્રાવણ કેરી રેન અંધેરી બીજલીકો ચમકો ॥ રાવણ મોટા રાય કહાવે, લંકા ગઢ બંકો ॥ પાપ કરીને નરક પોહોંચીયો, દુઃખ પાયો અધકો ॥ ચ૦ ॥૧॥ ધાતકીખંડકો રાય પદ્મોત્તર, દ્રૌપદિને હરતો ॥ કૃષ્ણ નરેસર કરે ખુવારી, જબ પુણ્ય હુવો હલકો ॥ ચ૦ ॥૨॥ કીચક રાય મહાદુઃખ પાયો, ભીમસું અધકો ॥ નારી દ્રૌપદી નેહ વિચારી, ભવ ભવમેં ભટકયો ॥ચ૦॥૩॥ પરનારીકો રંગ પતંગ હે, પોવલકો ઝલકો ॥ ઓસબુંદ જબ લગે તાવડા, ઢલક જાગે ઢલકો ॥ચ૦॥ ૪ ॥ પરનારીકો સ્નેહ કરંતાં, ધન જાશે ઘરકો ॥ દુજા દેખ કર કરે ખુવારી, જબ વનમેં ભટકયો ॥ ૫ ॥

॥ अथ रूपविजयजी कृत श्रीथूलिभद्र सज्झाय ॥

॥ આંબો મોર્યો હે આંગણે, પરિમલ પુહવી ન માય ॥ પાસે ફૂલી હે કેતકી, ભ્રમર રહ્યો હે લુભાય ॥ આંબો૦ ॥૧॥ એ આંકણી ॥ આવો થૂલીભદ્ર વાલહા, લાછલદેના હો નંદ ॥ તુમ શું મુઝ મન મોહિયું, જિમ સાયરને ચંદ ॥ આં૦ ॥ ૨ ॥ સુગુણાસાથે હો પ્રીતડી, દિન દિન અધિકી હો થાય ॥ બેઠો રંગ મજીઠનો, કદીયે ચટક ન જાય ॥ આં૦ ॥ ૩ ॥ નેહ વિહુણા કે માણસાં, જેહવાં આવલ ફૂલ ॥ દીસંતાં રલીઆમણાં, પણ નવિ પામે હે મૂલ્ય ॥ આં૦ ॥ ૪ ॥ કોયલડી ટહુકા કરે, આંબે લેહેકે રે લુંબ ॥ થૂલિભદ્ર સુરતરૂ સારિખો, કોશ્યા કણયર કુંબ ॥ આં૦ ॥૫॥ થૂલિભદ્રે કોશ્યાને બૂઝવી, દીધો સમકિત સાર ॥ રૂપવિજય કહે શીલથી, લહિયે સુખ અપાર ॥આં૦૬॥

॥ श्री क्षमाकल्याणजी कृत श्री थूलिभद्र सझाय ॥

॥ તીરથ તે નમું રે ॥ એ દેશી ॥ શ્રીમહાવીર જિનેસરૂ ॥ ત્રિભુવન ગુરૂજી ॥ તસુ અઠમ પટધાર ॥ શ્રીથૂલિભદ્ર નમો ॥ ૧ ॥ પાડલીપુર સોહામણું, મહી મંડણુ જી ॥ તિહાં પાયો અવતાર ॥ શ્રી૦ ॥ ૨ ॥ નંદ નરિંદ મંત્રીશ્વરૂ, ગુણ આગરૂ જી ॥ શ્રી સકડાલ સુપુત્ર ॥ શ્રી૦ ॥ ૩ ॥ લાછલદે નંદન ભલો, મુનિ ગુણનિલો જી ॥ નાગર દ્વિજ કુલ દીપ ॥ શ્રી૦ ॥૪॥ શ્રી સંભૂતિવિજય ગુરૂ, પૂરવ ધરૂ જી ॥ વ્રત લીધાં તસુ પાસ ॥શ્રી૦॥૫॥ કોશ્યા વેશ્યા પ્રતિબોધવે, સદ્ગુરૂ તવેજી॥ દુક્કર દુક્કર કાર ॥ શ્રી૦ ॥૬॥ ચોદ પુરવ શિખ્યો મ લી, શ્રૂત કેવળી જી ॥ શ્રી ભદ્રબાહુ સમીપ ॥ શ્રી૦॥ ૭ ॥ સંયમ પાલ્યો નિર્મલો, ત્રિવિધે ભલો જી॥ જંગમ યુગ પ્રધાન ॥શ્રી૦ ॥ ૮ ॥ પંચ માસ પંચ દિન સહી, ઉપર કહી જી ॥ વરસ નવાણું આપ ॥ શ્રી૦ ॥ ૯ ॥ કરી અણસણ આરાધના, શુભ વાસના જી ॥ પહોતા સ્વર્ગ મઝાર ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૦ ॥ ચુલશી ચોવીશી લગે, જ સ ઝગસગે જી ॥ રહેશે જેનું નામ ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૧ ॥ વસુ યુગ વસુ ચંદ્ર વત્સરે (૧૮૪૮) પાડલીપુરે જી ॥ જસુ પદ થાપના કીધ ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૨ ॥ વાચક અમૃત ધર્મનો, ગુણે શુભ મનો જી ॥ શિષ્ય ક્ષમાકલ્યાણ ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૩ ॥ ઇતિ ॥

॥ अथ श्री क्षमाकल्याणजी कृत सुदर्शन शेठनी सझाय लिख्यते ॥

॥ અલવેલાની દેશી ॥ શીલ રતન જતને ધરો રે લો, જેહથી સહુ સુખ થાય રે સલુણે, શેઠ સુદર્શનની પરે રે લો, સંકટ

સહુ મિટ જાય રે ॥ સ૦ ॥ શી૦૧ ॥ અંગદેશ ચંપાપુરી રે લો, દધિવાહન ભુપાળ રે ॥ સ૦ ॥ અભયા પ્રમુખ અંતેઉરી રે લો, સુંદર તનુ સુકમાલ રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૨ ॥ શેઠ સુદરસણ તિહાં વસે રે લો, નારી મનોરમ કંત રે ॥સ૦॥ કામસમો રૂપે કરી રે લો, વ્રતધારી ગુણવંત રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૩ ॥ અભયા રાણી એકદા રે લો ॥ કેળવી કૂડ મંડાંણ રે ॥ સ૦ ॥ કાઉસગ્ગ કરતા શેઠજી રે લો ॥ અણાવ્યા નિજ ઠાણ રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૪ ॥ ઉપસર્ગ કીધા આકરા રે લો, પિણ નવિ ચુકયા તેહ રે ॥ સ૦ ॥ આલ અલીક દિયો તિણ રે લો, નૃપ નહીં સદ્દહે એહ રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૫ ॥ શેઠ ભણી પુછે ઇસો રે લો, કહો એ કવણ વૃતાંત રે ॥ સ૦ ॥ શેઠ મુખે બોલે નહીં રે લો, રૂઠયો ભુપ અત્યંત રે ॥ સ૦ શી૦ ૬॥ મારણ હુકમ કીયો તદા રે લો, કીધ વિટંબના ભૂર રે ॥ સ૦ ॥ તસ ઘરણી કાઉસગ રહી રે લો, કષ્ટ કરેવા દૂર રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ॥૭॥ શાસનસુરી સાંનિધિકારી રે લો, પ્રગટયો પુણ્ય પંડુરરે ॥સ૦॥ સૂળી સિંહાસન થયો રે લો, શીલ પ્રભાવ સનુર રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૮ ॥ રાજા બહુ આદર કરી રે લો, પહુંચાવે નિજ ગેહ રે ॥ સ૦ ॥ સબ અપરાધ ખમાવિયો રે લો, વ્યાપ્યો સુજસ અછેહ રે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૯ ॥ અનુક્રમે સંયમ આદર્યો રે લો, સાર્યાં આતમ કામ રે ॥ સ૦॥ કેવળ લહી મુગતે ગયા રે લો, શેઠ સુદરસણ સ્વામ રે, ॥સ૦॥શી૦૧૦॥ મગધ દેશ પાડલીપુરે રે લો, વાંદે શ્રી મુનિ ભાંણરે ॥સ૦॥ અમૃત ધર્મ સંયોગથી રે લો, શીષ્ય ક્ષમાકલ્યાણરે ॥ સ૦ ॥ શી૦ ૧૧॥

॥ अथ रतनचंदजी कृत विजय शेठनी सझाय.

સુકલ પક્ષ વિજયા વ્રત લીન, સેઠ કિસન પખરો જાણ,

ધન ધન શ્રાવક પુન્ય પ્રભાવક, વિજયશેઠ ને શેઠાંણી ॥ધ૦॥૧॥ સજ સિણગાર ચઢી પિયમંદીર, હિય હરખ ઔર હુલસાની ॥ તીન દીવસ સુજ વરત તણા તે, શેઠ બોલે મધુરી વાણી ॥ધ૦॥ ૨ ॥ વચન સુણીને તો નીર ઢલીયાં, વદન કમલે થઇ બિલખાં ની, પ્રેમ ધરી પદમણીને પૂછે, થેં કિમ યોં વીલખાંણી ॥ધ૦॥૩॥ શુકલ પક્ષ વ્રત ગુરૂ મુખ લીનો, થેં પરણો દૂજી રાણી॥ દૂજી નાર મારે બેન બરાબર, ધન ધીરજ થારી હો રાણી ॥ ધ૦॥૪॥ હિ યે હાર સિણગાર સજી સબ, સ્યાંમ ઘટાહિય ઉલસાંનિ॥વરસાકાળ અતિ ઘણો ગરજે, ચિહૂ ધારા વરસે હો પાંણી ॥ ધ૦ ॥ ૫ ॥ એકસી જ્યા ને દોનું પરબળ, તો પિણ મન રાખ્યા હુલસાંની ॥ પટ ર. સ માસ દુવાદસ બાસર, સરસ સમજ હિય હૂલસાંની ધ૦॥૬॥ મન વચ કાયા અખંડત નિરમલ, શીલ પાળ્યું સાચું જાંણી ॥ વિમ લકેવલિ કરી પ્રશંસા, યે દોનું ઉત્તમ પ્રાણી॥ ધ૦ ૭ ॥ પ્રગટ હોયા સજમ વ્રત લીનો, મોહ કર્મ કીયા ધુળધાની ॥ રતન ચંદ કર જોડી વીનવે, કેવળ લે ગયા નિરવાણી॥ ધ૦ ॥ ૮ ॥

॥ अथ ज्ञानविमळजी कृत सितानी सज्झाय ॥

॥ ધોબીડા તું ધોજે મનનું ધોતીયું રે એ દેશી ॥ જનક સુતા સીતા સતીરે, રામચંદ્રની ઘરનારી રે, કૈકેયી વર અનુ ભાવથી રે, પોહુતા વનહ મઝારિ રે॥ ૧ ॥ શીલવંતી સીતા વંદીયે રે ॥ એ આંકણી ॥ અતિ રૂપે રાવણે હરી રે, તિહાં રાખ્યું શીલ અખંડ રે ॥ રાવણ હણી લંકા ગ્રહી રે, લક્ષ્મણ રામ પ્રચંડરે ॥સી૦ ૨ ॥ અનુક્રમે અયોધ્યાયે આવિયા રે, કર્મવશિ થયું દુઃખ રે ॥ ગ ર્ભવતી વને એકલી રે, મુકી પણ થયું સુખ રે॥ સી૦ ૩ ॥ લવ

ને કૂસ સૂત પરગડા રે, વિદ્યાવંતા વિસાલ રે ॥ અનુક્રમે ધીજે ઉતર્યારે, જળ થયું અગ્નિની ઝાળ રે ॥ સી૦ ૪ ॥ દિક્ષા ગ્રહી સુરપતિ થયારે, અચ્યુત કલ્પે તેહ રે ॥ તિહાંથી ચવી ભવ અંતરે રે, શિવ લહેસે ગૂણ ગેહ રે ॥સી૦॥૫॥ લવ કૂસ હનુમાનજી રે, રામ લહ્યા શિવ વાસ રે ॥ રાવણ લક્ષ્મણ પામસ્યે રે, જીન ગણ ધર પદ ખાસ રે ॥સી૦૬॥ પદ્મચરીત્ર એહનારે, વિસ્તારે અધિકાર રે॥જ્ઞાનવિમળ ગુરૂથી લહ્યા રે,સુખ સંપતિ જયકાર રે॥સી૦૭॥ઇતિ

॥ स्त्री भरतारनो शीयल उपर भाव. ॥

પ્રહ ઉઠી રે પંચ પરમેષ્ટી સદા નમું, મન શુદ્ધરે જેનેચરણે નિત્ય નમું; ધુર તેહને રે અરિહંત સિદ્ધ વખાંણિએ, તે પછીરે આચારજ મન આંણીયે. ૧ આણિએમન ભાવ સુધે, ઉપાધ્યાય મન રલી; જે પન્નર કર્મ ભુમિ માંહી, સાધુ પ્રણમો તેહ વળી; જેમ કૃષ્ન પક્ષે શુકલ પક્ષે, શિયળ પાલ્યો તે સુણો; ભરતારને સ્ત્રી વિનયતેહનો, ચરિત્ર ભાવે મેં ભણ્યો.॥ ૨ ॥ભરત ક્ષેત્રે રે સમુદ્ર તીરે દક્ષિણ દિસે, કછ દેશરે વિજય શેઠ શ્રાવક વસે; શીળવ્રત રે અંધારા પક્ષનો લીયો, બાળપણામાં રે એવો નિશ્ચે મન કીયો. ॥૩॥ મન કીયો એવો તેણે નિશ્ચે, પક્ષ અંધારો પાળશું; ધરિ શીયળ નિશ્ચે એહ રીતે, નેમ દુષણ ટાળ શું. એક છેય સુંદર રુપ વિજયા, નામે કંન્યા ત્યાંહાં વળી. તિણે શુકલ પક્ષનો શીયળ લિધો, સુગુરુ જોગે મન રળી. ॥૪॥ કર્મ જોગે રે માંહોમાંહે તે બેહુ તણો, શુભ દિવસે રે હુઓ વિવાહ સોહામણો; તવ વિજયા રે, સોળ શણગાર ભલા કરી, પિયું મંદિર રે પોહતી મન ઉલટ ધરી. ॥૫॥ મન ધરી ઉલટ પ્રગટ

પોહતી, પિયુ પાસે સુંદરી; તે દેખી હરખો શેઠ બોલ્યો, આ જ તો છે આખડી; મુજ શીળ નિમ છે પક્ષ અંધારે, તેહના દિન તિન છે; તે નિયમ પાળી શુક્લ પક્ષે, ભોગ ભોગવશું પછે. ॥૬॥ એમ સાંભળી રે, તવ વિજયા વિળખી થાએ; પિયુ પુછે રે; કાં ચિંતા તુજને થાએ; તવ વિજયા રે કહે શુક્લ પક્ષનો મેં લિયો, બાળાંપણે રે વ્રત ચોથો નિશ્ચે કિયો. ॥૭॥ કીયો નિશ્ચે બાળપણા માં, શુક્લ પક્ષ વ્રત પાળશું; ઉભય પક્ષ હવે શીયળ પાળી, નેમ દુષણ ટાળશું, તુમ અવર નારી પરણીને, હવે શુક્લ પક્ષ સુખ ભોગવો; કૃષ્ણ પક્ષે નેમ પાળી, અભિગ્રહ એમ જોગવો, ॥૮॥ તવ વળતો રે તસ ભરતાર કહે હસો, પદ રહ્યું તેહ છાંડી રે શીળ સબળ બેઉ પાળશું; એહ વારતા રે માત પિતાને ન જણાવશું. ॥૯॥ માત પીતા જબ જાણશે તવ, દિક્ષા લેશું ધરી દયા; એમ અભિગ્રહ લેઇને, ભાવ ચારિત્રીયા થયા, એકત્ર સજ્યા સયન કરતાં, ખડગ ધારા વ્રત ધરે; મન વચન કાયાએ કરી, શુદ્ધ શીળ બે ચિત ધરે. ॥૧૦॥ વિમળ કેવળી તામ ચંપા નયરીએ, તતખિણ આવી સમોસર્યા એ; આણી અધિક વિવેક શ્રાવક જીનદાસ કહે વિનય ગુણ પરવર્યા એ, ॥૧૧॥ સહસ ચોરાશી સાધુ મુજ ઘર પારણો, કરે જો મનોરથ તો ફળે એ; કેવળ જ્ઞાન અગાધ કહે શ્રાવક સુણો, એહ વાત તો નવિ બને એ. ॥૧૨॥ કિહાં એટલા સાધુ કિહાં વળી સુજતો, ભાત પાણી એટલો એ; તો હવે તેહ વિચાર કરો, તુમે જિમ તિમ દીધાં ફળ હુવે એ. ॥૧૩॥ છેય એક કચ્છદેશ શેઠ વિજય વળી, વિજયા ભાર્યા તસ ઘરે એ; ભાવ જતી ગૃહ ભેખ તેહને; ભોજન દીધે ફળ હુવે એટલો એ૦ ॥૧૪॥ જીનદાસ કહે ભગવંત તીણ માંહે, એટલા કુંણ ગુંણ કુંણ વ્રત

છે ઘણાં એ; કેવળી કહે અનંત ગુંણ તસુ શીળમાં, કૃષ્ન શુકલ પક્ષ તણા એ૦ ॥૧૫॥ કેવળી મુખ સાંભળી, શ્રાવક તે જીનદાસોરે; કચ્છ દેશે હવે આવીયો, પુરે તે મનની આશોરે. ॥૧૬॥ ધન ધન શીળ સુહામણો, શીળ સમો નહી કોઇ રે; શીળે સુર સાનીધ્ય કરે, શોળે શીવ સુખ હોય રે. ધ૦ ॥૧૭॥ શેઠ વિજય વિજયા ભણી, ભક્તિશુ ભોજન દેઇ રે; સહસ ચોરાશી સાધુનો, પારણાનો ફળ લેઇ રે. ધ૦ ॥૧૮॥ માત પિતા જબ પુછીયું, તેહનો શીળ વખાણે રે; કેવળીને મુખે જીમ સુણ્યો, તિમ કહે તેહ સુજાણરે. ધ૦ ॥૧૯॥ કૃષ્ણ શુકલ પક્ષ દંપતી, ભોજન દે કોઇ ભાવેરે; સહસ ચોરાશી સાધુનો, પારણાનો ફળ પાવે રે. ધ૦ ॥૨૦॥ માત પિતા જવ જાંણીયો, પ્રગટ એહ સંબંધ રે; શેઠ વિજય વિજયા વળી, ચારિત્ર લે પ્રતિબંધ રે. ધ૦॥૨૧॥ કેવળીની પાસે ચારિત્ર લેઇ ઉદાર, મન મમતા મુકી પાળે નિરતિચાર; અષ્ટકર્મ ખપાવી પામ્યા કેવળ જ્ઞાન, તે મુક્તિ પોતા દંપતી સુગુણ સુજાણ. ધ૦॥૨૨॥ તેહના ગુણ ગાવે ભાવે જે નરનાર, તે શીવ સુખ પામે પોહોચે ભવને પાર; નાગોરી તપગછ શ્રી ચંદ્રકીર્તિ સૂરિરાય, શ્રી હર્ષ કીર્તિ સૂરિ જંપે તાસ પસાય. ધ૦॥૨૩॥ કળસ ॥ જીમ કૃષ્ણ પક્ષે શુકળ પક્ષે, શીળ પાળ્યો નિર્મળો, તે દંપતીના ભાવ સુધે, સદા સહુ ગુરુ સાંભળો; જીમ દુરિય દોગહ દુર જાએ, સુખ થાએ બહુ પરે, વળી ધવલમંગલ આવે વંછિત સુખ કુશળ ઘર અવતરે ॥

॥ राजेमतीनी पंदर तिथिओ. ॥

જે જીવ સુખ કમળને રાજે રે, સરસતીને નમુ શુભ સાજે

રે; નેમ ગુણ ગાવાને કાજે, વાલો મારો નેમ જીણંદ કયારે મ
ળશે રે; પ્રભુ દેખીને દુખડાં ટળશે; વાહાલો૦ ૧ ॥ મારો શ્યામ સું
દર કયારે મળશે રે ॥ જેણે રથ તોરણથી વાલ્યો રે, જેણે પશુઓ
નો ભય ટાલ્યો રે, જેણે જાદવ કુળ અજવાલ્યો; વાહાલો૦ ૨॥
રાજુલ પ્રભુ રંગે રાતી રે, પિઉ વિરહે તપે જેની છાતી રે; પંદરે
તિથિ ઈણી પેરે ગાતી. વાહાલો૦ ૩॥ પડવે તિથિ પેહેલી વખા
ણું રે, પિયું મળશે મન ઈમ જાણું રે; એને ઉપશમ રશનું ટાંણું.
વાહાલો૦ ૪॥ બીજે દુવિધ ધરમના રાગી રે, પશુ કરૂણા કરી
મને ત્યાગી રે; જાણું શિવ રમણીના રાગી. વાહાલો૦ ૫॥ ત્રીજે
ત્રણ જોગને સાધે રે, જીન મારગ શુધ આરાધે રે; દયા વિના
ધરમ ન વાધે. વાહાલો૦ ૬॥ ચોથે ચોથું વ્રત ચિતે ધારી રે; ગ
યા તોરણથી તજી નારી રે; વાલમજી એ વાત ન સારી. વાહા
લો૦ ૭॥ પાંચમે વ્રત પાંચને પાળી રે, જાણું દોપ સવિ તમે ટા
ળી રે; નિજ નારીને કિમ ન સંભાળી. વાહાલો૦ ૮॥ છઠે છ
કાયને રાખી રે, અબળાને દુખમાં નાંખી રે; તુમે કુણ આગળ
કર્યો સાખી. વાહાલો૦ ૯॥ સાતમે શુભ ચિતને કીજે રે, જગજીવ
ના ભય વારીજે રે; તો મુજને કીમ દુખ દીજે, વાહાલો૦ ૧૦॥
આઠમે આઠ કરમને તોડી રે, શીવ નારી સાથે પ્રીત જોડી રે; મુ
જથી ન કરી એ થોડી. વાહાલો૦ ૧૧॥ નવમે નવ ભવનો નેહ
ટાળીરે, મન મોહ દશાથી વાળીરે; મુને ટલવલતી ન સંભાળી.
વાહાલો૦ ૧૨॥ દશમે દશ વિધ જતી ધરમે રે, આદર્યો ચીત જા
ણ્યો મરમેરે; મુને ઈમ પડે છે ભરમે. વહાલો૦ ૧૩॥ અગ્યારશે
રસના ધામિરે, ઈમ શીધ હોવે કિણ કામિરે; વિણ અવગુણે
તજીએ વામિ. વાહાલો૦ ૧૪॥ બારશે બુદ્ધિવંતા મીત રે, નવિ

જાણી ઋષિની નીતરે; એવી ખોટી કરો છો અનીત. વાહાલો૦ ૧૫॥ તેરશે તેરસમેં આહી રે, પછે જાજયો મુનીને વાહી રે; રાખીશ ચિચુડા કર સાહી, વાહાલો૦ ૧૬॥ ચઉદશે ચતુરા ચિત ચિંતે રે, મને મેલી ગયા નિજ કંત રે; હું તો અવગુણી ગુણી ભગવંત, વાહાલો૦ ૧૭॥ પુનમે પખવાડુ થાએ રે, કંત નાવ્યા તિહાં રાજુલ જાય રે; જઇ વંદ્યા પ્રભુજીના પાય. વાહાલો૦ ૧૮॥ તુમે અનંત ગુણી ભગવાન રે, વ્રત આપી વધારો વાંન રે, મુજને દિજીએ વંછિત દાન. વાહાલો૦ ૧૯॥ સંજમ દેઈ તારી નારી રે, એહ દંપતીની બલીહારી રે; શીવ પહોતાં સરવ દુખ વારી. વાહાલો૦ ૨૦॥ જગગુરુ ચીતમાં લાવે રે, અનુભવ રંગે ગુણ ગાવે રે; તે મન વંછીત સુખ પાવે. વાહાલો૦ ૨૧॥ સુરતમાં શંખેસર પાસ રે, પ્રણમ્યા પૂરે મન આશ રે; કહે કૃષ્ણ વિજયનો દાસ. વાહાલો૦ ૨૨॥ પનરે તીથી ગાઇ ઉમંગે રે, રહી વિજય જીણેંદ્ર સૂરી સંગેરે; રંગવિજય ચડતે રંગે. વાહાલો૦ ૨૩॥

શ્રી નેમિનાથની લાવણી ચોક પહેલો.

॥ શ્રી નેમિ નિરંજન બાલ પણે બ્રહ્મચારી ॥ પ્રભુ મુખ પુનમકો ચંદ, અતુલ બલધારી ॥ એ આંકણી ॥ લિયે બરાબરીકે મિત્ર, અલિ-સુ રસાલા ॥ રસરંગે આવે જદુપતિ આયુધશાલા ॥ કહે મિત્ર સુણો પ્રભુ એ છે શંખ ઉદારા, નહિં ગિરધર પાખેં ઓર બજાવનહારા ॥કરકમલેં લે કર શંખ બજાઓ ભારી પ્રભુ૦॥૧॥ સુણી શંખશબ્દકી ધુની અતિ વિકરાલ, ખલભલિયા શેષને ફણી સમ પાતાલ ॥ ચિત્ત ચમકા મનમેં ભવનપતિકા ઇશ, થરહર થરક્યાં ત્યાં વ્યંતરપતિ બત્રીશ ॥ મૂકી નિ

જઠામ ને નાસંતી સુરનારી ॥ પ્રભુ૦ ॥ ૨ ॥ સાગર ગડયા ગિરિવરને ડુંગર ડોલ્યા મોટા, ત્રોડી બંધનને નાઠા ગજ રથ ઘોડા ॥ ॥ ઉછલિયાં સાયર નીર ચડયાં કલ્લોલે, ભાંગી તરૂવરની ડાલ થયા ડમડોલે ॥ ત્રુટા વંર મોતી હાર, ઝણુકી નારી ॥ પ્રભુ૦॥૩॥ શશી સૂરજ તારા વૈમાનિકના સ્વામી ॥ સહુ કરે પ્રશંસા અહો પ્રભુ અંતરજામી ॥ પ્રભુ ચક્ર ફેરવી, કિયો ધનુષ ટંકારે ॥ ગિરધરની ગદા લેઈ કરમાં નેમ ફેરે ભંકારે ॥ કહે માણક મુનિવર ચિંતા ભઈ મુરારી ॥ પ્રભુ૦ ॥ ૪ ॥

શ્રી નેમિનાથની લાવણી ચોક વીજો.

॥ ગુણવંતા શ્રી જિનરાય, સભાયેં આવે ॥ પ્રણામ કરિ હરિ હેત ધરી બોલાવે ॥ મન મોહન પ્રાણ આધાર, દરશન મુજ દીજેં ॥ હો બંધવ આપણ બલની, પરીક્ષા કીજેં ॥ તુમેં વાળો અમચો હાથ, વદે ગોપાલા ॥ પ્રભુ હરિનો વાળે હાથ, કમળ જ્યું નાળા ॥ શ્રી નેમતણું બલ દેખી, અચરિજ પાવે પ્રણામ૦ ॥ ૧ ॥ પ્રભુ લંબાવે નિજહાથ, સકલ ગુણખાણી ॥ તિહાં કરે ખરાખર જોર; તે સારંગપાણિ ॥ ન નમે તિલમાત્ર લગાર, ટિકાયો ભારી ॥ જાણે હિંડોળે હિંચતો, હોય ગીરધારી ॥ દેખી બલ અદ્ભુત તેજ ચમકયો આવે ॥ પ્રણામ૦॥૨॥ હરિ બોલે મધુરી વાણી, ભય મન આણી ॥ ભાંખે હલધરને એમ, નેમ બલ જાણી ॥ હો બાંધવ મહારા નેમ, શકતિ અતિ મોટી ॥ મેં દીઠી નજર હજૂર, વાત નહિં ખોટી ॥ એ રાજતણાં તે કાજ, મેં બલા કહાવે ॥ પ્રણામ૦ ॥ ૩ ॥ એ મહાબલિયો બલવંત છે બાલે વેશે ॥ મુઝ રાજ ઊંલાળી એક, પલકમેં લેશે ॥ ઇમ કરતો મન

આલોચ, મહીનો હાણી ॥ ઇણ અવસર બોલે દેવ, ગગનમેં વાણી ॥ કહે માણક પ્રભુ સંયમ, લેશે ભાવેં ॥ પ્રણામ૦ ॥ ૪ ॥

શ્રી નેમિનાથની લાવણી ચોક ત્રીજો.

॥ હરખ્યો હરિ નિજ ચિત્ત સભામાં આવે, કહે રૂકમણીને નેમ વિવાહ મનાવે ॥ એ આંકણી ॥ અતિ સુંદર બાળા ભરજોબન મદમાતી, દીપે શશીવયણી સહસ બત્રીશ સોહાતી ॥ જી નજીનો ઝાલી હાથ હરિજી લાવે, નિજ મંદિર સુંદર અંતેઉરમેં આવે, બોલે પટરાણી આઠ દેવરને ભાવેં ॥ કહે૦ ॥ ૧ ॥ કોઈ છાંટે અબીલ ગુલાલ કેસરનાં પાણી, કોઈ ઘાલે ગલામાં હાર પુષ્પના આણી ॥ રાધા ને રૂકમણી બોલે મધુરી વાણી, હો દેવર માહારા પરણીજેં એક નારી ॥ તુમ જાદવકુલ શણગાર સમાન સોહાવે ॥ કહે૦ ॥ ૨ ॥ મુખ મચકોડીને પ્રભુનો પાલવ ઝાલે, શામળિયા સુંદરી એક વિના કિમ ચાલે ॥ બહુ મલી કૃષ્ણની નાર વરણવી કેતી, નકરોજી બાલક બુદ્ધ, ઓલંભા દેતી ॥ વનિતાનાં સુણી વચન સુખ મલકાવે ॥ કહે૦ ॥ ૩ ॥ બાળા સહુ બોલી મુખમલપંતુ જાણી, માન્યોજી માન્યો નેમ પરણશે રાણી ॥ શ્રી સમુદ્રવિજયને કૃષ્ણજી એમ કહેતાં, સહુ કરે વિવાહની વાત આપણ નથી લેતા ॥ કહે માણક પ્રભુને પદમણી પરણાવે ॥ કહે૦ ॥ ૪ ॥

શ્રી નેમિનાથની લાવણી. ચોક ચોથો.

॥ મલ્યો જાદવ કેરો વૃંદ છપન કુલ કોડે, પ્રભુ કરી શણગાર ને નેમ ચઢ્યા વરઘોડે ॥ એ આંકણી ॥ તિહાં ભેરી નફેરી પંચ શબ્દ વજડાવે, મિલી બાલા કોકિલ, કંઠે મંગલ ગાવે ॥

કોઈ હાથી ઘોડે બેઠા રથ સુખપાલેં, પાયક અડતાલીશ કરોડ, તે આગલ ચાલે ॥ મલ્યા દશે દસાર હલધર, હરિજી જોડે ॥ પ્રભુ રી શણગારને, નેમ ચડયા વરઘોડે ॥ ૧ ॥ વાજે તંબાલુ જરી કે નીશાન, બહુ સાજન મહાજન જોર ચલાવે જાન ॥ એમ રતાં પ્રભુજી ઉગ્રસેન ઘેર આવે, દેખી મુખ નાથનું રાજુલ મન સુખ પાવે ॥ તબ કરતે પશુઅ પોકાર લાખો કરોડે ॥ પ્રભુ૦ ॥ ૨ ॥ છોડીને પશુનો વૃંદ રથડો વાલે, ઘર આવી પ્રભુજી દાન સંવત્સરી આલે ॥ સુણી વાતને રાજુલ મૂર્છા ત્વરણી ઢળતી, હે નાથ શું કીધું કોડી વિલાપો કરતી ॥ લઇ સંયમ દંપતી કરમ કઠિનને તોડે ॥ પ્રભુ૦ ॥ ૩ ॥ અબ ઉપનું કેવલજ્ઞાન મુગતિમાં જાવે, પ્રભુ સિદ્ધ બુદ્ધ અજરામર પદવી પાવે ॥ ગુરૂ રૂપ કીરતિ ગુણ ગાને રંગ સવાયા, મેસાણે રહી ચૌમાસ શ્રી જિનગુણ ગાયા ॥ મુનિ માણક લાવણી ગાવે મનને કોડે ॥ પ્રભુ કરી૦ ॥૪॥ઈતિ॥

अथ श्री सीताजीनी सज्झाय.

જનક સુતા હું નામ ધરાવું, રામ છે અંતરજામી ॥ પાલવ હમારો મેલ ને પાપી, કુળને લાગે છે ખામી ॥ અડશો માં જો, માં જો માં જો માં જો ॥ અ૦ ॥ મહારો નાહુલીયો દુહવાય ॥ ॥ અ૦ ॥ મને સંગ કેનો ન સુહાય ॥ અ૦ ॥ મહારૂં મન માંહેથી અકુળાય ॥ અ૦ ॥ ૧ ॥એ આંકણી ॥ મેરૂ મહીધર ઠામ તજે જો, પત્થર પંકજ ઊગે જો જળધિ મર્યાદા મૂકે, પાંગળો અંબર પૂગે ॥ અ૦ ॥ ૨ ॥ તોપણ તું સાંભળ રાવણ, નિશ્ચય શીળ ન ખંડુ ॥ પ્રાણ હમારા પરલોક જાએ, તોપણ સત્ય ન છંડું ॥ અ૦ ॥ ૩ ॥ કુણ મણિધરના મણિ લેવાને, હેડ ઘાલે હામ ॥ સતી